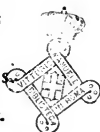

37
43
B
7

BENEDICTI XIV.
PONT. OPT. MAX.
OLIM
PROSPERI CARD. DE LAMBERTINIS
PRIMUM ANCONITANÆ ECCLESIÆ EPISCOPI,
DEINDE BONONIENSIS ARCHIEPISCOPI
DE
SACROSANCTO
MISSÆ SACRIFICIO
LIBRI TRES
EDITIO QUINTA LATINA POST PLURIMAS ITALAS
AUCTIOR ET CASTIGATIOR
AD USUM
ACADEMIÆ LITURGICÆ CONIMBRICENSIS.
ACCEDUNT APPENDICES

Ex Operibus SS. DOMINI NOSTRI petitæ, una cum Indice multiplici ad majorem Auditorum profectum, qui Novæ Sacrorum Rituum Scholæ in Collegio Romano Societ. JESU intererunt.

PATAVII, Typis Seminarii. MDCCLXVIII.
Apud Joannem Manfrè.
SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

J O A N N I V.

LUSITANIÆ, ET ALGARBIORUM REGI POTENTISSIMO.

EMMANUEL DE AZEVEDO SOCIETATIS JESU.

Ingulari plane Divinæ Providentiæ conſilio me Sacrorum Rituum ſtudiis addictum eſſe video (REX Potentiſſime) poſtquam Juſſu Tuo Romæ detentus ſum , ut apud Congregationem Sacris Ritibus præpoſitam Poſtulatoris munus obirem; ſiquidem Summus Pontifex præcipua clementia , eximiaque benignitate me ejuſdem Congregationis Conſultorem renuntiavit ; acceſſit deinde honor a Liturgica Academia Conimbricenſi ad me delatus , quæ non ſolum meæ fidei celerem Operum SS. D. Noſtri editionem concedere , verum etiam me ipſum in arctiſſimam ſtudiorum ſocietatem vocare non dubitavit . Cum vero me aliorum electione his ſtudiis addictum conſideraſſem , meas partes eſ-

ſe duxi rem aliquam moliri, qua de Republica literaria benemereri poſſem. Igitur Liturgicum Theſaurum, qui jam ſub prælo eſt, adornare inſtitui; animos quidem addente BENEDICTO XIV. quod quam ſit magnum ſapientibus nomen, vix eſt, qui ignoret. Nullus enim terræ angulus adeo ab hominum conſuetudine ſemotus eſt, quo ille eruditionis ſuæ, atque innatæ erga literatos viros benevolentiæ fama non pervenerit. Volui tamen, antequam opus aggrederer, ejus ſynopſin virorum doctiſſimorum per omnem ferme Europam oculis ſubjicere, qui illud univerſæ Catholicæ Eccleſiæ ſane utiliſſimum fore, communi calculo arbitrantur. His me jam titulis huic diſciplinæ addictum Moderatores mei nova quadam ratione eidem voluerunt eſſe devotum: Sacriſque Ritibus in hoc Gregoriano Lycæo Magiſtrum præfecerunt; ex quo factum eſt, ut qui omnes Sacros Ritus præcipiente ac docente BENEDICTO XIV. pro mea tenuitate utcumque in ſuas partes diſtribui, primus ipſe forem, qui eoſdem nova quadam methodo, certoque ordine explicarem. Illud vero mihi feliciter evenire gaudeo, quod cum juxta æquiſſimam Sacrorum Rituum partitionem de Sacroſancto Miſſæ Sacrificio primum agere oporteat, nihil mihi immorandum fuerit in ſeligendo lectionum mearum ordine, poſtquam variis hinc inde dubitationibus exortis Opera Sanctiſſimi Domini Noſtri mature perpendi; ſiquidem Sanctiſſimus Pontifex adeo pie, erudite, copioſe, eleganter, atque perfecte hoc argumentum tractavit, ut nihil ulterius requiri poſſe videatur.

Hæc omnia a Te (REX Potentiſſime) initium duxiſſe fateor, utpote qui primus mihi & hæc ſtudiorum

rum

rum curricula aperueris, & ad eadem impigre decurrenda acerrimum Patrocinio tuo calcar admoveris. Æquum proinde est, ut ego hunc tibi librum a Summo Pontifice conscriptum, a me recusum, & Auditoribus meis propositum, Scholæ Sacrorum Rituum primitias, meæque erga Potentissimum Lusitaniæ REGEM servitutis, erga Munificentissimum literatorum omnium Protectorem observantiæ, erga Amantissimum Patriæ Parentem charitatis testimonium exhibeam. Quid enim est quod in hoc Libro voluntati Tuæ gratissimum non accidat? An argumentum, quod in Deo rite colendo totum versatur? An Auctor, quo nullus hominum in terris commendabilior esse possit? An is qui librum nomini inscribit Tuo, quem tot ac tantis beneficiis devinctum habes, ut etiamsi vitam ille pro Tua salute profunderet, in referenda tamen gratia nec sibi nec Tibi se satis esse facturum putaret? Illud etiam animum commovet meum, quod maximum præsidium & decus Scholæ Sacrorum Rituum, ejusque Magistris a Te affuturum confido. Quis enim nesciat, omnes omnium Regum laudes in Te conjunctas esse, atque eminere? Nihil Tibi Apostolicæ Sedis Auctoritate, Romanorum Pontificum veneratione, atque Urbis Romæ splendore antiquius esse; singulare denique tuum erga Deum, Sanctissimam Matrem, Sanctos universos, Sacrosque Ritus studium exstitisse? Necesse non est harum a me rerum exempla proferri; ut enim omittam præclarissima illa Religionis, ac Magnificentiæ Tuæ monumenta, quæ Tu in plurimis Asiæ, Africæ, atque Americæ locis constituisti, nos ipsi Romæ vidimus magnificentissima Sacella magnis a Te sum-

ptibus

ptibus hic extructa, vidimus Altaria egregio opere pretiosisque marmoribus perfecta, vidimus prope immensam auri, atque argenti plenam artis vim, in qua profecto labor, atque artificium longe materiam superaret, in Sacros usus destinatam; vidimus denique Sacram omnis generis Supellectilem multo auro clarissimisque gemmis nitentem; atque hæc omnia ex his Regionibus per longissimos Maris tractus in Lusitaniam asportata! Quid si ea, quæ in Lusitania gesseris, paucis perstringam? Ut magnificentissima Templa vel a fundamentis erexeris, vel novis operibus instauraveris? Ut eos honores in Ecclesiæ Optimates congesseris, quibus jam sæculi Magnates quodammodo possint invidere? Ut sive firma, sive infirma valetudine afficiaris, quotidie Templa frequentes, plurimis Sacris singulari Religione intersis, Ecclesiasticos Ritus longa Tibi experientia cognitos ad Romanas leges exigi cures? Nec munificentia tantum, sed exemplo etiam Tuo alios ad Divinum cultum accendas. Nonne hæc omnia me in spem certissimam erigunt fore, ut quemadmodum semper mihi, sic etiam novæ Scholæ Sacrorum Rituum Patrocinium adjungas tuum? Hoc ut facias, vehementer rogo; Solioque Tuo advolutus, quem in manus meas Auctor Sanctissimus & Clementissimus librum tradidit, eumdem ego in Tuas supplex transmitto; neque enim illum alio, quam Clarissimi Auctoris nomine inscriberem, nisi Auctor ipse votis meis libentissime indulgens consilium meum potius prævenire, quam probare videretur; quo & clementiam in me suam, & præcipuam in Te benevolentiam luculentissimo comprobavit testimonio.

SA-

SACRORUM RITUUM
SCIENTIÆ AUDITORIBUS.

Cum officii mei sit, Auditores optimi, propositum vobis finem exponere, ac rerum tractandarum summa veluti capita primo hoc in limine oculis vestris subjicere, vos etiam atque etiam præmonitos volo, meum laborem eo spectare, ut vestrum unusquisque Sacrorum Rituum doctrina informetur, eorumque originem, significationem, dignitatem compertam habeat; quo fiet, ut Sacris Ordinibus initiatus, inde aptissimus sit ad ea quæ sunt sui muneris rite obeunda. Quare Liturgicum cursum in quatuor tractatus eo dividemus ordine, quem hic subnecto:

1. *De Sacrosancto Missæ Sacrificio.*
2. *De Divino Officio.*
3. *De Sacramentorum Administratione.*
4. *De Benedictionibus, & Precibus.*

Ex duodecim igitur Tractatibus, in quos rerum Liturgicarum materiam distribui in Epistola primo Tomo Operum omnium SS. D. N. BENEDICTI XIV. præfixa, quatuor potissimum selegi, qui tamen septem complectuntur; id eo consilium factum est, ne hunc, quem aggredimur cursum, ultra quatuor annos protraheremus; nam longior mora non modo vetustum Scholarum morem perverteret, verum etiam non ita leve vobis fastidium crearet. Quod ad reliquos quinque Tractatus attinet, qui facile etiam ad quatuor capita redigi possunt, eosdem, si minus pleno gutture, at certe primoribus labris modo in disputationibus publicis, modo in domesticis exercitationibus, extra ordinem delibabitis. Nec vero in animum inducatis vestrum fore, ut materiam ad quatuor illos Tractatus pertinentem penitus exhauriam; cum illius amplitudo major sit, quam quæ possit temporis limitibus adeo angustis contineri; certe plurima accipietis, ex quibus vobis pronum erit per vos ipsos ad faciliora excurrere; ego, quæ meæ partes sunt, omni ope enitar, ut in docendo magis, magisque in dies proficiam; quod ex ipso docendi usu, & quotidiana experientia, Deo dante, consequuturum me spero.

Jam vero cum Is, qui Ecclesiæ universæ nunc præest, Summus Pontifex & Scholam nostram condiderit, & studia nostra moderari minime dedignetur; illud omnino consequitur, ut Eumdem nos ex altero titulo tanquam filii peculiariter venerari, ex altero tanquam discipuli fideliter sequi debeamus. Et quidem merito, cum nemo sit, qui mentes nostras vel tanquam Divinus Interpres certiore veritatis regula, vel tanquam privatus Doctor meliore doctrinæ copia locupletare possit. Qua in re jam probe scitis, me nihil de Illo supra meritum & cum exaggeratione loqui; id quod conjectare unusquisque potest ex ipsiusmet verbis aliquot jam elapsos annos ab eo pro-

prolatis ; ait enim modestia illa singulari, qua praeditus est ; Affirmare jure possumus , annos quinquaginta contulisse , exiguo licet cum fructu , Studiis Ecclesiasticis excolendis. *Quod quanta animi moderatione ab Illo dictum sit , in dubium revocabit nemo qui sciat (sciunt autem omnes) paucorum annorum fructum fuisse duodecim volumina , quae nunc Romae ad usum Academiae Liturgicae Conimbricensis Typis eduntur ; quod si haberetur ratio eorum omnium quae scripsit , ea , ut ipse ingenue fateri cogitur (Tom. V. Edit. Romanae pag. 26.)*, neque pauca, neque exigua volumina, si colligerentur, efficerent.

Cum itaque ipse , ut alias late ostendi , quae ad Sacrorum Rituum tractatus pertinent , ea omnia vel coacervatim tradiderit in suis Operibus , vel sparsim data opportunitate insinuaverit , certe nos ad plurima , quae hoc quadriennio dicenda sunt , promptuarium semper in ejus libris habebimus quam paratissimum . Atque hoc quidem anno illud feliciter ad gloriosum nostrae Scholae auspicium evenisse crediderim , quod nos Liturgici hujusce curriculi laborem ex Sacrosancto Missae Sacrificio , prout materiae dignitas utilitasque postulabant , simus exorsi . Verumtamen haud inficior , me de hoc ipso argumento tractare cogitantem diu multumque dubitasse , quid mihi seligendum , quid praetermittendum , quid copiosius explicandum , quid strictius contrahendum esse videretur ; propterea quod plurimi de illo agunt Auctores , aliaeque ex aliis quaestiones succrescunt ; prorsus ut vel ipsa rerum copia Magistros propemodum inopes faciat . Sed postea quam variis cogitationum fluctibus hac illac jactatus sum , tandem aliquando ad Tractatum a Sanctissimo D. N. conscriptum , tanquam ad littus accessi , in quo animi securus conquiescerem . Quas enim opes Pietatis , Doctrinae , atque Eruditionis ceteri Auctorum libri divisim complexi sunt , eas fere omnes hoc unum tanti Pontificis Opus simul collegit .

Meminerim etiam , me nescio quid in ejus laudem extemporali carmine jam antea conscripsisse , quod qualecumque demum est , non abs re futurum arbitror , si hoc loco vobis subjecero :

PROSPER *hic est , discit per quem sacra rite Sacerdos*
Pertractare manu , verbisque potentibus uti ,
Queis homini (in niveo gaudens Velamine claudi)
Filius ipse Dei , rerumque Creator obedit ;
Immensusque brevi Deus occultatus in orbe
Sponte salutiferas offertur victima ad aras ,
Victima sacrilegi quondam spolia ampla furoris
Indigna mactata manu , nunc prompta subire
Mille neces , si nostra salus hoc rursus egeret
Auxilio ; at victa aeternum de morte triumphans
Nos misero exilio , diraque tyrannide victos
Ad caram invitat Patriam , & vincla omnia solvit .

Nam

Nam quoties venit ante aras oblata, Parentis
Indignantem animum, & conceptas comprimit iras;
Ac miro arcano jam non moritura cruorem
Sub specie vini, sub panis imagine corpus
Occludens, tota in quavis manet hostia parte.
Edocuit PROSPER *ritu celebrare decenti*
Sacra ministeria, & dubios dissolvere nodos,
Anxia si qua sacros agitasset cura Ministros.

Hunc ego Tractatum denuo Typis impressum, atque ad Auctoris mentem locupletatum vobismetipsis, tanquam certissimum diligentiæ meæ pignus, atque opportunissimum laboris vestri adjumentum, libenti animo impertiar. Addam quoque Appendices copiosissimas ex Operibus ejusdem Sanctissimi Auctoris depromptas, eaque illis subjiciam omnia, quæ vobis utiliora fore judicavero, ut vos in tanto argumento non leviter ac superficie tenus, sed intime perfecteque instruam.

Huc accedit, quod omnes etiam duodecim Tomi Operum a Sanctissimo D. N. elaboratorum vobis in promptu erunt; quamvis enim illi a me in lucem edantur ad usum Academiæ Liturgicæ Conimbricensis (cujus ipse obsequiis, propter maxima illius erga me beneficia, totum me addictum, devotum, ac veluti mancipatum esse glorior) æquali tamen jure vobis inservient, quorum Schola tanto studiorum atque amicitiæ fœdere cum illa Academia conjuncta est, ut quæcumque ad illam commoda perveniant, eadem & ad vos refluo quasi cursu redundent.

Præterea magnum in eo erit præsidium, quod vos me adnitente de omnibus fere iis rebus certiores fietis, quæ in ordinaria Sacrorum Rituum Congregatione in judicium vocabuntur, ac decernentur. Siquidem non solum nobis benigne favebunt Eminentiss. ac Reverendiss. Sacræ illius Congregationis Præfectus, atque Illustriss. ac Reverendiss. D. Fidei Promotor; sed ipse Illustriss. ac Reverendiss. Præsul, qui a secretis ejusdem Congregationis est, pro eximia sua in me atque in Scholam nostram benevolentia humanissime recepit, se diligenter curaturum, ut quoties hujusmodi conventus habebuntur, toties folia causarum in iisdem agitatarum typis commissa ad nos deferantur; his autem foliis acceptis, vestrum erit non solum ejusdem Congregationis doctrinam, æquitatem, eruditionem, prudentiamque admirari, colere, ac tueri, verum etiam ejusdem sententias atque decreta addiscere, transcribere, publicæque utilitati dicare; quod quanti sit, tunc profecto longe melius intelligetis, cum hæc studia rite absoluta facillimam vobis viam aut ad obeundas in templis Sacrorum Rituum præfecturas, aut ad agitandas in foro Sanctorum ac Beatorum causas communivisse videbitis.

Meum etiam, atque aliorum, qui mihi successerint, munus erit Liturgicum Thesaurum perficere, cujus Synopsin longe lateque disseminatam plurimis jam litteratis Viris tum Italis, tum Transalpinis valde probatam fuis-

se,

se, nemo vestrum ignorat. Cum autem ad tantum opus colligendum, adornandum, atque absolvendum, multorum labor necessario requiratur, ego sane vos quoque in ejus edendi curam, atque in jam editi fructum socios adsciscam, si vestra votis meis studia respondere animadvertero.

Postremo non abs re esse puto, pauca aliqua innuere, quæ vobis hujusce disciplinæ & utilitatem, & necessitatem, & præstantiam patefaciant; nam si de utilitate sermo sit, illud habetur, Eminentiss., ac Reverendiss. Dominum Urbis Vicarium apertissime jam fuisse professum sese præcipuam illorum rationem esse ducturum, quorum factos in hac eadem disciplina progressus & meo testimonio & suo experimento comprobaverit. Si vero necessitatem excutiamus, compertum omnibus est optatum ad sacros Ordines, & Ecclesiastica ministeria aditum aliarum facultatum ignaris non esse interclusum, hujus disciplinæ insciis patere non posse. Si vero præstantia spectetur, certe hanc vel ex eo metiri licet, quod perfecta hujusce disciplinæ cognitio a quinque illis sacris scientiis sejungi nequeat, quas nos hodierna die communiore vocabulo Scholasticam, Mysticam, Dogmaticam, Canonicam, Moralemque appellamus; quomodo enim quis abdita in Ecclesiasticis Ritibus mysteria aut sine Scholastica copioso argumentorum apparatu illustrabit? aut sine Mystica ad sanctiorem Dei cultum referet? aut sine Dogmatica ab impuris Hæreticorum calumniis tuebitur? aut sine Canonica a veteri Patrum traditione, & Summorum Pontificum decretis repetet? aut sine Morali ad sempiternam animarum salutem convertet? Quid si hæc eadem, quam commendamus, facultas homines requirat non tam in Ecclesiastica Historia, quam in profana eruditione Philosophicisque studiis versatissimos? Atqui rem ita se habere data vobis opportunitate melius innotescet. Verum hæc omnia, in quibus triumphare posset oratio, non ita invitus prætermitto, cum apud omnes constare debeat, eam scientiam multis laudibus ad sui commendationem non indigere, quæ reliquas fere omnes sibi socias, atque administras efflagitet. Illud tamen nullo modo prætereundum est, quod hanc ipsam Sacrorum Rituum disciplinam Deus in Veteri quidem Lege per se ipsum adumbraverit, in Nova vero per Filium suum Unigenitum e Cœlo in terras delapsum ad perfectionem adduxerit; facta Ecclesiæ Sponsæ suæ potestate, ut novos etiam ipsa ritus induceret, eosque pro locorum ac temporum diversitate variaret.

Quæ dum commemoro, venit mihi in mentem non sine vehementi pietatis affectu horæ illius, in qua Christus Dominus Divini Sacrificii (quod erit hoc anno Scholæ nostræ argumentum) Institutor simul, Sacerdos ac Victima Deo Patri seipsum pro Humani generis salute obtulit, nobisque imperavit, ut quocumque tempore tantum Sacrificium peragimus, illud in sui memoriam faciamus.

Hæc fere sunt, Auditores studiosi, quæ jam antea ego in publica Scholæ nostræ inauguratione apud Purpuratos Patres, Amplissimos Præsules, clarissimos Religiosorum Ordinum Moderatores, Sacræ Rituum Congregationis Consul-

sultores sapientissimos, circumfusamque selectissimorum hominum turbam de more præfatus eram. Sed publicam illam Præfationem iterum vobis in mentem revocare oportet, tum quia Aula ceteroquin amplissima vos capere non potuit, tum ut majore animorum contentione in hæc rectissima studia incumbatis. Cetera, ad quæ deinde informandi eritis, ab hoc eodem Volumine paulatim in dies accipietis. Valete.

PRÆFATIO

IN INSTITUTIONE SCHOLÆ

SACRORUM RITUUM

Habita Romæ die xxi. Novembris 1748.

DIE BEATÆ VIRGINI IN TEMPLO PRÆSENTATÆ

SACRA.

Credo ego, Eminentissimi Principes, Præsules Illustrissimi, Auditores Ornatissimi, duo præ ceteris esse, quæ magnam vobis hodierna die admirationem injiciant; alterum quod publica nunc primum Schola Sacris Ritibus attributa sit, alterum quod huic eidem Scholæ me præfectum esse Moderatores nostri voluerint. Quod ad me attinet, equidem fateor æquissimas vobis caussas admirationis suppetere: ut enim omittam longe commodius fuisse hanc eamdem provinciam homini Romano, quam Transalpino mandari, certe is ego non sum, qui cum tot præclarissimis aliarum facultatum Magistris vel ætate, vel ingenio, vel doctrina, vel auctoritate sim comparandus. Quid ergo? an ego cupidissimus ex omnibus fui? Minime vero. At tanto officiosior quam ceteri? Ne id quidem. Hoc fortasse unum in me Moderatores spectarunt, ut quem in hac Schola aperienda, & in Sacris Ritibus ad classes suas, atque ordinem reducendis aliquantulum elaborasse non ignorabant, eidem non incongruum laboribus susceptis pro sua beneficentia præmium largirentur. Quare tanto magis mihi diligentia, studio, & labore enitendum est, ut in hac mea ratione atque opera illorum de me consilium factumque non improbetur. Altera vero pars, quæ longe mirabilior videtur, speciem potius admirationis habet, quam veritatem. Si enim vobis rem suis (ut ajunt) momentis ponderare placuerit, certe videbitis, primo *Sacrorum Rituum scientiam dignissimam esse, quæ publice doceatur*; *tum ejus Scholam neque alibi convenientius quam Romæ, neque alias commodius quam nostro tempore institui oportuisse*. Hæc duo paucis dum expono, quæso, obtestorque vos, ut benevolas mihi pro humanitate vestra aures præbeatis.

Atque ut ab eo, quod primo loco positum est, ordiamur, neminem vestrum latet, quinque potissimum Sacras Scientias hoc tempore esse, quæ Catholicas saluberrimis aquis Academias irrigent; Sacrorum Librorum Interpre-

pretationem, sub qua & Theologia Mystica ab aliquibus traditur; Sacros Canones, Scholasticam Theologiam, Dogmaticam, atque Moralem. Vereor, ne quod modo dicturus sum, id aliqui perinde non intelligant, ac veritas postulat, dicam tamen non minus vere quam audacter, quod sentio: dicam Sacrorum Rituum disciplinam illis omnibus longe multumque antecellere. Illæ enim posterioribus sæculis exortæ sunt; Hæc vel ab ipsis Ecclesiæ incunabulis initium duxit. Illæ longe remotius Deum spectant; Hæc ad ipsum Dei cultum refertur. Illæ ad bonos mores viam tantummodo communiunt; Hæc solidos pietatis fructus affert. Illæ denique in sola rerum Divinarum cognitione plerumque conquiescunt; Hæc ita cum Rebus Divinis implicita est, & cohæret, ut ab iisdem sejungi non possit.

Quid si maxima huic facultati dignitas accedit ex eo, quod *Primus illius Auctor, & Magister fuerit Deus ipse?* Atque hæc non mea verba sunt, sed illius, quem visibile Dei in terris oraculum & credimus, & veneramur. Quare Te, Deus Optime Maxime, proximius, & immediatius Sacrorum Rituum facultas respicit; Porro Tui cognitionem (quæ aliis facultatibus propositus finis est) ad tempus illud reservas, in quo *visio tota merces* erit, nunc *tanquam per speculum in ænigmate* hominibus Te cognoscendum præbes. Actus tamen illos Religionis, quibus debitum Tibi a nobis cultum exigis, Tu ipse clare, dilucide, ac distincte tradidisti; postquam autem advenit *plenitudo temporis*, aliosque ritus subrogari oportuit, eos Filius Tuus unigenitus, Tua nempe Increata Sapientia, partim instituit, atque edocuit; partim aliis instituendos, atque edocendos Vicaria potestate commisit.

Præterea si veteres illæ Cæremoniæ, quas Paulus appellat nuda & egena elementa, in quibus sola quædam species erat exterior Sanctitatis, quæque erant a Christo Domino abrogandæ, multos Hierosolymis, atque adeo in Judæa universa habuere Ludos, in quibus Levitici generis adolescentes ad sacra munia exercenda informarentur; quanto æquius fuit, ut nostris Ritibus multo excellentioribus (qui Catholicæ Religionis partes sunt, atque ornamenta, quibus vera Sanctitas inest; qui si minus omnes, at certe plerique, & semper adhuc retenti sunt, & nunquam non retinebuntur) publica aliqua assignaretur Schola; in qua ipsi certo ordine distributi, atque ad certas classes redacti disciplinæ speciem, ac formam induerent? Exiguine eisdem definiti sunt fines? immo vero amplissimi. An parum inter se alii ab aliis discrepant? immo vero plurimum. An Magistri operam, diligentiamque non requirunt? immo vero Doctoris, qui eorum originem excusserit, Patrum instituta cognoverit, traditionis veritatem expenderit, atque eosdem ipsos ab impurissimis Novatorum fraudibus, calumniis, convitiisque vindicare didicerit. Neque enim illorum furor eo contentus fuit, ut omnia fere Catholica dogmata convelleret, sed etiam eo dementiæ progressus est, ut Sacros Ritus omnino rescindere conaretur. Testes appello eorum Coriphæos Lutherum, & Calvinum;

quo-

quorum alter contra Britanniæ Regem ſcribens, Catholicos tot Sacrorum Rituum jugo ſuſcepto amentiæ ac ſtoliditatis accuſat: alter ipſos Ritus ineptias, hiſtrionicas res, actuſque ſcurriles compellat; in quo a veterum Hæreticorum, ideſt a Parentum ſuorum moribus non diſcedunt; quorum alii, ut Manichæi, Donatiſtæ, atque Ariani, teſtibus Athanaſio, Auguſtino, & Optato, contra Altaria, & ſacra vaſa bellum geſſerunt; alii, ut Pelagiani, & Vigilantiani, auctore Hieronymo, ſacras veſtes, atque univerſas Cæremonias inſectati ſunt; alii denique, ut Petrobuſiani atque Valdenſes, vel ipſa Sacrorum Rituum nomina tanquam veneficia, atque incantationes, narrante Cæſario, Matthæo Pariſino, atque Ænea Silvio, perhorruerunt. Eſt igitur operæ pretium, ut quemadmodum ad tuenda Catholica Dogmata præcipua quædam diſciplina incumbit, ſic etiam ad Sacros Ritus defendendos peculiaris quædam inſudet facultas. Quid enim? illi in eos magna temeritate incurrent: Nos pro iis defendendis nullo modo præliabimur? Illi eorum inſtitutionem impietati adjudicent: Nos eam a pietate profectam eſſe non declarabimus? Illi nihil in iis, niſi ſtultum, atque impium contineri pugnent: Nos abdita in illis Cœleſtia Myſteria ſemper deliteſcere ſinemus?

Nec vero mihi objiciatis Auditores, Sacros Ritus hujuſmodi non eſſe, ut ad peculiarem quamdam diſciplinam redigi poſſint. Nam ſi auctore Ariſtotele, ac S. Thoma: *Diſciplina eſt certa rerum & cognitionum ad unum finem collectio*, quis unquam dubitet, quin multa ſit in Sacris Ritibus varietas, eaque ad unum Divini cultus finem collineet? At enim nunquam hactenus in publicis Scholis diſciplinarum more traditi ſunt; Eſto; ſed hoc ipſum aliis etiam ſcientiis olim contigiſſe accepimus. Nam non ſolum profanas facultates, ut Cicero ſæpe commemorat, ſed etiam ſacras diſciplinas, ut ex vetuſtiſſimis Patribus conſtat, rudior illa antiquitas in unam quandam congeriem permiſcebat; quas tamen poſteriorum temporum experientia conſilio longe meliori in ſuas ſpecies diſtribuit. Ne longior ſim, videre hoc licet in Theologia Scholaſtica, Morali, atque Canonica, quarum primam alii ad S. Jo. Damaſcenum cum Cæſare Bulæo, alii ad S. Anſelmum Cantuarienſem cum Cardinali de Aguirre, alii ad Trajonem Cæſarauguſtanum cum Mabillonio revocant. Secundam omnes, vel a S. Raymundo de Pennafort, vel a S. Antonino Florentiæ Archiepiſcopo diſcretam, atque ordinatam fuiſſe dicunt. Tertiam plerique a Gratiano in certas claſſes fuiſſe diſtributam ſentiunt, exceptis Decretalium libris, quos in ſuum ordinem S. Raymundus digeſſiſſe perhibetur.

Quod ſi publica Sacris Ritibus Schola aperienda eſt, certe illam nuſpiam gentium magis decet eſſe quam Romæ. Nam præterquamquod ejus Urbis potiſſimum eſt Eccleſiaſticas Cæremonias publice tradere, cujus eſt veram Religionem ubique gentium tueri; quid Romæ, amabo vos, deſideratur, quod ad hujuſmodi Scholam aut nomine illuſtrandam, aut pietate fovendam, aut poteſtate corroborandam pertineat? Num frequens omnium fere

Sa-

Sacrorum Rituum adhibendorum occasio? At hic præter Sacerdotes minores, qui ordinariis operantur Sacris, adest etiam Summus Christianæ Reipublicæ Arbiter, cujus oracula, siqua in Sacris Ritibus dubia oriantur, posthabitis omnium Literatorum judiciis, omniumque Academiarum sententiis, tanti facimus, ut nihil ulterius dubitandum nobis sit, quoties de eo audimus, quod olim de Pithagora longe dispare titulo dicebatur: *Ipse dixit*: Adsunt hic plerique Collegii Apostolici Senatores; adsunt multi exterarum Ecclesiarum Pontifices; adsunt denique omnes ferme Religiosorum Ordinum Præsides. Num Magistrorum Copia? At floret hic, semperque florebit cœtus ille multo amplissimus ex gravioribus Purpuratis Patribus, ex Præsulibus ornatissimis, ex sapientissimis Religiosis viris delectus, quem universa Catholica Ecclesia Sacrorum Rituum interpretem, explanatoremque deveneratur. Num Auditorum frequentia? At dubitandum non est, quin multi Adolescentium hac oblata Sacrorum Rituum addiscendorum opportunitate utantur, cum plurimi eorum ex universo ferme terrarum Orbe in hanc ipsam Urbem Juris Pontificii, & Civilis gratia convenire soleant; his enim studiis multa in quolibet Regno Gymnasia dedicata sunt, illis nullæ aliæ hactenus Scholæ patent, quam duæ, altera quæ Conimbricæ nuper decreta est, altera quæ nunc Romæ constituitur.

Huc accedit, quod ad finem, qui Ecclesiasticis Cæremoniis attributus est, assequendum nulla alia Urbs tam perfecte faciat, quam Roma; alibi enim quamplurima hujusmodi scientiæ desunt præsidia, hic nulla; Alibi paucorum Rituum usus est, hic omnium; Alibi pauca, eademque perexigua hujusmodi facultatem præmia sequuntur, hic multa eademque maxima; hinc necessario fit, ut quemadmodum rei militaris disciplina longe melius addiscitur in castris, atque in acie, ubi res cum hostibus est, quam in Palæstris, atque in umbra, ubi bellum tantummodo simulatur; ita longe perfectius in hac Urbe omnium gentium Domina, Catholicæ Religionis Magistra, Ecclesiasticorum ordinum Parente, Divini Cultus interprete, & causarum fere omnium Disceptatrice, quam in ceteris quibuscumque locis hac adjumentorum copia rerumque exercitatione destitutis Sacrorum Rituum scientia comparatur.

Atque utinam Majores nostri ita in Sacris Ritibus expoliendis elaborassent, ut illos certa quadam facultatis methodo conformatos haberemus; sed neque ager ullus adeo fœcundus est, ut omnia ferat; neque ætas quælibet ita laudibus affluit, ut nihil posterorum industriæ atque ingenio reservet. Gratulandum tamen nobis est, quod Sacrorum Rituum disciplinæ, tanquam novæ facultati distincta methodo tradendæ, nullum tempus nostro accommodatius inveniri possit. Vivimus enim regnante BENEDICTO XIV., in quo cum summa sunt omnia, tum nihil est sapientia præstantius; testes sunt præclaræ illæ benignitatis, ac beneficentiæ significationes, quibus & Literatos omnes complectitur, & omne genus literarum

rarum exornat. Testes sunt quatuor præcipuarum facultatum Academiæ in ipsum Apostolicum Palatium ab eodem inductæ, quibus ipse singulis hebdomadis non solum interesse, verum etiam præesse dignatur. Testes sunt tot sapientissimæ Constitutiones, quibus aut veterem disciplinam, temporum injuria labefactatam, in pristinum decus restituit, aut novas de dogmatibus controversias exortas cælesti lumine diremit. Testes denique sunt egregia illa monumenta, in quibus sapientiæ, eruditionisque suæ opes omnes, copiasque conclusit; ut portenti simile omnino sit unum hominem tot ac tantas res, tam varias, tot difficultatibus ac tanta obscuritate impeditas aut scientia comprehendere, aut memoria retinere, aut libris committere potuisse; atque eum hominem, cui præstantissima Reipublicæ munera, gravissimique Ecclesiæ Magistratus omnem de his interioribus literis cogitandi potestatem semper ademisse videantur. Sed hoc nimirum est virorum ad publicas Mundi utilitates, & ad majorem Divini nominis gloriam a Deo conditorum, ne punctum quidem temporis a maximis rebus cogitandis agendisque vacuum elabi sinere; omnia cupiditatum blandimentis, multa etiam naturæ necessitatibus denegare: omnem sibi rationem cum virtute, non cum voluptate; cum labore, non cum otio; cum communi felicitate, non cum privatis commodis esse arbitrari.

Quamvis autem magnas **BENEDICTO XIV.** gratias universæ Literarum disciplinæ debeant, plura tamen, ac majora ejusdem in Sacros Ritus promerita constiterunt. Nam primo quidem amplissimam illis Scholam in Conimbricensi Athenæo aperuit, tum Scholam ipsam ejusque Præceptores in suam, atque Apostolicæ Sedis tutelam accepit; denique eo humanitatis devenit, ut suos etiam libros universos, pietatis sapientiæque plenissimos hæreditario quodam jure ad Conimbricensem Academiam pertinere voluerit, facta mihi ipsi potestate (quod longa Oratione prosequendum foret, ut gratam animi significationem contestarer) facta, inquam, mihi ipsi potestate, ut eosdem multo auctiores, & in unum corpus redactos, rursus Typis ederem, publicoque illius Juventutis usui tamquam pignus eximii sui erga illam amoris multo pretiosissimum dedicarem. Tametsi quid ego Conimbricensem Sacrorum Rituum Scholam commemoro, nostram hanc sileo, quæ non minus atque illa tanti Principis consilio, auctoritate, præsidio, ac beneficentia potissimum nititur? An vero tantus vir, hac humanitate præditus, his studiis, artibus, atque doctrina, externos curaret, Romanos negligeret? Externis enim benefacere liberalitatis est, suis consulere non liberalitatis solum, sed etiam justitiæ. At Conimbricensem Scholam commemorare, nostram silere non est: Schola illa atque hæc nostra una eademque existimari debet, non solum quia ambæ ab eodem Sanctissimo Parente exortæ sunt, verum etiam quia arctissima inter se benevolentiæ, studiorum, atque amicitiæ cognatione quodammodo continentur: hoc tamen discriminis inter utramque intercedet, quod illa

illa in iis, quæ occurrent, dubiis (occurrent autem quamplurima) Præceptorem nostrum, hoc est **BENEDICTUM XIV.** per literas consulet, nos præsenti ejusdem eloquentia perfruemur; quod quanti sit, norunt ii, qui ex uno quidem colloquio plura se didicisse lætati sunt, quam ex assidua multorum librorum lectione discere potuissent.

Doleo, Auditores, ac vehementer angor iis me temporis angustiis esse conclusum, quæ arctissimos orationi meæ ad dicendum cancellos circumdent; neque enim benevolentia vestra, quam singularem experior, me abuti ulterius decet. Itaque non sum commemoraturus, quod ad temporis hujus opportunitatem spectat, maximum scilicet studiis nostris & præsidium, & decus adfuturum a plurimis Purpuratis Patribus, qui suum erga Scholam nostram favorem apertissime professi sunt; Prætcribo etiam studia amplissimorum Præsulum, atque doctissimorum hominum certissimis significationibus nobis oblata; Silebo sapientissimam Sacrorum Rituum Congregationem suarum partium esse ducturam, huic disciplinæ, ejusque Magistro peculiari nomine ad se pertinentibus semper favere; Hoc unum dicam, quod, quia domesticum est, præterire non possum; omnia nobis fausta ab ipsis Societatis nostræ moderatoribus esse speranda; qui quanti Sacros Ritus faciant, vel ex hoc ipso intelligi potest, quod eosdem libentissimis animis in hoc Gregoriano Licæo publice excipiant; sibique hujusce Scholæ profectum maximæ curæ fore polliceantur.

Ut vero rerum a me tractandarum materiam, argumenta, seriemque vobis exponam, uno verbo dicam: me pleraque e libris SS. D. N. petiturum; Quod vobis compertum esse arbitror ex Epistola, quam illius operum editioni præposui. Etenim nihil ferme est in Sacris Ritibus, quod ille aut acutissima ingenii sui perspicuitate non detexerit, aut infinita sapientiæ suæ ubertate non expolierit. Sed tamen hoc primo anno multo strictius ejus scriptis adhærere possumus; non enim solum argumentum, sed methodum ipsam, doctrinam, eruditionem, praxim, quidquid denique optandum est, a tanto Magistro mutuabimur. Labor itaque noster versabitur in Sanctissimis Divini Sacrificii Cæremoniis explanandis, de quibus tantus Pontifex cum multis in locis, tum præcipue in Commentario super hoc argumento eruditissime agit.

Quare cum in publicis Academiis sua etiam Sacris Ritibus Schola debeatur, cum hæc neque alibi aptius, quam Romæ, neque alio tempore opportunius, quam nostro institui possit, cum ad hanc illustrandam, atque amplificandam firmissima concurrant præsidia; vestrum erit Adolescentes optimi (Vos enim extrema hæc alloquitur oratio) vestrum, inquam, erit totos vos his rectissimis studiis devovere. Equidem vobis spondeo, Deoque dante præstabo, mihi neque in veteribus monumentis recensendis fidem, neque in lectionibus conficiendis diligentiam, neque in laboribus perferendis alacritatem, neque in studiis, commodisque vestris augendis propensissimam animi voluntatem defuturam.

DE PERHONORIFICO
REGIS FIDELISSIMI
TITULO.

Feliciter & auspicato mihi contigit homini Lusitano, ut e suggestu communicare possem novæ Scholæ Sacrorum Rituum Auditoribus summam, qua perfundor, lætitiam, dum Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Potentissimo Domino meo JOANNI V. Pio, Felici, Augusto perhonorificum *Fidelissimi* titulum prudentissimus rerum æstimator, & infallibilis Christi Vicarius impertitus est; piaculum grande foret, ut in opere ab eodem Sanctissimo Domino conscripto, & *Fidelissimo* Regi dicato, novæ concessionis mentio non fieret. Nunc cum primum licuit communem lætitiam diutius occultare non potui; Unde jam inceptum Opus, & per omnium manus evulgatum operæ pretium duxi gratissima digressione exornare. Sub anni exitum hunc de Sacrificio Missæ Tractatum publicæ disputationi proponemus, & eidem *Regi Fidelissimo*, cui Scholæ primitias in hoc libro dicavimus, Theses ab eodem desumptas consecraturi sumus; tunc locus erit publicæ etiam gaudii nostri significationi: interim, præter ea quæ præfatus sum Auditoribus meis, exhibeo *Summi Pontificis* allocutionem, & literas Apostolicas, eisque præfigo juramentum a primo Rege nostro in publicis comitiis præstitum, ut clare dignoscatur eundem Fidei zelum, qui Lusitani Imperii fundatori REGIS nomen comparavit, dignissimo ejus Hæredi *Fidelissimi* titulum addidisse. Omittimus alias Lusitanorum Regum laudes, vel quod omnibus jam notæ sint, vel quod unico testimonio illas comprehensuri facile simus desumpto a Bulla Canonizationis Sanctæ Elisabethæ, quæ etsi ab Urbano VIII. in Sanctorum fastis adscripta fuerit, tamen ultimum illius gloriæ complementum nempe ejus Canonizationis Bullam nostro tempori, & Regnanti Pontifici Deus reservavit. Duo hæc documenta omnibus subsidio erunt, ut quæ deinde publica in panegyri dicenda sunt, dilucide perspiciantur. * Igitur Juramentum Magni Regis Alphonsi (cui in iis, quæ supra naturam videntur, humanam tantum fidem juxta Sanctæ Sedis decreta tribui volo) desumam ex libro cui titulus *Apparatus Historicus* &c. Auctore Josepho Pinto Pereira in lucem edito Romæ anno 1728. p. 1.

Quæ sequuntur Notæ marginales sunt Joannis Carameleis in loco infra citato. Diversæ lectiones ex Agiot. Lusitano Cursivo Caractere distinguuntur.

*Ego Alfonsus Portugalliæ Rex, filius illustris Comitis Henrici, nepos magni Regis Alfonsi, coram vobis * bonis viris Episcopo Bracharen., & Episcopo Conimbricen., & Theotonio, reliquisque magnatibus, officialibus, vassalis regni mei, in hac Cruce ærea, & in hoc libro Sanctissimorum Euangeliorum, juro cum tactu manuum mearum, quod ego miser peccator vidi bis ce oculis indignis verum Dominum nostrum Jesum Christum in Cruce * exten-*

* Boni Viri olim, qui hodie Magnates. *Bracharensi. Colimbriensi.* * extensum.

*tentum in hac forma. Ego eram cum * mea hoste in terris ultra Tagum, in Agro Auriquio, ut pugnarem cum Ismaele & aliis quatuor regibus Maurorum habentibus secum infinita millia, & gens mea timorata propter multitudinem, erat fatigata, & multum tristis, in tantum ut multi dicerent esse temeritatem inire bellum, & ego tristis de eo, quod audiebam, cœpi mecum cogitare, quid agerem, & habebam * unum librum in meo papillione in quo erat scriptum testamentum antiquum, & testamentum Jesu Christi. Aperui illum, & legi victoriam Gedeonis, & dixi intra me. Tu scis Domine Jesu Christe quia pro tuo amore suscepi * bellum istum contra tuos inimicos; & in manu tua est dare mihi, & meis fortitudinem, ut vincamus illos blasphemantes tuum nomen, & sic dicens * obdormivi supra librum, & videbam virum senem ad me venientem, dicentemque. * Alfonse, confide, vinces enim, debellabisque Reges istos infideles, conteresque potentiam illorum, & Dominus noster ostendet se tibi. Dum hæc video, accedit Joannes Ferdinandus de Sousa *, vassallus de meo cubiculo, dixitque surge domine mi: Adest homo senex vultque te alloqui; ingrediatur, dixi, si fidelis est. Ingressus ad me, agnovi esse illum quem in visione videram, dixitque mihi: Domine, bono animo esto, vinces, & non vinceris. Dilectus es Domino, posuit enim super te, & super semen tuum post te oculos misericordiæ suæ, usque in sextam decimam generationem, in qua attenuabitur proles, sed in ipsa attenuata ipse respiciet, & videbit; ipse me jubet indicare tibi, quod dum audieris sequenti nocte tintinnabulum * romitorii mei in quo vixi sexaginta sex annis inter infideles, servatus favore Altissimi, egrediaris extra Castra, solus sine arbitris *, ostendere tibi pietatem suam multam. Parui, & reverenter in terra positus, & nuncium & mittentem veneratus sum, & dum in oratione positus sonitum expectarem, secunda noctis vigilia tintinnabulum audivi, & ense, & scuto armatus egressus sum extra castra, vidique subito a parte dextra orientem versus micantem radium, & paulatim splendescens crescebat in majus, & dum oculos ad illam partem efficaciter pono; ecce ipso radio * clarior Sole, signum Crucis aspicio, & Jesum Christum in eo crucifixum, & ex una, & altera parte multitudinem Juvenum candidissimorum, quos Sanctos Angelos fuisse credo. Quam visionem dum video, deposito ense, & scuto, relictisque vestibus, & calceamentis, pronus in terram me projicio, lachrymisque abunde missis, cœpi rogare pro confortatione vassallorum meorum, dixique nihil turbatus: Quid tu ad me, Domine? Credenti enim fidem vis augere? melius est ut te videant infideles, & credant quam ego, qui a fonte Baptismatis te Deum Verum filium Virginis, & Patris æterni agnovi, & agnosco. Erat autem Crux miræ magnitudinis, & elevata a terra quasi decem cubitos. Dominus autem suavi vocis sono, quem indignæ aures meæ perceperunt, dixit mihi. Non ut tuam fidem augerem hoc modo apparui tibi, sed ut corroborarem cor tuum in hoc * conflicto, & initia Regni tui supra firmam petram stabilirem. Confide Aldefonse, non solum enim hoc certamen vinces, * sed omnes alios in quibus contra inimicos Crucis pugnaveris, gentem tuam invenies alacrem ad bellum, & for-*

extensum.
* meo exercitu.
* Biblia.
* bellum istud.
dormivi.
Aldephonse.
* nunc Camerarius.
qui dixit mihi.
* Remissorii, legit Brandanus: sed Mariz, Dormitorii.
* ut ostendat tibi.
splendor.
* clariori Sole, seu melius: clarius Sole signum.
Dominus suavi praeceperunt.
* conflictu.
corroborarem.
conflictu.
* sed omnia alia.
Alfonse.

*tem, petentem, ut sub Regis nomine in hac pugna ingrediaris, nec dubites, sed quidquid petierint libere concede. Ego enim ædificator, & dissipator Imperiorum, & Regnorum sum. Volo enim in te, & in semine tuo imperium mihi stabilire, ut deferatur nomen meum * in exteras gentes. Et ut agnoscant successores tui datorem Regni, * insigne tuum ex pretio, quo ego humanum genus emi, & ex eo, quo ego a Judæis emptus sum compones, & erit mihi Regnum sanctificatum, fide purum, & pietate dilectum. Ego ut hæc audivi, humi prostratus adoravi, dicens. Quibus meritis Domine tantam mihi annuntias pietatem, & tu in mea prole, quam promittis, oculos benignos pone, gentemque Portugallensem salvam custodi, * & si contra eos aliquid paraveris malum, verte illum potius in me, & in successores meos, & populum, quem tamquam unicum filium diligo, absolve. Annuens Dominus inquit: non recedet ab eis, neque a te unquam misericordia mea, per illos enim paravi mihi messem multam, & elegi eos in messores meos in terris longinquis, hæc dicens disparuit, & ego fiducia plenus, & dulcedine redii in castra, & quod taliter fuerit, Juro ego Alfonsus Rex per sanctissima Jesu Christi Evangelia hisce manibus tacta. Idcirco præcipio successoribus meis in perpetuum futuris, ut scuta quinque in Crucem posita, propter Crucem, & quinque vulnera Christi in Insigne ferant, & in unoquoque triginta argenteos, & super serpentem Moysis ob Christi figuram, & hoc sit memoriale nostrum in generatione nostra: & si quis aliud attentaverit, a Domino sit maledictus, & cum Juda traditore in * infernum maceratus. Facta charta Colimb. III. Kalend. Novembris Æra M. C. LII.*

* Oraculum de Indiis. *gentes, ut.*
* Insigne Lusitaniæ mysticum. *annuncians pietatem, quidquid jubes faciam, & tu in mea prole &c.*
* Caracter boni Principis. *illud.*
Aldefonsus.
partita.
* In Inferno.

Aldefonsus.

Ego Alfonsus Rex Portug.	Alfonsus Menen præf. Uliss.
J. Colimb. Episcop.	Gondisalvus de Sousa procur. Inn.
J. Bracharens. Metrop.	Pelagius Menen procur Visien.
T. Prior.	Suer Martin procurat Colimb.
Ferdinandus Petri Curiæ Dapif.	Menendus Petri pro Magistro Alberto
Petrus Palatii Curiæ signifer.	Regis Cancellario.
Velascus Sancii.	

Ex relato Juramento, in quo Inclytus Alfonsus idiomate Latino Christi apparitionem tam accurate expressit, evidenter demonstratur, quantum in sacris Codicibus, quos secum semper habebat, & quorum lectioni etiam in Castris vacabat, pius Rex esset versatus: ut notavit Illustrissimus D. Hieronymus Osorius Episcopus Algarbiensis *lib. 6. de Regis Institutione, & disciplina*. Ubi laudans antiquos Lusitaniæ Principes, qui temporibus illis incultis, in quibus omnia præclara studia sepulta esse videbantur, multum tamen legebant, & in Literis sacris summo studio versabantur, ita ut si quid ab illis latine scribendum esset, eodem plane stylo scriberent, subdit: *Velut Rex Alphonsus Primus, Regni hujus Conditor, cujus Divina virtus cum admirabili sapientia conjuncta, merito est in omni æternitate celebranda. ...... ita tamen ut appareat, illum ex sanctis Literis non vivendi tantum disciplinam, sed dicendi etiam stylum, & rationem percepisse.* Hæc Tullius Lusitanus. Attamen non inficiabor, esse in dicto Juramento aliqua minus

La-

Latine dicta, & a Grammaticæ legibus aliquando aberrantia; quæ Joannes Caramuel ad marginem notavit (quod nos etiam fecimus) sed literam non correxit, nec ausus est emendare; ut nuper fecit nonnemo, sed minus considerate; quia in simili materia omnis correctio est corruptio, & textus adulteratio.

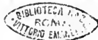
Hujus Juramenti Autographum cum Sigillis, & subscriptionibus Prælatorum, & Procerum totius Regni, extat in Archivo Regii Cœnobii Alcobatiæ Illustrissimi Ordinis Cisterciensis, unde illud transcripserunt Bernardus de Brito *in Chronica Cisterciensi lib.* 3. *cap.* 3. Antonius Brandanus *in Monarchia Lusitana* 3. *par. lib.* 10. *cap.* 5. Petrus de Mariz *in varia Historia Regum Portugalliæ Dialog.* 2. *cap.* 5. Antonius de Sousa de Macedo *in Lusitania liberata proœmio* 2. §. 2. Faria *in Commentariis Lusiadum Cant.* 3. *stantia* 54. Chrysostomus Henriquez *in fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib.* 1. *dist.* 4. *cap.* 9. Angelus Manriquez *in Annalibus Cisterciensibus anno Christi* 1142. *cap.* 3. Jacobus Valdèz *de Dignitate Hispaniæ cap.* 15. *num.* 22. Mayolus *Dierum Canicularium tom.* 5. *colloquio* 5. *de dignitatum, ac sessionum differentiis*. Joannes Baptista Birago *nell' Istoria di Portogallo lib.* 1. Alphonsus Loschi *in Compendio historico Domus Austriacæ pag.* 75. Antonius Maria Bonucci *in Vita ejusdem Regis lib.* 2. *cap.* 2. Caramuel *in Philippo demonstrato lib.* 2. *disp.* 1. *art.* 7. *num.* 21. *cum sequentibus*.

Hactenus Josephus Pinto, qui plures alios Authores citat, quorum omnium tres seligam, duos exteros, unum Lusitanum. Postremus hic hostium numerum distincte exprimit; quod si non certo constet, constat tamen fuisse cum nostro exercitu nulla ratione comparandum. Addam insuper Antiphonam & orationem in antiquissimo Codice repertam, & ab eodem Pinto allatam pag. 216. in qua eadem refertur Domini erga Lusitanos clementia.

Navarrus *in Relectione Cap. Novit. de Judiciis*, *notab.* 3. *num.* 149. loquens de Regnis Lusitaniæ, Hispaniæ, Galliæ, & Germaniæ, ita inquit: *Hæc Regna, Imperia, omnia sunt approbata per Ecclesiam universam* ..... Immo, & eorum aliquod per Deum Optimum Maximum supernaturaliter, ut hoc florentissimum Lusitaniæ per quinque Christi Stigmata *Divo* Alfonso hujus nominis, & omnium Regum Lusitanorum Primo divinitus (quæ Divina Clementia fuit) ostensa, & in Insignia Regia insigni pietate in æternum suscepit.

Bozius *de Signis Ecclesiæ tom.* 2. *lib.* 17. *cap.* 7. Alfonsus Portugalliæ Rex Primus patri Henrico successit anno millesimo centesimo duodecimo. Hic commissurus prælium adversus quinque Saracenorum Reges, cum trepido prorsus animo esset, confirmatus est a Christo in somnis, jussusque in aciem descendere, Signumque attollere, cui quinque ipsius Vulnera, quæ ostendebat, depicta essent. Egit hoc Alphonsus, & nobilissimam victoriam reportavit. Ex illo Insigne Regibus Portugall. fuit quinque Christi Plagis ornatum vexillum.

Fran-

Franciscus Macedo *in Prop. confut.* 20. §. 1. loquens de Rege Alphonso, ait: Ejus victoriæ fidem excedunt, nisi auxiliarium Superum ope &c. Innumerabiles Maurorum Copias, nimirum sexcenta millia * a quindecim minoribus Regulis, Regibus quinque, Ismario Imperatore Regio in aciem eductas exercitu modico, ad decem militum millia, qui posset, nisi authore, & duce Christo, qui ei Crucifixus apparuit, ad internecionem prope delere?

Antiphona, de qua supra.

INvictissime Rex Alphonse, propugnator strenue, nostri Regni defensor sanctissime, qui mox a puero in fide Beatæ Virginis, Matris Dei, Dominæ Nostræ, susceptus, cujus oraculo, & patrocinio tibiarum sanitatem recepisti: ac ubi in maturam ætatem pervenisti, Fidei armis, spei galea præmunitus & zelo Charitatis accensus, cum viginti Maurorum Regibus, & Imperatore Miramamolino collatis signis, sed parva manu demicasti, ac Christum Dominum nostrum, Cruci affixum, nocte intempesta vidisti, & universam Lusitaniam fidei jugo subdidisti, & Regni nomen sublimasti: quæsumus, pro nobis apud Deum tuis precibus intercedere, ut nos mente puros, Regnum nostrum florentissimum esse velit, & ab omni calamitate munire.

℣. Ora pro nobis, famulis tuis, invictissime Rex Alfonse.

℟. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oratio.

DEus omnium bonorum largitor mellifiue, apud quem summa hominum, Regnorumque potestas est, quique Beatissimum Alfonsum Regem ad Lusitaniæ Sceptrum evexisti, & in hoc Mundo agentem summis beneficiis decorasti: concede, quæsumus, ejusdem meritis nostrum hoc Regnum, Reges, Principes, tranquillitate, & optata pace semper gaudere, nosque supplices tuos virtutum omnium incrementis sic ejusdem Regis Alfonsi vitæ instituta sectari, ut gloriæ quoque participes fieri mereamur. Per Dominum &c.

Præ-

* Hostium numerus eruitur etiam ex antiquo Codice, quem ex suo originali transcribit studiosissimus veritatis Brand. Mon. Lusit. par. 3. lib. 10. pag. 118. ubi inculta prout sæculi ferebat indoles hæc habentur: *Verba nobilium exercitus in Origuio ad Regem Alphonsum. Amorem, & bonam voluntatem, quam in personam tuam habemus, nos obligat dicere, quod arduum hoc negotium non sentes. Adest periculum, quia cincti a Mauris, illi multi, nos pauci. Bene audisti paulo antea tuos vigilatores, quod sunt infiniti equites, & multo plures pedones, taliter quod unus nostrorum debet præliare adversus centum, & secundum hoc certum est vinci; & quod oblatrant pro victoria, diem ut citius veniat desiderant. Quare rogamus, ut intas aliquam pacem cum Ismaele per aliqued tempus, ne nos perdas insimul, & Regnum, nostras uxores, & nostros filios: Attendas Regno, & tua utilitati, & honori, divertas ruinam, quam imminet, quod iterum supplices petimus, & cum instantia, ut velis nos ab hoc discrimine eripere.* Qui verò hunc numerum miratus fuerit legat in Gottorum historia apud supra citatum Brandanum lib. x. cap. 30. Pag. 193. *Item sexaginta milites Christiani duce Alphonso Rege semiarmati vincit atque profligavit in agro Salaciensi decem millia peditum bene armatorum, & quingentos equites ferocissimos, quod fuit instar ingentis miraculi.*

** Amor, & bona voluntas.* — *quæ imminet.* — *vicerunt. profligaverunt.*

Præcedens juramentum nuper edidit clarissimus Theatinorum scriptor R. D. Antonius Cajetanus de Sousa Tomo IV. Agiologii Lusitani pag. 290. sub die 25. Julii, ubi Authographum se diligenter observasse ait, & supra centum authores maximæ fidei ex omnibus nationibus adducit: hæc tamen omittemus brevitatis causa iis tantummodo verbis contenti, quæ profert laudatus Sousa, ab ipso Rege posteritati mandatis: *Tam ego, quam successores mei in perpetuum regnaturi agnoscant habere regnum de manu Dei, qui præsentialiter tradidit eum mihi, ut corde firmo, & charitate perfecta fidem Christianam ab infidelium injuriis defenderem.*

* Quo dilatandæ Fidei zelo, & qua filiali erga Christi Vicarium observantia primus Rex afficeretur, ex litteris ejusdem perspicue evincitur; duas seligo ex supra citato Brandano pag. 210. *SS. Patri, & Domino summo, & Apostolicæ Sedis, per Dei gratiam Pont. Alexandro, Alphonsus eadem gratia Portugallensium Rex, quod devotissimus filius optimo Patri. Satis superque satis novit vestræ paternitatis sublimitas, me vestræ Sanctitatis ita esse filium specialem, ut aut nullum penitus, aut vix aliquem mihi per omnia habeatis consimilem. Alii enim Imperatores, Reges, Duces, Principes, cæterique potentes a parentibus propriis terras de jure Beati Petri acceperunt, cum quibus celsitudini vestræ, & Romanæ Ecclesiæ obsequuntur. Cæterum aut nulla superadjiciunt, aut si quæ a barbaris nationibus lucrantur, suæ tanquam propriæ potestati adjiciunt. Ego autem cum his, quæ de possessionibus parentum meorum per Dei gratiam mea industria acquisivi Beato Petro fideliter serviens plura quam haberem, per ejus auxilium a Saracenis abstuli, unde ea libens Apostolico Patrimonio adjeci* animo gerens strenuus Beati Petri miles existere, *& vestræ Paternitatis semper jussionibus obedire &c.*

Pag. 285. *Dono Adriano summo Pontifici suo venerabili Patri Alphonsus Portugalliæ Rex, quidquid Patri filius, & quidquid potest in utroque sæculo optari melius. Non ignoret sublimitas vestra Pater Sancte me militem vestrum, & devotum filium esse velle, sicut fui Apostolicorum, qui fuerunt ante vos, & nimium vestra benedictione velle perfrui. Ideo quod attentius commendo me Sanctitati scilicet, & majestati vestræ per omnia &c.*

SS. DOMINI NOSTRI

BENEDICTI PAPÆ XIV.

ALLOCUTIO

Habita in Consistorio Secreto Feria secunda die 21. Aprilis 1749.

Qua Sanctitas sua declarat, se Motu proprio perpetuo contulisse perhonorificum titulum Fidelissimi *Serenissimo Portugalliæ, & Algarbiorum Regi, ejusque Successoribus Regibus ob præclara ipsius Regis, & Majorum suorum Regum de Fide Catholica, & Sede Apostolica optime meritorum gesta.*

VENERABILES FRATRES.

Onsentaneum plane, immo & necessarium arbitramur declarare Vobis, quemadmodum in præsentia declaramus, carissimo in Christo Filio nostro Joanni Portugalliæ, & Algarbiorum Regi, ejusque Successoribus, collatum a Nobis fuisse perhonorificum *Fidelissimi* Titulum, qui merito quidem ipsi tribuendus videbatur. Etenim toto vitæ suæ cursu præclarissima gessit, ut Catholicæ Religionis gloria, & hujus Sanctæ Sedis dignitas magis amplificaretur. Dubitandum quoque non est, Successores ipsius hoc honoris Titulo inflammandos esse vehementer, & maximo studio excitandos, ut propositum ante oculos exemplum pari virtute æmulentur.

Procul dubio non ignoratis, ineunte sæculo duodecimo, Mauris e Portugalliæ Regno depulsis, illos statim Reges omnem operam contulisse, ut Catholicam Religionem in sua Ditione illibatam tuerentur; & cum deinde plures Asiæ, Africæ, Indiarumque, & Americæ populos in suam potestatem redegissent, barbaras gentes sanctissimæ Religionis mysteriis imbuendas curasse, accitis peritissimis Ministris, qui recentem Domini Vineam diligenter excolerent. Inter eos recensendus est S. Franciscus Xaverius, qui Joannis III. Portugalliæ Regis præsidio, ac tutela uberrimos, totoque Orbe celeberrimos fructus in illis Regionibus collegit, uti non solum auctoritate Scriptorum, sed ipsius S. Francisci ad Joannem Regem epistolis plane comprobatur; ex quibus etiam clare deprehenditur, magna cum gloria, Fideique incremento, iis omnibus Virum Apostolicum satisfecisse, quæ a Paulo Tertio Prædecessore nostro illi præscripta, ac demandata fuerant.

Sebastianus Rex, de cujus laudibus nulla unquam ætas conticescet, circa di-

dimidium saeculi decimi sexti Portugalliae Regnum administrandum suscepit. Ille singulari virtute praeditus, potentissimo exercitu comparato, mare transmisit, Mauris bellum indixit, cum quibus fortissime decertans, honestissima morte gloriam adeptus est immortalem.

Si quis autem amplissimas victorias, quas Portugalliae Reges in remotissimis etiam partibus Africae consecuti sunt, admirari cupiat, in Apostolicis Litteris Pii IV. Praedecessoris nostri, quae in Ecclesiae Annalibus referuntur, descriptas legere poterit. Ex illis quoque percipiet, innumerabilem pene Indorum multitudinem, armis subactam, eo fructu cumulatam fuisse, ut Christianam Fidem agnoscerent, & amplecterentur. Insuper ex Apostolico Brevi ejusdem Pontificis ad ipsum Regem Sebastianum intelligimus, tantam in bellis suscipiendis, victoriisque referendis virtutem eum Regem divinitus obtinuisse, ut caeteros omnes Majores suos gloriae magnitudine facile exaequarit. Quamobrem S. Pius V. Praedecessor noster (uti sincera quaedam monumenta testantur) potestatem fecit eidem Sebastiano Regi eum honoris Titulum seligendi, quem magis expeteret, se paratum esse declarans, ipsius voluntati morem gerere, ut debitam videlicet rebus praeclarissime gestis mercedem impertiret. His respondit Sebastianus Rex, se nihil magis optare, quam ut Filii nomen, ac Titulum erga Romanum Pontificem obsequentissimi palam ostenderet, ac probaret; resque propterea infecta remansit.

Idem procul dubio nunc etiam contigisset, si exemplo S. Pii V. Praedecessoris nostri inhaerentes, carissimo in Christo Filio nostro Joanni Portugalliae, & Algarbiorum Regi, honoris Titulum, quem vellet, eligendi potestatem fecissemus. Quapropter praeteritarum rerum experientia edocti, ne ullum impedimentum objiceretur, voluntate nostra, ipso Rege inconsulto, perhonorificum *Fidelissimi* Titulum Nos ipsi excogitavimus, quem eidem Regi, ejusque in Regno Successoribus, uti jam superius indicavimus, elargiti sumus.

Porro, quam praeclara sint hujus Regis in Christianam Rempublicam merita, satis superque testantur Apostolicae Litterae Clementis XI. Praedecessoris Nostri, quas duo volumina in lucem edita complectuntur.

Siquidem, ut ejusdem Pontificis voluntati, & consiliis obsecundaret, plurimas in subsidium naves suppeditavit, quo tempore Turcarum Tyrannus Insulae Corcyrensi cum validissimo exercitu imminens, non solum Venetorum Reipublicae, sed universae quoque Italiae, & huic Urbi, quae totius Christianae Religionis caput est, perniciem, & calamitatem minabatur.

Nos ipsi jure, ac merito testari possumus, & revera testamur, eundem Regem suam nunquam operam a nobis desiderari passum esse, ubi res fuit vel de retinenda, augendaque Religione, vel de hujus Sanctae Sedis dignitate tuenda. Insuper Nobis Pontificatum gerentibus, nonnullos Episcopatus fundavit in remotissimis Dominii sui partibus, ubi solum

d Insi-

Infideles versabantur, videlicet, ut Christiana Fides ibidem propagaretur. Omittemus hic verba facere de maximis, ac plane Regiis sumptibus, qui ab ipso fiunt, ut Ministris ad obeundas sacras Missiones necessaria suppeditentur. Taciti tamen præterire non debemus victorias, quas recenter in Asia comparavit; & novas, quas suscepit expeditiones; & hujusmodi profecto bella libenter cum illis comparabimus, quæ Gennadius Patricius, & Exarchus Africæ feliciter gessit; & eadem prorsus affirmabimus, quæ de illis S. Gregorius Prædecessor noster ad ipsum Gennadium scripsit his verbis. *Ubi enim meritorum vestrorum loquax non discurrit opinio? Quæ & bella Vos frequenter appetere, non desiderio fundendi sanguinis, sed dilatandæ causa Reipublicæ, in qua Deum coli conspicimus, loquitur; quatenus Christi nomen per subditas gentes Fidei prædicatione circumquaque discurrat*. Ejusdem S. Pontificis verbis prosequemur: *Plurima pro pascendis ovibus B. Petri Apostolorum Principis utilitatibus excellentiam vestram præstitisse didicimus*. Orationem tandem nostram absolvemus, quemadmodum & S. Gregorius epistolam absolvit suam: *Persolventes paternæ caritatis alloquium, petimus Dominum, Salvatoremque nostrum, qui Eminentiam vestram pro solatio Sanctæ Reipublicæ misericorditer protegat, & ad dilatandum per finitimas gentes nomen ejus magis magisque brachii sui firmitate confortet*.

Habetis, Venerabiles Fratres, quæ a Nobis peracta sunt, quæque Nos ad ea peragenda impulerunt.

SS.

SS. DOMINUS NOSTER

BENEDICTUS PAPA XIV.

Confert in perpetuum Sereniſſimo Portugalliæ, & Algarbiorum Regi, ejuſque Succeſſoribus Regibus Titulum Fideliſſimi *ob inſignia ipſius Regis, & Prædeceſſorum Regum promerita, eximiumque zelum in* Fide Catholica *continuo ſtudio propaganda.*

CARISSIMO IN CHRISTO FILIO NOSTRO JOANNI

Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Fideliſſimo.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Cariſſime in Chriſto Fili Noſter Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

Axima, ac tam præclara Illuſtrium Regum Portugalliæ, & Algarbiorum habentur, & re ipſa ſunt, non tam invictiſſimæ in debellandis, ſibique ſubjiciendis tot barbararum, remotiſſimarumque nationum Populis, Provinciis, & Regnis potentiæ decora, quam Chriſtianæ pietatis, atque incredibilis, flagrantiſſimique pro Catholica Fide in vaſtiſſimas illas, quas ſub ſuam redigebant poteſtatem, ſtatim invehenda, propagandaque, & neceſſariis, opportuniſque ingentium pecuniarum, Sacrorumque Miniſtrorum ſubſidiis fovenda, confirmandaque zeli inſignia facinora, ut jure, ac merito non ſolum ubique gentium ab omnibus commendari, ſed a Romanis præſertim Pontificibus Prædeceſſoribus Noſtris, ad quos ſupremas Jeſu Chriſti Regis Regum, & Domini Dominantium vices in terris gerentes circumſpecta ſua providentia egregios viros de eadem Catholica Fide, & Apoſtolica hac Sancta Sede benemerentiſſimos ſingularibus laudibus, ac peculiaribus honorum titulis decorare, & illuſtrare in primis ſpectat, debitis Apoſtolicæ laudationis præconiis, & eximiis Pontificiæ benignitatis gratiis, favoribus, privilegiis, & indultis cumulati.

Quemadmodum autem, Majeſtas Tua, præ cæteris Portugalliæ, & Algarbiorum Regibus Prædeceſſoribus tuis magno pii, regiique animi tui fervore Catholicam Fidem non modo in omnibus ditionum tuarum, ſed in alienis quoque regionibus ab inita Regnorum tuorum poſſeſſione promovere, & urgere, verum etiam tot ſapientiæ, induſtriæ, pietatiſque

consiliis, & immensis opum profusionibus tueri, & conservare contendens, maximus emineas, & prædiceris; ita Majestatem Tuam Prædecessores itidem Nostri Romani Pontifices fel. rec. Clemens XI. Innocentius XIII. Benedictus pariter XIII. Clemens XII. ac Nos ipsi laudatissimis eorumdem vestigiis inhærentes non omisimus iis paternæ benevolentiæ, auctoritatisque testimoniis prosequi, quibus notum omnibus fieret, quanti Te, inclytamque Nationem Lusitanam tuam faciamus, quantoque in honore, ac pretio habentes ad utriusque decus, commodum, & incrementum advigilemus. Porro haud satis aptis verbis explicare, Tibique re ipsa contestari possumus incredibilem paterni animi nostri alacritatem, studiosamque ad Majestati Tuæ amplius gratificandum voluntatem; sed Tibi persuasum esse volumus, Nos, qui Majestatem Tuam præcipua caritate complectimur, paterna sollicitudine affici, ut insignem aliquem honoris Titulum, qui. & Majestati Tuæ de Catholica Fide benemereri pergenti ad majorem gloriam, & Successoribus tuis Portugalliæ, & Algarbiorum Regibus ad luculentissima pietatis, & virtutis tuæ potissimum exempla imitandum, & pro Catholica Fide pari via, ac ratione adlaborandum perenni deinceps esset incitamento.

Ea propter Motu proprio, non ad Tui, sive alterius pro Te Nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia, maturaque deliberatione, & mera liberalitate nostra, ac de supremæ nostræ Apostolicæ potestatis plenitudine, necnon ducti exemplo tam aliorum Prædecessorum nostrorum, qui Viris Principibus Catholicæ Fidei, & Apostolicæ Sedis studiosissimis titulos & ornamenta largiti sunt, quam potissimum S. Pii V. itidem Prædecessoris nostri, qui cl. mem. Sebastiano Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Decessori tuo immensis laboribus, atque opibus pro Catholicæ Fidei propagatione exhaustis honorabilem aliquem titulum tamquam rerum præclare gestarum jugem indicem conferre optabat (etsi Rex ille sapientissimus hac dumtaxat se Obedientissimi Sedis Apostolicæ filii denominatione gloriari respondisset) Te, tuosque Portugalliæ & Algarbiorum Reges pro tempore Successores in perpetuum tamquam Catholicæ Fidei propagatores, titulo, seu denominatione *Fidelissimi* Apostolica Auctoritate tenore præsentium ornamus, & insignimus, atque etiam ab omnibus Regem *Fidelissimum* nominari, appellari, inscribi, dici, haberi, censeri, ac tractari debere volumus, præcipimus, & mandamus.

Decernentes easdem præsentes litteras de subreptionis vitio, aut intentionis nostræ, seu quocumque alio defectu ex quavis etiam quantumlibet justissima, & urgentissima, rationabilique causa nullo unquam tempore a quoquam notari, vel impugnari posse, sed illas validas, & efficaces perpetuo fore, & esse, suosque plenarios, totales, & omnimodos effectus sortiri posse, ac debere in omnibus, & per omnia, ac si Consistorialiter, & de Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio factæ, & in ipso Consistorio nostro Secreto lectæ fuissent: Sic-

Sicque per quoscumque Judices etiam Imperiali, Regia, Ducali, vel quavis alia excellentia, ac dignitate præditos, & alios Commissarios qualibet auctoritate fungentes, etiam Causarum Sacri Palatii nostri Auditores, & S. R. E. Cardinales, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, sententiandi, definiendi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, definiri, & interpretari debere, ac quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, & inane decernimus, ac declaramus. Non obstantibus quibusvis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac Regnorum, Provinciarum, Civitatum, & Locorum quorumlibet statutis, & consuetudinibus etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, privilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, & quantumcumque efficacissimis clausulis, & decretis quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, etiamsi de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specificata, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua exquisita forma ad hoc servanda foret, eorum omnium tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Cæterum, Carissime in Christo Fili noster, Rex *Fidelissime*, perge certare bonum certamen Fidei, ut vitæ æternæ præmia ab Auctore Fidei nostræ, & Consummatore Jesu Christo consequaris; dum Nos Majestati Tuæ Apostolicam Benedictionem Cælestis præsidii auspicem amantissime impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 23. Decemb. 1748. Pontificatus nostri anno nono.

Gajetanus Amatus.

Loco ✠ Sigilli.

Quoniam vero satis perspecta est & nostrorum Regum erga Apostolicam Sedem pietas, & Lusitanæ gentis in suos Reges amor, facile conjectari licet quo gaudio, & veneratione hæ Pontificiæ Litteræ exceptæ fuerint. Jam alterius quod ex Bulla Canonizationis S. Elisabeth promiseramus, testimonii fidem absolvimus; in ea namque Bulla post exordium ita Summus Pontifex effatur.

Gaudeat in Domino, & in donis gratiæ suæ glorietur felix Lusitaniæ Regnum; sed laudent alii Cœli illius temperiem, amænas Tagi ripas, divitias ex toto orbe navibus eo illatas & congestas, nobilitatem urbium, homi-

hominum ingenium & solertiam, & in remotissimis terrarum orbis regionibus detegendis subjiciendisque felicitatem. Una est, quæ præcipuam ex Sacerdotali ore laudem meretur, & quæ in Sancta Dei Ecclesia merito extolli & prædicari debet, suorum scilicet *Regum pietas & Religio*. Hæc enim Lusitanum Regnum fundavit, hæc ampliavit, hæc ad summam gloriæ & laudis magnitudinem evexit, hæc in ea amplitudine, qua nunc floret, servat, & custodit. Nam Princeps ille, & genere, & virtute clarus Henricus, qui Lusitaniæ Regni decus ac gloriam, barbararum gentium incursu, ac veluti inundatione afflictam, erexit, atque instauravit, cum in Hispania adversus Mauros Alphonso VI. strenuam navasset operam, & Theresiam ejus filiam in uxorem, & Lusitaniæ partem in dotem, & præmium virtutis accepisset, eam statim, ereptis e Maurorum potestate aliis oppidis, plurimum auxit. Posteaquam vero e Hierosolymitana expeditione, quam pietatis, & religionis studio susceperat, reversus est, nunquam bello contra Mauros abstinuit. Nam quinque supra viginti de Mauris reportatis victoriis, multisque de manubiis ac spoliis hostium templis, ac cœnobiis erectis, ad Asturicam, quam obsidebat, in armis, prout Fidei propugnatorem decebat, ultimum diem obiit. Nec ejus filius Alphonsus tanto patre inferior fuit. Testes sunt Leiria urbs munitissima Mauris erepta, Scalabis inexpugnabile oppidum in potestatem redactum, Olyssippo expugnata; innumerabiles Maurorum & Barbarorum copiæ pauco militum numero pluries disjectæ, unus, & triginta Barbarorum Reges armis devicti. Siquidem nunquam a persequendis bello Crucis hostibus terra, marique cessavit, donec eliminata e Lusitaniæ finibus Mahumetana superstitione, Catholica religio a pluribus annis exul veluti triumphans in propriam sedem reduceretur. Cujus non minus virtus in bello, quam pietas in pace resplenduit. Nam egregio pietatis documento cum ex acie domum redibat, in Monasterium Sanctæ Crucis se recipere, ibique cum Religiosis viris Chorum adire, orare, psallere, sacrisque mysteriis adesse solitum fuisse traditur. Difficilis quidem res esset, si quis Lusitanorum Principum, qui Henrico, & Alphonso successerunt, fortiter, ac pie gesta prosequi, & præstita ab eis in Catholicam Religionem officia recensere vellet. Innumera enim non solum in vicinis, sed in remotissimis partibus adversus Mauros, Turcas, Saracenos, Idololatras bella pro religione suscepta, relatæ victoriæ, parta pietatis trophæa. Ingentes classes adversus Christianorum hostes maximo sumptu paratas, & omni re instructas in ultimas & prorsus ignotas orbis regiones missas quis ignorat? Et antiqua Lusitanorum Regum virtutis exempla adversus Christiani nominis inimicos renovata nostra memoria vidimus, & contra ferales Turcarum debaccantium impetus præsens in Lusitanorum Regum pietate Roma & Italia sensit auxilium. Sed Christianum nomen non solum armis, opibus, & sanguine suo Lusitani Reges tutati sunt, verum etiam longe, lateque studio, cura, ac sollicitudine propagarunt, *ut hanc unam egregiam laudem propriam sibi facere*

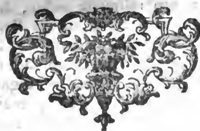
velle

velle visi sint Euangelium Christi Domini disseminare, Catholicæ Fidei lucem diffundere, superstitiosos cultus abolere, Crucis vexillum in longe dissitas, & nunquam ab aliis aditas regiones inferre. Nam eorum opera ora Punica arcibus occupata, mari Atlantico emenso, insulisque per illud sparsis, totaque ulteriore Lybia qua mari lustrata, qua terra penetrata, Arsinario promontorio, Guinea, Zanguebaria, & promontoriis intra & sub Æquatore constitutis, & ultra ad Cancri tropicum utraque Æthiopia, insulisque vastis, Persici & Arabici freti sinubus pervasis, qua Asia ab Africa disjungitur, barbaris atque efferis nationibus venerandum Christi nomen, ac salutaris Euangelii doctrina annuntiata est. Insuper India, qua late intra Indum & Gangem protenditur, transmissa, in Auream Chersonesum, & Sumatram, plurimasque immensi illius Archipelagi insulas ad Moluccas usque, ultimamque Japoniam, & Sinicum Imperium, & Tartarico regno proximas regiones; insuper ad Occidentales Indos cursu deducto, in Pernambucum, Marananiam, ceterasque vastissimæ Brasiliæ terras sacris Ministris, & verbi Dei Concionatoribus Regio sumptu, & Apostolicæ Sedis auctoritate missis, populis habitantibus in regione umbræ mortis, Lusitanorum Regum aliorumque Catholicorum Principum pietate, lux Euangelicæ Fidei affulsit. Profecto admiratione suspici potius, quam pro meritis laudari in Domino potest munificentia, & religio Lusitanorum Regum in large ac splendide protegendis sublevandisque populis ad Catholicam veritatem recens adductis, in alendis, ac sustentandis sacrarum Missionum Ministris, in ædificandis inter barbaras gentes immortali Deo templis, in extruendis Religiosorum virorum Cænobiis, in erigendis pro erudienda in Catholica religione, & Ecclesiastica disciplina juventute sacris ædibus, & seminariis; aliisque peragendis, quæ ad expellendas Maumethanæ impietatis, vel idololatriæ errorum tenebras, & ad diffundendum Christianæ veritatis lumen conducebant. Itaque tantis pietatis operibus, & tam præclare a Lusitanis Regibus in bello, & pace pro religione gestis, hanc inter cetera amplam mercedem retulit benignissimus Deus, ut in Regia domo ac familia existerent feminæ morum integritate, & vitæ sanctitate illustres, quæ Deo dilectæ, & mundo mirabiles in Servorum Dei numerum a Catholica Ecclesia adscribi mererentur; ut si Lusitaniæ Regnum in terris suorum Regum virtute & pietate maxime consideret, majus in Cœlis in suorum Principum sanctitate & meritis incolumitatis suæ præsidium haberet. Ex hoc numero fuerunt Therasia, Sancia, Mafalda, Joanna. Sed præ omnibus & sanctarum operationum laude, & Cælestium miraculorum magnitudine emicat Beata Elisabeth Regina &c.

IN.

INDEX
LIBRORUM ET CAPITUM.
LIBER PRIMUS

De rebus, quæ generatim ad Sacrificium Missæ necessariæ sunt.

LIBER SECUNDUS

De Missæ partibus.

LIBER TERTIUS

In quo varii proponuntur & resolvuntur Practici casus circa Sacrificium Missæ.

15. *De*

APPENDICES XIII.

AD LIBROS DE SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO

A SS. D. N. BENEDICTO XIV. P. O. M. conſcriptos, ex operibus ejuſdem SS. Authoris deſumptæ, ex quibus etiam quatuor ultima capita libri tertii conflata ſunt, videlicet Caput 21. ex Synodo Diœceſ. lib. 5. Cap. 8., & Cap. 9. excepto ultimo numero. Cap. 22. Ex Inſtitut. 56. exceptis numero 2. fine numeri 4. num. 10. & 12. uſque ad 18. incluſive, & numeris 23. 24. & 25. Deinde numeri 10. & 11. ex Inſtitut. 92. exceptis primis lineis. Num. 12. 13. & 14. ex Inſtit. 36. num. 15. 16. 17. 18. Numerus 15. ex Inſtit. 47. num. 23. exceptis primis lineis: demum Litteræ Apoſtolicæ ex primo Bullarii tomo. Cap. 23. ex Inſtitut. 34. §. 5. Caput 24. ex Inſtitut. 34. §. 6. exceptis ultimis lineis, quarum loco adduntur duo primi numeri ejuſdem Inſtitutionis.

Ap-

Qua

NOI

NOI RIFORMATORI
DELLO STUDIO DI PADOVA.

COncediamo Licenza a *Giovanni Manfrè* Stampator di Venezia di poter riſtampare il Libro intitolato: *Benedicti XIV. &c. De Sacroſancto Miſſæ Sacrificio &c.* oſſervando gli ordini ſoliti in materia di Stampe, e preſentando le Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

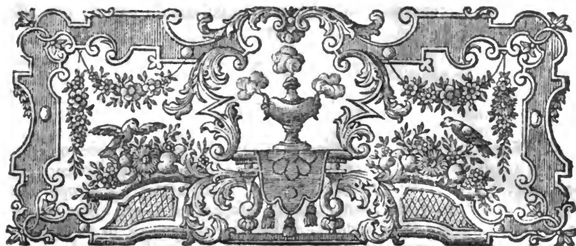
Dat. li 18. Settembre 1767.

(Sebaſtian Juſtinian Rif.
(Alviſe Vallareſſo Rif.
(Andrea Tron Rif.

Regiſtrato in Libro a Carte 328. al num. 2258.

Daviddc Marcheſini Segr.

DE

DE SACROSANCTO
MISSÆ SACRIFICIO
LIBER PRIMUS
DE REBUS QUÆ GENERATIM AD SACRIFICIUM MISSÆ NECESSARIÆ SUNT.

Hujus Operis quod argumentum, qui finis, quæ scribendi ratio.

Uæ nos ad hoc argumentum explicandum impulerint, satis jam constare arbitramur. Illud tamen hoc loco minime tacendum putamus, nos non justum & ex omni parte integrum de Sacrificio Missæ tractatum scribendum suscipere: hanc enim spartam multi, iique magni nominis, Theologi satis ornarunt. Nostrum consilium est, pauca quædam ante Sacerdotum oculos ponere, quæ eos tenere oportet, ut populum de ritibus, cæremoniis, aliisque, quæ ad Missæ Sacrificium pertinent, pro suo munere doceant, idemque, ut decet, sacrificium faciant, gnari quid & quamobrem faciant. Opus hoc dividitur in tres Libros: primus de loco ubi Missa est celebranda, de Vasis Sacris, quibus utimur in Sacrificio, de Sacerdotalibus vestibus; secundus de singulis Missæ partibus, ac de ritibus cæremoniisque cujusque partis præcipua complectitur capita;

tertius vero quosdam casus persequitur, qui cum interdum in Missa contingant, minime convenit eam celebranti, quid consilii capiat, non esse consultum.

CAPUT I.

De loco Sacrificii.

Missa in Templis ab Episcopo consecratis, aut in privatis Sacellis Episcopi permissu celebranda.

1. GEneratim Missa in templis est celebranda, quæ Episcopus consecraverit, vel ipse saltem, aut Sacerdos aliquis mandato Episcopi benedixerit. Eorum enim benedictio mandari potest ei, qui Episcopus non sit; consecratio vero non item, quæ ab ipso Episcopo, vel ipsius mandato ab alio Episcopo est peragenda. Celebrari etiam potest in privatarum domorum sacellis, impetrata venia ab eo, qui hujusmodi dandæ facultatis potestatem habeat. Interdum tamen peculiare quiddam intervenit, ut etiam extra templa, & privata sacella sacrificium peragi possit; quod multis auctoritatibus e sacrorum Canonum penu depromtis in libro tertio confirmabimus; in quo de iis, quæ in actione versantur, seu quemadmodum vulgo dicitur, ad praxim pertinent, sermonem habebimus, easque occasiones exponemus, quibus extra templa & privata sacella Missam celebrare licet, & quæstiones aliquot, quæ ad eam, juxta recentem disciplinam, in privatis sacellis celebrandam attinent, enodabimus. Quamobrem in præsentia de loco, in quo Ecclesiæ primordiis, atque etiam medii ævi temporibus Missæ sacrificium peragi consueverat, differemus.

Auctoritates duæ ex novo Testamento, quæ ad locum pertinent, ubi temporibus Apostolicis Missa celebrabatur.

2. Narrat in Actis Apostolorum cap. 20. S. Lucas, Fideles in tertiam domus contignationem, ubi plures accensæ erant lampades, *ad frangendum panem* convenisse; in eo cœnaculo cum Paulus disputaret, adolescentem quemdam nomine Eutychum somno gravatum e fenestra, in qua assederat, decidisse, & a Paulo vitæ restitutum; Apostolum postea, sumto Eucharistico pane, ceterisque distributo, illinc abiisse. Idem Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. ait, eam Corinthiorum fuisse consuetudinem, ut cum ad Cœnam Domini convenirent, suam quisque cœnam secum afferret, ex quo fiebat, ut alius quidem ad satietatem comederet, alius esuriret; eosque increpans monet, ut si eos comedendi cupiditas tenet, domi quisque suæ comedat: *Numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum?* Addit, ejusmodi morem in Ecclesiæ Dei contemtum vertere, *Ecclesiam Dei contemnitis*; aut in pauperum confusionem, *aut confunditis eos qui non habent*.

Expenditur locus supra citatus ex 1. Ep. ad Cor. cap. 11.

3. Ex priore Actorum loco colligi posse videtur, Missam in tertia ædium contignatione celebrari consuevisse; ex posteriore autem quispiam arguere posset, jam tum publica extitisse templa, in quibus perageretur Sacrificium Missæ, & panis Eucharisticus distribueretur. Verum tuto id affirmari non potest: locum enim illum ex Epistola ad Corinthios ita interpretantur Viri gravissimi, ut Corinthii sequuti exemplum Christi, qui Sacram

cram Euchariſtiam poſt cœnam inſtituit & diſtribuit, prius dapibus veſcerentur, ac deinde panem Euchariſticum ſumerent, atque ita divites opipare epularentur; contra egeni & pauperes aut nihil aut pauxillum comederent; ex quo plurima orirentur incommoda & ſcandala, quæ Apoſtolum ad eos gravibus verbis caſtigandos impulerunt. Ceterum ex Apoſtoli verbis non eſt exploratum, id fieri conſueviſſe in templo. Nam verba illa, *Eccleſiam Dei contemnitis*, non ita ſunt accipienda quaſi domum ſignificent, quo Fideles convenirent, ſed, ut plures interpretantur, cœtum Fidelium, qui Eccleſia Dei appellatur, & quem ſe cibo vinoque ingurgitantes dedecorabant. Vide Eſtium in Commentar. ad cap. 11. Epiſtolæ 1. ad Corinth.

Primis Eccleſiæ ſæculis etiam extra templum, ubi templi copia non eſſet, Miſſa celebrabatur.

4. Quamobrem ut aliqua lux affulgeat locum inveſtigantibus, quo primis Eccleſiæ ſæculis Miſſa celebrabatur, Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ libri ſunt adeundi; quibus docemur, primis Eccleſiæ ſæculis aliquando in templis, aliquando etiam, cum in iis celebrandi copia non eſſet, extra templa Miſſæ ſacrificium eſſe peractum; conſtantem tamen, ac perpetuam fuiſſe diſciplinam, ut cum facultas daretur, ſemper in templis locisque Deo conſecratis Miſſa celebraretur.

In ipſis Eccleſiæ primordiis probatur Miſſam celebratam eſſe in templis.

5. Vel a primis Chriſtianæ Religionis temporibus in templis Miſſæ Sacrificium fieri conſueviſſe diximus. Nam magnus Baronius ad annum Chr. 57. num. 98. Sanctorum Pii I. & Euariſti Romanorum Pontificum, tum Euſebii & Optati, atque etiam ipſorum Ethnicorum teſtimoniis probat, in ipſis Eccleſiæ primordiis fuiſſe Romæ plura templa. Hæc modo *Dominicum*, modo *Domus Dei*, modo *Baſilica*, modo *Memoria*, modo *Martyrium*, modo *Titulus* appellabantur. Primo Eccleſiæ ſæculo Ignatius Martyr Epiſcopus Antiochenus Epiſtola ad Magneſios eos hortatur, ut in locum, quod *Templum Dei* nominatur, conveniant; & in Epiſtola ad Philadelphios, *Una*, inquit, *eſt caro Domini noſtri Jeſu Chriſti, & unus Calix in unionem Sanguinis ipſius, unum altare, & unus Epiſcopus cum Presbyterio & Diaconis conſervis meis*. Et vergente in finem ſecundo ſæculo ſcripſit Tertullianus lib. de Idololatria: *Tota die ad hanc partem zelus Fidei perorabit ingemens, Chriſtianos ab Idolis ad Eccleſiam venire, de adverſaria officina in domum Dei, attollere ad Deum Patrem manus matres Idolorum*. Si vero his, & aliis quamplurimis Veterum Scriptorum ſententiis quæ facile adduci poterant, clare deducitur etiam a primis ſæculis Eccleſias extitiſſe, nullus erit qui in dubium revocare poſſit, Miſſas inibi celebrari ſolitas.

Varia templi nomina.

Sæviente perſecutione nullus erat locus, quo Miſſa non celebraretur.

6. Diximus itidem, vel ab initio Chriſtianæ Religionis, ſi celebrandi in templo non daretur copia, Sacrificium Miſſæ extra templum eſſe peractum. Conſtans enim traditio eſt, B. Petrum Apoſtolum a Pudente Senatore Romæ domi ſuæ eſſe exceptum; eo Chriſtianos ad ſacram Synaxim conveniſſe; Eam Pudentis domum eſſe, quæ nunc dicitur templum S. Pudentianæ; ut videre eſt in Notis ad Martyrologium Romanum Baronii ad diem 19. Maji. Nobiliſſimum fuit ineunte quarto ſæculo S. Saturnini & Sociorum Martyrium, cujus Acta refert Ruinartius. In his proditum

est, sub Diocletiano & Maximiano templa fuisse eversa: vetitum ne sacri celebrarentur ritus; neve divini Conventus agerentur. Relatum est in eadem Acta, Saturninum Presbyterum cum Lectoribus Saturnino & Felice filiis, aliisque septem & quadraginta sociis, frustra Diocletiani edicto reclamante, Missam celebrasse: *Namque in Civitate Abitinensi in domo Octavii Felicis, cum bellica caneret tuba, Dominica signa gloriosi Martyres erexerunt, ibique celebrantes ex more Dominicum, a Coloniæ Magistratibus, atque ab ipso milite stationario apprehenduntur Saturninus Presbyter cum filiis quatuor, idest Saturnino juniore, & Felice Lectoribus, Maria Sanctimoniali, Hilarione infante.*

Quid sit Collectas facere, Collectas celebrare. quid sit Dominicum.

7. Ostendit Ruinartus, celebrare *Dominicum* idem esse, ac Missam celebrare. In iisdem Actis Thedica Martyr in tormentis confessa est, *integre se celebrasse Collectam, quando cum ipsis etiam Presbyter fuerat*. Dativus, cum ab eo quæreretur, apud eadem Acta, *utrum in Collecta fuisset*, respondit, cum venisset, jam cœptam esse Collectam, sed *Dominicum cum fratribus congrua devotione celebrasse*. Et Saturninus respondit Proconsuli: *Securi Dominicum celebravimus. Proconsul ait: Quare? Respondit: Quia non potest intermitti Dominicum*. Verba illa sunt notatu dignissima, *integre Collectas celebrare*, quod idem est ac Missas celebrare; Collectæ enim nonnisi præsente Presbytero, qui consecraret, integre possunt celebrari. Adnotanda etiam illa: *Collectas facere; Collectas celebrare*, quæ adesse Missæ significant, quod colligitur ex S. Gregorio Turonensi de Gloria Martyrum lib. 1. cap. 55. de Gloria Confessorum cap. 65. Huc quoque pertinet, Missas celebratas esse in carceribus, quod apparet ex S. Cypriani Epist. 5. ad Presbyteros & Diaconos; quod monuit Sanctus Martyr, ut ad carceres, ubi in vincula Christi Confessores conjecti essent, clanculum, ne ab Ethnicis deprehenderentur, ad Missam celebrandam accederent. Cum vero teterrimæ illæ in Christianos persecutiones sævirent, nullus fere non erat locus, ubi Missa celebraretur. Locus est in Constitutionibus Apostolicis lib. 6. cap. 30. *Acceptabilem Eucharistiam offerte in Ecclesiis vestris, & in Cœmeteriis*; & in Actis Martyrii S. Stephani Papæ: *Romæ in Cœmeterio Callixti in persecutione Valeriani, dum Missæ Sacrificium perageret, supervenientibus militibus, ante Altare intrepidus & immobilis cœpta mysteria perficiens, in sede sua decollatus est*. Ita Martyrologium Romanum ad diem 2. Augusti. Cum in Christianos itidem sæviretur, tradit Dionysius Alexandrinus apud Eusebium lib. 7. Eccl. Hist. vetitum, ne Christiani conventus agerent, ac deinde subjicit cap. 22. *Cumque ab omnibus fugaremur, atque opprimeremur, nihilominus tunc quoque festos egimus dies. Quivis locus, in quo varias ærumnas singillatim pertulimus, ager, inquam, solitudo, navis, stabulum, carcer, instar Templi ad sacros conventus peragendos fuit.*

Constantem fuisse probatur disciplinam cele-

8. Postremo diximus, constantem ac perpetuam fuisse in Ecclesia disciplinam, ut semper in Templis, ubi copia sit, Missæ sacrificium celebretur. Locus est luculentissimus S. Basilii libro de Baptismo cap. 8. *Nobis* pe-

periculum est male obiti mandati, si loci dationem neglexerimus, maxime si Sacerdotii mysteria in locis profanis celebraverimus, propterea quod ea res indicium haberet contemtus in celebrante, offendiculum quoque generaret. Apertissimum etiam est Cyrilli Alexandrini testimonium libro adversus Anthropomorphitas cap. 12. *Donum sive oblatio, quam mystice celebramus, in solis Orthodoxorum sanctis templis offerri debet, neque alibi omnino. Qui secus faciunt, aperte Legem violant.* Quin etiam constans disciplina semper fuit, ut non modo in templis, si fieri posset, sed in templis consecratis Sacrificium Missæ perageretur. Quapropter tota Athanasii Apologia ad Constantium in eo versatur, ut falsum demonstret rumorem illum qui percrebuerat, sanctum Episcopum in templo non consecrato Missam celebrasse: *Cæterum quia de magno templo magnum crimen concinnant, quod ibi Synaxis habita sit, priusquam absolutum esset*: En crimen; cui diluendo respondet Athanasius, se in solemnibus Paschæ sacra peragentem mysteria in templo, quod populum universum non caperet, invitatum esse a Fidelibus in novum, quod amplius esset, nondum tamen consecratum, ut in eo sacræ precationes commodius fierent; se autem primum reluctante, multos inde abiisse, in agrum egressos, ut ibi sine turba & incommodo orarent: quod cum minime decere reputasset, se passum esse, ut populus in templum recens extructum necdum consecratum ingrederetur, ut in eo Dominum Deum precaretur; id vero nihil impedire, quominus ipsum consecraretur templum; idque ait futurum, si Constantii, cujus sumptibus templum excitatum fuerat, accessisset consensus. *Hujus ergo Dedicationis te, Litterarum studiosissime Imperator, auctorem esse oportet. Locus enim ille precibus in eo fusis ante expiatus præsentiam tuæ pietatis requirit: hoc enim solum ei deest ad plenum ornatum.*

Celebrandi Missam in templis, iisque consecratis.

9. Quod si de templorum consecratione pauca quædam velimus attingere, profecto sacrum illum Ritum e veteri Testamento in novum Apostolica institutione existimamus esse traductum, quem statim utraque Ecclesia Orientalis & Occidentalis sunt amplexatæ. Neque enim eam cæremoniam excogitavit S. Euaristus Pontifex, quem vere possumus dicere quosdam Ritus tantummodo addidisse, ut ostendit Cardinalis Bona Rerum Liturg. lib. 1. cap. 20. num. 3. Et Pagius in Vita S. Euaristi num. 3. Quapropter Eusebius Cæsariensis Eccl. Hist. lib. 10. cap. 3. Constantino Sacris Religionis nostræ initiato lætitiam commemorans, quam ex ea re Christiani cœperant, tradit tum templa extructa fuisse & consecrata; eumque Ritum innuit jam fuisse antea introductum, sed Persecutionum tempore intermissum; tandem, pace per Constantinum Ecclesiæ reddita, revocatum. *Votivum nobis ac desideratum spectaculum præbebatur, Dedicationum scilicet Festivitas per singulas Urbes, & Oratoriorum recens structorum Consecrationes.* Et paullo post: *Jam vero Antistitum absolutissimæ cæremoniæ & accurata sacrificia Sacerdotum, & Divini quidem augustique Ritus hinc Psalmos canentium, & reliquas nobis divinitus traditas voces auscultantium, illinc divina*

Templorum consecratio ex Apostolica institutione.

vina & arcana obeuntium ministeria. Proditum est in Lege, Moysem tabernaculum consecrasse: *Unxit & sanctificavit cum omnibus vasis suis altare, & similia*, ut est in Exodi cap. 40. & Numer. cap. 7. quod quidem Consecrationis nostrorum templorum figura quædam fuit, si erudito Petavio habenda fides sit de Ecclesiast. Hierarch. lib. 3. cap. 5. Salomon etiam solemnem Templi Dedicationem celebravit: *Dedicavit Domum Dei Rex & universus Populus*, Paralipomen. 2. mactavitque duo & viginti millia boum, & sex & viginti millia arietum. Judas Machabæus, postquam fœdis superstitionibus pollutum Templum expiavit, & altare lapideum posuit, Encænia celebravit, seu quod idem est, Festum Dedicationis, teste Isidoro, qui lib. 1. de Ecclesiast. Officiis cap. 35. scribit: *Encænia Festivitas erat Dedicationis Templi*. Eam vero Festivitatem constat Judæos celebrasse etiam Jesu Christi tempore, qui eam præsentia sua illustravit Joan. c. 10.

Temere & impie Calvinus templi consecrandi ritum irridet.

10. Hæc vero sacrarum Scripturarum loca non modo evincunt a Judæis ad Christianos templi consecrationem manasse, sed etiam luculenter ostendunt, quanta injuria, quamque temere Calvinus sacrum ejusmodi Ritum irriserit Instit. lib. 3. cap. 20. Facile enim ea diluitur ratio, cui potissimum ille innititur, parietes nimirum res esse inanimes, quæ ut gratiæ, ita etiam consecrationis recipiendæ aptæ non sunt; nam *Ecclesia materialis* ideo consecratur, ut sanctificatio illa repræsentetur, quam *Ecclesia formalis* seu cœtus Fidelium per Passionem Christi consequutus est, ut docet D. Thomas 3. part. q. 83. art. 3. ad. 2.

De loco, ubi celebranda est Missa, exponitur medii ævi, ac novissima denique disciplina.

11. Hactenus de primis Ecclesiæ sæculis. Medii vero ævi temporibus eadem plane fuit quæ vetustis illis sæculi disciplina. Ecclesiasticis enim sanctionibus vetitum est, ne quisquam extra templum nisi necessitate adactus Missæ Sacrificium peragat; & si quidem necessario coactus Sacerdos extra templum sacrificet, jubent Ecclesiæ leges, id supra petras fieri, quas Episcopus consecraverit. Cujus rei argumenta depromi possunt ex Dacherii Spicilegio tom. 1. pag. 403. Sirmondo tom. 2. nuperrimæ edit. pag. *668.* & *669.* Thomassino par. 1. lib. 2. cap. 25. num. 2. & seq. tom. 10. Hist. Eccl. Fleury pag. *264.* & tom. 5. Hist. Eccl. Gallicanæ Longueval pag. 318. & 374. Temporibus haud multum ab ætate nostra remotis actum de usu tollendo celebrandi Missas in privatis domibus seu earumdem sacellis, ut constat ex Collationibus trium Cardinalium & quinque Prælatorum, quos Ecclesiæ reformationi Paulus Tertius præfecerat, & quorum consultationes referuntur tom. 18. Eccl. Hist. Fleury, ubi pag. *167.* articulum reperies, qui ad rem pertinet, de qua agimus. Verum, ut in tertio libro suo loco dicemus, res eo deducta est, ut Episcopi nulli deinceps facultatem concederent in Oratoriis privatarum domorum celebrandi Missam, & ejusmodi concedendi facultatem soli Romano Pontifici potestas reservaretur. Hoc modo sublatus malus usus, nec tamen, ut ajunt, radix convulsa. Non enim apud severiorem etiam antiquitatem novum est, Missam in privatarum domorum Oratoriis celebrari. nam D. Paulinus in vita S. Ambrosii narrat, dum Ro-

mæ

mæ esset, ab illustri quadam matrona, quæ trans Tiberim habitabat, invitatum S. Ambrosium Missam in ejus domo celebrasse; quod animadvertit Pamelius Canonicus Burgensis in Liturgia Latinorum tom. 1. pag. 291. & in Sacramentario Gallicano, quod in tom. 1. Musei Italici edidit Mabillonius pag. 364. habetur Oratio dicenda in Missa, quæ celebraretur *in domo cujuslibet*. Illustre quoque exemplum educitur ex lib. 5. Epist. 43. S. Gregorii. Venantii cujusdam oblationem recusaverat Episcopus Syracusanus, nec sinere voluerat, ut in ejus domo Missa celebraretur; quamobrem illum hortatur S. Pontifex, ut oblationem accipiat, & Missam in ejus domo celebrari patiatur, immo ipse Missam celebret, ut reconciliatam inter eos gratiam omnibus palam faceret: *Et in domo ipsius Missarum peragi mysteria permittatis; aut sicut scripsimus, si fortasse volueris, per vos debeatis accedere, & celebrando apud eum Missas priorem gratiam reformare.* Quod etiam observavit Casalius de veteribus sacris Christianorum Ritibus cap. 9. pag. 74. edit. Romanæ ann. 1647. De hujusmodi tamen privatis Oratoriis Ecclesiam novimus aliquid interdum decrevisse: ex quo intelligi potest, eorum quidem malum usum, non usum ab ea improbari. Malus autem eorum usus est, si quis in iis Oratoriis sacras illas Cæremonias peragi postulet, quæ in templis sunt peragendæ, aut Missas iis diebus celebrari, quibus Missas in privatis Oratoriis celebrare non licet. Concilium Trullanum can. 31. hæc statuit: *Clericos qui in Oratoriis, quæ sunt intra domos, ministrant, vel baptizant, hoc illius loci Episcopi sententia facere debere decernimus:* & can. 59. *In Æde Oratoria, quæ est intra domum, Baptismus nequaquam peragatur.* In Agathensi quadam Synodo sexto sæculo habita vetitum legimus, ne quis in privatis sacellis Missam celebret, cum aguntur festa maxima, cujusmodi sunt solemnitates Paschatis, Nativitatis D. N. Jesu Christi, Epiphaniæ, Ascensionis, Pentecostes, Nativitatis S. Joannis Baptistæ. Iis enim diebus quisque Missæ in Parochiali Ecclesia adesse jubetur. Idem etiam statuit Aurelianense Concilium sexennio post habitum, cujus Decretum refert Gratianus in can. *Nulli* de Consecrat. Distinct. 1. Quæ de privatis hujusmodi Oratoriis alia restant monumenta etiam remotioribus ab ætate nostra temporibus, reperias apud Bocquillot Tractatu Historico Liturgiæ sacræ lib. 2. cap. 7.

12. Venerabilis Beda Historiæ suæ lib. 6. cap. 9. conqueritur, summates Viros eo tempore nonnisi orandi causa & Concionem audiendi Ecclesiam frequentare consuevisse: *Nisi orandi, & audiendi verbum causa veniunt:* ac Regem cum quinque aut sex Ministrorum suorum comitatu ad Ecclesiam venire, atque inde, Concione audita, illico abire. Ex quo Bedæ loco Joachimus Hildebrandus hæreticarum partium homo in libro de precibus Veterum Christianorum pag. 33. Ecclesiam Catholicam perperam calumniandi occasionem arripuit. Ait enim, Primores Viros ideo consuevisse post Concionem abire, ne Missæ adessent, quæ jam tum ineptiis & superstitionibus contaminari cœperat. Neminem vero esse putamus, qui venenatam hæretici hominis calumniam non agnoscat. Id enim Beda conqueritur, quod cum orandi

Bedæ locus ab Hildebrandi hæretici calumniis vindicatur.

cau-

causa & Concionem audiendi ad Ecclesiam venirent, in Ecclesia itidem Missæ non adessent, sed in privatis quisque suis Oratoriis ante, vel postea Missam audirent: Cumque dubitari nullo modo possit, quin idem prorsus esset Missæ Ritus, quæ in Ecclesia, quam ejus quæ in privatis Oratoriis celebrabatur, amentem illum omnino esse oportet, qui Primores Viros existimet ideo Missæ in Ecclesia adesse noluisse, quod Missa ineptiarum & superstitionum jam plena esset. Nam si vera hæc causa fuisset, quamobrem Missam in Ecclesia non audirent, ne in Oratorio quidem privato Missam sibi audiendam existimassent. De templorum Consecratione loquuntur Theologi, cujus eam rationem afferunt, quod locum ministerio, cui destinatus sit, accommodatum esse oporteat; quamobrem templa, quæ Christiani peragendo Missæ Sacrificio destinaverint, debere omnino consecrari. Videatur Collatio 16. Lucionensis par. 5. pag. 558. & sequen.

CAPUT II.

De Altari.

Altare lapideum esse oportet & consecratum, aut saltem sacra petra instructum. Recensentur omnia, quibus ornari debet.

1. ALtare, super quo Missæ Sacrificium sit peragendum, lapideum esse oportet, & ab Episcopo consecratum; & si quidem non sit ex lapide, Sacra Petra saltem instrui debet, quam Episcopus consecraverit; eaque tanta sit magnitudine, quæ Hostiam & majorem Calicis partem capiat. Tectum altare sit ternis linteis mundis, benedictis ab Episcopo, vel quovis alio, cui potestas sit ea benedicendi. Longum esse oportet superius linteum utrinque ad terram usque demissum; reliqua duo breviora; quin unum tantummodo linteum satis esse potest, si tamen duplicetur. Anterior Aræ facies amiculo seu pallio, ut vocant, contegenda, cui color ille sit, qui Festivitati seu Officio congruat. In medio Altari est Crux erecta, cujus ab utraque parte candelabra sint cum candelis accensis saltem duabus. Ad inferiorem Crucis partem ponatur ea, quæ Tabella dicitur Secretarum. In cornu Epistolæ pulvinus Missali supponendus, & ab eadem Epistolæ parte paretur Cereus ad elevationem Sacramenti accendendus, parva campanula, binæ ampullæ vitreæ, quarum altera vini, altera aquæ plena sit, cum pelvicula & manutergio mundo in fenestella, seu parva mensa ad hæc præparata.

Consecratio templi & Altaris orta ex unctione, qua Jacob Altare perunxit.

2. Hæc in Rubricis Missalis continentur; quæ nos quoad possumus illustrabimus. Et primo, in lege naturæ Altaris ejusque consecrationis mentionem fieri comperimus. Nam Geneseos cap. 28. narrat Moyses cælestem visionem, quæ dormienti Jacob oblata est, qui experrectus *tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum fundens oleum desuper.*

Vertus confutatus.

Vertus non consecrandi causa, sed idcirco Jacob unxisse lapidem putat, ut signum exstaret, ibi eam sibi visionem esse oblatam, ut ad eumdem locum redeunti visa petra oleo peruncta sibi subiret memoria visionis. Quam sen-

ſententiam jure Tournelius riſu excepit to. 2. de Euchariſtia edit. Pariſien. pag. *396*. Qui enim potuiſſet Jacob, puta poſt viginti annos, ex oleo quod ſuper lapidem fudiſſet, locum agnoſcere, ubi viſionem illam vidiſſet? Non enim fieri potuiſſet, quin, vel ſole, vel ipſo aere perflante, oleum omnino exſiccaretur. Quamobrem melior ea de re Calmeto mens fuit, qui ad illud caput Geneſeos num. 18. obſervavit ex ea unctione, qua Jacob oleo lapidem perunxit, ſacram ortam eſſe adhibendi oleum in templorum Altariumque conſecrationibus cæremoniam.

Altaris mentio fit etiam in novo teſtamento, & in omnibus Liturgiis.

3. In novo etiam Teſtamento mentio fit Altaris; nam D. Paulus ad Hebr. cap. 13. *Habemus*, inquit, *Altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui Tabernaculo deſerviunt*. Locum illum Apoſtoli in hunc modum explicant ſacri Interpretes, quos laudat & ſequitur a Lapide ad eumdem locum verſ. 10. Altare habemus, in quo Chriſti Corpus & Sanguinem jam in Cruce immolatum offerimus; cujus Sacrificii neque participes fiunt Levitæ, neque Judæi, ſed Sacerdotes Chriſtiani, cæterique Fideles, cum Sacra Euchariſtia reficiuntur. Eſtius ſequutus D. Thomam voce illa *Altare* putavit Chriſti Crucem, ſive etiam ipſum Chriſtum ſignificari: *At vero S. Thomas Altare hoc interpretatur Crucem Chriſti, vel ipſum Chriſtum: de quo Altari, inquit, edere eſt fructum Paſſionis Chriſti percipere, & ipſi tamquam capiti incorporari*. Nihil nos de utraque interpretatione ſtatuimus: illud vero dicimus, diſertiſſime de Altari mentionem fieri in Matthæi Euangelio cap. 5. *Si ergo offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum:* qui locus nulla ſane indiget interpretatione, ut obſervarunt Walemburg. Controverſiar. tom. 2. cap. *39*. Quævis præterea Liturgia Menſam ubi ſacrificetur commemorat, eamque verum Altare appellat, quod in ea verum Deo Sacrificium offeratur, idque uberrima argumentorum vi & copia eruditiſſime oſtendit P. le Brun tom. 3. de Miſſa pag. *576*. & ſeq. & Altarium conſecrationem itidem ut templorum, vetuſtiſſimum eſſe ritum Apoſtolicum probat; quod etiam obſervavit Pouget Inſtitut. Catholicar. tom. 2. edit. Pariſien. ann. 1725. pag. *906*. Quamquam vero Origenes, Minutius Felix, Arnobius, & Lactantius, adverſus Gentes, quæ Chriſtianis exprobrabant, nulla iis eſſe Altaria, ejuſmodi criminationem non rejecerunt, quin etiam id verum eſſe confeſſi ſunt; certiſſimum tamen eſt, eos de aris eſſe loquutos, quæ erigebantur, ut ſuper iis ſimulacra falſorum Deorum colerentur, vel victimis mactandis cruenta fierent Sacrificia; quod ingenue fatetur ipſe Binghamus licet hæreticarum partium homo, Orig. Eccleſiaſticar. tom. 3. pag. 224. & ſeq. In eamdem explicationem conſentit Grancolas in Veteri Eccleſiæ Sacramentario tom. 1. pag. 35.

Solvitur objectio petita ex veterum Chriſtianorum Apologiis.

4. *Objicit nobis Celſus, quod non habeamus imagines, aut aras, aut Templa*. Sunt verba Origenis lib. 4. contra Celſum. Et apud Minutium in *Octavio* objicit Chriſtianis Cæcilius: *Cur nullas aras habent? templa nulla?* *nul-*

nulla nota simulacra? Et Arnobius adversus Gentes lib. *6. Accusatis nos*, inquit, *quod nec Templa habeamus, nec Imagines, nec Aras*. Quod quidem verissimum erat. Christiani enim aras non habebant, ut suas Ethnici firmas & stabiles, sed mobiles, quas huc atque illuc liceret transferre, ut explicat Bocquilot Tractatu Historico sacræ Liturgiæ lib. 1. cap. 5. pag. 82. Ex eo autem, quod veteres Christiani concesserint, se carere altaribus, luculenter tamen ostendi potest, inde non posse illud inferri, nulla eis fuisse altaria, in quibus Eucharisticum Deo Sacrificium offerrent. Nam illi iidem Patres, qui Christianis nullas esse aras confessi sunt, cum de mensa loquuti sunt, in qua Eucharistiæ Sacramentum conficitur, mentionem de Altaribus facere non prætermiserunt, ut bene advertit P. Lamy lib. 7. de Templo Hierosolymitano cap. 3. sect. 1. & Frassen tom. 11. Theologiæ Roman. edit. pag. 339. Lucianum Martyrem celebrandæ Missæ causa, dum in vinculis esset, proprio usum pectore tamquam Altari proditum est; & Diaconorum manus pro Altari ad sacrificandum adhibuisse Theodoretum legimus. Sed hæc sane sunt digna exempla, quæ miremur magis, quam imitemur; semperque constans & perpetua fuit Ecclesiæ disciplina, ut super Altare Missa celebretur. Adversus Donatistas, quorum furore Catholicorum altaria erant eversa, inclamat Optatus Milevitanus lib. 6. *Quid est enim*, inquit, *Altare nisi sedes & Corporis & Sanguinis Christi? Hæc omnia furor vester aut rasit, aut fregit, aut removit &c. Si livoris judicio nos vobis sordidi videbamur, quid vobis fecerat Deus, qui illuc invocari consueverat? Quid vos offendistis etiam vos ipsi, ut illa Altaria frangeretis, in quibus ante nos per longa temporum spatia sancte, ut arbitramini, obtulistis? dum impie persequimini manus nostras illic, ubi Corpus Christi habitabat, feritis & vestras. Hoc modo Judæos estis imitati. Illi injecerunt manus Christo in Cruce: a vobis percussus in Altari. Si Catholicos illic insectari voluistis, vel vestris illic antiquis oblationibus parceretis.*

Primis Ecclesiæ sæculis Altaria erant lignea.

5. Secundo dicimus, in Lege veteri Deum jussisse, e terra fieri Altare, vel e lapide. Sic enim Exodi cap. 20. *Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta, & pacifica vestra, oves vestras, & boves in omni loco, in quo memoria fuerit nominis mei. Veniam ad te, & benedicam tibi. Quod si Altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus; si enim levaveris cultrum super eum, polluetur*. Atque illud altare æneo tegumento operiebatur: *Et operies illud ære*, ut est in Exodi cap. 27. Itaque in veteri Testamento Altare vel terra oppletum erat, quod existimavit Abulensis in cap. 29. Exodi quæst. 6. vel rudibus lapidibus, quod mavult Ribera lib. 2. de Templo cap. 20. Et sane Machabæus in Altare, quod Antiochus everterat, a se restitutum lapides injecit, juxta id quod in lege præscribitur, ut videre est in lib. 1. Machabæorum cap. 4. Æneum fuisse Altare, seu Altaris aram, seu mensam existimavit P. Lamy de Tabernaculo lib. 3. cap. 6. sect. 2. illud vero, quo ea mensa sustentabatur, fuisse lapideum: *In hocce autem loco Exodi, ubi Altare præcipitur*

de

de terra faciendum, *non* intelligitur *de summa parte*, *quæ ænea*, *sed de fundamento Altaris*, *quod ut cito pararetur*, *cum mutabantur castra*, *permittebat Deus*, *ut fieret ex fortuitis cespitibus tumultuario opere*. Primis Ecclesiæ temporibus Altaria quidem certe lignea fuere: quamobrem Optatus Milevitanus, quem supra protulimus, Donatistas, qui Catholicorum Altaria subverterant, in hunc modum objurgare pergit: *Hoc igitur inexpiabile nefas*, *si de aliqua ratione descendit*, *uno modo fieri debuit*; *sed*, *ut æstimo*, *alio loco copia lignorum frangi jussit*, *alio ut Altaria raderent lignorum inopia imperavit*, *ut removerentur*, *ex parte verecundia persuasit*, *ubique tamen nefas est*, *dum tantæ rei manus sacrilegas & impias intulistis*. *Quid perditorum conductam referam multitudinem*, *& vinum in mercedem sceleris datum? quod ut immundo ore sacrilegis haustibus biberetur*, *calida de fragmentis Altarium facta est*. Nec ita longe a vero abest, Sanctos Apostolos in ligneis Altaribus Missam celebrasse ad Jesu Christi exemplum, qui legali Cœna peracta, ad mensam ligneam assidens semetipsum in Sacrificium obtulit Deo Patri. B. Petrum, quem, ut jam diximus, Pudens Senator domi suæ excepit, Traditione compertum est in Altari ligneo sacrificasse, quod etiam nunc asservatur Romæ in templo S. Pudentianæ, si fides habenda sit Aringo, qui in *Roma subterranea* tom. 2. lib. 4. cap. 43. *Extat*, inquit, *in eadem Ecclesia ad dexteram intrantibus Altare ligneum ad modum Arcæ compactum*, *in quo B. Petrus dum apud Pudentem hospitio receptus moraretur*, *ut pia fert traditio*, *immortali Deo Sacrificium offerebat*. *Lignea autem Altaris Tabula præ vetustate nimia consumta cernitur*, *& sub Altari lapideo locata est*, *in quo Sancti Petri statua cernitur*. *Hoc autem titulo notatum est*: *In hoc Altari S. Petrus pro vivis & defunctis ad augendam Fidelium multitudinem*, *Corpus & Sanguinem Domini offerebat*. Quod autem in carceribus Missas celebratas esse novimus, cum persecutionibus Ethnici in Christianos sævirent, id nobis palam facit, Altaria tunc temporis lignea fuisse.

An Christiani primis sæculis haberent Altaria etiam lapidea, incertum.

6. Primis vero sæculis, & persecutionum temporibus utrum præter lignea Christiani haberent etiam Altaria lapidea, & num primus B. Silvester sæculo quarto jusserit, non amplius in ligneis, sed in lapideis Altaribus Missam celebrari, quærunt viri docti; quibus Juveninus de Sacramentis Differt. 5. de Eucharist. q. 8. cap. 3. hæc scribit. *Incertum est an Altaria prioribus sæculis lignea fuerint*, *aut lapidea*. *Verisimile est*, *utraque*, *dum sæviret persecutio*, *indiscriminatim adhibita fuisse*, *prout nempe rerum locorumque opportunitas ferebat &c*. *Multis ab hinc sæculis Ecclesia præcepit*, *ut Altaria solum lapidea sint*. *Nonnulli Scriptores illud Decretum Silvestro Papæ adscribunt*: *sed assertum hujusmodi nullo veterum testimonio nititur*. Videantur etiam Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 20. Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus tom. 1. lib. 1. cap. 3. art. 6.

Vergente in finem sæculo IV. Altaria certe erant lapidea.

7. Lapidea fuisse Altaria vergente in finem sæculo IV. exploratissimum est S. Gregorii Nysseni Oratione de Sancto Christi Baptismate pag. 801. *Altare hoc sanctum*, inquit, *cui assistimus*, *lapis est natura communis*, *nihil*

differens ab aliis crustis lapideis, ex quibus parietes nostri extruuntur, & pavimenta exornantur. Sed quoniam Dei cultui consecratum atque dedicatum est, ac benedictionem accepit, Mensa sancta, Altare immaculatum est, quod non amplius ab omnibus, sed a solis Sacerdotibus iisque venerantibus contrectatur.

Argentea etiam & aureis laminis ornata sequentibus sæculis.

8. Altaria, cum Ecclesia secundioribus rebus cœpisset uti, legimus a Fidelibus facta ex argento. Sane Constantinus Imperator, ut est in libro Pontificali, septem ex purissimo argento exstruxit Altaria in Constantiniana Basilica, quorum singula pondus habebant ducentarum & sexaginta librarum. Xystum etiam Tertium argenteum itidem Altare trecentarum pondo librarum in eodem libro proditum est Basilicæ Liberianæ obtulisse: illud tamen incertum, e solido ne argento Altaria illa fuerint, an ex ligno vel lapide argenteis laminis obducto: nam de ejusmodi laminis idem Pontificalis liber in vita Hadriani I. hæc habet: *In Basilica S. Dei Genitricis, quæ est ad Præsepe, in Altari ipsius Præsepis fecit* Hadrianus *laminas ex auro purissimo Historiis depictis, pensantes simul libras centum quinque.*

Petra sacra omnino est opus celebrandæ Missæ, nisi si Altare consecratum sit. Tabula Altaris appellatur & Viaticum in Jure Canonico.

9. Nunc de Petra sacra dicendum, qua opus esse monuimus ut Missa rite celebretur, nisi si Altare consecratum sit. Ea in can. *Concedimus* de consecrat. dist. 1. *Tabula Altaris* appellatur, & *Viaticum* in Decretali *Quoniam Episcopi* de Privilegiis in sexto: *ut Altare possit habere Viaticum*. Hincmarus Rhemensis sæculo 9. de Petra sacra loquitur in Capitulis, quæ anno Episcopatus sui duodecimo condidit: *Nemo Presbyterorum in Altari ab Episcopo non consecrato cantare præsumat. Quapropter si necessitas poposcerit, donec Ecclesia vel Altaria consecrentur, & in Capellis etiam, quæ consecrationem non merentur, Tabulam quisque Presbyter, cui necessarium fuerit, de marmore vel nigra petra aut litio honestissimo secundum suam possibilitatem honeste affectatam habeat, & nobis ad consecrandum afferat, quam secum, cum expedierit, deferat, in qua sacra Mysteria secundum Ritum Ecclesiasticum agere valeat.*

Orientales ea non utuntur.

10. In Orientali Ecclesia nullus hujus Petræ sacræ est usus: nam si in Altari non consecrato Missa sit celebranda, pannos quosdam adhibent Sacerdotes eodem Ritu, quo consecrantur Altaria, consecratos, quos vocant *Antimensia*, ut videre est apud Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 20. Binghamum tom. 3. pag. 246. & apud Renaudotium in Collection. Liturgiarum Orientalium tom. 1. pag. 182. At, quemadmodum diximus, in Occidentali Ecclesia, aut super Altare lapideum consecratum Missam celebrare oportet, aut si consecratum non sit, saltem super Petram consecratam, sive Altare sit ligneum, sive lapideum. Altare Jesum Christum significat: *Altare quidem Sanctæ Ecclesiæ est Christus, teste Joanne, qui in Apocalypsi sua Altare aureum se vidisse perhibet stans ante Thronum; in quo & per quem oblationes Fidelium Deo Patri consecrantur:* & de Christo ait Apostolus 1. ad Corinth. *Petra autem erat Christus:* ut observat D. Thom. 3. par. q. 83. art. 3. ad 5. qui ad hunc modum convenientiam illam statuit

Altare Christum significat.

eum

cum disciplina, ne alia erigantur Altaria quam lapidea, nec nisi super Petra consecrata Missa celebretur.

Altaris quondam mensa quaternis columellis sustinebatur.

II. Duo tantum eorum, quæ attinent ad Altaria, supersunt animadvertenda. Primum illud est, mensam Altaris unica, vel pluribus columellis sustineri consuevisse, vacuo mensam inter & pavimentum spatio interjecto. Cujus rei argumento sunt ejusmodi Altaria, quæ in sacris Romæ Cryptis videre licet. Et sane memoriæ proditum est, Vigilium Romanum Pontificem, quem ejus inimici fugientem insequebantur, in Ecclesiam S. Euphemiæ se sub Altare recepisse; ibi latitantem ab inimicis deprehensum, ac pedibus abreptum manu columellam comprehendisse, ac in ejus caput fuisse futurum ut mensa rueret, nisi eam Clerici manibus sustinuissent; tum rursus ab inimicis in Vaticana S. Petri Basilica deprehensum ad eundem modum columnas, quæ Altare sustinebant, arripuisse; quibus disruptis, mensam in ejus caput eversam, ut rem hanc expendentes pulcre observarunt Grancolas 1. par. Veteris Sacramentarii Ecclesiæ pag. 42. & 43. & Bocquillot Tractatu Historico Sacræ Liturgiæ lib. 1. cap. 5. num. 85. & 86. Alterum observatu dignum illud est, antiquitus unicum fuisse in singulis templis Altare, ut iidem duo, quos supra memoravimus, Scriptores animadverterunt, pluribus ad id probandum monumentis e sacra antiquitate depromtis. Ritum hunc Græci etiamnum retinent. Unicum tantum, ut observat Grancolas, in templo quolibet commemorant Altare Ignatius, Cyprianus, Irenæus, Tertullianus, Hieronymus. Neque adeo idem Grancolas monere prætermittit, etsi unum tantum esset Altare in templo, Oratoria tamen in templi ambitu fuisse, ubi Missa celebrabatur; cujusmodi more etiam nunc utuntur Græci, qui cum unum in templo habeant Altare, Oratoria tamen circum templi perimetrum habent, ubi Missam celebrant; idque tum ex eorum colligitur Euchologio, tum ex Leone Allacio in Epistola de Græcorum Templis.

Unicum olim in Ecclesia Altare.

CAPUT III.

De Altaris ornatu.

Crux imponenda Altari, ubi celebranda est Missa.

Verti commentum unde hæc disciplina orta sit.

I. Reliquum est ut de ornatu Altaris dicamus, sine quo Missam celebrare non licet. Superius monuimus opus esse Cruce. Vertus tom. 4. pag. 30. ait, satis quondam fuisse Christi imaginem, quæ ponitur in Canone ad Passionis Dominicæ memoriam in Sacerdotis animo excitandam; cœpisse deinde in aliquibus Ecclesiis, dum recitaretur Canon Missæ, ac præsertim tempore Consecrationis exponi Crucifixi imaginem in tela nigri vel violacei coloris depictam: remotioribus ab Ecclesiæ exordio temporibus Presbyteros devotionis gratia voluisse, ut toto Missæ tempore Crucifixi imago sibi obversaretur ob oculos: Sacristas denique minuendi laboris causa, ne Missa peracta ea sibi imago auferenda, ac dum alia cele-

bra-

braretur Missa, rursus apponenda esset, ab ea amovenda destitisse, ut Crux jam fixus permanensque cœperit esse Altaris ornatus. Et auctor nuperi Missalis Trecensis, quo sexcentæ continentur novitates (quas jam, dum hæc scribimus, ab eodem Auctore expunctas esse, summa voluptate intelligimus) scribit optandum esse, ut Altaria omnia plane ut Altare Cathedralis Basilicæ instruantur, in quo non alia est Crucifixi imago, quam quæ fixa est magnæ Cruci in medio erectæ, nec imago Crucifixi ponitur super Altare nisi tempore Missæ, & tunc affertur, cum recitatur Epistola, excepto Quadragesimæ tempore.

Vertus confutatur. Vetustissimus Crucis usus super Altare ex Apostolica traditione.

2. Sed quod tradit Vertus, merum est commentum cerebro ejus procusum. Nam vetustissimus est Crucis usus per Altaria. In Concilio enim Turonensi anno 567. habito Can. III. hæc habentur: *Ut Corpus Domini in Altari, non in Armario, sed sub Crucis titulo componatur*: ac vera sententia est, ex Apostolica Traditione derivatum, ne quis sine Cruce Missam celebret, cujus aspectu Sacerdoti revocetur Passionis Christi memoria, ut bene advertit Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 25. num. 8. quo duorum Hæreticorum error refellitur, Dallæi de cultu Relig. lib. 5. pag. 773. & Binghami tom. 3. pag. 237. qui non ante trecentesimum tricesimum sextum annum putant in Ecclesiis expositas esse Cruces. Juveninus de Sacramentis Differt. 5. de Eucharistiæ Sacramento q. 8. nu. 4. art. 3. postquam laudavit Concilii Turonensis Canonem, quem supra attulimus, addit: *Sic fert Ecclesiarum omnium consuetudo: cujus quidem cum in Conciliis, aut in Patribus initium non reperiatur, ad ipsos Apostolos juxta Augustini principia refundi debet. Decuit etiam ut Ritus, de quo agitur, obtineret; par enim est, ut Christi Passio Sacerdotis sacrificantis oculis obversetur, quam Missa ad vivum exhibet.* Vir doctus Josephus Vicecomes Observation. Ecclesiastic. tom. 4. lib. 7. cap. 23. locum affert ex Bedæ Historia, qui lib. 2. cap. 20. S. Paulini Eboracensis Episcopi vitam scribens ait: *Attulit quoque secum vasa pretiosa Eduini Regis perplura, in quibus & Crucem magnam auream, & Calicem aureum consecratum ad ministerium Altaris, quæ adhuc in Ecclesia Cantiæ conservata monstrantur.* Unde hæc infert Vicecomes: *Quo loco verba*, Ministerium Altaris, *Missæ usum significant, cum in Altari nulla res dignior ac Missa procuretur.* Atque eadem est Orientalis Ecclesiæ, atque Occidentalis, disciplina; nam apud Orientales nonnisi Cruce super Altare collocata celebratur Missa, ut videre est apud Grancolas in Veteri Ecclesiæ Sacramentario par. 1. pag. 52. Adversus autem Missale Trecense egregie scripsit in sua Pastorali Instructione Josephus Langletus Episcopus Senonensis, qui pag. 35. num. 30. & seq. probat, vetustissimam esse consuetudinem, ut præsente Cruce Missa celebretur; ostenditque quanta perturbatio esset & Fidelium offensio, si, ut omnia Altaria ad exemplum Altaris Basilicæ Cathedralis redigerentur, imagines Crucifixi ab iis populus amoveri videret. Ratum igitur esto, Missam celebrare nemini licere, nisi super Altare Crucifixi imago vel saltem Crux ere-

erecta sit. Ut autem huic rei quantum potest lucis affundamus, non abs re fortasse erit observare, non idem omnino esse si dicas, remotioribus ab ætate nostra temporibus morem fuisse, ut Crux super Altare locaretur, quotiescumque Missa celebranda esset, ac si dicas, Missam nonnisi præsente Cruce celebrari consuevisse. De Cruce, super Altarium mensas collocata, nulla profecto mentio fit neque in vetustioribus Ecclesiæ Græcæ monumentis, neque in antiquioribus Romanis Ordinibus, quod observavit etiam Thiers in Differt. de præcipuis Altaris ornamentis cap. 18. quin etiam testimonia proferre licet Leonis IV., Raterii Episcopi Veronensis, & Remensis cujusdam Synodi apud Bucardum, quibus ostenditur nil quidquam licuisse quam sacrarum capsam Reliquiarum, aut Euangeliorum Codicem, aut sacram Pyxidem, in qua Christi corpus servaretur pro infirmis, super Altaria imponere.

Crux imposita in Ciborii vertice super Altare collocati.

3. Sed certissima in Ecclesia tum Græca tum Latina non desunt argumenta, Cruces impositas fuisse in summo Ciborii vertice super Altare collocati; Paulus enim Silentiarius cum Altare describit in Constantinopolitano S. Sophiæ templo erectum, ait: *Medio in loco Ciborii fulgentem ex argento Cæli imaginem imposuit, supra Cælum Crux supereminens conspicitur:* & Anastasius in Vita Benedicti II. *Fecit in Ecclesia B. Mariæ ad Martyres super Altare coopertorium porphyreticum cum Cruce & gemmis*: unde lux affulget ad illustrandum Turonensis Concilii Can. 3. quem supra memoravimus. Ex quibus omnis sublata videtur controversia, satisque ostenditur vetus & nulli dubio obnoxia observantia, nonnisi ad Crucis conspectum Missam celebrandi; eorumque repellitur non ferenda audacia, qui postquam Crucis locus temporum ut fit conversione mutatus est, eamque probavit Ecclesia consuetudinem, ut e Ciborii vertice Crux super Altaris Mensam poneretur, pro ea qua vexantur, omnia permiscendi libidine, postulant ab Altari Crucem amoveri, ac præsertim quando Missa celebratur. Scribit Gavantus Crucem super Altare locatam esse oportere, etiamsi adsit statua vel imago Crucifixi, quæ Gavanti sententia pluribus Sac. Rituum Congregationis Rescriptis evertitur. In Cæremoniali Episcoporum lib. 1. cap. 12. scriptum est, decere, ne in Altari, ubi Sanctissima custoditur Eucharistia, Missæ privatæ celebrentur: Ac si in eo Altari celebrentur, nonnemo arbitratus est non oportere Crucem apponi, cum nulla postulet ratio imaginem ibi esse, ubi ille adsit qui ea imagine exhibetur. Verum cum oculis tantum Fidei ille observetur, non vero oculis corporis, propterea necesse est, cum Missa celebratur, ut Crucifixi imago aut Crux super Altare sit exposita. Videantur Clericatus de Sacrificio Missæ Decis. 43. nu. 6. Meratus tom. 1. ad Gavantum par. 1. pag. 295. num. 6. & seq. præsertim cum Eucharistia in Tabernaculo custodiatur semota ab oculis populi, nec publicæ venerationi exposita sit, ut observat Quartus ad Rubricas Missalis par. 1. tit. 20. dub. 10. §. *Opposita sententia*.

Apponenda est Crux, etiam in Altari, ubi SS. Eucharistia custoditur.

Joachim Hildebrandi be-

4. De Luminibus quæ scripsit Vertus, nos alibi refutavimus. Cum Ver-

to

retici hominis & Veri refellitur sententia statuentium, lumina adhibita tantum ad depellendas tenebras.

to idem sentire videtur Joachimus Hildebrandus Heterodoxus Auctor in suo opere typis Amstelodamensibus edito an. 1702. cui titulus, *Sacra Publica Veteris Ecclesiæ in compendium redacta*, pag. 21. Locum expendit ex Actis Apostolorum cap. 20. in quo scribit S. Lucas, multas fuisse collucentes lampades, ubi D. Paulus in Fidelium conventu, qui ad Eucharistiam suscipiendam convenerant, verbum Dei prædicabat. Sed cum Apostolus ad mediam noctem sermonem suum produxisset, lampadibus, ait Hildebrandus, collucentibus opus fuisse, ut tenebræ depellerentur. Addit, tribus primis Ecclesiæ sæculis lumina quidem ad Sacrificium fuisse adhibita; sed non aliunde id factum quam quod Christiani sibi ab Ethnicis persecutoribus metuentes, antelucano tempore Missam celebrarent. Fatetur item quarto sæculo, parta Ecclesiæ pace, luminum usum Christianos retinuisse, sed in Pervigiliis tantummodo, cum proxima quæ Festivitati præcederet die, per totam fere noctem vigilias in Ecclesiis agitarent. Sub finem vero 4. sæculi monumenta scribit extare, quibus evincitur, etiam cum jam illuxisset dies, lumina accendi consuevisse, cum cantaretur Euangelium, & consecraretur Eucharistia, in signum lætitiæ & gaudii. Denique S. Gregorium existimat hujusmodi disciplinam collucentium etiam per diem luminum propagasse; & Sabinianum Auctorem fuisse, ut in templis etiam extra Sacrificii tempus perpetuus lampadum esset usus: quamobrem concludit, etiam Lutheranos, e quorum ipse secta erat, Missæ tempore candelas accensas adhibere. Verum cum paucis quæ vera sunt, multa quæ sunt falsa permiscet. Verissimum quidem est, persecutionis tempore nocturnos fuisse Christianorum conventus: consecuta vero fuisse tempora, cum in Ecclesiis die, quæ Festivitati proxime præiret, nocturna Pervigilia agitarent, lumina esse adhibita; iis nocturnas tenebras esse depulsas: hæc vera omnia. Illud autem a vero abest, ea tantum causa lumina esse adhibita. Et sane, qui luminum usum, etiam cum ad clare oculis prospiciendum jam nihil opus esset luminibus, retinuerint, eos necesse est dicere, non ea tantum causa ut viderent oculis, lumina adhibuisse, sed iis symbolicam aliam fuisse rationem, etiamsi cum per noctem lumina accenderent, ut inde sibi existeret clare perspiciendi commoditas; cum præsertim symbolica causa non sit commentitia, sed ex Veteri & Novo Testamento deprompta. Jussit Deus Exod. cap. 25. Candelabrum fieri, lucernasque septem in eo locandas; & cap. 27. oleum ex oliva afferri, quo lucerna usque aleretur. In Psalmis a Deo petimus, ut lucem suam ad nos transmittat. In Epistola ad Ephesios D. Paulus, ut ostenderet pie illis esse vivendum, ac vetera vitia esse abjicienda, ait, eos aliquando fuisse tenebras; factos autem fuisse lucem in Domino; quæ omnia satis declarant, terrena luce lumen cæleste significari. Grancolas in Veteri Ecclesiæ Sacramentario tom. 1. pag. 717. & sequen. veterem probat luminum in Ecclesia usum, etiam interdiu, & cum divina celebrantur officia. Legas & Casalium de Veteribus Sacris Christianorum Ritibus cap. 42. Inter eos qui de Ritibus scripsere, Micrologus cap. 11. ita de eo Ritu loquitur; *Juxta Romanum Ordinem*

num-

numquàm Missam absque lumine celebramus, *non utique ad depellendas tenebras* (quod voluit Vertus, & velle videtur etiam Hildebrandus, de quo nunc loquimur) *cum sit clara dies*, *sed potius in typum illius luminis*, *cujus Sacramenta ibi conficimus*, *sine quo & in meridie palpamus sicut in nocte*. De hoc argumento legendi Bellarminus lib. 2. de Missa cap. 14. Card. Bona lib. 1. Rer. Liturgicar. cap. 25. num. 7. Natalis Alexander lib. 2. de Sacram. Euchariſt. cap. 7. art. 2. Merſelius in Summa Christiana par. 3. qu. 41. §. Cæterum cereorum usum, Le Brun tom. 1. pag. *66*. & seq. Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 711. & seq. Boucat Theologia Patrum tom. 5. par. 4. differt. 2. §. 4. & Collatio 16. Lucionensis tom. 5. pag. 547. & seq. Duo autem candelabra ab utraque Crucis parte locata juxta Innocentium III. Christianum & Judaicum populum significant.

5. Vetustus itidem est linteorum usus super Altare; quamobrem Optatus Milevitanus citato lib. *6*. hæc scripsit: *Quis Fidelium nescit in peragendis mysteriis ipsa ligna* (scilicet Altaria, quæ in Africa erant lignea) *linteamine operiri? Inter ipsa Sacramenta velamen potuit tangi*, *non lignum*. Et Victor Vitensis de Persecutione Vandalica lib. 1. narrat, Proculum quemdam ab impio Genserico adversus Catholicos missum vastitatem rebus eorum omnibus attulisse, & e linteis Altaris subuculas & femoralia sibi confecisse. Statuit Concilium Rhemense ab Ivone relatum in Par. II. Decreti cap. 132. *Ut Mensa Christi*, *idest Altare*, *ubi Corpus Dominicum consecratur*, *ubi Sanguis ejus hauritur*, *ubi Sanctorum Reliquiæ reconduntur*, *ubi preces & vota populi in conspectu Dei a Sacerdote offeruntur*, *cum omni veneratione honoretur*, *& mundissimis linteis & pallis diligentissime cooperiatur*, *nihilque super eo ponatur*, *nisi Capsæ cum Sanctorum Reliquiis*, *& quatuor Euangelia*. Terna esse debent lintea, ut deducitur ex Canone, *Si per negligentiam*, *de Consecrat.* Dist. 4. quo gravis ei pœna irrogatur, qui Sanguinem Christi e Calice effuderit, eaque præscribuntur quæ facere oportet, si Sanguis ad quartum linteum pertigerit: nam inter ea lintea computatur Corporale, sub quo alia tria lintea substernuntur. Ea in Actis Ecclesiæ Mediolanensis Sindones appellantur; & *Substratorium* dicitur linteum, super quo explicatur Corporale. Stephanus Heduensis Episcopus de Sacramento Altaris cap. 5. ubi loquitur de Diaconis, hæc scribit: *Horum est ministerium Epistolam legere*, *Levitis ministrare*, *Altaria componere*, *Substratoria*, *Pallas*, *Corporalia lavare*. In quibusdam libri Pontificalis Codicibus legitur de Hormisda in ejus Vita, dono dedisse *chlamydem Imperialem & Subsutorium sub confessione B. Petri Apostoli:* ubi du Cange in Glossario verbo *Substratorium* monet, non *Subsutorium*, sed *Substratorium* esse legendum.

De linteis super Altare. Eorum usus antiquissimus.

Quid sit substratorium.

6. De Cereo in elevatione Hostiæ accendendo, & de Campanula, quæ ad eamdem elevationem pulsanda est, alibi nobis erit sermo. De Pallio & Manutergio nihil est, quod moneamus præcipuum; Tabella introducta est commodo Sacerdotum, itidemque Tabella Euangelii S. Joannis. Pulvinum, ait Innocentius Tertius lib. 2. cap. 41. significare, *ministranda esse tempora-*

De Cereo in Hostiæ elevatione accendendo, Campanula, Pallio, Manutergio, &c.

lia prædicanti verbum Dei; & in Pontificali formulam habes benedicendi lintea & reliqua Altaris ornamenta Tit. *De altaris Consecratione*.

CAPUT IV.

De Calice.

Calicem qua materia & cujusmodi esse, & quibus rebus instrui oporteat.

1. IN Rubrica Missalis, quæ consonat cum Jure communi in Can. *Ut Calix, de Consecrat.* Dist. 1. præscribitur, Calix ut omnino vel aureus sit, vel saltem argenteus, cujus tamen cuppa interne sit auro illita, itidemque Patena vel aurea sit, vel ex argento deaurata: super os Calicis ponatur Purificatorium, & super illud Patena cum Hostia, quæ Palla operiatur; deinde Calix cum his omnibus obducto tegatur velo, & huic Bursa ejusdem coloris, quo sunt cætera Paramenta, imponatur, in quam Corporale conjectum sit plicatum, e lino, ab omni vel serica vel aurea fimbria nudum, omni ornatu detracto. Calicem & Patenam, iis antequam utare, Episcopus consecraverit; Purificatorium vero & Pallam vel Episcopus benedixerit, vel quilibet alius, cui ejusmodi sit potestas talia benedicendi.

Calix & Patena ab Episcopo consecranda.

2. De Calicis & Patenæ Consecratione verba fecimus Edicto 21. Ed. Rom. eoque consecrandi facultatem Episcopo reservatam esse docuimus; nam in iis sacra unctione opus est: reliqua vero, quæ sacra unctione consecrata esse non oportet, etiam Sacerdos vel de mandato Episcopi, vel ex delegatione Sac. Rituum Congregationis, ut variæ sunt Auctorum sententiæ, potest benedicere. De Calicis & Patenæ consecratione mentionem facit vetus Sacramentarium Gallicanum ante mille annos & amplius scriptum, quod edidit Mabillonius tom. 1. Musei Italici pag. 389.

Calicem a profano ad usum sacrum Christus traduxit.

3. Itaque ad reliqua nostra transiliat oratio. Ac de primo Calicis usu paucula sane dicenda supersunt: illum enim in ultima Cœna Christus adhibuit, cum sanctum Eucharistiæ instituit Sacrificium: *Quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite & manducate; Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter & calicem postquam cœnavit, dicens: Hic Calix novum Testamentum est in meo sanguine:* Verba sunt D. Pauli Epist. ad Corinth. Quapropter Feria Quinta Majoris Hebdomadæ, cum præcipua memoria institutionem Eucharistiæ recolimus, *Natalis Calicis* a Veteribus Patribus appellatur. Tunc enim Calicem a profano ad usum sacrum Christus Jesus traduxit; & idem Calix in quo Christus Eucharistiam consecravit, Hierosolymæ asservabatur ætate Bedæ, ex cujus verbis illud etiam colligitur, argenteum fuisse, ut videre est apud Baronium ad ann. Chr. 34. num. 63. quod tamen non videtur probare Chrysostomus, qui Homilia 60. ad Populum Antiochenum hæc ait de Calice: *Non erat illa Mensa tunc ex argento, nec aureus Calix, ex quo Sanguinem proprium Christus suis dedit*

Feria V. majoris Hebdomadæ a quibusdam Patribus Natalis Calicis appellata.

Di-

Discipulis. Pretiosa tamen erant illa omnia & tremenda, quoniam erant spiritu plena.

4. Si Ecclesiasticas evolvamus historias, Calices ex alia atque alia materia fuisse, & multiplici formatos varietate inveniemus. Honorius Augustodunensis lib. 1. cap. 89. *Apostoli*, inquit, *& eorum Successores in quotidianis Vestibus & ligneis Calicibus Missas celebrabant*. Introductum vero putat a Zephyrino Pontifice & Martyre, ut Calices ex auro & argento adhiberentur: *Zephyrinus autem Papa & Martyr in aureis, & argenteis Calicibus & Patenis offerri constituit*. De Calicibus ligneis percelebris vox illa est S. Bonifacii Episcopi Moguntini in Concilio Tiburiensi sub Formoso cap. 18. *Vasa in quibus sacrosancta conficiuntur Mysteria, Calices sunt & Patenæ, de quibus Bonifacius Martyr & Episcopus interrogatus, si liceret in Vasculis ligneis Sacramenta conficere, respondit: Quondam Sacerdotes aurei ligneis Calicibus utebantur: nunc e contra lignei Sacerdotes aureis utuntur Calicibus*. Non omnes sincerum esse putant illud Zephyrini Decretum: tuto tamen affirmari potest, diu quidem adhibitos esse etiam vitreos Calices; sed tamen per id tempus, cum ejusmodi Calices adhibebantur, etiam atrocioribus Persecutionibus in Christianos sævientibus, Calices ex auro & argento non defuisse.

Calicibus veteres ligneis utebantur.

5. Vitreos Calices a Veteribus fuisse adhibitos, constat ex eo quod narrant S. Irenæus lib. 1. cap. 9. & S. Epiphanius Hæresi 34. Marcum videlicet hæresiarcham magicis artibus vinum ex albo colore in rubeum convertere consuevisse: ex quo intelligitur, Calices tum fuisse pellucidos, ideoque vitreos. Calix etiam ille fuisse videtur vitreus, quem confractum ab Ethnicis junctis fragminibus restituit fusis ad Deum precibus S. Donatus Episcopus Aretinus, de quo S. Gregorius lib 1. Dialog. cap. 7. diuque vitrei ejusmodi Calices multis in locis adhibiti. Nam D. Hieronymus Epist. ad Rusticum de S. Exuperio Episcopo Tholosano, *Nibil*, inquit, *illo ditius qui Corpus Domini canistro vimineo, Sanguinem portat in vitro*: & in Vita S. Cæsarii Arelatensis, qui vergente in finem 5. & ineunte 6. sæculo floruit, scribit Cyprianus quidam natione Gallus, *Annon*, inquit, *in vitro habetur Sanguis Christi?*

Vitreos Calices adhibitos probatur ex Irenæo, Epiphanio, Hieronymo, Gregorio.

6. Joannes quidam Dovgtheus Heterodoxus Tractatum edidit Bremæ ann. 1694. *De Calicibus Eucharisticis veterum Christianorum*, in quo narrat pag. 98. se, dum esset Romæ, quosdam vitreos Calices vidisse: *Romæ quoque degenti inter reliqua antiquitatum ornamenta oblatos memini Calices vitreos, qui sacrosanctæ Eucharistiæ usui quondam sacri venditabantur. An vero omnes fuerint, continuo dubitare cœpi, & adhuc admodum dubito. A nonnullis Cardinalibus eam quoque inivi gratiam, ut tales Calices vitreos in conspectum meum producerent; commodum vero putabam, meum de his judicium tunc temporis suspendere, & antiquitatem fictam & simulatam admirari. Hoc ipso eorum possessoribus nihil prius, neque antiquius accidere potest*. Homini huic qui demum Calices oblati fuerint in conspectum, plane

Joannis Dovgthei impudentia.

nescimus. Neque in nobis recipimus, vitreos omnes Calices, quos ille vidit, eosdem esse, qui ad Eucharistiam sunt adhibiti. Pravum tamen intelligitur hominis ingenium abutentis eorum benignitate, qui vitreos illos Calices ei videndos produxerunt, satisque apparet ambigua illius indoles & bilinguis oratio, quæ & ejus malam fidem ostendunt, declarantque in Catholicos quam male fuerit animatus; cum præsertim ipse quoque putet, in veteri Ecclesia vitreos Calices esse adhibitos, & in quibusdam locis eorum usum usque ad Caroli Magni ætatem esse retentum, etsi Joannes Baptista Casalius nonnisi ad S. Gregorii Turonensis tempora Christianos ejusmodi Calicibus usos esse contendat, *De Veteribus Sacris Christianorum Ritibus cap.* 11.

Usum vitreorum Calicum quidam ad Caroli Magni, alii ad Gregorii Turonensis ætatem perdurasse putant.

Etiam tum, cum vitrei Calices adhiberentur, & sævirent persecutiones, usus tamen erat Calicum ex auro, & argento.

7. Cum vero vitreorum Calicum esset usus, & Persecutiones grassarentur, suos Ecclesiæ non defuisse Calices ex argento & auro probant cum Acta Martyrii S. Laurentii, qui passus est sub Valeriano: tum nefaria ejus vox, qui a Juliano Apostata jussus Antiochenam diripere Ecclesiam, deprehensis argenteis & aureis Calicibus, quod narrat Theodoretus lib. 3. Hist. Eccles. cap. 8. exclamavit: *En ejusmodi vasis Filio Mariæ ministratur*. Ea de re adeundi Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 25. & Binghamus tom. 3. Antiquit. Ecclesiast. pag. 241.

Calices gemmis intexti ex Chrysostomo: picturis ornati ex Tertulliano.

8. Gemmæ deinceps pretiosique lapilli Calicibus Eucharisticis intexti, quod non probabat D. Joannes Chrysostomus Hom. 60. ad Populum Antiochenum, si quis ejusmodi munera offerret, qui ex viduarum pupillorumque bonis se locupletasset: *Non satis nobis esse existimamus ad salutem, si viduis & pupillis expilatis aureum Calicem & gemmatum Mensæ offeramus*. Prioribus autem temporibus tuto affirmare possumus, etiam picturas Calicibus Eucharisticis apponi consuevisse, quod ex Tertulliano colligitur lib. de Pudicitia cap. 7. *Procedant ipsæ picturæ Calicum vestrorum, si vel in illis perlucebit interpretatio pecudis illius, utrumne Christiano, an Ethnico peccatori conlimet*. Et cap. 10. *Si forte patrocinabitur Pastor, quem in Calice depingitis prostitutorem & ipsum christiani Sacramenti:* quæ quidem imago ex Lucæ Euangelio cap. 15. desumta est, eamque passim videre est in veteribus sacris Cœmeteriis apud Bosium in Cœmeter. cap. 18. & Aringhium lib. 2. Romæ Subterraneæ cap. 20.

Plura Calicum genera. Calices Baptismi. Calices ministeriales.

9. Quod vero ad varia Calicum genera attinet, quidam erant, qui Baptismi Calices dicebantur, quibus sacro Baptismate abluti post acceptam Eucharistiam sub specie panis sanguinem bibebant sub specie vini. Ministeriales etiam erant Calices, qui communicandis sub specie vini Fidelibus adhibebantur: ejusmodi Calices semoti, postquam calicis communio ad solos contracta Sacerdotes est. Georgius Cassander in Opere Liturgico cap. 31. de hujusmodi ministerialibus Calicibus verba facit, quos eo nomine appellatos esse ait, *quia non ad offerendum, sed ad ministrandum populo Christi Sanguinem deserviebant*, idque probat ex eo, quod in S. Remigii vita legitur ab Hincmaro conscripta.

10. Ma-

10. Mabillonius tom. 2. Musei Italici in notis ad primum Ordinem Romanum putat, Calices Ministeriales fuisse Scyphos appellatos; nam ad illud verbum *Calicis* hanc interpretationem addit: *id est Calices ministeriales, qui alio nomine Scyphi appellantur;* & in Notis ad tertium Ordinem Romanum ad ea verba *in majorem Calicem sive Scyphum* ait: *Scyphus, aut Calix ministerialis*. Sed aliter sensit Justinianus Chiapponus Cæremoniarum Magister sub Clemente XI. Nam in Dissertatione de Oblationum Mysteriis, quam edidit cum Actis Canonizationis quatuor Sanctorum sub eodem Pontifice pag. 287. contendit, Scyphum non fuisse Calicem Ministerialem, sed Calicem illum omnium maximum, e quo Sanguis in ministeriales Calices invergebatur populo distribuendus, ut mox dicemus. Quod tamen putamus abesse a veritate; apertissimus enim est locus, qui mox producetur in III. Ordine Romano, ubi Scyphus pro ministeriali Calice accipitur; atque de hac re cum Mabillonio consentit Bocquillot in sacra Missæ Liturgia lib. 1. cap. 8. pag. 183. Edit. Parisien. ann. 1701. Josephus Vicecomes lib. 6. de Missæ Apparatu cap. 12. quærit, an in ministerialibus Calicibus sanguis consecraretur; ac in iis etiam consecratum esse putat. Negat id Georgius tom. 1. de Liturgia Romani Pont. cap. 3. Sanguis enim in Calice offertorio consecrabatur, cujus portio quædam in vinum Calice ministeriali contentum ingerebatur; & ad hunc modum populo sanguis sub specie vini exhibebatur, quod etiam animadvertit Cardinalis Perronus in Responsione ad secundam Magnæ Britanniæ Regis instantiam pag. 265. & Cardinalis Bellarminus de Sacrific. Missæ lib. 4. cap. 24. Quamobrem ex secundo Ordine Romano, quem existimabat Panvinus eumdem esse ac Gelasianum Ordinem a S. Gregorio Magno emendatum, typisque primum a Cassandro & Hittorpio vulgatum, quemque Mabillonius iterum edidit in Museo Italico tom. 2. pag. 50. hanc fuisse disciplinam intelligimus, ut Pontifex, dum in Missa communicabat, partem Hostiæ in Calicem inderet semel iterum ac tertio dicens: *Fiat commixtio & consecratio:* ei deinde Archidiaconus præberet Calicem, ex quo pars sanguinis in Calicem ministerialem invergebatur: quod luculentius etiam tradit Tertius Ordo Romanus eodem tom. 2. Musei Italici pag. 59. *Sed ipse Pontifex confirmatur ab Archidiacono in Calice sancto, de quo parum refundit Archidiaconus in majorem Calicem, sive in Scyphum, quem tenet Acolythus, ut ex eodem sacro vase confirmetur populus, quia vinum etiam non consecratum, sed Sanguine Domini commixtum sanctificatur per omnem modum.*

Quid Scyphus fuerit.

11. Ubi notandum, Eucharistiæ distributionem sub specie panis *Communionem*, sub specie vini *Confirmationem* appellari consuevisse; quod ex Quinto etiam Ordine Romano colligitur eodem tom. 2. Musei Italici pag. 59. *Clerus Communionem ab Episcopo accipiat, & ab Archidiacono confirmetur*. Armeni nunc temporis binis in Missa Calicibus utuntur, quorum in altero, quemadmodum Latini in Patena, collocant panem, in alterum

Singularis significatus vocis Confirmatio.

rum vinum infundunt, ut testatur Card. Bona cit. lib. 1. cap. 25. num. 3. in fine.

Calices ministeriales ansati & fistula instructi. 12. In Academia Ecclesiastica, quæ olim habebatur in Collegio Propagandæ Fidei, quo nos viridi ætate ventitabamus, quamque ab interitu vindicatam instauravimus, Perimezzius in Dissertatione, quam edidit cum aliis, quas in iis Conventibus habuit par. II. pag. 158. egit de Calicibus ministerialibus, eosque ansatos fuisse docuit, ut facile eos manu Sacerdotes tenere possent, cum Sanguinem populo dispertiebant juxta Ordinem Romanum, ubi legitur: *Levat Archidiaconus Calicem per ansas, & tenet exaltans illum juxta Pontificem*; Quosdam etiam fuisse Calices ministeriales, quorum fundo ferruminata esse fistula, *Syphon* appellata, unde Laici sanguinem exsugebant, quod multo antea observavit Lindanus lib. 4. Panopl. Euangelic. cap. 46. *Quia sanguinis effusio propter incultioris populi rusticitatem merito timebatur, Calicibus Canna est ferruminata, affabreque inserta, unde populus Sanguinem Christi non tam biberet quam sugeret*. Pergit deinde Lindanus, & in Fuldensi Monasterio duos se vidisse Calices testatur, quibus dum viveret S. Bonifacius usus fuerit: eorum alterum admodum parvum ad Missam ait adhibitum, alterum prægrandem putat ministerialem fuisse Calicem, in quo populus sanguinem biberet, quod ejus forma nihil in ejusmodi usum sit accommodatius. *Idoneum enim est hoc Poculum, unde populus sine periculo effusionis bibere possit. Habet enim duas ansas; estque nec rotundum, nec quadratum, sed instar pomi orbiculatum*. Addit, in ea fuisse plebem opinione, S. Bonifacium hoc poculum ad potum, cum ad mensam accumberet, adhibuisse: id autem tam falsum esse quam quod maxime, satis apparet ex duodecim Sacerdotum imaginibus in circumferentia insculptis, quorum singuli Planeta induti, quemadmodum Sacerdotes, Calicem in manu habentes videntur populum ad potum invitare. Et Rhenanus in Scholiis ad Tertullianum ab erudito quodam Abbate illud se accepisse testatur, in veteribus Carthusianorum Constitutionibus vetitum fuisse, ne cui Monacho pretiosi quidquam apud se habere liceret, præter argenteum Calicem & fistulam, qua Laici sanguinem possent exsorbere. Præterea in vetusto libro ante quadringentos annos scripto *De Veteribus Thesauris Ecclesiæ Moguntinæ* legisse se scribit, in illius Ecclesiæ Thesauro quondam fuisse aureos magni ponderis Calices ansatos, cum senis argenteis fistulis, quæ in eosdem Calices immittebantur ad usum eorum, qui communicarent.

CA-

CAPUT V.

De Patena, & aliis ad Calicem spectantibus.

1. NUnc de Patena dicendum, quæ calicis est veluti operculum, ubi sacra ponitur Hostia. Utrum Christus in Patena consecratum panem posuerit, non declarant Euangelistæ. Eam tamen Apostolorum tempore adhibitam fuisse, colligitur ex Liturgia S. Jacobi, ubi de ea diserte fit mentio. Patenam *a patendo*, *quod patula sit*, appellatam dicunt. In libro Pontificali de S. Silvestro proditum est, eum obtulisse *Patenas aureas septem, quæ pensabant libras triginta*; & in vita S. Nicolai Pontificis: *Patenam ex auro purissimo misit Michael Imperator cum diversis lapidibus pretiosis*. Plures etiam alias aureas & argenteas Patenas a Summis Pontificibus oblatas Basilicis, quæ Romæ sunt, reperias apud Chiapponum loco cit. pag. 286.

Patenæ usus a temporibus Apostolorum.

Patenæ ex auro oblatæ a Romanis Episcopis.

2. Ministeriales etiam erant patenæ quædam multo capaciores, quæ ad sacram Eucharistiam sub specie panis populo dispertiendam adhibebantur: ex his unam fuisse oportet, qua Gregorius Turonensis de Gloria Martyrum cap. 45. lavandis sibi pedibus usum esse narrat Comitem quemdam Britanniæ: quod amplam illam profundamque fuisse indicat: & ejusdem generis illam quoque esse oportet, quam testatur Vertus tom. 3. pag. 167. & seq. asservari in Ecclesia S. Salvatoris Redonensi Ordinis Sancti Benedicti in Diœcesi Redonensi, eamque lanci mediæ magnitudinis similem describit. Patenæ eadem materia conflatæ, qua Calices, erant. Græci patenam suam *Discon* appellant, quæ magis concava est, quam nostra, ne panis consecrati fragmenta inde decidant. In quibusdam veteribus Patenis sacræ quædam imagines & Hieroglyphica insculpta conspiciuntur, cujusmodi est Patena argentea S. Petri Chrysologi, unciarum pondo quatuordecim, cujus diameter haud major est palmo Romano, crassitudo mediocris: extant etiamnum partes ejus quædam inauratæ; ita vero affabre elaborata est, & in lateribus complanata, ut colligendis hostiæ fragmentis nihil ea esse possit accommodatius. Patenæ hujus figuras, hieroglyphica, & literas eruditissime explanavit Joannes Pastritius Theologiæ Polemicæ in Collegio de Propaganda Fide Professor, in peculiari Opere Romæ edito anno 1706. Bocquillot in Tractatu Historico Liturgiæ lib. 1. cap. 8. postquam de Calicibus disseruit, satis erudite scribit de Patenis. Etymologiam probat, patenam dictam esse *a patendo*; & patenas ministeriales commemorat, atque ex eadem, qua Calices, materia fuisse contendit. Quærit autem qui patenæ antea prægrandes ad hanc, qua nunc sunt, parvitatem redactæ sint; idque inde factum esse ait, quod haud ita frequentes nunc temporis sint ii, qui in Missa, cui adsunt, Eucharistiam suscipiant. Olim autem, cum plerumque Missæ qui adessent, iis Eucharistia præberetur,

Patenæ ministeriales grandiores.

Cur ætate nostra Patena præ antiquis tantula sit.

haud

haud ita commode id fieri poterat, nisi grandis fuisset patena, in qua & frangendus erat panis; eaque Hostiarum plena, adstantibus dispertienda erat Eucharistia.

Corporale olim totam Altaris mensam tegebat.

3. Linteolum illud in quo Corpus Christi Domini consecratur, ab Ecclesiasticis Scriptoribus *Corporale* appellari solet, atque etiam *Corporalis Palla*. Corporale longius quondam erat & latius, & totam Altaris aream tegebat, ut colligitur ex Ordine Romano, ubi duorum Diaconorum opera requiritur ad illud explicandum. Hujusmodi Corporali ita ut diximus amplo Calix etiam cooperiebatur, quem Ritum etiam nunc servant Carthusiani. Corporale autem e lino esse oportet. Calix novum sepulcrum, quo conditus est Christus Dominus; Patena revolutum lapidem significat supra portam monumenti; Corporale Syndonem mundam exprimit, qua Joseph ab Arimathæa Corpus Christi involvit, ut bene advertunt Rabanus lib. 1. de Instir. Clericorum cap. 33. & Ildebertus Archiepiscopus Turonensis in Carminibus de Missæ Sacrificio. De eo 12. sæculi scriptore consulendus Longueval Hist. Eccl. Gallicanæ tom. 8. lib. 24. pag. 530. & seqq.

Ejus significatus.

Ara Crucis, Tumulique Calix, Lapidisque Patena,
Syndonis Officium candida byssus habet.

Corporale Syndonem significat ex Isidoro Pelusiota, qua Christi Corpus involutum a Josepho ab Arimathea.

4. Quæ de Corporalis significatu diximus confirmat S. Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 123. *Pura illa Syndon, quæ sub divinorum donorum ministerio expansa est, Josephi Arimathensis est ministerium. Ut enim ille Domini Corpus Syndone involutum sepulturæ mandavit, per quod universum mortalium genus resurrectionem percepit, eodem modo nos propositionis panem in Syndone sacrificantes, Christi Corpus sine dubitatione reperimus illam nobis immortalitatem fontis in modum proferens, quam Salvator Jesus a Josepho funere elatus, posteaquam a morte ad vitam rediit, largitus est.* Et ad eumdem modum de Corporali loquitur D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 3. ad septimum. Et Concilium Selinestatense anno 1022. habitum apud Longueval tom. 7. pag. 178. vetat, ne ad extinguendum incendium Corporale (qui mos erat illorum temporum) illuc injiciatur; ac Corporale quoddam in Monasterio Cluniacensi diu asservatum esse, idem Auctor testatur, cui nota quædam erat apposita, quo citius faciliusque, si sedandi incendii extitisset occasio, reperiretur.

Purificatorii usus haud ita vetus.

5. Inter multa, quibus opus est sacrificio Missæ celebrando, recensuimus Purificatorium, Pallam, Velum, Bursam, & Ampullas. De Purificatorio nulla est apud veteres mentio. Vicecomes lib. 3. de Missæ apparatu cap. 5. *Quid vero*, inquit, *sentire oporteat de linteo, quod Purificatorium vulgo nuncupatur, plane ignoro, quod apud nullum veterem Scriptorem mentio reperiatur.* Diu tamen esse, cum, ut sacrificium peragatur decentius, illud adhiberi cœptum est, docet Boucat Theologiæ tom. 5. par. 4. Differt. 2. art. 2. sect. 1. §. 6. in fine. In Cæremoniali Episcoporum de eo fit mentio: *Super ea ponuntur duo Candelabra cum Cereis albis, &*

& in ipsius medio Calix cum Patena, Palla, Purificatorio, & Bursa Corporalia continente. Et post Suarez observavit Macrus in Vocabulario Ecclesiastico, Purificatorium, cujus haud ita vetus usus sit, non benedici. Eo Calix in Missa abstergitur, quod Græci faciunt spongia adhibita, qua idcirco in sacrificio incruento utuntur, quod ea fuerit pars quædam & instrumentum cruenti Sacrificii. Videantur Goar in Eucholog. Græcor. pag. 151. & du Cange verbo *Purificatorium*.

Palla distincta a Corporali ex Innoc. III.

6. Palla parvum est quodammodo Corporale, quo Calix tegitur. Innocentius III. lib. 2. de Mysteriis Missæ cap. 56. pallam describit tamquam rem a Corporali distinctam: *Duplex est Palla, quæ dicitur Corporale, una quam Diaconus super Altare totam extendit, altera quam super Calicem plicatam imponit*. Et Radulphus Tungrensis Libro de Canonum observantia propositione ultima testatur, jam tum apud Italos & Germanos parvam adhiberi pallam ad Calicem cooperiendum, Gallos tamen unico tantum Corporali ad eam rem uti. Nunc quidam binas pallas adhibent, alteram Calici, alteram Hostiæ contegendæ. Duplicis Pallæ usum concessit Paulus IV. Theatinis, unde oritur quæstio, an Sæculares Regularesve Sacerdotes, qui in Theatinorum Ecclesia Missam celebrent, duplici palla uti possint: qua de re consulendi Gavantus, Pasqualigus, Quartus, & Meratus.

Theatinis duplicis pallæ usus concessus a Paulo IV.

Velum interdum appellatur Peplum & Sudarium.

7. Velum quo Calix tegitur, *Peplum* etiam, & *Sudarium* appellari solet. Vetus est Veli usus, quo Calix operitur; nam in Canone Apostolorum 72. prohibetur, ne Velum sanctificatum ad profanos usus traducatur. Linteum olim Velum illud fuisse oportet; præscriptum enim comperimus ut lavetur. Nunc vero sericum esse oportet, ut præcipit Rubrica, quod observant Gavantus, & Meratus. Tria Vela Græci adhibent, quorum altero Patenam, Calicem altero, tertio denique utrumque contegunt. Tertium illud Aerem vocant, quod veluti aer circum sacra dona expanditur, ut videre est apud Card. Bona lib. 1. Rerum Liturgicar. cap. 25. num. 11. qui docet, morem hunc ab Hierosolymitana Ecclesia ad universum Orientem permanasse. Bursa dicitur etiam *Pera*; in quam Corporale conjicitur; & Gavantus ad Rubricam *de Præparatione Sacerdotis celebraturi* narrat, S. Pium V. Hispanis privilegium concessisse, ut Corporale ferre possent extra Bursam.

Ternis utuntur velis Græci.

Bursa quæ & pera dicitur.

De Ampullis. Quid Amæ fuerint & Amulæ.

8. Ampullæ denique in Ordine Romano *Amæ* appellantur. De Amis argenteis mentio fit in Libro Pontificali in Vitis Sanctorum Silvestri, Marci, Innocentii, Cælestini, & alibi: & in Romanis Ordinibus *Amulæ* dicuntur, quod est diminutivum vocis *Amæ*, ut nonnemo existimaverit, *Amas* capaciora quædam vasa fuisse vino & aqua excipiendis, quæ sacrificio destinata essent, ut apud nos sunt œnophora seu Baucalia; Amulas vero parvula quædam fuisse vascula, quæ vino & aqua in Missa ministrandis adhiberentur. Atque inde nonnulli putant, morem illum derivatum esse, ut cum Summus Pontifex, vel S. R. E. Cardinales Mis-

D sam

sam celebrant in Pontificio Sacello, prægrandes quædam in mensa apponantur argenteæ atque etiam inauratæ trullæ seu baucalia. Sunt qui disputant, an quidpiam discriminis intersit inter amam seu amulam, & hamam & hamulam aspiratas. In historia Trevirensi apud Dacherium in Spicilegio tom. 12. pag. 221. ita proditum est de Sicone quodam: *Captato consilio opportuno, triginta hamas præparat, in quibus singulis singulos milites electos, loricatos, galeatos, ensibusque præcinctos collocat, deinde sexaginta viros nihilominus electos, plebeja veste amictos ensibus eorum in hamis reconditis, gestantes constituit, nullosque hominum hujus fraudis præter prædictos viros conscios fecit*: quo in loco hamæ non quidem trullam aut ampullam, sed dolium videntur significare. Verum utcumque sit de hac quæstione, nos ulterius progrediendo dicimus, ampullas vitreas esse oportere, ut vinum ab aqua discerni possit. Remotioribus ab hac ætate nostra sæculis in usum sacrificii Fideles in poculis sive etiam lagenis offerebant; unde Diaconus tantum in Calicem vini ingerebat, quantum sacrificanti Sacerdoti & cæteris communicantibus satis esset; ad eamque rem colatorium prolongo manubrio instructum adhibebat, quo vinum magis defæcaretur.

Colatorii usus olim ad Missam.

9. Desiderius Antissiodorensis Episcopus sexto sæculo Ecclesiæ suæ donavit *Colatorium pensans uncias duas*. Ex his colatoriis quædam se vidisse testatur in Museo Barberino Card. Bona Rer. Liturg. lib. 1. cap. 25. num. 1. Eruditissimus Blanchinus in Notis ad librum Pontificalem in Vita S. Urbani tom. 2. sect. 18. pag. 179. duos affert iconismos duorum colatoriorum ex argento, quæ Marcus Antonius Sabbatinus egregius Civis noster haud ita pridem Romæ e vivis sublatus in Museo suo asservabat. De Azymo & fermentato alibi disseruimus, cum de Mysterio Feriæ Quintæ Majoris Hebdomadæ, & institutione Sanctissimæ Eucharistiæ verba fecimus. Quamobrem etsi quædam de Hostia nobis dicenda sunt, de azymo, & fermentato dicere abstinebimus. De aqua item & vino sermonem ad alium locum remittimus; nam hic vinum & aquam memoravimus, non ut de iis ex professo ageremus, sed dumtaxat, ne quid eorum omitteretur, quæ sacrificio peragendo opus sunt. Itaque nunc solummodo de Hostiæ forma sermonem habebimus.

CAPUT VI.

De Hostia.

Panis consecrandus a Fidelibus afferebatur: item farina, ex qua panis conficiebatur a Clericis.

1. Panis in Missa consecrandus ad Altare olim a Fidelibus offerebatur, qui plerumque panis ab eodem ipso a quo offerebatur, subactus erat; sed cum malus quidam usus irrepsisset quemlibet panem oblatum consecrandi nullo discrimine adhibito, ut interdum ad Sacrificium Sacerdotes pane uterentur non satis mundo pro Sacrificii majestate, mos inductus est in aliquibus Ecclesiis ut farina offerretur, ut tradit Honorius Augusto-

gustodunensis 12. sæculi scriptor a nobis sæpenumero laudatus in *Gemma animæ* cap. 58. *Olim Sacerdotes a singulis domibus & familiis farinam accipiebant, & inde Dominicum Panem faciebant, quem pro populo offerebant*: qui mos etiam nunc in Armenorum Ecclesia retinetur, in qua quilibet e Parochia farinam conficiendæ Hostiæ offert, ut videre est apud le Brun tom. 3. Differtat. 10. fol. 115. ex ea autem farina ad eum modum oblata panis consecrandus conficitur; sacrisque Virginibus, devotisque matronis in Oriente id muneris demandatur, quod docet Goar in Euchologio fol. 116. in Occidente vero Presbyteris eorumque Clericis: sic enim in Theodulphi Aurelianensis Episcopi Capitulari legitur, quod scriptum est anno 794. art. 5. *Panes quos Deo in Sacrificium offertis, aut a vobis ipsis, aut a vestris pueris coram vobis nitide & studiose fiant*: quod etiam præscribitur in illis Anonymi carminibus, quæ Martene se legisse ait in manuscripto Bibliothecæ S. Martini Turonensis, ediditque in lin. 1. de Ritibus Ecclesiast. cap. 3. art. 7. num. 24.

Pura sit oblata. Nunquam sine lumine cantes.
Hæc & triticea sit: Presbyteri faciant hanc.

Si quis vero intelligere cupiat, qua diligentia & pietate oporteret eos uti, quorum esset panem subigere, qui consecrandus esset in Missa, legat Regulas, quas Lanfrancus in usum Ordinis S. Benedicti composuit, qui postquam præscripsit cujusmodi frumentum esse oporteat, quove pacto farina sit conservanda, hæc de Hostiis a Sacrista ejusque sociis formandis præcipit: *Interim dum ipsæ Hostiæ fiunt, & coquuntur, dicant iidem Fratres Psalmos familiares Horarum, & Horas canonicas & de Psalterio ex ordine, quod tantumdem valeat, si ita potius voluerint*. Et paullo post: *Silentium loquendi omnino teneant: ille tamen, qui ferra tenet, si necesse sit, breviter, quod vult, indicare potest famulo, qui focum facit & ligna portat, quæ debent esse valde sicca, & ante multos dies de industria præparata*. Vide Antonii Bellotte Tractatum ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 461. edit. Parisiensis anno 1662.

2. Qua magnitudine antiquitus, quave forma fuerint Hostiæ disputant viri docti. Humbertus Cardinalis, qui anno 1054. scripsit pro azimo, ac Michaeli Constantinopolitano respondet, Hostias ostendit ea ætate hisce nostris fuisse grandiores. Atque ait, post Consecrationem eas frangi, & ex ipsis præberi Eucharistiam consuevisse: *Nos tenues Oblatas ex simila praeex paratas, integras & sanas sacris Altaribus superponimus, & ex ipsis post Consecrationem fractis cum populo communicamus*. Honorius Augustodunensis in Gemma Animæ lib. 1. cap. 66. scribit, Hostiarum formam ad denarii magnitudinem esse redactam propter eorum paucitatem, qui in Missa communicarent: *Quia populo non communicante non erat necesse panem tam magnum fieri, eum in modum denarii formari, vel fieri*.

Hostiæ XI. seculo grandiores quam nunc sunt.

3. Cum autem Honorius scripserit anno 1130. conjici jure potest, 12. sæculo usum invectum Hostiarum ea magnitudine, qua sunt Hostiæ, quas

Sæculo XII. ad hanc, qua nunc sunt, magnitudinem redactæ.

nunc ad Missæ sacrificium adhibemus. Ad figuram quod attinet, quadrata Græci utuntur teste Allatio de Consensu Occidental. & Orient. Eccl. cap. 15. num. 18. *Græci cum panem ad sacrificandum efficiunt, ut plurimum non rotundant, sed in quatuor ramos ad modum Crucis extendunt; postea sigillum jam dictum imprimunt in medio Crucis, & in ramorum extremitatibus;* & quædam in eo sigillo sunt literæ, quæ significant *Jesus Christus vincit.* Ejusmodi figuras, quæ in Hostiis quadratis Græcorum imprimuntur, reperias apud Martene loco citato. Armeni, relicta quadrata, formam nunc rotundam adhibent; sed usum fermentati retinuerunt, quod testatur Abrahamus Ecchellensis Maronita e Monte Libano in Epistola ad Joannem Morinum.

Vetustissima figura earum circularis.

4. Vetustissima apud nos est forma rotunda; idque pluribus argumentis confirmatur, quæ affert P. Franciscus Berlendus in erudito *Tractatu de Oblationibus ad Altare* pag. 11. & seq. ubi Decretum protulit S. Zephyrini, qui vixit 3. sæculo, in quo S. Pontifex Hostiam appellat *Coronam sive oblata sphæricæ figuræ*. Durandus in Rationali lib. 4. cap. 30. num. 8. mysticum sensum explicat, qui in Hostiæ rotunditate subest: *Hostia formatur rotunda, quia Domini est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum & universi, qui habitant in eo;* & cap. 41. nu. 8. Honorium Augustodunensem sequutus addit: *Panis formatur in modum denarii; tum quia panis vitæ pro denariis traditus est; tum quia idem denarius in vinea laborantibus in præmium dandus est. Ideo Paulus dixit: Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Idem Berlendus reperire studuit, quo tempore Ecclesia pane uti cœperit e subtili & levissima materia, qui non in furno coquitur, sed ferro ignito comprimitur, & a communi pane quam maxime differt; ac fatetur, se hujus rei originem invenire non potuisse.

Sacræ in Hostiis etiam antiquitus figuræ impressæ, vel Christi Crucifixi, vel Resurgentis.

5. In utraque Ecclesia tum Orientali, tum Occidentali constans fuit semper consuetudo Crucem vel Crucifixi imaginem in Hostiis imprimendi, quod eruditissime docuit Philippus Bonarrota Senator Florentinus in egregiis illis *observationibus ad quædam vasorum veterum fragmenta* pag. 56. De antiqua Græcorum disciplina, quæ etiamnum viget, vide Goar ad Euchologium pag. 60. num. 1. pag. 61. num. 1. Vetus volumen de Ordinationibus, quod fuit Cardinalis Casanatæ, & antiqua Pictura in Ecclesia D. Laurentii extra muros probat, ut observat idem Bonarrota, morem imprimendi signum salutis in Sacra Eucharistia. Ante Bonarrotam Baronius ad annum Christi 58. num. 65. & 66. observaverat, morem fuisse veterum Christianorum Crucis signum imprimendi in panibus ad usum paratis; idque probat pluribus vetustis picturis, figurisque musivo seu vermiculato opere expressis, quæ vulgo Romæ conspiciuntur; deinde addit: *Sed & illud liquet, non solum communes panes ad esum paratos ejusmodi decussatione Crucis signum exprimente a Majoribus consignari consuevisse, sed & eos ad Sacræ Eucharistiæ usum absque fermento confici solitos &c. Factum vero postea est, ut in iisdem mysticis panibus non Crux tantum, sed Christus Crucifixus formis redderetur* ex-

expressus. Heterodoxus quidam nomine Philippus Julius Retmejer, Præsidente Joanne Andrea Schmidio itidem heterodoxo, argumentum proposuit disputandum: *De Oblatis Eucharisticis, quæ Hostiæ vocari solent*, die 14. Januarii anni 1702. eaque Dissertatio deinde typis Amstelodamensibus anno 1727. edita extat in tom. 18. Miscellaneorum Bibliothecæ Dominici S. R. E. Cardinalis Passionei. In ea Dissertatione Sacri exhibentur Iconismi, quos in Hostiis impressos reperit, qui tamen omnes idem fere exprimunt, vel Passionem Christi Domini, vel Resurrectionem, vel Sanctissimum Nomen Jesu.

CAPUT VII.

De Vestibus Sacerdotalibus, ubi de Amictu, Alba, & Cingulo.

1. IN vigesimo primo nostro Edicto Latinæ editionis de Sacerdotalibus indumentis valde verisimile esse docuimus omnium fere Eruditorum hominum consensione, Apostolos non iis vestibus communibus, quas quotidiano & continuo usu adhibebant, sed aliis quibusdam peculiaribus indutos Missam celebrasse. Joannes Franciscus Budæus hæreticarum partium homo in ea Dissertationum suarum, quam de Missa composuit §. 25. mirari se ait, Cardinalem Bona, quem tamen videtur, ut æquum est, plurimi facere, scripsisse, Apostolos non consuetis, sed certis quibusdam aliis vestibus indutos Sacrificium Missæ peregisse. Ante Budæum Nicolaus Alemannus *de Lateranensibus Parietinis* hanc opinionem veluti risu dignam notaverat: Quod facit etiam Joannes Gottlieb Heineccius in prima Exercitationum suarum *de Habitu Apostolorum Sacerdotali* edit. Halæ Magdeburg. anno 1735. Nobis ea, quæ uterque objecit Auctor, diluere non est animus, qui ea satis refutata in eo edicto arbitramur.

Vestes olim erant eadem Clericis, & Laicis. Apostoli communi utebantur veste.

2. Illud nunc dumtaxat monere volumus, quod quamvis sacra indumenta, quibus Sacerdotes utuntur cum ad Altare accedunt, vestes olim fuerint Clericorum Laicorumque communes, quæ propriæ deinde Ecclesiasticorum virorum factæ sunt in usum Sacrificii; id tamen sententiam nostram minime evertere, qua asserimus, Apostolos aliis in Missa celebranda vestibus usos, quam quibus, dum per vias incederent, uterentur. Potuit enim exempli causa Sacerdos aliquis Albam & Planetam, cum hæc indumenta omnibus erant communia, adhibere cum domi se continebat, vel per Civitatem ambulabat; peculiari autem alia Planeta uti & Alba, cum ad Altare accederet: id enim satis erat ad suam erga Sacrificium reverentiam, si non eamdem adhiberet vestem Missam celebrando, quam qua uteretur vias & compita perreptando. Quamobrem in Can. *Vestimenta* de consecrar. dist. 2. *Vestimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse & honesta, quibus aliis in usibus non debent frui, quam in Ecclesiasticis, & Deo dignis Officiis*. Atque hujus rei depromi potest exem-

In Sacrificio ejusmodi vestes, sed non easdem adhibebant, quibus in communi usu utebantur.

exemplum ex Ecclesiastica historia nostrorum temporum. Certum est nonnisi nudo capite licere Missam celebrare. At turpe & indecorum est in Sinarum Imperio caput detegere: quamobrem Paulus V. Missionariis facultatem concessit, ut pileolo caput tegerent dum Missæ Sacrificium celebrarent, modo pileolus ille non idem esset, quem communi usu adhiberent: unde factum est, ut Neophyti novum quemdam & a communi valde diversum pileolum excogitaverint ad usum Sacrificii. Vide Raynaudum tom. 13. de Pileo & cæteris capitis tegminibus pag. 628.

Ex Thomassino probatur, vestes communes, & ad Sacrificium adhibitas, non fuisse easdem, etsi ejusdem formæ.

3. Atque hæc non nostra sunt, sed ex Thomassino deprompta, qui tom. 1. lib. 2. cap. 45. ostendit Stolam, Manipulum & Albam profanas antea fuisse vestes, quæ deinde usu Sacrificii consecratæ sint. Et cap. 47. num. 4. postquam plures attulit auctoritates; *Quibus ex testimoniis*, inquit, *constat, Tunicam, Dalmaticam, Casulam communes illas fuisse quondam Laicorum vestes, multoque magis Clericorum civili in usu, ac tandem eo evasisse, ut propriæ Clericorum essent, nec in civili tantum usu, sed & in sacro Laicis a patrio Majorum habitu ad peregrinas vestes desciscentibus.* Inter cætera, quæ Thomassinus affert documenta illud est e S. Cæsarii Vita petitum cap. 19. in qua proditum est de Cæsario, qui post reditum in Gallias egeno mendicoque homini nihil quod daret haberet, *Casulam, qua in Processionibus utebatur, & Albam Paschalem profert, datque egeno, jubetque ut vendat uni ex Clero*. Et in eadem Vita: *Ambulans per plateam Civitatis vidit contra in foro hominem, qui a Dæmone agebatur. In quem cum attendisset habens manus sub Casula, ut a suis non videretur, Crucem contra eum fecit*. Planeta igitur, quam pauperculo illi Cæsarius dedit, utebatur, cum ad Altare accederet; ea vero, qua erat vestitus dum ad expellendum ex Energumeno Diabolum Crucis signum fecit, Planeta erat communis usus, quam dum esset in foro adhibebat: ex quo facile intelligi potest, eamdem fuisse vestium formam Sacerdotum cum ad Altare accederent, & cum per urbem inambularent; sed non easdem fuisse vestes, quas ad Altare, cum iis, quas in domestico civilique vitæ usu adhiberent: quamquam ut ait Thomassinus, *hujus utriusque vestimenti si fuit eadem forma, uti & idem nomen erat, profecto sacra civili & splendidior & pretiosior*. Aliud argumentum ad ea, quæ ex Thomassino attulimus addi potest ex Reginone desumptum de vita & conversatione Presbyteri cap. 66. qui testatur, non licere Presbyteris *in Alba, qua in suo usu utuntur, Missas cantare*; ex quo intelligitur, duplices illis fuisse Albas; quarum alteram ad communem usum, alteram ad Altare adhibebant, ut bene advertit Tournely tom. 2. de Eucharistia edit. Parisien. pag. 378. Ostendit Vertus tom. 2. pag. 283. Presbyteros etiam extra Missæ Sacrificium Albas adhibuisse; sed vetitum fuisse, ne quis ea uteretur Alba ad Altare, quam in communem usum adhiberet: atque inde contendit derivatum usum Rocchetti, quod pigeret Presbyteros Albam, quæ vestis est ad talos demissa, cum per Civitatem incederent, adhibere. In Formulario apud Reginonem legitur: *Si sine Stola vel Orario in itinere in-*

ce-

cedat, sive absque Alba, aut cum illa Alba, qua in suos usus quotidie utitur, Missam cantare præsumat. In Synodalibus Episcoporum Constitutionibus ad Parochos in Baluzii appendice ad Reginonem: *Ut nullus in Alba, qua in suos usus utitur, cantare præsumat.* Leo IV. apud Baronium ad ann. 855. ita decrevit: *Nullus in Alba, qua in suo usu utitur, præsumat Missas cantare.* Quod autem Albæ substitutus fuerit usus Superpellicei & Rocchetti vide Perimezzium Differt. 4. tom. 1. pag. 115. & seq.

4. His præmissis ad sacra Indumenta deveniemus, quorum primus est Amictus, qui in vetustis libris liturgicis appellatur *Anaboladium*. Amalarius lib. 2. de Ecclesiasticis Officiis cap. 18. de Amictu ait: *Amictus est primum vestimentum nostrum, quo collum undique cingimus:* Le Brun tom. 1. pag. 42. contendit vocem *Amictus* a verbo *amicire* deductam, quod operire significat; & octavo sæculo ad collum tegendum ejus usum esse inductum; Ecclesiastici enim & Laici ad eam usque ætatem nudum collum habuerant, quod indecorum postea visum est. Honorius Augustodunensis in Gemma Animæ lib. 1. cap. 201. videtur innuere, nostrum Amictum eumdem esse cum veteris Legis Ephod: *Hinc humerale, quod in Lege Ephod, apud nos Amictum dicitur, sibi imponit, & illo Caput & collum & humeros, unde & Humerale dicitur, cooperit, & in pectore copulatum duabus vittis ad mamillas cingit:* quod etsi alii non probent, tamen est admodum verisimile; nam in lege veteri Ephod vestis erat Sacerdotalis. Quamobrem D. Hieronymus Epist. ad Marcellam scribit: *Illud breviter attende, quod numquam nisi in Sacerdotio nominetur Ephod.* Etenim Sacerdotale Ephod linteum erat, & veluti cingulum, quod ad posteriorem colli partem circumductum & ab humeris ad pectus demissum, in ipso pectore decussabatur, ac tunicam præcingebat; & quamquam Sacerdotalis vestis erat, ea tamen usi sunt etiam Laici. David enim, cum solemni pompa Hierosolymam deferretur Arca e domo Obededon, Ephod induit, ut est in 2. lib. Reg. cap. 12. De Ephod adeas Calmeti Dictionarium Biblicum verbo *Ephod*; & de Amictu ejusque similitudine cum Ephod vide Saussay Panoplia Sacerdot. par. 1. lib. 1. cap. 2. Maronitæ & Ambrosiani Amictum ponunt super Albam; olim etiam Græci: num vero nullo utuntur Amictu teste Macro in Vocabulario Ecclesiastico verbo *Amictus*, & Clericato de Sacrificio Missæ decis. 50. num. 22.

De Amictu. Ejus etymon. Anaboladium. Ejus usus sæculo 8. introductus. Ejus analogia cum Veteris Testamenti Ephod.

5. In quinto ex Romanis Ordinibus, quos edidit Mabillonus to. 2. Musei Italici, apparet Amictum tunc temporis supra Albam poni consuevisse. Profert Georgius tom. 1. de Liturgia Romani Pont. vetus Missale Vaticanum ante septingentos annos scriptum, in quo præscribitur, ut Amictus post Albam & Cingulum accipiatur; quod nunc non Ambrosiani modo ut diximus faciunt, sed Canonici quoque Lugdunenses. In Ecclesia Romana nunc & in tota fere Catholica Ecclesia Amictus induitur ante Albam; & hujus Ritus vestigium extat in Missali quodam 11. Sæculi teste Merato par. 2. c. 1. n. 20. tom. 1. par. i. Sunt qui Amictum sericis aureisque fimbriis ornent, sed

Olim Amictus supra Albam ponebatur, ut nunc faciunt Ambrosiani.

sed Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 24. num. 3. ait recentem esse hanc consuetudinem, & sacræ Antiquitati prorsus incognitam.

Albæ varia nomina. Eam olim Ecclesiastici ad communem usum adhibebant.

6. Altera sacra vestis est, quæ *Alba*, *Camisia*, *Camisus*, & *Camisile* appellatur. Græci *Poderem*, Itali vocant *Camice*. In Ordine Romano mentio fit de Alba: *Lineam Dalmaticam, quam dicimus Albam*: & in Actis proconsularibus S. Cypriani Episcopi & Martyris apud Ruinartum: *Et cum se Dalmatica expoliasset & Diaconibus tradidisset, in linea stetit, & cœpit spiculatorem sustinere*. Vocem illam *linea* etsi Baronius ad annum Christi 261. num. 40. putet significare Rocchettum, tamen plures ita accipiunt, ut intelligant Albam: nam neque tum temporis ullus era usus Rocchetti; & Ecclesiastici viri Alba ad quotidianum communemque usum vestiebantur: cum præsertim Dalmatica etiam communis vestis esset, quæ in Dalmatia, unde nomen traxit, inventa fuerat.

Ea etiam usi Laici qui in magna essent dignitate.

7. Eam Reges etiam adhibebant; nam Lampridius tradit Commodum, & Julius Capitolinus, Pertinacem Dalmatica indutum in publicum prodiisse, ut observavit Baronius ipse in notis ad Martyrologium Romanum ad diem 31. Maii. Amalarius lib. 2. de Ecclesiasticis Officiis de Alba ita loquitur: *Postea Camisiam induimus, quam Albam vocamus*. In libro Pontificali in Vita Benedicti Tertii proditum est sub eo Pontifice Regem Saxonum Ecclesiæ S. Petri Romam dono misisse Camisias albas sigillatas holosericas cum chrysoclavo: & quamquam Casaubonus putet, vestes fuisse ad ornatum Templi, tamen Ferrarius lib. 3. de Re Vestiaria cap. 5. abunde probat, eas in Sacerdotum usum comparatas fuisse. Alcuinus, sive quis alius Auctor, in libro de Divinis Officiis de Podere mentionem facit his verbis: *Poderis, quæ vulgo Alba dicitur*. Ejus vocis etymologiam ex voce *podas* trahit, quæ apud Græcos *pedes* significat; est enim Alba ad pedes demissa vestis. Et Ferrarius in Linguæ Italicæ Originibus docet, hanc vestem e voce *Camicia*, exigua mutatione facta, *Camice* esse appellatam. Albam lineam, non laneam esse oportet: quapropter D. Gregorius in Ezechielem lib. 1. homil. 11. scripsit: *Grossiora quippe vestimenta sunt lanea: sed cum Sacerdos ad sacrum ministerium accedit, idest cum intus per compunctionem ingreditur, subtiliori intellectu necesse est, quod ipse quasi lineo vestimento vestiatur*. Albi etiam coloris esse debet Alba: quamobrem D. Hieronymus lib. 1. adversf. Pelagium decere ait in Dei honorem, ut *Episcopus, Presbyter, Diaconus, & reliquus Ordo Ecclesiasticus in administratione Sacrificiorum cum candida veste procedant*. Feria sexta in Parasceve antiquitus Sacerdotes ea veste utebantur, quæ nigri esset coloris. Quædam Albæ manicas habent acupictas, pectus etiam humeros, & lacinias phrygio item opere variatas; quæ consuetudo etiam nunc in quibusdam Regularium Ecclesiis, & in Pontificio Sacello retinetur, ut observat Macrus verbo *Alba*, & Clericatus decis. 50. num. 23. & seq. Duo recentiores viri docti Fleury de veterum Christianorum moribus, & le Brun tom. 1. pag. 45. ostendunt, Albam peculiarem quemdam Laicorum, qui magna essent dignitate,

te,

te, fuisse ornatum; tunicas enim albas Romanis donavit Aurelianus Imperator: deinde Alba proprium cœpit esse indumentum in Ecclesiasticis cæremoniis. Et si Fleury fides habenda sit Eccl. Historiæ lib. 20. num. 23. de Alba in Altaris usum destinata prima mentio occurrit in Carthaginensi Synodo, vergente in finem quarto sæculo habita. Alba inferiorum etiam Ordinum vestis fuit Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum, Acolythorum; Fratrum Prædicatorum Acolythi etiam nunc Alba utuntur. Et Saussay in Panoplia Clericali par. 1. lib. 5. cap. 5. §. *Nec ritus* observat in inferioribus Ministris idcirco Albæ superpelliceum substitutum fuisse, ut ambulando cæterisque muniis obeundis essent expeditiores.

De Cingulo. Non circa pectus, sed circa renes circumducendum.

8. Tertia sacra vestis est Cingulum; quamobrem Stephanus Eduensis Episcopus lib. 1. de Sacram. Altaris cap. 10. *Cingulum*, inquit, *quod Albam constringendo renibus coaptatur*, interdum *Baltheum*, aliquando etiam *Zona* appellatum est. Divus enim Hieronymus Epist. 128. ad Fabiolam: *Tertium genus est vestimenti, quod illi appellant Abner, nos Cingulum, vel Baltheum, vel Zonam possumus dicere.* Olim qui ampla & longa uteretur veste, Cingulo se præcingebat, *ne tunica ipsa difflueret, & gressum impediret*; verba sunt Bedæ & Rabani. Qui discinctus esset apud Judæos & Romanos, otio, luxu, & deliciis diffluens habebatur, ut ostendit Vertus lib. 2. pag. 310. Sacerdotale Cingulum non circa pectoris mammas, quod quidam perperam faciunt, sed circa renes circumduci debet. De cingendis renibus locus est in Exod. cap. 12. *Renes vestros accingetis*; & Job cap. 12. *Precinge fune renes eorum*; & Isaiæ cap. 11. *Et erit justitia Cingulum lumborum ejus, & fides cinctorium renum ejus.* Vetus est cinguli usus; Joannes enim Diaconus in Vita S. Gregorii narrat, Fideles ejus supellectilem venerari consuevisse; *sed & ejus Baltheum consuetudinaliter osculatos esse.*

CAPUT VIII.

De Manipulo, Stola & Planeta; de Sacrarum Vestium benedictione, & quinque diversis earum coloribus.

Manipuli Etymon. Sacerdotes sinistro brachio olim sudariolum alligatum habebant.

1. Quarta vestis est Manipulus, de cujus etymologia Wilelmus Brito in Vocabulario: *Manipulus est ornamentum manus*. Manipulus sequiore ævo additus est; nulla enim de eo mentio fit a Veteribus Patribus, & Ritualibus libris. Sacerdotes primis Ecclesiæ sæculis sudariolum ad sinistrum brachium tergendo sudori naribusque emungendis alligatum habebant: voce etiam Saxonica *Fanon* appellabatur, quod idem valet ac sudariolum seu muccinium, ut docet Vossius lib. 2. de vitiis Sermonis cap. 7. Id sudariolum haud ita Sacerdotibus peculiare fuit, ut Clericis etiam ad Altare eo uti non liceret.

De Manipulo controversia inter Ro-

2. Sibi tantum eo uti licere contendebant Ecclesiæ Romanæ Clerici: ortam inter eos & Ravennatis Ecclesiæ Clericos controversiam S. Grego-

manos & Ravennates Clericos a Gregorio Magno diremptos.

rius, ne quid Joanni Ravennatensi Archiepiscopo injucundum faceret, ita diremit, ut primis ejus Diaconis ex singulari privilegio liceret ad sinistrum brachium alligatum gestare sudariolum, dum celebranti Archiepiscopo ministrarent, ut apparet ex Epistola ejus Pontificis 54. ad Joannem Episcopum Ravennatem lib. 2. Verba Joannis Archiepiscopi, jura tuentis Clericorum suorum, ea sunt: *Quia quoties ad Episcopatus ordinationem, seu responsi Sacerdotes vel Levitæ Ecclesiæ Ravennatis Romam venerunt, omnes in oculis Decessorum vestrorum cum mappulis sine reprehensione aliqua procedebant. Quare eo tempore, quo isthic a Prædecessore vestro peccator ordinatus sum, cuncti Presbyteri, & Diaconi mei in obsequium Domini Papæ mecum procedentes usi sunt.* Benigna D. Gregorii concessio his verbis continetur: *Illud autem, quod pro utendis a Clero vestro mappulis scripsistis, a nostris est Clericis fortiter obviatum, dicentibus, nulli hoc umquam alii cuilibet Ecclesiæ concessum fuisse. Sed nos servantes honorem Fraternitatis tuæ, licet contra voluntatem Cleri nostri, primis Diaconibus vestris in obsequio dumtaxat tuo mappulis uti permittimus. Alio autem tempore, vel alias personas hoc agere vehementissime probibemus.*

Sudariolo substitutus Manipulus sæculo 10. vel, ut alii, sæculo 8.

3. Hujus sudarioli usus viguit, donec substitutus fuit Manipulus veluti ornatus quidam, qui propterea ejusdem materiæ & operis est, cujus Planeta & Stola. Amalarius, qui vixit nono sæculo, de Sudariolo mentionem facit; unde infert Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 24. n. 5. sæculo 10. Manipulum in sudarioli locum fuisse substitutum. Meratus tom. 1. par. 1. pag. 321. n. 25. longe antea id factum esse existimat; qui Manipuli mentionem fieri repererit sæculo octavo. Le Brun tom. 1. pag. 47. & 48. Vertus tom. 2. pag. 311. & seq. Manipuli primum usum referunt ad sæculum 11. Nam Ivo Carnotensis, qui eo vixit sæculo, sudarioli usum etiamnum vigere innuit libro de significat. Indumentorum Sacerdotalium: *In sinistra manu ponitur quædam mappula, quæ sæpe fluentem oculorum pituitam tergat, & oculorum lippitudinem removeat.*

Hujusmodi rerum usus introducti perdifficile est veras Epochas constituere.

4. De hac re sua stet cuique sententia: perdifficile est enim ejusmodi Epochas constituere: ac de hujusmodi rebus aliisque id genus, quæ paulatim in morem invectæ sunt, arbitramur omnium veras esse sententias, non quidem quoad universalem usum, sed quoad eorum tantum locorum usum, unde afferuntur documenta.

Cur Episcopi post Confiteor induant Manipulum.

5. Nunc Manipulum Sacerdotes induunt ante Stolam; Episcopi plerumque nonnisi ad Altare recitato *Confiteor*. Idem mos erat olim omnium Presbyterorum: Planeta enim illis temporibus, ut alibi inferius docebimus, nondum erat sub brachiis usque ad extremam oram aperta vestis, sed a colo integra ad pedes protendebatur, ac nonnisi sub recitatum *Confiteor* plicabatur; quo temporis articulo etiam Manipulus brachio alligabatur, quod super brachia sublata plicataque Planeta, ab omni impedimento liberum erat & expeditum. Vide Vertum tom. 3. pag. 31. & Meratum loc. cit. num. 26. Quoniam vero de Manipuli symbolo more suo male loquitur Vertus,

pro-

propterea quod appareat, natura duce ejus usum invectum esse, vir doctissimus idemque gravissimus Auctor Langletus, antea Suessionensis, nunc Senonensis Episcopus in tractatu adversus Vertum §. 34. monet distinguenda esse tempora. Fuit enim tempus, cum Manipulus instrumentum erat ipsa necessitate introductum: deinde vero cum inter sacra indumenta locum obtinuit, in symbolum evasit. Manipulus fere idem est, quod apud Græcos *Epimanicion*, de quo Goar in notis ad Liturgiam S. Jo. Chrysostomi n. 12. Duobus vero Græci & Maronitæ utuntur Manipulis, quorum singulos ad singula brachia alligant teste Macro in Vocabulario verbo *Manipulus*. *Græci duplici utuntur Manipulo.*

6. Stola quintum inter indumenta sacra obtinet locum. De Stola tamquam de integra veste sermo fit in Veteri Testamento Geneseos cap. 41. *Vestivitque eum Stola byssina*, & cap. 45. *Singulis quoque proferri jussit binas Stolas*, & Ester cap. 6. *Tulit itaque Aman Stolam & equum*. Idem probatur ex Parabola Euangelica Filii, qui facultates suas prodegerat. Apud profanos Scriptores Stola vestis est muliebris. Locus est Ciceronis, qui perditos profligatosque M. Antonii mores exagitat in 2. Philippica, cap. 18. *Sumsisti virilem Togam, quam statim muliebrem Stolam reddidisti*. Stola vestis erat longa, quæ totum corpus tegebat; ac nomen illud traxit ex quadam fascia ad ejus vestis oram circumducta, quæ Stola dicebatur. *Stola cujusmodi vestis fuerit apud Romanos.* *Ejus nominis ratio.*

7. Sacra Stola, de qua agimus, *Orarium* etiam appellabatur: quamobrem in Gemma Animæ lib. 1. cap. 204. legitur: *Deinde circumdat collum suum Stola, quæ & Orarium dicitur*; & Rabanus Maurus lib. 1. cap. 19. *Quintum est quod Orarium dicitur, licet hoc quidam Stolam vocent*; & in libro Pontificali in vita Agathonis: *Ea hora Sancta Synodus una cum Principe ejus Orarium auferri jusserunt a collo ejus*, scilicet Macharii Antiocheni. Vox Orarium occurrit etiam in Scriptoribus Ethnicis, & sudariolum ad tergendam faciem significat. Nam Flavius Vopiscus in vita Aureliani tradit, illum dono dedisse *Oraria Populo Romano, quibus uteretur Populus ad favorem*, nimirum ut manibus ea sustollerent jactarentque, & lætis acclamationibus Principem prosequerentur. Atque Orarium longius apud eos quam latius fuisse oportet ad modum fasciæ. Gregorius enim Turonensis lib. 3. Historiar. cap. 5. narrat, Sigismundum Burgundorum Regem dormientem filium necari jussisse, eique necem in hunc modum fuisse illatam refert: *Dormienti Orarium sub collo positum, ac sub mento ligatum, trahentibus ad se invicem duobus pueris, suffocatus est*. *Stola Orarium etiam dicebatur.* *Apud Vopiscum Orarium pro Sudariolo.*

8. Cardinalis Bona lib. 1. Rer. Liturgicar. cap. 24. n. 6. ait, nostram Stolam ab ea fascia ita dictam, quæ circa oram illius vestis assuta erat, qua feminæ sibi totum corpus tegebant, quæ fascia Stola appellabatur; Orarium etiam appellatam esse Stolam ab Orario, cujus apud Ethnicos diximus majorem fuisse longitudinem quam latitudinem. Quidam putant Orarium dictum esse ab ora; quæ laciniam vestis significat. Ita sentiunt Le Brun tom. 1. pag. 50. & Vertus tom. 2. pag. 326. Sed hæc leviuscula controversia est. Stolæ usus vetustissimus est in Ecclesia, cujus documenta mil- *Stolæ & Orarii Etyma.*

le & trecentis annis antiquiora afferri possunt. Eam semper & ubique gestabant Episcopi, & Presbyteri; Diaconi itidem semper & ubique, sed primo tantum ordinationis suæ anno. S. Fulgentium, ne a monastica vita discederet, proditum est, numquam Stola usum esse, quemadmodum cæteri utebantur Episcopi. In vita S. Thomæ Cantuariensis, quam Joannes Sarisberiensis conscripsit, hæc habentur: *Stolam tamen jugum Christi suave circa collum diebus ac noctibus habebat*. In Concilio Moguntino anno 813. cap. 28. ita statutum: *Ut Presbyteri sine intermissione utantur Orario propter differentiam Sacerdotii dignitatis*. In vita S. Mauri: *Stolam, cum qua eodem anno, jubente Beato Magistro suo, ordinatus ad Ministerium fuerat Leviticum, & quam juxta morem sanctitatis gratia primo indesinenter ferebat anno, de collo suo protulit, & super caput infirmi Crucis signum faciens posuit*. Idem habetur in vita ejusdem S. Mauri carmine scripta.

Stolam semper & ubique Episcopi & Presbyteri; Diaconi etiam, sed primo tantum Ordinationis suæ anno adhibebant.

Plorat & exorat, veniam dum precibus orat,
Deponendo Stolam, quam toto tempore caram
Anni portabat, quam sic vehementer amabat,
Quod sublimatus, quod erat Levita creatus.

Nunc temporis semper & ubique Stola utitur Romanus Pontifex.

9. Quæ quidem documenta fidem iis afferunt, quæ diximus, ut bene animadvertunt Mabillonius *in Præfatione ad secul. 1. Benedictinum* n. 108. & Du Cange verbo *Stola*. Hoc vero tempore solus Romanus Pontifex veterem Episcoporum Presbyterorumque morem retinuit semper gestandi Stolam. Longior erat antiquitus Stola, quam quæ fit ea, qua nunc utimur; nam in musivo seu vermiculato opere in Ecclesia S. Mariæ trans Tiberim S. Calepodius Presbyter depictus cernitur cum Stola ad pedes usque demissa, ut observat Georgius de Liturgia Romani Pontificis lib. 1. cap. 20. num. 6.

Planeta, quæ & Casula dicitur, quæ olim ejus forma.

10. Sexta sacra vestis est Planeta. Casula etiam appellatur, ut apud S. Isidorum lib. 19. cap. 24. *Planeta Græce, & Latine dicitur Casula, quæ totum hominis corpus tegit*. Veteris Planetæ forma omnino ei similis erat, qua nunc utuntur Græci. Vetus itaque Planeta vestis erat, quæ a collo ad pedes usque Sacerdotem tegebat, & brachia manusque involvebat, ut ea qui adhibere vellet, eum oporteret Planetam utrinque sustollere, vel fibula subligare. Quamobrem Isidorus eodem loco: *Vestis cuculata quasi minor casa, eo quod totum hominem tegat*; & Rabanus Maurus de Institutione Clericorum cap. 21. *Casula*, inquit, *dicitur vulgo Planeta Presbyteri, quia instar parvæ Casæ totum tegit. Hæc supremum omnium indumentorum est, & cætera omnia interius per suum munimen tegit & servat*. De veterum Planetarum forma optime scripserunt Rocca to. 2. novissimæ edit. pag. 368. Georg. de Liturgia Romani Pontificis to. 1. lib. 1. cap. 24. n. 8. Meratus tom. 1. par. 1. pag. 321. n. 32. Et Joannes Patritius in Dissertatione de Patena argentea S. Petri Chrysologi pag. 141. veterem ejus S. Episcopi antiqua Planeta induti imaginem affert. Macrus in Vocabulario verbo *Casula* Græcos multum laudat, quod veteris Planetæ formam retinuerint; &

Lin-

Lindanus Panopl. Sacerdot. lib. 4. cap. 46. pag. 480. conqueritur nimium decurtari suo tempore cœptam esse Planetam : *Ita enim recisa est & decurtata, atque aliam prope in speciem deformata, ut sicuti illa prisca, unde fluxit & degeneravit, cum ponatur, vix suum tueatur nomen.* Dudum diximus donec Planetæ vetus forma permansit, Manipulum a Sacerdote post *Confiteor* accipi consuevisse: tunc enim super Sacerdotis brachia sustolebatur Planeta. Nunc vero, etsi Planetæ forma mutata est, eumdem morem Episcopi retinent.

11. Ex antiqua Planetæ forma consuetudo illa manavit, ut Minister Sacerdotis in elevatione Eucharistiæ Planetam extollat; quæ consuetudo etiamnum viget, ut notat Juveninus de Sacramentis differt. 5. de Sacram. Euchar. q. 8. cap. 5. §. 6. & ultimo, ubi hæc habet: *Hinc sequitur necessario, Planetam seu Casulam olim multo fuisse longiorem ac latiorem, quam nunc sit; nec enim alioquin omnes corporis partes obtegere potuisset. Ejusmodi vero veteris figuræ hoc apud nos vestigium remanet, quod ubi Hostia consecrata a Sacerdote elevatur, Minister Sacrificantis Casulam complicet, aut extollat, ne Sacerdoti genua flectenti sit impedimento.* Et consonat Tournely tom. 2. de Eucharist. pag. 388. edit. Parisien. Atque inde etiam morem illum ortum esse constat, ut in Quadragesima & in diebus jejunii, cum Diaconus & Subdiaconus Sacerdoti Missam solemnem celebranti ministrantes Planeta utuntur, eamdem Planetam habeant in anteriori parte plicatam; cum enim Planetæ olim essent amplæ, plicatas eas esse in anteriori parte oportuit, ut ministrando Diaconus & Subdiaconus essent expeditiores. Vide Josephum Catalanum in notis ad Pontificale Romanum in prolegomenis cap. 18. num. 6. tom. 1.

Ex antiqua ejus forma quidam ritus explicati.

12. Planetam, antequam sacra vestis esset, profanum fuisse indumentum, & Laicis commune, constat ex pluribus monumentis. Joannes Diaconus lib. 4. de vita S. Gregorii Magni cap. 83. ubi de Sancti Pontificis parentibus Gordiano & Silvia loquitur, de Gordiani veste ait: Cujus *Gordiani habitus castanei coloris Planeta est.* Et S. Isidorus in Regula cap. 13. inter Laicorum vestes Planetam recenset: *Porro linteo non licet Monacho indui, Orarium, Birros, Planetas non est fas uti, neque illa indumenta, vel calceamenta, quæ generaliter cætera Monasteria abutuntur;* quod idem est ac *non utuntur*. Observant viri docti, Veteres veste quadam esse usos, quam *Penulam* appellabant; eam, dum iter facerent, adhibebant. In urbe etiam ea uti cœperunt pro veste lugubri: tandem ejus fuit usus generatim apud viros & feminas; amplior que facta & laxior, & ad pedes demissa, fortasse etiam cum peniculamento seu syrmate, cum jam toga exolevisset, nobilium virorum deinde peculiaris vestis fuit; atque ab hujusmodi primorum hominum penula, non vero ab ea, quæ itineris penula erat, putant Planetam nostram traxisse originem, ut videre est apud Bonarrotam in Observationibus ad vasa quædam vitrea pag. 108. & seq.

Planeta profanum olim indumentum.

13. Planetam primis Ecclesiæ sæculis Laicorum quoque vestem fuisse docent

Ejus usum exoletum a-

pud laicos viri Ecclesiastici retinuere, quorum propriam vestem fuisse probatur 6. sæculo.

cent Le Brun to. 1. pag. 52. Vertus to. 2. pag. 341. & seq. Atque eam septem primis Ecclesiæ sæculis omnium fuisse vulgarem vestem, quotquot longis vestibus uterentur, existimat idem Le Brun; eam denique a populo dimissam homines Deo sacros retinuisse; & Ecclesiam Sacerdotibus Planetam, peculiarem Sacrificio offerendo vestem, ante nongentos annos assignasse. Id vero haud ita exploratum & cognitum; perdifficile est enim rerum initia tuto commonstrare. Nam in Concilio Toletano IV. anno 597. habito, can. 27. ubi quid agendum sit præscribitur, si Episcopus, Presbyter, vel Diaconus in suum cujusque gradum restituendus sit, quasve illis vestes reddi oporteat, hæc habentur: *Si Episcopus est, Orarium, Anulum, & Baculum; si Presbyter, Orarium & Planetam; si Diaconus, Orarium & Albam*. Ex quo intelligitur multo ante Sacerdotibus Planetam pro peculiari eorum veste destinatam, ut bene observavit loc. cit. idem Bonarrota. Reliquum esset ad ulteriorem sacrorum Rituum notitiam disquirere, quo tempore Planetæ forma mutata sit, & ad eum modum redacta, ut non amplius eam complicatam super brachia sustollere oporteat; quod quidem aliis examinandum relinquimus.

Planetæ forma ex antiqua pictura Lateranensis Basilicæ.

14. Illud tamen nolumus præterire, picturam olim fuisse in Lateranensi Basilica, quæ decimo sæculo facta est. In ea depictus erat Joannes XII. cui antequam sacrificaturus ad Altare accederet, Planetam Ministri imponebant. Planeta utrinque sub brachiis erat aperta, & ex antica posticaque parte in angulum desinebat, ita ut brachiis adhibendis nulla plicatura opus esset. Ea pictura non amplius extat in Lateranensi Basilica; ejus tamen Iconismum reperias in Tractatu quem de ea Basilica scripsit Cardinalis Rasponus lib. 1. cap. 14.

Ritus benedicendi sacras vestes.

15. De Ritu benedicendi sacra indumenta, ejusque vetustate nihil opus est dicere; hæc enim in Edicto nostro vigesimo primo Latinæ editionis fuse persequuti sumus. Itaque ad sacrarum vestium colores sermonem convertimus, ac de Birreto, quem Sacerdotes gestant, dum ad Altare accedunt, pauca quædam damus.

De quinque sacrarum vestium Coloris generibus. Ecclesiæ parta pace, vestes albæ adhibebantur.

16. Quinque colorum genera Rubrica Missalis commemorat, album, rubeum, viride, violaceum, nigrum. Quarti sæculi initio pacatis Ecclesiæ rebus, non aliæ vestes quam coloris albi adhibebantur. Gregorius Turonensis de Gloria Confessorum cap. 20. ubi de Dedicatione Oratorii sui hæc habet: *Erat autem Sacerdotum ac Levitarum in Albis Vestibus non minimus Chorus*. Et Venantius Fortunatus circa dimidium sexti sæculi lib. 2. cap. 10. S. Germanum Parisiensem Episcopum cum ejus universo Clero in vestibus albis sic describit.

Inde Sacerdotes, Leviticus hinc micat ordo, ...
Illi jam senio, sed & hi bene vestibus albent ....
In medio Germanus adest Antistes honore &c.

Præterea S. Isidorus in Origin. lib. 19. cap. 22. Sacerdotalem vestem commemorat albam, cum quibusdam institis rubei coloris. In Lege veteri Sacer-

cerdotes non aliis quam lineis & albis vestibus sacrificando utebantur; idcirco in Apocalypsi Angeli, qui Templi Ministros repræsentabant, albis vestiti apparuerunt. Alba itidem plerumque induebantur veste Sacerdotes Ethnici, cum ad altare accederent: locus est in Silii Italici lib. 3. v. 694.

. . . . *Ante Aras stat veste Sacerdos*
Effulgens nivea . . . .

17. Apud Græcos usque ad 13. sæculum non plures quam duo colores fuerunt, albus, & rubeus; idcirco Theodoretus tamquam novum quiddam & insuetum refert, Acacium Constantinopolitanum Patriarcham, ut dolorem suum declararet, quem ex Imperatoris Basilii Edicto ceperat adversus Calcedonensem Synodum, veste nigra se, Altare, & Patriarchalem Cathedram contexisse. In Occidentali vero Ecclesia 12. sæculo Innocentius III. lib. 1. Mysteriorum Missæ cap. 65. quatuor scripsit fuisse tunc temporis colores, quibus Romana uteretur Ecclesia, album pro Confessoribus & Virginibus; rubeum in Apostolorum & Martyrum solemnitatibus; nigrum diebus jejunii, in commemoratione mortuorum, toto Adventus tempore, & a Septuagesima ad Sabbatum Sanctum; viride denique diebus ferialibus. Violaceum non commemorat Innocentius; perinde enim ac niger color habebatur. In Ordine Romano 15. Petri Amelii, qui Sacrista fuit Urbani V. & Gregorii XI. apud Mabillonium Musei Italici tom. 2. pag. 462. Papa primo Quadragesimæ reliquisque diebus Paramentis violaceis utitur. Et in 13. Ordine sub Gregorio X. in Museo Italico tom. 2. pag. 235. legitur: *A Septuagesima usque ad primum diem Quadragesimæ* (Papa) *utitur colore nigro, & facit Processionem a Sancta Anastasia usque ad Sanctam Sabinam*; & in Ordine 14. Cardinalis Cajetani creati a Bonifacio VIII. eodem Musei Italici tom. 2. pag. 247. ubi agitur de Officio Cinerum, & de Processione a S. Anastasia ad S. Sabinam, ita legimus: *Papa post impositionem Cinerum debet se discalceari, & indui nigra Casula*. Quæ omnia quinque Ecclesiasticos esse colores ostendunt, album, rubeum, viridem, violaceum, nigrum.

Apud Græcos non plures quam duo colores, albus, & rubeus usque ad 13. sæculum.

18. Bocquillot in Tractatu historico sacræ Liturgiæ lib. 1. cap. 5. scribit, jam introductos in Ecclesiam Romanam quinque colores ante sæculum 13. Durandum enim, qui obiit anno 1296. mentionem facere de quinque sacrorum Indumentorum coloribus, tamquam de re toto terrarum orbe usurpata & cognita. Gilbertus Grimaud Liturgiæ sacræ par. 1. cap. 5. testatur, haud ita pridem colorem violaceum introductum apud Gallos, diuque loco violacei nigrum colorem esse adhibitum. Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 767. & seq. colorum congruentias affert, diesque notat, quibus juxta Ecclesiasticum stylum iidem colores adhibentur, & pag. 761. n. 6. peculiarem Ecclesiæ suæ ritum exponit adhibendi Feria 6. in Parasceve crocei sive subflavi coloris Indumenta, quod fit ad perfidorum Judæorum bilem allusio: *Non immerito per flavum seu croceum colorem designantur Judæi, qui velut icterici ira, bili,*

In Ecclesia Occidentali ante 13. sæculum quinque colores adhibiti.

& obstinata cæcitate æstuantes convenerunt in unum ad incessendum nomen illud Christi gloriosum Angelicis etiam Potestatibus adorandum.

CAPUT IX.

De Birreto.

Birreti etymon. Antea caput tegebatur Amictu; qua consuetudine exoleta, fortasse tum birretus adhiberi cœpit.

1. NUnc de Birreto dicendum. A *Birro* derivata vox est. *Birrum* vestis est, qua corpus, *Birretum* pars vestis, qua caput tegitur, ut notat Du Cange verbo *Birretum*. Romæ & in plerisque aliis Ecclesiis nono sæculo Birreti nullus erat usus. Amictu enim caput obnubebant, & cum Missam inciperent, illum, quemadmodum nunc Mendicantium Ordinum Religiosi, in humeros rejiciebant. Ejus rei afferunt documenta Le Brun tom. 1. pag. 42. & Vertus to. 2. pag. 255. qui illud etiam tradit, etiamsi nunc Amictu sæculares Presbyteri non amplius utuntur, in Ecclesia tamen Parisiensi eo sibi per hiemem caput obnubere usque ad Secretas; & Andegavi & Rupellæ tum per hiemem, tum per æstatem usque ad Canonem; rejectumque tum ad humeros, post Communionem super caput retrahere: quam consuetudinem tamen nuperrime in Rupellensi Ecclesia ait exolevisse. Huc addi potest, Parisiensis Ecclesiæ morem celebrandi Missam per hiemem obnupto capite, vehementer & magna eruditionis copia impugnasse Joannem Du Thours Doctorem Parisiensem & Archidiaconum Suessionensem. Rupertus Abbas lib. 1. de Divinis Officiis cap. 19. de Sacerdote scribit: *In officio Altaris Amictu caput suum obnubit*. In Ordinatione Subdiaconi etiam nunc Episcopus Amictu caput Ordinando obnubit, quem ille deinde sibi ad humeros rejicit. Quo autem tempore consuetudo illa exoleverit, ut Sacerdotes Amictu caput obnupti ad altare accederent, incertum est. Illud facile possumus suspicari, nullum fuisse usum Birreti, donec ea consuetudo viguerit. Vertus to. 2. pag. 272. & seq. obfirmate studens quamlibet rem sacram seu ritum, seu cæremoniam, seu vestem ad solam naturæ necessitatem referre, Birretum ait suam traxisse originem a pileolo, qui sub cucullo gestabatur. Birreti enim cuspides ortas ex trium impressione digitorum, qua paullatim in pileolo, qui frequenter detrahendus erat, exiguæ cornuum cuspides extitere; iis prominentibus cuculli usum factum esse paullo incommodiorem, quem propterea in humeros rejicere cœptum est; atque inde super caput cornutum pileolum remansisse, qui demum idem est ac Birretum.

Verti commentum rejicitur.

2. In commentitia hac narratione refellenda nobis non est animus tempus conterere. Illud non est prætereundum, pileolis usos esse antiquitus Ecclesiasticos viros in modum Camauri, quorum figuras in pluribus templis Romæ observare licet. Progressu vero ætatis pileolis subsui cœptum haud ita molle pannum, quatuor ut nunc apud Hispanos cuspidibus, vel tribus tantum excitatis, ut fit in Italorum Presbyterorum Birretis. Atque ea

ea est sententia Macri in Lexico, verbo *Camelaucium*. Si cui vero volupe sit rem hanc videre uberius pertractatam & accuratius, adeat Theophilum Raynaudum Tractatu *de Pileo, & ceteris Capitis tegminibus*. Non hic loquimur de pileolo, quo quispiam privilegio munitus utitur celebrando Missam, eoque caput tegit usque ad Præfationem, nec nisi post Communionem illum iterum capiti imponit; nam pileolus inter sacra Indumenta non recensetur. Missam vero fas non est tecto capite celebrare juxta Can. *Nullus de Consecr.* Dist. 1. cujus ea sunt verba: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad solemnia Missarum celebranda præsumat cum baculo introire, aut velato capite Altari Dei assistere, quoniam Apostolus prohibet viros velato capite orare: & si temere præsumpserit, communione privetur*. Locum D. Pauli respicit Canon ex Epistola prima ad Corinth. cap. 11. vers. 3. & 4. Quo quidem textu abuteretur, qui negaret Ecclesiam dispensare posse, ut Sacerdos cum pileolo capiti imposito Missam celebret. Nam præceptum Apostolicum est meræ disciplinæ, quæ mutationibus & dispensationibus est obnoxia, ut bene ad rem nostram ostendit Gibertus Consult. Canonicarum Consult. 4. de Sacrificio Missæ.

3. Quidam existimarunt ejusmodi licentiam ab Episcopo posse concedi: sed Rubricæ & Decreta satis luculenter docent, solius esse Romani Pontificis ejusmodi licentiam impertire, qui cum dispensat super hac re, semper jubet pileolum detrahi a Præfatione usque ad finem Communionis. Quamobrem Silvius, etsi in prioribus Operum suorum editionibus scripsit, posse etiam Episcopum eam licentiam concedere, tamen in editione Antuerpiensi ann. 1714. ab ea sententia recessit, ac solius Sedis Apostolicæ docuit esse ejusmodi facultatem concedere: cum tamen Sacerdotem, qui gravissimo afflictus morbo Missam celebrans caput usque ad Præfationem pileolo tegeret, detractumque iterum post Communionem capiti imponeret, a peccato immunem esse putat: neque enim Apostolica Sedes videtur ita sibi eam licentiam reservasse, ut illicitum voluerit declarare, quod quis in aliquo casu extraordinario, qui supervenerit, vel propter morbum minime diutinum fecerit. De dispensatione celebrandi Missam cum pileolo, soli Apostolicæ auctoritati reservata alibi quoque scripsimus Edicto nostro 14. tom. 2. §. 4. num. 14.

Dispensatio celebrandi capite tecto Sedi Apostolicæ reservata.

CAPUT X.

De symbolico sacrarum Vestium significatu.

1. Jam vero de mystico sacrarum Vestium significatu differendum est. In ordinatione Subdiaconi Ordinandus prodit coram Episcopo cum Amictu super humeros, quo inde sublato Episcopus ei caput obnubit dicens: *Accipe Amictum, per quem designatur castigatio vocis;* & Sacerdos Missam celebraturus accipiens Amictum ait: *Impone Domine capiti meo ga-*

De Symbolico Sacrarum vestium significatu.

leam salutis ad expugnandos diabolicos incursus; & consonat ea Oratio, quam recitat Episcopus, cum induit Amictum: *Pone Domine galeam salutis in capite meo ad expugnandas omnes diabolicas fraudes, inimicorum omnium versutias superando*. Juxta eam Orationem ex Ecclesiæ sensu Amictus designat normam illam rectam, qua Sacerdos uti debet in omnibus suis verbis, quæ ad Deum unice tendere debent; itemque robur illud significat, quo diabolicas tentationes retundere debet & frangere.

Amictus symbolica significationes. 2. De primo illo significatu loquitur Amalarius lib. 2. de Ecclesiastic. Offic. cap. 17. *Amictus est primum vestimentum nostrum, quo collum undique cingimus; in collo namque est vox: ideoque per collum loquendi usus exprimitur. Per Amictum intelligimus custodiam vocis, de qua Psalmista dicebat: Dixi, Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: posui ori meo custodiam: Amictus ideo dicitur, quia circumjicitur. In isto primo vestimento admonetur castigatio vocis*. S. Bruno Episcopus Signiensis in libro de Sacramentis Ecclesiæ & Mysteriis; *Amictus quidem*, inquit, *quo & collum stringitur, & pectus tegitur, interioris hominis castitatem designat: tegit enim cor, ne vanitates cogitet; stringit etiam collum, ne inde ad linguam transeat mendacium*. De significatu altero loquitur Innocentius III. de Mysteriis Missæ lib. 1. cap. 1. *Lotis itaque manibus* (Papa) *assumit Amictum, qui super humeros circumquaque diffunditur, per quem operum fortitudo significatur*.

Amictus alie morales significationes. 3. Quia vero significationes mysticæ ejusdem rei plures esse possunt, quidam ajunt Amictum velum illud significare, quo Judæi Christo Jesu faciem velarunt, cum illi colaphos impegerunt, aut spineam coronam, quam ejus capiti imposuerunt, vel etiam exprimi Christum sub Humanitatis amictu suam abscondisse Divinitatem. Quod vero ad moralem significationem pertinet, nonnulli putant, Amictu salutis galeam significari, spemque in Deum, qua hostes nostros superemus, & fortitudinem in divinis exequendis officiis. Dicunt etiam, ex eo, quod Amictu collum contegimus, de voce, quæ per os & guttur emittitur, custodienda; quod super humeros extendatur, de suavi jugo Domini portando nos admoneri; denique quod supra pectus alligetur, Sacerdotibus in memoriam illud revocari, nullis fas esse quam divinis cogitationibus eorum animum patere. Ita D. Thomas in 4. Sentent. dist. 24. quæst. 3. art. 4. Titelmanus in Tractatu de expositione Mysteriorum Missæ cap. 2. Soto in 4. Sentent. dist. 13. quæst. 2. art. 4. Natalis Alexander Theologiæ Dogmat. & Moralis tom. 1. lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. 7. art. 3. num. 2. Merbesius in 3. par. Summæ Christianæ quæst. 49. concl. 1. Tournely de Sacram. Eucharist. par. 2. pag. 374. & seq. edit. Parisien. Collationum Lucionensium 16. quæst. 1. tom. 5. pag. 539.

Plures Albæ significationes symbolicæ. 4. Sacerdos, cum Albam induit, ait: *Dealba me Domine, & munda cor meum, ut in sanguine Agni dealbatus gaudiis perfruar sempiternis*; cum qua consonat Oratio Episcopi cum Alba itidem se vestit: *Dealba me Domine*;

mine; & a delicto meo munda me, ut cum his qui stolas suas dealbaverunt in sanguine Agni, gaudiis perfruar sempiternis. Ex his Orationibus facile intelligi potest, Albam significare Jesu Christi conversationem in terris, quam a primo suæ Conceptionis instanti semper retinuit, cui Sacerdos se conformare debet ex Titelmano eodem Tract. cap. 2. *Alba vero, quam superinduit Sacerdos, vestimentum longum & lineum, strictum & undique clausum, significat Christi integerrimam, & sacratissimam, atque perfectissimam conversationem, quam ab initio suæ conceptionis usque in finem in carne duxit. Sacerdos, quoque dum hoc se indumento induit, acceptæ in Baptismo novæ & candidæ Stolæ memor, se ipsum admoneat, quomodo in sancta & candida conversatione persistat.* Albam etiam significare cordis puritatem, quam petimus per Agni immaculati merita, quem sacrificamus, docet Le Brun tom. 1. pag. 45. Observat Merbesius quæst. 49. conclus. 2. Christianis & Sacerdotibus licere munditiam & candorem in Sanguine Agni sibi comparare per Baptismum, per Pœnitentiam, per cætera Sacramenta, per orationem & cordis compunctionem, per opera misericordiæ, per virtutum omnium præsertim Charitatis & Patientiæ exercitium, ac denique per Martyrium. Suarez in 3. par. tom. 3. quæst. 83. disput. 82. sect. 3. ea præsertim verba expendens, *Dealba me Domine*, ait, Alba cordis munditiam significari, & integram hominis justitiam. Soto loco citato ait, per Albam nobis ob oculos poni albam illam vestem, qua indutum Christum Jesum Herodes irrisit. Idem docet Natalis Alexander loco cit. num. 3. atque illud addit, Alba de cordis & linguæ puritate, ejusque longitudine de perseverando nos admoneri, eamque denique esse beatæ symbolum æternitatis. Et Amalarius Bedam sequutus hæc de Alba scribit: *Manus & brachia debet stringere Sacerdotis, ne quid nisi utile faciat; pectus, ne quid inane cogitet; ventrem, ne delicias ultra modum appetendo, Deum se gulosum facere præsumat; subjecta ventri membra, ne lasciviendo totam Sacerdotalis habitus pulchritudinem corrumpant, genua, ne ab orationis instantia torpeant; tibias & pedes, ne ad malum currant.*

5. Cum se Cingulo præcingit Sacerdos ait: *Præcinge me Domine Cingulo puritatis, & extingue in lumbis meis humorem libidinis, ut maneat in me virtus continentiæ & castitatis.* Episcopus vero ait: *Præcinge me Domine Cingulo Fidei, & virtute castitatis lumbos meos, & extingue in eis humorem libidinis, ut jugiter maneat in me vigor totius castitatis.* Vertus, qui non alia de causa putat Cingulum adhiberi, quam quo impediatur vestis ne fluat, neve Sacerdoti offendiculum præbeat, ait nihil illud ad Ecclesiæ Ritus pertinere. Verum si verba perpendantur, quæ Sacerdos profert cum se Cingulo præcingit, facile quivis intelliget, non deesse mysticum significatum, ut advertit Tournely citat. tom. 2. de Sacram. Eucharistiæ art. 13. pag. 379. Itaque Cingulum significat Sacerdotalem continentiam, ut bene id explicat Innocentius III. qui lib. 1. Mysteriorum Missæ cap. 52. *debet Alba*, inquit, *circa lumbos zona præcingi, ut castitas Sa-*

Cingulo Sacerdotalis continentia significatur.

Sacerdotalis nullis incentivorum stimulis dissolvatur; *unde*: *sint lumbi vestri præcincti*, *& lucernæ ardentes in manibus vestris*. *In lumbis enim luxuria dominatur*. *Sic Dominus loquens de Diabolo manifestat*: *Virtus ejus in lumbis ejus*, *& fortitudo illius in umbilico ventris ejus*. *Debent ergo lumbi præcingi per continentiam*, *& succingi per abstinentiam*: *quoniam hoc genus dæmonii non ejicitur nisi in oratione*, *& jejunio*. *Hinc etiam Apostolus ait*: *State succincti lumbos vestros in veritate*. Consonat Suarez loco cit. & Titelmanus qui cap. 3. *Ipse quoque*, inquit, *Sacerdos ex hoc intelligit*, *quomodo juxta Salvatoris verbum lumbos debeat præcingere*, *atque ab omni carnis luxuria appetitum frenare*. Quidam pie putant Cingulo funem significari, quo Christus Jesus est alligatus in horto. Ita Soto loc. cit. Natalis Alexander lib. 2. de Sacram. Euch. art. 3. num. 4. Le Brun tom. 1. pag. 45. Merbesius in 3. par. Summæ Christianæ quæst. 49. §. *Tertia Conclusio*.

Manipulus quid significet. 6. Episcopus dum sinistro Subdiaconi brachio Manipulum aptat, hæc profert verba: *Accipe Manipulum*, *per quem designatur fructus bonorum operum*; Et Sacerdos Missam celebraturus, quando sumit Manipulum, ait: *Merear Domine portare Manipulum fletus & doloris*, *ut cum exultatione recipiam mercedem laboris*. Episcopus autem, cum ei aptant Ministri Manipulum, Missa jam incepta, nullam Orationem dicit, ne Missæ cursus interrumpatur. Ad eum quem diximus significatum alludit Honorius in Gemma Animæ lib. 1. cap. 208. *Sacerdos Phanonem in sinistrum brachium ponit*, *qui & mappula & sudarium vocatur*, *per quod olim sudor*, *& narium sordes extergebantur*. *Per hoc pœnitentia intelligitur*, *qua quotidiani excessus labes extergitur*. *Hoc in sinistro brachio gestatur*, *quia in præsenti tempore tantum vita nostra pœnitentia emundatur*. Idem ait Suarez loco citato. Et Soto ubi supra docet, Manipulum e brachio pendentem vincula significare, quibus iterum Christus alligatus est, cum ad columnam flagellandus esset. Quod spectat ad moralem significatum, sinistrum brachium præsentem vitam significat, in qua pœnitentiæ opera rebus omnibus sunt præferenda.

Stola suave Christi jugum significat. 7. Episcopus in Ordinatione sinistro Diaconi humero Stolam imponit dicens: *Accipe Stolam candidam de manu Dei*; *adimple ministerium tuum*; *potens est enim Deus*, *ut augeat tibi gratiam suam*. Cum vero Diacono Presbyteratus Ordinem confert, Stolæ quæ ex sinistro humero pendet, partem alteram super dextrum humerum ponit dicens: *Accipe jugum Domini*. *jugum enim ejus suave est*, *& onus ejus leve*. Cum Stolam induit Sacerdos, ait: *Redde mihi Domine Stolam immortalitatis*, *quam perdidi in prævaricatione primi parentis*; *& quamvis indignus accedo ad tuum sacrum mysterium*, *merear tamen gaudium sempiternum*. Episcopus itidem cum se sacris vestibus induit, ad Stolam ait: *Redde mihi Domine*, *obsecro*, *Stolam immortalitatis*, *quam perdidi in prævaricatione primi parentis*; *& quamvis indignus accedere præsumo ad tuum sacrum mysterium cum hoc ornamento*, *præsta*

ut

ut in eodem in perpetuum merear lætari. Itaque Stola ſuave Chriſti jugum ſignificat; quia vero nonniſi per obedientiam ad eum ſtatum reſtituendi ſumus, unde per inobedientiam primi parentis decidimus, propterea Sacerdos Stolam ſibi imponens a Deo petit Stolam immortalitatis, quam in Adæ prævaricatione amiſit, ut advertit Suarez loco citato.

8. Concilium Bracarenſe anno 675. habitum myſterium explicat, quamobrem ſuper utrumque ſibi humerum Stolam Sacerdos imponat: *Ut qui imperturbatus præcipitur conſiſtere inter proſpera, & adverſa, virtutum ſemper ornamento utrobique circumſeptus appareat:* Conſonat Ivo Carnutenſis: *Hæc* (Stola) *a collo per anteriora deſcendens, dextrum latus ornat & ſiniſtrum, ut doceat, Sacerdotem per arma juſtitiæ a dextris & a ſiniſtris, ideſt in proſperis & adverſis debere eſſe munitum, quod ad fortitudinem pertinet, ſine qua cætera virtutes facile expugnantur, & minime coronantur*. Idem Auctor docet myſterium, cur Stola cingulo alligetur: *Inde eſt quod Stola cum zona Poderis quibuſdam nexibus colligatur, quia virtutes virtutibus adjuvantur, ne aliquo tentationis impulſu moveantur*. Stolam Sacerdotes ſibi aptant ſupra pectus in modum Crucis. *Debet Sacerdos ſecundum Decretum Bracarenſis Concilii de uno eodemque Orario cervicem pariter & utrumque humerum premens ſignum Crucis in pectore ſuo præparare*; verba ſunt Innoc. III. lib. 1. Myſteriorum Miſſæ cap. 34. Epiſcopi Stolam ſibi non accommodant in modum Crucis; nam pendentem e collo Crucem cum Reliquiis deferunt, ut notat Macrus Vocabul. verbo *Stola*. Soto loco ſæpius citato putat, Stolam, quantum ad mores attinet, obedientiam ſignificare & jugum Domini, cui collum ſubjicimus ejus ſectantes veſtigia; ſi vero ad Chriſtum referatur, tertia exiſtimat vincula exprimere, quibus eſt alligatus, quando portavit Crucem. Ex quibus jure Macrus infert, vehementer eos Sacerdotes errare, qui Stolam in humeros pendentem rejiciunt, nec eam collo circumducunt, ut ſupra monuimus.

Aliæ quædam Stolæ ſignificationes myſticæ.

9. Epiſcopus quando Diaconum ad Sacerdotium promovet, & ſuper ejus humeros Planetam imponit, quæ ex anteriori parte pendet demiſſa ad pedes, in poſteriori complicatur, ait: *Accipe veſtem Sacerdotalem, per quam charitas intelligitur; potens eſt enim Deus, ut augeat tibi charitatem, & opus perfectum*. Cum vero Planetæ complicatam partem explicat, ac demittit, ait: *Stola jucunditatis induat te Dominus*. Sacerdos Miſſam celebraturus dum Planetam induit, ait: *Domine, qui dixiſti, jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve, fac ut iſtud portare ſic valeam, quod conſequar tuam gratiam*. Similem Orationem recitat Epiſcopus ad Planetam. Charitatem igitur Planeta ſignificat, ut bene explicat Rabanus Maurus lib. 1. Inſtitut. Cleric. cap. 22. *Hanc ergo*, inquit, *veſtem poſſumus intelligere Charitatem, quæ cunctis virtutibus ſupereminet, & earum decorem ſuo tutamine protegit & illuſtrat. Nec enim ullus virtutum erit ſplendor, ſi non eas Charitatis irradiaverit fulgor, quod oſtendit Apoſtolus dicens: Si linguis hominum loquar & Angelorum, Charitatem autem non habuero, factus ſum velut æs ſonans,*

Charitas per Planetam ſignificatur.

aut

aut cymbalum tinniens. Et Innocentius Tertius lib. 1. de Mysteriis Missæ cap. 18. subdit, Planetam esse vestem illam nuptialem, de qua loquitur Dominus in Euangelio: *Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Ac vestem quidem nuptialem esse Charitatem Sancti Patres intelligunt, quo sensu etiam accipit Ecclesia; nam cum Episcopus Presbyterum gradu dejicit, ait: *Veste Sacerdotali Charitatem signante te merito expoliamus, quia ipsam & omnem innocentiam exuisti*. Huic explicationi suffragantur etiam Theologi. Suarez cit. disput. 82. sect. 2. Orationem perpendens, quam Episcopus & Sacerdos recitant ad Planetam, observat, eam jugum Domini appellari, & jugum leve, cujus suavitas e Charitate proficiscitur. Soto in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 4. postquam docuit Planetam significare Christi tunicam inconsutilem, quam illi detraxerunt Judæi, quando Cruci affigendus erat, moralem etiam innuens significatum ait, charitate Christum Jesum impulsum Crucem subiisse, & charitatem nostrorum operire multitudinem peccatorum. Et Natalis Alexander in Theologia Dogmatica & Morali lib. 2. de Sacram. Eucharist. art. 3. n. 7. putat, Planetam itidem significare charitatem; atque ex pectore & ex humeris demissa nos admoneri, ut Deum & proximum, amicum & inimicum diligamus, & idcirco super reliquas vestes imponi, quod Charitas cæteris virtutibus omnibus antecellat. Quibus omnibus consentientibus testimoniis quivis intelligat, quam temere Vertus tom. 2. pag. 341. ex eo quod demonstraverit Planetam communem antiquitus vestem fuisse, & collum circumundique totumque corpus ad pedes usque contexisse, Planeta Charitatem significari neget: neque enim intelligi potest, cur Ecclesia Planetæ, quæ peculiaris Sacerdotum vestis facta fuerit, symbolum non potuerit tribuere Charitatis. Pietate & eruditione vir clarissimus Josephus Langletus Episcopus olim Suessionensis, nunc Archiepiscopus Senonensis, *in Tractatu de vero Ecclesiæ sensu in usu sacrarum Cæremoniarum* affert Verti verba, quibus ille Planetam, quæ olim rotunda & ad pedes usque demissa significabat Charitatem, quam S. Petrus ait operire multitudinem peccatorum, nunc mutata forma negat symbolum esse posse Charitatis: quam quidem rationem sane irreverentiæ nota inurendam pius Archiepiscopus jure inclamans ita diluit, ut ostendat symbolum in forma vestis non consistere; eumque temeritatis insimulandum, qui cum sciat, ab Ecclesia huic vesti, etsi quadantenus immutatæ, hujusmodi symbolum tribui, tamen ejus sententiæ audeat contradicere. Vide ejus Tractatus §. 33.

De tota hac re in universum.

10. Si quis forte cupit de sacris vestibus earumque significatu uberius aliquid cognoscere, tametsi nos potissima quæque complexi sumus, adeat Brunum de Cæremoniis lib. 3. cap. 4. Torres in Instit. Sacerdotum cap. 3. §. 2. & Collationem Lucionensem 16. par. 5. pag. 539. Josephus Vicecomes Observat. Ecclesiasticar. volum. 4. fuse, ac multiplici eruditionis copia scripsit de sacris Vestibus, earumque significatu. Egregie de earumdem sacrarum Vestium significatu agit Gilbertus Grimaud in sacra Liturgia par. 1. cap. 6. Bo-

Bocquillot Tractatu Historicó Liturgiæ sacræ lib. 1. cap. 7. ostendere studet, Apostolos, eorumque Discipulos in sacris mysteriis peragendis communes adhibuisse vestes, quibus ad vulgarem usum quotidie utebantur. Sexcentos annos eam consuetudinem perdurasse; ætate tamen D. Hieronymi Sacerdotes ad Altare elegantioribus cœpisse uti, magisque laciniosis vestibus, quam quibus vulgo ad communem usum homines uterentur: Albam, Stolam, & Planetam 9. etiam sæculo ad communem usum adhibita; jussos tamen Presbyteros ad Altare, ut sanctorum Mysteriorum decori consuleretur, aliis uti Albis, Stolis, & Planetis ab iis, quas extra Altare sanctumque Sacrificium induerent. Dudum nos, quod ad veritatem propensius esse existimamus in re satis perplexa & obscura, declaravimus. Nec ab iis quæ scripsimus recedendum nobis putamus; ac fontem studuimus commonstrare, unde tam multiplex opinionum profluat copia, ubi de initio alicujus consuetudinis existit inter viros doctos concertatio. Est aliquis exempli causa, qui ad sæculum 4. originem refert ejus consuetudinis, ut in Missa Planeta peculiaris adhiberetur; idque optimis confirmat monumentis. Contra ea testimonium ab alio producitur, Sacerdotem fuisse aliquem sexto sæculo, qui Planetam eamdem in Missa adhiberet, qua ad communem usum utebatur. Id autem si quis satis esse postulet ad sententiam contrariam evertendam, næ ille nimium postulat. Inde enim illud nobis tantummodo proclive videtur, fuisse aliquem, qui posterioribus temporibus, etiamsi communis invaluerit consuetudo, sese eximium populo præbere voluit, ac fortasse etiam justis ac gravibus causis a communi consuetudine sibi recedendum putavit. Atque ad eumdem modum argumentando sæpe peccare nobis videtur Bocquillotus, qui dissimulare quidem non potest D. Hieronymi auctoritatem, quem Ezechielis caput 44. enarrantem ait inde inferre, nulli fas esse cum communibus & profanis vestibus ingredi Sanctuarium, puraque mente sibi bene conscios, ac peculiaribus, quæ deceant, vestimentis indutos oportere Divina tractare mysteria; ex quo apparet peculiares 4. sæculo adhibitas esse vestes ad Missam. Sed cum in vita S. Fulgentii, qui vixit post ducentos fere annos, legerit, *In qua tunica dormiebat, in ipsa sacrificabat*, id sibi satis esse videtur, ut sacris peculiaribus vestibus vetustatis plurium sæculorum eripiat honorem, & multo recentiorem affirmet Sacerdotum consuetudinem, detractis sibi communibus vestibus accedendi ad Altare peculiaribus indumentis ornatos. Quæ quidem veritatis amore dicta sunto, non quo quidquam detractum velimus eruditissimo viro, qui in fine illius Capitis ad eos, qui nuperrime ab hæresi recesserunt, sese convertens, eos sapienter monet, cum non absurdam existiment Regum consuetudinem, qui in solemnibus quibusdam cæremoniis, eximiis vestibus & a communi usu alienis utuntur, nec coccineam eorum qui Regi sunt a consiliis, Togam, aut Parlamentariorum, qui in Aulam conveniunt ad lites hominum dijudicandas, peculiarem improbent vestem, atque adeo passi etiam fuerint Ministros Calvinianos vestibus non communibus indutos baptizare;

con-

concionemque habere, ne nostros insectentur Ecclesiasticos, qui ad Altare accedunt, & Sacra faciunt mysticis induti vestibus, quæ longe quidem a communibus differunt, optime tamen cum Sanctuarii congruunt mysteriis.

C A P U T XI.

De Ministro qui Sacerdoti celebranti inservit.

Olim Populus respondebat Sacerdoti celebranti. Non licet Missam celebrare sine Ministro.

1. CUM instituti nostri ratio sit, quæcumque in Missa celebranda dicit aut facit Sacerdos, singillatim persequi, optimum putamus de iis statim verba facere, quæ modo proposuimus; ne eorum, quæ a Sacerdote vel dicuntur in Missa vel fiunt, series abrumpatur. Itaque a Ministro, qui Sacerdoti celebranti inservit, initio sumto, dicimus, quondam Populum adstantem Sacerdoti celebranti respondere consuevisse, quod invictis probat argumentis Vicecomes de Antiquis Missæ ritibus lib. 1. cap. 14. Cum autem id munus respondendi in Missa privata unius tantummodo Ministri esse cœperit, sine eo Ministro, seu, quod idem est, nisi sit qui Sacerdoti ministret, non licet Missam celebrari, ut videre est in Decretali *Proposuit* de Filiis Presbyterorum. Minister masculus esto, non femina: quapropter Gelasius I. epist. *9.* ad Episcopos Lucaniæ cap. *26.* acriter pravam illam reprehendit consuetudinem, qua feminæ in Missa ministrabant: *Impatienter audivimus tantum divinarum rerum subiisse despectum, ut feminæ sacris Altaribus ministrare ferantur, & cuncta quæ non nisi virorum famulatui deputata sunt, sexui cui non competit, exhibentur.* In pluribus Conciliis, ac præsertim in 4. Mediolanensi sub S. Carolo Borromæo præscribitur, ut qui in Missa ministrat, Clericus sit, & talari veste, & superpelliceo vestitus. In Libro tertio, in quo Casus practicos explicabimus, quæstionem illam pertractabimus, num fieri possit, ut Sacerdos celebret Missam sine Ministro.

Missæ solitariæ quondam vetitæ.

2. Nunc illud monebimus, Missas solitarias in Monasteriis quondam celebrari consuevisse nullo ministrante; id vero deinde vetitum esse, cum nulla esset ratio, cur Sacerdos diceret: *Dominus vobiscum*, & *Sursum corda*. Concilium Moguntinum sub Leone Tertio cap. 43. ita statuit: *Nullus Presbyter, ut nobis videtur, solus Missam cantare valet recte: quomodo enim dicet, Dominus vobiscum, vel Sursum corda admonebit habere, & alia multa his similia, cum alius nemo cum eo sit?* Atque hac ratione quidam tantopere sunt commoti, ut dubitaverint, num si nullus alius præter Ministrum adesset, celebrari Missa posset, ut apparet ex can. *61.* de consecrat. dist. 1.

Sunt qui eas non improbant.

3. Est quoddam B. Petri Damiani Opusculum ad Eronem, cui titulus, *Dominus vobiscum*, ubi probat dici posse hæc verba etiam nullo præsente; iis enim Ecclesiam salutari. Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 13. n. 4. & seq. putat Sacerdotem, qui recitandis Horis Canonicis potest dicere,

Ve-

Venite adoremus, *Venite exultemus*, *Oremus*, *Benedicamus Domino*, posse etiam solum dicere, *Dominus vobiscum*, *Orate fratres*, *Sursum corda*, quin etiam solitarios celebrare posse Missam nullo ministrante, dummodo Apostolicæ Sedis indulto id eis concessum sit; quod confirmat Natalis Alexander lib. 2. de Sacram. Euchar. art. 4. in Regula 1. 2. & 3. quæ ad praxim pertinent.

CAPUT XII.

De Præparatione Sacerdotis.

1. NUnc de manuum ablutione dicendum. Exodi cap. 30. ita Dominus loquutus est ad Moysen: *Facies & labrum æneum cum basi sua ad lavandum,ponesque illud inter Tabernaculum Testimonii & Altare, & missa aqua lavabunt in ea Aaron & Filii ejus manus suas & pedes, quando ingressuri sunt Tabernaculum Testimonii, & quando accessuri sunt ad Altare, ut offerant in eo Thymiama Domino*. Ac illud vas ex speculis feminarum, quæ stabant ad Tabernaculi portam, factum est, ut Exod. cap. 38. *Fecit vas æneum de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio Tabernaculi*. Ubi notandum, specula tum fieri consuevisse ex æris & stanni mixtura: *Optima apud Majores specula fuerunt, & blandissima e stanno & ære mixtis*; verba sunt Plinii Hist. nat. lib. 32. cap. 9. quo in loco quidam legunt non *blandissima*, sed *Brundusina*, quæ lectio probanda videtur; nam idem Plinius lib. 34. cap. 17. scribit: *Specula quoque ex eo laudatissima ut diximus Brundusii temperabantur, donec argenteis uti cœpere & ancillæ*. De ablutione manuum & pedum in veteri Lege, antequam Sacerdotes altari ministrarent, ac de vasis æneis ex speculis feminarum conflatis eruditissime scripsit Lamy in suo Opere de Tabernaculo Fœderis lib. 3. sect. 7. & de Tabernaculo Mosaico lib. 3. Eodem autem lib. 3. sect. 7. agit de Thymiamate, quod ex pluribus fiebat odoriferis rebus in pulverem solutis.

De manuum ablutione.

2. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 5. ipse sibi objicit videri minime decere, ut Sacerdotes manus lavent antequam ad Altare accedant, cum ejusmodi Ritus sit ex legalibus veteris Testamenti, qui jam exoleverint; ac respondet hunc Ritum non observari ab Ecclesia tamquam cæremoniale Legis veteris præceptum, sed ut præceptum novum ex sola convenientia introductum: *Nec tamen Ecclesia hoc servat tamquam cæremoniale veteris Legis præceptum, sed quasi ab Ecclesia institutum, sicut quiddam secundum se conveniens: & ideo non eodem modo observatur sicut tunc; prætermittitur enim pedum ablutio, & servatur ablutio manuum, quæ potest fieri magis in promtu, & quæ sufficit ad significandam perfectam mundationem; cum enim manus sit organum organorum, omnia opera attribuuntur manibus: unde in Psalmo 23. dicitur: Lavabo inter innocentes manus meas*.

Non observatur hic ritus tamquam cæremoniale veteris legis sed ut præceptum ex convenientia.

3. Vetus consuetudo est, ut Sacerdotes antequam Missam celebrent ma-

Vetustus Ritus lavandi

 nus

manus ostenditur ex Chrysostomo, & Paulino Nolæ Episcopo.

nus lavent. Sanctus enim Chrysostomus Homil. 20. de simultate ad populum Antiochenum n. 7. arguit, Sacerdoti fas non esse immunda anima Missam celebrare, quandoquidem illotis manibus id facere non auderet: *Non audes illotis manibus sacram victimam attrectare, etiamsi mille necessitatibus premaris? Ne igitur illota accedas anima: hoc enim multo, quam illud, est gravius, & acerbius supplicium importat.* Paulinus Tyri Episcopus apud Eusebium lib. 10. cap. 14. narrat, se templum ædificasse, & anno 314. dedicasse; exadverso autem duo lavacra in eorum commodum fecisse, qui templum essent ingressuri. Et S. Paulinus Episcopus Nolanus Epist. 32. ad Severum ea lavacra *cantharos* appellat. Ad Christianorum consuetudinem, qui non nisi lotis manibus Ecclesiam ingredi consueverant, alludit S. Chrysostomus Homil. 52. in Matthæum: *In nonnullis Ecclesiis hunc morem corroboratum videmus, ut diligenter multi studeant, quomodo manibus lotis, mundis induti vestimentis in Ecclesiam ingrediantur. Quomodo autem animam & mentem suam puram offerant Deo, nullam prorsus habent curam.* Itaque si Laici Ecclesiam non introibant nisi lotis manibus, multo graviore ratione Ecclesiastici viri neque accedebant, nec accedunt ad Altare Missam celebraturi sordidis manibus. Erudite totam hanc rem tractat Martene *de antiquis Ecclesiæ Ritibus* in Divin. celebrand. Offic. lib. 1. cap. 4. art. 12. pag. 484. pag. 533. & pag. 536. vet. edit. & Georgius lib. 1. cap. 10.

De Psamis dicendis a Sacerdote antequam sacras induat vestes.

4. Reliquum est ut paucula quædam attingamus de Psalmis & Orationibus, quæ Sacerdoti sunt recitandæ antequam sacras induat vestes. In Psalterii cujusdam initio, quod ex editione Romana & Gallicana in lucem extulit Venerabilis Cardinalis Thomasius, est quædam Psalmorum divisio juxta antiquiorem Ecclesiæ Romanæ usum; & ad finem notantur Psalmi, quos recitare debet Sacerdos priusquam se sacris indumentis vestiat; qui sunt septem Psalmi Pœnitentiales; interea vero dum se sacris vestibus induit, Psalmi ab eo dicendi sunt 83. *Quam amabilia*, 84. *Benedixisti*, 85. *Inclina Domine*, 115. *Credidi*, & cum ad Altare pervenerit Psal. 42. *Judica me Deus*.

Missa edita ab Illyrico Catholicam Fidem confirmat.

5. In Missa, quam vulgavit Illiricus, mentio fit Psalmorum a Sacerdote dicendorum antequam se vestiat. At de ea Missa sciendum est Flaccum Illyricum nefarium Lutheri sectatorem, quique inter Centuriatores Magdeburgenses primum obtinuit locum, anno 1557. Argentorati Missam edidisse, quam in vetusto manuscripto Codice repererat. Putavit impius homo, se posse Catholicam Fidem labefactare: qua in re valde deceptus est; nihil enim ad nostræ Fidei dogmata constabilienda ea Missa accommodatius: nam per eam confirmantur articuli de invocatione Sanctorum & B. Virginis, de vera ac reali Jesu Christi præsentia in Eucharistiæ Sacramento, de oratione pro vivis atque defunctis, ac de auriculari Confessione; quamobrem Lutheranarum partium homines omni studio curarunt, ut omnia exemplaria ubicumque conquisita igni cremarentur. Plura eaque magni momenti in ea Missa observarunt Carolus Le Cointe tom. 2. suorum Annalium ad annum 601. n. 20. & Hugo Menardus ad Sacramentarium S. Gregorii p. 380. Eamdem

dem

dem Viennæ in Bibliotheca Cæsaris repertam iterum typis edidit Cardinalis Bona ad calcem Operis Rerum Liturgicarum . Si cui, quæ de Illyrico & de Missa ab eo edita breviter narravimus, cupido sit eorum accuratam magis notitiam habere , adeat Historiæ Fleury Continuatorem tom. 31. pag. 600.

LIBER SECUNDUS

DE MISSÆ PARTIBUS.

Ad ea, quæ hactenus libuit præfari, antequam de iis, quæ in Missa dicit Sacerdos aut facit, dicere aggrederemur, de Missæ etiam etymologia, & de lingua seu idiomate, quo Missa celebranda sit, pauca quædam addere opportunum existimamus.

CAPUT PRIMUM.

De Missæ Etymologia.

Multi ex Hebraica lingua Missæ Etymologiam trahunt.

1. X Hebraica lingua nonnulli Missæ Etymologiam trahunt. Deuteronomii cap. 16. mentio fit de ultronea quadam oblatione, quam Hebræi Deo faciebant in gratiarum actionem pro fructibus terræ, eamque in ipso comedebant Templo in memoriam veteris qua pressi fuerant servitutis, & libertatis in quam fuerant vindicati. Ea oblatio *Missach* appellabantur; e qua voce quidam putant ductam esse Missam, quod est novæ Legis Sacrificium. Hæc Baronii sententia est ad ann. Chr. 34. num. 59. quam sequitur Pontas Dictionar. Casuum Conscient. verbo *Missa*. Albaspinæi Aurelianensis Episcopi singularis opinio est in tractatu veteris Politiæ Ecclesiæ circa administrationem Eucharistiæ, & circumstantias Missæ, qui lib. 2. cap. 3. Missam ex voce *Mes* derivatam esse ait, quæ vox apud Septentrionales Gentes etiam nunc Conventum, Festivitatem, Sacrificium significat. Sed eruditorum vulgus putat, idque probabilius est, e Latino Missam derivatam, quæ vox idem valet ac missio, seu abeundi venia. Locus est Ciceronis in Philippica 5. cap. ult. *Legiones bello confecto missas fieri*: & Suetonius in Cajo cap. 25. *Brevi* (Lolliam Paulinam uxorem) *missam fecit*.

Opinio singularis.

Missa a Latino derivatur.

Afferuntur rationes, & unanimis Auctorum consensus.

2. Quia vero in nostra Sacrificii Liturgia binæ dimissiones erant, quarum altera Diaconus Catechumenos & Infideles post Euangelium & Concionem, altera ceteros omnes, Missa peracta, dimittebat illis verbis, *Ite Missa est*, quæ secunda dimissio etiamnum remanet; inde Sacrificio nostro Missæ nomen inditum: qua in re consentiunt viri docti, Bona Rerum Liturgicar. lib. 1. cap. 1. Bellarminus tom. 3. controversiar. lib. 5. cap. 1. Vicecomes de Missæ Ritibus lib. 1. cap. 5. Georgius Cassander in suo Opere Liturgico cap. 17. in fine, Du Cange verbo *Missa*; Van Espen Jur. Eccl. uni-

nivers. par. 2. tit. 5. cap. 1. n. 1. Vertus tom. 1. pag. 3. Natalis Alexander Theolog. Dogmat. ac Moral. lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. *6*. art. 4. in fine, & differt. 13. sæculi 13. & 14. Historiæ Ecclesiasticæ tom. 7. editionis Parisien. anni 1714. pag. *596*. Frassen tom. 11. Theologiæ edit. Romanæ in appendice de Missæ Sacrificio pag. 327. Silvius in 3. par. D. Thom. quæst. 83. quæsit. 18. & erudite Bocquillot Tract. Historico de sacra Liturgia seu Missa lib. 1. cap. 1. n. 3. & seq. Bossuetus in explicatione quarumdam difficultatum de Missæ Sacrificio cap. 2. ubi monet vocem *Missa* eamdem esse ac *missio* levi facta inflexione, quemadmodum Remissa pro Remissio, Oblata, pro Oblatio, Ascensa pro Ascensio Veteres dixerunt. Notat etiam idem Bossuetus, quod nos supra innuimus & alibi adnotabimus, cum ad Oblationem deventum esset, Catechumenos, Pœnitentes, Energumenos alta voce a Diacono, ac denique expleta Missa populum universum dimitti consuevisse: ac propterea Sacrificium non modo Missam, sed etiam Missas esse appellatum; frequentissime in libris occurrit *Missas facere*, *Missarum solemnia*; nam in Sacrificio non una, sed binæ fiebant dimissiones.

3. Heterodoxi quoque Missæ etymologiam accurate pervestigarunt; atque eam quam dudum probavimus, summo consensu amplexi sunt. Petrus Picherellus differtat. de Missa & annexis eidem etymologiæ subscribit. Est etiam inter erudita Miscellanea, quæ Dominicus Cardinalis Passioneus in eximia sua Bibliotheca collegit tom. 7. dissertatio quædam Historico-Ecclesiastica, *De insignioribus veterum Christianorum formulis* Typis Amstelodamensibus impressa, quam præsidente Jo. Andrea Schmidio die 20. Decembris ann. *1696*. proposuit disputandam Augustinus Joannes Faschius, atque in ea ubique probat *Missæ* etymologiam a *dimissione* derivatam. Et Joachimus Hildebrandus apud suos sectarios homo magni nominis in Opere cui titulus, *Sacra publica veteris Ecclesiæ in compendium redacta*, Amstelodami edito an. 1702. pag. *6*. eamdem Missæ etymologiam amplectitur.

Heterodoxi eamdem sententiam amplectuntur.

4. S. Avitus ex Senatore Romano Episcopus Viennensis in Gallia Scriptor 5. sæculi exeuntis, quem tanti faciebat, etsi Arianus, Gondebaudus Rex, ut eum super multis ad sacrarum Scripturarum intelligentiam spectantibus quæstionibus consuleret, Epist. 1. quam Sirmondus edidit, hæc scribit: ***In Ecclesiis Palatiisque sive Prætoriis Missa fieri pronuntiatur, cum Populus ab observatione dimittitur***; ad quæ verba notat Sirmondus, quantum a veritate aberret, qui Missam ab Hebraica voce derivatam putat; & addit: ***Haud scio an a quoquam hactenus proditum non in Ecclesiis modo, verum etiam in Palatiis Prætoriisque usurpari nomen Missæ consuevisse, cum populus a conventu dimittebatur***; quod notavit etiam Fleury Hist. Eccl. tom. 7. lib. 30. pag. 100.

Missa non derivatur ab Hebraica voce.

5. Sunt qui Missam non ab Hebræo, sed a Latino sermone derivatam putant, quod Sacerdotis ministerio, qui partes mediatoris inter Deum & homines agit, Fidelium preces ad Deum deferantur. Hæc est D. Gregorii sententia lib. 4. Dialogorum cap. 58. & cum eo sentit D. Thomas in 3. par. q. 83.

Missæ nomine Sacrificium significatur ex Concilio Chalcedonensi, Carthaginensi 2.

& 3. Ephesino, & ex D. Ambrosio.

q. 83. art. 4. Prima etymologia verior videtur, altera ad pietatem propensior. Josephus Vicecomes de Missæ Ritibus lib. 1. cap. 3. Missæ nomen Sacrificio nostro existimat inditum vetustis Ecclesiæ sæculis; sed nititur præsertim Epistolis Decretalibus summorum Pontificum ante Siricium, quæ nemo nescit quot laborent difficultatibus. Quamobrem satis est hic innuere, Sacrificium Missæ nomine significari in Concilio Chalcedonensi, quo Latini Patres & Græci convenerunt, in secundo & tertio Concilio Carthaginensi, in quibus adfuit S. Augustinus, & in Concilio Ephesino, ut videre est apud Wallemburgos tom. 2. Controverf. tract. 1. cap. 37. Narrat D. Ambrosius Epist. 20. Class. 1. n. 4. edit. Benedictinæ, dum esset Mediolani & Augusta Arianis Ecclesiam concedere vellet, in qua ipse celebrabat, sibi nunciatum esse mitti jam e Palatio Sagittarios ad eam occupandam; idque contigisse post Lectiones & sermonem, jam dimissis etiam Catechumenis, se vero nullo metu perculsum Cæremoniam continuasse: *Ego tamen* (inquit) *mansi in munere, Missam facere cœpi*. Ad quæ verba notat Bocquillot tract. historico de sacra Liturgia lib. 1. cap. 1. n. 3. jam inde ab eo tempore invectam esse consuetudinem nomine Missæ sacrificium, cui Fideles aderant, appellandi; quod etiam patet jam tum ab ea cæremonia fuisse distinctum, cui præsentes erant Catechumeni: ait enim S. Doctor, ut diximus, dimissis jam Cathecumenis, Missam facere cœpi.

CAPUT II.

De Idiomate quo Missa celebranda est.

Missa in Ecclesia Occidentali latine celebratur. Calumnia Hereticorum.

1. QUod ad linguam pertinet, in Occidentali Ecclesia Latino sermone Missa celebratur; eorumque impudentissima est calumnia, qui idcirco Latina lingua a nobis Missam celebrari deblaterant, ut Sacrificii mysteria populus omnino ignoret. Id fœdum esse mendacium, probatur ex Tridentina Synodo sess. 22. de Sacrificio Missæ cap. 8. ubi monent Patres, non expedire quidem Missam sermone vernaculo celebrari, sed tamen eos debere, quibus animarum cura incumbit, festis præsertim diebus populum de Missa ejusque mysteriis instruere. *Etsi Missa magnam contineat populi eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari passim lingua celebraretur. Quamobrem retento ubique cujusque Ecclesiæ antiquo & a S. Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum matre & magistra probato Ritu, ne oves Christi esuriant, neve parvuli panem petant, & non sit qui frangat eis, mandat S. Synodus Pastoribus & singulis Animarum curam gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem vel per se vel per alios ex iis, quæ in Missa leguntur, aliquid exponant, atque inter cætera sanctissimi hujus Sacrificii Mysterium aliquod declarent, diebus præsertim Dominicis & festis.*

Quesnelli propositio de

2. Inter Propositiones Quesnelli, quas in Bulla *Unigenitus* damnavit Cle-

Missa vernaculo sermone celebranda.

Clemens XI. octogesimasexta est: *Eripere simplici populo hoc solatium jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ est usus contrarius praxi Apostolicæ & intentioni Dei*. Sensus hujus propositionis multiplex est, quos inter est etiam ille, ut Quesnellus significare voluerit vulgari sermone Missam celebrandam; quo sensu eam acceperunt ac reprobaverunt centum Galliarum Episcopi in eorum Pastorali Documento, & eodem sensu acceptam refutavit vir doctrina & pietate præclarus Fontana Societatis Jesu cap. 5. ad propos. 86. Quesnelli pag. 816. & seq. & insignis Ordinis Eremitarum S. Augustini Theologus Bellellus in egregio opere, quo declarandum suscipit, qui sensus Augustini fuerit de humanæ naturæ reparatione post primi hominis lapsum. In Manuali suo scripserat Episcopus Rothomagensis satis exploratum esse, veterem in Ecclesia morem celebrandi Missam vernacula lingua, quam omnes vulgo intelligerent, omnium fuisse accommodatissimum, ut suum quisque animum ad Sacrificium præpararet. Quam propositionem quidam tamquam audacem confixerunt. Fuit tamen qui eam defendendam suscepit; neque enim recte inde infertur, hanc ab illo improbatam fuisse Ecclesiæ praxim celebrandi Missam lingua, quam populus non intelligit, ut, si quis diceret, facilius quondam Christianos gravibus peccatis se abstinuisse, cum diuturna & aspera pœnitentia crimina puniebantur, is profecto dici non posset præsentem Ecclesiæ erga pœnitentes indulgentiam improbasse. Videatur Auctor tractatus de optimo Missam audiendi modo Parisiis edito anno 1681. cap. 6. pag. 231. & seq. ubi sapienter monet, quemadmodum Ecclesia, quæ intelligeret utilius esse Fidelium animis ad Eucharistiam præparandis; iisque a nefaria vita & fœda revocandis, Missam vernaculo celebrari sermone, gravesque pœnitentias infligere, potuit tamen justis & gravibus causis, ac optimo sapientique consilio sinere, ut Missa in eadem lingua, qua antea, celebraretur, licet populus non amplius eam linguam intelligat, & multum de veteris pœnitentiæ rigore remittere; ita eum, qui affirmet, linguam populo cognitam optime fuisse accommodatam, quo quisque Eucharistiam digne susciperet, gravibusque pœnitentiis vehementer Fideles a peccando fuisse deterritos, utrumque affirmare posse, & in utraque re præsenti parere disciplinæ, eamque sanctam ac sapienter institutam ex iisdem causis existimare, quæ Ecclesiam ad eam consuetudinem inducendam perpulere.

In qua quisque Apostolorum provincia Euangelium prædicabat, ejus provinciæ sermone Missam celebravit.

3. Joannes Ekius, qui tanta doctrinæ copia scripsit adversus Lutheranos, exprobrantes Missam a nobis Latina lingua celebrari, ut videre est in Homilia 3. tom. 2. cujus homiliæ verba refert Raynaldus ad annum Christi 1523. num. 61. Apostolos atque eorum Successores arbitratus est usque ad Hadriani Imperatoris tempora Missam Hebraico sermone celebrasse; & ab eo tempore Græcam in rebus sacris linguam adhiberi cœptam. Quidam existimant in sacra Liturgia non alias linguas quam aut Latinam aut Græcam aut Hebraicam esse adhibitas, in trium linguarum memoriam, quibus scriptus fuit titulus Dominicæ cruci impositus. Sed Historiæ Ecclesiasticæ periti, qui rem penitus inspexere, satis ostenderunt,

Apo-

Apostolos eorumque Successores non modo prædicasse, sed divina etiam officia vernacula ejus populi lingua celebrasse, apud quem Euangelium prædicabant; ideoque in Occidentali Ecclesia Latino sermone usos, qui tum temporis vernaculus erat omniumque communis. Vide Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 5. num. 4. Bocquillot Liturgiæ lib. 1. cap. 11. Le Brun tom. 4. pag. 201. Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 3. art. 2.

Locus D. Augustini de re eadem examinatur.

4. Quamquam vero iis, quæ hactenus diximus, obstare videatur D. Augustini Epistola 74. ad Novatum Episcopum, in qua ed eum scribit, se illius fratrem Lucillum Diaconum domi suæ retinere, quod Latinam linguam nosset, cujus periti qui essent, admodum paucos in illis regionibus reperire erat: *Sed cum Latina lingua, cujus inopia in nostris regionibus Euangelica dispensatio multum laborat*; tamen nemo est, quin videat, locum hunc nonnihil implexum: non enim est, quo verba illa *Latina lingua* referri possint; idque est, quamobrem emendandus quibusdam locus ille ad hunc modum videatur: *Sed cum Punicæ linguæ inopia in nostris regionibus Euangelica dispensatio multum laboret*. Et sane idem D. Augustinus sermone de verbis Apostoli 167. alias 24. cum ad populum Hipponensem sermonem haberet, & Africano vellet uti proverbio, ait: *Latine vobis dicam, quia punice non omnes norunt*. Complures etiam textus apud S. Doctorem habemus, quos loc. cit. expendit Bocquillot, ex quibus aperte intelligitur, in Africa Latinas litteras fuisse, eumque sermonem omnium fuisse communem.

An vertenda sit Missa in sermonem vernaculum?

5. Sed non in eo Controversiæ cardo vertitur. Illud quæritur, an si, quæ vernacula fuit, vulgari alio sermone in populum invecto, doctorum dumtaxat virorum facta fuerit lingua, Divina Officia & Missa in novum vulgi sermonem convertenda sint. Id vero est, a quo semper abhorruit & abhorret Catholica Ecclesia. In Provincialium Rothomagensis Provinciæ Conciliorum collectione apud Besſy extat Epistola Pastoralis Jacobi Colberti Episcopi Rothomagensis pag. 172. de hoc argumento. Et vero quis sanæ mentis id consilii dederit, quo populus de Missæ Misteriis certior fiat, quod commode per Parochos & sacros Oratores obtineri potest, ut Missa e Latino exempli causa sermone in vernaculam linguam convertatur, cum tot sint vulgares linguæ risu plane dignæ & prorsus contemnendæ? Præterea non cuivis modo Genti, sed cuique pæne Civitati peculiaris est lingua; & labentibus annis quævis lingua mutatur, quod in Latina contigisse narrat Polybius lib. 3. qui primæ pacis Punicæ fœdus, Punico secundo bello confecto, ægre intellectum esse testatur. Huc accedit quod in qualibet mutatione sexcentis aperiretur occasio contentionibus & dissidiis: populus autem Missæ in vernaculum sermonem conversæ intelligeret quidem verba, sensum tamen minime assequeretur, quod infinitos errores pareret. Vid. Xysti Senensis Biblioth. Sanct. lib. 5. cap. 172. & lib. 6. cap. 263. Hosium Cardinalem Tractatu de Missa non vulgari, Sil-

Rationes quibus retinendus sit in Missa Latinus sermo.

Silvium. 3. par. quæst. 83. art. 4. Merbesium in Summa Christiana par. 3. quæst. 54. Boucat Theolog. Patrum tom. 5. dissert. 1. de sacris Cæremoniis art. 2. Juveninum de Sacramentis dissert. 5. de Eucharistia quæst. 8. cap. 7.

Simile exemplum apud Hebræos in veteri Testamento, & in Ecclesia Orientali apud Græcos.

6. Etsi autem manifesto expedit Missam in vernaculum sermonem non converti, tamen ad magis id comprobandum nonnihil momenti illud habet, quod usque ad captivitatem Babylonicam lingua Sancta erat communis, & Officia eo sermone, quem omnes intelligerent, celebrabantur. Tempore autem captivitatis populus paullatim Hebraici sermonis oblitus, syriace seu chaldaice loqui assuevit. Ea servitute tandem populo perfuncto, & in suas sedes restituto, tum in lectione Legis, tum in reliquis publicis precationibus Hebraicus sermo est adhibitus, etsi jam non amplius vulgo intelligeretur. Græcam linguam nemo est qui nesciat, ab ea, qua vulgo nunc Græci loquuntur, multum distare. Tamen Liturgia in veteri Græcorum lingua, quæ tunc omnibus communis erat, nunc vero dumtaxat viris doctis est cognita, etiamnum retinetur. Id vero manifestum indicium est, minime expedire, ut quæ Liturgia quondam lingua populi communi introducta sit, exolescente paullatim eo sermone, ut jam solis viris doctis cognitus sit, eadem Liturgia in vernaculum convertatur rudibus æque ac literatis viris communem.

Missale in Gallicum sermonem conversum proscripsere Alexander VII. Gallicanus Clerus, & Rex Galliarum.

7. De periculo autem ne in mutationes plurimi fœdique irrepant errores, satis est Missale in Gallicam linguam a P. Vois Ordinis Prædicatorum anno *1660.* conversum commemorare. Huic novitati Gallicani Cleri zelus vehementer restitit, veritus ne offensiones orirentur & scandala, quæ modo innuimus; & apud Alexandrum VII. ea de re conquestus est, qui Pontifex anno insequenti eam interpretationem condemnavit; nec Regia potestas vim auctoritatemque suam desiderari passa est, quo Pontificis Decretum executioni mandaretur. Totius rei narrationem cum documentis reperias tom. 4. Biblioth. Criticor. sacror. pag. 583. & tom. 3. P. Fontana adversus Quesnellianas propositiones pag. *916.* & tom. 2. citati Operis P. Bellelli.

Latinus sermo in vernaculum hodiernum corruptione migravit, nec propterea ab Ecclesia deferendus.

8. Ut summam huic argumento manum imponamus, liceat huc referre, quæ dudum diximus, Apostolos eorumque successores in Occidentali Ecclesia latine Missam celebrasse; ea enim lingua tunc temporis omnibus communis erat. Obsolevit autem paulatim in Italia ea lingua, atque invecta est quæ *vulgaris* dicitur, septimo & octavo sæculo. Gothi enim in Italiam quidem pervasere quinto sæculo ineunte sub Alarico, Hunni etiam statim post medium sæculum sub Attila, & Vandali sub Genserico; sed temporariis hisce incursionibus sane tribui non potest in Italia Latinæ linguæ amissio. Quod sermo hic exolescere cœperit, Erulis tribuendum. Hi Odoacre Duce, quem Romani Regem salutarunt, Italiæ longe lateque sunt dominati; tum Gothi sub Theodorico, qui per idem tempus, pulso Odoacre, a Zenone Imperatore Italiæ Rex appellatus est. Subinde

H post

post annos sexaginta Narsetes, Gothis pulsis, Italiam Justiniani imperio restituit. Erupere tandem e Septentrione circa dimidium sexti sæculi Langobardi, qui Italia potiti, ducentos & quinque annos per tres & viginti Reges eam tenuere. Regnum illud, tandem incepta patris sui perficiens, Carolus Magnus evertit, qui Langobardos in eam regionem, cui nomen nunc *Lombardia*, semigrare coegit, eorumque postremum Regem Desiderium, pulso fugatoque ejus exercitu, captum in Gallias abduxit. Hisce rerum conversionibus, ac diutino Langobardorum dominatui origo Italæ linguæ tribuenda est, in quam Latina degeneravit, doctorumque virorum conclusa libris & disputationibus, communis esse desiit. Quod si ea linguæ mutatio contigit in Italia, ubi proprium illi quodammodo fuit domicilium, quid illi evenerit per alias Occidentis Regiones, quo eam Romanorum Coloniæ invexerant, facile quivis intelligit. Jam vero ne longius digrediamur, Canonem producimus 17. Concilii Turonensis ineunte sæculo 9. habiti, in quo Ecclesiastici, qui adhuc Latine ad populum sermonem habebant, populari lingua jubentur conciones habere: *Homilias quisque transferre studeat in Rusticam Romanam, aut Teodiscam, quo facilius cuncti possint intelligere, quæ dicuntur*. *Rustica* autem *Romana* lingua erat vernaculus Gallorum sermo ex pluribus linguis conflatus; ac *Teodisca* lingua Germanorum erat Francis bene cognita, qui Germaniæ tum temporis imperitabant. Ex hac historica narratione quisque facile intelligit, plura sæcula præteriisse, ex quo in Occidente sermo Latinus desiit esse vernaculus. Quamobrem si tot sæculorum spatio Ecclesia, nemine reclamante, Latinam linguam in celebratione Missæ retinuit, nec umquam (si novissima tempora excipias) quisquam fuit, qui adversus hanc disciplinam vocem tolleret, turbasque excitaret, multum inde huic disciplinæ auctoritatis accedit; idque etiam satis esse causæ arbitramur, quamobrem eos reprehendamus, qui eo nomine Catholicam Ecclesiam ausi sunt maledictis proscindere.

An Liturgia apud gentem novissime ad Christi Fidem conversam introducenda sit vernaculo ejus Gentis sermone?

9. Gravior est difficultas, si de alicujus Gentis agatur conversione ad Fidem, an videlicet Liturgia vernaculo sermone illi sit proponenda, quæ tamen semper retinenda sit, etiam si lingua mutaret, & in populo exoleta viris doctis dumtaxat fieret cognita. Sub Nicolao I. qui creatus est Pontifex anno 858. Orientales Monachi S. Cyrillus & S. Methodius, qui Moravos Christi Fidem docuerant, Romam accersiti sunt, ut ad Episcopatus gradum promoverentur. Antequam Romam pervenissent, obiit Nicolaus Pontifex, cui suffectus cum esset anno 867. Hadrianus II. in judicium vocati fuere, quod Liturgiam Sclavonica lingua introduxissent: Sed ii strenue suam causam ita defenderunt, ut eorum factum laudem approbationemque sit consequutum; ut videre est in eorum vita ad diem 9. Martii apud Bollandistas. Mirum illud factum narrat in historia Bohemica cap. 13. Æneas Silvius: *Ferunt Cyrillum cum Romæ ageret, Romano Pontifici supplicasse, ut Sclavorum lingua ejus gentis hominibus, quos bapti-*

Liturgia Sclavonica introducta in Moravia sub Hadriano II.

pti-

ptizaverat, rem divinam faciens uti posset. Qua de re cum in sacro Senatu disputaretur, essentque non pauci contradictores, auditam vocem tamquam de Cęlo in hæc verba missam: Omnis spiritus laudet Dominum; & omnis lingua confiteatur ei: *indeque datum Cyrillo indultum.*

Eadem Liturgia Sclavonica a Joanne VIII. vetita, & rursus permissa.

10. Joannes VIII. anno 872. creatus Pontifex per Paulum Episcopum Anconitanum S. Methodio vetuit, ne Sclavonum lingua Missam celebraret: *Audivimus etiam, quod Missas cantas in barbara, hoc est in Sclavina lingua, unde jam litteris nostris per Paulum Episcopum Anconitanum Tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua sacra Missarum solemnia celebrares, sed vel in Latina, vel in Græca lingua, sicut Ecclesia Dei toto terrarum orbe diffusa, & in omnibus Gentibus dilatata cantat; prædicare vero aut sermonem populo facere tibi licet:* a qua deinde querela destitit, eumque passus est Missam sclavonice celebrare, modo conversio fidelis esset, & Euangelium latine primo, deinde sclavonice legeretur; sed tamen placere magis sibi innuit, si in Missa celebranda Latinus sermo adhiberetur: *Nec sane Fidei vel doctrinæ aliquid obstat, sive Missas in eadem Sclavonica lingua canere, sive sacrum Euangelium, vel Lectiones divinas veteris & novi Testamenti bene translatas & interpretatas legere, aut alia Horarum Officia omnia psallere; quoniam qui fecit tres linguas principales, Hebraicam scilicet, Græcam, & Latinam, ipse creavit & alias omnes ad laudem & gloriam suam. Jubemus tamen, ut in omnibus Ecclesiis terræ vestræ propter majorem honorificentiam Euangelium latine legatur, & postea Sclavonica lingua translatum in aures populi Latina verba non intelligentis annuntietur, sicuti in quibusdam Ecclesiis fieri videtur. Et si tibi & judicibus tuis placet Missas Latina lingua magis audire, præcipimus ut latine Missarum solemnia celebrentur.* Ait Pontifex, in aliquibus Ecclesiis Euangelium Latino primum, deinde vernaculo sermone legi consuevisse.

Romæ, Constantinopoli & alibi Euangelium & Epistola latine & græce legebantur.

11. Et sane dubitari non potest, morem olim fuisse, ut in Missa Euangelium, Prophetiæ itidem & Epistolæ duabus legerentur linguis. Certe in Ecclesia Romana quibusdam diebus Prophetiæ, Epistolæ & Euangelia Græca & Latina legebantur, ut videre est apud Martene loco cit. nu. 6. & etiam nunc, Romano Pontifice solemniter celebrante, recitatur Epistola primum latine a Latino, deinde græce a Græco Subdiacono, & Euangelium latine a Latino, subinde græce a Græco Diacono cantatur. Vide Thomassinum tom. 1. lib. 2. cap. 82. num. 3. ubi ostendit, nono sæculo in solemnioribus Missis Epistolam & Euangelium Romæ primo Græce, deinde Latine, Constantinopoli vero primo Latine, deinde Græce legi consuevisse, ut utriusque Ecclesiæ unitas palam fieret.

Sclavonicam Liturgiam prohibuit rursus Alexander II. Ejus usum noluit concedere S. Gre-

12. Sed ad Missæ Sclavonicæ usum, unde sumus digressi, ut revertamur, incommodum aliquod inde ortum esse videtur; nam Legatus Alexandri Secundi qui creatus est Pontifex anno 1061. Concilio Episcoporum e Dalmatia & Croatia habito statuit, ne quis deinceps nisi latine aut græce, pulsa Sclavonica Liturgia, Divina mysteria celebrare auderet, ut

gorius VII. Bohemorum Regi; concessit tamen cuidam Episcopo Innocentius IV.

post Thomam Archidiaconum Spalatensem monet Pagius in vita Hadriani II. num. 54. & Gregorius VII. anno 1080. epist. 11. lib. 6. Uladislaum Bohemiæ Regem reprehendit, quod cum excommunicatis communicaret, nec illi vult permittere, ut Divina Officia Sclavonica lingua celebrentur; quam tamen facultatem Episcopo cuidam in Sclavonia anno 1248. concessit Innocentius IV. ut videre est apud Raynaldum ad annum eumdem num. 51.

Actum Romæ sub Paulo V. & Innocentio XI. de Liturgia sinica introducenda in Sinico Imperio.

13. Initio sæculi elapsi actum est de facultate celebrandi Divina Officia vernaculo sermone in Sinarum Imperio. Eam postularunt facultatem Missionarii e Societate Jesu. Paulus V. Pontifex die 25. Januarii 1615. decrevit, ut apud Sinas Missam & Divina Officia Sinica lingua celebrari liceret. Breve etiam expeditum fuit, quod tamen Missionariis, qui hoc postulaverant, numquam traditum est. Renovata iterum est eadem petitio de Missa idiomate Sinico celebranda, cum Episcopi quidam ex Gallia ad Sinas perrexissent. Qua de re Congregatio habita fuit, quo præter doctos aliquot Cardinales & Prælatos, magni nominis etiam Theologi convenerunt, ex quorum numero fuit P. Christianus Lupus. Eorum vota Cardinalis Albitius in Opere suo inseruit de Inconstantia in Fide par. 1. cap. 34. num. 43. usque ad num. 50. In ea Congregatione nullum factum est Decretum. Innocentio XI. anno 1681. missum fuit Missale in Sinicam linguam conversum; cujus approbationem & adhibendi facultatem ut a Pontifice obtineret P. Philippus Coupletus Procurator Generalis Missionum apud Sinas Romam se contulit; sed re infecta in Galliam reversus dissertationem scripsit de ejus Missalis utilitate, si eo uti licuisset. Ejus dissertationis præcipuas rationes & capita in Propylæum Maji compegerunt Continuatores Bollandiani, in eo loco ubi loquuntur de Nicolao I. Hadriano secundo, & Joanne octavo.

Missæ idioma non mutandum, licet lingua mutaverit. In prima Gentium conversione seligantur qui habiliore sint ingenio, & latinis litteris erudiantur.

14. Concludendum igitur, constantem firmamque disciplinam esse, ne Missæ idioma mutetur, etsi mutet lingua vernacula; sed eo sermone Missa celebretur, quo celebrata est ab initio, etiamsi ea lingua exoleverit apud vulgus, ejusque peritiam viri docti dumtaxat habeant. Est autem Apostolicæ Sedis in recenti populorum conversione ad Fidem, pro variis circumstantiis vel permittere vel prohibere vernaculæ linguæ usum in Divinis Officiis celebrandis. Sed vere affirmari potest, S. Sedem propensiorem esse in illam partem, ut ex recens conversis ad Fidem, habiliore qui sint ingenio, seligantur, & Latinis potius litteris erudiantur, quam ut facultas concedatur adhibendi in Missæ celebratione vulgarem linguam; quemadmodum S. Othonem Bambergensem Episcopum, Pomeraniæ Apostolum, qui obiit ann. 1139. ad eos, quos novissime ad Fidem converterat, dicere consuevisse, tradit Surius ad diem 2. Julii: *Adhortor vos & invito, quia cogere non debeo, ut de liberis vestris ad Clericatum tradatis liberalibus studiis prius instructos, ut ipsi per eos, sicut aliæ Gentes, de lingua vestra Latinitatis conscios possitis habere Clericos & Sacerdotes.*

15. Con-

15. Concludendum itidem eſt, nullo fulciri fundamento, & a veritate eſse prorſus aliena, quæ temere ſcripſit Petrus Suavis adverſus Tridentinum Decretum, quod ſuperius attulimus, quaſi obſcurum ſit, Eccleſiæ unitatem lædat Fideliumque pietatem, pugnaque ſit manifeſta inter Joannem octavum, Sanctum Gregorium ſeptimum, & Tridentinam Synodum: quibus omnibus calculum ſuum addidit recentiſſimus Scriptor Courayer, qui ſuam miſere conſumſit operam in hiſtoria Concilii ejuſdem Suavis ex Italico in Gallicum ſermonem convertenda, eaque venenatis quibuſdam adnotationibus adſpergenda, ut apparet ex præfatione pag. 24. & tom. 2. lib. 6. pag. 520. nota 4. Quænam eſset Suavis & Courayeri conditio, quodnam inſtitutum, ſatis conſtat ex Boſsueti Meldenſis Epiſcopi hiſtoria Variationum lib. 7. n. 108. pag. 447., & ex Paſtorali Documento Archiepiſcopi Ebredunenſis, qui nuperrime Cardinalis creatus eſt, quod typis Pariſien. prodiit an. 1738. adverſus notas, & traductionem Courayeri. Notum eſt omnibus, quam pernicioſa doctrina ubique ſcateat Opus Courayeri nunc Doctoris in Univerſitate Oxonienſi, quæ clare diſcutitur in præfato Documento Paſtorali. Sed non tam his Scriptoribus fidem detrahit partium ſtudium, quam validiſſimæ rationes ſupra allatæ eorum dicta evertunt. Nec vero ulla inter Tridentinum Concilium & Joannem octavum deprehenditur diſcrepantia. Illud enim dumtaxat S. Synodus pronunciavit, *Patribus viſum eſſe non expedire, ut vulgari paſſim lingua* (Miſsa) *celebraretur;* nec alium quemquam condemnavit, niſi qui affirmare audeat, *Lingua tantum vulgari Miſſam celebrari debere*. Id vero non adverſatur Indulto Joannis VIII. qui certæ cuidam Genti juſtis ac validis rationibus conceſſit in celebranda Miſsa ſermone uti vernaculo. Neque pugnant inter ſe Gregorii & Joannis Epiſtolæ: non eſt enim novum in diſciplina, ut quod antea fieri permiſſum fuit, vetitum poſtea ſit propter incommoda, offenſiones & ſcandala, quæ inde ſuborta fuerint, quæque is non proſpexerit, qui talia conceſſit. Videatur Card. Pallavicinus hiſtor. Conc. Trident. lib. 18. cap. 10. & Natalis Alexander Hiſt. Eccleſiaſt. ſæculo 15. & 16. diſsert. 12. art. 12.

Vindicatur Tridentina Synodus a calumniis Suavis & Courayeri.

16. Quidam cap. 4. epiſt. 1. ad Corinth. objiciunt adverſus ea, quæ hactenus diximus; quo probare contendunt, Miſsam populari eſse ſermone celebrandam; ſed fruſtra. Divus enim Paulus loquutus eſt tantum de dono linguarum, nec quidquam aliud ſibi voluit, quam ut ii, qui donum linguarum obtinuiſsent, ſermones habentes ad populum, ea lingua uterentur, quæ omnibus qui audirent, communis eſset, non quæ auditoribus incognita ad inanem oſtentationem adhiberetur. Videantur Grimaud Liturgia ſacra par. 1. cap. 12. in fine, Bocquillot Tractatu Hiſtorico ſacræ Liturgiæ lib. 1. cap. 11. in fine. Denique Renaudotius Collect. Liturgiarum Orientalium tom. 1. pag. 207. recte monet, tamquam novum & inauditum quidpiam a Proteſtantibus illud nobis exprobrari, quod linguam pleriſque incognitam in celebranda Miſsa exhibeamus, cum ea, qua in

Explicatur locus D. Pauli.

Li-

Liturgiis Orientales utuntur, lingua multo pluribus, quam apud nos Latina, incognita sit; paucos enim apud nos Sacerdotes reperies Latinæ linguæ imperitos; contra apud Ægyptios paucissimi sunt, qui linguam Coptam intelligant: *nec tamen idcirco desinunt ægyptiace Liturgias celebrare suas*.

CAPUT II.

De Missæ initio.

Accedenti ad Altare nihil Antiphona Introibo accomm. datius.

1. NEmo est qui nesciat, Sacerdotem stantem ante Altaris gradus in plano Ecclesiæ, Crucis signo Missam incipere; unde ex Apostolica traditione suarum omnium actionum Christiani sumunt initium, quod tradit Tertullianus libro de Corona Militis cap. 3. Postquam se signo Crucis signaverit, dicit Antiphonam *Introibo*: qua nihil accommodatius. Græce enim *Antiphona* reciprocum & alternum cantum significat; & in utraque Ecclesia Latina & Græca mos ille a quarto usque sæculo invaluit, ut Psalmi a duobus choris recitarentur alternis, seu canerentur, & pars quædam Psalmi, quæ præsenti actioni conveniret, præcineretur. Itaque initio Missæ nihil aptius ea Antiphona reperiri potuit, ut bene observavit Le Brun. tom. 1. pag. 109.

Post Psalmum Judica me Deus dicitur Gloria Patri &c.

2. Psalmus est 42. *Judica me Deus*, quem David Rex cecinit, cum Patria absens, ut Saulis iram vitaret, se ipse solabatur spe Hierosolymam tandem redeundi, quo sibi liceret ad Altare Domini accedere & sacrificia offerre. Psalmi hujus suum quisque versum alternis recitant Sacerdos & Minister; communem enim oportet esse utriusque ad Altare accedentis fiduciam & gaudium in Sacrificii oblatione, ut advertit Pouget Instit. Catholic. tom. 2. pag. 525. Ad finem Psalmi alternis pariter Sacerdos & Minister recitant *Gloria Patri*; quem glorificationis hymnum appellarunt veteres Patres, de quo verba fecimus, cum de Sanctissimæ Trinitatis Festo ageremus.

Quis auctor fuerit hujus Hymni.

3. Illum quidam Flaviano Antiocheno Monacho, nonnulli Nicænæ Synodo tribuunt. Sed ejus hymni vetustiora, quam Nicæna Synodus, testimonia sunt apud Athanasium & Basilium: quamobrem eorum probanda sententia est, qui illum ex Apostolica Traditione profectum existimant; nam Fideles in Ecclesiæ primordiis, sacro abluti Baptismate in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, tribus Divinis Personis glorificationis hymnum canere cœperunt. Illud dumtaxat Nicæno Concilio potest tribui, *Sicut erat in principio &c.* quod ad Arianorum hæresim retundendam additum fuit. Vid. Baronius ad ann. Chr. 325. n. 173. Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 3. n. 2. Concilium Vasense secundum, seu quod alii putant, tertium anno 529. habitum can. 5. in Labbeana Collect. tom. 4. pag. 1680. testatur, additionem illam jam tum a Sede Apostolica, & per Orientem, Afri-

Africam, & Italiam usurpari, jubetque etiam recitari in Gallia: *Quia non solum in Sede Apostolica, sed etiam per totum Orientem, & totam Africam, vel Italiam propter Hæreticorum astutiam, qui Dei Filium non semper cum Patre fuisse, sed a tempore cœpisse blasphemant, in omnibus clausulis post* Gloria, sicut erat in principio *dicitur, etiam nos in universis Ecclesiis nostris hoc ita dicendum esse decernimus*. Serius in Hispania ea additio est usurpata. Canone enim 12. Concilii Toletani IV. an. 603. habiti Concil. tom. 5. Labbei pag. 1710. legitur: *In fine omnium Psalmorum dicimus, Gloria & honor Patri & Filio & Spiritui Sancto in secula seculorum Amen*; & ad eumdem modum dicitur *Gloria Patri* in Liturgia Mozarabica.

Post Gloria Patri &c. Sacerdos dicit Adjutorium, Confiteor &c.

4. Dicto Psalmo *Judica me Deus* & *Gloria Patri*, Sacerdos ex 123. Psalmo dicit: *Adjutorium nostrum in nomine Domini*, cui respondet Minister, *qui fecit Cælum & Terram*. Deinde Sacerdos dicit *Confiteor*. Minister postea Dei misericordiam Sacerdoti apprecatur, qui respondet *Amen*. Minister & ipse recitat *Confiteor*. Et Sacerdos populo misericordiam a Deo implorat illis verbis, *Misereatur vestri*, & populo itidem, sibique Divinam indulgentiam petit illa oratione, *Indulgentiam, absolutionem, &c.* Ad ca verba Confessionis, *mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa*, manu ter sibi percutit pectus tum Sacerdos tum Minister, cum ea proferunt verba.

Trina pectoris percussio ducta ab exemplo Publicani.

5. Sacerdos & Minister dicunt *Confiteor*, & Orationem *Misereatur*, quia Sacerdos & Minister seu populus, pro quo Minister loquitur, mutua ejusmodi confessione & oratione assequuturos sese confidunt levium peccatorum remissionem, quo puriori mente Deo Sacrificium offerant. *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, ut salvemini*; verba sunt ex Epist. S. Jacobi cap. 5. vers. 16. Trina illa percussio pectoris contritionem cordis significat, ab exemplo ducta Publicani, qui pectus sibi percutiens peccata sua confitendo veniam a Domino impetravit: *Et Publicanus a longe stans nolebat nec oculos ad Cælum levare; sed percutiebat pectus suum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori*. Luc. c. 18. ver. 13.

Dominus vobiscum ex lib. Ruth; & cum spiritu tuo ex D. Paulo desumpta.

6. Stans adhuc exadverso Altaris extra gradus Sacerdos post confessionem, quasdam e sacris Paginis Orationes depromptas recitat, quibus peccatorum a Deo veniam petit, eamque mentis postulat puritatem, qua opus est Sacrificio Missæ sancte celebrando; cui itidem respondet Minister. Inter Orationes ea est, quæ per totam Missam sæpe dicitur, *Dominus vobiscum*, ex libro Ruth educta cap. 11. vers. 4. *Et ecce ipse veniebat de Bethlehem, dixitque messoribus: Dominus vobiscum, qui responderunt ei: Benedicat tibi Dominus*. Minister vero Sacerdoti respondet: *Et cum Spiritu tuo*; quæ ex D. Pauli verbis ad Galatas cap. 6. 18. desumta videntur: *Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro Fratres. Amen*. Quæ verba in Missæ decursu toties Minister repetit, quoties Sacerdos dicit *Dominus vobiscum*.

Cur Sacerdos osculetur Altare.

7. Denique Sacerdos postquam adstantes ad preces Deo fundendas excitavit dicens *Oremus*, gradus Altaris conscendens recitat Orationes *Aufer a nobis*,

bis, & *Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum*, & tunc primum osculatur Altare; quod aliquoties in Missæ cursu itidem osculatur: nam osculum salutatio quædam est, ut notat Pouget loc. cit. pag. 827. ubi propositam quæstionem, *Cur Sacerdos accedens ad Altare, hoc osculetur, idemque faciat, quoties ab eo recedit*, ita solvit: *Hoc salutationis genus est. Osculatur Sacerdos Altare, qui typus est Christi, eoque osculo profitetur adhærere se Christo, cui sicut membra capiti, connexi sunt Sancti, quorum Reliquiæ ibi servantur.*

Reliquiæ Sanctorum conditæ in petra sacra. Locus de ea re D. Ambrosii.

8. Neque enim Missam celebrare fas est in Altari, quod vel sacratum non fuerit, vel petra sacra non sit instructum: Altaris autem, & petræ consecratio postulat, ut in iis condantur Reliquiæ Sanctorum. Quamobrem S. Ambrosius epist. 54. ad Marcellinam sororem scribit: *Cum Basilicam dedicare vellem, mihi tamquam uno ore interpellare cœperunt dicentes: Sicut in Romana, sic Basilicam dedices. Respondi: Faciam, si Martyrum Reliquias invenero*: repertisque SS. Gervasii & Protasii corporibus, Romano ritu Basilicam dedicavit.

Psalmus Judica me Deus, ad initium Missæ adhibitus usque ab 8. sæculo. Vertus confutatur.

9. Quidam existimant, non admodum antiquam esse disciplinam recitandi Psalmum *Judica me Deus* in principio Missæ. Vertus tom. 3. par. 1. cap. 1. putat, Psalmum non amplius quam a ducentis annis initio Missæ ab Ecclesia Romana recitari cœptum. Sed audaculi Verti manifestus est error. Nam in veteri Missali Romano ante quingentos annos scripto in Bibliotheca Angelica Romæ hæc habentur: *Cum autem indutus fuerit* (Sacerdos) *accedat ad Altare, & dicat*: Introibo ad Altare Dei. ℟. Ad Deum *&c. Psalmum* Judica me Deus. *Tunc inclinet se ante Altare, & dicat* Confiteor Deo. Præterea Micrologus Missæ Romanæ ordinem describens cap. 23. *Paratus*, inquit, *Sacerdos venit ad Altare dicens Antiphonam* Introibo ad Altare Dei, *& Psalmum* Judica me Deus, *post quem sequitur Confessio*; idque confirmat Innocentius Tertius lib. 2. de Mysteriis Missæ cap. 13. Et qui vetera monumenta diligentius excusserunt, ea documenta proferunt, quibus luculenter ostenditur, Psalmum hunc in principio Missæ dici consuevisse sæculo septimo & octavo. Quia vero nihilominus quidam Antiphonam *Introibo* cum Psalmo *Judica me Deus* recitabant, quidam prætermittebant, idcirco S. Pius V. cum Missale recognovit, statuit, ut a quolibet Sacerdote ad Ritus uniformitatem illa Antiphona & Psalmus recitaretur

Confessio in principio Missæ ex Apostolica traditione. Incertum quis composuerit Confiteor.

10. *Confiteor* Pontiano Papæ quidam tribuunt, sed falso. Illud vere dici potest, Apostolicæ Traditionis esse, generatim ut ingenua peccatorum Confessio præeat. Nam Sacerdotes quoque & Prophetæ veteris Testamenti eam, antequam sacrificarent, Confessionis formulam adhibebant: *Peccavimus Domine, injuste egimus, iniquitatem fecimus*. Formula vero peculiaris hæc, qua nos in Missæ utimur Sacrificio, certe ab anno usque 1300. in usu erat. In Liturgiis S. Jacobi & S. Marci Euangelistæ Sacerdos sua ipsius peccata incipit accusare, quorum deinde a Deo sibi & populo veniam petit. In veteri Ritu Mozarabico nulla erat Confessio, sed locum *Confiteor* aliæ orationes ob-

ti-

tinebant, additæ a Cardinale Ximenio. Hæc qui uberius pertractata habere cupiat, adeat Cardinalem Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 2. Le Brun tom. 1. pag. 127. Grancolas de antiquis Liturgiis pag. 447. Meratum ad Gavantum par. 1. tom. 1. pag. 382. & seq. Illud observatu dignum putamus, ab Hæreticis nihil objectum esse adversus Psalmum *Judica me Deus*, neque adversus Confessionem, quatenus eam Sacerdos Deo & hominibus præsentibus facit.

Ratio, cur confiteamur peccata non solum Deo, sed etiam Sanctis.

11. Quidam tamen eam Confessionem ausi sunt improbare, quod Sacerdos peccata sua Sanctis confiteatur; quod ex ea hæresi profluit, Sanctos nimirum, qui longe absunt, ut nullas orationes nostras, ita ne confessiones quidem audire posse. De invocatione Sanctorum egimus in nostro Opere de Canonizatione Sanctorum, & quomodo ad eos orationes nostræ perveniant demonstravimus. Itaque in præsentia dicimus, Sanctos quemadmodum orationes, ita & confessiones nostras intelligere; ac Deo quidem confessionem fieri peccatorum, quibus illi facta est injuria, ac per pœnitentiam ab eo veniam impetrari; eamdem vero confessionem coram Sanctis etiam fieri, qui cum Christo in fine sæculorum sedebunt humani generis judices, juxta illud Matthæi cap. 19. *Amen dico vobis, quod vos qui sequuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel*; & juxta illud D. Pauli 1. ad Corinth. cap. 6. *An nescitis quoniam Sancti de hoc mundo judicabunt?* In 14. Ordine Romano apud Mabillon. Musei Italici tom. 2. pag. 529. extat formula illa *Confiteor Deo &c.* in qua addita sunt paucula quædam verba: *Quia peccavi nimis cogitatione, delectatione, consensu, verbo, & opere.*

Psalmus quandoque omittitur in Romana Ecclesia, nec usurpatur a Carthusianis & aliquot aliis Ordinibus, nec in Ritu Ambrosiano.

12. Psalmus *Judica me Deus* omittitur in Missis Defunctorum, & Passionis tempore: ob eam rationem prætermitti ait Tournely tom. 2. de Eucharist. pag. 412. quod Psalmus sit lætitiæ, ut constat ex illis verbis, *Quare tristis es anima mea?* Nullus autem in Missis Mortuorum, & quæ Passionis tempore celebrantur, lætitiæ locus. Pouget loco citato pag. 825. putat, in iis Missis Psalmum illum omitti ex continuatione veteris Ritus priscorum sæculorum, cum Psalmus ille non recitabatur; nam ejus usum paullo ante diximus ad 7. vel 8. sæculum esse referendum. Carthusiani, Fratres Prædicatores, Carmelitæ in principio Missæ numquam illum Psalmum, sed versus quosdam ex aliis Psalmis sumptos recitant. Contractior est Carthusianorum & Fratrum Prædicatorum formula Confessionis, seu *Confiteor*; in utraque tamen coram Deo & Sanctis fit confessio. Juxta Ritum Ambrosianum non dicitur Psalmus *Judica*, sed post Antiphonam *Introibo* statim sequitur Confessio: & Carthusiani, ut etiam Fratres Prædicatores non osculantur Altare, sed capite inclinato illud salutant. Qui vero Romano Ritu Altare osculatur, nec Altare nec Crucem salutat; osculum enim est quædam salutatio, ut videre est apud Meratum loco cit. pag. 399.

Liturgia S. Jacobi sinceritas.

13. De Liturgiis S. Jacobi Apostoli & S. Marci Euangelistæ quædam su-

 perius

perius attigimus. Natalis Alexander Eccl. Hist. tom. 3. sæculo I. cap. 12. art. 3. ostendere conatur spuriam esse utramque Liturgiam. Verum Allatius in Symmictis Epistola ad Bartholdum Nihusium, allatis veterum Auctoritatibus, ostendit, eam Liturgiam Jacobi Apostoli genuinum esse fœtum. Et sane eam ut genuinam Ecclesia Græca semper agnovit, & Concilium Trullanum can. 32. præcepit, in Missa vinum cum aqua mixtum esse offerendum, ac ad Apostoli Jacobi provocat Liturgiam: *Nam & Jacobus Christi Domini nostri secundum carnem Frater, cui & Hierosolimytanæ Ecclesiæ thronus primum est creditus, & Basilius Cæsariensium Archiepiscopus, cujus gloria omnem terrarum orbem pervasit, mystico nobis in scriptis tradito sacrificio ita consecrandum in Divina Missa ex aqua & vino sacrum Calicem ediderunt*: quæ quidem non conjecturæ sunt, sed validissima argumenta, quibus Liturgiæ S. Jacobi sua sinceritas vindicatur. Videatur Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. I. cap. 8. ubi etsi de S. Marci dubitat Liturgia, eam tamen S. Jacobi obfirmate tuetur, & multa eruditionis copia a suppositionis nota vindicat.

Ritus Mozarabicus unde appellatus. Illum Hispani reliquerunt sub Gregorio VII. Cardinalis Ximenius illum restituit in Sacello quodam Ecclesiæ Toletanæ.

14. Ritum Mozarabicum supra memoravimus, qui etiam Gothicus appellatur. Eo Hispaniæ Ecclesia utebatur, & ideo Gothicus appellatus, quod per id tempus adhiberetur, cum Gothi Hispanis imperitabant. Mozarabus etiam vocatus est, quod cum totam fere Hispaniam Arabes occupassent, Christiani *Mixtarabes*, ac deinde corrupta voce *Mozarabes* sint appellati, hoc est cum Arabibus mixti. De hoc Ritu verba fecimus lib. I. de Canonizat. Sanctor. cap. 5. n. 6. Satis igitur hic erit innuere, sub S. Gregorio Septimo Hispanias, eo ritu relicto, Romanum esse amplexas; ejus tamen ne memoria omnino interiret, Cardinalis Ximenius Archiepiscopus Toletanus Missale, & Divina Officia typis imprimi curavit, voluitque ut Missa in quodam Sacello Metropolitanæ Ecclesiæ Toleti juxta eum ritum celebraretur: quædam in ea Diœcesi sunt Parœciæ, quæ eo ritu etiam nunc utuntur, ut testatur Alvarus Gomezius lib. 2. de Gestis Cardinalis Ximenii. Apud Cardinalem de Aguirre tom. 3. Concilior. Hispaniæ pag. 238. est Concilium quoddam Ilerdense a Candido Cardinale Alexandri Secundi Legato habitum, ut Hispani a Mozarabica ad Romanam Liturgiam revocarentur. Eorum, quæ egit S. Gregorius Septimus apud Alphonsum Hispaniæ Regem, ut Gens illa Romanum Ritum amplecteretur, eodem loco reperias documenta pag. 256. Tota vero Liturgia Mozarabica refertur pag. 258. & seq. de eadem Liturgia loquitur Fleury Hist. Eccl. tom. 7. pag. 336.

Ritum Ambrosianum D. Ambrosius verius auxit, quam instituit.

15. Ad extremum quædam de Ambrosiano Ritu tetigimus, quem fuse explicat Vicecomes de Missæ Ritibus lib. 2. cap. 12. & 13. ubi probat, illum ritum non fuisse a S. Ambrosio institutum; in eo plures esse cæremonias Ambrosii ætate vetustiores, plures ab ejus Prædecessoribus institutas ipsum esse amplexum, plures etiam de suo addidisse, quasdam fecisse meliores; eumdemque Ritum in Ecclesia Bononiensi, cum Mediolanensi Archiepiscopo esset subjecta, esse adhibitum. De Ambrosiana Liturgia loquitur Le Brun tom.

tom. 2. pag. 175. illudque animadvertit, S. Ambroſium ex illius Provinciæ Præſide, cum adhuc Catechumenus eſſet, creatum Epiſcopum, qui octo dierum ſpatio Baptiſmum, ſacros Ordines, & Epiſcopatum ſuſcepit, principio nihil aliud facere potuiſſe, quam probe diſcere quod doceretur. Veriſimile tamen eſt progreſſu temporis quædam Divinis Officiis addidiſſe, quæ ad nutriendam Fidelium pietatem utiliſſima judicata ſunt.

CAPUT IV.

De Introitu, Kyrie eleiſon, & Hymno Gloria in Excelſis.

1. SAcerdos, gradibus conſcenſis, oſculatur Altare, ad cujus ſiniſtram partem ſe confert, quæ *Cornu Epiſtolæ* dicitur. Le Brun citato tom. 1. pag. 157. ſapienter monet, in veteribus Romanis Ordinibus & Auctoribus Eccleſiaſticis uſque ad ſæculum 15. partem ſiniſtram Altaris dici conſueviſſe dexteram, ex manu dextera Sacerdotis ad Altare converſi, eorumque qui in Eccleſiam ingrederentur. Sed cum in Pontificali Romæ edito anno 1485. deinde propoſitum fuerit obſervandum, dexteram, & ſiniſtram Altaris partem eam eſſe, quæ eſt dextera & ſiniſtra Crucifixi, qui in medio Altari collocatus eſt, inde factum, ut nunc ſiniſtra Altaris pars habeatur, in qua Epiſtola, dextera vero, in qua Evangelium recitatur.

A vetuſtis temporibus ad ſæculum 15. dextera & ſiniſtra Altaris erat quæ eſt dextera & ſiniſtra Sacerdotis ad illud converſi; nunc quæ eſt dextera & ſiniſtra Crucifixi.

2. Sed de Introitu nunc dicendum, qui conſtat ex Antiphona, Pſalmo, & *Gloria Patri*. Introitus dicitur, ſeu quod Miſſæ principium eſt, ſeu quia a Choro canebatur, cum Sacerdos ad Altare accederet. In Miſſali Ambroſiano vocatur *Ingreſſa*, in Liturgia Mozarabica, & in Miſſali Carthuſianorum, Fratrum Prædicatorum, & Carmelitarum *Officium* appellatur. Miſſæ Introitum S. Cæleſtino I. tribuunt Valfridus & Micrologus, & cum his conſentiunt Martinus Polonus, Platina, & alii apud Torres Inſtitut. Sacerdot. de Sacrificii oblatione pag. 61. Sed hæc opinio omni caret fundamento. Honorius lib. 1. in Gemma Animæ cap. 87. Auctorem Introitus Miſſæ fuiſſe putat S. Gregorium; quod veriſimilius eſt. Nam Sanctus ille Pontifex Antiphonarium compoſuit ſelectis e Pſalmorum libro Antiphonis, aliis quidem ad Introitum, aliis ad Reſponſorium, aliis etiam ad Offertorium: Introitus Auctorem exiſtimat S. Gregorium etiam Brunus de Cæremoniis lib. 2. cap. 1. pag. 28.

Introitus varia nomina.

Ejus auctor non S. Cæleſtinus I. ſed S. Gregorius Magnus.

3. In eo Antiphonario omnes Introitus ſunt e Pſalmis depromti, paucis quibuſdam exceptis, quos Durandus *irregulares* appellat, ut qui dicitur in Nativitate Domini, *Puer natus eſt nobis*; & in Aſcenſione Domini, *Viri Galilæi*; & in die Pentecoſtes, *Spiritus Domini*; & in Feſto S. Petri Apoſtoli, *Nunc ſcio vere*. Atque hi omnes Introitus irregulares ſi non e Pſalmis, e ſacris tamen paginis deſumti ſunt. Et pauculi nunc quidam aſunt, qui neque e Pſalmis, neque e ſacra Scriptura petiti ſint, nec in Gregoriano Antiphonario reperiantur, ut ſunt, *Salve ſancta parens*; *Gaudeamus*

Introitus omnes deprompti ex Pſalmis verſionis Italicæ. Pauculi quidam irregulares aliunde deſumti.

mus omnes in Domino; & *Benedicta sit Sancta Trinitas*; nec prætereundus Introitus Feriæ tertiæ Pentecostes, *Accipite jucunditatem gloriæ vestræ &c. commendatum donum accipite, & jucundamini, gratias agentes ei, qui vos ad cælestia regna vocavit*; qui sumptus est e lib. 4. Esdræ cap. 2. verf. 36. & 37. qui liber ab Hebræo quodam ad Christianam Fidem converso eo consilio creditur scriptus, ut Judæi Christi Religionem susciperent; qua de re vide Differt. Calmeti in 4. librum Esdræ. Illum ex Canone sacrarum Scripturarum exclusit Concil. Trident. sess. 4. etiamsi quidam ex Patribus eum habuerint Canonicum. In Introitu Psalmus integer cum *Gloria Patri* recitabatur. A mille fere annis non amplius totus dicitur, sed pauci quidam versus e Psalmo; hique sunt ex interpretatione, quæ ante Hieronymi ætatem adhibebatur, & a Patribus vocatur *Italica*; qua etiam nunc utuntur Ambrosiani, iique pauci, qui Mozarabicum Ritum sequuntur, & Clerus Basilicæ Vaticanæ, qui juxta Breviarium ejusdem Basilicæ Psalmos legit interpretationis Italicæ. Post *Gloria Patri* iterum dicitur Antiphona, a qua Missa est incepta; sed eam Ambrosiani non repetunt præterquam in Missis mortuorum; quædam Ecclesiæ, atque etiam Carmelitæ in quibusdam solemnioribus Festis eam semel, iterum dicunt, & tertio.

Olim præcinebantur a Clero, nec recitabantur a Celebrante.

4. Introitum a Choro præcini consuevisse superius diximus, qui propterea a Sacerdote non recitabatur; nunc vero introitum legit Sacerdos tam in Missis privatis, ut id quod a Choro dicendum esset suppleat, quam in solemnibus, quia fieri potest, ut quæ Chorus canit, probe non intelligat. Vide Bellarm. tom. 3. controverf. lib. 6. cap. 16. de Missa, Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 3. Le Brun tom. 1. pag. 160. & seq. Tournely tom. 2. de Eucharist. pag 413. Nec contemnendæ Ivonis Carnotensis, Ruperti, & Innocentii Tertii considerationes, qui animadvertentes Introitum plerumque ex verbis veteris Testamenti esse compositum, docent per eum nobis in memoriam revocari clamores & desideria veterum Patrum Messiæ adventum expectantium. De Introitu scripserunt Macrus Vocabular. verbo *Introitus*, & Torres loc. cit. qui eadem confirmant de veteri ritu, cum integer dicebatur Psalmus, ac de significatu multarum precum, quibus veteres Patres Messiam efflagitabant.

De Introitu Romani Pontificis.

5. Romano Pontifici solemniter celebranti, cum sacris indutus vestibus e Throno descendit accessurus ad Altare, tres ultimi Presbyteri Cardinales illi occurrunt, eumque in pectore & in facie osculantur; quam cæremoniam etsi quidam existimant tres Marias exprimere, tamen vera ejus significatio est trium Regum Magorum: *Tres Sacerdotes, qui Pontifici venienti coram Altare reverenter occurrunt, & inclinantes os ejus osculantur & pectus, tres illos Magos signant:* verba sunt Innocentii Tertii lib. 2. de Myster. Missæ cap. 11., qui deinde profunda ejus cæremoniæ Mysteria explicat: *Per geminum osculum geminam in Christo naturam confitentur, Divinam scilicet & Humanam, Divinam quasi latentem in pectore, Humanam quasi patentem in ore.*

6. Sed

Post Introitum Sacerdos dicit Kyrie, Gloria in Excelsis &c.

6. Sed ad privatam Missam regrediamur, unde divertimus, & ut occasio tulerit interdum, non tamen nisi obiter, digrediemur. Lecto Introitu Sacerdos venit ad medium Altare, & dicit *Kyrie Eleison*, ac deinde *Gloria in Excelsis*, si quidem ex Rubrica dici oporteat; quo hymno vel dicto, vel prætermisso, prout Rubrica jubet, ad populum conversus dicit, *Dominus vobiscum*, aut si Episcopus sit, *Pax vobis*; ac postquam Minister respondit, *Et cum spiritu tuo*, redit ad Cornu Epistolæ, ubi dicit *Oremus*, & Collectam legit.

Kyrie Eleison est in Liturgiis S. Jacobi & veterum Patrum.

Ante S. Gregorium verba illa usurpata.

7. Græca verba sunt *Kyrie Eleison*, quæ significant *Domine miserere*, qua precatione nihil ad ea quæ nobis opus sunt, accommodatius, ut ea fugiamus pericula, quæ semper nostræ imminent animæ, ni Deus nostri misereatur. Quapropter Isaias cap. 33. *Domine*, inquit, *miserere nostri; te enim expectavimus*; & Baruch cap. 3. *Audi Domine, & miserere*. Hæc precatio adhibetur in Liturgiis S. Jacobi Apostoli & veterum Græcorum Patrum. Quis ab Oriente hæc verba in Occidentem invexerit, Viri docti disputant. Vulgaris olim opinio fuit S. Gregorium Magnum ea Missæ addidisse; sed falsitatis arguitur, quod constat sexaginta ante S. Gregorium annis ea ab Apostolica Sede & ab Italiæ Provinciis esse usurpata; nam Concilium Vasense anno 529. habitum tom. 4. Concil. pag. 1680. ait: *Et quia tam in Sede Apostolica, quam etiam per totas Orientales & Italiæ Provincias dulcis & nimium salutaris consuetudo est intromissa, ut Kyrie eleison frequentius cum grandi affectu, & compunctione dicatur, placuit etiam nobis, ut in omnibus Ecclesiis nostris ista tam sancta consuetudo & ad Matutinum, & ad Missas, & ad Vesperas Deo propitio intromittatur*. In Missa Latina verba Græca adhibentur *Kyrie eleison*, atque etiam quædam Hebraica *Amen*, *Alleluja*, *Sabaoth*, & *Hosanna*, ut eadem significetur esse Ecclesia, primum ex Hebræis & Græcis, ac deinde e Latinis conflata: Augustinus Joannes Faschius Heterodoxus die 20. Decembris ann. 1696. præsidente Joanne Andrea Schmidt Dissertationem examinandam proposuit: *De insignioribus veterum Christianorum Formulis*, tom. 398. Miscellaneorum insertam Bibliothecæ Dominici Cardinalis Passionei. In ea Dissertatione Auctor pag. 27. consultius fore ait, si verba Græca *Kyrie eleison* in alia verba commutarentur, quæ populus intelligeret. Sed neminem quidem certe futurum arbitror, qui præ hujus Faschii opinione posthabeat veterem constantemque sensum Ecclesiæ. Post Introitum alternis a Sacerdote & Ministro ter dicitur, *Kyrie eleison*, ter *Christe eleison*, & rursus ter *Kyrie eleison*. S. Thomas in 3. par. q. 83. art. 4. *Misericordia*, inquit, *petitur dicendo Kyrie eleison, ter quidem pro Persona Patris, ter autem pro Persona Filii, cum dicitur Christe eleison, & ter pro Persona Spiritus Sancti, cum subditur Kyrie eleison, contra triplicem miseriam ignorantiæ, culpæ, & pœnæ; vel ad significandum, quod omnes Personæ sunt in se invicem*.

Olim non erat præfinitum quoties dicendum esset.

8. Olim non erat præfinitum, quoties dicendum esset *Kyrie eleison*, & in iis Missis omittebatur, quæ post Litanias celebrarentur, in quibus id

jam

jam antea dictum fuerat. Vide Bellarm. tom. 3. controverſ. lib. 6. de Miſsa cap. 16. tit. de *Kyrie eleiſon*, Tournely de Sacram. Euchar. tom. 2. pag. 412. Le Brun tom. 1. pag. 165. & ſeq. Pouget tom. 2. Inſtitut. Catholicar. pag. 830. Macrum in Vocabular. Eccleſiaſt. verbo *Kyrie eleiſon*, Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 1. Meratum par. 1. tom. 1. pag. 174. & ſeq. Boucat. tom. 5. Theologiæ Patrum par. 4. pag. 69. Numerum autem præfinitum non fuiſſe repetitionum *Kyrie eleiſon*, ſed toties dici conſueviſſe, quoties voluiſſet Sacerdos, qui Miſſam celebrabat, teſtatur Martene de antiquis Eccleſiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 3. n. 5. *Interim cantato & repetito ſemel & iterum pro ſolemnitatum varietate Introitu, Chorus ſubjungit, Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, quod tamdiu olim repetebat, donec ſubſiſtendum Celebrans innuiſſet*; quod confirmat etiam Mabillonius in Commentariis in Ordinem Romanum art. 6. n. 3. qui & illud etiam quod ſupra diximus, docet, *Kyrie eleiſon* dici non conſueviſſe in Miſſis, quæ dictis antea Litaniis celebrarentur: *In primis Kyrie eleiſon toties repetebatur, quoad Pontifex aliquo nutu finem deſignaret. Unde Paris de Craſſis obſervat, Kyrie in Miſſis Pontificiis tamdiu protrahi, quamdiu reverentia Papæ a Cardinalibus facienda durat. Verum in iis Miſſis quæ Litanias ſequebantur, Kyrie eleiſon omitti mos erat, ut ex libellis noſtris patet, ob eam videlicet cauſam, quod in Litaniis jam cantatum fuiſſet*. Ambroſiani ter has voces *Kyrie eleiſon* adhibent, poſt *Gloria in Excelſis*, poſt Euangelium, & in fine Miſſæ.

De hymno Gloria in Excelſis. Græci eum vocant Doxologiam.

9. D. Thomas loco citato loquitur de Hymno *Gloria in Excelſis*: *Tertia autem pars commemorat cæleſtem gloriam, ad quam tendimus poſt præſentem vitam & miſeriam dicendo* Gloria in Excelſis Deo, *qui cantatur in Feſtis, in quibus commemoratur cæleſtis gloria. Intermittitur autem in Officiis luctuoſis, quæ ad commemorationem miſeriæ pertinent*. De hoc Hymno dici poteſt ejus principium ortum eſſe ab Angelis, qui Chriſto Jeſu nato cecinerunt: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, ut diximus cum de Chriſti Nativitate ſermonem habuimus; reliquum vero hymnum homines condiderunt, quod monent Concilii Toletani Patres: *Reliqua quæ ibi ſequuntur Eccleſiaſtici Doctores compoſuerunt*. Illum Græci *Doxologiam* vocant, ut eum diſtinguant ab Hymno *Gloria Patri & Filio*.

Ejus hymni principium profectum ab Angelis. Reliqua ſunt incerti Auctoris.

10. Viri docti quærunt, quis Auctor reliqua addiderit. Innocentius Tertius lib. 2. Myſteriorum Miſſæ cap. 20. ait, multos illum S. Teleſphoro Papæ, alios Hilario Pictavienſi Epiſcopo tribuere. Torres loco citato n. 64. pag. 94. ait ab Apoſtolis conditum. Sed ſapienter Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 4. n. 4. *Prima*, inquit, *hujus hymni verba: Gloria in Excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, e Calo ad nos Angelorum voce derivata ſunt. Cætera quis addiderit, incertum eſt*. Quidam putant ad Latinos eum hymnum a Græcis permanaſſe.

Ab Oriente profectum non continuo in Miſſam illatum.

11. Neque tamen in Miſſa dici cœptum ſimul ac ab Oriente in Occidentem tranſierit; nam de eo hymno Concilium Toletanum IV. ann. 63. habitum veluti de oratione loquitur, in quam plures Doctores de ſuo quiſque

quid-

quidpiam contulerint, quæque in Officiis recitaretur, nulla tamen Missæ facta mentione. Testaturque S. Gregorius Turonensis lib. 1. de Gloria Martyrum, in Galliis morem fuisse hymnum illum post Missam recitare agendarum Deo gratiarum causa propter rem, quæ bene prospereque acciderit.

In Laudibus recitare cœpit S. Benedictus.

12. S. Benedictum jussisse ferunt in laudibus eumdem hymnum recitari. In publicis autem acclamationibus cani consuevisse, constat ex Concilio VI. Generali, ex VIII. Concilio Toletano, & ex vita Leonis Tertii, qui, cum Pipino Caroli Magni filio obviam occurreret, illum hymnum cecinit. Videatur Auctor *Tractatus de Missa Divinisque Officiis* secundæ edit. Parisiensis ann. 1714. pag. 19. & 20. qui etiam innuit hymnum *Gloria in Excelsis*, 7. sæculo in Missam fuisse invectum.

Olim canebatur in Missa tantum Nativitatis. In Ecclesia Turonensi in prima Missa græce, in secunda latine.

13. Docet anonymus Liber, cui titulus *Speculum Ecclesiæ*, hymnum *Gloria in Excelsis*, in Missa tantum Nativitatis Domini cani consuevisse; eo enim die audita est vox Angelorum canentium *Gloria in Excelsis Deo*: illum præterea tradit, græce in prima Missa, in altera vero latine cani solitum: *In hac Missa cantatur Gloria in Excelsis, quod antea tacebatur. Solus Sacerdos præcinit hac nocte, mox cum eo totus Chorus. Nos (scilicet in Ecclesia Turonensi) canimus illud græce juxta morem antiquum Ecclesiæ Romanæ in prima quidem Missa, sed in secunda latine.*

Postea illum die Dominica & Festis solemnibus solus Episcopus recitabat, Presbyteri in die Paschatis tantum.

14. Deinde vero ad alias quoque Missas propagatus fuit hymnus ille, ita tamen, ut ab Episcopo tantum die Dominica recitaretur & solemnibus Festis. Presbyteris vero Missam celebrantibus illum præterquam in die Paschatis non licebat recitare, quod evincitur e principio libri Sacramentorum S. Gregorii: *Item dicitur Gloria in Excelsis Deo, si Episcopus fuerit, tantummodo in die Dominico sive diebus festis. A Presbyteris autem minime dicitur nisi in solo Paschate.* Hujus præscripti meminit etiam Walfridus cap. 22. his verbis: *Statutum est, ut ipse hymnus in summis Festivitatibus a solis Episcopis usurparetur, quod etiam in Capite libri Sacramentorum designatum videtur.*

Paullo post X. sæculum licuit Presbyteris Gloria in excelsis recitare in Missa per annum.

15. Berno quidam Abbas Richelii, qui post annum vivebat 1000. librum scripsit *de rebus ad Missam spectantibus*, in quo audacter sane dixit, se nescire, quamobrem in Missa non liceret dicere *Gloria in Excelsis* præterquam in Pascha, cum decere videatur, ut etiam in die Natali Jesu Christi, & in Dominicis & Festis diebus a Presbyteris ille hymnus recitaretur: *Cur non liceat omni die Dominico vel Natalitiis Sanctorum Presbyteros hymnum illum canere, quem nato in carne Domino Angeli cecinere? Quod si concessum est illum cantare in Pascha secundum prætitulationem Missalis, non multo minus licitum puto in Nativitate Domini, quando primum cœpit audiri ab hominibus in terris, qualiter ab Angelis canebatur in Cælis. Proferant Contradictores in medium ubinam sit a Sanctis Patribus, vel ab ipso sanctissimo Papa Gregorio interdictum. Et si ad hæc respondere non valemus, merito manus damus.* Parere profecto æquum erat Bernonem Abbatem, non disceptare: luculenter enim S. Gregorius illud decreverat.

Sed

Sed paullo post Bernonis ætatem mos introductus est, ut quivis Presbyter in Missa diceret *Gloria in Excelsis*. Hugo Menardus in notis ad librum Sacramentorum S. Gregorii pag. *6.* de Bernone ita scribit: *Ei sufficere debebat sui Missalis auctoritas, instituti olim a sanctis Patribus, & ab ipso sanctissimo Gregorio recogniti; sed tandem institutio mutata.*

Excipiuntur tamen quædam tempora, quibus omittitur.

16. Nunc hymnus ille in omnibus dicitur Missis, exceptis Missis Mortuorum, & iis quæ in Feriis infra annum, extra Paschale tamen tempus, in Dominicis Adventus, Septuagesimæ, Sexagesimæ, Quinquagesimæ, Quadragesimæ, & toto Passionis tempore dicuntur. Nam hymnus ille ad spiritalem lætitiam pertinet, cui nullus est locus per eos dies luctui & pœnitentiæ præstitutos. In Canone *Hi duo* de Consecrat. dist. 1. habetur: *In Septuagesima intermittimus* (Alleluja, & Gloria in Excelsis) *quia peccato hominis veteris a conventu Angelicæ jubilationis expulsi, in hujus miseræ vitæ Babylone super flumina ejus sedemus & flemus, dum recordamur illius Sion, in qua Deum decet hymnus.* Et Canone qui sequitur, ex Quadragesima excipitur Feria 5. in Cœna Domini, in qua ut etiamnum fit, canitur *Gloria in Excelsis*. Canonis verba hæc sunt: *Porro Gloria in Excelsis Deo ab Episcopis in Cœna Domini inter Missarum solemnia more nostro dicenda est.* Et in Decretali *Consilium* de celebratione Missarum præscribitur, ne in Missis votivis B. Virginis dicatur *Gloria in excelsis*. Verum hoc exolevit etiam juxta Rubricas Missalis Romani. Nam dicitur ille hymnus in Missis votivis Angelorum, & B. Mariæ in sabbatho, non tamen in aliis ejusmodi Missis, nisi gravis causa intercesserit. Vide Suarez in 3. par. tom. 3. disput. 83. sect. 1. §. *Quarto additur*. Videatur etiam Grancolas 1. par. veter. Sacramentarii Ecclesiæ pag. *436.* & pag. *763.*

Hymnus ille vel ipsi Luthero probatus.

Explicantur illa: Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuã.

17. Tanta est hujus hymni devotio, tanta pulcritudo, ut vel ipsi Luthero probatus fuerit, ut videre est in ejus libro de Formula Missæ, & testatur Bellarminus loco citato. Quidam quærunt, quo sensu accipienda sint illa verba *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam*; eaque interpretatio videtur aptior, sæpenumero in sacris paginis Dei gloriam idem significare ac ejus gratiam, & misericordiam: *Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei*; verba sunt Apostoli ad Rom. cap. 3. ideoque nos gratias agentes Deo propter ejus gloriam, gratias illi agimus propter ejus misericordiam erga nos, quæ illi vertitur in gloriam. Vide Le Brun tom. 1. pag. 183.

Post Gloria &c. Presbyter dicit: Dominus vobiscum; sed Episcopus: Pax vobis.

18. Post *Kyrie eleison* & *Gloria in excelsis*, si quidem hymnus ille ex Rubrica dicendus sit, Sacerdos dicit, *Dominus vobiscum*, & si Episcopus sit, *Pax vobis*, in diebus quidem lætitiæ; nam in diebus pœnitentiæ ipse quoque dicit *Dominus vobiscum*, ut reliqui Sacerdotes. De hac formula *Dominus vobiscum* supra quædam diximus. In Orientali Ecclesia formula, qua Sacerdotes populum salutant, est *Pax omnibus*, ut colligitur ex Basilii & Chrysostomi Liturgiis. In Concilio Bracarensi canon est 21.

Pla-

Placuit, ut non aliter Episcopi & aliter Presbyteri populum, sed uno modo salutent dicentes: Dominus sit vobiscum; sicut in libro Ruth legitur; & ut respondeatur a populo: Et cum spiritu tuo, sicut & ab ipsis Apostolis traditum omnis retinet Oriens, & non sicut Priscilliana pravitas immutavit; ubi emunctioris naris Scriptores non *Oriens* legendum existimant, sed *Occidens*: salutatio enim erat in Oriente: *Pax vobis*; quod observarunt Bona lib. 2. rerum Liturgicar. cap. 5. num. 1. Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 3. n. 7. Meratus tom. 1. par. 1. pag. 168. Monet Garzias Loaisa in notis ad illum Canonem, cum quo consentit etiam Tournely cit. tom. 2. de Eucharistia pag. 418. improbari in eo canone consuetudinem, quam Priscillianus conabatur invehere, ut Episcopus non semel tantum in salutatione populi diceret *Pax vobis*, sed etiam in omnibus salutationibus ceteris, in quibus dicit *Dominus vobiscum*. Nunc Episcopus in hac Missæ parte, de qua nunc agimus, dicit *Pax vobis*, quibus verbis Christus Dominus post Resurrectionem suam Discipulos salutavit, ut est apud Joann. cap. 20. Episcopus enim Christi figura est. In reliquis vero salutationibus dicit ut Presbyteri *Dominus vobiscum*, ut declaret, se esse ex numero Sacerdotum juxta animadversionem Innocentii III. de Mysteriis Missæ lib. 2. cap. 42. Leo VII. Pontifex sæculo 10. in Epist. ad Gallos, & Germanos ita scribit: *Consultum est etiam utrum Episcopi Pax vobis, an Dominus vobiscum pronunciare debeant. Sed non aliter per omnem vestram Provinciam tenendum est, quam in Sancta Romana Ecclesia. In Dominicis enim diebus & in præcipuis Festivitatibus atque Sanctorum Natalitiis Gloria in excelsis Deo, & Pax vobis pronuntiamus. In diebus vero Quadragesimæ, & in quatuor temporibus, sive in vigiliis Sanctorum, & in reliquis jejuniorum diebus Dominus vobiscum tantummodo dicimus.*

Unde ea Episcopi formula profecta, & quando usurpata.

19. Ex quibus colligitur, vetustum admodum esse morem, ut in aliquibus diebus Episcopus salutet populum dicens *Pax vobis*, in quibusdam *Dominus vobiscum*; ac in ea salutatione *Pax vobis* festivitas quædam & lætitia inesse videtur, cui non est locus in diebus pœnitentiæ; quæ quidem ratio longe melior videtur quam quæ affertur a Pauget Institut. Catholicar. par. 2. pag. 831. qui totam hanc rem ad arbitrium refert. Formulam *Pax vobis*, cui respondet Populus, *Et cum spiritu tuo*, olim adhibebat Episcopus, & Diaconus in quibusdam Ecclesiasticis cæremoniis etiam extra Missam; & Episcopus quidem ea utebatur, cum in Ecclesiam introiret, ut colligitur ex D. Chrysostomo homil. 33. in Matthæum: *Ingressi Ecclesiam, statim secundum legem istam dicimus: Pax vobiscum; & vos respondetis: & cum spiritu tuo.* Et homil. 36. in 1. epist. ad Corinthios: *Episcopus sub introitu in Ecclesiam pacem precatur omnibus, ut qui in domum ingreditur paternam.* Et homil. 3. in ep. ad Colossen. *Cum ingressus fuerit is, qui præest Ecclesiæ, statim dicit: Pax omnibus; quando sermonem facit, ac concionatur: Pax omnibus.* Et locus est in epist. 30.

alias 38. D. Cypriani ad Clerum Carthaginensem : *Auspicatus est pacem dum dedicat Lectionem* ; unde colligit eruditus Albaspinæus in notis ad Concil. Carthaginense III. cap. 4. Lectorem, antequam Euangelium legeret, *Pax vobis* dicere consuevisse; *Antequam Euangelii pronunciandi initium faceret olim Lector elata voce proferebat*: *Pax vobis*, *perinde atque hodierno die Diaconus dicit: Dominus vobiscum*.

CAPUT V.

De Orationibus, Epistola, Graduali, Tractu, & Sequentiis.

Orationes apud Ecclesiasticos Scriptores dicuntur Collectæ. Quid sit Collectas agere, congregari ad Collectam, adesse ad Collectam.

1. POstquam Episcopus, dicto *Pax vobis*, vel Sacerdos *Dominus vobiscum*, populum salutaverit in signum mutuæ communionis & pacis, qua Fideles invicem in Fide & Charitate Christi conjunguntur, astantes excitat ut Deum deprecentur dicens *Oremus*; deinde recitat Orationes, quæ in Missali Mozarabico & in vetustis Sacramentariis a Venerabili Cardinali Thomasio editis vocantur *Collectio*, & frequentius *Collectæ*. Collectæ nomen plures habet significatus. In Ep. I. ad Corinth. cap. 16. eleemosynas significat, quæ sustentandis pauperibus a Fidelium cœtu colligebantur: *De Collectis, quæ fiunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite, ut non cum venero tunc Collectæ fiant*. Apud Ecclesiasticos Scriptores *Collecta* significat cœtum Fidelium in unum locum convenientium ad orandum; quo sensu sunt eæ loquendi formæ, *Collectas agere*, *congregari ad Collectam*, *adesse ad Collectam*. Oratio denique, quæ in Missa dicitur, *Collecta* etiam appellatur, vel quia Sacerdos, qui veluti mediator est inter Deum & homines, vota omnium colligit; vel quia brevis est Oratio, quam Sacerdos recitat super populum congregatum; vel quia omnes collectis in se animis cogitationes & affectus suos ad Deum elevant. Videatur Claudius Espencæus tractatu de Collectis Ecclesiasticis.

Collectas composuit S. Gelasius, vel S. Gregorius. Recensentur plures Orationes a pluribus Romanis Pontificibus composite.

2. Collectæ vis & natura ad Apostolicam traditionem est referenda; nam apud Justinum secunda Apologia, & Tertullianum in Apologetico cap. 39. apparet veteres Christianos convenire in unum locum consuevisse, ut Dominum adorarent, eique sacrificium offerrent. Collectas, quibus nunc in Missis utimur, composuit aut S. Gelasius, aut S. Gregorius; sunt tamen inter eas quædam posterioris ævi. Leoni IV. ea tribuitur oratio *Deus, cujus dextera Beatum Petrum*, qui eam composuisse dicitur Neapolitanis pro defensione Ecclesiæ dimicantibus navali prælio cum Saracenis. Idem Pontifex composuit & illam, *Deus, qui Beato Petro collatis clavibus*, cum, condita Civitate Leonina, ad ejus portas feras apponeret, quod testatur Durandus lib. 7. cap. 15. & Innnocentius III. auctor fuit Orationis, *A cunctis*.

3. Idem

In Ecclesia Lateranensi olim nulla Collecta, sed Pater noster recitabatur. Una tantum quondam Collecta, nunc plures dicuntur, quarum præfinitus numerus.

3. Idem Durandus testatur, in Lateranensi quondam Ecclesia nullam earum Orationum, quæ in aliis dicerentur Ecclesiis, sed in earum locum solummodo *Pater noster* recitari consuevisse, quæ prima est Oratio nobis in novo Testamento proposita. Una tantum olim in hac Missæ parte Collecta seu Oratio dicebatur, ut ostendit Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 6. lin. 17. Sanctum quondam Columbanum accusavit Agrestinus, quod contra Ecclesiæ morem plures in Missa Orationes recitaret; quem egregie defendit Eustasius ejus discipulus, qui, ut narrat Jonas in ipsius Eustasii vita, docet, Deum, quo sæpius quæritur, eo citius inveniri; nihilque magis esse salutare & utile, quam multiplicitatem precum & assiduitatem orationis. Ne tamen Collectarum numerus ultra quam æquum esset augeretur, definitum est, ut non plures quam septem recitentur, ut post Belethum & Durandum observavit Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 3. n. 11. qui septem Collectarum numerum prætergrediatur, eum errare dicit Honorius in Gemma Animæ lib. 1. cap. 116. *Qui hunc numerum supergressus fuerit, ut cæcus errabit*; & Macrus vocabular. Ecclesiast. verbo *Collecta* post Innocentium III. docet Collectarum numerum imparem esse semper oportere, ut præscribunt Rubricæ; Ecclesia enim unitatem & conjunctionem vehementer desiderat, quæ per imparem numerum exprimitur, qui cum in æquas partes secari non possit, integritatem suam tuetur. In Romana, & in quibusdam aliis Ecclesiis recitata Collecta, aliæ quædam olim Orationes in solemnioribus festivitatibus dicebantur pro summo Pontifice, pro Imperatore, Rege, & Episcopo, quæ Orationes *Laudes* tum vocabantur. In libro Pontificali in Vita Hadriani I. locus est, qui ad hujusmodi consuetudinem referri posse videtur: *Alia vero die secunda Feria simili modo in Ecclesia B. Petri more solito ipse conspicuus Pater & egregius Pontifex Missarum solemnia celebrans, Deo omnipotenti, & præfato Carolo excellentissimo Regi Francorum & Patritio Romanorum laudes reddere fecit*. Harum formulas laudum vide apud Cardinalem Bona lib. 2. cap. 5. num. 8. apud Martene lib. 1. de antiquis Eccl. ritibus cap. 4. art. 3. num. 13. Mabillonium tom. 2. Musei Italici, Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 833.

De veteri ritu, & novissimo cum dicitur Flectamus genua &c.

4. Interdum ex Rubricæ præscripto post *Oremus* Sacerdos dicit *Flectamus genua*, & respondetur *Levate*. In Missis quæ cantantur, Diaconus olim *Flectamus genua*, idemque post aliquantum temporis dicebat *Levate*. Nunc vero Diaconus dicit *Flectamus genua*, & nulla mora injecta respondet Subdiaconus *Levate*. Alia enim consuetudo invecta est: nam quondam ad *Flectamus genua* populus in genua procidebat, & aliquantisper orabat; nunc vero neque genua flectit; nec orando immoratur; neque Diaconus subdit *Levate*, sed postquam ipse dixit *Flectamus genua*, statim respondet Subdiaconus *Levate*, ut bene explicat Bona rerum Liturgicar. lib. 2. cap. 5.

Cur ad Patrem dirigi-

5. Oratio seu Collecta ad Patrem dirigitur, & definit *in obsecrationem*

K 2 *& ob-*

tur Collecta? *& obtestationem per Christum* ejus Filium, qui Mediator, & Redemptor noster est. Idcirco autem ad æternum Patrem, non vero ad Trinitatem dirigitur, quia Dominus Jesus ad illum modum orare nos docuit Matthæi cap. 6. *Pater noster, qui es in Cælis*; & Joannis 6. *Quidquid petieritis Patrem in nomine meo*. In ea desinit verba: *Per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum*, tum quia *nullum aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*, tum quod *unus mediator Dei & hominum Deus & homo Christus Jesus*, tum denique quod *per eum solum habemus accessum ad Patrem*, juxta id quod legitur in Actis Apostol. cap. 4. in epist. 1. ad Timotheum cap. 2. & epist. ad Romanos cap. 5. Quoniam vero si ad Trinitatem dirigeretur Oratio, & concluderetur *Per Filium tuum*, videri possemus putare nos Christum Trinitatis esse Filium; aut si vox Filii prætermitteretur, ac tantum diceretur, *Per Christum Dominum nostrum*, Christi Personæ dividi viderentur, quarum una in Trinitate, quam invocamus, contineretur, altera seclusa, per quam invocaremus Trinitatem; idcirco ad unam tantum Personam Oratio dirigitur, omniaque in hunc modum incommoda summoventur. Cum autem prima sit Persona Patris, aliæ autem ab ea procedant, optimum visum est, ut cum ad unam Personam dirigenda sit Oratio, ad Personam Patris dirigatur juxta Carthaginense Concilium tertium cap. 13.

6. Neque vero Oratione directa ad Patrem, ceteræ inde Personæ Filius & Spiritus Sanctus excluduntur; monet enim Tertullianus libro de Oratione, propter Essentiæ unitatem in Patre Filium & Spiritum Sanctum intelligi; cumque in fine Collectæ Filius & Spiritus Sanctus vivere cum Patre & per omnia sæcula sæculorum regnare dicantur, satis declaratur nos cum Patre Filium etiam & Spiritum Sanctum invocare. Vide Bellarmin. controvers. tom. 3. lib. 5. de Missa cap. 16. §. *De Collecta*. De illa Collectarum seu Orationum clausula *Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum* loquuntur Tertullianus & Optatus Milevitanus, quorum alter in Apologetico cap. 21. *Dicimus*, inquit, *& palam dicimus, & vobis torquentibus lacerati & cruentati vociferamur, Deum colimus per Christum; per eum & in eo se cognosci vult Deus & coli*; alter autem lib. 3. scribit: *Paganum vocas eum, qui Deum Patrem per Filium ejus ante Aram rogaverit*. Ex quo intelligitur, eam clausulam ab Apostolis esse derivatam, eamque Apostolos a Christo Domino accepisse. Modo diximus, dirigi orationem ad Patrem; Missa enim repræsentatio quædam est illius oblationis, qua Christus sese obtulit Patri. Non tamen eam semper, sed

Nonnulla etiam ad Filium; & quamobrem. plerumque dirigi intelligendum est: quædam enim Collectæ, quæ tamen perpaucæ sunt & recentes, diriguntur ad Filium cum clausula, *Qui vivis, & regnas* &c. *Sunt tamen* (inquit Bellarminus loc. cit.) *quædam Collectæ, quæ diriguntur ad Filium, & concluduntur, Qui vivis & regnas* &c. *Sed eæ paucæ sunt, & fortasse non tam antiquæ, quam aliæ*. Addit ideo fortasse has Collectas esse compositas, ne cui fortasse in mentem caderet, non

aliam

aliam quam Personam Patris posse invocari: *Fortasse dedita opera voluit Ecclesia aliquas Collectas dirigi ad Filium, ne homines crederent, non posse disertis verbis invocari nisi Patrem*. Et Cardinalis Bona loco cit. num. 5. hæc scribit: *Ad solum igitur Patrem omnes fere Collectæ directæ sunt, paucæ ad Filium, nulla ad Spiritum Sanctum: non quia is donum est, & a dono donum non petitur, ut nonnulli cum Durando in suo Rationali philosophantur; sed quia Missa repræsentatio est ejus oblationis, qua Christus se Patri obtulit, ac propterea ad ipsum Patrem Liturgicæ precationes diriguntur*.

7. Post Collectam Minister populi nomine respondet *Amen*, de cujus vocis usu post Orationem loquitur Apostolus 1. Epist. ad Corinth. cap. 14. *Qui supplet locum idiotæ, quomodo respondebit Amen?* De eadem voce ejusque usu in fine Orationum loquuntur Justinus Martyr, & Hieronymus. Justinus Martyr Apologia secunda: *Absolutis*, inquit, *precibus, & gratiarum actione, quilibet de populo, qui adest, faustis vocibus acclamat, Amen*. Hieronymus lib. 2. in Epist. ad Galatas narrat, in omnibus Romæ templis auditam populi vocem clamantis *Amen*. Hæc vox hebraica est, & interdum est affirmantis, quandoque est desiderantis, aliquando etiam est assentientis. Cum post aliquod Fidei dogma adhibetur, exempli causa post Symbolum *Credo in Deum* &c. tunc rem ita esse affirmat. Si vero post aliquam Orationem, qua alicui opem a Deo imploramus, puta cum Sacerdos orat pro alicujus peccatoris conversione, tunc desiderium significat consequendi finis, in quem intendit Oratio. Denique si Sacerdotis Oratio rem aliquam respicit, quam nostrum est exequi & perficere, ut cum Sacerdos orat ut laudes Deo conferamur, & illi ut æquum est gratiæ agantur, tum vox *Amen* nostrum consensum significat; idemque est ejus vocis significatus in fine Orationis Dominicalis; in qua cum Deum deprecamur, nobis ut debita nostra dimittat, quemadmodum nos dimittimus debitoribus nostris, *Amen* significat, nos cupere veniam nobis a Deo dari injuriarum, quas illi fecimus, quemadmodum nos itidem ei remittimus, a quo in nos injuriæ ortæ sunt.

De voce Amen. Plures ejus significationes.

8. Ad eam Missæ partem, de qua nunc agimus, pertinent Epistola, Responsorium, Graduale, Alleluja, Tractus, Sequentia, seu Prosa: & D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 4. ait, ad Eucharistiæ Sacramentum, quod est mysterium Fidei, populum disponi *per doctrinam Prophetarum, & Apostolorum*, quæ legitur in Epistola; qua lecta in Choro cani Graduale, quod significat *profectum vitæ*; cani itidem *Alleluja*, quæ vox indicat spiritalem *exultationem*, aut cani Tractum *in Officiis luctuosis*, qui significat spiritalem gemitum: *Hæc enim omnia* (subjicit S. Doctor) *consequi debent in populo ex prædicta doctrina*.

De Epistola, Responsorio Graduali, Alleluja, Tractu &c.

9. In vetustis Codicibus Epistola dicitur Lectio *ex Apostolo*, quæ etsi interdum ex aliis quoque veteris novique Testamenti libris, plerumque tamen ex Epistolis D. Pauli desumitur; atque inde Lectioni post Colle-

Cur quod legitur post Collectas appellitur Epi-

ctam

stola. Lectio S. Scripturæ in Missa est e traditione Apostolica.

ctam *Epistolæ* nomen est inditum. Judæi die Sabbathi a lectione librorum Moysis & Prophetarum conventuum suorum sumebant exordium, ut colligitur ex cap. 12. & 15. Actuum Apostolorum. In novo Testamento S. Paulus epist. 1. ad Corinthios cap. 14. *Cum conveneritis*, inquit, *unusquisque vestrum Psalmum habet, doctrinam habet*; quo in loco quidam intelligunt Psalmos & Lectiones ante Sacrificium. Luculentior est locus ad Colossenses cap. 4. *Cum lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite, ut & in Laodicensium Ecclesia legatur, & eam, quæ Laodicensium est, vos legatis*; & 1. epist. ad Thessalonicen. in fine ait Apostolus: *Adjuro vos per Dominum, ut legatur Epistola hæc omnibus sanctis fratribus*. Quibus in locis etsi diserte non dicat Apostolus, ut earum Epistolarum lectio fiat in Missa, verisimile tamen fit, tempore Missæ lectas esse eas Epistolas; nullos enim alios conventus novimus Christianorum, quam qui ad sacram Synaxim agebantur. Quamobrem statui posse videtur, Divinarum Scripturarum & Epistolæ lectionem in Missa ab Apostolis esse introductam, quod monuere etiam Cardinalis Bona lib. 2. cap. 6. num. 1. Bellotte in suis observationibus pag. 396. Grancolas Tractatu Missæ pag. 36. & de antiquis Liturgiis pag. 504. Le Brun. tom. 1. pag. 202. Torres Instruct. Sacerdot. de Sacrificii Oblatione pag. 95. num. 67.

Primis Ecclesiæ sæculis legebantur Epistolæ Episcoporum, & summorum Pontificum.

10. Primis Ecclesiæ sæculis non Prophetarum modo & Apostolorum scripta, sed interdum Episcoporum etiam summorumque Pontificum Litteræ in Ecclesia legi consueverant, præsertim quæ *Pacificæ*, seu *Communicatoriæ* dicebantur; quarum commercio inter Romanum Pontificem cæterosque Episcopos pax & unitas servabatur, & quis orthodoxus, quis hæreticus esset omnibus palam erat. Eusebius Hist. Eccl. lib. 3. cap. 16. loquens de Epistola Clementis Papæ ad Corinthios testatur, eam in multis Ecclesiis legi consuevisse. De qua disciplina videatur Martene de antiquis Eccl. Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 4. n. 2. Card. Bona cit. cap. 6. n. 2. & Franciscus Bencinus in præclaro Opere de Litteris Encyclicis.

Series Epistolarum & Euangeliorum per totum annum digesta a D. Hieronymo. In Ambrosiano ritu duæ lectiones, altera, ex veteri, ex novo Testamento altera.

11. Series & ordo Epistolarum & Euangeliorum, quæ totius anni cursu leguntur in Missa, vulgo D. Hieronymo tribuitur, qui librum composuit appellavitque *Comitem*, quem typis edidit Pamelius in voluminibus de Rebus Liturgicis. In Missalibus Ambrosiano & Mozarabo duæ leguntur Lectiones ante Euangelium, quarum altera e veteri, altera e novo Testamento desumta est. Mabillonius de Liturgia Gallicana lib. 1. cap. 3. nu. 10. Gregorii Turonensis auctoritate probat, tres in Gallia Lectiones legi consuevisse, primam ex Prophetis, alteram ex Apostolo, tertiam ex Euangelistis. Una tantum Lectio plerumque legitur juxta præsentem disciplinam, quibusdam diebus exceptis, quibus plures leguntur. Lectio autem in eum finem instituta est, ut Christianus populus erudiatur, & per eam ad Sacrificium præparetur. *Præmittitur instructio Fidelis populi, quia hoc Sacramentum est mysterium Fidei, , ut supra habitum est: quæ quidem instructio dispositive quidem fit per doctrinam Prophetarum & Apostolorum, quæ*

in

in Ecclesia legitur per Lectores & Subdiaconos; verba sunt S. Thomæ loco superius citato art. 4. Qui vero mystice tractant de Missæ Sacrificio, docent ideo ante Euangelium Epistolam legi, non quod huic illud dignitate præstet, sed quod Apostoli præibant Christo, qui eos mittebat binos ante faciem suam. Et Innocentius Tertius lib. 2. Mysteriorum Missæ cap. 29. ait, Epistolam ante Euangelium legi, ut significetur munus Præcursoris Christi, qui venit parare vias ejus.

Epistolam sæculo 8. cantare cœpit Subdiaconus. In veteri Ordine Subdiaconi nihil reperitur de lectione Epistolæ.

12. In Missis privatis Epistola a Sacerdote legitur; in Cantatis a Subdiacono cantatur interea dum a Sacerdote legitur submissa voce, quæ tamen disciplina non eadem semper fuit. In veteri Ordinatione Subdiaconi nihil invenitur, quod ad Lectionem Epistolæ quoquo modo referri possit, ut apertissime ostendunt Hallier de materia & forma Ordinationis §. 16. n. 46. Morinus de sacris Ordinationibus par. 3. exercitat. 12. cap. 2. Id munus erat Lectorum. Sane Amalarius, qui 9. vixit sæculo, lib. 2. cap. 11. miratur tam sæpe a Subdiacono in Missa Epistolam legi: *Miror qua de re sumtus usus in Ecclesia nostra, ut Subdiaconus frequentissime legat Lectionem ad Missam, cum hoc non reperiatur ex ministerio sibi dato in Consecratione commissum, neque ex litteris Canonicis, neque ex nomine suo.* Idem mirari se ait Micrologus. Et Durandus Scriptor sæculi 13. lib. 2. Ration. cap. 8. anxie quærit quamobrem Epistolam legat Subdiaconus: *Quare Subdiaconus legit Lectionem ad Missam, cum non reperiatur hoc sibi competere vel ex eo nomine, vel ex ministerio sibi concesso?* Martene loco citato nu. 6. Subdiaconos putat in Ecclesiis legere cœpisse Epistolam sæculo 8. Nunc vero in Ordinatione Subdiaconi cum Episcopus dicat: *Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei*, jam firmum & definitum esse apparet, in Missa solemni munus esse Subdiaconi Lectionem canere; quam, si absit Subdiaconus, quivis potest canere Clericus in minoribus Ordinibus constitutus, non tamen adhibito Manipulo juxta Sac. Rituum Congregationis Rescripta, quæ indicat Meratus tom. 1. par. 1. pag. 202. In Missis solemnibus, ut modo dixi, Sacerdos, qui Missam celebrat, submissa voce Epistolam legit. Vertus autem more negat suo tom. 4. pag. 131. Rubricam, quæ præscribat, ut Sacerdos submissa voce Epistolam, Graduale, & Euangelium legat, reperiri aut in Missali S. Pii V. anno 1570. edito, aut in eo quod typis vulgatum fuit sub Clemente Octavo anno 1604. qua in re vel deceptus ipse fuit, vel alios voluit decipere, ut ostendit Le Brun tom. 1. pag. 201.

Vetustissima formula, Deo gratias probatur ex D. Augustino & D. Benedicto.

13. Lecta Epistola, in Missis privatis Minister, & Chorus in Missis solemnibus respondet, *Deo gratias;* quam vocem vetustissimam esse inde ostenditur, quod S. Benedictus cap. 66. Regulæ suæ eam commemoret tamquam a suis Monachis sæpe adhibitam; & S. Augustinus exprobrat Donatistis, quod illam Catholicorum vocem irriderent, *Deo gratias*.

Gradualis Etymon a gradibus sive

14. De Gradualis Etymologia, seu Antiphonæ, quæ post Epistolam dicitur, aliæ aliorum sunt opiniones. Quidam putant, eam Antiphonam ex

eo

Altaris, super quibus canebatur, sive suggestus, quo ascendebat Diaconus lecturus Evangelium, cum interea canebatur Graduale. Dicitur etiam Responsorium.

eo Graduale esse appellatam, quod in Altaris gradibus caneretur: *Graduale a gradibus dicitur, quia in gradibus canitur*: Verba sunt Honorii Augustodunensis in Gemma Animæ lib. 1. cap. *96*. Alii vero considerantes, Euangelium a Diacono in Suggestu, qui *Ambon* appellatur, cani consuevisse; ideo Graduale dictum putant quod caneretur, cum Diaconus gradus conscenderet Suggestus, ubi dicturus erat Euangelium; moremque canendi Graduale ideo introductum, ne tempus, quo diaconus recedens ab Altari in Ambonem ascendebat, sine aliquo cantu laberetur. Ita Beatus Rhenanus in Notis ad Tertullianum de Corona Militis; & cum eo consentit Ven. Card. Bellarminus tom. 3. controvers. lib. *6*. de Missa cap. *16*. tit. de Graduali. Responsorium etiam hæc vocatur Antiphona, vel quia Lectioni convenire & quodammodo respondere debet; vel quod cantaretur alternis, ut altera Chori pars alteri responderet, ut innuit Rabanus l. 1. cap. 33.

Gradualis auctor vel S. Cælestinus, vel S. Gregorius.

15. Gradualis quidam S. Cælestinum, quidam S. Gregorium auctorem fuisse existimant. Locus est in libro Pontificali in vita Cælestini I. *Constituit Graduale post Officium ad Missam* (sive, ut alii legunt) *ad Missas cantari*. S. Gregorium omnia quæ in Missis canenda sunt ordinasse, compertum est. Ven. Cardinalis Thomasius Præfat. ad veteres Missarum libros pag. 21. usque ad pag. *29*. & in Præfatione ad librum, cui titulus *Responsorialia & Antiphonaria Romanæ Ecclesiæ*, pag. 4. magna doctrina & eruditionis copia scripsit de Graduali, quem propterea merito magnis effert laudibus Le Brun. tom. 1. pag. 205. sed magnam difficultatem creat Canon 12. Toletani Concilii IV. anno *633*. habiti sub Honorio Papa.

Canon 12. Concilii Toletani 4. explicatus.

Etsi enim S. Gregorius Responsorium post Epistolam dici jussit, tamen canone illo diserte præscribitur, post Epistolam, nullo Responsorio interjecto, ut legatur Euangelium. Sed hanc difficultatem solvit Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. *6*. n. 4. eo enim tempore conditum esse canonem illum observat, cum in Hispania Mozarabus Ritus vigeret, juxta quem post primam lectionem ex veteri Testamento dicebatur Responsorium, deinde legebatur Epistola, ad cujus finem respondente Choro *Amen*, statim canebatur Euangelium; quamobrem Patres in eo Concilio, S. Isidoro Hispalensi Præsidente, convocati Ritum, quo per id tempus utebantur, retineri voluerunt.

Alleluja quid significet.

16. Alleluja, quæ dicitur post Graduale, Hebraica vox est, & significat *Laudate Dominum*. Ejus vocis auctorem fuisse David Regem e Psalmis colligitur, ut notat Cassiodorus in Psalm. 104. *Hoc verbi decus a præsenti Psalmo fecit initium, nec ante a quoquam reperitur positum, quamvis multi Scriptores fuerint primitus Hebræorum*. Ea vox est etiam Tobiæ cap. 13. nec usquam alibi reperitur in veteri Testamento. In nova autem Lege S. Joannes in Apocalypsis cap. *19*. narrat, se audivisse choros Angelorum in Cælo canentium Alleluja, unde licet conjicere, pulcherrimum illud Canticum e Cælo in Ecclesiam deductum. Sozomenus Hist. Ecclesiast. lib. 7. cap. *19*. tradit,

Sozomenus a Baronio reprehensus de usu Alleluja in Romana Ecclesia.

dit, Romæ quondam semel in anno in die Paschæ cantari consuevisse Alleluja: sed Baronius in notis ad Martyrologium Romanum ad diem 5. Aprilis plurimis Hieronymi allatis testimoniis Sozomenum refellit, idemque repetit in annalibus ad ann. Chr. 384. n. 23. Valesius in Sozomenum lib. 7. cap. 19. Scriptorem illum adversus Baronium defendit: *Reprehendit Baronius &c. Verum argumenta, quibus id probare nititur, parum firma mihi videntur. Proinde auctoritatem Sozomeni hic sequi malim, maxime cum Cassiodorus ejus verba retulerit in Historia tripartita. Qui profecto id numquam fecisset, nisi hunc morem vetustum scivisset fuisse Ecclesiæ Romanæ, ut in ea semel tantum Alleluja caneretur, die scilicet Paschæ.* Et Ven. Cardinalis Thomasius præfat. ad veteres Missarum libros utramque sententiam nititur ita componere, ut in die Paschæ publico caneretur Ritu Alleluja, cæteris vero diebus *ad libitum* eam quisque vocem usurparet, ut innuit Hieronymus.

Card. Thomasius utrumq; componit.

Usus ejus vocis in exequiis Christianorum ex Hieronymo.

15. In tomo de gestis D. N. J. C. cum de Sabbato Sancto egimus versus finem, polliciti sumus nos in hoc loco de Alleluja quidpiam amplius scripturos. S. Isidorus de Originibus lib. 6. cap. de Officiis ait, duas voces *Amen* & *Alleluja* in alias linguas propter earum sanctitatem non esse conversas: *Tanto enim sacra sunt nomina, ut etiam Joannes in Apocalypsi referat, se spiritu revelante vidisse, & audivisse vocem aquarum multarum, & tonitruum validorum dicentium Amen, & Alleluja: ac per hoc sic oportet in terris utrumque dici, sicut in Cœlo resonant.* In eodem loco D. Hieronymi auctoritatem produximus, qui testatur etiam in exequiis Christianorum Alleluja cani consuevisse. Nunc ex eodem Hieronymo huc afferimus illud, quod in cunis instruebantur pueri, ut Alleluja, utcumque possent, pronunciarent; sic enim scribit in Epitaphio Paulæ: *Audierat* (Paula nepotem suam) *in cunis & crepitaculis balbutiente lingua Alleluja cantare.* Aratores etiam devotionis gratia cantare Alleluja scripsit in Epistola ad Marcellam, quam Bethlehemum ut se conferat, hortatur: *In Christi villa tota rusticitas est. Extra Psalmos silentium est. Quocumque te verteris, arator stivam tenens Alleluja decantat.*

Tractus. Ejus Etymon.

16. Quidam e Scriptura versiculi, qui post Epistolam recitantur, appellantur *Tractus*; cujus etymologia vocis est a *trahendo*; nam *tractim & cum asperitate vocum & prolixitate verborum canitur*; ut videre est apud Durandum, Bellarminum loc. cit. Gavantum, Card. Bona ubi supra n. 5. & Tournely tom. 2. de Sacram. Euchar. pag. 423.

De Sequentiis.

17. Denique *Sequentia* Rhythmus est, qui post Epistolam canitur, & appellatur *Jubilatio*, atque etiam *Prosa*, quod in ea nulla carminis lex aut mensura servetur. Sequentiæ autem nomen illi inditum, quia Graduale consequitur. In libro, qui Alcuino tribuitur *de Divinis Officiis*, hæc habentur: *Sequitur Jubilatio, quam Sequentiam vocant*; & Udalricus in consuetudinibus Cluniacensibus lib. 1. cap. 11. *Prosa*, inquit, *quam alii Sequentiam vocant, non cantatur, nisi in quinque Festis principalibus.* Hæc ut cantaretur Sequentia seu Prosa, auctor fuisse dicitur B. Notkerus Ab-

bas S. Galli; & quasdam a se compositas misisse ad summum Pontificem.

Quatuor Sequentias adhibet Romana Ecclesia. Qui earum auctores fuerint.

18. Quatuor Sequentiis utitur Romana Ecclesia; quarum prima est *Victimæ Paschali* in die Paschæ: eam Durandus lib. 4. c. 22. tradit compositam sæculo 11. a Roberto Francorum Rege: secunda est *Veni Sancte Spiritus* in die Pentecostes, cujus B. Hermannus Contractus sæculo item 11. auctor fuisse creditur: tertia est *Lauda Sion* in Festo Corporis Christi, quæ D. Thomæ Aquinati tribuitur: quarta denique est *Dies iræ dies illa* in Missis Mortuorum, quam scripsisse existimatur Latinus Cardinalis Ursinus seu Frangipanis Ordinis Prædicatorum, qui mortuus est anno 1294. Videantur Le Brun tom. 1. pag. 210. & Macrus in Vocabular. verbo *Prosa*; qui nullam mentionem faciunt Sequentiæ, *Lauda Sion Salvatoris Jesu nomen & amoris*, quæ in Festo nominis Jesu dicitur; peculiaris est enim ea Sequentia Fratrum Minorum, ut observat Meratus tom. 1. par. 2. pag. 867. De Sequentia seu Prosa agit Perimezzius dissert. 2. pag. 57. hujusque ritus auctorem fuisse putat B. Notkerum, qui integrum volumen ejusmodi Prosarum a se compositum Lituardo Vercellensi Episcopo dedicavit, teste Echerardo Monacho in ejus vita cap. 16.

Quo tempore pro Tractu in Missa dicatur Alleluja.

19. Neque tamen in omni Missa, quæ vel privata sit, vel cantetur, dicuntur Graduale, Alleluja, Tractus, & Sequentia. Graduale, quod doloris laborisque signum sit, tempore Paschali omittitur, cum lætitiæ tempus illud sit, ut observat Gavantus. A Septuagesima ad Sabbatum Sanctum prætermittitur Alleluja, in Missis etiam de Feria per Adventum & in Vigiliis, in quibus jejunium indictum est, ut præscribunt Rubricæ Missalis Romani. Duo tamen sabbata excipias, quorum alterum Paschatis, alterum Pentecostes Pervigilium est: horum enim dierum Missæ per noctem olim celebrabantur, ut ex ipsis, quas legimus, Collectis intelligitur; eædemque illorum dierum Missæ quondam erant ipsarum Festivitatum Missæ, non vigiliarum. Vide Bellotte in Observationib. ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 407. n. 10. duobusque seq. Lutherus e Missa non explodit Alleluja, sed eam dici vellet etiam per Quadragesimam & in Majori Hebdomada, cujus temeritatem & audaciam retundit Bellarminus loc. cit. Qui rationes scire cupit, quamobrem per id tempus omittatur Alleluja, Theophilum Raynaudum adeat, tom. 2. in tractatu de Attributis Christi pag. 129. & seq. Sapienter monet Albaspinæus Aurelianensis Episcopus tractatu de veteris Ecclesiæ Politia in Eucharistiæ administratione lib. 2. cap. 13. inter Pascha & Pentecosten cani Alleluja ad spem Christianorum solemniter celebrandam, & ad ostendendum, nos aliquando ad vitam redituros, quemadmodum Christus revixit, ac denique in omne ævum ab omnibus laboribus vacuos Canticum æternæ vitæ, quod est Alleluja, seu Dei laudem cantaturos: contra vero per Quadragesimam, quod est tristitiæ tempus, omitti, seu verius quod temporariam hanc vitam exprimat nostram, cum Beatorum Alleluja canere nobis non licet. Denique in Festo SS. Innocentium Alleluja omittitur, quod Ecclesiam miserarum matrum commiserescat, quæ ante o-

ra

ra sua lactentes filios viderint trucidari, ut bene advertit Amalarius de Ecclesiasticis Officiis lib. 1. cap. 41. In hac vero die Ecclesiam jure conqueri animadvertit Hugo de Sancto Victore de Officiis Ecclesiasticis cap. 8. quod miserorum animas puerorum sciat non in Paradisum continuo convolasse: *In die hac a vocibus lætitiæ abstinemus, quia Innocentium animæ ad Inferos descenderunt, sicut & omnium, qui ante Passionem Christi obierunt.* Ex quo factum est, ut in ejus Festivitatis Octava dicamus Alleluja, itidemque in ipsa Festivitate, si in Dominicam incidat: *Si illorum Festivitas in Dominica venerit, omnia de illis ut de aliis Sanctis agimus, quia in Resurrectione Domini eos Sanctis associatos credimus. In Octava quoque illorum Alleluja, & alia canimus, quia facta Christi Resurrectione, eos in gaudio receptos scimus:* Verba sunt Honorii in Gemma Animæ lib. 3. cap. 14.

20. A Septuagesima ad diem Paschæ pro Alleluja dicitur Tractus, ut scribit Rupertus Abbas lib. 5. de Divinis Officiis cap. 14. *Quod autem Tractus lugentium sit, magisque luctui congruat, quam Graduale, quod est pœnitentium lamentum, illud comprobat, quod non cum Alleluja ut Graduale, sed pro Alleluja canitur bis diebus, quibus mortem, quæ subintravit in mundum per invidiam Diaboli, idest a Septuagesima usque ad Pascha, lugemus.* Sequentiis vero sua cuique constituta dies est, qua debent recitari. De Graduali, Alleluja, & Tractu qui ulteriorem videre desideret tractationem, legat Titelmannum cap. 21. 22. & 23. *Tractus dicitur a Septuagesima ad diem Paschæ.*

CAPUT VI.

De reliquis actionibus quæ fiunt a Sacerdote in hac Missæ parte.

1. AD absolutam hujus partis Missæ explicationem reliquum est actiones prosequi, quæ fiunt a Sacerdote; quarum præcipuæ sunt Altaris osculum; ad cornu Epistolæ se conferre; signo Crucis se signare; caput ad Crucem sæpe inclinare; caput itidem, verba quædam proferendo, inclinare, non tamen ad Crucem conversum; in medio Altaris recitare *Kyrie eleison*, & *Gloria in excelsis*; ad cornu Epistolæ redire; manus usque ad humeros, Orationes seu Collectas recitando, sublatas tenere.

2. Atque hæ sunt actiones præcipuæ, quas singillatim videas in rubricis Missalis, & apud earum Commentatores. De osculo Altaris, & de signo Crucis superius loquuti, reliqua persequemur. Primum igitur monendum, olim Sacerdotem arbitratu suo dicere potuisse *Gloria in excelsis* vel in medio Altari, vel in cornu Epistolæ, quod nunc faciunt Carthusiani & Fratres Prædicatores. Hoc vero tempore hymnus ille in medio Altari dicendus est juxta ritum Romanum, qui a sæculo usque 13. invaluit: nam Durandus Ration. lib. 4. cap. 13. *illum*, inquit, *incboando stat ante medium Altaris*, hymnum intelligit *Gloria in excelsis*: idque optimo consilio constitutum est; nihil enim est, cur Sacerdos ad Missale retineatur, ideoque *Olim Sacerdos ubi voluisset, vel in medio Altari, vel in cornu Epistolæ poterat dicere Gloria in excelsis.*

 con-

convenientius est stare illum in medio Altari in conspectu Crucis.

Kyrie eleison, & Dominus vobiscum quondam dicebantur in cornu Epistolæ.

3. Secundo, *Dominus vobiscum* post *Kyrie* vel *Gloria in excelsis* olim non in medio Altari dicebatur, nec a medio Altari Sacerdos se ad populum salutandum convertebatur, sed ut nunc fit a Carthusianis, Carmelitis, & Prædicatoribus Fratribus, dicebatur *Dominus vobiscum* ad cornu Epistolæ. Jam vero quingenti sunt anni eoque paullo amplius, cum a medio Altari Sacerdos ad populum conversus dicit *Dominus vobiscum*. Vide Le Brun tom. 1. pag. 175. & pag. 189.

Septies dicit Sacerdos Dominus vobiscum, quater ad populum, ter vero non item.

4. Tertio, septies *Dominus vobiscum* dicitur in Missa, ut septem explosis capitalibus vitiis populus septiformem a Deo gratiam consequatur, ut notat Innocentius Tertius lib. 2. cap. 24. Ter vero se ad populum Sacerdos non convertit; primo post *Confiteor*, utpote qui totus sit in anima sua expianda; secundo ante Euangelium, qui verbo Dei annunciando intentus sit; tertio ad Præfationem, cum sublatum ad Deum animum proximoque sacrificio defixum habeat, ut animadvertit Gavantus.

Veteres passis sublatisque brachiis orabant. Sacerdos ad Altare nunc orat manibus ad humeros elevatis.

5. Quarto ad humeros elevatas manus tenet, qui est usitatus orandi modus tum in veteri, tum in novo Testamento. In veteri Testamento cecinit David: *Dum extollo manus meas ad Templum sanctum tuum. In nomine tuo levabo manus meas. Expandi manus meas ad te.* Et in novo D. Paulus ad Timotheum: *Volo*, inquit, *viros orare in omni loco levantes puras manus*. Passis quondam sublatisque brachiis orabant, ut statum, quo Christus oravit in Cruce, imitarentur. Vide Bonarrotam in observationibus ad vetera quædam vasa vitrea pag. 120. & 121. Plures imagines in Romæ Cœmeteriis depictas Christianorum ad id exemplum orantium videas apud Bosium in Roma subterranea; atque eumdem morem etiamnum Religiosi quidam Ordines retinent, cum in Missa Collectas recitant. Consultius vero existimavit Ecclesia, si ad eum modum, quo nunc utimur, Collectæ recitarentur, ne veteri retenta consuetudine orandi passis extensisque brachis, inconcinnis & ridiculis figuris aperiretur locus. Etiam Tertullianus lib. de Oratione cap. 13. morem improbat orandi elevatis incondite manibus: *Cum modestia & humilitate &c. ne ipsis quidem manibus sublimius elatis, sed temperate ac probe elatis.* Et in quodam Diptycho domestici Musei Bonarrotæ SS. Silvestri, Gregorii & Flaviani cernuntur imagines, quorum primus orans depictus est, non ad veterem modum brachis in Crucis formam expansis, sed ad recentiorem modum, quo Sacerdotes Missam celebrantes utuntur; quod quasi indicium est & principium extensionis brachiorum juxta veterem consuetudinem, ut idem Auctor observavit pag. 270.

Quid in quaque Altaris parte dicat Sacerdos. Ex necessitate amovendi Missale, illudque ad a-

6. Denique de itu & reditu ab una ad alteram Altaris partem, deque mora in medio ejusdem, notum cuilibet est, Introitum cum reliquis usque ad Euangelium in cornu Epistolæ recitari; & *Kyrie*, *Gloria in excelsis*, & *Credo*, cęteraque omnia, quæ ad substantiam pertinent Sacrificii, in medio dici Altaris. Sacrificio peracto, Sacerdos redit ad cornu Epistolæ, ibique orationem recitat, quæ appellatur *Post-Communio*; factaque ex medio Altaris su-

super populum Benedictione, redit ad cornu Euangelii, ubi recitat initium Euangelii S. Joannis. Micrologus cap. 9. quod Sacerdos a cornu Epistolæ ad cornu transeat Euangelii, inde derivatum esse scribit, quod cum Offertorii tempore Fideles, ut infra docebimus, oblationes ad Altare soliti essent deferre, non licuisset Sacerdoti celebranti eas oblationes commode accipere, & legere Euangelium, nisi Missale a cornu Epistolæ amotum ad cornu Euangelii asportaretur: *Ad sinistrum vero cornu* (sinistram partem intelligit, non quæ Crucifixi, sed Sacerdotis manui respondet) *habent librum cum legunt Euangelium, vel cum sacrificant, ut in dextera parte sint expeditiores ad suscipiendas oblationes, sive ad conficienda Altaris Sacramenta*. Hanc Micrologi observationem pulchre illustrat Pouget Institut. Catholicar. tom. 2. pag. 828. ubi loquitur de Missa solemni, contenditque ejus ritum in Missam privatam esse illatum. Ac sacerdos quidem, ut ipse putat, ad Altare non ascendebat nisi ad Sacrificium peragendum. Extra Altare epistolam a Subdiacono, Euangelium a Diacono audiebat; conscensis vero gradibus Altaris, ea quæ opus essent legebat, aut canebat posito Libro in Cornu Euangelii, cui nullus alius esse poterat locus; nam in medio Altari positus erat Calix, & cornu Epistolæ Oblationibus Fidelium impediebatur. His præmissis, pergit Pouget, ut in Missis privatis secernerentur ea, quæ in Missis solemnibus leguntur extra Altare, ab iis quæ ad Altare recitantur, sic institutum esse, ut in cornu Epistolæ legerentur quæ in Missis solemnibus leguntur extra Altrare, cetera vero omnia ut in solemnibus ita & in privatis in medio Altari dicerentur. Quia vero in Missis solemnibus post Communionem pars Altaris ad cornu Epistolæ, summotis inde jam oblationibus, expedita esset, pars vero ad cornu Euangelii a Subdiacono occupatur, qui calicem tergit & componit ad Sacrarium deferendum, propterea Missale ad cornu Epistolæ refertur; atque inde idem ritus in Missas privatas est derivatus. Porro ulterius anxie quærere nihil est opus, cur non in cornu Epistolæ, seu in cornu Euangelii legatur initium Euangelii S. Joannis: nova enim ejus Euangelii additio est, ut suo loco dicemus, & in eadem parte Altaris decere visum est, ut secundum Euangelium legatur, ubi antea primum recitatum fuerat. Atque hoc naturarale fundamentum est, cur modo in hoc, modo in illo Altaris loco in diversis Missæ partibus Sacerdos has vel illas preces dicat & orationes. Quamquam neque hic deest mysticus sensus; quidam enim dicunt, cornu Epistolæ Populum Hebræorum, qui primi vocati sunt ad Euangelium, cornu autem Euangelii Ethnicos significari, qui Euangelium ab Judæis aspernatum acceperunt; reditum vero ad cornu Epistolæ, futuram Hebræorum exprimere conversionem.

liam Altaris partem transferendi ortum ut quædam in cornu Epistolæ dicantur, quædam in cornu Euangelii.

CA-

CAPUT VII.

De Euangelio.

De oratione, Munda cor meum.

1. LEcta Epistola iisque quæ eam consequuntur, Sacerdos ad medium Altare redit, ubi ut Euangelio legendo sese paret, recitat Orationem *Munda cor meum*, qua Deum deprecatur, ut cor & labia sibi purificet, quo digne sanctum annunciare possit Euangelium, quemadmodum labia Isaiæ calculo mundavit ignito. Sacræ enim paginæ tradunt, Isaiam vidisse Dominum in sublimi solio sedentem, quem Cherubim circumstabant, terram vero sub ejus pedibus; tum exclamasse labia sibi esse immunda; subinde quemdam ex iis Seraphim, qui coram Domino astabant, petram igne candentem forfice ex Altari sumtam ad ejus labia admovisse; atque ita significasse ejus expiata esse peccata.

De altera Oratione Jube Domine.

2. Quod spectat ad alteram Orationem *Jube Domne benedicere*, admonendus est Diaconus, qui Euangelium cantaturus a Sacerdote benedictionem petit, ne dicat *Jube Domine*, sed *Jube Domne benedicere*: contra vero in Missa privata Sacerdos non *Jube Domne*, sed dicat *Jube Domine benedicere*, quod etiam dicit in Missa solemni, cum submissa voce dicit *Munda cor meum*, antequam Diaconus Euangelium cantet.

Ratio cur Sacerdos dicat Jube Domine, & Diaconus Jube Domne.

3. Cujus rei apertissima ratio est: nam vox **Dominus** proprie **Deo** tantum convenit; *Domnus* vero, quæ trunca & deminuta vox est, tribuitur hominibus: *cœlestem Dominum, terrestrem dicito Domnum*. Et in Litaniis summus Pontifex dicitur *Domnus Apostolicus*. Videantur Du Cange & Macrus in suis quisque Vocabulariis. Quamobrem Diaconus non a Deo sed a Sacerdote benedictionem petens dicit, *Jube Domne benedicere*; Sacerdos vero, qui eam petit a Deo, dicit *Jube Domine* &c. Illud etiam discrimen est inter benedictionem quæ a Deo, & illam quæ ab homine petitur, quod a Deo gratias, quibus nobis opus est, postulamus; ab homine autem petimus, Deum ut pro nobis oret, qui super nos benedictionem suam effundat: locus est in Exodi cap. 12. *Abeuntes benedicite mibi*.

Euangelium olim legebant Lectores, ut etiamnum apud Græcos. Ob reverentiam Euangelii munus illud Diaconis demandatum.

4. Post eas Orationes Sacerdos ad dexteram Altaris partem se confert, quæ eadem est ut diximus, cum dextera Crucifixi, & ibi legit Euangelium, sive privatam celebret Missam, sive solemnem, in qua Euangelium cantat Diaconus; qui tamen mos non fuit antiquorum temporum; tunc enim Euangelium a Lectore legebatur, ut colligitur ex Epistolis 33. & 34. S. Cypriani, & ex Concilio Toletano I. cap. 2. Id vero munus in Euangelii honorem Diaconis postea demandatum fuit: quamobrem Hieronymus Epistola ad Sabinianum, *Euangelium*, inquit, *Christi quasi Diaconus lectitabas*; & S. Bonifacius Episcopus Moguntinus Epistola ad Zachariam Pontificem conqueritur, quosdam Diaconos, quamvis plures concubinas haberent, tamen Euangelium legere. Græci etiamnum vetustum re-

retinent morem, ut Euangelium publice legatur a Lectoribus, teste Smithio Epistola de præsenti Ecclesiæ Græcæ statu pag. 145.

5. Euangelium in Ecclesiæ primordiis legi cœptum est, si fidem, ut æquum est, habeamus iis, qui de Missa eruditione & doctrina clari viri scripserunt. Apostolus 2. ad Corinth. cap. 8. de Luca in suis itineribus sibi comite ait: *cujus laus est in Euangelio per omnes Ecclesias*. Eusebius Histor. Eccl. lib. 2. cap. 15. narrat, Marcum Romanis flagitantibus suum scripsisse Euangelium: *Quod cum Petrus per revelationem S. Spiritus cognovisset, delectatus ardenti hominum studio, librum illum auctoritate sua comprobasse dicitur, ut deinceps in Ecclesiis legeretur. Refertur id a Clemente in sexto Institutionum libro, cui testis etiam accedit Papias Episcopus Hierapolitanus*. Et S. Justinus Apologia secunda testatur, Euangelii lectionem ex traditione Apostolica esse profectam: nec vero ulla Liturgia vetus est, quæ Euangelii lectionem non præcipiat, ut observavit Le Brun tom. 1. pag. 214. Ex Epistola Gregorii Magni ad Joannem Episcopum Syracusanum, ubi S. Pontifex ait, Apostolorum fuisse consuetudinem, ut, dicta solum Oratione Dominicali, Hostiam consecrarent, arguit Morinus in p. 3. exercit. 9. cap. 1. n. 12. per multos annos in Missa Euangelium lectum non fuisse. Verum Cardinalis Bona Rer. Liturgic. l. 2. cap. 7. pulchre S. Gregorii verba interpretatur, ut S. Pontifex tempus illud intelligere voluerit, cum Euangelium nondum erat litteris commendatum. *Id enim omnino de illis annis intelligi debet, cum Euangelium nondum erat scriptum: alioquin mendacii arguerentur Clemens & Papias Apostolorum sæculo proximi, qui, ut diximus, referente Eusebio testati sunt Euangelium Marci a Principe Apostolorum approbatum publice in Ecclesia lectum fuisse, quod de aliis quoque a Matthæo, Luca & Joanne scriptis contigisse non dubito*; & Pater Lupus tom. 5. ad Concilia Generalia & Provincialia pag. 376. primæ editionis, postquam veteres primorum Patrum attulit auctoritates de Missa, in hæc verba concludit: *Item liquet, eos, qui a Dominicum Corpus consecrantibus Apostolis existimant fuisse adhibitam solam Dominicam Orationem, insigniter labi*.

Euangelii Lectio in Missa est ex Apostolica traditione.

6. Post salutationem ad populum *Dominus vobiscum*, incipit Euangelium per verbum *Initium*, si principium legatur alicujus ex quatuor Euangeliis; aut per verba illa *Sequentia S. Euangelii*, si quod legendum est, sumtum sit e corpore quodammodo Euangelii. In diebus Majoris Hebdomadæ cum legitur historia Passionis Domini, unica tantum formula subjecto Religionis nostræ accommodatissima nunciatur populo legi historiam de Passione Christi Domini, *Passio Domini nostri Jesu Christi*. Sacerdoti dicenti, *Initium sive Sequentia S. Euangelii*, respondet Minister, *Gloria tibi Domine*, & ad finem Euangelii idem Minister dicit, *Laus tibi Christe*; quæ verba omittuntur Feria 6. in Parasceve; tempus enim illud est, cum Christus Jesus improperiis saturatus est & opprobriis. Olim ad finem Euangelii dicebatur *Amen*; quod servatur in ritu Mozarabo. Fuit cum dicebatur, *Deo gratias*. Nunc vero dicitur, *Laus tibi Christe*, ut videre est in

Post Euangelium olim Minister dicebat: Deo gratias.

4. par-

4. parte Summæ Alensis tractatu de Missa: *Perlecto Euangelio, dicunt Assistentes*, Amen; *quasi dicant, faciat nos Deus perseverare in doctrina Euangelii. Alii dicunt*, Deo gratias *in gratiarum actionem pro beneficio tantæ doctrinæ & tam salutaris. Nunc dicimus, Laus tibi Christe*. Deinde subjicit Sacerdos: *Per Euangelica dicta deleantur nostra delicta*; ad quæ verba notat Le Brun tom. 1. pag. 240. etsi generatim *delictum* peccatum significet, tamen cum Ecclesia non proponit Pœnitentiæ Sacramentum, tum vocem illam ita esse recipiendam, ut levem & venialem solum culpam significet.

Post Euangelii lectionem in diebus Festis sermo seu Homilia habebatur ad Populum; idque derivatum ex more Hebræorum.

7. In more positum erat apud Hebræos, ut post lectionem Legis & Prophetarum sermo haberetur ad populum; quamobrem narrat S. Lucas cap. 4. Christum Jesum Sabbato quodam in Synagogam ingressum legisse Isaiam & sermonem habuisse. Et in Actis Apostolorum cap. 13. Paulus, & Barnabas post lectionem a Synagogæ Principibus sunt invitati, ut ad populum verba facerent. In Justini Martyris Apologia secunda, & lib. 8. Constitut. Apostolicarum apparet, Homiliam, seu Sermonem ad populum post lectum Euangelium haberi consuevisse. Et Cyprianus in vita Sancti Cæsarii Arelatensis cap. 14. narrat, se jubere solitum Ecclesiæ portas occludi; ne quisquam ab audiendo sermone se subduceret. Duo de sacris Concionibus composuit volumina Ferrarius, quibus totam rem eruditissime pertractavit. Præter sermonem monita quædam etiam populo exhibebantur, de quibus loquitur Concilium Aurelianense apud Ivonem par. 2. Decreti cap. 120. *Ut in diebus Dominicis & Festis post sermonem intra Missarum solemnia habitum, plebem Sacerdos admoneat, ut juxta Apostolicam Institutionem omnes in commune pro diversis necessitatibus preces fundant ad Dominum pro Rege, & Episcopis & Rectoribus Ecclesiarum, pro pace, pro peste, pro infirmis, qui in ipsa Parochia lecto decumbunt, pro nuper defunctis, in quibus singulatim precibus Plebs Orationem Dominicam sub silentio dicat, Sacerdotes vero Orationes ad hoc pertinentes per singulas admonitiones solemniter expleant: post hæc sacra celebretur Oblatio.*

Ea consuetudo etiamnum viget in Galliis, eamque retinent Parochi in Italia.

8. Viget etiamnum in Gallia hujusmodi consuetudo: atque hæc admonitio Gallice dicitur *Prone*, quæ vox e Græco *Pronaos* derivata est, hoc est ab illa Templi parte, quæ ab ejus limine ad Chorum protenta Laicos continebat, cum Clerici in Choro seu Presbyterio continerentur. Vid. Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 836. In Italia quoque mos est, ut Parochi, qui munus suum exequi volunt, in Missa Parochiali post Euangelium sermonem habeant festis diebus ad populum, eaque eum doceant, quæ cognitu opus est ad æternam consequendam salutem, quæ virtutes sint, quæ vitia, quid expetendum fugiendumve, ut cœlestem gloriam adipiscamur. Videatur cap. 2. sess. 5. Concil. Trid. de reform. quodque nos Edicto 10. hac de re uberius persequuti sumus.

De Missa Cathecumenorum. Quatuor classes

9. Lecto Euangelio & Sermone habito, Catechumenorum Missa peracta erat. Ad cujus rei intelligentiam sciendum, in quatuor classes a Gregorio Neocæsariensi, Basilio, ceterisque Patribus antiquis in suis Canoni-

bus

bus publicos Pœnitentes diſtribui. Alii *Flentes*, alii *Audientes*, alli *Conſiſtentes*, alii *Proſtrati* dicebantur. *Flentes* ſtabant extra templi januam, ubi ſua peccata deflebant. *Audientes* & *Proſtrati* in ea templi parte, quæ *Narthex* appellabatur, ubi etiam Catechumeni morabantur; atque hi omnes ſermone habito, extra templum pellebantur; quarta Pœnitentium claſſis, ſcilicet *Conſiſtentes*, una cum ceteris Fidelibus, Miſſæ integræ aderant uſque ad finem; non tamen Euchariſtiæ participes erant. Diaconus Catechumenis aliiſque edicebat, ut abirent, quod ex Jacobo Diacono colligitur in Vita S. Pelagiæ; ubi hæc habentur: *Simul atque proclamavit Diaconus ad Catechumenos, Procedite, vel Abſcedite, nuſquam illa comparuit. Porro poſt Miſſam Fidelium, & peractum Sacrificium, cum dimiſſa eſſet Eccleſia, me extra domus Dei limen prodeunte, rurſus advenit Columba.* Et quamvis vetuſtioribus temporibus dimiſſio Euangelii lectionem præcederet, tamen in Concilio Arauſicano I. ſub Leone I. can. 18. tom. 1. Conciliorum pag. 1785. Collect. Labbei ſtatutum fuit, ut Euangelium poſt Epiſtolam, & ante Catechumenorum dimiſſionem legeretur; quod confirmavit Concilium Valentinum in Hiſpania can. 1. tom. 2. Concilior. pag. 1067. *Ut ſacroſancta Euangelia ante munerum illationem in Miſſa Catechumenorum in ordine Lectionum poſt Apoſtolum legantur, quatenus ſalutaria præcepta Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel ſermones Sacerdotis non ſolum Fideles, ſed etiam Catechumeni, & Pœnitentes, & omnes, qui ex diverſo ſunt, audire licitum habeant.* Eruditi duo viri veterumque Eccleſiæ Rituum peritiſſimi Albaſpinæus lib. 1. de veteri Eccleſiæ Politia in adminiſtratione Euchariſtiæ, & Bocquillot lib. 1. tract. hiſtorici de Liturgia cap. 1. e veteribus monumentis totam hanc eruerunt diſciplinam de Miſſa Catechumenorum; eos videlicet, itidemque Pœnitentes, & Energumenos dimitti conſueviſſe. Quiſquis autem veterem hujuſmodi ritum probe cognitum habere cupiat, ipſorum Auctorum opera evolvat.

Claſſes publicorũ Pœnitentium.

10. Ex iis, quæ hactenus diximus, ſatis patet, quænam eſſet Miſſa Cathechumenorum, quænam Miſſa Fidelium, quæ etiam Miſſa Sacramentorum dicebatur, qui Miſſæ Catechumenorum terminus eſſet. Miſſam vero Fidelium appellatam eſſe Miſſam Sacramentorum, colligitur ex Ivone Carnotenſi epiſt. 75. ad Paſchalem Pontificem, ubi ſuorum Canonicorum pravam deſcribens diſciplinam ait: *Qui adibat Miſſam Catechumenorum, ſubterfugiebat Miſſam Sacramentorum.* Appoſite ad hanc rem facit S. Cæſarii Arelatenſis Homilia 11. qui rem adeo abſonam increpitans ait, ſuæ cuique domi licere Prophetas, Apoſtolorum ſcripta, & Euangelium legere; nemini autem, præterquam in domo Dei, adeſſe licere conſecrationi Corporis & Sanguinis Jeſu Chiſti; nec ut quis Miſſæ dicatur adſuiſſe, ſatis eſſe ſi ſanctam Lectionem audierit, ſed oportere eum in Eccleſia conſiſtere, donec Dominicalis Oratio dicta ſit, & benedictionem Sacerdos populo impertierit. Si quis vero quærat, cur Miſſa Catechumenorum diceretur ea Miſſæ pars, cui non ſolum Catechumeni aderant, ſed Pœni-

Quæ ſit Catechumenorum, quæ Fidelium, quæ Sacramentorum Miſſa.

tentes etiam, & Energumeni, respondet Josephus Vicecomes lib. 5. de Missæ Ritibus cap. 1. *Cur autem Catechumenorum Missæ id nominis attributum sit, cum etiam Pœnitentes, & Cathecumeni interessent; non aliam fuisse causam puto, quam quod eorum numerus major esset; ut a copiosiori parte denominatio sumta sit*: cum quo consentit Morinus de Sacram. Pœniten. lib. 6. cap. 10. n. 2.

Quæ faciat Sacerdos in lectione Euangelii.

11. Atque hæc, quæ ad antiquam disciplinam pertinent, breviter attingere voluimus. Nunc vero de iis, quæ Sacerdos facit in Lectione Euangelii, dicendum est. Dicto *Dominus vobiscum*, respondet Minister, *Et cum spiritu tuo*; tum dexteræ manus pollice signat Crucem super libro in principio Euangelii, deinde signat sibi frontem, os, & pectus dicens *Sequentia*, seu *Initium S. Euangelii*, ac manibus junctis legit Euangelium, cujus lectione peracta, respondet Minister, *Laus tibi Christe:* & Sacerdos osculatur principium Euangelii submissa voce dicens: *Per Euangelica dicta deleantur nostra delicta*; quod tamen non facit in Missis Mortuorum, neque cum celebrat coram Papa, vel Cardinali, vel Archiepiscopo etiam & Episcopo in locis ubi jurisdictionem habent, quibus, Euangelium ut osculentur, ipsum Missale defertur.

Sacerdos cur librum & se ipsum Crucis signo signet.

12. Innocentius III. & post eum Gavantus dicunt, Sacerdotem signo Crucis Euangeliorum Librum signare, quasi dicat: Hic Crucifixi Liber est. Se ipse vero signat in fronte juxta id quod ait Augustinus in Psalm. 141. *Usque adeo de Cruce non erubesco, ut non in occulto habeam Crucem Christi, sed in fronte portem*; tum in ore & pectore juxta illud Apostoli ad Romanos cap. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem*.

De osculo in Euangelium imprimendo.

13. De osculo in Euangelium imprimendo loquitur Jonas Episcopus Aurelianensis Præfat. in lib. 2. de Cultu Imaginum, cujus ea sunt verba: *Sacræ Religionis usus adhuc in sancta Ecclesia servatur, ut perlecta sacri Euangelii lectione ab Episcopo vel Presbyteris, ceterisque sacri Ordinis Religiosis, Codex in quo Euangelii lectio recitata est, multiplicibus osculis veneretur: sed hoc cujus causa, nisi illius cujus verba esse creduntur, agimus?* Nec Sacerdos solum, qui Missam celebrabat, Euangeliorum librum antiquitus osculabatur, sed ipse liber ad osculum totius Cleri & Populi circumferebatur. Verum Honorius III. sub excommunicationis pœna vetuit, ne ad cujusquam sæcularis Principis osculum, qui sacro oleo non esset perunctus, Euangeliorum Liber offerretur, ut ostendit Meratus tom. 1. par. 1. pag. 444. & seq. idque etiam constat ex ejusdem Pontificis Epistola apud Raynaldum ad ann. Chr. 1221. num. 28. ubi confirmat Legati sui Decretum: *Et ne lecto Euangelio Liber ad osculandum aliis, quam personis deferretur inunctis*; sancita adversus eos, qui parere detrectaverint, excommunicationis pœna. Perimezzius dissert. 8. pag. 237. quæ hactenus diximus confirmat, & de recentiore Ritu addit, Euangelium Papæ, Cardinalibus, Sedis Apostolicæ Legatis ad osculum ubique locorum offerri; Patriarchis vero,

Antiquitus Euangelium ad Cleri & Populi osculum circumferebatur. Nunc certis quibusdam personis offertur ad osculum.

vero, Archiepiscopis & Episcopis in sua cuique Diœcesi, Principibus vero ex tolerantia, numquam tamen Laicis inferiorum ordinum.

14. Vetustissima consuetudo est, ut cum Euangelium legitur, populus stet, ut significet paratum se esse ad ea Domini perficienda mandata, quæ leguntur in Euangelio. Siquis baculum haberet, cum legeretur Euangelium, illum deponebat ob eamdem rationem, qua Euangelium stando audimus: *Usque ad istud Officium baculis sustentabamur: modo, ut oportet servos ante Dominum stare, humiliter stamus deponentes baculos e manibus:* verba sunt Amalarii. Et Religiosi Equestrium Ordinum, cum in Missa legitur Euangelium, vel manum gladio admovent, vel etiam ipsum e vagina educunt, ut se pro Christi Fide paratos esse declarent ipsum profundere sanguinem. Vide Card. Bona Rerum Liturgicarum lib. 2. cap. 7. num. 3. *Populus stans audit Euangelium. Religiosi Equestrium Ordinum gladium distringunt.*

CAPUT VIII.

De Symbolo.

1. POst Euangelium Sacerdos recitat Symbolum, si quidem ex Rubrica dicendum sit; nec enim in qualibet Missa locus est Symbolo. Ab eo incipit Missa Fidelium, seu Missa Sacramentorum: *Ejectis extra Ecclesiam Catechumenis, Pœnitentibus, & aliis, quibus peracto sermone nefas erat in ea permanere, incipit Missa Fidelium, quæ, cum severior disciplina vigebat, clausis jannis agebatur, easque custodiebant Ministri, ne quis intraret immundus, vel indignus:* verba sunt Card. Bona lib. 2. cap. 8. num. 1. cum quo consentit Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 838. Cum autem hoc loco de Symbolo nobis disserendum sit, ut recto ordine progrediamur, primo Symbolum quid significet disquiremus; secundo quodnam illud Symbolum sit, quod in Missa recitatur; tertio quo tempore dici cœptum sit in Missa; quarto cur dicatur; quinto cur in quibusdam Missis dicatur, in quibusdam vero omittatur; postremo ea sermone persequemur, quæ Sacerdos facit, sive Symbolum dicat, sive ex præscripto Rubricæ prætermittat. *Post Euangelium dimissis Catechumenis dicitur Symbolum, a quo incipit Missa Fidelium.*

2. Symbolum alibi monuimus signum quoddam seu tesseram significare, qua Fideles ab infidelibus secernuntur, ducta similitudine ex militari signo, quo milites a transfugis distinguebantur, ut considerat Rufinus in libro *de expositione Symboli*; seu ex Syngrapha contractus, qua quispiam alteri obligatur, siquidem paciscitur cum Deo Christianus homo in Baptismate, ut explicat S. Petrus Chrysologus serm. *63.* de Symbolo Apostolorum. Neque enim vera est eorum opinio, qui putant Symbolum significare quarumdam rerum complexum, quo suam quisque partem contulerit, puta cœnam, quæ communi multorum sumtu paratur, aut ad quam convivæ suam quisque lancem conferunt. Nam ejusmodi cœnam non Sym- *Symbolum quid significet.*

 bo-

bolum, sed Symbolam Grammatici appellant, ut animadvertit Vossius lib. 3. de tribus Symbolis differt. 1. cap. 17.

Quatuor Symbola, Apostolicum, Nicænum, Constantinopolitanum, Athanasianum.

3. Quatuor sunt Symbola: *Apostolicum*, quod Apostoli condidere. *Nicænum* in Concilio Nicæno compositum anno 325. *Constantinopolitanum* in Constantinopolitano Concilio editum anno 381. *Athanasianum*, quod S. Athanasio tribuitur. Cum enim Arius suam hæresim ab Inferis extulisset, quædam Concilium Nicænum Symbolo Apostolico addidit; & Constantinopolitanum exorta Macedonii hæresi, alia etiam Nicæno Symbolo inseruit; ita ut si ea Symbola conferamus, nullum inter ea discrimen appareat, sed Nicænum & Constantinopolitanum Concilium uberius explicasse deprehendatur ea, quæ in Symbolo Apostolico ab Arianis & Macedonianis oppugnabantur, ut ostendit etiam Fleury Histor. Eccl. lib. 18. n. 6. probaruntque multo antea Bellotte ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 436. n. 12. usque ad integrum num. 16. & Grancolas in antiquis Liturgiis tom. 1. edit. Parif. ann. 1704. pag. 532.

Symbolum Apostolorum primo voce traditum, non litteris proditum.

4. Diximus, Apostolos Apostolicum condidisse; quod apertissime demonstravit Natalis Alexander differt. 12. sæculi 1. qua in re probe observandum est cum D. Hieronymo, Symbolum Apostolorum non fuisse litteris commendatum, ne in manus caderet Infidelium, sed voce traditum Fidelibus, atque ita quasi per manus ex uno ad alterum pertransisse: *In Symbolo Fidei & Spei nostræ (quod ab Apostolis traditum non scribitur in charta & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus) post confessionem Trinitatis, & unitatem Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis Sacramentum carnis resurrectione concluditur*; verba sunt S. Doctoris epist. 61. ad Pammachium cap. 9. Quamobrem Tertulliano excepto, qui libro *de velandis Virginibus*, & lib. *de Præscriptionibus* cap. 37. nonnihil attigit de Symbolo Apostolico; nullus Scriptor ante Constantinum Magnum in sua scripta Apostolicum Symbolum inseruit: primique in suis libris illud edidere Athanasius, Basilius, & Leo iis temporibus, cum Ecclesia a Judæis & Gentibus nihil sibi metuebat.

Symbolum Nicænum a Concilio Nicæno conditum.

5. Diximus etiam, Symbolum Nicænum a Concilio Nicæno conditum; in ejus enim actis relatum est, Episcopos eo recitato Symbolo exclamasse: *Hæc est Catholicorum fides: huic omnes credimus: in hanc baptizati sumus: in hac baptizamus*. D. Athanasius epist. ad Jovin. de Fide testatur, magnum illum Osium Episcopum Cordubensem, cujus in eo Concilio tanta fuit auctoritas, a Patribus jussum, illud Symbolum condidisse.

Quod legitur in Missa est Symbolum Constantinopolitanum.

6. Denique Constantinopolitanum Symbolum a Constantinopolitano Concilio, quod fuit Generale secundum, conditum diximus; id enim colligitur ex ejus prima sessione, illiusque auctor fuisse existimatur S. Gregorius Nazianzenus, quod Marcus Ephesinus prolatis omnium Græcorum Patrum auctoritatibus testatus est in Concilio Florentino. Symbolum autem Constantinopolitanum illud est, quod in Missa recitatur. Quidam Scholastici Theologi Magistrum Sententiarum sequuti scripserunt, Missæ Symbolum

lum esse, quod in Nicæno Concilio conditum est, ut etiam observat Vertus tom. 3. pag. 122. quod quidem tueri possunt ea ratione, quod quicquid Constantinopolitanum Concilium addidit Symbolo, jam implicite in Nicæno Symbolo continebatur. Walfridus Strabo scribit, ideo ad Missam adhibitum Constantinopolitanum Symbolum, quod musicis canendo modis esset omnium accummodatissimum. Sed Cardinalis Bona hanc opinionem refellit, nec alia de causa illud Symbolum Ecclesiam maluisse ait in Missa recitari, quam quod in eo disertius & luculentius orthodoxi articuli explicantur, & exortæ usque ad ea tempora hæreses profligantur.

In Romana Ecclesia per annos mille, quod nulla umquam hæreseos labes eam infecerit, non recitatum est Symbolum in Missa ex Bernone Abbate.

7. Sunt quibus videtur negari non posse, Romanam Ecclesiam ineunte sæculo 11. cœpisse Symbolum in Missa recitare; disertis enim verbis id testatur Abbas Berno libro de rebus ad Missam spectantibus cap. 2. *Romani usque ad hæc tempora divæ memoriæ Henrici Imperatoris nullo modo* (Symbolum) *cecinerunt. Sed ab eodem interrogati, cur ita agerent, me coram assistente, audivi eos ejusmodi responsum reddere, videlicet quod Romana Ecclesia non fuisset aliquando ulla hæreseos fæce infecta, sed secundum S. Petri doctrinam in soliditate Catholicæ Fidei permaneret inconcussa. Et ideo magis his necessarium esse illud Symbolum sæpius cantando frequentare, qui aliquando ulla hæresi potuerunt maculari. At Dominus Imperator non antea desiit, quam omnium consensu id Domino Benedicto Apostolico persuasit, ut ad publicam Missam illud decantarent.* Hæc Baronius in Annalibus suis inseruit ad annum 1100. ac deinde gravibus illis verbis concludit: *Placent ista, sed nobis gratius, si venerandæ antiquitati annorum mille magis delatum fuisset, quam novitati.* Testatur Berno se præsentem adfuisse, cum Henricus Imperator id a Benedicto VIII. postulavit; quamobrem negari non posse videtur, tum primum Romanam Ecclesiam cœpisse Symbolum in Missa recitare, cum præsertim superioribus temporibus nullum reperiatur monumentum ejus disciplinæ in ea Ecclesia, etsi in Hispania, Gallia, & Germania Symbolum in Missa jam recitabatur. Vid. Bona loc. cit. n. 2. in fine. Eadem prorsus vestigia persequuntur Casalius de veteribus sacris Christianorum Ritibus p. 7. Edit. Romanæ anni 1647. & Auctor Tractatus Missæ Parochialis iterum Parisiis editi ann. 1714. par. 2. cap. 1. art. 3.

Ante Benedicti VIII. tempora Symbolum recitabatur in Missa apud Hispanos.

8. Ante illud tempus Symbolum in Hispania recitari consuevisse, colligitur e Canone 2. Concilii III. Toletani anno 589. habiti sub Recaredo Rege: *Sancta constituit Synodus, ut per omnes Ecclesias Hispaniæ & Gallæciæ* (seu *Galliæ*, ut legit Martene, Galliam Narbonensem intelligens; seu *Gallitiæ*, ut apud Card. Aguirre tom. 2. Concilior. Hispaniæ) *secundum formam Orientalium Ecclesiarum, Concilii Constantinopolitani, hoc est centum quinquaginta Episcoporum, Symbolum Fidei recitetur, & priusquam Dominica dicatur Oratio, voce clara a populo decantetur*, seu, quemadmodum legitur in aliquibus manuscriptis codicibus apud Card. de Aguirre cit. tom. 2. pag. 345. *prædicetur*. In Gallia vero ante Benedicti VIII. tempora,

In Gallia & in Germania etiam ante sæculum IX.

pora, & in Germania morem fuisse recitandi Symbolum in Missa, colligitur ex collatione, quam sub Carolo Magno sæculo 9. Leo III. Pontifex cum quibusdam Episcopis habuit, quam Baronius refert ad annum Christi 804. num. 60. Quamobrem Walfridus Strabo lib. de Rebus Ecclesiasticis cap. 22. ita scribit: *Apud Gallos & Germanos post dejectionem Felicis hæretici sub gloriosissimo Francorum Rectore damnati, idem Symbolum latius & crebrius in Missarum cœpit Officiis recitari*; quæ verba illud amplius significant, vel ante sæculum 9. morem fuisse in Gallia & Germania Symbolum in Missa, quamquam non ita crebro, recitandi. Neque prætermittendum est in Ecclesiis Orientis multo ante, quam in Occidentali Ecclesia, Symbolum in Missa recitari cœptum. Theodorus Lector auctorem hujus Ritus in Oriente fuisse ait Timotheum Episcopum Constantinopolitanum anno 510. ut resisteret Macedonianorum erroribus. Petrum Cnaphæum adulterinum Antiochenæ Ecclesiæ Episcopum, primum in sacram Liturgiam anno 471. consuetudinem invexisse, ut Symbolum recitaretur, auctor est Nicephorus Callixtus; quod a vero non abesse existimat Renaudot tom. 1. Oriental. Liturgiarum fol. 221. Probat Fleury Hist. Eccl. tom. 10. pag. 406. hanc disciplinam ab Orientali in Occidentalem Ecclesiam permanasse; & Sirmondus ad Epistolam 3. Aviti multa scribit de pravo Petri Cnaphæi consilio, quo Symbolum venenatis quibusdam, quæ Theopaschitarum hæresim olebant, additionibus auctum in Missa recitandum curavit.

Petrus Cnaphæus in Orientali Ecclesia ritum hunc introduxit, unde in Occidentalem pertransiit.

Sunt qui putant etiam in Romana Ecclesia ante Benedicti VIII. tempora recitatum esse Symbolum in Missa.

9. Sed non in eo, quod hactenus attulimus, difficultatis cardo vertitur. Neque enim desunt, qui nihil Bernonis testimonio commoti contendunt, nec infirmis sane innixi rationibus, ante Benedictum VIII. in Romana Ecclesia recitari Symbolum consuevisse. Mabillonius in Commentar. in Ordinem Romanum art. 6. num. 3. ex Ordine secundo Romano argumentum depromit, quo probatur ante Benedictum in Missa Papæ cantari consuevisse Symbolum, & in libris 5. & 6. Missæ Episcopalis juxta Romanum Ritum præscribitur, ut post Euangelium Symbolum recitetur. Id vero evincit, ante 9. sæculum consuevisse Symbolum recitari in Missa juxta Romanæ Ecclesiæ disciplinam: propterea Le Brun tom. 1. pag. 245. qui epocham introducti hujus Ritus in Ecclesia Romana, Bernonis Abbatis testimonio permotus, ad Benedicti VIII. tempora constituerat, tom. 2. ea affert documenta, quibus ostenditur, jam a 9. usque sæculo in Ecclesia Romana morem fuisse in Missa Symbolum recitandi.

Martene commode conciliat locum Bernonis Abbatis cum aliis monumentis, quæ illi videntur adversari.

10. Mabillonius, qui eam excitavit difficultatem, connisus est etiam diluere. Itaque observat, Symbolum, etsi sæculo 9. Romæ in Missa recitari solitum, intermediis tamen sæculis usque ad 11. intermissum, tandem sub Benedicto VIII. rogatu Henrici Imperatoris esse revocatum. Sed commodior esse videtur responsio Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 5. n. 11. qui notat, Bernonem non negare, Romæ Symbolum recitari consuevisse, sed cantari. Cum igitur recitaretur quidem,

dem, sed non cantaretur, Imperatorem a Pontifice illud oportet impetrasse, non ut recitaretur, sed ut, quemadmodum in ceteris Ecclesiis, cantaretur. Ac rem ita se habere probat Martene ipsis Leonis III. verbis in collatione quam supra citavimus: *Quod vero asseritis, ideo vos ita cantare Symbolum, quoniam alios in istis partibus vobis priores audistis cantasse, quid ad nos? Nos enim id ipsum non cantamus, sed legimus, & legendo docere, nec tamen legendo, aut docendo addere quippiam eidem Symbolo inserendo præsumimus;* quam responsionem amplectitur etiam Meratus tom. 1. par. 1. pag. 216. Et ante eum Grancolas de antiquis Liturgiis tom. 1. edit. Paris. ann. 1704. pag. 537.

11. In Missa Mozarabica legitur Symbolum Constantinopolitanum; quinimmo canitur a Sacerdote & universo Clero & Populo; neque id post Euangelium, sed post Canonem; interea vero Sacerdos Hostiam consecratam super Calicem tenet, quasi declaret, eadem fide, qua Unitatem Dei, Trinitatem Personarum, & Incarnationem Verbi, etiam realem sese credere in Eucharistia præsentiam Corporis & Sanguinis Jesu Christi. Vide Mabillon. lib. 1. Liturgiæ Gallicanæ cap. 1. num. 2. & cap. 2. num. 1. De hoc Mozarabum Ritu scribit etiam Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 438. n. 15. ubi ait: *Est autem locus hic admodum proprius ad Fidem profitendam cum adoratione veri Corporis Domini nostri.* *Qui ritus sit apud Mozarabes recitandi Symbolum.*

12. D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 4. docet, cur in Missa legatur Symbolum, & quamobrem in quibusdam Missis dicatur, in quibusdam vero omittatur: *Perfecte autem populus instruitur per doctrinam Christi in Euangelio contentam, quæ a summis Ministris legitur, scilicet a Diaconibus. Et quia Christo credimus tamquam divinæ veritati, secundum illud Joann. 8. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? lecto Euangelio, Symbolum cantatur, in quo populus ostendit, se per Fidem Christi doctrinæ assentiri. Cantatur autem hoc Symbolum in Festis, de quibus fit aliqua mentio in Symbolo, sicut in Festis Christi, B. Virginis, & Apostolorum, qui hanc Fidem fundaverunt, & aliis hujusmodi.* Secundum hanc D. Thomæ doctrinam Quartus in Rubricis ad Missale Romanum par. 1. tit. 11. Missas enumerat, in quibus dicitur *Credo*, quæ recensentur etiam in ipsis Rubricis tit. de Symbolo; & Titelmanus Tractatu de Mysteriis Missæ cap. 31. idem docet ac D. Thomas de Ritu recitandi Symbolum post Euangelium: *Quod statim post decantatum Euangelium incboante Sacerdote, ceterisque ad finem usque prosequentibus* (de Missis cantatis loquitur) *canitur Fidei Symbolum, fructum, qui ex Christi, & Apostolorum prædicatione est in Ecclesia consequutus, manifestat. Vere enim hæc sancta Dei confessio, quæ in Symbolo plene continetur, fructus est labiorum nostrorum confitentium nomini ejus, & hostia laudis multo acceptissima Deo in odorem suavitatis.* *Cur legatur Symbolum in Missa, & quando omittatur ex D. Thoma.*

13. Quod attinet ad actiones Sacerdotis cum dicit *Credo*, Rubricæ hæc præscribunt: *Dicto Euangelio stans in medio Altaris versus Crucem elevans* *Quid præscribat Rubrica in recitando Symbolo.*

& ex-

& extendens manus, incipit (si dicendum sit) Credo. *Cum dicit*, in unum Deum, *jungit manus, & caput Cruci inclinat; quo erecto, stans ibidem junctis ante pectus manibus, ut prius, prosequitur usque ad finem. Cum dicit*, Jesum Christum, *caput Cruci inclinat. Cum dicit*, Et incarnatus est, *usque ad* Et homo factus est *inclusive, genuflectit. Cum dicit*, simul adoratur, *caput Cruci inclinat. Cum dicit*, Et vitam venturi sæculi, *producit sibi manu dextera signum Crucis a fronte ad pectus*. Rufinus in expositione Symboli testatur, Christianos, cum ad ea verba pervenissent, *Carnis resurrectionem*, se signo Crucis signare consuevisse; & Gavantus signum illud Crucis ait traductum ad ea verba, *Et vitam venturi sæculi*, ut totius Fidei professio sigillo Crucis quodammodo obsignetur. Et Bauldrius par. 3. cap. 3. num. 3. monet Sacardotem, lente ut illa proferat verba, *& vitam venturi sæculi*, ut spatium temporis suppetat signo Crucis producendo; frontem enim & pectus Sacerdos sibi debet tangere cum dicit *Et vitam*, dextrum humerum cum dicit *venturi*, & sinistrum cum dicit *sæculi*.

Ratio cur Sacerdos se Crucis signo signet ad ultima verba.

Alia ratio ex Rufino.

14. Alia etiam adduci posset ratio, quamobrem juxta id quod scribit Rufinus, veteres Fideles Crucis sibi signum in fronte facerent, cum dicebant *carnis Resurrectionem*. Nam in Symbolo, de quo loquitur Rufinus, quodque in Romana recitabatur Ecclesia, nulla continebantur verba de vita æterna, sed Symbolum in ea definebat, *carnis Resurrectionem*, eodem Rufino teste: *Sed ultimus iste sermo, qui Resurrectionem prænuntiat, summam totius perfectionis succincta brevitate concludit*. Consonat Hieronymus epist. 61. *In Symbolo Fidei & Spei nostræ (quod ab Apostolis traditum non scribitur in charta & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus) post confessionem Trinitatis, & unitatem Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis sacramentum carnis resurrectione concluditur*. Quamobrem nemo inferre potest, Symbolum Apostolicum vitæ æternæ articulum non complecti, qui in Resurrectionis articulo continetur; nam Rufinus in expositione Symboli prosequitur: *Dabitur etiam peccatoribus incorruptionis, & immortalitatis ex Resurrectione conditio, ut sicut Justis Deus ministrat ad perpetuitatem gloriæ, ita peccatoribus ad prolixitatem confusionis ministret & pœnæ*. Et D. Thomas in 2. 2. q. 1. art. 8. ad unum tantummodo caput refert articulum gloriæ, qui Resurrectionem carnis, & vitam æternam complectitur: *Tertium pertinet ad esse gloriæ, & sic proponitur nobis alius articulus de Resurrectione carnis, & vitæ æternæ*.

De genuflexione in Symboli recitatione facienda.

15. Eorum, quæ Sacerdos a Rubrica facere jubetur, est genuflexio ad ea verba, *Et incarnatus est*, usque ad illa inclusive, *Et homo factus est*. Ea minime videtur probari Radulpho de Canon. Observantia prop. 23. quia (ut ait) *apud Romanos nulla erat ejusmodi genuflexio*. Honorius tamen in Gemma Animæ lib. 1. cap. 118. eum ritum magnifice probat, quo indicatur quæ Christo pro nobis homini facto Crucique affixo debetur adoratio. Ac Romanum Pontificem scribit Petrus Amelius in Ordine Romano ann. 1398. genua flectere dum cantatur, *Et incarnatus est*, eique Mitram de-

detrahi, quæ consuetudo etiamnum viget. Et Bellotte in ejus sæpe citato Opere pag. 442. n. 20. ad rem nostram ait: *Illud quoque religioso cultu semper observari velim, ut dum in Symbolo pronunciatur particula illa, qua dicitur, Deus* homo factus est, *commendanda illa, ac Christiano digna studiose servetur humilis genuum flexio, atque inclinatio ad terram, ex Ritu Ecclesiastico religiose instituta in repræsentationem, ac venerationem illius eximiæ humilitatis, qua humiliavit, & exinanivit se ipsum Filius Dei, formam servi accipiens, & habitu inventus ut homo.* Narrat idem Auctor, Laudunenses Canonicos in Choro Missæ præsentes non flectere genua, sed pedibus stare vultu ad Orientem converso, Sacerdotem vero, qui celebrat, super Altaris gradus genua flectere, quasi populum ad genuflectendum, secumque Christum Dominum hominem factum adorandum invitet.

CAPUT IX.

De Offertorio.

1. DIcto Symbolo, si quidem juxta Rubricam recitandum sit, aut lecto Euangelio, si Symbolum non dicatur, Sacerdos osculatur Altare, salutat populum dicens *Dominus vobiscum*, & excitato populo ad orandum verbo illo *Oremus*, dicit *Offertorium*. Offertorii nomine ea omnia continentur, quæ fiunt a Sacerdote & Ministris, quæque recitantur ab illis verbis *Dominus vobiscum*, usque ad clausulam secretæ Orationis, cum Sacerdos elata voce dicit *Per omnia sæcula sæculorum*, ut videre est apud Card. Bona lib. 2. Rer. Liturgicar. cap. 8. n. 3. *Offertorii nomine quid intelligatur.*

2. Verum nos de veteri disciplina, qua populus ad usum sacrificii panem, & vinum, resque alias majoris pretii sustentandis alendisque Ministris offerebat, verba facere supersedemus, quod rem hanc diligentissime pertractarint Le Brun tom. 1. Martene lib. 1. Pouget tom. 2. & novissime Berlendus in accuratissimo tractatu de Oblationibus ad Altare. Id modo dicimus eam Missæ partem, quæ *Offertorium* vocatur, ex eo nomen traxisse, quod Fideles veteri consuetudine panem & vinum in sacrificii usum offerrent, ut observant Walfridus cap. 22. & Micrologus cap. 10. & quamquam usque ad IV. sæculum ejusmodi oblationis tempore nihil recitabatur aut canebatur; tamen in Ecclesia Carthaginensi a S. Augustini usque temporibus mos introductus fuit, ut interea versiculi aliquot canerentur ex Psalmis; quam consuetudinem etsi maledicus quidam nomine Hilarus reprehenderit, S. Augustinus tamen retinendam existimavit, ut videre est lib. 2. Retract. cap. 11. Incertum vero est, quis hujus consuetudinis Auctor fuerit, canendi Antiphonam, quæ in Missali dicitur *Offertorium*; dissentiunt enim inter se Scriptores, quorum quidam S. Gregorium Magnum, alii S. Cælestinum, quidam etiam S. Eutychianum Romanos Pontifices putant eum morem induxisse; ut videre est apud Me- *Missæ pars, quæ dicitur Offertorium, nomen traxit ex eo, quod Fideles panem & vinum offerebant in usum sacrificii.*

ratum tom. 1. par. 1. pag. 225. & Torres loc. cit. de Sacrificii oblatione n. 74. pag. 97.

De Offertorio quod legitur in Missa Defunctorum. Ecclesia non orat pro detrusis animabus in infernum. Locus ex 2. Machabæorum explicatus ex D. Thoma.

3. In Missa Defunctorum habetur Offertorium in Responsorii modum compositum cum suis versibus; ubi sunt quædam verba digna, quæ considerentur: *Domine libera animas omnium Fidelium defunctorum de pœnis Inferni, de profundo lacu, de ore leonis, ne absorbeat eas Tartarus, ne cadant in obscurum*; quibus verbis non pro iis rogat Ecclesia, qui perpetuis Inferorum pœnis addicti sunt; neque ignorat, numquam futurum ut animæ in Purgatorio detentæ ad Inferos dejiciantur. Nam quod 2. Machabæorum, cap. 12. scriptum reperitur, fusas ad Deum preces pro illis Hebræis, qui prælio interfecti, deprehensi sunt sub tunica quædam habere donaria, quæ Idolis oblata fuerint, quod lethale peccatum erat, ut habetur Deuteronomii cap. 7. *Ne inferas quippiam ex Idolis in domum tuam, ne fias anathema*; id tamen nihil obstat: D. enim Thomas in 4. sentent. q. 2. art. 2. q. 2. *ad primum* respondet, ea donaria apud eos inventa esse, qui non falsa religione permoti, sed victores jure belli tanquam prædam a victis abstulerant: qua in re cum venialem tantum avaritiæ culpam in se admiserint, licuisse pro iis mortuis Deum orare, nec exinde propterea inferri posse, Ecclesiam orare pro iis, qui in Inferorum perpetuum carcerem sunt detrusi.

Explicatio illius Offertorii, quod olim legebatur, cum æger jam extremum spiritum exhalabat, ut sit prolepsis quædam ab Ecclesia alibi etiam usurpata.

4. Quidam considerant, eam Antiphonam legi consuevisse, cum ægrotus aliquis in eo esset, ut jam jam emitteret animam; ac putant deinde Ecclesiam in Missis & funeribus mortuorum eam adhibere cœpisse, retrotrahendo preces ad punctum illud temporis, quo animæ e corporibus sunt egressæ; eodem plane modo, quo Adventus tempore illis utitur verbis: *Rorate Cæli desuper, & nubes pluant Justum &c. O Adonai veni ad redimendum nos. Emitte Agnum Domine Dominatorem terræ. Orietur sicut sol Salvator Mundi, & descendet in uterum Virginis.* Etsi enim multa præteriere sæcula, ex quo Verbum divinum carnem assumsit, Ecclesia tamen retrahit ejusmodi preces ad tempora Prophetarum Christi Incarnationem acri desiderio expectantium. Vide Grancolas in Antiquo Sacramentar. Ecclesiæ par. 1. de Missis Defunctorum pag. 536. quem sequitur Meratus par. 1. tom. 1. pag. 226.

Medinæ explicatio rejicitur ex Azorio.

5. Alii vero aliter hanc evolvunt difficultatem, ac satis fidenter dicunt haud ita subtiliter Ecclesiæ Orationes examinandas; in quibusdam enim ex iis multa contineri minus vera, sed quæ idcirco tolerantur, quod pietatem nutriant Fidelium. Atque ea est responsio Medinæ de Oratione q. 6. quæ tamen omnino est rejicienda: *Sed certe non est quod dicamus aliquid in Ecclesia pie solum & non vere dici; neque enim Ecclesia falsi aliquid per errorem decepta publice decantat, aut tradit. Absint hæc ab ea, quam Apostolus appellat Columnam, & firmamentum veritatis*; verba sunt Azorii tom. 1. Instit. Moral. lib. 10. cap. 22. q. 8.

In eo Offertorio Eccle-

6. Inter Epistolas Sarnelli est 62. lib. 3. quæ tota de hoc argumento o-

mnino legenda est, quod multa scitu digna contineat. Sed ut aliquid statuamus, dicendum videtur, Ecclesiam ea Antiphona seu Offertorio in Missis Defunctorum Purgatorii pœnas intelligere; & Purgatorium ideo Infernum appellare, quod idem utrobique sit ignis: orare ut animæ liberentur *de profundo lacu, & de ore leonis*, hoc est de carcere illo subterraneo, ubi Justorum animæ expiantur: denique Ecclesiam a Deo petere *ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum*, idest ne in illo tenebricoso carcere tot cruciatibus conflictatæ diutius detineantur; atque ita orationem illam intelligendam post Azorium probant Valentia tom. 3. disput. 6. art. 2. punct. 8. Cardinalis Capisucchius controvers. 5. Thiers tom. 1. de Superstitione cap. 10. n. 15. & seq. ubi ceteris omnibus explosis interpretationibus postremam hanc amplectitur: neque enim ea verba de Inferorum pœnis possunt intelligi salva Fide Catholica. *fia pœnas Purgatorii intelligit.*

7. Petrus Præpositivus Theologus Parisiensis, qui floruit anno 1225. Summam Theologicam scripsit, quæ sæpe citata a D. Thoma adhuc inedita in Bibliothecis delitescit. Docet igitur Auctor ille, damnatorum animas suffragiis juvari, ut ab omni pœna immunes sint, non quidem in omne ævum, sed usque ad universale de humano genere judicium; quæ sententia ex Origenianis profecta erroribus improbatur a D. Thoma in 4. sentent. dist. 45. q. 2. art. 2. qui negat damnatorum animas quidquam solatii capere ex nostris orationibus. Vide sermonem 1. secundi Tricesimi Benedicti XIII. Quidam Theologus Ordinis Servorum B. Mariæ Bononiæ anno. 1570. parvum quemdam Tractatum edidit de statu animæ cum charitate decedentis, illudque Offertorium in Missa Defunctorum explicat, atque in eo abunde probat ea verba de Purgatorio esse intelligenda. *Petri Præpositivi explosa sententia de suffragiis damnatorum.*

CAPUT X.

De quinque Orationibus, quæ Offertorium consequuntur.

1. Post Antiphonam illam, quæ Offertorium dicitur, quinque Orationes sequuntur; quarum prima incipit, *Suscipe Sancte Pater*, altera *Offerimus tibi Domine*, tertia *In spiritu humilitatis*, quarta *Veni Sanctificator*, postrema *Suscipe Sancta Trinitas*, de quibus ita scribit Bellarminus Controvers. tom. 3. lib. 6. de Sacrificio Missæ cap. 7. *Neque antiquæ admodum sunt, neque in Romana Ecclesia ante quingentos annos legebantur &c. Quia tamen nihil continent, quod offendat, paullatim ab omnibus sunt receptæ;* eas vero non admodum vetustas esse evincit ex silentio Walfridi, Amalarii, Ruperti, & Innocentii Tertii qui post Offertorium statim loquuntur de Secretis.

2. Dicto Offertorio Sacerdos Calicem detegit, Patenam capit cum Hostia, & utrisque manibus sublatam usque ad pectus sustinens, elevatis ad Cœlum oculis & statim demissis dicit Orationem: *Suscipe Sancte Pater.* *Prima explicatur Oratio.*

In ea Oratione æternum Patrem, quem Deum vivum & verum appellat, ut est apud Danielem cap. 14. *Non colo Idola manu facta, sed viventem Deum, qui creavit Cœlum*, orat, ut immaculatam Hostiam suscipiat pro suis innumeris peccatis (*in multis enim offendimus omnes*, ait S. Jacobus cap. 3.) peccatis, inquam, tum commissionis, tum omissionis, *offensionibus & negligentiis*; non se solum, sed quotquot adstant, & Fideles omnes vivos mortuosque Deo commendans, ut salutem æternam consequantur, juxta præceptum D. Pauli, qui ad Hebræos cap. 7. Sacerdotem debere ait *prius pro delictis suis Hostias offerre, deinde pro populi*. In hac oratione Hostiam, quæ est super patenam, etsi nondum consecratam vocat immaculatam: *Suscipe sancte Pater hanc immaculatam Hostiam*: quod quidem nemo miretur; neque enim ea verba ad panem referenda, sed ad Corpus Christi, quod futuræ Consecrationis vi sub ipsius speciem panis subibit; ita ut ea sit Orationis sententia: *Suscipe Sancte Pater, omnipotens, æterne Deus immaculatam Hostiam, in quam panis hic quamprimum est convertendus*, ut animadvertunt Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 9. n. 3. Pouget tom. 2. Instit. Catholic. pag. 842. & in fine Orationis faciens Crucem cum eadem Patena deponit Hostiam super Corporale, & ad dexteram collocat Patenam, ita ut ejusdem quædam pars sub Corporali tecta sit. Illud autem signum Crucis significat Hostiam super Crucem poni, ubi Christus Jesus æterno Patri ipse se obtulit, ut nos a peccatis redimeret, quod advertit Honorius in Gemma Animæ lib. 1. cap. 96. & Durandus lib. 4. cap. 30. n. 17.

De vino in Calicem fundendo.

3. Pergit Sacerdos, & in Cornu Epistolæ Calicem apprehendit, Purificatorio extergit, & sinistra illius nodum tenens, accepta de Ministri manu ampulla vini, ingerit vinum in Calicem. Deinde eodem modo tenens Calicem producit signum Crucis super ampullam aquæ dicens Orationem: *Deus qui humanæ substantiæ*, & infundens paullulum aquæ in Calicem prosequitur: *da nobis per hujus aquæ & vini mysterium*. Quod si celebret pro defunctis, non facit signum Crucis super aquam, sed infundit absque benedictione dicens Orationem ut supra.

De ritu commiscendæ aquæ cum vino.

4. Nunc vero de Ritu aquæ cum vino commiscendæ, de ea benedictione, & de Oratione *Deus qui humanæ substantiæ* dicendum est; nam de pane seu Hostia dicere ideo prætermisimus, quod fuse de hoc argumento scripsimus, cum de Eucharistiæ institutione tractaremus. Neque etiam de vino quidquam nobis restat dicendum, qui eodem loco de hac re satis loquuti sumus. Illud non prætereundum tamen putamus, quod monuit Theodulphus Aurelianensis Episcopus sub Carolo Magno in Capitulari quod Sirmondus tom. 2. Operum suorum edidit: *Diligenter observetur, ut panis, & vinum, & aqua, sine quibus Missæ nequeunt celebrari, mundissime ac studiose tractentur, & in ipsis nibil vile, nibil non mundatum inveniatur.*

Ex Patrum traditione infunditur etiam aqua.

5. In Consecratione Calicis nulla præterquam vini mentio fit in sacris paginis; sed Patrum traditione proditum est, in vino cum aqua mixto Eucharistiæ Sacramentum a Christo Domino esse institutum; quamobrem Con-

ci-

cilium Florentinum in Decreto seu Instructione Armenorum ait: *Quia juxta Sanctorum Patrum testimonia creditur ipsum Dominum in vino aqua permixto hoc Sacramentum instituisse*; & consentit Tridentina Synodus sess. 22. cap. 7. *Monet S. Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur* &c. Quamobrem in Orientalibus novimus Liturgiis vini & aquæ commixtionem præscribi, quod observavit etiam Renaudotius tom. 1. Collect. Liturgiar. Orientalium pag. 194. ubi hæc scribit: *Superest aquæ mixtio, quam omnes Ecclesiasticæ Orientalium leges præscribunt: qua etiam ratione in Liturgiæ Oratione, per quam invocatur Spiritus S., quod Calice continetur, non vinum sed mistum appellatur in plerisque Syriacis Jacobitarum Liturgiis, & in ea Oratione apud Coptitas, quæ paullo post in Liturgia sequitur.*

Ritus hic non est ex Divino, sed Ecclesiastico præcepto.

6. Ex veteribus Theologis quidam affirmarunt, aquam cum vino miscendam ex præcepto Divino; nunc tamen communis sententia est, non ex Divino, sed ex Ecclesiastico præcepto aquam in Calicem infundendam; quod quidem Ecclesiæ præceptum ex ipsius Christi Domini facto & exemplo profectum est: nam ut in Historia sacræ Cœnæ observat Buxtorfius n. 10. in ritualibus Judæorum libris unicuique permittitur in Paschali Cœna vinum aqua diluere; id vero est, quamobrem credamus, Christum Jesum, ut temperantiæ & sobrietatis exemplum ederet, aquam in vinum infudisse. Georgius Cassander in suo opere Liturgico Liturgiam Armenorum refert, in qua hæc habentur: *Non admiscent aquam vino*: quod cum minime congruat cum Christi exemplo, Joannes XXII. ea de re monuit Archiepiscopum Armenorum in Epistola apud Raynaldum ad ann. Chr. 1318. n. 13. *Hunc namque servando Ritum, hoc Sacramentum celebrans Christo ipsum statuenti veraciter se conformat. Non enim credendus est Christus ipse, qui temperantiæ summæ cunctis se præbuit exemplum, in die Cœnæ, qua hoc Sacramentum instituit, vino puro, sed lymphato potius usus esse, Salomone prædicente in Christi persona discipulis pro hac die: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis.* Et Gaufredus Monachus in epistola ad Cardinalem Episcopum Albanensem ad ann. 1188. n. 34. addit in Judæa vinum quod robustius esset aqua dilutum bibi consuevisse; ea vero Euangelii verba, *Hic est Calix*, rationem suppeditant, cur Dominum Jesum aquam cum vino miscuisse credamus: *Vox Calix apud Orientales significat non qualecumque vini vas, sed in quo soleat vinum ad potum temperari & misceri*: verba sunt P. Lupi ad can. 23. Concilii Trullani. Præceptum itidem est, ut paullulum aquæ cum vino misceatur: *Vino ante consecrationem aqua modicissima admisceri solet*; verba sunt ejusdem Decreti seu Instructionis Armenorum. Multo vero antea scripserat Honorius III. in Decretali *Perniciosus, de celebratione Missarum: Perniciosus inolevit abusus, videlicet, quod in majori quantitate de aqua ponitur in Sacrificio, quam de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis*

plus

plus in ipso sit de vino, quam de aqua ponendum.

Joachimus Hildebrandus reprehensus.

7. Joachimus Hildebrandus in eo Opere quod alibi etiam citavimus, *Sacra publica veteris Ecclesiæ in compendium redacta*, Amstelodami an. 1702. ubi agit de vini & aquæ commixtione pag. 113. fatetur ea de re extare Christi exemplum: *Videtur igitur Christus ad morem Orientalium vim vini affusa aqua temperasse*. Pagina vero sequenti non inficiatur, in utraque Ecclesia tum Occidentali tum Orientali semper id usurpatum, nec propterea eam vini & aquæ commixtionem tamquam malum usum improbari posse. Ex his omnibus quivis existimasset, eumdem Joachimum scripturum fuisse, aut apud Sectarios suos idem in more positum esse, aut si aquam vino non affunderent, id esse culpandum. Sed longe aliter rem omnem concludit: ait enim apud suos Sectarios ejusmodi commixtionem minime fieri, eamque sublatam veluti quidpiam ἀδιάφορον, præsertim cum in Septentrionalibus regionibus admodum temperata vina esse soleant.

Hæresis Aquariorum.

8. Paulo ante allatus Christianus Lupus eodem loco tractat eruditissime de veteri hæresi Aquariorum, qui aquam dumtaxat ad Missam adhibebant, juxta ea quæ tradit S. Epiphanius Hæresi 46. *Tatianus cum suis Discipulis in Sacramento solum aquam adhibet; sed a vino prorsus abstinet, dicens vinum diabolicum esse, & impios qui vinum bibunt*. Idem Lupus ibidem agit de Armenorum hæresi, qui vinum tantummodo ad Missam adhibebant, ac in eorum sententiam propensior esse videtur, qui putant, nisi aqua cum vino misceatur, non confici Sacramentum, erroris notam inurens eorum opinioni, qui docent ex Ecclesiastico præcepto aquam in vinum esse infundendam. Nos vero a D. Thomæ doctrina minime recedimus, qui 3. par. qu. 74. art. 7. docet per eam mixtionem significari populum Christo adunatum, & aquam quæ de ejus latere profluxit: hæc vero omnia ad usum quidem Fidelium, & ad effectum Sacramenti pertinere, non tamen ad ipsius essentiam; ex quo intelligitur, non esse eam mixtionem, ut loquuntur Theologi, *de necessitate Sacramenti*. Nam quod Christus aquam cum vino miscuerit, non inde tamen potest inferri ejusmodi mixtionem esse de præcepto divino; non enim ad præceptum divinum constituendum satis est, Christum aquam cum vino miscuisse, sed id fieri etiam jussisse oportuit. Et sane Christus Jesus consecravit in azymo; numquid ergo Ecclesiæ Græcæ consecrationem in fermentato nullius roboris esse dicemus? Christus consecravit exacta Cœna; quis tamen negare ausit neminem jejunum debere ad Eucharistiam accedere? Vide 3. Collationem Lucionensem q. 2. par. 4. ubi hoc argumentum uberrime pertractatum reperies. Sed ut ad rem nostram redeamus, in hac Missæ parte, sive ea privata, sive solemnis sit, aqua in Calicem infunditur & cum vino commiscetur; idque tantum discriminis est, quod in Missa privata Sacerdos vini & aquæ ampullas accipit de manu Ministri; in Missa vero solemni Subdiaconus Calicem Purificatorio extergit, & Diaconus sumta de manu Subdiaconi ampulla vini in Calicem vinum immittit; tum Subdiaconus in-

interim ampullam aquæ ostendens Sacerdoti celebranti dicit: *Benedicite Reverende Pater*, qui, facto versus eam Crucis signo, dicit Orationem *Deus qui humanæ substantiæ*, & interim idem Subdiaconus infundit paullulum aquæ in Calicem. In Missa Romani Pontificis juxta Ordinem 15. Romanum apud Mabillonium tom. 2. Musei Italici pag. 500. Sacrista Calicem cum ternis Hostiis parat, quarum altera ad Sacrificium, reliquæ duæ ad summovendam veneni suspicionem adhibebantur: *Parat calicem cum tribus Hostiis, unam pro Sacramento, & duas pro proba, & in Papæ præsentia facit probam de vino & pane*. Deinde vinum infundit in Calicem: *Et fundit vinum in Calicem tantum, quantum durat cretulus Hostiæ*: aquæ vero *post benedictionem ponit cum cochleari tres guttas*; quem locum ex Ordine Romano 15. monet Mabillonius, cum iis conjungendum esse, quæ scripsit in Commentariis ad Ordinem Romanum pag. 46.

Armenis venientibus in sinum Romanæ Ecclesiæ non conceditur celebratio Sacrificii cum solo vino.

9. Scitu dignum est etiam quod censuit Sacra Congregatio de Propaganda Fide 30. die Januarii habita anno 1635. de eo, quod quærebatur, an Armenis, quibuscum agebatur de eorum cum S. Romana Ecclesia unione, indulgeri posset, ne aquam vino affunderent: *In Congregatione particulari super unione Armenorum Poloniæ, proposita quæstione circa Liturgiam, an scilicet in Calicem consecrandum possit non admisceri aqua, Congregatio censuit, non esse permittendum Armenis ad unionem cum S. Romana Ecclesia venientibus, ut cum solo vino Sacrificium Missæ peragant, ob plures rationes. Prima est, quia licet hujusmodi mixtio aquæ cum vino non sit de necessitate sacramenti, sed tantum ex præcepto Ecclesiæ, super quo dispensare potest Papa; nihilominus quia aqua in vino consecrando miscetur ex traditione Apostolica, idque Christum fecisse ex testimoniis SS. Patrum creditur, nullo modo debet hujusmodi Ritus Sacrificandi tolerari, aut Armenis permitti. Secunda est, quia ritus hujusmodi Armenorum aut involvit hæresim Monophysitarum, aut saltem de illa est suspectissimus. Nam Nicephorus Histor. lib. 18. cap. 53. clare dicit, Armenos solum vinum consecrare, ut per hoc ostendant unam tantum esse in Christo naturam. Tertia est, quia Sacrum Concilium Florentinum in Instructione ad Armenos per verbum*, decernimus, *Armenis unitis jubet, ut parum aquæ in vino misceant in Sacrificio. Quarta est, quia semper Armeni petierunt a Sede Apostolica, ut Ritus hujusmodi eis permitteretur; & nihilominus id semper eis fuit negatum. Nam Gregorius VII. ut in ejus epistola lib. 7. Alexander III. Callixtus III. Eugenius III. Eugenius IV. indicto Concilio Florentino, Joannes XXII. Benedictus XI. & demum Paulus V. in Apostolicis literis ad Melchisedech Patriarcham nuncupatum Catholicum, hujusmodi ritum permittere expresse renuerunt. Quinta & postrema, quia Lutherus hujusmodi Ritum probavit, & Calvinistæ eumdem observant in sua Cœna; etsi Armenis permitteretur prædictus Ritus in Regno Poloniæ, Calvinistæ, qui in eo non pauci reperiuntur, Romanam Ecclesiam calumniarentur, quod scilicet mutaverit sententiam, & cum eis sentiat*. Et cum hac resolutione concordat Canon 24. Concilii Carthaginensis III. sub Sirico Pa-

Papa, & can. 1. 2. & 3. de Consecratione distinctione secunda.

Græcorum Ritus de commiscenda aqua calida in Calicem consecratum.

10. Apud Græcos diversus est ritus, qui juxta Sanctorum Basilii & Chrysostomi Liturgias apud Goar in notis ad Missam S. Joannis Chrysostomi n. 167. & Arcudium lib. 3. Concordiæ cap. 39. bis aquam infundunt in Calicem, semel ante Missam, cum seorsim in mensa parant, quæ ad Missam opus sunt, & Sacerdos lanceola panem transfigit dicens; *Unus militum lancea latus ejus aperuit, statimque exivit sanguis, & aqua*, interea dum Diaconus frigidam infundit in Calicem; iterum vero, cum consecratione facta, Diaconus ante Communionem petit a Sacerdote ut calidam aquam benedicat, quam Sacerdos benedicit illis verbis, *Benedictus fervor Sanctorum jugiter nunc & semper & in sæcula sæculorum Amen*; cui Diaconus aquam interim calidam infundens in Calicem respondet, *Fervor fidei plenus Spiritu Sancto, Amen*. Quidam ex Theologis fuere, qui aut non crediderunt hunc Ritum a Græcis adhiberi, & si quidem adhibetur, Græcos erroris insimularunt; sed vir doctissimus Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 9. §. 4. ostendit, hanc esse Ecclesiæ Græcæ disciplinam, nec esse eam improbandam, nec umquam fuisse improbatam. Vicecomes de antiquis Missæ Ritibus lib. 2. cap. 20. vix credit hunc esse Ecclesiæ Græcæ ritum; sed cum de eo testari videat Nicolaum Cabasilam, & Germanum Patriarcham, manus denique victas dat: mysticam vero quærit significationem, & ait morem hunc esse inductum, ut significetur, Spiritum Sanctum, qui igni comparatur, in hominum corda & mentem delabi. Et lib. 2. cap. 1. n. 7. idem Cardinalis addit, etiam in Latina Ecclesia Carthusianos, Fratres Prædicatores, Cistercienses juxta veterem consuetudinem, simul ac ad Altare accesserint, antequam Missam incipiant, vinum in Calicem infundere, & aquam miscere brevi quadam Oratione adhibita. Quod quidem faciunt, vel quod ad eas res tempus ante Missam putent accommodatius, vel ut plus temporis a commixtione ad consecrationem decurrat, quo aqua in vinum convertatur, & postea simul cum eo in Sanguinem; quod contendit Cardinalis Capisucchius controversia 1. §. 32. qua de re infra cap. 15. disputabimus.

De benedictione aquæ, antequam infundatur in Calicem. Ritus antiquus paullum ab eo, quo nunc utimur, diversus.

11. Sacerdos aquam benedicit antequam infundat in Calicem. Idem olim usurpabatur, sed diverso quodam modo. Neque enim aquam Sacerdos benedicebat, sed in Calicem ad modum Crucis infundebat, ut videre est in Ordine Romano apud Hittorpium, & in 3. Ordine Romano juxta monumenta, quæ affert Justinianus Chiapponus in dissertatione edita post Acta Canonizationis quatuor Sanctorum sub Clemente XI. pag. 278. Nunc vero Sacerdos non vinum, sed aquam, signo Crucis super eam producto, benedicit: non vinum, quod Christum significat, cui nulla opus est benedictio; aquam vero benedicit, quæ significat Populum, qui in hac vita, cum non sit ab omni peccato purus, benedictione indiget, ut advertit Durandus. Nulla vero fit aquæ benedictio in Missis Defunctorum propter alterutram earum rationum, quas affert Gavantus in Comment. ad Rubr. Missal. par. 2. tit. 7. *Sicuti in fine Missæ Defunctorum non benedicitur Populus, ita nec aqua, quæ eum-*

dem

dem Populum significat, ut diximus: vel aqua hoc loco significat Populum Purgatorii, qui jam est in gratia.

12. Oratio vero, *Deus qui humanæ substantiæ*, quam, ut modo dicebamus, recitat Sacerdos, cum aquam infundit in Calicem, ea continet verba, notatu sane dignissima, *da nobis per hujus aquæ & vini mysterium ejus divinitatis esse consortes, qui humanitatis nostræ fieri dignatus est particeps Jesus Christus Filius tuus Dominus noster.* *Oratio in benedictione, & commixtione aquæ.*

13. In ea vini & aquæ commixtione quodnam mysterium contineatur explicat D. Cyprianus epistola ad Cæcilium, cujus verba cum iis, quæ diximus, plane consentiunt. *Videmus in aqua Populum intelligi, in vino ostendi Sanguinem Christi. Quando autem in Calice aqua vino miscetur, Christo Populus adunatur, & Credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & conjungitur. Quæ copulatio & conjunctio aquæ & vini sic miscetur in Calice Domini, ut commixtio illa non possit ab invicem separari. Unde Ecclesiam, idest plebem in Ecclesia constitutam, fideliter in eo quod credidit perseverantem nulla res separare potuit a Christo.* *Mysterium ejus commixtionis ex D. Cypriano.*

14. Et quoniam mysticarum explicationum altera alteram non excludit, quidam per eam aquæ & vini commixtionem putant, Incarnationis ostendi mysterium, in quo humana natura cum divina hypostatice juncta est; quam explicationem tueri videntur ipsius Orationis verba, quæ supra attulimus. Alii per eam commixtionem putant intelligi aquam & sanguinem, quæ defluxerunt a latere Christi; & sane Sacerdos juxta Ritum Ambrosianum celebrans Missam, & Carthusiani cum aquam infundunt in Calicem, non eam quam attulimus, sed hanc recitant Orationem: *De latere Christi exivit sanguis & aqua. In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti Amen.* Ea vero verba, quibus Sacerdos postulat, nos fieri divinæ consortes naturæ, *Ejus divinitatis esse consortes, qui humanitatis nostræ fieri dignatus est particeps*, ex secunda D. Petri epistola sunt desumta, ubi de Christo B. Apostolus: *Per quem*, inquit, *maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ.* *Alia ejusdem commixtionis mysticæ significationes.*

15. Aqua in Calicem indita, atque oratione conveniente dicta, Sacerdos Calicem dextera apprehendit manu, eumque sublatum tenens, stans in medio altari, elevatis in Cœlum oculis, eam dicit Orationem, *Offerimus tibi Domine*: qua dicta, facit signum Crucis cum Calice super Corporale, & ipsum in medio ita post hostiam collocat, ut hostia media sit inter Sacerdotem & Calicem, quem palla tegit. Deinde se inclinans submissa voce ait: *In spiritu humilitatis* &c. Postea erectus, elevans oculos, manusque expandens, & statim jungens ante pectus ait: *Veni sanctificator* &c. & cum dicit *Benedic*, dextera manu super Hostiam & Calicem simul signum Crucis producit. *De Oblatione Calicis.*

16. De Oratione *Offerimus tibi Domine* duo quæri solent: primum quid sit, quod Sacerdos in Hostiæ oblatione dicit *Offero*, ut liquet ex præfata Oratione, *Suscipe Sancte Pater*, & in oblatione Calicis dicit *Offerimus*: *Duæ quæstiunculæ super Oratione Offerimus.*

O de-

deinde, quid ea verba significent *Calicem salutaris*, cum in Calice nihil aliud quam vinum contineatur.

Cur in Oblatione Calicis Sacerdos dicat Offerimus, & non Offero, ut in oblatione Hostiæ.

17. Primam solvit quæstionem Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 9. num. 5. ubi ait, in oblatione Calicis idcirco dici, *Offerimus*, quod juxta Romanum Ritum olim in Missa solemni Sacerdos simul eam Orationem recitabat cum Diacono, qui vinum in Calicem infuderat, & sanguinem populo olim ministrabat; eumdem vero ritum, qui ad Missam solemnem pertineret, in Missa privata retentum; quam solutionem amplectitur etiam Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 844.

Explicantur verba illa, Calicem salutaris.

18. Alteram difficultatem diluit Bellarminus tom. 3. controvers. lib. 6. de Missa cap. 17. qui animadvertit, non dici *Calicem salutarem*, sed *Calicem salutaris*, idest Calicem Christi, qui instituit, ut Calix ille offerretur & consecraretur. Illud etiam addit, quod etiamsi diceretur *Calicem salutarem*, tamen vera esset eorum verborum sententia, quæ referenda essent non ad præsentem Calicis statum, sed ad eum, quo redigendus est per Consecrationem. Uno verbo, quo sensu in Oratione, *Suscipe Sancte Pater*, dicit Sacerdos, *hanc immaculatam Hostiam*, eodem sensu in Oratione *Offerimus* dicit *Calicem salutaris*, ut etiam observavit Pouget loco cit.

19. Quod Calix palla cooperiatur, id omni caret mysterio: ea enim cautio est, ne quid extrinsecus in Calicem decidat, ut post Micrologum observat Gavantus in Comment. ad Rubric. Missalis. Quod autem ad illud attinet, quod Sacerdos inter se & Calicem recta Hostiam collocat, scire oportet Græcos Panem & Vinum, seu Hostiam & Calicem ita locare, ut lineam rectam a latere ad latus efficiant; quod diu etiam retinuit Romana Ecclesia; scribit enim Micrologus cap. 10. *Ita juxta Romanum Ordinem in Altari componenda sunt, ut Oblata in Corporali posita, Calix ad dexterum latus Oblatæ ponatur, quasi sanguinem Domini suscepturus; quem de latere Dominico profluxisse credimus.* In Annalibus Wadingi exstat epistola B. Joannis Parmensis Ordinis Minorum VII. Generalis, qui obiit anno 1289. ideoque multos post Micrologum annos, in qua jubet Fratres Provinciæ Etruriæ juxta Ritum Romanæ Ecclesiæ locare Hostiam ad sinistram Sacerdotis manum, & Calicem ad ipsius dexteram. Et Le Brun tom. 1. pag. 318. putat Ritum collocandi Hostiam recta inter Sacerdotem, & Calicem usurpari cœpisse anno 1485.

De reliquis Orationibus quæ dicuntur post. Offertorium.

20. Denique earum, de quibus dicendum restat, Orationum, *In spiritu humilitatis*, & *Veni Sanctificator*, prima est in Missali Mozarabico, & in omnibus Missalibus tum vetustis tum recentioribus; altera itidem vetustissima est. Prima desumta est ex Oratione trium Puerorum qui Babylone in ignem conjecti sunt, Danielis c. 3. *In animo contrito & spiritu humilitatis suscipiamur: sicut in holocausto arietum & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium, sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, quoniam non est confusio confitentibus in te; & nunc*

nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam. Ne confundas nos, sed fac nobiscum juxta mansuetudinem tuam & secundum multitudinem misericordiæ tuæ. Quod vero attinet ad alteram illam Orationem, *Veni sanctificator*, supervacaneum est monere, propter ea verba, *Omnipotens æterne Deus*, directam illam videri ad Patrem, seu indiscriminatim ad tres Personas, quæ sunt unus Deus; revera autem ad Spiritum Sanctum dirigi: quapropter in aliquibus Ecclesiis Galliæ olim recitabatur hymnus *Veni Creator Spiritus*, vel *Veni Sancte Spiritus, reple &c.* & in Missa Mozarabica dicitur *Veni Sancte Spiritus sanctificator*. Consonant veteres Liturgiæ Ecclesiæ Græcæ & Latinæ: in iis enim petitur, ut ignis Spiritus Sancti delabatur, absumatque panem & vinum, & in Corpus & Sanguinem Christi convertat: quo quidem nobis declaratur, quemadmodum Christi Corpus Spiritus Sancti opera in Virginali B. Mariæ utero formatum fuit, ita per eumdem Spiritum Sanctum confici super Altare. Hoc argumentum egregie tractavit Bossuetus in *explicat. quarumdam difficultatum, quæ in Missæ Orationibus occurrunt* cap. 5. & 6.

21. Id vero etiam apertius intelligitur ex illo verbo *Veni*; nam juxta sacrarum Scripturarum idiotismum duas tantum Personas, Filium scilicet & Spiritum Sanctum invitat Ecclesia, ut delabantur e Cœlo. Cum vero suam dirigit orationem ad Patrem, non dicit *Veni*, sed *Mitte Spiritum tuum*, vel *Mitte nobis Redemptorem*, *Mitte agnum qui tollit peccata mundi*. Quamobrem cum Oratio *Veni Sanctificator*, non possit intelligi de Filio, pro quo fit deprecatio, sequitur, intelligendam esse de Spiritu Sancto, etiamsi in Oratione sit verbum illud *Omnipotens*. Spiritus enim Sanctus Deus est, & æternus item ut Pater & Filius. Videatur Le Brun tom. 1. p. 329. & seq.

Filium tantum & Spiritum Sanctum Ecclesia invitat, ut e Cœlo delabantur.

CAPUT XI.

De Ablutione manuum usque ad Canonem.

1. Dicta Oratione *Veni Sanctificator*, Sacerdos a medio Altari se confert ad cornu Epistolæ, & Ministro aquam fundente, lavat manus, idest extremitates digitorum pollicis & indicis dicens Psalmum *Lavabo inter innocentes* cum *Gloria Patri*, qui tamen versus in Missis Defunctorum, & a Dominica Passionis usque ad Sabbathum Sanctum omittitur. De hoc ritu loquitur S. Cyrillus in Catech. Mystag. 5. *Vidistis igitur*, inquit, *Diaconum aquam lavandis manibus porrigentem Sacerdoti, & illis, qui circum Altare Dei stabant, Presbyteris. Num ideo prorsus dabat, ut sordes corporis abluerentur? Nequaquam. Nec enim adeo sordibus corporis fœdati in Ecclesiam ingredi solemus: sed illa manuum Ablutio symbolum est, oportere vos a peccatis omnibus & iniquitatibus mundari. Cum enim per manus designentur actiones, lavare certe easdem munditiem & puritatem*

De ablutione manuum ex S. Cyrillo, & D. Thoma.

operum significat. Nonne audistis David mysteria tractantem ista, & dicentem: Lavabo inter innocentes manus meas, & circumdabo Altare tuum Domine? Itaque manus abluere est symbolum, non obnoxium esse peccatis. D. Thomas 3. part. quæst. 83. art. 5. *ad primum* binas hujus Ablutionis rationes affert, quarum altera ab ipsa rei natura proficiscitur, & ad munditiam pertinet; altera moralis, quæ eadem est, quam dudum ex Sancto Cyrillo attulimus. Verba S. Doctoris, quibus respondet ad eam quæstionem, cur Sacerdos in Missa manus lavet, sunt quæ sequuntur. *Primo quidem quia aliqua pretiosa tractare non consuevimus nisi manibus ablutis; unde indecens videtur, quod ad tantum Sacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo, propter significationem, quia ut Dionysius dicit, extremitatum Ablutio significat emundationem etiam a minimis peccatis secundum illud Joannis cap.* 13. *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet: & talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc Sacramentum.* Eadem scribit Titelmanus Exposit. Myster. Missæ cap. 34. *Manus*, inquit, *abluit* (Sacerdos) *quamquam alioqui in principio ante Altaris accessum mundatum se fuisse optime sciat, ut si forte interim ullam undecumque maculam contraxisset, abluatur hac ablutione, priusquam ad sacrosancta in manibus tenenda mysteria accedat; significans hoc ipso, si qua forsitan per humanæ fragilitatis miseriam huc usque vanitatum phantasmata mentem maculaverint, ut vel nunc omni attentione abjiciantur, & quasi novam cordis assumamus munditiam.* De duplici manuum antiqua Ablutione, altera ante Offertorium, altera post Incensum, quarum nunc in Missis cantatis retinetur secunda, postquam Sacerdos incensavit Altare, & incensatus est a Diacono, fuse agit Vertus tom. 4. pag. 174. & seq.

Solvitur quædam difficultas super Psalmo, Lavabo.

2. Psalmus *Lavabo* huic actioni aptissime convenit: & quamquam in quibusdam Ecclesiis quidam ejus versiculi dumtaxat recitentur, tamen in Missali Romano Psalmus ille integer exhibetur; quod congruit cum Liturgiis S. Chrysostomi & S. Basilii. Excitarunt nonnulli de usu hujus Psalmi difficultatem, quomodo scilicet Sacerdos recitet versiculum illum *Ego autem in innocentia mea ingressus sum*; quod sane absonum esse videtur a Christiana humilitate, quæ nostris oculis nosmetipsos despiciendos proponit, nosque metu & pudore perfundit. Difficultatem hanc movet Le Brun tom. 1. pag. 351. & seq. qui probe observat, eodem tempore Sacerdotem, quo innocentiam suam ex animi sui conscientia verbis illis declarat, fateri, sibi opus esse Redemptoris manu & misericordia; *Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei*; nec peccandi timore caret, nisi Deus præsto sit: *Ne perdas cum impiis Deus animam meam, & cum viris sanguinum vitam meam*: quibus sensibus Christiana continetur humilitas, de qua ad hoc exemplum fuse egimus lib. 3. de Canonizat. Sanctor. cap. 40. Desinit Psalmus ex more in *Gloria Patri*, qui versus in Missis, quas innuimus, ideo omittitur, quod indicium faciat lætitiæ, quæ abest ab iis Missis, quibus luctuosæ continentur Cæremoniæ, ut obser-

ſervat Meratus tom. 1. par. 1. pag. 498.

3. Sacerdos extergit manus, iiſque ante pectus junctis ad medium Altare redit, ubi, elevatis ad Deum oculis, ſtatimque demiſſis, paullulum ſe inclinans dicit Orationem, *Suſcipe Sancta Trinitas*. Ne longius quam par eſt a propoſito digrediamur, in hanc Orationem, *Suſcipe Sancta Trinitas*, quædam adnotabimus. Innuiſſe tamen juvat manus junctas & corporis inclinationes, de quibus hic & alibi mentionem faciemus, humilitatem Sacerdotis exprimere, & Chriſti obedientiam ſignificare juxta doctrinam D. Thomæ loco cit. *in reſponſione ad quintum* : *Quod autem manus interdum jungit*, *& ſe inclinat*, *eſt ſuppliciter & humiliter orantis*, *& deſignat humilitatem & obedientiam Chriſti*, *ex qua paſſus eſt*.

Adnotationes ad Orationem, Suſcipe Sancta Trinitas.

4. Scribit Cardinalis Bona lib. 2. Rerum Liturgic. cap. 9. n. 6. ſe neſcire, quam vetus ſit oratio *Suſcipe Sancta Trinitas*. Micrologus qui vivebat XI. ſæculo cap. 11. ait, hanc Orationem neque in Liturgiis Gallicanis ſcriptam, recitari tantum a Presbyteris ex conſuetudine: *Deinde inclinatus ante Altare dicat hanc Orationem*, *non ex aliquo Ordine*, *ſed ex Eccleſiaſtica conſuetudine*. Hujus tamen Orationis ſubſtantia reperitur in Græcis Liturgiis, in Miſſali Ambroſiano, & in pluribus aliis Miſſalibus & Sacramentariis, quæ Micrologo ſunt antiquiora. Carthuſiani eam non recitant, quod indicium facit ſeculo 11. cum eorum Ordo ſumſit exordium, nondum in Eccleſia Gratianopolitana, unde Miſſale acceperunt, eam Orationem in Miſſa adhibitam. Eam vero recitant Fratres Prædicatores, ſed in breviorem formam redactam. Diximus, Sacerdotem ante Orationem, *Suſcipe Sancta Trinitas*, jam feciſſe Oblationem panis cum oratione *Suſcipe Sancte Pater*, & Oblationem vini cum Oratione *Offerimus tibi Domine Calicem*, ac deinde offerre iterum panem & vinum conjunctim cum Oratione *Suſcipe Sancta Trinitas*. Olim Gallicana Eccleſia non offerebat disjunctim panem & vinum, ſed utrumque ſimul cum Oratione *Suſcipe Sancta Trinitas*, atque hunc adhibent Ritum etiam nunc Carmelitæ, & Fratres Prædicatores. Verum Ritus, quo utitur Romana Eccleſia, offerendi primum ſeparatim panem & vinum, ac deinde utrumque ſimul, omnino conſentit cum Ritu Ambroſiano. Quidam vero exiſtimant, quam nunc Sacerdos offerendo panem recitat Orationem *Suſcipe Sancte Pater*, eam olim non ipſum Sacerdotem, ſed Populum recitare conſueviſſe, cum Sacerdoti panem conſecrandum offerebat: poſtquam autem mos ille exolevit apud Populum offerendi panem, Sacerdotem ſubinde cœpiſſe eam dicere nomine Populi. Vide Pouget Inſtit. Catholicar. tom. 2. pag. 846.

Ea Oratio incertum cujus ſit antiquitatis.

5. In eadem Oratione mentio fit de Paſſione, Reſurrectione & Aſcenſione Domini Noſtri Jeſu Chriſti: *Suſcipe Sancta Trinitas hanc oblationem*, *quam tibi offerimus ob memoriam Paſſionis*, *Reſurrectionis*, *& Aſcenſionis Jeſu Chriſti Domini noſtri*, idque ut totum exprimatur Chriſti Sacrificium. In Sacrificiis Judaicis mactanda victima eligebatur, atque per ejuſmodi electionem quaſi ſanctificata cenſebatur, & a profano uſu ſemota: in In-

Cur mentio fiat in ea Oratione Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Jeſu Chriſti.

car-

carnatione itidem victima selecta fuit, & sanctificata; humana enim electa fuit Christi natura, eaque cum natura divina hypostatice conjuncta, ac per eam unionem conflata fuit victima digna, quæ Deo sacrificaretur. In iisdem Judæorum sacrificiis victimam Sacerdos offerebat antequam mactaret: primam itidem victimæ oblationem ante ejus immolationem fecit Christus in momento nativitatis suæ: *Ingrediens enim mundum dicit: Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio ut faciam, Deus, voluntatem tuam:* Verba sunt Apostoli ad Hebræos cap. 10. In sacrificiis Judaicis sacrificabatur victima, ejusque sanguis circum Altare spargebatur: in Lege nova nostra fuit victima mactata in Cruce, ubi se ipse Christus obtulit Patri in nostrorum expiationem peccatorum, suumque sanguinem fudit circum altare, cum sacrum ejus latus lancea transfixum est. In sacrificiis Judaicis victima incendebatur super altare holocaustorum, ut quicquid in ea vitii esset, flammis absumeretur, & fumus ad Cœlum tolleretur *in odorem suavitatis*, ut sacra Scriptura loquitur. In nova Lege consumpta fuit victima in Christi Resurrectione & Ascensione. Nam in Resurrectione absorptum fuit in Christo, *quod mortale est a vita*, ut ait Apostolus 2. Epist. ad Corinthios, absumptumque fuit quicquid inesse poterat corruptibile; & in Ascensione victima a Deo accepta in odorem suavitatis, & ad ejus dexteram fuit collocata. Denique in sacrificiis Judaicis Populus partem victimæ comedebat; & in die Pentecostes Populus *communicavit victimæ*, ut Scriptores loquuntur; nam Discipuli Christi Domini tunc cum eo sunt concorporati, eique tamquam membra capiti juxta verba Apostoli adhæserunt.

Cur Romana Ecclesia tria illa tantum mysteria commemorat, & non plura, ut Ecclesia Græca.

6. Quapropter in hac Oratione Ecclesia Græca de Incarnatione, de Nativitate, de Passione, de Resurrectione, de Ascensione, deque Spiritus S. adventu mentionem facit. Quod si nunc Romana Ecclesia in eadem Oratione Passionem, Resurrectionem, & Ascensionem solum commemorat, in causa illud est, quod in tribus hisce mysteriis, quæ sunt præcipuæ Sacrificii partes, optime repræsentantur immolatio victimæ & consumptio.

Cur primis quatuor sæculis non ad Trinitatem, sed ad Patrem Orationes dirigerentur.

7. Oratio *Suscipe Sancta Trinitas* ad SS. Trinitatem dirigitur. Quatuor primis Ecclesiæ sæculis omnes Orationes ad Deum Patrem dirigebantur: *Ut in Altari semper ad Patrem dirigatur Oratio;* verba sunt Concilii Carthaginensis Tertii can. 23. Noverant profecto Fideles, Patrem non adorari, quin Filius item adoretur & Spiritus Sanctus; sed gravi quidem causa a Sanctissima Trinitate nominanda abstinebant, veriti ne, quam Christiani reprobabant Deorum multitudinem, sibi exprobrarent ii, qui trium Personarum Mysterium ignorabant; ut bene advertit Florus Lugdunensis *Tractatu de actione Missæ*. Illo autem sublato metu, nihil vetita est Ecclesia tum Latina, tum Græca in offerendo Sacrificio dicere *Suscipe Sancta Trinitas*. In eadem Oratione Sacerdos Sanctissimam Trinitatem deprecatur, oblationem ut accipiat in honorem B. Mariæ Virginis, S. Joannis Baptistæ, Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, Sanctorum quorum Re-

Cur dicatur: In honorem B. Mariæ V. &c. Explicantur illa: Ut illis proficiat ad honorem &c.

li-

liquiæ conditæ sunt in Altari, & omnium aliorum Sanctorum, *ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem;* quidquid enim honoris & gloriæ adepti sunt Sancti, id omne vi Sacrificii Christi sunt consequuti, & Christi honor & gloria diffunditur in Sanctos, qui sunt membra viventia cum eo veluti cum capite conjuncta; nec quisquam Catholicus negaverit, Sacrificium Missæ maximam Jesu Christo parere gloriam, ut abunde nostri ostendunt Theologi, quorum doctrinam a nobis hic in compendium collatam fuse explicavit Pouget Instit. Catholicar. loc. cit. pag. 846. & seq. & Le Brun. tom. 1. pag. 158. & seq.

8. Post Orationem *Suscipe Sancta Trinitas*, Sacerdos osculatur Altare, & ad Populum conversus dicit *Orate Fratres*, & submissa voce prosequitur, *ut meum ac vestrum Sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem Omnipotentem*. Non absimili Oratione respondet Minister Deum deprecans, ut Sacrificium suscipiat ad laudem & honorem nominis sui, & ad nostram & Ecclesiæ universæ utilitatem. Deinde Sacerdos in gyrum vertitur ad eam partem ubi est Missale; ita ut circulum describat, & in medio Altari remaneat, ac submissa voce dicit *Amen;* subinde dicit *Oremus*, & Orationes prosequitur, quæ dicuntur *Secretæ*. *De Oratione, Orate Fratres.*

9. Ad illa verba, *Orate Fratres*, notandum, Christianos olim invicem se fratres appellare consuevisse. Quia vero Ethnici, ut morum suorum tegerent fœditatem, sacris hisce nominibus abutebantur, idcirco Cæcilius apud Minucium Felicem Christianis ea nomina fratris & sororis exprobravit, quasi argumenta essent prostratæ apud Christianos pudicitiæ, cui ad hunc modum respondit Octavius: *Sic nos quod invidetis Fratres vocamus, ut unius Dei parentis homines, ut consortes Fidei, ut spei coheredes*. Legendus Kortholtus in tractatu *de Calumniis Paganorum in veteres Christianos sparsis* pag. 168. ubi erudite hoc tractat argumentum. Eam Orationem, *Orate Fratres*, Radulphus Proposit. 23. S. Leoni I. tribuit; quod admitti potest, si de verborum loquitur forma, qua hodie utimur, nam totius sententiæ substantia reperitur in Liturgiis Sanctorum Marci & Jacobi, ut advertit Meratus tom. 1. par. 1. pag. 500. n. 31. *Christiani veteres Fratres se appellabant. Oratio illa, saltem ejus substantia est S. Leonis I.*

10. Orationes secretæ in quibusdam Missalibus appellantur *Orationes super Oblata*. Diu tamen est, cum vocantur *Secretæ*, ut a ceteris Orationibus distinguantur, quæ dicendæ sunt *clara voce ita audientibus accommodata, ut quæ legantur, intelligant*. Secretæ enim submissa voce a Sacerdote sunt recitandæ: *Quæ secreto dicenda sunt, ita pronuntiet, ut & ipsemet se audiat, & a circumstantibus non audiatur*; verba sunt Rubricæ in Missali Romano. Bossuetus in explicat. quarumdam Orationum Missæ cap. 2. magis ut quid suspicaretur aperiret, quam quod ita existimaret, scripsit vocem *Secreta* idem esse ac *Secretio*. Satis id fuit Novatoribus, quo triumpharent, & adversus apertissimum Tridentini Concilii Decretum statuerent, Secretas & Canonem Missæ elata esse voce recitanda. Sed hac de re inferius sermonem habebimus. *De Orationibus quæ dicuntur Secretæ. Ratio ejus nominis.*

11.

Mens Ecclesiæ in Orationibus secretis.

11. Quæ sit Ecclesiæ mens in his Orationibus, pulchre declaratur in Secreta Missæ in Dominica quinta post Pentecosten hisce verbis concepta: *Propitiare Domine supplicationibus nostris, & has oblationes famulorum tuorum benignus assume, ut quod singuli obtulerunt ad honorem nominis tui, cunctis proficiat ad salutem.*

De clausula, Per omnia sæcula sæculorum &c. cur post Secretas dicatur elata voce.

12. Sacerdos ubi ad postremæ Orationis secretæ finem pervenit, vocem tollit, & dicit: *Per omnia sæcula sæculorum*, quæ verba ad Orationes pertinent, quæ jam recitatæ sunt; atque ea clausula, *Per omnia sæcula sæculorum*, idcirco dicitur elata voce, ut Populus respondeat *Amen*, & Orationes a Sacerdote recitatas confirmet, ut post Micrologum cap. 7. observat Cardinalis Bellarminus tom. 3. Controversf. lib. 6. de Missa cap. 17. §. *de Præfatione*. Sequitur deinde Præfatio, ad quam plura adnotabimus.

De Præfatione. In aliquibus Liturgiis dicitur Inlatio, in quibusdam aliis etiam Contestatio.

13. Primo, Præfatio ex eo etymologiam trahit, quod sacro præeat Canoni, ac præparatio quædam sit ad Sacrificium, ut probe observat Durandus lib. 4. cap. 33. atque id ipsum confirmat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 25. *Præfatio est Oratio, seu gratiarum actio, quæ Canoni præmittitur, qua disponitur Sacerdos & Populus ad tremendorum mysteriorum confectionem*. In Missali Mozarabico appellatur *Inlatio*; nam ex Fidelium verbis Sacerdos infert, dignum & justum esse Deo gratias agere, illaudare, & magnificare, ut advertit Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 10. n. 2. ac ob eamdem rationem Præfatio appellatur *Contestatio* in Sacramentario Gallicano edito a Mabillonio tom. 1. Itiner. Italici.

Præfatio in Missa est Apostolicorum temporum. Quasdam Præfationes composuit S. Gelasius.

14. Secundo, Walfridus Strabo cap. 22. se nescire ait, quis Præfationis fuerit auctor: *Præfationem actionis, qua Populi affectus ad gratiarum actiones incitatur, ac deinde humanæ vocis supplicatio cœlestium virtutum laudibus admitti deposcitur, quis primus ordinaverit, nobis ignotum est*. In libro Pontificali tribuitur hæc Oratio S. Gelasio I. *Fecit Sacramentorum Præfationes & Orationes cauto sermone*. Quod tamen Gavantus, Cardinalis Bona, Meratus aliique melioris notæ Viri docti ita intelligunt, ut quasdam quidem earum composuerit, non tamen primus hanc Orationem in Missam introduxerit; ejus enim mentio fit in Liturgia S. Jacobi, & in operibus S. Cypriani, & S. Cyrilli, qui S. Gelasio sunt antiquiores; quamobrem docet Præfationis institutionem vel Sanctis Apostolis, vel Apostolicorum temporum viris esse tribuendam.

Cur in Præfatione Sacerdos non dicat, Dominus vobiscum, conversus ad Populum.

15. Tertio, incipit Præfatio ex salutatione ad populum *Dominus vobiscum*; neque tamen Sacerdos se convertit ad Populum; vel quia cum dixit *Orate fratres*, quodammodo Populum dimiserit; vel quia ante Præfationem juxta Liturgias Sanctorum Jacobi, Basilii, & Chrisostomi Sanctuarium claudebatur, & circum Altare velum oppandebatur; ideoque nihil in illa salutatione opus erat, ut se Sacerdos converteret ad Populum, quem videre non poterat, ut observat Le Brun tom. 1. pag. 386.

Novem sunt Præfationes.

16. Quarto, novem sunt Præfationes juxta ea, quæ Pelagius II. Pontifex

fex scripsit ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, prima de Nativitate Domini, secunda de Epiphania, tertia de Quadragesima, quarta de Cruce, quinta de Paschate, sexta de Ascensione, septima de Pentecoste, octava de SS. Trinitate, nona de Apostolis, ut videre est in Canone *Invenimus*, *de Consecratione dist.* 1., quibus Urbanus II. aliam addidit in Concilio Placentino, quæ est de B. Virgine, ut refertur in Canone *Sanctorum* §. finali distinct. 70. De hac Pelagii II. Epistola, genuinane illa sit an spuria, vehementer dubitat Pagius in vita Pelagii II. n. 17. & ante eum dubitaverat etiam Card. Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 10. n. 3. Causas dubitandi si quis scire cupiat, adeat illos Auctores loc. cit. & Meratum tom. 1. par. 1. pag. 230. n. 6. Illud certissimum est, in Missalibus post annum 1200. editis novem illas dumtaxat Præfationes reperiri, quas recenset Decretum Pelagii II. quibus deinde addita est Præfatio communis, quæ vetustissima est, & Gelasio vel Gregorio Magno tribuitur, & Præfatio de B. Virgine ubi supra relata; ita ut undecim sint Præfationes omnes, quibus utitur Romana Ecclesia. Græci unam tantum Præfationem in omnibus Missis adhibent. Mozarabes Præfationes habent proprias, in quibus vel Festivitatis, quæ celebratur, Mysterium, vel cujus Sancti in honorem solemnitas agitur, merita commemorantur. Plurimæ Præfationes sunt in Ritu Ambrosiano, suis quibusque Festivitatibus, temporibus & Sanctis primi Ordinis propriæ. Has recognosci & emendari jussit S. Carolus Borromæus Cardinalis & Episcobus Mediolanensis, qui ad eam rem Galesinii aliorumque doctorum virorum operam adhibuit. Easdem emendavit etiam Fridericus Cardinalis Borromæus S. Caroli agnatus, Archiepiscopus itidem Mediolanensis, ut videre est apud Septalam Episcopum Dertonensem de Missa pag. 169.

Multo plures habent Ambrosiani, & Mozarabes.

17. Quinto, Præfationes omnes incipiunt per hæc verba, *Sursum corda*; quibus respondet Minister *Habemus ad Dominum*. Vetustissimum est ejusmodi initium. Ea enim verba habentur in Liturgiis Sanctorum Jacobi, Basilii, & Chrysostomi. De iis loquitur D. Aug. serm. 217. edit. Benedictinæ: *Tenetis Sacramenta ordine suo. Primo post Orationem admonemini sursum habere cor. Ideo enim cum dicitur, Sursum cor, respondetis: Habemus ad Dominum. Sequitur Episcopus vel Presbyter qui offert, & dicit, Gratias agamus Domino Deo nostro; & vos attestamini, Dignum & justum est*. Et S. Cyprianus de Dominica Oratione pulchre eorum verborum significationem explicat: *Sacerdos ante Orationem Præfatione præmissa parat Fratrum mentes dicendo, Sursum corda; ut dum respondet Plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud se quam Dominum cogitare debere*. Cum iis consonat S. Cyrillus Catech. 5. Mystagog. Differtatio quædam Lipsiæ edita fuit cui titulus: *Formula veteris Ecclesiæ excitatoria ad devotionem Sursum corda*, quam die 28. Octobr. ann. 1704. in Lipsiensi Academia propugnavit quidam Zurnerus Præsidente Adamo Rechembergio, qui duo sunt hæreticarum partium homines; ea differtatio tom. 318. Miscellaneorum continetur in Bibliotheca Dominici Cardinalis Passionei; atque in

Initium Præfationis, Sursum corda, vetustissimum.

Refelluntur calumniæ Hæreticorum.

P §. 26.

§. 26. more suo putidam fœdamque Romanæ Ecclesiæ calumniam affingunt, qui dicunt mentis elevationem apud nos mutatam in Hostiæ & Calicis elevationem: *Occurrunt hic nobis Pontificii, qui in veteri Ecclesia Catholica requisitam in Eucharistia elevationem mentis trasmutarunt in elevationem Symbolorum Eucharisticorum, hoc est Panis & Vini consecrati, ut certo quodam Ritu a Populo Panis consecratus adoretur*. Hic nos de Hostiæ & Calicis elevatione non loquimur, qui de ea suo disputabimus loco. Dicimus vero simul cum eo Ritu & cum adoratione, quæ Pani & Vino consecratis præsertim in eorum elevatione debetur, adhuc apud nos in usu esse formulam *Sursum corda*; Fidelibusque item ut antea inculcatur, ut iis verbis excitati suam ad Deum mentem sustollant. Videatur Auctor de optima audiendæ Missæ ratione secundæ edit. Parisien. ann. 1681. pag. 300. Auctor Tractat. de Missa Divinisque Officiis edit. Parisien. ann. 1714. pag. 95. & seq. Balthassarrus Soc. Jesu in Liturgia illustrata par. 2. cap. 2. cetérique omnes Catholici qui de Missa scripserunt.

De Hymno Sanctus, Sanctus &c.

18. Sexto, Præfationes omnes in illum desinunt Hymnum, quem Græci triumphalem, nos Angelicum appellamus *Sanctus, Sanctus &c.* Isaias enim cap. 6. vidisse se ait *Dominum sedentem super solium excelsum*, & Seraphim audisse canentes, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum. Plena est omnis terra gloria ejus*. Ea enim sunt in Præfationibus: *Benedictus qui venit in nomine Domini, Hosanna in excelsis*, quæ turbæ cecinerunt cum Christus Jesus ante Passionem suam solemniter ingressus est Hierosolymam, ut apud Matthæum cap. 21. Nos alibi sermonem habuimus de Trisagio *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis*, quod idem non est cum hymno triumphali seu Angelico de quo modo loquuti sumus, ut bene observat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 10. & Juveninus de Sacram. dissert. 5. q. 8. de Euchar. Sacrif. cap. 7. §. 3. ait, hymnum *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth* in omnibus haberi Liturgiis tum Latinis tum Græcis; & Trisagium *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis* quotidie Græcos canere in principio Liturgiæ, Latinos vero illud adhibere Feria tantum sexta in Parasceve.

De pulsanda campanula ad illa verba Sanctus, Sanctus Dominus.

19. Postremo, Sacerdos cum ad illa Præfationis verba pervenit *Sanctus, Sanctus &c.* manus hactenus sublatas & extensas jungit ante pectus, & reliqua Præfationis verba voce non ita elata prosequitur, cum interea Minister Campanulam pulsat; denique Sacerdos cum dicit, *Benedictus qui venit in nomine Domini, &c.* se erigit, sibique a fronte ad pectus Crucis signum producit. Hæc omnia ex Rubrica Missalis. De pulsanda campanula sermonem habebimus, cum de elevatione Hostiæ differemus. Quod autem pulsatur cum dicitur *Sanctus, Sanctus*, Macrus verbo *Campana* ait id per abusum fieri; non enim pulsari in privato Palatii Apostolici sacello, cum Papa privatam Missam celebrat, vel privatæ Missæ adest. Quod si verum esset, per abusum etiam dicendum esset pulsari campanulam ad elevatio-

nem

nem Hostiæ; nam in sacello Pontificio ne ad elevationem quidem Hostiæ pulsatur. Quamobrem concludendum, Ritum pulsandi Campanulam ad elevationem Sacramenti adhiberi cœptum etiam ad ea verba, *Sanctus, Sanctus &c.* ad excitandos adstantium animos ad devotionem; hujus consuetudinis originem nobis esse adhuc incompertam; ac retinendum hunc ritum ubi jam viget; in sacris enim Ritibus variatione nihil perniciosius.

CAPUT XII.

De Canone Missæ.

1. CAnon idem valet ac Regula: ea utitur voce Ecclesia ut significet, Canonem Missæ esse firmam regulam, juxta quam novi Testamenti Sacrificium est celebrandum. Canonem S. Gregorius *Precem*, Vigilius *Textum Canonicæ Precis*, S. Cyprianus *Orationem*, Walfridus & alii *Actionem* appellant; quod in eo Sacramenta Domini conficiantur: quamobrem in Canone ad Orationem *Communicantes* appositus est titulus *infra Actionem*, seu *intra Actionem*, quemadmodum in quibusdam legitur codicibus, quod idem significat, non quidem juxta regulas Grammaticæ, sed juxta idiotismum, quem adoptarunt quidam Ecclesiasticorum librorum Scriptores: dicunt enim *infra Octavam*, quod fit intra Octavam; & in quibusdam Rubricis antiquorum Missalium legitur vinum *infra Calicem* infundendum, hoc est intra Calicem, & hostiam ponendam *infra Patenam*, hoc est in Patena, quod observat Le Brun tom. 1. pag. 433. Modo diximus a Walfrido Canonem appellari *Actionem*; cujus ea verba sunt ex cap. 22. *de Rebus Ecclesiasticis*: *Actio dicitur ipse Canon, quia in eo Sacramenta Dominica conficiuntur. Canon vero eadem Actio nominatur, quia in ea est legitima & regularis Sacramentorum confectio*. Et consentiunt Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 12. Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 11. n. 1. Le Brun. tom. 1. pag. 407. Tournely de Eucharist. tom. 2. pag. 432. Meratus tom. 1. par. 1. pag. 236.

Canon est firma regula, juxta quam fit novæ Legis sacrificium. Varia ejus nomina apud Patres, & veteres Scriptores.

2. Incipit Canon Missæ ab ea Oratione, *Te igitur Clementissime Pater*, qui Canon submissa voce dicitur usque ad Orationem Dominicalem, quam Sacerdos elata voce recitat. Auctor Canonis a quibusdam ponitur Gelasius I. Alii Canonem tribuunt Musæo Massiliensi Presbytero, nonnulli etiam Voconio Episcopo Castellanensi in Mauritania: hi enim omnes teste Gennadio libros de re Sacramentaria conscripserunt. Anonymus 12. sæculi Sciptor, ejus Tractatus Auctor de Scriptoribus Ecclesiasticis, quem Fabricius edidit in Bibliotheca Ecclesiastica tom. 2. pag. 143. Canonem Missæ scriptum putat a S. Clemente Alexandrino. Testimonium denique celebre est S. Gregorii lib. 7. Ep. 64. nunc lib. 9. Ep. 12. qui Canonem dicit a Scholastico quodam esse compositum.

Quibus Auctoribus Canon tribuatur.

3. Atque hic magnæ illi controversiæ locus esse potest, an Scholasticus

De Scholastico, cui Ca-

nonem tribuit S. Gregorius Magnus. An illud nomen proprium sit, an vero appellativum.

nomen sit cujusdam Viri proprium, an vero appellativum; & significet doctum & litteratum hominem; & num S. Gregorius totum Canonem, an quamdam solum Orationem Scholastico illi tribuerit.

Scholastici olim appellabantur viri litteris eruditi.

4. Serapion vir doctissimus ob ingenii magnitudinem apud Hieronymum lib. *de Scriptoribus Ecclesiasticis* Scholasticus appellatur. Gennadius in Catal. *Scriptorum Ecclesiasticorum* Prosperum vocat *Sermone Scholasticum*, id est eloquentia & eruditione clarum. Honorius etiam in *Catalogo Scriptorum* scribit, Alcuinum fuisse *officio Scholasticum*. D. Gregorius M. lib. 10. ep. 2. Matthæum quemdam clarissimum virum *Scholasticum* vocat. In eodem significatu Scholastici nomen accipit S. Augustinus in Psalm. 44. Ac Scholastici quidem olim erant illi Presbyteri doctrina & eruditione clari, qui, ut Pantœnus, Clemens Alexandrinus, & Origenes, Christianorum scholas regebant, in quibus ii erudiebantur qui a Judaica Religione, vel Idolorum cultu ad Christi fidem commigrabant. Et Severus Sulpitius Dialogo 2. dicit, *vos Scholastici*, pro *vos Sapientes*; idemque S. Gregorius lib. 10. epist. 2. doctum quemdam virum collaudans *virum clarissimum Scholasticum* vocat.

An S. Gregorius Magnus Scholastico tribuat totum Canonem, an vero Orationem aliquam earū, quæ in Canone continentur.

5. Atque hæc sunt, quæ proferunt ii, qui putant S. Gregorium nomine Scholastici, non hominem quemdam intellexisse, cui nomen illud proprium inditum esset, sed virum litteris eruditum, qui Canonem scripserit. Contra ii qui existimant S. Pontificem de homine loquutum, cujus proprium esset nomen Scholastici, provocant ad ejus Epistolam 54. lib. 2. & ad Epistolam 14. lib. 9. ubi nomen Scholastici est nomen hominis proprium. Quod vero ad illud attinet, an S. Gregorius Scholastico, quem vel de nomine suò, vel propter ejus doctrinam ita appellat, dum Canonem tribuit, totum Canonem intelligat, an vero Orationem aliquam earum; quæ sunt in Canone, Maldonatus in Censura quadam apud Le Brun tom. 2. dissert. art. 2. n. 9. putat, S. Gregorium non de ipso integro Canone, sed de oratione quadam eo injecta loquutum esse; incredibile enim sibi videri ait, privatum hominem tantum sibi tribuisse auctoritatis, ut Canonem integrum Missæ ab universali Ecclesia recitandum componeret. Huic sententiæ refragatur Cardinalis Bona Rer. Liturgic. loc. cit. num. 2. *Jacobus Jansonius in suis Liturgicis lib. 3. cap. 10. per precem, quam Gregorius ait a Scholastico compositam, non putat Canonem intelligi debere, sed aliquam Orationem Actioni Missæ insertam. Revera tamen de Canone ibi Gregorium loqui, ipse contextus Epistolæ evincit:* & Cardinalem Bona in omnibus sequitur Meratus cit. tom. 1. par. 1. pag. 236. Sed de hoc ipso infra redibit sermo.

Canon a pluribus compositus est. Locus ex Tridentina Synodo de Canone Missæ pulcherrimus.

6. Sed amotis hujusmodi eruditis concertationibus, locum afferimus ex Concil. Trident. seff. 22. cap. 4. de Sacrificio Missæ: *Et cum sancta sancte administrari conveniat, sitque hoc omnium sanctissimum sacrificium, Ecclesia Catholica, ut digne reverenterque offerretur, ac perciperetur, sacrum Canonem multis ante sæculis instituit ita ab omni errore purum, ut nihil in eo contineaₙ*

neatur, quod non maxime Sanctitatem & pietatem quamdam redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat. Is enim constat cum ex ipsis Domini verbis, tum ex Apostolorum Traditionibus, ac sanctorum quoque Pontificum piis institutionibus. Nihil de Canonis auctoritate quidquam detrahit, quod a pluribus compositus sit; nam liber etiam Psalmorum teste Hienonymo epist. ad Sophronium liber est singularis, qui tamen multos Auctores habet; & Symbolum Apostolicum tradit Rufinus in ejus explicatione, & S. Leo Epist. 13. ad Pulcheriam, compositum ab Apostolis duodecim fuisse, quorum suam quisque sententiam illuc contulerit; ut nihil dicam de explicationibus, quas Concilium Nicænum & Constantinopolitanum addidere, unde Symbolum illud conflatum, quod appellatur Constantinopolitanum.

7. Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiæ Ritibus cap. 4. art. 8. n. 3. mirari se ait, idque jure optimo Tridentinorum Patrum doctrinam & prudentiam in allato capite. Et sane vetustum esse Canonem intelligitur ex Vigilii Papæ, qui S. Gregorio antiquior est, Epistola ad Eucherium, seu ad Profuturum: quod ex vetustis Codicibus colligit Baluzius in Notis ad librum Antonii Augustini de emendatione Gratiani; ubi diserte ait, Canonem Missæ ex Apostolica traditione profectum esse. Præterea Canonem a quarto usque sæculo adhibitum testatur S. Ambrosius lib. 4. de Sacramentis cap. 5. & 6. ubi pars illa Canonis, paucis quibusdam immutatis, legitur; *Quam oblationem tu Deus, in omnibus, quæsumus, benedictam, adscriptam, ratam*; & illa itidem: *Qui pridie quam pateretur*, & illa: *supra quæ propitio ac sereno*; idemque S. Doctor lib. 4. de Sacram. cap. 4. diserte meminit Orationis illius in Canone, in qua Sacerdos orat pro Ecclesia, etsi non afferat ipsa Orationis verba. Et ipsi lib. 1. de Canonizat. cap. 5. num. 6. observavimus, in nostro Canone commemorationem fieri dumtaxat Apostolorum & Martyrum, non vero Confessorum; quod indicium est Canonem priorem esse sæculo 4. cum cultus Martyribus tantum, nondum vero Confessoribus tribuebatur.

Canon est vetustissimus, & prior sæculo 4.

8. Quia vero S. Gregorii plurimi, ut par est, auctoritas æstimari debet, dicendum Sanctum Pontificem non de Canonis loqui substantia, sed de ipsis verbis, quibus ille concinnatus fuit. Cardinalis Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 19. ita de hac re disputat: Si S. Gregorius nomine Scholastici doctum aliquem virum intelligit, nihil id prohibet, quominus dicamus, Canonem ab Apostolis, iisque qui Apostolis proxime successerunt, compositum fuisse; nam & illis Scholastici nomen jure potest congruere: si vero S. Doctor virum aliquem intelligit, cui Scholastici nomen proprium esset, quique vel ejus ætate vixerit vel paullo ante obierit, decurrendum est ad Maldonati aliorumque sententiam satis quidem probabilem, qui putant, S. Gregorium Scholastico non integrum Canonem, sed Orationem quampiam tribuere insertam in Canonem. Atque ita rem se habere ipsius facti integra serie probabilissime ostenditur. Scribit S. Gregorius, se de eo accusatum esse, quod recitari jusserit *Pater noster* post Ca-

S. Gregorius conciliatur cum vera sententia, quæ statuit Canonem esse vetustissimum.

Canonem; seque id fecisse ait, quod indignum sibi videbatur, Orationem a Scholastico compositam ante Communionem recitari, Orationem vero Dominicalem non dici supra Corpus Christi; fortasse enim ejus ætate Oratio Dominicalis vel in Missa non dicebatur, vel recitabatur post Communionem: ex quo intelligitur, S. Gregorium non de integro Canone, sed de Oratione quapiam eo insertam loquutum esse.

Explicatur locus ex Tridentina Synodo.

9. Antequam ad Orationes & cæremonias veniamus, quæ dicuntur & fiunt in Canone, quoniam de iis, quæ Tridentina Synodus agens de Canone constituit, supra verba fecimus, opportunum putamus quædam innuere, quæ leguntur in Canone, nec in sacris Euangeliis reperiuntur, quædam etiam quæ summi Pontifices addidere: illud enim primum ad sacri Concilii textum pertinet, ubi dicunt Patres Canonem compositum esse *ex ipsis Domini verbis*; hoc vero posterius respicit id quod S. Synodus ait, Canonem compositum esse *ex Sanctorum Pontificum piis institutionibus*.

De iis, quæ sunt in Canone ex Apostolica Traditione.

10. Innocentius III. in Decretali *Cum Marthæ* de Celebrat. Missarum, quæsitum esse ait, cur in Canone Missæ in Consecratione Calicis inter verba Jesu Christi, quæ refert Matthæus cap. 26. irrepserint ea *Mysterium Fidei*; & respondet Pontifex, illud etiam quæri potuisse, cur narretur in Canone, Christum in Consecratione panis oculos ad Cęlum sustulisse, cum id in nullo proditum sit Euangelio; cur etiam in Consecratione Calicis, cum S. Matthæus narret, Christum dixisse, *Hic est enim sanguis meus novi Testamenti*, additum sit verbum illud *& æterni*; respondet deinde directe idem Pontifex, in Canone multa contineri verba, quæ a Christo Domino dicta esse testantur Euangelistæ, ut negari non possit, Canonem *ex verbis* etiam *Domini* concinnatum esse. Pergit Pontifex, & generalem hanc regulam statuit: *Multa tam de verbis quam de factis Dominicis invenimus ab Euangelistis omissa, quæ Apostoli vel supplevisse verbo, vel facto expressisse leguntur*. Eam regulam confirmat loco ex Actis Apostolorum: *Paulus enim in Actibus Apostolorum sic ait: Meminisse nos oportet verbi Domini Jesu, qui dixit: Beatius est dare, quam accipere. Hæc nullus quatuor Euangelistarum descripsit*: itaque observat, quemadmodum apud Joannem cap. 11. habetur Jesum Christum cum Lazarum revocavit ad vitam, oculos ad Cęlum sustulisse, ita verisimile esse, oculos itidem ad Cęlum elevasse, cum panem & vinum in suum corpus & sanguinem convertit: *Si tunc igitur in Cœlum oculos levavit ad Patrem, cum ad corpus exanime animam Lazari revocavit, probabilius esse videtur, quod tunc oculos levaverit ad Patrem in Cœlum, cum panem & vinum in corpus & sanguinem proprium commutavit*. Adde, quod etiam cum duos pisces & quinque panes multiplicavit, *respexit in Cœlum*, ut legitur apud Lucam cap. 9. & apud Marcum cap. 6. *intuens in Cœlum benedixit*: Quod satis ostendit, idem fecisse Christum Dominum in institutione Eucharistiæ, etsi id non habetur in Euangelio: *Quare non est dubium, quin idem in hac sacratissima fecerit actione, etsi in novo Testamento id non reperiatur scriptum*; verba sunt Hugonis Menardi in notis

tis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 18. Denique monet Innocentius, vocem *æterni* cum Euangelio probe congruere: *Hic est sanguis meus novi & æterni Testamenti: nam in Euangelio legitur: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam:* Euangelio itidem consona esse verba illa *Mysterium Fidei* propter panis & vini Transubstantiationem in Corpus & Sanguinem Domini diserte ibi expressam: *Dicitur autem Mysterium Fidei, quoniam aliud ibi creditur, quam cernatur, & aliud cernitur quam credatur. Cernitur species panis & vini, & creditur veritas carnis & sanguinis Christi; ac virtus unitatis & charitatis.* D. Thomas 3. par. q. 83. art. 4. quærit, cur dicatur in Canone Missæ, Christum in panis & vini Consecratione oculos ad Cœlum elevasse; cum id non reperiatur in Euangelio; & respondet S. Doctor, id credi velut ab Apostolica Traditione acceptum: *Rationabile enim videtur, ut qui in suscitatione Lazari, ut habetur Joannis* 11. *& in oratione, quam pro discipulis fecit Joann.* 17. *oculos levavit ad Patrem, in hujus Sacramenti institutione tanto magis hoc fecerit tamquam in re potiori.* Idem S. Doctor illam loco citato proponit difficultatem, in Canone scilicet Missæ haberi, *Accipite & manducate ex hoc omnes;* & in Euangelio legi tantummodo, *Accipite & comedite;* quam difficultatem ita solvit: *Quod autem dicitur manducate, & non comedite, non differt, quantum ad sensum &c. Quod autem additur, Omnes, intelligitur in verbis Euangelii, licet non exprimatur, quia ipse dixerat Joannis 6. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis:* & ead. 3. par. q. 78. art. 3. ad 6. verba illa *Mysterium Fidei* ita explicat: *quasi fidei objectum; quia quod sanguis Christi secundum veritatem sit in hoc Sacramento, sola Fide tenetur.*

11. Itaque concludendum cum eodem Innocentio III. *Credimus, quod formam verborum, sicut in Canone reperitur, & a Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.* Quod vero attinet ad pias sanctorum Pontificum institutiones, quas Tridentina Synodus ait partem Canonis confecere, proditum est ex Historia Sacra S. Leonem in Canone Missæ addidisse, *Sanctum Sacrificium, immaculatam hostiam;* quæ dicuntur a Sacerdote in Oratione, quæ Consecrationem consequitur. Diximus præfata verba addita Orationi fuisse a S. Gregorio: Pamelius quidem tom. 1. Liturgic. pag. 572. controversiam illam noluit dirimere, utrum S. Leo omnem illam Orationem composuerit, an vero ea tantum verba eidem Orationi addiderit. Auctor Quæstionum veteris & novi Testamenti apud D. August. tom. 4. qui scripsit in fine 4. sæculi, ideoque ante S. Leonem, affert Orationem, *Supra quæ propitio*; ejusdem etiam Orationis meminit S. Ambrosius lib. 4. de Sacramentis, idque abunde probat non esse illam Orationem S. Leoni tribuendam, sed ab eodem S. Pontifice ea verba addita esse; ut bene advertit Pagius in ejus Vita n. 46. Memoriæ quoque traditum est in Ecclesiastica Historia, S. Gregorium verba illa in Canone addidisse *diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electo-*

De iis, quæ sunt ex institutione summorum Pontificum.

ctorum tuorum jubeas grege numerari, si qua fides Joanni Diacono, cui profecto habenda fides est in Vita S. Gregorii. Cum in secunda Canonis parte nonnullorum Sanctorum mentio fiat ut infra, quorum in prima parte nulla facta est commemoratio, testatur Adalbertus Episcopus libro de Virginitate cap. 25. S. Gregorium, qui animadvertisset nullius Sanctæ Virginis ibi mentionem fieri, nomina illuc inseruisse Sanctarum Agathæ, Luciæ, Agnetis, Cæciliæ, & Anastasiæ.

Post Gregorium Magnum nihil amplius additum in Canone. Alexandro I. male tribuitur Oratio, Unde & memores Domine.

12. Post S. Gregorium nullus Romanorum Pontificum quidquam in Canone inseruit, aut immutavit, quod observat Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 11. n. 2. *Observandum nihilominus, neminem ex Pontificibus post Gregorium Magnum quidpiam addidisse, aut immutasse*; & cum eo consentit Thiers tractatu de Superstitione tom. 1. cap. 1. pag. 13. edit. Parisien. anni 1704. Gregorium III. constat, in Oratorio quod in omnium Sanctorum honorem extruxerat, sacras Reliquias ex omnibus Orbis terræ partibus conquisitas collocasse, ac Monachos, qui tum temporis Vaticanæ Basilicæ inserviebant, jussisse Festivitatem cujusque Sancti in natali ejus die celebrare; illudque statuisse, ut Sacerdos in Canone Missæ post ea verba, *& omnium Sanctorum tuorum*, diceret: *quorum solemnitas hodie in conspectu tuo celebratur, Domine Deus noster, in toto Orbe terrarum*. Sed hæc non generalis fuit lex, sed privilegium pro Missis, quæ in illo Oratorio celebrarentur, ut animadvertit Walfridus cap. 22. & Thiers loc. cit. Et Cardinalis Bona loc. cit. multa se vidisse testatur Missalia, in quibus, uno dumtaxat excepto Bibliothecæ Barberinæ, ea verba non reperit. Verum Martene lib. 1. de Antiquis Ecclesiæ Ritibus cap. 4. art. 8. n. 16. se vidisse ait in Gallia Missale Monasterii quondam S. Dionysii, in quo hæc sunt verba: *Nec non & illorum Martyrum, quorum hodie solemnis in conspectu gloriæ tuæ celebratur triumphus*. Et Matthæus Parisius in vitis Abbatum S. Albani scribit, Innocentium III. a Guillelmo Abbate S. Albani interrogatum, quid de ejusmodi additionibus sentiret, respondisse, eas a se minime improbari. Sed hæc utcumque se habeant, illud certissimum est, post S. Gregorium Magnum nihil in Canone esse additum. Inter eos Pontifices, qui aliquid inseruerunt in Canone, Alexandrum I. qui vixit initio sæculi secundi, minime ponendum esse existimavimus. Sane in libro Pontificali habetur: *Hic Passionem Domini miscuit in precatione Sacerdotum, quando Missæ celebrantur*: ad quæ verba notat Petrus Urbevetanus, *Ibi videlicet tam beatæ Passionis*; propterea nonnulli Alexandro Pontifici Orationem, *unde & memores, Domine*, tribuunt, quæ proxime consecrationem consequitur. Verum cum Christus Jesus diserte jusserit, in Missa commemorationem fieri ejus Passionis, & D. Paulus 1. ad Corinth cap. 11. scripserit, *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & Calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*, perperam Alexandro I. tribuitur commemoratio Passionis Christi Domini in Missa, quam constat esse institutionis Divinæ. Vid. Baron. ad ann. Chr. 132. n. 3. & Card. Bona Rer. Liturgi-

gicar. lib. 2. cap. 13. num. 3. & Paglum juniorem in Vita Sancti Alexandri.

CAPUT XIII.

De Prima Canonis Oratione.

Oratio prima Canonis continet Memento, & Communicantes.

1. PRima Canonis Oratio incipit per ea verba: *Te igitur clementissime Pater*, & usque ad eam Orationem pergit, *Hanc igitur oblationem*: nam *Memento Domine*, & *Communicantes*, & *memoriam venerantes* non sunt diversæ Orationes, sed pars primæ Orationis, ut deducitur ex clausula *Per eumdem Dominum nostrum*, quæ ad omnium Orationum finem apponitur; quod etiam quisque potest intelligere, si animadvertat, *Communicantes* omni sensu carere, nisi cum proxime præcedentibus verbis continuetur. Vide Bellarminum to. 3. Controvers. lib. 6. de Missa c. 21. in princ.

In prima Oratione Sacerdos orat pro Ecclesia universa, pro Papa, pro Episcopo, & in aliquibus locis pro Rege.

2. In hac prima Oratione Deo Patri preces diriguntur: *Te igitur clementissime Pater*. Etsi enim Divinæ Trinitati Sacrificium offertur, tamen si preces aliquot excipias, quæ Trinitatem respiciunt, cujusmodi sunt *Suscipe Sancta Trinitas*, & *Placeat tibi Sancta Trinitas*, reliquæ omnes juxta perpetuam Ecclesiæ consuetudinem ad Deum Patrem per Filium in unitate S. Spiritus diriguntur. Deum vero Sacerdos in hac prima Oratione deprecatur pro Ecclesia Sancta Catholica, pro Summo Pontifice, pro Episcopo, in quibusdam locis pro Rege, & pro *omnibus orthodoxis, atque Catholicæ & Apostolicæ Fidei cultoribus*. In ea Oratione *Te igitur* illa continentur verba *Sancta Sacrificia illibata*: quæ Innocentius Tertius de Officio Missæ lib. 3. cap. 3. in hunc modum explicat: *Dicuntur illibata, idest immaculata, quæ sine macula cordis, & corporis oportet offerri, quatenus cor ab iniquitate purgetur, & corpus ab immunditia.*

Explicantur illa, Sancta Sacrificia illibata.

In Ecclesia etiam Orientali mentio fiebat Summ. Pontificis. Quod abolitum in Schismate Photii.

3. Postquam oravit Sacerdos pro Ecclesia Catholica, orat pro summo Pontifice: *Unitas enim sacerdotalis*, ut ait S. Cyprianus, *a Petri Cathedra exorta est*. Nec sane quisquam jure negaverit, in Ecclesia Orientali de summo Pontifice olim mentionem fieri consuevisse: narrat enim Nicephorus lib. 16. cap. 17. primum ausum esse Acacium Constantinopolitanum Episcopum quinto sæculo Felicis II. Summi Pontificis nomen e Dyptichis sacris expungere; & Constantinus Pogonatus Imperator in Epistola ad Summum Pontificem, quæ præposita est Concilio sexto Generali, declarat, se Patriarchæ e sacris Dyptichis ejus nomen delere volenti vehementer restitisse: quamobrem in Liturgiis, quæ posteriori tempore sunt scriptæ, Summi Pontificis nomen reperitur. Hæc autem in Ecclesia Orientali intermissa est consuetudo propter Photii schisma, nec unquam actum de concilianda utraque Ecclesia, quin Græcis nobiscum semper convenerit Summi Pontificis nomen esse in Canone restituendum. Quod vero ad Occidentalem Ecclesiam pertinet, adeo vetus est orandi pro Papa in Canone consuetudo, ut

Leges in Occidentali Ecclesia, quibus fieri jubetur

mentio Romani Pontificis in Canone. ut ejus origo indicari non possit: ostendi vero possunt leges, quibus ea consuetudo restituta, vel malus usus sublatus repressaque audacia prætermittendi nomen Romani Pontificis. Concilium Vasense ann. 529. can. 4. statuit in hunc modum: *Nobis justum visum est, ut nomen Domini Papæ, quicumque Apostolicæ Sedi præfuerit, in nostris Ecclesiis recitetur.* Et paucis post annis S. Pelagius Papa, ut est apud Agobardum tom. 2. pag. 49. Episcopos Etruriæ increpavit, quod ejus nomen in Canone prætermiserint: *Quomodo vos ab universi Orbis communione separatos esse non creditis, si mei inter sacra mysteria secundum consuetudinem nominis memoriam reticetis?* Et Ennodius Papiensis in Apologia pro Synodo inde probat Symmachum verum legitimumque, Laurentium vero spurium esse Pontificem, quod semper Symmachi nomen recitatum fuerit in Canone.

De mentione facienda Episcopi. 4. In eadem prima Oratione mentio fit etiam Episcopi juxta præceptum Apostoli ad Hebræos 13. qui orandum ait pro Episcopis: *Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* In Orientali Ecclesia Presbyter orat pro Episcopo, Episcopus pro Archiepiscopo, Archiepiscopus pro Patriarcha, ut videre est apud Card. Bona lib. 2. Rerum Liturgicar. cap. 11. num. 3. In Ecclesia Occidentali Sacerdos orat pro Episcopo; si vero Episcopus vel Archiepiscopus Missam celebrat, pro se ipse orat dicens, *Et me indigno servo tuo*; idque faciunt etiam Cardinales, licet non sint Episcopi, propter excellentiam dignitatis. Romæ Sacerdotes omittunt *Et Antistite nostro*; Papa enim, cujus mentionem faciunt, est Urbis Ordinarius. *Regularibus vetitum, ne mentionem faciant sui Superioris Generalis.* Regularibus vetitum est, ne pro Episcopo Superiorem suum Generalem, & Clero ne Prælatum nominent sibi præpositum, licet quasi Episcopalem jurisdictionem & territorium habeat separatum. Non licet Presbytero in aliena Diœcesi Missam celebranti Episcopi sui nomen in locum Episcopi illius Diœcesis, in qua celebrat, substituere, ut videre est apud Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 852. & Meratum tom. 1. par. 1. pag. 538.

De more orandi pro Rege ex veteribus Patribus. 5. In quibusdam locis juxta Apostolicam Traditionem oratur pro Rege; scribit enim D. Paulus 1. ad Timotheum cap. 2. orationes esse faciendas pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, etiamsi infideles sint, cujusmodi erant ii, qui illis temporibus imperabant. Consonant qui primi pro Christiana Religione Apologias scripserunt, qui illud semper inculcant, Christianos pro Imperatore Deum orare: *Sacrificamus* (ait Tertullianus ad Scapulam cap. 2.) *pro salute Imperatoris, sed Deo nostro & ipsius, sed quomodo præcepit Deus, pura prece.* Et Origenes adversus Celsum, qui Christianos cohortabatur, ut pro Imperatore bellum gererent, ait: *Laboramus pro Imperio Romano, dum juste viventes vota pro eo facimus.* Et Dionysius Alexandrinus apud Eusebium Hist. Eccl. lib. 7. cap. 11. *Nos unum Deum rerum omnium Opificem, qui Valeriano & Gallieno sacratissimis Augustis imperium tradidit, colimus & adoramus. Huic continuas preces offerimus pro Imperio illorum, ut stabile & inconcussum permaneat.* Notat

Le

Le Brun tom. 1. pag. 420. Liturgias post Constantinum nomen Imperatoris, qui tum regnaret, habere, quod cum præcepto consentit orandi pro Regibus; & in quibusdam manuscriptis post *pro Imperatore* vel *pro Rege* ait, se reperisse notam ILL. quæ idem valet quod ea, qua nunc utimur *NN.* Ex quo elicitur morem fuisse orandi in Canone pro Imperatore vel Rege, qui imperaret. De nota illa ILL. scribit Lucas Holstenius in Præfat. ad librum Diurnum Romanorum Pontificum: *Id unum censui non prætermittendum, quod cum in manuscripto Codice frequenter habeatur hæc nota ILL. qua, ut Eruditis obvium est, utebantur veteres ad indicandum proprii nominis locum, uti nunc NN. poni solitum est.*

Verba illa: Et omnibus Orthodoxis &c. desunt in vetusto Ordine Romano, & Sacramentario S. Gregorii. Hæretici ajunt ea redundare.

6. Denique in eadem Oratione Sacerdos orat pro omnibus Fidelibus: *Et omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ & Apostolicæ Fidei cultoribus.* Hæc desunt in antiquo Ordine Romano, in Libro Sacramentorum S. Gregorii, qui est in Bibliotheca Vaticana, Palatina, & in vetusto quodam Missali Vaticano: quamobrem Micrologus in Observationibus Ecclesiast. cap. 23. ubi loquitur de Canone, ea prætermittit verba; & cap. 13. ait, ea esse supervacanea; nam paullo post Sacerdos orat pro famulis & famulabus Dei, quod idem est ac pro omnibus Catholicæ Ecclesiæ Fidelibus. Hæretici hujus temporis ea verba redundare dicunt, quod paullo ante dixerit Sacerdos, *pro Ecclesia tua sancta Catholica*, quod idem est, ac pro omnibus Fidelibus Catholicis orare.

Bellarmini ad eam calumniam responsio.

7. Hæreticis illis respondet Bellarminus, ea verba minime superesse; nam cum generatim pro universa Ecclesia Sacerdos oraverit, deinde singillatim pro Papa, pro Episcopo, pro Rege, decebat reliquos etiam Fideles, seu privati seu viri principes sint, commemorare. Micrologi vero ratio evertitur ex eo, quod in Orationis progressu, idest in *Memento*, revera non aliorum mentio fiat, quam eorum qui vel offerunt, vel sacrificio intersunt; cum vero tam multi Fideles sint, qui neque offerunt, neque adsunt, nec poni possunt ubi commemoratio fit pro defunctis, quod nondum ex hac vita migrarint, cumque pro his etiam orandum sit, propterea destinandus illis erat locus, qui idem ille est, de quo nunc agimus; omnesque in illis verbis continentur *Et omnibus orthodoxis atque Catholicæ & Apostolicæ Fidei cultoribus.* Vide Menardum in Nota 19. ad Sacramentarium S. Gregorii, Card. Bonam loc. cit. num. 4. Le Brun tom. 1. pag. 421. & Natalem Alexandrum Theolog. dogmat. & moral. de Sacram. Euchar. lib. 2. cap. 7. art. 5. num. 15.

De reliquis, pro quibus orat Sacerdos.

8. Postquam oravit Sacerdos pro Ecclesia sancta Catholica, pro Papa, pro Episcopo, & quibusdam in locis pro Rege, ac pro omnibus Catholicis, pro iis pergit orare, quibus Sacrificii fructum applicare intendit, quorum tamen nomina voce non pronunciat, sed eas personas præsentes animo habet: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum*; ac pro iis itidem orat qui Sacrificio intersunt, *& omnium circumstantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis.*

Commemoratio, seu Oratio pro vivis.

9. Formula precandi per verbum illud *Memento* consonat cum sacra Scriptura; Psalmo enim 105. habetur: *Memento nostri Domine in beneplacito Populi tui*. In hac Orationis illius parte Sacerdos orat pro vivis (nam pro defunctis alibi fit, ut suo loco dicemus, præcipua commemoratio) pro illis videlicet pro quibus fit sacrificium, puta in Parochialibus Ecclesiis pro ejus Parochiæ Populo, pro iis qui celebrandæ Missæ ejusque fructu applicando eleemosynam contulerunt, ac pro iis, pro quibus Sacerdos nominatim orare intendit, pro parentibus exempli causa, consanguineis, amicis, aliisque, qui se ejus precibus commendaverint, ac denique pro circumstantibus omnibus.

Explicantur illa, Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt.

10. Adnotanda quædam sunt ad ea verba, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium*, tum ut explicemus quid illud sit, quod Sacerdos non modo se Sacrificium, sed etiam circumstantes dicit offerre, tum ut sensum particulæ *vel* declaremus: *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis*.

Quo sensu dici possint offerre omnes Fideles, qui adsunt Sacrificio. Locus celebris Tertulliani explicatus.

11. Celebris locus est Tertulliani de Exhortatione Castitatis cap. 7. *Nonne & laici, Sacerdotes sumus? Scriptum est, Regnum quoque nos & Sacerdotes Deo & Patri suo fecit ..... ubi Ecclesiastici Ordinis non est consessus, & offers, & tingis, & Sacerdos es tibi solus &c. Igitur si habes jus Sacerdotis in temetipso, ubi necesse est, habeas oportet etiam disciplinam Sacerdotis, ubi necesse sit habere jus Sacerdotis*. Celebris item controversia est, quæ ex illa voce *offers* excitata fuit: quidam enim Tertullianum in ea fuisse putant opinione, ut ubi absit Sacerdos, etiam Laicus consecrare possit; idque ut confirment, locum proferunt Theodoreti Eccl. Histor. lib. 1. cap. 23. qui Frumentium quemdam laicum narrat in Alexandria ad Indos profectum, ubi nulli erant neque Episcopi neque Presbyteri, cumque ad Christi Fidem aliquot convertisset, jussisse eos in unum convenire, resque sacras celebrare, quemadmodum in Romano Imperio mos esset. Ea de re superiore proximo scripserunt sæculo Hugo Grotius, Dionysius Petavius, Joannes Clopenburgius, & Henricus Dodvvellus; quorum Dissertationes in unum collectæ volumen prodiere Londini ann. 1685. His adde Albaspinæum in tractatu de administratione Eucharistiæ lib. 2. cap. 8. ad cujus libri calcem edita est Rigaltii, qui Galliarum Regi fuit a Bibliotheca, ad Albaspinæum de hoc argumento Epistola. Ex Scriptoribus, quos modo nominavimus, quidam Heterodoxi sunt, quiddam vero Catholicæ Fidei egregii propugnatores, quos inter censendi sunt præter Rigaltium, Petavius & Albaspinæus, qui luculenter demonstrarunt voce *offerre* non semper significari *consecrare*; Oblationem separatum quiddam sejunctumque esse a Consecratione; nec verisimile cuiquam fieri posse, Tertullianum nescisse ætatis suæ disciplinam, qua Sacerdotes clanculum ad eos, qui in publicis vinculis essent, mittebantur, Christique Confessoribus in carcere detentis Eucharistiam præbebant; quod quidem supervacaneum fuisset, si iis, etiamsi laici essent, Missam propter Sacerdotum inopiam celebrare licuisset.

Quod

Quod autem de Frumentio affertur, id non ita prorsus est ut narratur: non enim ille solus, sed Romanos Mercatores secum habens comites, Alexandria profectus erat, inter quos verisimile est fuisse aliquos Sacerdotes; neque enim Indis illud consilium dedit, sed Romanis Mercatoribus, inter quos probabile est Sacerdotem aliquem fuisse. Præterea (quod colligitur ex Rufino, qui eamdem rem narrat) verbis illis Frumentii tribui potest sensus planissimus & simplicissimus, ut scilicet voluerit omnes in unum convenire ad precationes more Christianorum Deo peragendas. Atque hæc satis de hac re esse arbitramur. Qui vero totum hoc argumentum quam accuratissime pertractatum cognoscere velit, Petavium adeat & Albaspinæum, apud quos profecto reperiet, quo sibi abunde satisfaciat. Novissimus scriptor Herminier tractat. de Sacramentis tom. 2. cap. 29. ubi loquitur de Ministro Eucharistiæ, totam hanc materiam ex integro pertractandam suscepit, explicans, quid sit apud Tertullianum *offerre* his verbis: *Dicit Laicos posse offerre, intellige munera & preces*. Quid illud itidem sit, nos omnes esse Sacerdotes: *Dicit Tertullianus nos omnes esse Sacerdotes, intellige Sacerdotio metaphorice sumto &c. Dicit Laicos Sacerdotalia munera obire, intellige cum credunt & orant*.

12. Et ut eo regrediamur quod ad Canonis Orationem pertinet, Innocentius III. lib. 3. de Mysteriis Missæ cap. 5. docet, non modo Sacerdotes, sed reliquos etiam Fideles dici posse Sacrificium offerre; *Ideo dicitur offerimus, quia non solum offerunt Sacerdotes, sed etiam universi Fideles*: & quamquam Sacerdotis dumtaxat sit celebrare, id tamen aliquo sensu ad Offerentem etiam pertinet; Sacerdos enim actione sua, Offerens vero per ejus actionem, cui eleemosynam contulit, ad Sacrificium concurrunt: *Quamvis enim Sacerdos proprio fungatur officio, ille tamen offerre dicitur, cujus nomine agit Sacerdos; ipsi enim imputatur, cujus munera offeruntur*, verba sunt Hilarii Diaconi, qui quarto scripsit sæculo in quæstionibus de veter. Testam. cap. 46. Simile illud est in Oratione, *Orate Fratres*, in qua dicit Sacerdos, *ut meum ac vestrum Sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem Omnipotentem*, quibus declaratur Missam Sacrificium esse tum Sacerdotis, tum eorum, qui vel adsunt, vel ministrant. Bollandistæ ad diem 17. Martii vitam referunt S. Geltrudis Nivellensis Abbatissæ in Brabantia, quam scripsit Auctor synchronus. Narrat ejus vitæ Scriptor, Sanctam Virginem nobilis cujusdam Matronæ nomine Adulæ filium mortuum ad vitam revocasse, ac Matronam illam ferventiori religionis studio esse incensam, de qua subdit: *Ex illa die cæpit credere virtutibus S. Geltrudis, & in crastinum Missam celebravit in honorem Virginis Christi Geltrudis*; quæ verba nihil aliud significant, quam Missam eleemosyna sua celebrandam curavisse. Gregorius Turonensis lib. de Gloria Confessorum cap. 45. de muliere quadam, quæ non minus Deo esset devota, quam defuncti viri sui memor, scribit: *Mulier per annum integrum ad hoc Templum degens orationi vacabat, celebrans quotidie Missarum solemnia, & offerens Obla-*

blationem pro memoria viri sui. Hæc & alia ejusmodi quæ collegit Berlendus tractatu de Oblationibus ad Altare §. 8. num. 5. & *6*. ostendunt, Offerentis nomen etiam ei convenire, qui ad Sacrificium, quod fit a Sacerdote, quoquo modo concurrat. In Epistola Sigebaldi Angliæ Regis ad Bonifacium Moguntinum Episcopum, quæ inter Bonifacianas est 49. locus est hujusmodi: *Notum sit tibi, quod ex eo tempore nomen tuum adscriptum habuissem, cum Missarum solemnia celebrarem, simul cum nominibus Episcoporum nostrorum*; ad quem locum Mabillonius lib. 3. de Liturgia Gallicana num. 12. *Nota verbum celebrarem, quo Rex utitur*: illud enim adhibet eo modo & sensu, quem supra explicavimus. Docent Theologi Christum sacrificii Missæ Offerentem esse præcipuum, non modo quia illud instituerit, ac in sui memoriam jusserit celebrari, sed etiam quia quodammodo illud offert per Sacerdotis ministerium: Sacerdotem vero esse Offerentem, tum quod virtute Christi Sacramentum conficit, tum quod ex persona Christi consecrationis verba pronunciat: denique Laicos etiam esse Offerentes, vel quod per ministerium Sacerdotum offerunt, vel quod suam cum Sacerdotum intentione conjungunt, vel quod externum aliquid exhibent Missæ ministrando, necessaria ad sacrificium suppeditando, eleemosynam largiendo. Vide Sylvium 3. par. quæst. 83. art. 1. quæst. *6*. ubi ait, verba illa Canonis *vel qui tibi offerunt* intelligenda esse de Laicis ob rationes allatas: vide etiam Collationem 14. Lucionensem quæst. 1. par. 5.

De particula illa vel Georgii Majoris calumnia evertitur. Ea particula aliquando est copulativa.

13. Nunc vero de particula *vel* dicendum, hoc est, explicanda sunt quæ sequuntur verba in Canone *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium*. Menardus in *Notis ad Concordiam Regularum* scripsit, particulam *vel* aliquando non disjunctivam, sed copulativam esse; idemque apposite iterum scripsit, dum verba illa Canonis explicaret, de quibus nunc legitur in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 14. *Particula disjunctiva* vel *usurpatur pro copulativa, quod sæpe contingit*. Idem adnotasse ait Le Brun tom. 1. pag. 429. Gothofredum in Codic. Theodosian. Petrum de Marca in Concordia Sacerdotii & Imperii, aliosque plures doctos viros. Itaque Georgii Majoris Heterodoxi objectio evertitur, qui opinatur in iis verbis *pro quibus tibi offerimus vel qui tibi offerunt*, correctionem quamdam contineri, eamque impie irridet, ut refert Bellarminus cit. cap. 21. Sed Orationis expeditus apparet sensus: Deo enim non solum peculiares personæ, & circumstantes commendantur, sed ii etiam, pro quibus offertur Sacrificium, ac reliqui omnes, quibus quoquo modo convenit nomen offerentium.

Retinenda illa verba pro quibus tibi offerimus, quę male explodit Micrologus.

14. Animadvertit Micrologus cap. 23. ab hac Canonis Oratione quondam ea verba abfuisse *pro quibus tibi offerimus*, atque ea tantum legi, *qui tibi offerunt*; itaque prima illa verba explodit: *Item post pauca addunt: pro quibus tibi offerimus: cum in antiquioribus & veracioribus Sacramentariis non nisi sub tertia persona offerentes ibi reperiantur*. Videatur Auctor tractatus de Missa & Divino Officio rursus Parisiis editi ann. 1714. pag. 122.

122. Desunt itidem eadem illa verba *pro quibus tibi offerimus* in antiquo Ordine Romano, & in pluribus vetustis Missalibus, ut sibi testatum fuisse Mabillonium scribit Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 853. Sunt qui existimant pro varietate lectionis diversorum Missalium, quorum quædam haberent *qui tibi offerunt*, quædam *pro quibus tibi offerimus*, utramque lectionem esse invectam, addita particula *vel*, ut Sacerdos, utra lectio sibi placeret, eam sequeretur; præsertim quod particula *vel* in aliquibus Missalibus scripta sit rubrica. Verum Pouget sapienter ejusmodi rejicit Sacerdotis optionem, & consuetudinem damnat scribendi rubrica particulam *vel*, quæ Sacerdotem inducere possit, ut utrovis modo legat. Et sane si dicas dumtaxat *pro quibus tibi offerimus*, & omittas *vel qui tibi offerunt*, reliqua, quæ sequuntur verba sensu omni destituuntur, ut quivis facile potest intelligere: quamobrem legendum, ut scriptum est in Canone, *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*, nec ullo modo ferenda libertas alterutrum omittendi, vel *pro quibus tibi offerimus*, vel *qui tibi offerunt*.

15. Innocentius Tertius lib. 3. Mysteriorum Missæ cap. 6. scribit de hac prima Canonis Oratione, & de illis quidem verbis *Memento Domine*, &c. hæc habet: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum N. N. & omnium circum adstantium. Ex hac junctura verborum manifeste conjicitur, quod hic quasi quidam sit locus, ubi Sacerdos specialiter, quos voluerit, debeat nominare. Vivorum tamen nomina hic tantum debet recensere, quoniam in sequentibus locus occurret, ubi defunctorum poterit agere memoriam specialem.* Pergit Pontifex, atque explicat rationem, quamobrem Missæ sacrificium in hac Oratione *Sacrificium laudis* appelletur. Quia vero non solum vocatur *Sacrificium laudis*, sed quidpiam amplius additur: *pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ, tibique reddunt vota sua æterno Deo vivo & vero*, observabimus his verbis declarari Missæ Sacrificium esse ex opere operato non modo Latreuticum, & Eucharisticum, seu Sacrificium laudis & gratiarum actionis, sed etiam Propitiatorium, quo peccata expiantur, & Impetratorium, quo spiritualia & temporalia bona a Deo obtinentur: *Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem Propitiatorium, vel soli prodesse sumenti; neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit*: verba sunt sacri Concilii Tridentini sess. 22. de Sacrificio Missæ can. 3.

Oratio, Memento &c. explicatur ex Innocentio Tertio.

16. Sacrificium Missæ Latreuticum est & Eucharisticum, id est Sacrificium laudis & gratiarum actionis pro acceptis beneficiis; perfectiori enim & excellentiori quodam modo proprietates omnes continet Sacrificiorum veteris Legis, quorum quædam in Dei tantum honorem & laudem offerebantur, ut Holocausta, quædam in gratiarum actionem, ut Hostiæ Pacificæ,

Sacrificium Missæ Latreuticum, & Eucharisticum,

quem-

quemadmodum docet S. Thomas 1. 2. quæst. 102. art. 3. Quod ne hæretici quidem negant, ut Lutherus, & Calvinus, ut observat Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 1.

Item Propitiatorium.

17. Est etiam Missæ Sacrificium Propitiatorium, quo nimirum peccata expiantur, quod probat locus Apostoli ad Hebræos 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumtus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis.* S. Cyprianus in sermone de Cœna Domini Missæ Sacrificium vocat medicamentum simul & holocaustum ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates. Et S. Augustinus quæst. 57. in Leviticum ait, in hoc fieri Sacrificio *veram remissionem peccatorum.* Et Theologi docent, peccatorum remissionem, quod attinet ad culpam, ex hoc proficisci Sacrificio, non tamen eodem modo, quo provenit ex Baptismo, & Pœnitentia, in quibus peccatorum remissio fit per habitualis seu Sanctificantis gratiæ infusionem, seu alio quodam modo; nimirum Deus, intuitu Sacrificii Missæ propitiatorii seu expiatorii peccatorum, pœnitentiæ donum largitur, seu peculiaris alicujus gratiæ adjutorium, quo peccator ad contritionem excitatur & adjuvatur, vel ad absolutionem in Sacramento Pœnitentiæ digne & utiliter consequendam. Diximus, quantum ad culpam attinet; nam quoad remissionem pœnæ, quæ sequitur peccata jam quoad culpam abolita, vera Theologorum sententia est, pœnam immediate per Missæ Sacrificium remitti; Deus enim propter Sacrificii oblationem pœnam ei remittit, pro quo offertur, ea tamen mensura, quam divina ejus misericordia definiverit.

Remissio Peccatorum alio modo profluit ex Sacrificio, ac ex Baptismo, & Pœnitentia.

Pulcherrima D. Thomæ doctrina, quo pacto per Sacrificium peccata remittantur.

18. Luculentissima est S. Thomæ doctrina in 4. Senten. dist. 12. qu. 2. artic. 2. *Ad quartum dicendum, quod Eucharistia non solum est Sacramentum, sed etiam est Sacrificium. In quantum autem est Sacramentum, habet effectum in omni vivente, in quo requirit vitam præexistere. Sed in quantum est Sacrificium, habet effectum etiam pro aliis, pro quibus offertur, in quibus non praexigit vitam spiritualem in actu, sed in potentia tantum: & ideo si eos dispositos inveniat, eis gratiam obtinet virtute illius veri Sacrificii, a quo omnis gratia in nos influxit, & per consequens peccata mortalia in eis delet, non sicut causa proxima, sed in quantum gratiam contritionis eis impetrat.* Et paullo post in eodem art. 2. *Dicendum, quod non totaliter semper aufertur pœna per hoc Sacrificium illis, qui sunt in Purgatorio; nec auferebatur in veteri lege per antiqua Sacrificia.* Hanc doctrinam illustrat abunde Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 4. ubi sic ait: *Non operatur Sacrificium efficienter & immediate, nec est proprie instrumentum Dei ad justificandum &c. Non igitur Sacrificium immediate justificat, ut Baptismus, & Absolutio faciunt, sed donum pœnitentiæ impetrat, per quod homo peccator ad Sacramentum accedere velit, & per illud justificetur.* Huc etiam addit, quod cum non possit Missæ Sacrificium majori præditum esse virtute quam habuit Sacrificium Crucis, nec illud Sacrificium *efficienter & immediate*, ut loquuntur Theologi, sed *impetratorie*

rie & meritorie justificaverit, hoc est, a Deo impetraverit ut peccatores per media convenientia æternam salutem consequantur, idem plane de Missæ Sacrificio dicendum est. Quamobrem Tridentina Synodus sess. 22. de Sacramento Eucharistiæ cap. 2. vim & efficaciam Sacrificii ita explicat: *Hujus oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit*. Et paulo post de ope, qua per hoc Sacrificium juvantur defuncti: *Quarum non solum pro Fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed pro Defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis rite juxta Apostolorum Traditionem offertur*.

Est etiam Impetratorium, ad impetranda spiritualia, & temporalia bona.

19. Denique Missæ Sacrificium est etiam Impetratorium, nobisque a Deo obtinet spiritalia & temporalia bona, ut ex omnium Fidelium perpetuo probatur consensu. Patrum auctoritates congestas reperies apud nostros Controversiarum Scriptores. Illud nobis satis erit, quod scribit D. Augustinus lib. 22. de Civitate Dei cap. 8. de nobili quodam viro nomine Exuperio, qui ut infestam domum liberaret suam ab immundis Spiritibus, *rogavit* (inquit Augustinus) *nostros, me absente, Presbyteros, ut aliquis eorum illo pergeret, cujus orationibus cederent: perrexit unus, obtulit ibi Sacrificium Corporis Christi, orans quantum potuit, ut cessaret illa vexatio; Deoque protinus miserante cessavit*. Quod si in veteri Testamento offerebantur hostiæ votivæ, ut aliquod beneficium impetraretur, ut constat ex 2. lib. Reg. cap. ult. ubi David *obtulit pacifica*, ut pestem averteret, & ex 2. lib. Macab. cap. 3. ubi Onias obtulit *hostiam salutarem* pro Heliodori vita, & ex 1. lib. Esdræ cap. 6. ubi hostiam Hebræi pro Darii liberorumque ejus vita sacrificabant; quis affirmare audeat, hanc deesse Sacrificio nostro virtutem, cum præsertim Eucharistia, quæ valet, ut dicimus, ad peccatum remittendum, multo magis ad eas tollendas calamitates valeat, quæ ex peccato trahant originem? *Si Oblatio Eucharistiæ pro peccatis dimittendis valet, certe etiam pro aliis necessitatibus, quæ ex peccato sunt, valere debet. Et si Deus hoc Sacrificio placatus in gratiam cum inimicis suis redit, quanto facilius ob idem Sacrificium adducetur, ut amicis & reconciliatis bona temporalia tribuat, si id eis utile fuerit?* verba sunt Bellarmini loc. cit. cap. 3. Matthæus Galenus Vestcappellius Tractatum de sancto Missæ Sacrificio conscripsit; vixit hic Auctor dum haberetur Concilium Tridentinum, ut colligitur ex Epistola, quam Operi suo præposuit, ad Alexandrum Piccolomineum Episcopum Montis Alcini; ac quæstionem proponit cap. 19. an Missæ omnes, quas celebrant Sacerdotes, seu boni seu mali, ejusdem sint efficaciæ; nec sane in eorum sententia videtur conquiescere, qui docent, suam Sacrificio constare efficaciam, etiamsi illud malus celebret Sacerdos, qui dum male sibi conscius Missam celebrat, sibi solum damnum facit. Significat autem valde se optasse, ut ea quæstio in sacro excuteretur Concilio: *Non possum quin Camarinam istam studio meo saltem moveam, si forte Tridentini Patres, atque alii docti moti fœdo ac tetro odore exhaurire dignentur*.

Missæ fructus triplex; primus internus numquam minuitur, aut augetur, ut alii duo pro minore, vel majore sanctitate Ministri.

20. Omnis autem sublata videtur difficultas, si fructum Sacrificii *ex opere operato* a fructu *ex opere operantis*, ut antea diximus, distinguamus. Tres habet Missa fructus, alter internus est, de quo nihil umquam minuitur, quique si applicetur, semper operatur, dummodo nullum obstet impedimentum; quem Missæ fructum supra diximus *ex opere operato*: nam Jesus Christus potissimus est Sacerdos, & Sacrificium: Alter est qui ex universa oritur Ecclesia, quæ nullo non tempore Deo Sacrificium offert singulorum omnium ministerio Sacerdotum, quotquot sub Cælo sunt, cumque Ecclesia sponsa sit Jesu Christi, tota semper pulchra & amica sine ulla ruga aut macula, semper ex sanctitate sua suisque meritis plurimum in eas actiones confert, quas exercet eorum ministerio, quibus utitur; ex quo fit ut fructus hujusmodi, qui dicitur *ex opere operantis*, augeri possit & minui pro majori vel minori eorum sanctitate, vitæque innocentia, a quibus conflatur Corpus Ecclesiæ; quod tamen nihil ad essentiam pertinet Sacrificii, sed ad circumstantias, quæ Sacrificio sunt adjunctæ. Tertius denique qui ex ipso proficiscitur Sacerdote, qui celebrat, est itidem *ex opere operantis*. Potest ille quidem zelo & devotione sua precum suarum a Deo effectum impetrare: sed si propter nefariam sui vitam male sibi conscius sit, nihil boni ab eo sperandum, quin etiam graviori crimine se adstringit miser: nihil tamen de fructu *ex opere operato* detrahitur; quemadmodum eadem semper est gemma ejusdemque pretii, quisquis eam in digito gerat; potest tamen artificis industria annulo affabre inclusa fieri pretiosior.

Explicatur vox illa Communicantes.

21. Verba illa *Communicantes & memoriam venerantes* pars, ut supra diximus, sunt primæ Orationis in Canone, quæ conjunguntur cum illis, *supplices rogamus, & offerimus*. Sensum hujus vocis *Communicantes* non omnes facile intelligunt. Plerique dicunt, ad ea D. Pauli referri, *memoriis Sanctorum communicantes*. Planus autem videtur ille sensus, ut unionem significet Sanctorum, qui in Cælo sunt, cum Fidelibus, qui degunt in terris, pro quibus preces fundit Ecclesia, atque ut Deum sibi propitium faciat, Sanctorum virtutem, merita, & gloriam commemorat; quemadmodum Hebræi Abrahami, aliorumque Patriarcharum merita commemorabant, ut ob eorum merita Deus in tutela sua Populum haberet, qui viros ab eo tantopere dilectos honorabat. Ita rem expedit Auctor tractatus de Missa & Officio Divino pag. 124. aeque explicatio ex iis quæ mox dicemus confirmabitur.

In hac Orationis parte opem petimus a B. Virgine, & a Sanctis Apostolis.

22. In hac igitur Orationis parte Sanctorum opem petimus: novimus enim, Deum ea propter Sanctos suos facere, quæ propter nos facturum ne audeamus quidem sperare. Quapropter sacris docemur paginis, Deum per Isaiam declarasse Hierosolymam se conservaturum ab Assyriorum exercitu propter David servum suum, ut habetur lib. 4. Regum cap. 19. *Salvabo eam propter me, & propter David servum meum*. Omnium prima, a qua opem petimus, est B. Virgo Maria: *Sanctior Cherubim, Sanctior Seraphim, & nulla comparatione ceteris omnibus superis exercitibus gloriosior*, in Oratione

tione quadam in ejus laudem dixit S. Ephræm. Deinde duodecim Sanctorum Apostolorum, qui Ecclesiæ columnæ sunt, fit commemoratio; Illis additur D. Paulus, quem a B. Petro numquam Ecclesia Romana sejungit, qui etsi non nisi post Christi mortem creatus fuit Apostolus, ab ipso tamen Christo Domino hujus Sacrificii institutionem accepit, ut testatur 1. ad Corinth. cap. 11. *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem &c.*

Martyres, quorum in Canone fit mentio post Apostolos.

23. Post duodecim Apostolos mentio fit duodecim Martyrum, quorum recentiores sunt Joannes & Paulus, qui circa dimidium 4. sæculi passi sunt sub Juliano Apostata. Horum Martyrum nomina sunt Linus, Cletus, Clemens, qui S. Petro synchroni, coadiutores, & successores fuerunt; Xystus & Cornelius duo summi Pontifices & Martyres; Cyprianus primus Martyr ex Episcopis Carthaginiensibus doctrina & desiderio mortis oppetendæ in prædicatione Christianæ Fidei maxime illustris; Laurentius Romæ Archidiaconus, cujus egregia erga pauperes Charitas, & nobilissimum martyrium omnibus Fidelibus semper erunt admiranda; Chrysogonus Romanus sanguinis claritate illustris, qui prope Aquilejam sub Diocletiano passus est; Joannes & Paulus fratres Romæ nati, qui quod Idolis sacrificare recusassent necati sunt; Cosmas & Damianus, itidem Martyres, qui cum medicam & chirurgicam artem nullo accepto pretio, sed solius proximi amore exercerent, in hunc modum animas Christo lucrifaciebant.

Sancti Cosmas & Damianus, de quibus in Canone, passi sunt Romæ.

24. Observavit Cardinalis Bona, Martyres de quibus mentio fit in Canone, vel Romæ passos esse, vel in locis Patriarchatui Romano proxime subjectis; cumque paria tria Sanctorum fuerint, quibus nomina erant Cosmas & Damianus, duo Martyres in Arabia, duo Confessores in Asia, duo itidem Martyres Romæ, postremi duo iidem sunt, quorum fit in Canone commemoratio. Videatur idem Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 12. n. 3. Cum eodem Cardinali Bona consentit le Brun. tom. 1. pag. 443. ubi etiam observat, duos fuisse Sanctos Xystos Romanos Pontifices & Martyres, quorum alter 2. sæculo ineunte, alter circa dimidium 3. sæculi floruere, idque in controversia esse positum, uter eorum sit, qui commemoratur in Canone; num primus qui nominatur ante S. Cornelium, qui 3. sæculo obiit sub Decio; an secundus, cujus supra sepulchrum excitatum est Romæ templum, cujus templi meminit S. Gregorius magnus lib. 4. cap. 26. In Ambrosianæ Missæ Canone, & in aliis quibusdam post Martyres mentio quoque fit Confessorum, ut videre est apud Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiæ Ritibus art. 8. n. 25. Sed ejusmodi additiones sunt quarumdam Ecclesiarum; constans enim semper fuit in eo Romana Ecclesia, ut B. Virginem, Apostolos, & Martyres retineret, exclusis Confessoribus, ut ipsi quoque monuimus Canonizat. lib. 1. cap. 5. n. 6.

Incertum quis Xystus inter plures ejusdem nominis sit, qui commemoratus in Canone.

In Ecclesia Romana semper exclusi sunt Confessores ex Canone.

25. In hac igitur prima Oratione Sacerdos orat pro universa Catholica Ecclesia, pro Papa, pro Episcopo, in quibusdam locis pro Imperatore, pro Rege, pro omnibus Fidelibus, iis præsertim, pro quibus Sacrificium offert, &

In prima Oratione opem imploramus Sanctorum, quorum in-

tercessio nihil valet nisi per merita Christi.

& pro omnibus circumstantibus; Beatæque Virginis, Sanctorum Apostolorum, & quorumdam Sanctorum Martyrum, omniumque Sanctorum intercessionem implorat: nihil enim Christi meritis detrahit intercessio Sanctorum; nam nihil valent Sancti nisi per merita & virtutem Christi; ac ne tantili quidem momenti eorum est intercessio, nisi per Christum; nec nobis ad Deum per Sanctorum merita & intercessionem patet accessus nisi per Christum; quapropter hæc Oratio, ut reliquæ omnes, in eam desinit clausulam *Per Christum Dominum nostrum*.

Prima Canonis Oratio dicebatur olim Super Diptycha. Plura de Diptychis disputantur.

26. Prima hæc Oratio Canonis, ejusque præsertim pars, quæ incipit *Memento*; in Missalibus quibusdam manuscriptis appellatur *Oratio supra Diptycha*; ex quo nobis sese offert occasio quædam huc afferendi de Diptychis. Asseres quidam erant Diptycha divisi in partes tres, ita sibi juncti ut complicari possent, in quorum primum quorumdam Sanctorum & præsertim Beatæ Virginis, Apostolorum & Martyrum, in alterum Fidelium nomina referebantur, qui viverent & dignitate essent illustres, vel de Ecclesia essent optime meriti; inter eos Romanus Pontifex, Patriarcha, Episcopus, & alii ex Clero primi ponebantur; deinde Imperator, viri Principes, Magistratus, & qui de Ecclesia benemeruissent, & omnis Fidelium cœtus. Tertius Asser habebat nomina defunctorum, qui in Fidelium communione mortui essent. in Missis privatis Sacerdos, in solemnibus Diaconus, & Subdiaconus ea nomina recitabant; propterea scribit Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 8. n. 14. *Nomina recensebat ipse Sacerdos, maxime in Missis privatis, in quibus non ministrabat Diaconus aut Subdiaconus.* Non tamen omnium offerentium, sed eorum tantum, qui essent præcipui & eximii, nomina recitabantur; nimis enim diu sacram duci cæremoniam opportuisset. Juxta Ritum Romanum principio Canonis vivorum, ac præcipue Summi Pontificis & Episcopi nomina pronunciabantur, cujusmodi est disciplina, qua nunc utimur in prima Oratione *Te igitur*. Deinde ad *memento Domine* vivorum, qui vel eximii essent Offerentes, vel magna in Ecclesiam beneficia contulissent, nomina in Diptycha relata recitabantur. Propterea nunc pausatur aliquantisper, ut eorum præcipua fiat commemoratio, quos Sacerdos mentali Oratione tacitus Deo commendat. Post ea verba *Communicantes, & memoriam venerantes* index seu catalogus pronunciabatur, in quem relata erant Sanctorum nomina. Denique nomina Defunctorum post Consecrationem enunciabantur, ut alibi docebimus. Recentiores viri docti egregie totam hanc rem de Diptychis illustrarunt. Vide Cabassutium dissertat. 15. sæculi 2. Ecclesiæ, Du Cange verbo *Diptycha*, Card. Bonam Rer. Liturg. lib. 2. cap. 12. Mabillon. lib. 3. de Liturgia Gallicana num. 11. & 12. Juveninum de Sacrament. dissert. 5. de Eucharist. Sacram. cap. 8. art. 5. §. 4. Constant in Notis ad Epist. 25. Innocentii I. pag. 858. Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 854. & Berlendum tractatu de Oblationibus ad Altare par. 1. §. 9. D. Hieronymus eam consuetudinem pronunciandi propalam ad Altare Offerentium nomina non satis probasse videtur: *Publice*, inquit in cap. 18. Ezechielis, *Diaconus*

Offerentium nomina ad Altare enunciabantur, quod 12. sæculo obsolevit.

conus in Ecclesia Offerentium nomina recitat ; tantum offert illa ; tantum ille pollicitus est ; placentque sibi ad plausum populi torquente eos conscientia : damusque materiam miseris , ut gaudeant ad ea , quæ tribuunt , & non lugeant ad ea , quæ rapuerint. Ejusmodi tamen viguit ad 11. usque sæculum consuetudo , ut colligitur ex Micrologo cap. 13. & Leone Hostiense lib. 2. cap. 73. xii. vero sæculo obsolevit , cum ea disciplina est introducta , ut Sacerdos neque alta, nec submissa voce nomina recitet , sed offerentes aliosque, quibus applicari vult Sacrificii fructum , mentali Oratione Deo commendet.

27. Atque ea sunt, quæ primæ Canonis Orationi illustrandæ opus esse putavimus. Reliquum est , ut actiones præcipuas commemoremus , quæ cum hac prima Oratione conjunguntur, ut osculum Altaris, manus junctas, terna Crucis signa super Hostiam & Calicem , cum Sacerdos dicit *hæc dona*, *hæc munera*, *hæc Sancta Sacrificia illibata*. *De actionibus, quæ cum prima Canonis Oratione conjunguntur.*

28. Vetus est disciplina osculandi Altare principio hujus Orationis post ea verba, *Supplices rogamus ac petimus*. De hoc Ritu loquitur Durandus Scriptor sæculi 13. lib. 4. cap. 26. Carthusiani, Carmelitæ, Fratres Prædicatores non osculantur Altare, fortasse quia in earum Ecclesiarum Missalibus, quarum ritum amplexi sunt, ea deerat cæremonia. Quid Altaris osculum significet docuimus lib. 2. cap. 3. n. 7. De ternis illis signis, quæ super Hostiam & Calicem ducuntur in modum Crucis, cum Sacerdos dicit *hæc dona*, *hæc munera*, *hæc Sancta Sacrificia illibata*, pane & vino nondum consecratis, dicimus veras esse benedictiones, quibus Dei invocatur Omnipotentia, ut oblata in Corpus & Sanguinem Christi convertat. Hujusmodi vero benedictiones ideo fiunt signo Crucis adhibito, ut semper Redemptoris nostri Passio nostris animis obversetur. Tria Crucis signa ducuntur , quæ significant , maximum hoc mysterium a Sanctissima perfici Trinitate, ut bene explicat Merbesius 3. par. Summæ Christianæ q. 51. quæstiunc. 4. Eamdem rem attigit S. Bonaventura in Exposit. Missæ cap. 4. tom. 7. Edit. Lugdunensis ann. 1668. *Quod autem tres Cruces super Calicem & Hostiam per manus Sacerdotis signantur , quid significent videamus*. Itaque docet , primum signum ad illa verba *hæc dona* significare primam traditionem , qua Christus a Deo Patre deditus est, juxta illud Apostoli, *Proprio Filio suo non pepercit Deus , sed pro nobis omnibus tradidit illum ;* alterum signum ad verba, *hæc munera*, alteram innuere traditionem , qua Christus se ipse pro nobis tradidit , juxta illud Isaiæ, *Tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est*; tertio denique signo ad ea verba, *hæc Sancta Sacrificia illibata* , traditionem intelligi , qua Judas Magistrum suum ab omni prorsus peccato purum & integrum in manus inimicorum ejus dedit: *Qui autem tradidit eum, dedit illis signum dicens, quemcumque osculatus fuero* &c. verba sunt ex Matth. cap. 26. *Terna Crucis signa super Hostiam, & Calicem quid significent.*

CA-

CAPUT XIV.

De secunda Canonis Oratione.

In secunda Canonis Oratione quatuor sunt petitiones.

1. SEcunda Canonis Oratio illud habet initium, *Hanc igitur Oblationem*, qua petitiones quatuor continentur; quarum prima est ut Deus Oblationem nostram placatus accipiat; secunda ut dies nostros in sua pace disponat; tertia ut ab æterna nos liberet damnatione; quarta denique ut in electorum suorum grege nos jubeat numerari. In Pervigiliis Paschatis & Pentecostes, ac per totam earum solemnitatum Octavam quædam in hac Oratione adduntur, quæ ad eos, qui in his diebus baptizantur, pertinent. Nam juxta veterem disciplinam in Pervigiliis Paschatis & Pentecostes Catechumeni Baptismo abluebantur, qui vestibus albis amicti Sacrificio Missæ aderant, & Sacram Eucharistiam suscipiebant, ut bene advertit Pouget Institut. Catholicar. tom. 2. pag. 858. & concordant Gilbertus Grimaud in Liturgia Sacra par. 3. cap. 1. Grancolas in veteri Sacramentario Ecclesiæ par. 1. pag. 791. in fine.

In secunda Oratione verba illa, Hanc Oblationem, non designant præsentem materiam, sed ad mentem referenda sunt Sacerdotis, & ad Oblationem mox faciendam. Addita sunt a S.Gregorio, Diesque nostros in tua pace &c.

2. Suarez 3. par. tom. 3. q. 83. art. 4. disput. 83. sect. 2. docet, in hac oratione, etsi nondum facta sit Consecratio, Oblationis tamen fieri mentionem; neque Oblationem jam factam significari, sed mox faciendam, quamque Sacerdos animo præsentem habet: *Solum est advertendum propter hæreticorum calumnias, cum in his Orationibus, quæ Consecrationem antecedunt, fit mentio Oblationis, sermonem esse non de Oblatione, quæ jam facta sit, sed quæ proxime paratur & instat; ita ut signum illud demonstrativum*, Hanc Oblationem, *non designet ad sensum præsentem materiam, quæ tunc præ oculis habetur, sed ad mentem designet Oblationem proxime faciendam, quæ in intentione præsens habetur.* Venerabilis Beda lib. 2. Histor. Anglicanæ cap. 1. narrat, D. Gregorium ad præcipuam a Deo implorandam opem huic Orationi ea verba, quæ etiam nunc recitantur, addidisse: *diesque nostros in sua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari.*

An Prædestinatorum numerus possit augeri vel minui.

3. Disputant Theologi, an Prædestinatorum numerus augeri possit, vel minui; seu, quod idem est an nonnulli sint hominum, qui cum prædestinati non sint, prædestinari adhuc possint; quo casu eorum numerus, qui censentur ab æterno Prædestinati augeretur; & contra num Prædestinatorum aliquis possit damnari, quo casu prædestinatorum numerus minueretur. Hoc pertractavit argumentum S. Augustinus in libris de Correptione & Gratia, & de Dono Perseverantiæ: quo auctore & duce, etsi gravissimæ in Scholis Theologorum ferveant controversiæ de Gratia, ad utramque quæstionem negando respondemus. Quæstionem hanc luculenter tractavit Cardinalis Lauria opusc. 1. de Prædestinatione cap. 18.

Explicantur illa, Et in

4. Quibus præmissis suboritur quæstio, qui peti possit a Domino in hac

2.

2. Canonis Oratione, ut jubeat nos *in electorum suorum grege numerari*. Hanc excitavit difficultatem Estius in 4. sent. lib. 1. dist. 70. §. 22. atque eam ut augeat, animadvertit in quapiam Oratione pro vivis & defunctis nos a Deo petere, ut eorum nomina in Prædestinatorum libro remaneant: *Orat Ecclesia Deum in Canone Missæ, ut in Electorum suorum jubeat nos grege numerari; & in Oratione pro vivis atque defunctis, ut eorum nomina Prædestinationis liber adscripta retineat: ergo addi possunt aliqui ad numerum electorum*. Cui difficultati diluendæ multum juvant verba ex epistola 2. B. Petri Apostoli cap. 1. *Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem faciatis*. Quod ad Deum attinet, profecto non mutatur electio; Deus enim immutabilis est, nec eum ulla donorum suorum pœnitentia capit: quod vero ad nos attinet, arundines sumus vento expositæ; propterea in id sedulo incumbendum, ut per bona opera nostra compleatur electio; ex fructibus vero, quos ferimus, intelligitur bonæne an malæ arbores simus. Petitur itaque a Deo in hac Oratione, ut nobis tribuat electorum ingredi viam, ut cum iis æterna pace fruamur. Eorum incompertus est numerus; optimum tamen affirmare possumus esse prædestinationis indicium, sese ad ejusmodi sanctarum precum spiritum & arcana sensa conformare, idest nihil quidquam aliud, quam Dei pacem cupere, nihil præter mortem æternam metuere, & perseverantiæ donum a Deo enixe petere, ut in eorum adscribamur numerum, qui æterna gloria perfruentur. Uno verbo, hac non petitur Oratione, ut Deus propositum mutet suum, sed nos ut ad se convertat, in via salutis confirmet, & ad æternam perducat beatitudinem, qui sunt Prædestinationis effectus. Verba Estii hæc sunt: *Ejusmodi Orationibus non petimus immutari æternum Dei propositum, sed causam pro effectu ponimus, orantes ut Deus nos, vel alios ad se convertat, & in sancta conversatione confirmet, atque ad æternam felicitatem perducat, qui sunt effectus Prædestinationis*.

Electorum suorum jubeat grege numerari.

5. In hac secunda Oratione Sacerdos extensas tenet manus super Hostiam & Calicem, donec ad illa pervenerit, *Per Christum Dominum nostrum*, ubi manus jungit. Bossuetus in tractatu de Orationibus Missæ pag. 36. observat, morem fuisse in Lege veteri ut super victimam manus imponeretur, quod indicium erat, Sacerdotem conjungi cum victima, & cum ea Deo consecrari; ob eamque causam Sacerdotem super Hostiam & Calicem, quæ consecraturus est, manus extendere. Levitici cap. 4. hæc habentur: *Si Sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens Populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino. Et adducet illum ad ostium Tabernaculi testimonii coram Domino, ponetque manus super caput ejus, & immolabit eum Domino*. Et cap. 8. *Obtulit & arietem in holocaustum, super cujus caput cum imposuissent Aaron & filii ejus manus suas, immolavit eum, & fudit sanguinem ejus per circuitum Altaris*. De hoc ritu fuse disputat Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 858. deinde ita in rem nostram concludit: *Hujus ad ritus imitationem in nova Lege Sacerdos facturus jam*

Cur Sacerdos secundam Orationem Canonis dicat manus tenens protensas super Hostiam & Calicem.

jam

jam mysticam immolationem Corporis Christi, tam suo quam Populi simul offerentis nomine, ponit manus super oblata in Corpus & Sanguinem Christi mox convertenda, eoque ritu offert Deo se Populumque Christianum cum Christo jam jam mystice immolando, ut ejus virtute Sacrificii impetret a Deo remissionem peccatorum, vitæ præsentis pacem, & æternæ gloriam. Et probe consentit Auctor *de optima audiendæ Missæ ratione* secunda edit. Parisien. anni 1681. pag. 119. & seq.

CAPUT XV.

De tertia Canonis Oratione, ubi de Consecratione Panis, & Vini.

De tertia Canonis Oratione.

1. Tertia Canonis Oratio ab illis incipit verbis, *Quam Oblationem tu Deus in omnibus*; quæ Oratio usque ad finem Consecrationis continuatur. In hac Oratione respiciens Ecclesia non solum Oblationem panis, & vini, eorumque proxime instantem Transubstantiationem in Corpus, & Sanguinem Christi, sed etiam sui ipsius & Sacerdotis celebrantis, & adstantium Oblationem, Deum orat, ut eam facere dignetur *benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem, acceptabilemque, ut nobis fiat Corpus & Sanguis* Unigeniti ejus Filii: & Sacerdos cum dicit *benedictam*, Crucis signum ducit super Hostiam & Calicem; idem facit cum dicit *adscriptam*, itidemque cum dicit *ratam*, *rationabilem &c.* Item super Hostiam Crucis signum ducit ad ea verba, *ut nobis Corpus*, & Crucis signo Calicem signat dicens, *& Sanguis fiat*.

Explicantur verba illa, Benedictam, adscriptam, ratam &c. ex Canone Utrum de consecr. dist. 2.

2. Varie rerum harum Scriptores explicant verba *benedictam, adscriptam, ratam* &c. Omnium maxime concinna nobis ea videtur explicatio, quæ affertur in Canone *Utrum* de Consecrat. dist. 2. qui a Gratiano tribuitur D. Augustino, sed revera sumtus est ex Paschasii libro de Corpore & Sanguine Christi cap. 12. verba Paschasii hæc sunt: *Rogamus, hanc Oblationem benedictam, per quam nos benedicamur: adscriptam, per quam nos omnes in Cælo conscribamur: ratam, per quam in visceribus Christi censeamur; rationabilem, per quam a bestiali sensu exuamur; acceptabilemque facere dignetur, quatenus & nos per quod in nobis displicuimus, acceptabiles in ejus unico Filio simus.* In hac Oratione Deum, ut diximus, orat Ecclesia, ut panis & vini fiat Transubstantiatio in Christi corpus & sanguinem, etsi id futurum certo sciat; neque enim a Deo petere absurdum est, quod certo novimus fore, cum Christus quoque Joann. 17. Deum Patrem sit deprecatus, ut se glorificaret. Atque hæc est D. Thomæ doctrina 3. part. q. 83. art. 4. ad 7. Religiosus quidam Ordinis Eremitarum S. Augustini Joannes Hoffmeisterus, Theologicarum rerum non mediocriter peritus, Opus de Missa edidit anno 1545. in quo pag. 151. ita ad rem nostram: *Hic rogant Adversarii, quid necessum sit precari, ut ex pane & vino fiat Corpus & Sanguis Domini, cum certos nos esse putemus, ad prolationem verborum Consecrationis vere*

Sacerdos deprecatur Deum, ut panem, & vinum convertat in Corpus Christi, & Sanguinem, quod non est absurdum, etsi noverit certo futurum, ut fiat Transubstantiatio.

vere illa in Corpus & Sanguinem Domini transmutari. Ad hoc respondemus: quid opus erat, ut Veteres magnis precibus sollicitarent adventum Christi in carnem, quem tamen venturum certo credebant? Quid & necessum erat Christum ad Patrem Cœlestem clamare: Pater clarifica Filium tuum, cum clarificatio certo sequutura erat? Ut igitur ad D. Thomæ doctrinam redeamus, monet S. Doctor, non id petere Sacerdotem ut impleatur Consecratio, sed ut nobis fiat fructuosa: *Non tamen videtur ibi Sacerdos orare, ut Consecratio impleatur, sed ut nobis fiat fructuosa: unde signanter dicit: Ut nobis Corpus & Sanguis fiat.* Hunc sensum illud confirmare posse videtur, quod nato Christo Domino Pastoribus ab Angelo dictum esse legimus in Euangelio; *Natus est vobis Salvator*, ideft in rem & utilitatem vestram, ut bene prosequitur Suarez in 3. par. tom. 3. q. 83. art. 4. disp. 83. sect. 2. §. *Secundo modo*. Extat inter S. Bernardi Opera edita a Mabillonio tom. 2. pag. 686. n. 15. Sermo quidam cui titulus: *De excellentia Sanctissimi Sacramenti & Dignitate Sacerdotum*, cujus Auctor quisquis ille sit, vir certe gravis, explicans verba illa Canonis, *Ut nobis Corpus & Sanguis fiat*, ita ait: *Nobis*, inquit, *fiat. Fit enim procul dubio Corpus Domini in mensa Altaris semper, cum solemne illud celebratur Mysterium Ritu debito; sed non semper eis fit, per quos fit.* Quinque sunt, quemadmodum dictum est, Crucis signa, quæ in hac Oratione fiunt, quæ quidam putant Christum significare, qui secundum carnem in quinque sensibus passus est; & quidem in visu, cum velata illi facies est; in auditu, cum est irrisus; in gustatu, cum fel & acetum ei propinatum est; in odoratu, ex tetro corruptorum corporum odore cum in Calvario Monte Cruci affixus est; in tactu, cum ejus transfixi sunt pedes & manus. Ita rem explicat D. Bonaventura in expositione Missæ. Et Durandus lib. 4. de parte quinta Canonis putat; tribus illis, quæ fiunt supra Hostiam & Calicem, signis nefariam illam significari proditionem Judæ, qui Magistrum suum Sacerdotibus, Scribis, & Pharisæis vendidit; semel autem duci Crucis signum super Hostiam, & semel super Calicem, vel ad duas naturas significandas Divinam & Humanam, quas unione hypostatica Christus in se copulavit, vel ut intelligamus Christum esse passum anima & corpore. Auctor tractatus de Missa & Divino Officio, quem sæpe memoravimus, pag. 127. scribit, satis esse posse unicum Crucis signum ad illam vocem *Benedictam*, reliqua autem duo, quæ ducuntur ad illas voces *adscriptam*, & *ratam*, posse omitti: sed in sacris Ritibus, & in tremendo Missæ Mysterio ejusmodi novitates ferri nullo modo possunt.

De verbis seu narratione, quæ proxime præcedunt verba Consecrationis.

3. In progressu tertiæ Orationis Sacerdos partim recitative seu historice & materialiter, partim recitative & significative, ut Theologi loquuntur, exponit quæ pridie mortis suæ Christus fecit & dixit: nimirum accepisse panem in sanctas ac venerabiles manus suas, & elevatis oculis in Cœlum ad Deum Patrem suum Omnipotentem, gratias illi egisse, panem benedixisse, fractum dedisse Discipulis suis, ac dixisse: *Accipite &*

& manducate ex hoc omnes: Hoc est enim Corpus meum.

Duplex modus enunciandi propositionem quamdam, historicus seu recitativus, significativus seu assertivus. Uterque potest conjungi.

4. Quod ut probe intelligatur præmittendum est, posse quempiam verba dicere quæ alius dixerit, quin ea vel absolute affirmet, vel absolute neget; quod fecit David ea proferens, *Dixit insipiens in corde suo: non est Deus*; posse etiam verba dicere animo affirmandi, vel negandi: ut si quis dicat: *Deus est Unus in natura, & Trinus in Personis.* Primus modus dicitur recitativus seu historicus & materialis: secundus significativus: nec quidquam impedit, quin eadem verba recitative & significative proferantur. Potest enim quispiam, quæ verba alius dixerit, narrare, & simul quod ille vel affirmaverit vel negaverit, animo affirmare vel negare. Exempli causa si quis dicat: *Christus nos docuit ita orare: Pater noster, qui es in Cœlis*, hæc verba qui refert tamquam a Christo prolata, ea narrat *recitative* seu *historice* & *materialiter*, sed si proferantur animo orandi & significandi mentem loquentis, tunc dicta sunt *significative*, seu *assertive*, & *formaliter*.

Verba Consecrationis a Sacerdote dicuntur significative, & non historice tantum.

5. His positis graviter profecto erraret, qui affirmare auderet Consecrationis verba, *Hoc est Corpus meum*, a Sacerdote dici *recitative*, & non *significative*. Si enim ea tantum recitative & historice Sacerdos proferret tamquam dicta a Christo, non sane loqueretur aut ageret ex Persona Christi; neque enim qui verba ab aliquo dicta narrare velit, opus est ei personam illius in se exprimere & repræsentare, quemadmodum David impii verba referenti, *Dixit insipiens in cordo suo: non est Deus*, opus non fuit loqui aut agere ex impii persona, seu illius personam repræsentare & exprimere. Quamobrem cum Sacerdos juxta communem Sanctorum Patrum, Theologorum, & ipsius Florentini Concilii in Decreto unionis sententiam loquatur & agat ex Persona Christi, necessario sequitur, verba Consecrationis a Sacerdote proferri *significative*, ut Theologorum verbis utamur, & *formaliter*.

An eadem verba dicantur utroque modo, significative, & historice.

6. Reliquum est ut disceptemus, num verba Sacerdotis non modo *significative*, ut diximus, sed etiam *recitative* proferantur; nihil enim repugnat quominus utroque modo dicantur. Illud etiam dispiciendum, an præter verba, *Hoc est Corpus meum*, alia quoque habeantur in Canone, de quibus quæri possit, num *recitative*, an *significative*, an vero utroque modo proferantur.

Utroque modo dici putat D. Thomas.

7. D. Thomas 3. par. quæst. 78. art. 5. in eam sententiam est propensior, ut utroque modo Consecrationis verba, idest *recitative* & *significative*, proferantur. Disputant vero Theologi an illa quæ præcedunt, *Accipite, & manducate*, proferantur *recitative* tantum; & utroque modo ea proferri communior videtur esse sententia. De D. Thomæ mente super altera hac quæstione videantur Salmanticenses in Cursu Theologico tom. 11. par. 1. tract. 23. de Eucharistia quæst. 9. dub. 4. §. 1. & 2. Quæ hactenus diximus de Consecratione panis, dicta itidem volumus de Consecratione vini: nam, ut in Canone legitur, Christus Jesus post Cœnam in sanctas suas manus Calice accepto, item gratias egit Deo Patri, Calicem benedi-

dixit, ac præbuit Discipulis suis dicens: *Accipite, & bibite ex eo omnes*; quæ dicuntur a Sacerdote *recitative* & *significative*: & utroque etiam modo illa: *Hic est enim Calix* &c. Itemque, *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*.

Veritas asseritur eorum, quæ in hac Oratione narrantur.

8. Explicatis iis modis, quibus hanc recitat Sacerdos Orationem, duo alia sunt pertractanda: quorum unum ad veritatem & ad sensum pertinet, qui illis verbis continetur; alterum ostendit quænam sint illa verba, in quibus tota vis & forma sita est Consecrationis panis & vini. Plures sunt, ut antea diximus, actiones, quæ tamquam factæ a Christo commemorantur in Canone; ubi narratur, Christum in manus accepisse panem, oculos ad Cœlum sustulisse, gratias egisse, benedixisse, fregisse panem, ac præbuisse Discipulis suis, quæ ex Matthæi Euangelio depromta sunt, qui scribit: *Accepit Jesus panem, & benedixit ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite & manducate: Hoc est Corpus meum:* & ex Luca: *Accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens: Hoc est Corpus meum*. Panem in suas manus accepisse, nulla quæstio esse potest. Oculos ad Cœlum sustulisse superius docuimus. De Consecratione vero, qua Christus panem consecravit & vinum, non voluntate sua sola, aut tactu, aliove signo externo, sed verbis iisdem, quæ ex ejus persona profert Sacerdos, cum in Missa panem & vinum consecrat, jam sermonem habuimus Institutione 37. cum in Feria V. Majoris Hebdomadæ de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento dissereremus. Quapropter ut hanc Canonis Orationem explicemus, examinandum remanet, utrum discrimen ullum sit inter gratiarum actionem, & benedictionem; num utraque differat a Consecratione; denique antene, an post Consecrationem fractus fuerit panis.

Benedictio, & Consecratio Christi num idem fuerint. Sententia D. Thomæ & Suarez.

9. D. Thomas 3. par. quæst. 78. art. 1. ad primum tractat hanc controversiam, nec eorum improbat opinionem, qui putant, idem in Christo fuisse benedicere & consecrare; panem autem prius consecrasse, deinde fregisse inter Apostolos dispertiendum; addit etiam, defendendæ hujus sententiæ causa non esse opus actionum ordinem immutare, quem Apostoli tradiderunt, & ipse Canon Missæ describit: *Sed idem sensus haberi potest etiam verbis Euangelii non mutatis*, ut videre est loco cit. Soto in 4. sent. dist. 11. quæst. 1. art. 2. putat, Christum acceptum panem fregisse, deinde Discipulis præbuisse dicentem: *Accipite, & manducate*; deinde addidisse: *Hoc est Corpus meum*; ita ut non nisi post verba *accipite, & comedite* facta fuerit consecratio; *& verba porrigentis fuisse pariter & consecrantis*. Suarez in 3. par. tom. 3. quæst. 78. art. 1. disput. 58. sect. 2. putat Benedictionem panis & gratiarum actionem, etsi eadem fere actione peractas, tamen juxta earum significatum res esse distinctas; ad Deum enim gratiarum actionem, Benedictionem vero ad panem referri; ac posse eodem Orationis contextu & Deo gratias agi, & ab eo bonum aliquod creaturæ cuipiam peti; & concludit verba illa *accepit, benedixit, fregit*, de-

dedit, actiones significare peractas eo ordine, quem describunt Euangelistæ, etsi non omnes peragi potuerint, antequam Consecrationis verba Christus omnia protulisset: propugnandum enim esse juxta doctrinam Tridentinæ Synodi sess. 13. cap. 3. Christum panem consecrasse, antequam illum frangeret.

Ordo naturalis gratiarum actionis, Benedictionis, & Consecrationis ex Sylvio.

10. Nos, quæ eximii isti Theologi scripserunt, huc attulimus. Si quis vero nostram roget sententiam, dicimus apertum, simplicemque nobis illum videri ordinem, quem demonstrat Sylvius 3. par. quæst. 78. quæsit. 2. Itaque scribit, Christum Jesum accepisse panem, gratias Deo Patri suo egisse, benedixisse, deinde consecrasse, ac dixisse: *Accipite, & manducate; hoc est Corpus meum*; ac demum fregisse, & Discipulis dispertiisse. Etsi enim non est exploratum, panisne consecratus ante fuerit, deinde fractus; verisimilius tamen esse Christum panem prius consecrasse, ac postea fregisse, tum quod Apostolus scripserit 1. ad Corinth. cap. 10. *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* Ex quo illud colligitur, sub specie panis, qui frangebatur, fuisse Corpus Christi, antequam frangeretur; tum etiam quia in Missa prius panem consecramus, quam frangimus, quod quidem indicium facit, in hunc modum rem a Christo gestam esse. Quod vero ad Euangelistarum narrationem pertinet, ait Sylvius, eos res a Christo gestas narrasse, non vero earum seriem & ordinem; quod confirmat ex Marc. cap. 14. ubi ait Euangelista: *Et biberunt ex illo omnes*; cum tamen nondum narrasset, Christum dixisse: *Hic est Sanguis meus*; Christum vero vinum consecrasse, antequam ex eo biberent Apostoli, exploratissimum est.

Consecratio Fractionem præcessit.

Explicantur illa verba, Hic est Calix Sanguinis &c. ex D. Thoma.

11. Illud etiam ad verborum sensum pertinet & intelligentiam, quærere, quid hæc verba significent: *Hic est enim Calix Sanguinis mei novi & æterni* Testamenti; itemque illa: *qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. D. Thomas 3. par. quæst. 78. art. 3. ad primum docet, cum dicitur, *hic est Calix Sanguinis mei*, esse locutionem figuratam per metonymiam, qua ponitur continens pro contento, ut sit sensus: *Hic est Sanguis meus contentus in Calice, de quo fit mentio; quia Sanguis Christi in hoc Sacramento consecratur*; & ibidem in responsione ad tertium docet, dici Sanguinem novi Testamenti, quod non per figuram, ut in veteri Testamento, sed revera effusus sit: *Dicitur, Hic Sanguis novi Testamenti, quia jam non in figura, sed in veritate exhibetur; unde subditur, qui pro vobis effundetur*: docet porro dici Sanguinem æterni Testamenti, *tam ratione æternæ Dei praeordinationis, quam ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc Sacramentum disponitur: ipsa etiam persona Christi, cujus Sanguine Testamentum disponitur, est æterna*. cit. art. 3. in responsione ad 4. Ac eumdem Angelicum Doctorem sequuti ita explicamus verba illa *pro multis*, ut vox *multi* juxta modum loquendi sacrarum Scripturarum significet *omnes*. *Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita & per unius obeditionem justi constituantur multi*: sunt verba

ba D. Pauli ad Roman. 5. ubi sine dubitatione vox *multi* omnes significat, ut luculentissime apparet ex superioribus verbis: *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ*. Itaque dicimus Christi Sanguinem fusum esse pro omnibus; *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*; sunt verba D. Joannis: fusum autem pro omnibus *quoad sufficientiam*, & pro solis electis *quoad efficaciam*, ut bene explicat D. Thomas in 4. sentent. dist. 8. quæst. 2. art. 2. quæst. 3. ad septimum: habere porro efficaciam *non solum* (ait idem D. Thomas 3. par. quæst. 78. art. 3. ad octavum) *in Judæis electis, quibus exhibitus est Sanguis veteris Testamenti, sed etiam in Gentilibus, nec solum in Sacerdotibus, qui hoc conficiunt Sacramentum, vel aliis, qui sumunt, sed etiam in illis, pro quibus offertur. Et ideo signanter dicit: pro vobis Judæis, & pro multis, scilicet Gentilibus; vel pro vobis manducantibus, & pro multis, pro quibus offertur.*

Voces Materia, & Forma a pluribus sæculis adhibitæ ad significanda in Sacramentis res & verba.

12. Venimus modo juxta ordinem, quem nobis statuimus ad verba, quibus Consecrationis forma continetur. Morinus tractatu de sacris Ordinationibus par. 3. exercit. 1. cap. 3. quærit, quonam tempore his vocibus Materia & Forma significari cœperint res & verba, quibus Sacramenta constant; quæ quidem verba e Peripateticorum schola in Theologiam defluxerunt; ac concludit plura esse sæcula, cum & in Occidente & in Oriente eæ voces passim usurpantur, easque tamquam utiles esse retinendas: *Cum igitur hanc docendi methodum universus Occidens ab aliquot sæculis amplexus fuerit, atque Oriens non improbaverit, fieri non potest, ut id utile non sit & commodum, quod tanto consensu usurpatur*. Hunc loquendi modum adhibuit Eugenius IV. in Instructione ad Armenos: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.* Eodem modo loquitur Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 3.

Forma Consecrationis panis sunt verba illa: Hoc est Corpus meum.

13. Hunc igitur nos quoque loquendi modum adhibentes dicimus cum communi sententia, Consecrationis formam in illis verbis consistere: *Hoc est Corpus meum*. Vide D. Thomam 3. par. quæst. 78. art. 2. Quamquam Scotus in 4. Sentent. dist. 8. quæst. 2. quærit, an ea verba ab iis, quæ præcedunt, sejuncta, satis sint ad formam Consecrationis panis; perinde quasi prolata sine superioribus, potius Sacerdotis quam Christi Corpus possint innuere. Hæc sententia postulare videtur ad formam Consecrationis illa quoque, *Qui pridie quam pateretur &c.* in iis enim fit mentio Christi; & ab iis potest intelligi Sacerdotem agere ex persona Christi. Verum cum satis sit, Sacerdotem proferre, *Hoc est Corpus meum*, cum intentione conficiendi hoc Sacramentum; intentio enim facit ut ea verba quasi ex persona Christi prolata intelligantur, propterea ad formam Consecrationis ejusque validitatem satis sunt ea verba, etiamsi præcedentia non recitentur,

ut

ut docet D. Thomas 3. par. quæst. 78. art. 1. in respons. ad quartum; quam responsionem confirmant Salmanticenses cit. tractatu 23. disp. 9. de forma Sacramenti dub. 2. part. 1. tom. 11. Cursus Theologici.

Forma Consecrationis vini statuere videtur S. Thomas in illis verbis: Hic est Calix sanguinis mei, usque ad illa: Hæc quotiescumque feceritis.

14. Consecrationis Calicis communiter ponitur forma in illis verbis; *Hic est Calix sanguinis mei:* verum D. Thomæ art. 3. cit. quæst. 78. inconveniens videtur, formam Consecrationis vini in illis tantum verbis ponere: *Hic est Calix sanguinis mei*, eorumque sequi videtur S. Doctor sententiam, qui etiam in sequentibus verbis formam constituunt usque ad illa verba: *Hoc quotiescumque feceritis*, ea ratione, quod verba, quæ sequuntur, sunt *determinationes prædicati, idest sanguinis Christi;* quæ proinde cum *ad integritatem ejusdem locutionis* pertineant, sunt *de substantia formæ*.

Dissentiunt inter se Thomistæ in explicanda super hac re mente D. Thomæ.

15. Vel ipsi D. Thomæ Discipuli, qui ejus doctrinæ constantius hærent, in duas super hac re abierunt sententias. Quidam Angelici mentem patere ajunt apertissime non in iis tantum verbis: *Hic est Calix sanguinis mei*, Consecrationis formam consistere, sed in iis etiam, quæ sequuntur usque ad ea, *Hæc quotiescumque feceritis;* & qui se D. Thomæ profiteatur esse discipulum, idem omnino eum debere sentire; præsertim quod, cum Cardinalis Cajetanus in Commentariis in Summam D. Thomæ contrariam amplexus sit sententiam, S. Pius V. in editione Romana Operum D. Thomæ ejus Cardinalis Commentarium voluit explosum. Vide Cardinalem Capisuccum controv. 3. quæst. unica, & Salmanticenses loc. cit. dub. 3. §. 2. Alii dicunt, Angelicum docere, non ad essentiam, sed ad integritatem formæ ea verba pertinere, quæ sequuntur post verba, *Hic est Calix sanguinis mei*, usque ad ea, *Hæc quotiescumque feceritis;* magnumque inter essentiam & integritatem esse discrimen; oculum enim aut pedem de hominis esse integritate, non de essentia. Ita Soto in 4. sentent. dist. 11. quæst. 1. art. 3. Cardinalis Gotti Theologiæ tom. 14. quæst. 2. dub. 3. §. 1. & seq. & Herminier tractatu de Sacramentis tom. 2. de Eucharist. cap. 15. pag. 461. & 462. Et licet factum S. Pii V. evidenter constet, respondent tamen non illud fecisse, quo controversiam dirimeret, aut Fidei articulum conderet, sed quod ipsi parum decere visum fuerit, Cajetanum, qui D. Thomæ susceperat mentem explicandam, de tanto Doctore non ea qua par est reverentia loqui. Vide Ysambertum quæst. 78. disp. 2. art. 50. Frassen tom. 11. edit. Romanæ pag. 128. §. *Ad Censuram S. Pii V.* Juvenin de Sacrament. disp. 4. §. *Respondeo ad secundum*, Tournely par. 1. de Sacram. Euchar. pag. 461. edit. Parisien. Card. Gotti loc. cit. §. 3. n. 11. Herminier. tract. de Sacram. tom. 2. de Euchar. cap. 16.

Græci post verba: Hoc est Corpus meum, orant Deum, ut panem immutet, & faciat Corpus Christi.

16. Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 13. refert Consecrationis panis & vini formam juxta Liturgias Græcorum & Missale Mozarabum. Apud Græcos igitur post verba, *hoc est Corpus meum*, Sacerdos Deum orat, *ut mittat Spiritum Sanctum suum super proposita dona, & panem faciat Corpus Christi, vinum vero sanguinem ejus, immutans ea Spiritu*

ritu

ritu Sancto suo; ex quibus verbis inferri posse videtur, eos non existimare vi verborum factam esse Transubstantiationem.

17. Actum de hac re in Concilio Florentino; ubi Græci de hujusmodi oratione interrogati responderunt sess. 25. se credere Transubstantiationem fieri vi verborum Christi, nec alio Orationes quæ sequuntur respicere, quam quo Spiritus Sanctus invocetur, ut pretiosum Christi Corpus & Sanguis conferant ad peccatorum remissionem, & *non fiant in judicium, aut condemnationem nostram.* Præterea ita sensus aperuerunt suos in eadem sessione: *De misteriis autem fatemur, ea consecrari per Domini voces, licet nos postea invocando dicamus: fiat Corpus & sanguis Christi,* ut videre est tom. 3. Concil. Collect. Labb. pag. 491. & 498.

Græci in Concilio Florentino declararunt, se credere vi verborum Christi fieri Transubstantiationem.

18. Eadem verba ad eumdem plane modum explicavit Cardinalis Turrecremata in Oratione quam jussu Eugenii IV. habuit in Concilio Florentino: *Oratio illa non est ut conficiatur, quod confectum est, sed ut consequamur effectum Sacramenti, scilicet uniri cum Christo & incorporari, ut & dicamus cum Apostolo: Vivo ego jam non ego; vivit vero in me Christus.* Affert Mabillonius Mus. Ital. tom. 1. part. 2. pag. 243. declarationem a Bessarione Cardinale Eugenio IV. in Concilio Florentino traditam, ubi diserte fatetur, *verba Dominica esse illa, quæ mutant, & transubstantiant panem & vinum in Corpus verum Christi & Sanguinem, & quod illa verba divina Salvatoris omnem virtutem Transubstantiationis habent;* quam confessionem magni momenti esse ait Mabillonius pag. 245. ad demonstrandum, quænam sit Ecclesiæ Græcæ de Eucharistia Fides: *Confessio hæc duas habet partes, nempe Consecrationem verbis Christi Domini confici, non precibus illis, quæ post verba sacra fiunt a Græcis; atque his verbis panem & vinum in Christi Corpus & Sanguinem mutari & transubstantiari.* Et sane hujusmodi declarationibus Eugenius acquievit, ut Græcos appellare non dubitaverit *Fratres in Fide secum conjunctos.* Syri quoque in eamdem explicationem consentiunt, ut refert S. Maronius in expositione Liturgiæ cap. 33. *Hoc loco,* inquit, *quærendum est, qua de causa invocamus Spiritum Sanctum, ut descendat super panem & vinum, dum jam Filius descendit, & commutavit ea in Corpus & Sanguinem suum pretiosum. Huic quæsito respondemus, nos non invocare Spiritum Sanctum, ut efficiat, idest commutet panem & vinum in Corpus & Sanguinem Salvatoris nostri, sed ut ostendamus illa esse Corpus & Sanguinem Domini nostri, & ut efficiat ut sint sumentibus illa in remissionem peccatorum, & in vitam æternam.*

Orationem Græcorum post verba Christi explicavit Turrecremata item ut Græci. Declaratio ea de re Bessarionis Cardinalis in Concilio Florentino.

19. Nec alia desunt, quibus demonstretur, nihil esse hocce argumentum: Græci post Consecrationis verba, *Hoc est Corpus meum, Hic est sanguis meus,* invocant Spiritum Sanctum, ac dicunt: *Fiat Corpus & Sanguis;* igitur non credunt sub speciebus panis & vini priorum virtute verborum esse Christi Corpus & Sanguinem. Hoc, inquam, argumentum nihili est: neque enim est novum in Orientalis Ecclesiæ precibus, ut res jam concessa, quasi nondum concessa sit, postuletur. In Rituali Severi in

Non est novum in precibus Orientalis Ecclesiæ, ut postuletur, quod jam concessum sit a Deo.

in Bibliot. novis. S. S. P. P. tom. 12. pag. 733. in administratione Baptismi hæc habentur: *Tu Domine hos servos tuos, qui nunc baptizati sunt, regenerationis lavacro sanctifica in veritate tua, imple eos gratia Spiritus Sancti tui*; sed tamen cum supponantur jam baptizati, *qui nunc baptizati sunt*, cum jam aqua sint abluti, & super eos prolata sit Sacramenti forma juxta Græcos, *baptizetur Servus Christi &c.* dubitari non potest, quin in eo puncto temporis remissionem peccatorum & plenitudinem gratiæ Spiritus Sancti acceperint.

Bessarionis Oratio ad evellendum suæ gentis errorem.

20. Magni ea de re Bessarionis Cardinalis Orationem reperias in Opere cui titulus: *Liturgiæ sive Missæ Sanctorum Patrum*; edito Antuerpiæ ann. 1562. quam Orationem summis extollit laudibus Matthæus Galenus Vestcapellius tractatu de sacrosancto Missæ Sacrificio Antuerpiæ itidem edito ann. 1574. cap. 12. pag. 156. omnibusque dignum præconiis Cardinalem illum prædicat, *qui proprio opusculo suæ gentis errorem* (qui error is est, de quo nunc loquimur) *evertit & extirpavit*. In eodem libro de Liturgiis, seu Missis Sanctorum Patrum continetur etiam Liturgia Nicolai Cabasilæ Græci. Et Gentianus Hervetus, qui eam in Latinum convertit, in Præfatione Cabasilæ notat errorem, qui pravos gentis suæ sensus sequutus, putat post Consecrationem extare adhuc panis & vini substantiam, ac transubstantiationem denique fieri post Orationes & Benedictiones Sacerdotis, eas scilicet, quas superius memoravimus, quibusque post Consecrationem Spiritus Sanctus invocatur, ut Corpus & Sanguis Domini conficiantur: atque Hæmorrhoissæ exemplum affert idem Hervetus, quæ etiamsi jam, ex quo Christi vestem tetigit, continuo convaluit, *& sensit corpore quia sanata esset a plaga*, tamen ubi Christus deinde rogasset, *Quis tetigit vestimenta mea?* Mulieri jam sanatæ, *Vade* (inquit) *in pace, & esto sana a plaga tua*. Ad quæ verba ita ad rem nostram scribit: *Jam sanata fuerat: sed hoc dicere voluit Christus, ut licet tactus fimbriæ transiisset, effectus tamen inde sequutus perseveraret*.

Nicolai Cabasilæ Liturgia eodem errore inquinata.

21. Alia etiam exempla suppetunt apud Renaudotium in Commentar. ad Liturgiam Copticam S. Basilii pag. 250. & Meratum tom. 1. par. 2. pag. 741. Antonius Augustinus Touttèe dissertatione 3. inter eas, quas edidit cum S. Cyrilli operibus, probandum suscepit, Consecrationem non in Christi verbis tantum, sed etiam in precibus ab Ecclesia institutis consistere; ita ut ex duplici hac partiali & inadæquata forma, idest ex Christi verbis & Ecclesiæ precibus moraliter junctis existat plena & essentialis Eucharistiæ forma. Eamdem sententiam amplexus est Le Brun tom. 3. Adversus Touttèe erudite scripsit doctus sane vir Josephus Augustinus Orsi Ordinis Prædicatorum sacræ Indicis Congregationis Secretarius, qui eam, quam supra memoravimus, Bessarionis declarationem proferens luculenter probat propter eamdem declarationem pridie ejus diei editam, quo Decretum unionis conditum est, nihil de hac re in eo Decreto fuisse infertum: *Hæc porro vera & legitima causa fuit, cur nullus Decreto unionis de hoc Dogmate articu-*

Consecratio fit ex virtute verborum Christi, non ex precibus Ecclesiæ.

ticu-

ticulus insereretur, quod Græci viva, ut ajunt, voce se in Latinorum sententiam consentire publice professi essent: verba sunt ipsius P. Orsi in differtat. de Invocat. Spiritus Sancti in Liturgiis Græcorum & Orientalium pag. 168. Eruditus vir P. Bougeant Societatis Jesu Presbyter refutavit Le Brun, qui integro volumine, quæ ab illo sibi objecta fuerant, conatus est diluere. Juveninus, & Tournely Concilio Florentino, & Bessarionis Cardinalis declarationi præcipue innixi dicunt, constantem esse utriusque Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis consensum, ut nuda & præcisa forma Consecrationis consistat in Christi verbis, *Hoc est Corpus meum; hic est Calix sanguinis mei*, omnibus ab ea forma precibus exclusis, tum quæ præcedunt, tum quæ sequuntur. Du-Hamel Theologiæ tom. VI. editionis Parisiensis anni 1691. pag. 775. & seq. accurate de hac re disputat, & auctoritate Græcorum & Latinorum Patrum concludit, Consecrationis formam Divinæ non Humanæ institutioni tribuendam: preces, quæ vel ante vel post Consecrationem recitantur, esse Humanæ institutionis; earum nullam apud Evangelistas mentionem fieri, aut apud Apostolum Paulum; eas quidem ad Sacrificii integritatem & perfectionem pertinere, non tamen ad Consecrationis essentiam. Quasdam se vidisse ait Dissertationes Martene tract. de Antiquis Eccl. Ritib. lib. 1. cap. 4. art. 8. num. 20. quarum Auctor contrariam opinionem nitebatur statuere; sibi tamen minime probari potuisse, cum inter Latinos Tertullianus lib. 4. adversus Marcionem cap. 4. diserte dicat: *acceptum panem & distributum Discipulis corpus suum* (Christus) *fecit dicens*: *Hoc est corpus meum*. Et D. Ambrosius lib. 4. Sacramentor. cap. 5. *Panis antequam consecretur, panis est: ubi autem verba Christi accesserint, Corpus est Christi. Denique audi dicentem: Accipite & edite ex eo omnes: Hoc est enim Corpus meum: & ante verba Christi Calix est vini & aquæ plenus: ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis Christi efficitur, qui plebem redemit*. Et inter Græcos Gregorius Nazianzenus 2. Orat. de Paschate: *Inter sermones de carne præcipui sunt illi Christi*: *Hoc est Corpus meum. Illisque prolatis a Sacerdote, qui non credit esse verum Corpus Christi, sine dubio Fidem derogat*. Et Chrysostomus Oratione de Proditione Judæ: *Non enim est homo, qui facit, ut proposita Corpus Christi & sanguis efficiantur, sed ille qui crucifixus est pro nobis Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute consecrantur & gratia. Hoc est enim, ait, Corpus meum. Hoc verbo proposita consecrantur*.

22. Testatur Bossuetus tractatu de Missa, in eo consentire Orientalem & Occidentalem Ecclesiam, ut affirment, virtutem illam, qua panis & vinum in Christi Corpus & Sanguinem convertuntur, essentialiter in verbis Christi consistere; ac Græcos ipsos nostræ ætatis, si bene eorum sensa examinentur, tametsi videantur quibusdam vim Consecrationis non in Christi verbis ponere, sed in Orationibus, quibus postulant ut Spiritus Sanctus immutet Dona, seu panem & vinum in Christi corpus convertat & sanguinem, revera fateri, omnem esse virtutem in verbis Christi, quæ ex ejus persona

Consensus utriusque Ecclesiæ ea de re, & nostra etiam ætatis Græcorum.

profert Sacerdos: preces vero nihil quidquam aliud facere, quam virtutem omnipotentem pani & vino applicare, quemadmodum ignis comburendæ materiæ applicatur. Aliæ porro ejusdem modi Orationes, quæ post Consecrationem recitantur, in aliquibus Occidentalis etiam Ecclesiæ Missalibus repe-riuntur, exempli causa in Missali S. Germani, & Mozarabo. Hoc primus observavit Card. Bona lib. 2. Rerum Liturg. cap. 13. n. 5. ubi dicit eodem modo explicandas & intelligendas, quo Orationes illæ Græcorum explicantur & intelliguntur. Quæ autem scripsimus Cap. XIII. n. 28. aliisque qui consequuntur, fuse ea omnia disputavit confirmavitque Nicolaus Herminier tractatu de Sacram. tom. 2. de Euchar. cap. 15.

Duplex post Consecrationem quæstio oritur de Aqua cum vino mixta.

23. Cum igitur Consecrationis forma panis & vini consistat in Christi verbis; simul ac prolata fuerint supra panem, *Hoc est Corpus meum*, omnis substantia panis in Christi corpus convertitur: atque itidem, ut prolata fuerint verba, *Hic est Calix Sanguinis mei*, fit conversio vini in sanguinem; quæ conversio apposite ab Ecclesia Catholica appellatur *Transubstantiatio*, ut videre est in Concilio Tridentino sess. 13. cap. 4. & can. 2. ejusdem sessionis. Quia vero in Calicem una cum vino infunditur etiam, ut dictum est, paullulum aquæ, duæ suboriuntur quæstiones; quarum prima est, num aqua in Christi sanguinem convertatur; altera, num aqua, si quidem convertitur, primum vertatur in vinum, ac deinde in sanguinem, an vero immediate in sanguinem transubstantietur.

Aqua cum vino convertitur in sanguinem.

24. Earum quæstionum prima excitata fuit sæculo XII. in Gallia; & Baronius ad ann. Chr. 1188. prolixam affert Epistolam Gaufridi Monachi Cisterciensis ad Cardinalem Episcopum Albanensem, ubi varias veterum, & qui tunc florebant, Theologorum Gaufridus sententias exponit. Quid Cardinalis responderit, incompertum. Verum Baronius: *Sed aliud*, inquit, *rescribere non potuisse certum est, quam quod credidit, & custodivit semper Sancta Romana Ecclesia, nempe aquam simul & vinum transubstantiari in sanguinem Christi*. Innocentius III. in Cap. *Cum Marthæ*, de Celebrat. Missarum duas affert sententias; quarum altera est, vinum in sanguinem, aquam vero converti in aquam, quæ de latere Christi defluxit; altera est, aquam vino junctam per se manere veluti circumdatam speciebus vini, quam D. Thomas improbat 3. par. quæst. 74. art. 8. tum quod in Sacramento Altaris nihil aliud est post Consecrationem, quam Christi Corpus & Sanguis, tum quia si post Consecrationem aqua remaneret in Calice, non totum id quod est in Calice adoraretur *adoratione latriæ*. De aquæ conversione in aquam, quæ de latere Christi erupit, nihil attinet dicere: est enim pia potius cogitatio quam Theologica opinio; quamobrem non recedendum ab Innocentio III. qui in ea Decretali ait, probabiliorem esse eam sententiam, quæ statuit aquam in sanguinem Christi converti. Justinus, Irenæus, Cyprianus docent, aquam in Calicem infundendam; iidem vero dicunt, Christum quidquid in Calice continebatur in sanguinem convertisse; itaque perinde est ac si dicerent, aquam converti in sanguinem.

Converti aquam in eam, quæ profluxit a latere Christi, est opinio magis pia quam Theologica.

25.

25. Utrum autem ejusmodi aquæ conversio in sanguinem fiat immediate, an vero convertatur in vinum, deinde in sanguinem, quæstio est inter Theologos Scholasticos; quam si quis accurate cognoscere cupit, adeat primam Cardinalis Capisucchi controversiam. Obiter innuimus, plumbeum & nullius esse roboris argumentum illud e Fratrum Prædicatorum aliorumque Religiosorum Rituali depromtum, qui antequam Missam incipiant, aquam infundunt in Calicem, quasi id faciant, ut spatium temporis suppetat, quo aqua convertatur in vinum. Ait enim Juveninus dissert. 4. de Sacram. quæst. 2. de Eucharistia §. 3. *Respondeo ad secundum, Dominicanorum praxim non niti eo Physicorum principio, quod adversarii supponunt, sed nonnullis Liturgiis, quibus præscribitur, ut id totum, quod in Sacrificio debet offerri, ante ipsummet Sacrificium præparetur*; cui concors est Nicolaus l'Herminier *in tractatu de Sacramentis tom. 2. de Eucharistia cap. 14. in fin.* Deinde monet laudatus Juveninus juxta Liturgias Sanctorum Basilii & Chrysostomi Græcos ante Missam aquam & vinum in Calicem infundere; neque vero Græcis umquam in mentem venisse id facere, ut copia temporis sit, quo aqua convertatur in vinum. Denique Rubricæ Missalis Romani præscribunt, si forte aqua ad Offertorium non infusa fuerit in Calicem, immediate infundendam esse ante Consecrationem; quod si tempore opus sit, ut aqua convertatur in vinum, quis credat puncto temporis ejusmodi posse fieri conversionem?

An vero prius in vinum, deinde in sanguinem convertatur, disputant Scholastici.

26. Actiones quasdam reliquum est ut persequamur, quas in hac tertia Oratione peragit Sacerdos. Itaque manibus sumit Hostiam, cum dicit *Accepit panem*; oculos ad Cœlum tollit, cum dicit *elevatis oculis*; Crucis signum ducit super Hostiam, cum dicit *benedixit*; manibus sumit Calicem, cum dicit *accipiens & hunc præclarum Calicem*; signat signo Crucis, cum dicit *benedixit*: de quibus actionibus non opus est longiore uti sermone; quivis enim facile intelligit, eas omnino verbis, quæ interea proferuntur, respondere, ac quicquid Christus gessit, expresse repræsentare. Consecrata Hostia, Sacerdos unum tantummodo genu flectit usque ad terram, manibusque Altari innititur, quo facilius sese restituat in pedes; idem facit consecrato Calice; est enim Catholicæ Fidei dogma, externo latriæ cultu Christum in Eucharistiæ Sacramento adorandum: *Si quis dixerit in Sancto Eucharistiæ Sacramento Christum Unigenitum Dei Filium non esse cultu Latriæ etiam externo adorandum &c. Anathema sit*; verba sunt Trident. Synodi sess. 13. can. 6. Juveninus dissert. 4. de Euchar. quæst. 4. cap. 3. art. 1. accuratissime de Latriæ cultu Eucharistiæ debito agit. Mabillonius in Comment. ad Ordinem Roman. num. 7. probat toto Canonis tempore fuisse disciplinam ut Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, qui Missæ Summi Pontificis ministrabant, & Presbyteri, qui erant in Presbyterio, *manerent inclinati*, & Diaconi ad ea verba, *nobis quoque peccatoribus*, surgerent; idque *ut sacra actio & sancta adorarentur mysteria*, ut loquitur liber Pontificalis in Vita Martini Papæ. Profecto Ecclesia Græca & Latina semper

De actionibus quæ conjunguntur cum tertia Oratione Canonis. De genuflexione, & cultu Latriæ erga Sanctissimam Eucharistiam.

crediderunt, post Consecrationem ipsos Angelos adstare circum Altare, ut Jesum Christum realiter præsentem adorent. D. Chrysostomus Hom. 16. ad Pop. Antioch. scribit, Angelos venerabundos circum Eucharistiam stare tamquam circum Imperatorem custodes, quod innuit etiam Bossuetus tract. de Missa cap. 28. Et Le Brun tom. 1. pag. 472. picturam quamdam exhibet, quæ in multis Græcorum reperitur templis, ubi Christus in Patena stratus exprimitur, Angelique super Patenam & Calicem sublimes utrumque adorantes. Denique fit primum elevatio Hostiæ, accensa prius candela, quæ non extinguitur nisi postquam Sacerdos sanguinem hauserit, & adstantibus Eucharistiam distribuerit. Ad elevationem autem Hostiæ & Calicis Minister campanula signum edit.

Elevatio Eucharistiæ paullo ante Communionem apud Græcos vetustissima.

27. Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 13. num. 2. refert, Græcos Hostiam & Calicem non statim post Consecrationem, sed paullo ante Communionem elevare, eumque morem apud illos vetustissimum esse, itemque apud Armenos & Abissinos, qui Sacramentum paullo ante Communionem elevantes Populum excitant ad illud adorandum, ut videre est apud Bzovium tractatu, *Romanus Pontifex*, cap. 29. pag. 283. tom. 1. Biblioth. Pontif. Roccaberti. Mabillonius in Comment. ad Ordinem Roman. num. 7. docet, fieri cœpisse in Gallia elevationem Hostiæ, & Calicis circa dimidium XI. sæculi; incompertum autem esse, ait, an paullo post Romana Ecclesia amplexa sit ejusmodi disciplinam; quamquam in Romana & Gallicana Ecclesia sacra adorabantur Mysteria. Le Brun tom. 1. pag. 476. ostendit, ab initio usque duodecimi sæculi Presbyteros consuevisse post finem Canonis, ubi ad ea verba pervenissent, *omnis honor & gloria*, Hostiam & Calicem elevare, quam nunc secundam seu parvam appellamus Elevationem; eam vero quæ nunc fit post Consecrationem eo esse introductam, ut signum Catholicæ Fidei adversus Berengarii hæresim ederetur, qui vel realem Christi in Eucharistia præsentiam, vel panis conversionem in Christi corpus negavit, ut videre est apud Witasse tract. de Sacram. Euchar. par. 1. pag. 432. edit. Parisien. ann. 1720. Antonius Saxus Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectus in Epistola anno 1713. Mediolani edita pag. 9. sententiam P. Le Brun amplectitur, cœptum videlicet adorari Corpus & Sanguinem Christi a Sacerdote & populo per elevationem utriusque, simul ac Consecratio peracta fuerit, ut mysterii veritas, quæ a Berengario impetebatur, publico hoc testimonio declaretur. Bossuetus tractatu de Missa sæpius citato cap. 30. accurate, ut solet, ostendit decipi hæreticos, qui anxie student, unde ritus elevationis Hostiæ & Calicis originem traxerit, reperire, ut novam esse disciplinam evincant adorandi Eucharistiam. Itaque eruditissime probat tum internam tum externam Eucharistiæ adorationem a dogmate, quod semper creditum est de reali Christi præsentia in Sacramento, numquam fuisse sejunctam; in Ecclesia Græca perpetuam fuisse adorationem etiam externam erga Præsanctificata, seu Oblata die Dominico, qui proxime præcessit, jam consecrata; diebus enim quadragesimalis

Apud Occidentales introducta jam erat initio XII. sæculi ad illa verba, Omnis honor & gloria.

lis jejunii Græci non consecrant; & ex hac Præsanctificatorum adoratione ortum esse, ut Græci inclinationibus corporis, prostrationibus, & orationibus tantos tribuant honores pani & vino etiam nondum consecratis, cum nimirum a Credentia seu Prothesi deferuntur ad Altare, ubi sunt consecranda, quæ quidem luculentissima sunt indicia, qui talia faciant erga dona, e quibus conficienda sunt Christi Corpus & Sanguis, eos multo plura facere, & potiori ratione facere erga panem & vinum jam in Corpus & Sanguinem Christi conversum; demum, si Occidentales Episcopi ad aliquam hæresim comprimendam providerunt, ut novo adorationis actu Eucharistia coleretur, perperam id accipi tamquam ejusdem adorationis initium. Videatur doctissimi illius Episcopi tractatus loc. cit. & cap. 28. & seq. & cap. 34. Hinc ad Ritum elevationis Hostiæ & Calicis redeamus.

28. Observat Meratus in Ordinibus Romanis, & apud Amalarium, & Walfridum, & Micrologum hanc elevationem omnino reticeri; & quamquam ejus fiat mentio in Missali Mozarabo, id tamen additamentum esse Cardinalis Ximenii: propterea doctos viros decretum quod refertur a Martino Polono Pelagio I. suppositum suspicari, in quo de elevatione Hostiæ fit mentio. Denique tom. 1. par. 1. pag. 554. sententiæ subscribit P. Le Brun: *Placet nobis ejusdem Petri sententia, quæ statuit, morem elevandi Eucharistiam in Ecclesia Latina originem a Berengariana hæresi duxisse; cum enim Berengarius realem Christi in Eucharistia præsentiam impugnasset, plures Viri sanctitate præstantes varios ritus invexerunt, ut Fideles publice profiterentur, Corporis Christi in Eucharistia præsentiam a Berengario impugnatam: cui rei, mirum, quantum elevatio Sacramenti conveniat*. Thiers in tract. de Expositione Sanctissimi Sacramenti Altaris secundæ edit. Parisien. ann. 1677. cap. 6. satis erudite de Ritu elevandi Hostiam & Calicem disserit; vetustissimum illum esse ostendit in Ecclesia Græca; quo nomine intelligendum esse monet ritum illum, quem supra innuimus, elevandi Sacramentum paullo ante Communionem. Loquitur deinde de Occidentali Ecclesia; &, quæ monumenta affert de Sacramentali elevatione post Consecrationem, ea ad 12. sæculum referuntur. Soto, qui 16. vixit sæculo, in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 5. disputat, rectusne, an apertus Calix sit elevandus: atque eo a quibusdam ait redigi controversiam, an Christus nudus omnino Cruci affixus sit, an cum velo super aliqua corporis membra obducto, quasi Calix sine palla, si Christus omnino nudus; contra cum palla sit elevandus, si cum velo aliquo Christus in Crucem sublatus fuerit. Verum non in eo versari putat controversiam: *Ego vero nequaquam in hoc crediderim litem consistere*; denique ita concludit: *Quod ergo ad elevationem Calicis attinet, veritas est, quod mos ipsum elevandi non est antiquus. Quare apud neminem eorum, qui de Cæremoniis Missæ scripserunt, mentio ejus habetur. Unde omnium antiquorum nuperrimus Alexander de elevatione tantum corporis loquitur. Et ratio erat, quia cum in Hostia Corpus, & Sanguis existat, & in elevatione Calicis nonnihil periculi crearetur,*

Elevatio statim post Consecrationem introducta propter hæresim Berengarii.

satis

satis Patres ducebant Corpus elevandum adorare. Et ideo fortasse tempore S. Thomæ mos ille nondum inceperat, ob idque illum subticuit. Immo vero apud Carthusienses non elevatur; neque in Ordinario nostro (Fratrum Dominicanorum) *quod inde sumtum est, præcipitur nobis, ut elevemus. Quin & complures sunt Religionum Ordines, in quibus non præcipitur elevari. Sed ne ab Ecclesiis sæcularium dissideant, illum elevant.*

Ætate Berengarii cæptum est elevari Sacramentum sub utraque specie, alibi etiam sub specie panis tantum, ut in Ecclesia Romana.

29. Itaque ex verbis Soti allatis inferri posse videtur, tempore Berengarii cæptum elevari Hostiam & Calicem, & utrumque quidem in quibusdam Ecclesiis, in quibusdam vero tantummodo Hostiam, ut etiam nunc apud Carthusianos, quod observat Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 861. *Carthusiani, peracta Consecratione Corpus quidem Domini statim ostendunt adorandum, ut facimus; sed non ostendunt Calicem, illum Ecclesiæ Romanæ morem sequuti, qui tum vigebat, cum eorum Ordo institutus est.* Deinde disciplinam elevandi post Consecrationem Hostiam & Calicem omnes Ecclesias esse amplexas; & Calicem quidem apertum, nondum enim fortasse pallæ usus introductus fuerat, cum cæpit elevandi Calicis disciplina; & eo introducto, mos improbatus fuit Calicem elevandi cum palla: *Igitur*, pergit Soto, *ubi mos cæpit elevandi Calicem, quia non erat illa Quadra, qua posset coopertus elevari, cæpit elevari discoopertus. Qui quidem mos in tota Ecclesia servabatur: cujus documentum est, quod in Capella Pontificis, non elevatur, nisi discoopertus, & in quamplurimis Ecclesiis Italiæ, Germaniæ & Angliæ, in quibus ut ego vidi non est illa Quadra linea, quam Hispani appellant Filiolam, sed quædam Tabella serica ad cooperiendum Calicem dum est in Altari, non autem ad ipsum elevandum. Hæc adnotavi, ne quis arbitretur, singulare esse Ordini nostro Calicem discoopertum elevare.* Et Thiers loc. cit. quædam profert documenta, quibus ostenditur, morem fuisse in quibusdam Regularium Ordinibus & aliquibus Ecclesiis elevandi Calicem Palla coopertum.

Ex D. Bonaventura apparet, ejus ætate Elevationem fieri consuevisse solius Hostiæ.

30. D. Bonaventura in tractatu de exposit. Missæ cap. 4. loquitur de Ritu elevandi Sacramentum: *Quare in Missa Sacerdos Corpus Dominicum in altum levat, & Fidelibus adstantibus ostendit*, piasque quasdam ejus ritus rationes seu convenientias affert, quas vide in loc. cit. ibi tamen non nisi de Corporis elevatione sub specie panis loqui videtur S. Doctor; numquam enim Calicem nominat; & cum ideo elevari corpus dicit, ut sapientia Dei declaretur, Dei sapientiam in eo ponit, quod sub specie panis Corpus Christi celaverit: *Deus & Dominus noster Jesus Christus multis de causis in forma panis se abscondit: nam si in Altari sic appareret, sicut est, vel sicut in Cruce corpus ejus distensum est, multi eum sumere terrerentur, & irent retrorsum.* Huc accedit, quod infra dum loquitur de secunda illa parva elevatione Hostiam simul & Calicem nominat, ex quo conjici potest in Seraphico ejus Ordine tunc temporis Ritum fuisse elevandi tantummodo Hostiam post Consecrationem. De Hostiæ elevatione ad ea, quæ e Soto depromta modo protulimus, respiciens Bellotte ad Ritus Ecclesiæ

Lau-

Laudunensis pag. 567. n. 5. ita loquitur: *Mos autem fuit perantiquus sub specie tantum panis Eucharistiam elevare, minime Calicem juxta communem veterum sententiam, inter quos Dominicus Soto, qui Carolo V. Imperatori a sacris Confessionibus fuit*, & *Concilio Tridentino interfuit*. Idem Auctor Ritum quorumdam commemorat pag. 569. n. 8. qui in elevatione tria Crucis signa cum Hostia in sublime sublata ducebant: *Quem Ritum ipse vidi in hac Laudunensi Ecclesia, ac per universam Diœcesim aliquando, ac etiamnum ab aliquibus servari*.

31. Postquam inducta est disciplina post Consecrationem elevandi eo modo, quo supra docuimus, Hostiam & Calicem, mos etiam invectus est pulsandi Campanulam; *ut sic mentes Fidelium ad Orationes excitentur*, ut legitur in Decreto quodam Guillelmi Parisiensis Episcopi apud Card. Bonam lib. 2. cap. 13. & in alio Cardinalis Guidonis in Germania Legati Decreto, quemadmodum observat Mabillonius in Comment. ad Ordinem Romanum n. 7. Thiers cit. cap. 6. & Fleury tom. 16. Hist. Eccl. lib. 65. pag. 83. Ecclesiæ Romanæ mos est, dum Hostia elevatur & Calix, silere, & Christum tacite adorare; quod fieri decrevit etiam Provinciale Concilium Coloniense ann. 1536. habitum par. 2. can. 14. *Cum potius tum videretur silendum, & ab omni Populo mortis Dominicæ commemoratio habenda, prostratis humi corporibus, animis in Cælum erectis*; deinde jubet eas Orationes, quæ pro pace aliisque necessitatibus in elevatione canebantur, cani post Missam: *Cantiones illæ contra mortalitatem, seu cladem, aut pro pace satius post finitam Missam canantur*. In quibusdam Galliæ Ecclesiis cum elevatur Hostia, Populus canit: *O salutaris Hostia*, quem morem induci postulavit ab ejus Regni Episcopis Ludovicus XII. ad Dei opem implorandam in bellis, quibus Princeps ille premebatur, ut referunt Bona cit. cap. 13. Thiers cap. 6. Auctor tractatus de Missa Parochiali iterum editi Parisiis ann. 1714. part. 3. cap. 7. art. 3. & Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 572. n. 14. in fine.

Introducta Elevatione post Consecrationem, introductus est etiam Ritus pulsandi campanulam.

32. Scire juvat controversiam inter nefarios hæreticos duos Lutherum, & Carolostadium, qui Luthero suadere studuit, tollendam esse Hostiæ Elevationem: id autem ille sibi persuadere numquam potuit: & sane in Missæ formula, quam Ecclesiæ Wittembergensi præscripsit, Hostiæ elevationem imperat, ut abunde testatur Joachinus Hildebrandus in suo Opere Amstelodami edito ann. 1702. cui titulus: *Sacra publica veteris Ecclesiæ in compendium redacta*, pag. 109. Hosius Cardinalis Warmiensis Episcopus, qui Legatus Concilio præfuit Tridentino, cap. 41. Confess. Christ. Fid. Cath. magna loquitur pietate de laudabili consuetudine, ut ad Hostiæ elevationem adstantes genua flectant: *Populum recte institutum fuisse videmus a Majoribus nostris, cum Eucharistiam Sacerdos elevat, quod est Sacrificii signum, ut in genua procidentes Christum in Eucharistia præsentem adorent, simul in memoriam redeant illius Sacrificii, quo ille in Crucem sublatus se pro nobis hostiam obtulit Deo*.

In Ecclesia Romana ad Elevationem silent omnes. Lutherus eam Elevationem retinuit in sua formula Missæ.

33.

Lugdunenses Canonici non procidunt in genua ad Elevationem.

33. Sub Henrico Tertio magna fuit in Galliis inter Decanum & Canonicos Lugdunensis Ecclesiæ controversia. Id enim Decanus postulabat, ut Canonici, cum elevaretur Hostia, in genua prociderent; Canonici contra id unum a se impetrari posse dicebant, ut se inclinarent, ob rationem, quæ illis est familiaris, *Lugdunensis Ecclesia novitates non recipit*. Cardinalibus a Lotharingia & Tournonio mandatum fuit ejus examen controversiæ, qui probe gnari, si Canonici ad ritum communem amplectendum adigerentur, turbas inde excitatum iri, mediam ingressi viam pronunciarunt, nihil innovandum; ita tamen, ut servaretur quam maxima reverentia, ut testatur Gilbertus Grimaud Liturg. Sacr. par. 3. cap. 8.

CAPUT XVI.

De quarta Canonis Oratione.

Ratio postremæ partis tertiæ Orationis.

1. IN tertiæ Orationis fine Sacerdos profert illa verba: *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*, ut declaretur, neminem futurum tanta audacia fuisse, qui ad Altare Domini accederet, & augustissimum celebraret mysterium, nisi Christus id jussisset, ut advertit Gaudentius tractatu 2. de Paschate, ubi ait, Christum Discipulis imperasse, *quos primos Ecclesiæ suæ constituit Sacerdotes, ut indesinenter ista vitæ æternæ mysteria exercerent, quæ necesse est a cunctis Sacerdotibus per singulas totius Orbis Ecclesias celebrari, usquequo iterum Christus de Cœlis adveniat, quo & ipsi Sacerdotes, & omnes pariter Fidelium Populi exemplar Passionis Christi ante oculos habentes quotidie & gerentes manibus, ore etiam sumentes ac pectore, Redemptionis nostræ indelebili memoria teneamus*. Quamobrem apposite sequitur quarta Canonis Oratio, quæ incipit, *Unde & memores*, in qua Sacerdos etiam nomine Populi iterum, ut in Oratione *Suscipe Sancta Trinitas*, Passione, Resurrectione, & Ascensione commemoratis, æterno Deo Patri Corpus ejus Filii & Sanguinem offert, Hostiam scilicet puram, sanctam, & immaculatam *de ejus donis ac datis* propter panis & vini in Corpus & Sanguinem transubstantiationem. Græci id illis enunciabant verbis: *tua ex tuis*, eoque pacto hujus Oblationis naturam explicabant, in qua Oblatione substantia Deo offertur, corpus nimirum & sanguis Christi, facta ex alia substantia, scilicet pane & vino, ut animadvertit Bossuetus tractatu Missæ cap. 12.

In quarta Oratione fit etiam nomine Populi commemoratio Passionis, Resurrectionis, & Ascensionis Jesu Christi.

Quarta Oratio extat apud S. Ambrosium; quædam ejus verba ex D. Paulo deprompta. Lectio notatu digna, quam exhibent Sa-

2. Quarta hæc Oratio ducitur usque ad *Memento*; nam ante *Memento* ponitur clausula *Per Christum Dominum nostrum*. Extat hæc Oratio apud S. Ambrosium lib. 4. de Sacramentis cap. 6. eaque verba, quæ ibi occurrunt, *Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam*, sunt iis similia, quæ habentur in Epistola ad Roman. cap. 12. *hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium*. Testatur Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 19. in aliquibus legi Missalibus: *Unde & memores*

su-

sumus, quæ vox *sumus* abest ab eo Ambrosii loco, quem modo attulimus. Et le Brun tom. 1. pag. 500. ait, in Sacramentariis Gelasiano & Gregoriano, & in Carthusianorum, Dominicanorum, & Carmelitarum Missalibus post ea verba, *Unde & memores, Domine, nos servi tui, sed & plebs tua sancta ejusdem Christi Filii tui Domini nostri*, inter voces *Domini* & *nostri* vocem *Dei* interjici, ut lectio sit *Domini Dei nostri*; quam vocem magni esse momenti existimat post transubstantiationis miraculum, quod fit Omnipotentia veri Dei Jesu Christi. Verum cum diu multumque sit, cum ea vox abest a Missali etiam recognito & Summorum Pontificum auctoritate emendato, concludi posse videtur, eam vocem licet optimam, sanctam, & opportunam ab eo, qui Ritum sequatur Romanum, omittendam, & ab iis dicendam, qui peculiaribus utuntur ritibus, quos Romana Ecclesia non improbat.

cramentarii Sanctorum Gelasii & Gregorii &c.

3. Partem hanc Orationis quartæ egregie explicat Soto in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 5. *Ut ante Consecrationem petitur, ut materia fiat benedicta, adscripta & rata, sic & consecrata Hostia, nempe Christus offertur tamquam Hostia pura ad differentiam sacrificiorum gentium, quæ impura erant & corrupta: Sancta, ad differentiam oblationum veteris Legis, quæ non erant eatenus sanctæ, ut animam sanctificarent, sicuti hæc nostra, quæ tollit peccata mundi; & ideo subditur, immaculatam, ob id enim quod Christus Agnus fuit innocens, qui peccatum non fecit, tollit peccata mundi, quod est homines sanctificare. Est ergo Hostia pura & purificans, sancta & sanctificans, immaculata & maculas tergens. Quod vero demum adjungitur: Panem vitæ æternæ, & Calicem salutis perpetuæ: definitio & explicatio est ejusdem Hostiæ; ut enim Sacerdotes veteris Legis de Sacrificiis edebant, quibus vitam temporalem sustentabant, sic Christiani esu & potu sacrosancti Sacrificii spiritualem atque adeo æternam salutem sibi comparant.*

Explicatio hujus Orationis ex Soto.

4. Actionum, quæ in hac prima Orationis parte fiunt, quædam particulares sunt, quædam generales. In quibusdam Galliæ Ecclesiis sæculo XII. ad ea verba, *Unde & memores* cœperunt Sacerdotes brachia elevare, ut figuram exhiberent Crucis in memoriam Passionis Christi; atque hunc morem etiamnum retinent Carthusiani, Dominicani, Carmelitæ. Id vero (quicquid exadverso blateret Vertus tom. 3. pag. 279.) numquam usurpavit Romana Ecclesia, quæ satis esse existimavit, si Sacerdos manus teneat ante pectus expansas, nec opus esse putavit ut eas tollat in formam Crucis ad Christi Passionem significandam; quæ in Oratione diserte commemoratur, ut advertit Le Brun tom. 1. pag. 497. Generales actiones sunt Crucis signa, quorum tria ducuntur super Hostiam & Calicem, cum Sacerdos dicit: *Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam*, quartum super Hostiam cum dicit: *Panem sanctum*; quintum denique super Calicem cum dicit: *Et Calicem salutis perpetuæ*.

Actionum, quæ cum hac Oratione conjunguntur, aliæ particulares, generales aliæ. In Ecclesia Romana non elevantur ut alibi brachia, sed manus tenentur ante pectus extensæ.

5. Ad generalium hujusmodi actionum explicationem duo sunt examinanda. Primum quid ea signa sint; alterum cur quina. Bossuetus tractatu de

De signis Crucis, quæ ducuntur super Ho-

stiam & Calicem. Missa cap. 41. discrimen esse ait inter eas benedictiones, quæ super Hostiam & Calicem ante Consecrationem, & eas quæ post Consecrationem fiunt; dicit enim, cum benedicimus panem & vinum ante Consecrationem, suos Benedictionem effectus habere tum erga ipsum Sacramentum consecrandum, tum erga hominem, qui per Sacramentum vult sanctificari; Benedictiones vero, quæ fiunt super panem & vinum jam consecratum, non ad Corpus Divinum, sed ad eos referri, qui illud sumturi sunt, ut illud digne suscipiant; aut si quidem Corpus Christi respiciant, ita ad illud referri, ut Benedictiones exprimant & gratias, quibus abundat Corpus Christi, quasque large cupit in nos effundere, nisi nostris peccatis præpediatur.

Quæ ducuntur post Consecrationem, defenduntur doctrina D. Thomæ. 6. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 5. quæstionem illam proponit: *Utrum ea, quæ in celebratione hujus Sacramenti aguntur, sint convenientia*, & respondet affirmando; cum autem quarto sibi objiciat: *Apostolus dicit ad Hebræos 7. sine ulla contradictione quod minus est, a majori benedicitur: sed Christus, qui est in hoc Sacramento post Consecrationem, est multo major Sacerdote: inconvenientius igitur Sacerdos post Consecrationem benedicit hoc Sacramentum Cruce signando*: cui objectioni ita respondet: *Ad quartum dicendum, quod Sacerdos post Consecrationem non utitur Crucesignatione ad benedicendum & consecrandum, sed solum ad commemorandum virtutem Crucis, & modum Passionis Christi*. Nihil Ecclesia prætermittit, quo in animis imprimat Sacerdotum & adstantium, idem esse Sacrificium altaris cum Sacrificio Crucis. Et sane cuperet, ut præsertim Sacerdotes sibi ipsi post Consecrationem Christum Jesum objicerent animo immolatum in Cruce, ut ait Apostolus ad Galatas, qui post ejus prædicationem Christum Crucifixum ob oculos semper habebant: *Ante quorum oculos Jesus Christus præscriptus est in vobis crucifixus*. Atque ut ejusmodi oriatur effectus, vult Ecclesia omne verbum, quod exprimat Corpus & Sanguinem Domini, cum signo Crucis proferri, quo declaratur Hostiam, & quod continetur in Calice idem esse Corpus, quod Cruci fuit affixum, & ipsum Sanguinem, qui in Cruce effusus est. Crucis igitur signa, quæ post Consecrationem ducuntur super Hostiam & Calicem, non sunt Benedictiones, sed commemorationes virtutis & efficaciæ Sacramenti Eucharistiæ, quæ virtus profluit e Sacrificio Crucis, quod in Missæ Sacrificio repræsentatur & continuatur, ut hærens S. Thomæ doctrinæ ostendit Suarez 3. par. tom. 3. q. 83. art. 5. disput. 84. sect. 1. §. *Octavo loco*, Merbesius in Summa Christiana 3. par. q. 61. quæstiuncula 6. Natalis Alexander Theologiæ Dogmat. & Moralis lib. 2. de Sacram. Eucharist. cap. 7. art. 6. §. *signum Crucis*, Le Brun tom. 1. pag. 498. & Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 863. Et idem S. Doctor in responsione ad tertium argumentum docet, quinque Crucis signa significare quinque Jesu Christi plagas: *Ad repræsentandum quinque plagas Christi fit quintuplex Crucesignatio super illa verba: Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam, Panem sanctum vitæ æternæ, & Calicem salutis perpetuæ*; & cum eo consentit Soto loco cit. *In memoriam plagarum quinque fiunt Cru-*

ce-

cesignationes super Hostiam sanctam. Et P. Natalis Alexander item eadem dicit loco cit. Huc etiam facit consideratio Micrologi cap. 14. qui dicit Crucis signa in Missa fieri vel semel, vel ter, vel quinquies: semel quidem propter *essentiæ unitatem*, ter *propter Trinitatem Personarum*, & quinquies *propter quinque vulnera Christi Domini*, *& expressam repræsentationem Passionis ejus*.

7. Quibus omnibus inutile & inopportunum deprehenditur quod Maldonatus scripsit in tractatu de Missæ Cæremoniis, nondum ut putamus typis vulgato: *Si hodie Ecclesia vellet repurgare cæremonias, quæ minus decent rem sacram, aut adeo sunt omnino inutiles, libere & ingenue dicerem, meam opinionem esse, ut Concilio Oecumenico decerneretur, nullum signum adhiberi post Consecrationem*. Existimat enim signa Crucis fieri ad benedicendum Hostiam & Calicem jam consecratum; quod omnino falsum est, ut præter ea quæ hactenus diximus, obsevavit Stephanus Augustodunensis tract. de Sacramento Altaris cap. 17. *Oblata non benedicit, ut eum, a quo est omnis sanctificatio, vel de cujus plenitudine omnes nos accepimus, sanctificet; esset enim absurdum*; idque etiam ingenue fatetur Vertus tom. 1. pag. 190. *Maldonati audax sententia.*

8. Quod modo de Maldonati sententia diximus, id refert etiam Auctor tractatus de Missa & Divino Officio secundæ edit. Parisien. ann. 1714. pag. 135. aitque, Crucis signa post Consecrationem super Hostiam & Calicem nil aliud sibi velle, quam ut innuant expressius, Sacerdotem tunc de Jesu Christo Crucifixo loqui. Et Gilbertus Grimaud in Liturgia par. 3. cap. 3. duo considerat Benedictionum genera occurrere in sacris paginis; quasdam efficientes, quæ suum effectum producunt sive virtutem, sive qualitatem, sive mutationem aliquam in ea re, quæ benedicitur; quasdam vero effectivas, quæ ab effectu quodam seu desiderio illius prodeuntes, qui benedicit, nullam rei benedictæ mutationem afferunt, atque ad hoc genus referendas esse concludit Benedictiones, quæ post Consecrationem a Sacerdote fiunt super Corpus & Sanguinem Christi. *Plura Benedictionum genera. Quid ea significent Crucis signa, quæ fiunt super Sacramentum.*

9. Neque hic silendum de ea actione, cum Sacerdos post Consecrationem duos digitos pollicem & indicem jungit, quos non sejungit, *nisi quando Hostiam consecratam tangere vel tractare debet usque ad ablutionem digitorum post Communionem*. Ad hanc Rubricam notat Gavantus, nullam hujus Ritus haberi mentionem in veteribus libris; quamobrem Micrologus illum impugnare in animo habuit. Verum D. Thomas loc. cit. in responf. ad quintum affert ejus Ritus rationem: *Digitos autem jungit post Consecrationem, scilicet pollicem cum indice, quibus Corpus Christi consecratum tetigerat, ut si qua particula digitis adhæserit, non dispergatur; quod pertinet ad reverentiam Sacramenti*. *Ritus tenendi junctos pollicem & indicem a Consecratione ad ablutionem a D. Thoma assertus.*

10. In progressu hujus Orationis Sacerdos Deum orat, ut propitio & sereno vultu respicere dignetur ad oblata sibi dona Corporis & Sanguinis Christi, non quod, ut delirat Lutherus, censeat se mediatorem esse inter Patrem & Christum, sed quia, etsi Patri Deo semper accepta est Oblatio tum ex *Explicantur illa, Supra quæ propitio & sereno vultu, & a Lutheri calumnia vindicantur.*

parte rei, quæ offertur, tum ex parte Christi, qui est Oblator præcipuus; tamen cum possit contingere, ut ex parte vel Sacerdotis vel Populi non sit accepta, propterea Sacerdos Deum deprecatur, ut propitio & sereno vultu oblata respiciat, ut observat Bellarmin. tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 24. *Neque hoc est orare pro Christi reconciliatione ad Patrem, sed pro nostra potius infirmitate: etsi enim Oblatio consecrata ex parte rei, quæ offertur, & ex parte Christi principalis Offerentis semper Deo placeat, tamen ex parte Ministri, vel Populi adstantis, qui simul etiam offerunt, potest non placere. Id igitur est quod petimus, ut Deus benigne respiciat hoc munus, ut a nobis offertur:* quemadmodum etiam in eumdem modum paraphrastice explicat Auctor Tractatus Missæ Parochialis Parisiis anno 1714. cap. 9. Præterea Sacerdos Deum orat, ut sacra dona sic dignetur accipere, quemadmodum accepit Abelis munera, & Abrahæ Sacrificium, & quod illi olim Melchisedech obtulit.

De Sacrificiis Abel, Isaac, & Melchisedech, ad explicationem eorum verborum, Sicuti accepta habere dignatus es munera Abel &c.

11. Deo Abel obtulit primogenita gregis sui Genes. cap. 4. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum; & respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus:* Et in epistola ad Hebræos cap. 11. legitur: *Fide plurimam Hostiam Abel, quam Cain obtulit Deo, per quam testimonium consequutus est esse justus, testimonium perhibente muneribus ejus Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur.* Abraham ædificavit in Sichem Altare Deo, qui sibi apparuerat, ut est in cap. 12. Genes. & cap. 22. ut mandato Dei pareret, ligna imposuit ad Holocaustum Isaaco dilecto filio suo, quem paratus erat mactare, nisi ei dixisset Angelus: *Non extendas manum tuam supra puerum, neque facias illi quidquam. Nunc cognovi quia times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me.* Denique Melchisedech Abrahamo occurrit e quatuor Regum cæde redeunti, eique victoriam gratulatus, panem & vinum obtulit Deo in Sacrificium, ut est in cap. 14. Geneseos: *At vero Melchisedech Rex Salem proferens panem, & vinum (erat enim Sacerdos Dei Altissimi) benedixit ei, & ait, Benedictus Abraham Deo excelso, qui creavit Cælum & Terram, & benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt: & dedit ei decimas ex omnibus.* Et Epist. ad Hebræos cap. 7. subditur: *Hic enim Melchisedech Rex Salem Sacerdos Dei summi, qui obviavit Abrahæ reverso a cæde Regum, & benedixit ei: cui & decimas omnium divisit Abraham: primum quidem qui interpretatur Rex justitiæ: deinde autem & Rex Salem, quod est Rex pacis.*

Ratio cur Ecclesia ea Sacrificia commemoret. Explicatur, quomodo unumquodque eorum Sacrificium novæ legis repræsentaverit.

12. Sacrificiorum Abelis, Abrahami, & Melchisedech præcipuam in Canone mentionem facit Ecclesia, quamvis & alia veteris legis Sacrificia novæ legis Sacrificium exprimerent. Pulchre sane nostrum Sacrificium Abelis sacrificio repræsentatur. Nam Christus sese obtulit, tamquam primogenitum per excellentiam: *Primogenitus in multis fratribus*, at ait Apostolus ad Romanos cap. 8. Præterea sanguis Abel justi, innocentis, a fratre Cain interfecti Christum Jesum a Judæis necatum ac pro peccatis nostris mortuum repræsentat. Item Sacrificium nostrum exprimitur Abrahæ sacrificio,

in

in quo Isaac immolatus, quin vitam amitteret, figura fuit Jesu Christi, qui mortuus est ut resurgeret, & ad novam vitam rediret; atque illud etiam existimare possumus, Abraham nostrum hoc mysterium præsens animo tunc habuisse. Nam de eo Christus Jesus dixit Joann. cap. 8. *Abraham vidit diem meum, vidit, & gavisus est.* Denique sacrificium Melchisedechi, Sacrificii nostri figura fuit; Sacerdotium enim Melchisedech ejusdem formæ fuit, cujus Sacerdotium Christi; nam panem & vinum obtulit, quod est Eucharistiæ figura, ut infra dicemus. S. Bonaventura in exposit. Missæ in Abrahamo paratum animum considerat, quo Abraham filium sacrificaturus erat, veluti obedientiæ illius symbolum, qua Christus Deo Patri obediens fuit usque ad mortem: *In hoc loco tres Sancti veteris Testamenti nominantur, Abel, Abraham, Melchisedech, qui figuram Passionis Christi, immo & Cœnæ ejus Sanctissimæ proprie repræsentant, Abel enim obtulit munera de primogenitis gregum; & Christus primogenitum obtulit in multis fratribus agnum immaculatum Deo Patri, de quo Agno dixit Joannes Baptista: Ecce Agnus Dei* &c. *Item Abel a fratre suo Cain innocenter occiditur; & Christus a fratribus suis Judæis scilicet malis perimitur & necatur. Abraham obedivit Deo ad immolandum filium: Christus factus est obediens Patri usque ad mortem, & in manus Patris tradidit spiritum. Melchisedech obtulit panem & vinum; erat enim Sacerdos Dei Altissimi; & Christus in Altari sub specie panis & vini Corpus & Sanguinem suum offert Deo Patri pro nobis, ipsum nobis pacificans.*

13. Paulo ante diximus Sacrificiorum Abel, Abraham, & Melchisedech fieri mentionem in Canone, quia expresse Divinum hoc Sacrificium nostrum repræsentant, tametsi alia quoque veteris legis sacrificia idem nostrum exprimant Sacrificium. Atque hic opus est animadvertere, primo naturalem rationem dictare homini, sensibilibus quibusdam rebus uti, quas Deo offerat in signum debitæ subjectionis & honoris; ideoque etiam ante legem scriptam Sacrificia fuisse, quorum tamen nondum erant signa determinata, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 85. art. 1. Secundo, tria Sacrificiorum genera fuisse in lege veteri, quorum quædam *Holocausta*, quædam *Pacifica*, quædam *Propitiatoria*, sive ut Scriptura loquitur *pro peccato* dicebantur, ut videre est Levit. cap. 1. & seq. & apud D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 3. ad octavum. Tertio, sacrificia legis Mosaicæ tota in eo fuisse, ut vivum animal cæderetur, ejusque effunderetur sanguis ad placandum Deum, eique debitum honorem tribuendum; nec tamen quodlibet animal, sed illud tantum quod mundum esset, idest ovis, bos, capella, hœdus, vitulus, columba, passer, turtur, ut videre est Levit. cap. 1. n. 2. 10. & 14. nec de iis loquimur sacrificiis, in quibus res inanima, ut panis, spicæ, secale, vinum, sal, & incensum offerebantur, ut itidem præscribitur Levit. cap. 2. Quarto denique sacrificia, in quibus vivum animal mactabatur, symbolum fuisse Sacrificii, quod peragendum erat in Calvario, & Sanguinis Christi, qui in Cruce erat effundendus, ut genus humanum redimeretur; ejusdemque Sacrificii fuisse symbola etiam

Ante legem scriptam fuere Sacrificia.

In lege veteri tria Sacrificiorum genera.

Sacrificium, quo mactabatur victima, symbolum fuit Sacrificii in Calvario peracti.

iam res inanimas; nam cum saltem aliqua ex parte destruerentur, figura ejus mortis erant, quæ Christo fuerat subeunda, ut bene observat Lamy lib. 3. de veteri Templo cap. 7. sect. 5.

Mos mactandorum animalium in Dei honorem non a Gentibus ad Judæos derivatus.

14. Spencerus hæreticus auctor, rerumque novarum cupidus contendit, a Gentibus ad Hebræos morem transiisse animalium in Dei honorem mactandorum, quem Judæi ab Ægyptiis acceperint, eumque usum deinde in Hebræorum Republica a Deo esse sanctificatum. Id autem a vero quam longissime abest. Neque enim verisimile fit Deum, qui in Populo Judaico solemnem sibi cultum vellet instituere, eum ipsum selegisse, quem Ægyptii inanibus suis Numinibus exhibebant. Præterea multo sunt Ægyptiis vetustiora Sacrificia; sacrificasse enim novimus Abel, Noe, Abraham, Melchisedech, & Job, quorum Sacrificia Deo placuere. Huc accedit, Græcorum Patrum esse sententiam, illa sacrificia eo esse instituta, ut Christi mortem præfigurarent, eorumque Ritus a Deo esse præscriptos, quod quidem Deus non fecisset, si ex impuro Dæmonum fonte traxissent originem.

Mos ille a veteribus Prophetis institutus ad præfigurandam Christi mortem; Idem acceptus deinde, & corruptus a Gentibus.

15. Consulendus Natalis Alexander Hist. Eccl. tom. 1. in Historia veter. Testam. art. 2. & Gravesonius Histor. veter. Testam. tom. 2. pag. 313. & seq. Itaque dicendum, Ritus Sacrificiorum ab iis veteribus Prophetis manasse, quibus futura Christi mors prænunciata fuit; ab iis Sacrificiorum usum Gentes accepisse, & Religionis ab Adam, Abel, & Noe traditæ oblitas, Sacrificia fœdis superstitionibus corrupisse; ipsa Hebræorum sacrificia Deum aliquando esse aspernatum, quod, ut habetur Psalm. 49. & Isaiæ cap. 1. non eo, quo oporteret, respicerent, scilicet ad Christum, ut bene idem Lamy sect. 4. *Igitur usum & ritus Sacrificiorum liquet manasse ab antiquis illis Prophetis, quibus mors futura Christi innotuerat. Inde omnes Gentes ortum suum & Sacrificiorum leges acceperunt, quas postea corruperunt oblitæ religionis, quam tradiderant Adamus, Abel, Noe. Hanc mortem delineabant animalium cædes, ut omnes antiqui Scriptores sentiunt .... Sacrificandi Ritus inter Gentes natus est ex imitatione Patriarcharum, ut dixi, vel ex ambitione malorum Angelorum, qui Divinos honores sibi arrogabant. Cum autem nec ipsi Israelitæ id satis intelligerent, Deus visus est sacrificia eorum respuere; sed non sibi constaret, præcipiens singulatim quæ ad Sacrificia pertinent, simul ea fastidiens, nisi causa hujus fastidii fuisset Israelitarum supinitas, qui ad verum Sacrificii finem animum non advertebant, scilicet ad Christum.*

Num illa, Sanctum Sacrificium, immaculatam &c. referenda sint ad Sacrificium Missæ, an vero ad Melchisedechi Oblationem.

16. Sed ut ad Melchisedech redeamus, verba Canonis sunt: *Supra quæ propitio ac sereno vultu respicere digneris, & accepta habere sicut accepta habere dignatus es munera pueri tui justi Abel, & Sacrificium Patriarchæ nostri Abrahæ, & quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam*: ubi difficultas oritur, an postrema illa verba *sanctum sacrificium, immaculatam Hostiam* cum iis conjungenda sint, quæ proxime præcedunt, *quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech*, an ad Missæ, seu Christi Sacrificium referenda sint; quod dupliciter fieri potest, vel omnibus illis *sicuti accepta* usque ad *Melchisedech* in pa-

parenthesim conclusis, ut illa *Sanctum Sacrificium*, *immaculatam Hostiam* tamquam Missæ Sacrificium significantia cum illis *Supra quæ* conjungantur: vel junctis *Sanctum Sacrificium*, *immaculatam Hostiam* cum iis quæ sequuntur, *Supplices te rogamus*, quibus, ut suo loco dicemus, Sacerdos orat, ut Angelorum ministerio in sublime Paradisi Altare Oblata perferantur.

Verior sententia, referenda esse ad Sacrificium Missæ.

17. Le Brun tom. 1. pag. 510. ait, verba *Sanctum Sacrificium*, *immaculatam Hostiam* ad Oblationem Melchisedech esse referenda; nam præter animadversiones e Grammatica ductas, notat Sacerdotem, cum ea verba profert, nullum Crucis signum ducere super Hostiam & Calicem, quod satis significat, ea verba ad Christi Sacrificium non referri. Contra Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 865. contendit, ea verba non ad Melchisedechi Oblationem, sed ad Christi Sacrificium esse referenda: *Veriorem horum verborum sensum attigeris, si cum Odone Episcopo Cameracensi, Rhemigio Antissiodorensi, Floro Diacono Lugdunensi, qui nono sæculo floruit, Titelmano, aliisque non infimæ notæ sacri Missæ Canonis interpretibus, verba hæc,* Sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam, *ad ipsum Christi Sacrificium referas, non ad Sacrificium Melchisedech*. Illud etiam addit, non fieri verisimile S. Leonem, qui ea verba, ut alibi vidimus, adjecit, eo addidisse, ut non Christi, sed Melchisedechi Sacrificium illo præconio commendaret. Et Suarez in 3. part. D. Thom. tom 3. q. 83. art. 4. disp. 83. sect. 2. §. *Ultimo notanda*, æque in utramque se ostendit propensum sententiam, cujus nos vestigia sectantes, dicimus, utrumvis intelligas, bonum iis verbis sensum contineri.

Melchisedech Chananæus fuit Rex Hierusalem.

18. Plures de Melchisedecho sunt hæreticæ opiniones, ut videre est apud D. Hieronymum epist. ad Evagrium, & apud Epiphanium Hæresi 70. Vera sententia est, Melchisedechum Gente Cananæum fuisse, Regem Salem, seu quod idem est, Hierosolymæ, ut ostendit Calmetus in erudita Dissertatione de Melchisedecho. Certe Sacerdos fuit, quod diserte traditur cap. 14. Geneseos: & quia Sacerdos erat, panem & vinum obtulit, *Proferens panem & vinum; erat enim Sacerdos Dei Altissimi*. Facit cum Melchisedechi Sacerdotio locus ex cap. 7. epist. ad Hebræos, ubi ait Apostolus, Melchisedechum non modo Christi figuram fuisse, ut Aaron, sed etiam Christum Sacerdotem fuisse, non secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech.

Cur Christus dicatur Sacerdos non secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech.

19. Vel quia Aaronis Sacrificia, etsi Christi mortem repræsentarent, mactatione animalium erant cruenta; incruentum vero sacrificium Melchisedech, quod sub specie panis & vini præfiguravit Christi Corpus & Sanguinem: *Sacerdos in æternum Christus Dominus secundum ordinem Melchisedech panem & vinum obtulit*, ait Ecclesia in Officio Festivitatis Corporis Christi; vel quia Aaronis Sacerdotium ad multos sibi invicem succedentes delatum est, Sacerdotium vero Melchisedechi non alius quisquam est consequutus, nec Melchisedecho successit; atque eo respexit Apostolus in præfata Epistola dicens, fuisse Melchisedechum sine patre, sine matre,

sine

ſine genealogia, neque initium dierum neque finem vitæ habuiſſe, quod egregie exprimit Sacerdotium Chriſti, qui Sacerdos eſt in æternum, qui nulli ſucceſſit, nemo ei ſuccedet, qui vivit in æternum; juravitque Deus, illius numquam immutatum iri Sacerdotium, neque ad alium quemquam transferendum, quod Levitico accidit Sacerdotio: *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*; uti legitur Pſal. 109. idque præclare explicat S. Tridentina Synodus ſeſſ. 22. cap. 1. de Sacrificio Miſſæ: *Quoniam ſub priori Teſtamento, teſte Apoſtolo Paulo, propter Levitici Sacerdotii imbecillitatem, conſummatio non erat, oportuit Deo Patre miſericordiarum ita ordinante, Sacerdotem alium ſecundum ordinem Melchiſedech ſurgere, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui poſſet omnes, quotquot ſanctificandi eſſent, conſummare, & ad perfectum adducere.*

Aſſeritur veritas Sacrificii Melchiſedech adverſus noſtrorum temporum Hæreticos.

20. Panis & vini Sacrificium Melchiſedech obtulit, ut habetur cap. 14. Geneſ. ubi Sacerdotales ejus res geſtæ deſcribuntur, cum dicitur Abrahamo benedixiſſe, accepiſſe ab eo Decimas, panem & vinum obtuliſſe, & quidem in Sacrificium, ut oſtendit cauſalis particula; *erat enim Sacerdos Dei Altiſſimi*. Nam futilia ſunt, quæ Lutherani & Calviniſtæ obganniunt, ab Hebræo textu particulam *enim* abeſſe, quam habet vulgata verſio, Hebraicos Codices habere conjunctivam *&*, ſeu *autem*, ut in verſione LXX. Interpretum, ubi legitur, *erat autem Sacerdos Dei Altiſſimi*. Hebraicæ enim linguæ periti teſtantur, apud Hebræos particulam *&*, vel *autem* vim cauſalis habere, quod multis probatur ſacræ Scripturæ locis, eo præſertim ex cap. 20. Geneſeos, ubi ita habet Vulgata: *Venit autem Deus ad Abimelech per ſomnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem, quam tuliſti; habet enim virum*. Hebræi legunt, *& ipſa habet virum*; fatentur enim vel ipſi Rabbini, vocem *&* cauſalis vim habere; textus eſt etiam Iſaiæ cap. 64. *Ecce tu iratus es, & peccavimus*; ubi *&* cauſalem eſſe adnotavit D. Hieronymus ad illum locum: *Ordo præpoſterus: non, quia tu iratus es, nos peccavimus; ſed quia peccavimus, tu iratus es. Et quia peccavimus, nobis iratus es, Domine; propterea erravimus, & rectam reliquimus viam.*

Particulæ, &, autem, apud Hebræos vim habent cauſalis.

In Sacrificio Melchiſedech Sancti Patres agnoſcunt figuram noſtri Sacrificii.

21. Itaque Sacerdos fuit Melchiſedech, ejus Oblatio panis & vini ſacrificium fuit, & Eccleſiæ Patres in ejus ſacrificio expreſſam Sacrificii noſtri figuram perviderunt, ut explicant, ne multos memorem, Cyprianus epiſt. 3. ad Cæcilium lib. 2. ubi allatis illis verbis e Pſalmo, *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*, ait: *Qui ordo utique eſt de Sacrificio illo veniens, & inde deſcendens, quod Melchiſedech Sacerdos Dei ſummi fuit, quod panem & vinum obtulit, quod Abraham benedixit; nam quis magis Sacerdos Dei ſummi quam Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui Sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchiſedech obtulerat, ideſt panem & vinum, ſuum ſcilicet Corpus & Sanguinem?* Hieronymus epiſt. ad Marcellam, quam ut Bethleem veniat hortatur, ſcribens: *Recurre ad Geneſim & Melchiſedech Regem Salem, hujus Principem invenias Civita-*

ta-

tatis, qui jam tunc in typo Christi panem & vinum obtulit, & Mysterium Christianum in Salvatoris Sanguine & Corpore dedicavit. Et D. Augustin. lib. 16. de Civit. Dei cap. 22. de Melchisedechi Oblatione: *Ibi primum*, inquit, *apparuit Sacrificium, quod nunc a Christianis offertur Deo toto Orbe terrarum.* Quamobrem quis non intelligit, quam propria sint ea verba *sanctum Sacrificium, immaculatam Hostiam*, etiamsi ad Melchisedechi Oblationem panis & vini referantur?

Verba illa: Sanctum Sacrificium &c. referenda ad Sacrificium Missæ ostenditur ex ipsius Missæ natura & essentia.

22. Planissimus item ac maxime proprius est eorumdem sensus verborum, si ad sanctum novæ legis Sacrificium referantur. Malachias enim dicens, *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra; ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo Oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum;* profecto de Missæ Sacrificio loquitur, ut scribunt Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone: *De nostris vero Gentium, quæ in omni loco offeruntur, Sacrificiis, hoc est pane Eucharistiæ, poculo similiter Eucharistiæ jam tum loquutus prædixit* (Malachias) *nos quidem glorificare nomen ejus, vos autem profanare;* & Irenæus cap. 32. lib. 4. adversus Hæreses: *Eum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit dicens: Hoc est Corpus meum; & Calicem similiter, qui est ex ea Creatura, quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & novi Testamenti novam docuit Oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in universo mundo offert Deo, ei, qui alimenta nobis præstat, primitias suorum munerum in novo Testamento, de quo in duodecim Prophetis Malachias sic præsignificavit.* Idem innuit S. Tridentina Synodus sess. 22. cap. 1. de Sacrificio Missæ: *Et hæc quidem illa munda Oblatio est, quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest, quam Dominus per Malachiam nomini suo, quod magnum futurum esset in gentibus, in omni loco mundam offerendam prædixit.* In Missa enim id omne fit, quod pertinet ad naturam & essentiam sacrificii. Docent Theologi omnes Sacrificium Oblationem esse rei sensibilis cum ejus *destructione, vel immutatione* (non enim in sacrificio semper opus esse destructione, sed satis esse immutationem, ut ex sacrificio Capri emissarii intelligitur, qui non mactabatur, sed veluti exul amandabatur in desertum, Levit. cap. 16.) Oblationem esse Deo factam in recognitionem ejus supremi dominii; demum Oblationem esse ritu mystico consecratam: quæ conditiones omnes in Missa absque ulla dubitatione implentur. Missa enim etiam in Sanctorum honorem celebrata non illis, sed soli Deo offertur, *qui illos coronavit*, ut loquitur Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 3. de Sacrificio Missæ. Præterea hoc Sacrificium a solo Sacerdote peragitur, juxta illud Apostoli ad Hebr. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis;* Et paulo post: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam*

X *Aaron.*

Aaron. Mystico etiam ritu Missa celebratur, eoque modo, quo in incruento Sacrificio fieri potest, victimæ fit destructio; vel quia sacramentales species consumuntur, vel quia in Consecrationem panis venit Corpus, & per concomitantiam Sanguis quoque, anima, & Divinitas Jesu Christi, & in Consecrationem vini sanguis, & itidem per concomitantiam venit corpus, anima, & Divinitas, quod satis est ad victimæ destructionem in Sacrificio, quod sit incruentum; vel quia, licet in Missæ Sacrificio Christus qui est victima non destruatur *quoad esse simpliciter*, ut loquuntur Theologi, nec desinat *quoad esse substantiale*, destruitur tamen *quoad esse Sacramentale*, *&* *quoad præsentiam sacramentalem*.

Finis quartæ hujus Orationis.

23. Hæc Oratio in eam desinit precationem, qua Sacerdos a Deo petit, ut jubeat per manus Angeli in sublime Altare suum in conspectu divinæ Majestatis suæ Oblata perferri, ut quotquot ex ea Altaris participatione sacrosanctum Filii sui Corpus & Sanguinem sumserint, omni benedictione cœlesti & gratia repleantur.

Postrema quartæ Orationis verba intellectu difficilia. Eorum explicatio ex Innocent. Tert.

24. Florus in Canonem Missæ ait, postrema hæc verba intellectu valde difficilia esse; & idem cum eo sentit Innocentius III. lib. 5. Mysterior. Missæ cap. 6. *Tantæ sunt*, inquit, *profunditatis hæc verba*, *ut intellectus humanus vix ea sufficiat penetrare*. Ea tamen idem Pontifex in hunc explicat modum: Jube, Domine, vota Fidelium & preces Angelorum ministerio in conspectum tuæ majestatis perferri, ut eorumdem Angelorum intercessione tibi sint gratæ: *Jube hæc*, *idest vota Fidelium*, *videlicet supplicationes & preces*, *perferri per manus Sancti Angeli tui*, *idest per ministerium Angelorum* (*secundum illud*, *quod ait Angelus ad Tobiam*; *Quando orabas cum lacrymis*, *ego obtuli Orationem tuam Domino*) *in sublime Altare tuum*, *hoc est in conspectum Divinæ Majestatis*. Et Odo Cameracensis in exposit. sacr. Canon. dist. 4. in Christi Ecclesia duo statuit esse Altaria, quorum alterum hic apud nos visibile, invisibile alterum in Cœlo: *Habet Ecclesia Altare visibile in terra*, *& Altare invisibile in Cœlo*. .... *sumimus hic visibiliter Corpus & Sanguinem Christi*. *Sumimus invisibiliter de Cœlo*, *quo perlata sunt*, *benedictionem & gratiam Dei*.

Eorumdem verborum explicatio D. Thomæ.

25. D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 4. *ad nonum* ita disputat: *Sacerdos non petit*, *neque quod species Sacramentales deferantur in Cœlum*, *neque Corpus Christi verum*, *quod ibi esse non desinit*, *sed petit hoc pro corpore mystico*, (*quod scilicet in hoc Sacramento significatur*,) *ut scilicet orationes Sacerdotis & populi Angelus assistens divinis Mysteriis Deo repræsentet*. Nec veretur S. Doctor sub nomine Angeli ipsum Christum Jesum intelligere, qui vocatur magni consilii Angelus, quique mysticum corpus cum Deo Patre Ecclesia triumphante conjungit; atque hanc explicationem, quæ est Innocentii III. D. Thomas amplectitur, ceterique Theologi omnes confirmant. Videantur Bellarminus tom. 3. Controverf. lib. 6. de Missa cap. 24. §. *Quinta objectio*, Suarez in 3. par. tom. 3. quæst. 83. art. 4. disp. 83. sect. 2. §. *Additur ultimo*, Le Brun. tom. 1. pag. 521., & Auctor tra-

tractatus de Missa Parochiali, quem supra citavimus par. 3. cap. 10.

De actionibus, quæ junguntur cum quarta Oratione.

26. Postremam hanc Orationis quartæ partem actiones hæ comitantur. Sacerdos se profunde inclinat cum dicit, *supplices te rogamus*; osculatur Altare cum dicit, *ut quotquot ex hac Altaris participatione*; cum Christi Corpus nominat, signum Crucis ducit super Hostiam; atque itidem super Calicem, cum nominat Sanguinem; ac cum benedictionem nominat cœlestem & gratiam, ipse se signo Crucis signat, dexteram manum capiti aptans, atque consueto more cetera exequitur, quæ fiunt, dum aliquis se Crucis signo signat. Profunda illa inclinatio bene supplicanti convenit, & in ea Missæ parte vetustissima est; ejus enim Amalarius & Micrologus mentionem faciunt. Sacerdos in hac profunda inclinatione junctas tenet manus; & in pluribus Galliæ & Germaniæ Ecclesiis Sacerdos olim manus in Crucem decussatas tenebat, ut etiamnum Carthusiani, Dominicani, & Carmelitæ.

Inclinationis Sacerdotis & signorum Crucis multiplices significationes.

27. Innocentius III. lib. 5. Myst. Missæ cap. 5. loquitur de mysterio trium signorum Crucis, & ait, duci Crucis signum super Corpus *propter sudorem Corporis*, quo Christus in sua Passione maduit, super Calicem *propter guttas sanguinis*, quem in Passione fudit; Sacerdotem denique se ipsum signare, quia Christus *procidit in faciem suam*. Addit aliam idem Pontifex mysterii explanationem; duo videlicet priora Crucis signa vincula & flagella Christi Jesu significare, signum vero, quo se ipse signat Sacerdos, satellites innuere, qui Christi faciem conspuebant. D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 5. ad *tertium* de tribus his signis Crucis ita loquitur: *Repræsentatur extensio Corporis, & effusio Sanguinis, & fructus Passionis per trinam Crucesignationem, quæ fit super illis verbis: Corpus & Sanguinem sumserimus, omni benedictione &c.* Et cum D. Thoma consentiunt Soto in 4. sent. dist. 13. quæst. 2. art. 5. §. *Quinto repræsentatur*, Natalis Alexander Theolog. Dogmat. & Moralis lib. 2. de Sacram. Eucharistiæ cap. 7. art. 6. §. 5. ubi alias quoque Innocentii III. refert & amplectitur explicationes, Merbesius 3. par. Summæ Christ. q. 51. quæstiunc. 7. & cum iis videndus D. Bonaventura in Exposit. Missæ cap. 3. §. *In conspectu Divinæ Majestatis tuæ*.

CAPUT XVII.

De Quinta Canonis Oratione.

Quinta Oratio Memento etiam &c. est pro Defunctis.

1. QUinta Canonis Oratio incipit, *Memento etiam Domine*, ubi oratur pro Defunctis. Hæc Oratio cum habeat vocem *etiam* nonnulli existimarunt, olim aliud peculiare *Memento* præcessisse; quidam vero redundare eam particulam putant. Sed Le Brun tom. 1. pag. 525. observat, nihil opus esse aliud *Memento* præcedens supponere, aut particulam *etiam* veluti superfluam habere. Cum enim ante Consecrationem dictum fuerit

Memento pro vivis, nemo non videt, quam proprie interjiciatur vox illa *etiam*, quæ indicat orationem, quæ hactenus facta fuit pro vivis, deinceps pro defunctis continuari.

Nulla est Liturgia, quæ non habeat Orationem pro Defunctis ex Apostolica Traditione.

2. Vulgatissimum est Judæ Machabæi exemplum, qui orari pro Judæis jussit, qui in bello ceciderant, quique non ut Idolorum cultui se addicerent, sed avaritia moti ex Jamniæ Templo res Idolis consecratas diripuerant, & sub vestibus suis absconderant: *atque ita ad preces conversi rogaverunt, ut id quod factum erat delictum, oblivioni traderetur*: ut est 2. Machab. cap. 12. Neque vero eorum peccatum lethale habitum fuit, & existimari potuit, eos ante mortem ejusdem peccati pœnituisse. Ecclesiæ non satis est pro defunctis raro, & certis quibusdam occasionibus orare; nulla prorsus est Liturgia, quæ non habeat orationem pro defunctis, idque ex Apostolica traditione: *Extat oratio pro Defunctis in Liturgiis omnibus Ecclesiæ tum Orientalis tum Occidentalis. Hoc ab Apostolis traditum universa per totum orbem observat, & observavit Ecclesia, ut pro Defunctis inter sacrificandum oret*; ait Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 866.

Mos ille orandi pro Defunctis confirmatur testimonio Patrum.

3. Apertissima sunt testimonia veterum Patrum. Tertullianus de Corona militis cap. 3. *Oblationes pro Defunctis annua die facimus*. Augustinus sermone 171. alias 32. de verbis Apostoli ita scribit: *Hoc enim a Patribus traditum universa observat Ecclesia, ut pro eis, qui in Corporis & Sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum ad ipsum Sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur*. Et consentit Chrysostomus homil. 69. ad Populum Antiochenum: *Non temere ab Apostolis hæc sancita fuere, ut in tremendis mysteriis Defunctorum agatur commemoratio: sciunt enim illis multum contingere lucrum, & utilitatem multam*. His fundamentis quinta Canonis Oratio innititur; atque in ea Sacerdos præsentes animo eos habere debet defunctos, pro quibus præcipue intendit orare: *In hoc loco Sacerdos, quorum maluerit defunctorum, debet agere memoriam specialem*; verba sunt Innocentii III. cit. lib. 5. cap. 7. ac porro pergens orat pro animabus omnibus, quæ detinentur in Purgatorio, ut verba illa indicant, *ipsis Domine*, idest pro quibus præcipue oravit; & *omnibus in Christo quiescentibus*, iis scilicet omnibus, qui in Purgatorio igne expiantur; pro omnibus autem postulat *locum refrigerii*, quod respicit ignem illum quo cremantur; *locum lucis*, quod spectat ad eas tenebras in quibus versantur; *locum pacis*, quod ad illam pertinet mentis anxietatem, qua conflictantur: quo triplici pœnarum genere miseræ illæ animæ a Divina expiantur justitia. Ideo autem diximus pro omnibus, qui sunt in Purgatorio, Orationem fieri, quia ipsis solis Missæ Sacrificium tamquam satisfactorium Deo offertur, juxta Tridentinam Synodum sess. 25. Decreto de Purgatorio, ubi docet, *Animas in Purgatorio detentas Fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari*; & juxta idem Concilium sess. 22. cap. 2. *Quare hoc Sacrificium non solum pro Fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro Defunctis in*

Oratio fit pro animabus, quæ igne Purgatorio expiantur, non pro damnatis.

in Christo nondum ad plenum purgatis rite juxta Apostolorum Traditionem offertur; numquam tamen pro animabus damnatorum, quorum immutabili Dei lege æterna est condemnatio: *Paleas autem igne comburet inextinguibili*, Matth. cap. 3. *Discedite a me maledicti in ignem æternum*, itidem Matth. cap. 25.

Olim Defunctorum nomina, pro quibus Sacerdos orabat, alta voce recitabantur.

4. Hæc Oratio in vetustis monumentis *Oratio super Diptycha* appellatur, ob eam quam supra rationem attulimus Cap. 13. n. 26. Mortuorum quondam nomina alta voce recitabantur, sicuti nomina vivorum, ut diximus in *Memento* pro vivis; quamobrem Turonense Concilium sæculo VIII. habitum hanc rubricam habet: *Si fuerint nomina Defunctorum, recitentur; deinde postquam recitata fuerint, dicat Sacerdos: ipsis, & omnibus*. Episcopi etiam qui Ecclesiam rexerant, aliique aliarum Diœcesium, qui in Catholica Fide & Communione obierant, nominabantur; nam si vel in hæresi, vel in schismate mortui essent, e sacris Diptychis expungebantur. Martene de Antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 8. num. 24. documenta profert, quibus ostendit, Defunctorum atque etiam Episcoporum nomina propalam esse recitata ad XII. usque sæculum, atque ejusmodi consuetudinem a Cardinali Antonio de Crequy Episcopo Ambiensi fuisse revocatam, qui Testamento suo ann. 1574. jussit, in Conventuali illius Ecclesiæ Missa, cum Sacerdos pervenerit ad *Memento* Defunctorum, Diaconum alta ipsum voce monere: *Memento Domine animarum servorum tuorum Joannis & Antonii de Crequy*: & in Parisiensi Ecclesia etiamnum ejus disciplinæ quædam reliqua esse vestigia; antiquiorem enim Clericorum Chori ad Sacerdotis dexteram accedere, qui Missam Conventualem celebrat ac illi dicere: *Memento animæ Cardinalis de Gondy*, qui fuit ejus Ecclesiæ Episcopus.

Missæ, quæ applicantur animabus suffragii minime capacibus, remanent in thesauro Ecclesiæ.

5. Gilbertus Grimaud in Liturgia sacra par. 3. cap. 10. quæst. 6. & seq. de ea obligatione agit, qua tenemur Deum orare pro Defunctis; quæ obligatio ex charitate, interdum etiam oritur ex justitia. Supra diximus Sacrificium pro damnatis in Infernum offerri non posse: cum autem possit contingere, ut vel pro damnatis, vel pro iis qui in Cœlo beata vita perfruuntur, Sacrificium offeratur, monet, illius fructus Sacrificii in Ecclesiæ thesauro remanere, quam Deus dispertit, & applicat iis animabus, quæ possint ejusmodi fructum consequi, quibusque Deus levamen aliquod vult afferre. Perpulchra est D. Augustini sententia in Enchiridio cap. 109. de Missis, Suffragiis, & Orationibus pro iis animabus, quibus ea prodesse posse credimus, cum tamen non prosint: *Neque negandum est Defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cum pro illis Sacrificium Mediatoris offertur, vel Eleemosinæ in Ecclesia fiunt. Sed eis hæc prosunt qui cum viverent, ut hæc sibi postea possent prodesse, meruerunt*.

CA-

CAPUT XVIII.

De sexta Oratione Canonis.

De sexta Oratione Canonis, quæ definit: Per omnia sæcula sæculorum. Hæc clausula dicitur elata voce. Cur non dicatur Feria VI. in Parasceve.

1. SExta & ultima Canonis Oratio incipit, *Nobis quoque peccatoribus*, quæ verba elata paullulum voce dicuntur & definit in clausulam *Per omnia sæcula sæculorum*, quæ proxime Orationem præcedit Dominicalem; eaque clausula alta voce dicitur, ut Populus respondeat *Amen*. Quamobrem Feria VI. in Parasceve, cum integer Canon omittitur, qui ad Consecrationem pertinet, nulla e senis hisce Orationibus dicitur, nec *Per omnia sæcula sæculorum*, sed post manuum ablutionem initium sumitur absolute ab Oratione Dominicali.

Explicatur illa, Intra quorum nos consortium &c.

2. Sacerdos ante Consecrationem Deum est precatus, ut dignetur Ecclesiam Militantem in Triumphantis consortium admittere. Idem petiit post consecrationem pro Ecclesia Patiente; in hac vero postrema Oratione idem sibi & adstantibus petit, quorum nomine offert Sacrificium; petit autem his verbis: *intra quorum* (Sanctorum, qui in cœlo sunt) *nos consortium non æstimator meriti, sed veniæ, quæsumus, largitor admitte*: ad quæ verba respexisse videtur Hieronymus in exposit. ult. vers. Psal. 72. ubi ita concludit: *Ad capessendam futuram beatitudinem cum electis ejus, in quorum nos consortium non meritorum inspector, sed veniæ largitor admittat Christus Dominus noster. Amen.* Novit Ecclesia, Deum non nisi intercedentibus meritis tribuere beatitudinem; sed nec illud ignorat, ut in Sanctorum admittamur consortium, non modo necessariam esse gloriam, sed etiam gratiam, & veniam peccatorum, quæ sine nostris meritis datur tantummodo per Christum Dominum nostrum; ipsa nostra merita dona esse misericordiæ Dei & gratiæ; nobisque misericordia Dei opus esse vel in earum actionum examine, quas bonas existimamus, juxta illud Psal. 129. *Si iniquitates observaveris Domine, Domine quis sustinebit?* & Psal. 142. *Non intres in judicium cum servo tuo Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*; & juxta illud Augustini Confess. lib. 9. cap. 13. *Væ laudabili vitæ hominum, si, seclusa misericordia, discutias eam.*

Meritum ponitur pro demerito & peccato.

3. Nec contemnenda videtur interpretatio *meriti* pro demerito & peccato, ut notat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 21. ad verbum *meriti*, *idest demeriti, peccati. Huic interpretationi adstipulatur vetus expositio manuscripta Præfationis & Canonis Missæ Bibl. Cor. Non retributionem peccatorum æstimet, sed ipse sit veniæ largitor, & quandoque meritum sumitur pro peccato; S. Augustinus lib. de Cura pro mortuis gerenda cap. 1. Quorum tam mala sunt merita.*

In hac etiam Oratione Sancti invocantur.

4. In hac Oratione Sacerdos invocat Sanctos Apostolos & Martyres Joannem, Stephanum, Matthiam, Barnabam, Ignatium, Alexandrum, Marcel-

cellinum, Petrum, Felicitatem, Perpetuam, Agatham, Luciam, Agnetem, Cæciliam, Anastasiam, omnes denique Sanctos.

Cur in hac Oratione nominetur Joannes, & Stephanus ante Matthiam.

5. Quæritur, quamobrem hic solus Joannes ex iis in prima, quæ Consecrationi præcedit, Canonis parte sunt nominati, & Stephanus ante Matthiam Apostolum nominentur; cum etiam Matthias in eadem prima Canonis parte inter Apostolos fuerit prætermissus. Innocentius III. lib. 5. cap. 8. ait, Joannem in priori parte propter Apostolatus dignitatem, in altera vero propter Virginitatis privilegium nominari, cum quo propterea conjungitur Stephanus continentiæ dono eximius, qui idcirco præpositus est viduis, eoque etiam nomine ab Apostolis creatus est Diaconus; quamobrem Episcopus in ordinatione Diaconi hæc profert verba: *Cogitate B. Stephanum merito præcipuæ castitatis ab Apostolis ad officium istud electum*. Et consonat S. Bonaventura in Exposit. Missæ cap. 4. §. *Unde sequitur*. Sed verisimilius videtur, ut censet Walfridus cap. 22. Joannem, qui hic nominatur, non Euangelistam esse, sed Baptistam, quod observat Menardus quoque in Notis ad lib. Sacrament. S. Gregorii pag. 21. *Hic videtur intelligendus S. Joannes Baptista, cujus etiam mentio fit in Liturgiis Sanctorum Basilii & Chrysostomi post Consecrationem*. Idcirco autem prior nominatur Stephanus, Matthias posterior, quod Ecclesia non ad dignitatis, sed ad Martyrii ordinem respicit. Joannes quidem Baptista Stephano fuit Martyrii palma prior, quemadmodum Matthiam Stephanus præcessit: jam vero Matthias in priori omissus oratione, nominatur in secunda, quia Passionis tempore nondum erat Apostolus, nec in Euangeliis ejus nomen inter Apostolos legitur. Quamquam vero Paulus, licet nondum tempore Passionis esset Apostolus, & licet inter Apostolos in Euangeliis non recenseatur, in prima Oratione nominatur, id tamen, quod alibi monuimus, factum est ne a B. Petro sejungeretur. Vide Bellarm. tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missa cap. 28.

Petrus, qui hic nominatur, est Petrus Exorcista socius Marcellini Presbyteri, qui sub Diocletiano passi sunt. Sancti, qui nominantur, diversorum Ordinum sunt, ex Diaconis, Apostolis, Discipulis, Episcopis &c.

6. Septala Dertonensis Episcopus tract. de Mysteriis Missæ cap. 39. pag. 243. ait haud ita facile reperiri posse, quis ille tandem Petrus sit, qui hoc loco nominatur, cum plurimi eo nomine Martyres fuerint. Sed Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 687. putat esse S. Petrum Exorcistam: & quamquam nullam sententiæ suæ rationem affert, ea tamen præsto est; nam post S. Marcellinum proxime nominatur; porro Marcellinus Presbyter & Petrus Exorcista, diutinos perpessi cruciatus, conjunctim sub Diocletiano necati, Martyrii palmam consequuti sunt in ea quæ tum Silva nigra, deinde in eorum Sanctorum honorem Silva Candida est appellata, ad Episcopalem olim sedem erecta, & postea a Callixto II. Portuensi Ecclesiæ prope Romam unita. Sanctorum Marcellini & Petri Exorcistæ Festum prostridie Kal. Junii celebratur, ut videre est in Martyrologio Romano ad eamdem diem. Quæ vero ad S. Petrum Exorcistam pertinent, reperias in Notis Florentini ad suum Martyrologium, & Baronii ad Martyrologium Romanum. Pulchre notat Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2.

cap.

cap. 14. num. 5. Sanctos, qui in hac sexta Canonis Oratione nominantur, diversorum esse ordinum; ex Diaconis Stephanum; Matthiam ex Apostolis; Barnabam e Discipulis; ex ordine Episcoporum Ignatium; summorum Pontificum Alexandrum I.; Presbyterorum Marcellinum; e minorum Ordinum Clericis Petrum, e nuptis Felicitatem & Perpetuam; Agatham, Luciam, Agnetem, Cæciliam, Anastasiam e Virginibus.

In Canone non nisi Martyribus est locus.

7. In quarumdam Ecclesiarum Canone additi sunt Hilarius, & Martinus; alibi Augustinus; alibi Juliana & Euphemia. Sed neminem hic adjiciendum docet Cardinalis Bona loc. cit. nec ulli præter Martyres esse locum in Canone. De Sanctis, qui in hac Oratione juxta Ambrosianum Ritum nominantur, vide Septalam pag. 245. Supra docuimus Sanctarum Felicitatis, Agathæ, Luciæ, Agnetis, Cæciliæ, Anastasiæ nomina Canoni a S. Gregorio esse addita, quod hic Aldhelmi Episcopi auctoritate confirmamus, qui libro de Virginitate cap. 25. ita scribit: *Mihi quoque operæ pretium videtur, ut S. Agathæ rumores, castissimæ Virginis Luciæ præconia subsequantur, quas Præceptor & Pædagogus noster Gregorius in Canone quotidiano, quando Missarum solemnia celebrantur, pariter copulasse cognoscitur, hoc modo in Catalogo Martyrum ponens: Felicitate, Anastasia, Agatha, Lucia, Agnete &c.*

Duplex in Missa Sanctorum commemoratio ad suffragium, & ad consortium.

8. Gilbertus Grimaud in sacra Liturgia par. 3. cap. 5. considerat, duobus in locis commemorationem fieri Sanctorum, ante, & post Consecrationem, ut supra diximus. Et commemorationem quidem Sanctorum fieri ante Consecrationem, ut eorum obtineamus suffragia, eorum Communionem consequamur, virtutes denique adipiscamur, & gratias, quas nobis ex sancto Sacrificio possumus polliceri: *Quorum meritis precibusque concedas &c.* post Consecrationem vero, quia Deum oramus; ut in Sanctorum cœtum nos admittere dignetur: *intra quorum nos consortium non æstimator meriti &c.* ac propterea primam apposite dici commemorationem *ad suffragium*, alteram *ad consortium*.

Explicantur illa, Per quem hæc omnia Domine semper bona creas &c.

9. Post Sanctorum imploratam intercessionem Sacerdos, ut cum adstantibus per Jesu Christi merita inter Sanctos admittatur in Cœlo, ait: *Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas, sanctificas, vivificas, benedicis, & præstas nobis, per ipsum, & cum ipso, & in ipso, est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus Sancti omnis honor & gloria.*

Ad hunc Missæ locum olim benedicebantur novæ fruges, mel, carnes &c.

10. Notum est, Sacerdotem olim ad Altare novos fructus, legumina, mel, carnes benedicere consuevisse, cujus consuetudinis fuisse perhibetur auctor S. Eutychianus in lib. Pontificali: *Hic constituit, ut fruges super Altare tantum, fabæ, & uvæ benedicerentur.* Illud etiam certissimum est, in hac Missæ parte, quam modo expedimus & quidem post ea verba, *largitor admitte*, hanc benedictionem fieri consuevisse. Probat id Cardinalis Bona lib. 2. cap. 14. num. 5. ex veteribus Missalibus & Liturgiis: *Finita*, inquit, *hac Oratione post illa verba*, largitor admitte, *si novæ fruges, aut quælibet alia humanis usibus inservientia benedicenda erant, ante Altare olim*

lim collocari solebant , & hic a Sacerdote benedici ; & terminata benedictione solita clausula , Per Christum Dominum nostrum , sequentem addebant Orationem : Per quem hæc omnia Domine semper bona creas : quæ , ut notat Lucas Dacherius , non solum referuntur ad Oblata , sed etiam ad res tunc benedictas , quas Deus creat , sive producit , easque petimus ejus benedictione sanctificari nostris usibus profuturas . Et apud Martene tom. 4. monumenta extant benedictionis novarum frugum in Festo Ascensionis Domini , novorum pomorum in solemnitate S. Jacobi Apostoli , & novarum uvarum in festivitate S. Xysti, ut videre est pag. 568. 574. & 575. primæ edit. In Ordinatione Lectoris Episcopus ait : *Lectorem siquidem oportet legere ea , quæ prædicat , & Lectiones cantare , & benedicere panem , & omnes fructus novos* . Eas tamen benedictiones (etsi nunc non fiunt in hac Missæ parte , sed peracta Missa) solus hoc tempore Sacerdos facit , ut notat Catalanus in notis ad Pontificale Romanum tom. 1. pag. 83. §. 6.

11. Quæ supra Cardinalis Bonæ attulimus verba indicant , eas preces , *per quem hæc omnia Domine semper bona creas &c.* non modo ad Christi Corpus & Sanguinem , sed ad novas etiam uvas & fruges benedictas referri . Quidam dicunt , ad novos tantum fructus referri , quod non injuria rejicit Le Brun tom. 1. pag. 538. ait enim , apud aliquas Ecclesias in more fuisse , ut novæ benedicerentur fruges in Missa ante Consecrationem Corporis Christi , eodem modo , quo his temporibus Feria V. Majoris Hebdomadæ ante Consecrationem sanctorum Oleorum fit benedictio ; novis eam tamen frugibus benedicendis peculiarem fuisse Orationem , quæ , ut aliæ omnes , in eam desinebat clausulam : *Per Christum Dominum nostrum* , cui deinde ea jungebantur , *Per quem hæc omnia &c.* *Num verba illa : Per quem hæc Domine &c. referenda sint ad novas fruges , an ad Eucharistiam , an ad utrumque .*

12. Utcumque tamen sit de hac controversia , an novarum frugum benedictio peculiari fieret Oratione , certum quidem est , non in qualibet Missa novarum frugum aliarumve id genus rerum potuisse fieri benedictionem ; in omni autem Missa dici consuevisse , *Per quem hæc omnia Domine semper bona creas* . Illud quoque certum est , in hac Missæ parte non amplius frugum benedictionem hoc tempore fieri , eademque verba nunc in qualibet Missa dici supra Christi Corpus & Sanguinem : unde necessitas oritur hæc & sequentia verba explicandi , nulla novarum frugum habita ratione . *Ea verba referenda ad Christi Corpus nulla habita novarum frugum ratione .*

13. De illorum explicatione verborum scribunt D. Bonaventura loc. cit. Suarez 3. par. tom. 3. quæst. 83. art. 4. disput. 83. sect. 2. §. *Octava Pars* , Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 21. præter Amalarium & Hugonem de S. Victore : ac videtur , si omnia in compendium conferantur , ea esse interpretatio quæ sequitur : *Per quem hæc omnia Domine semper bona creas* : Deus enim Pater omnia creavit per Jesum Christum . *Omnia per ipsum facta sunt , & sine ipso factum est nihil* , ut est in Joann. cap. 1. *in ipso condita sunt universa* , ut ad Colossen. 1. atque ita panem & vinum in Christi Corpus & Sanguinem con- *Fuse & singillatim explicantur eadem verba .*

versum: neque enim in principio Mundi tantum panem & vinum creavit, sed continue renovat, & facit, ut terra quotannis novum frumentum, novasque uvas producat: *sanctificas;* nam in Christo Jesu dona ad Altare oblata fiunt dona sacra & ab usu communi semota: *vivificas;* Deus enim per Jesum Christum panem & vinum vivificat convertens in verum illius corpus & sanguinem, quæ sunt verum vitæ alimentum: *benedicis, & præstas nobis;* nam Deus per Jesum Christum vivificat & sanctificat, cælestesque super panem & vinum benedictiones diffundit, eaque nobis sic benedicta largitur, ut nobis sint vera vita: *per ipsum;* Christus enim Deus & homo verus est mediator Dei & hominum: *& cum ipso;* nam Deus est Deo æqualis: *& in ipso;* quod Patri consubstantialis sit: *est tibi Deo Patri Omnipotenti in unitate Spiritus Sancti omnis honor & gloria;* Deo enim Patri omnis honor & gloria per Filium, cum Filio, & in Filio, & in unitate Spiritus Sancti, qui ex utroque procedens æque cum Patre & Filio simul adoratur in sæcula sæculorum.

Actiones, quæ cum sexta Oratione conjunguntur.

14. Actiones, quæ fiunt interea dum sexta hæc Oratio recitatur, sunt quæ sequuntur. Sacerdos, cum dicit *sanctificas*, Crucis signum ducit super Hostiam, & Calicem; idem facit cum dicit *vivificas*; ac tertio item Crucis signum ducit, cum ait *benedicis*. Calicem deinde discooperit, genuflectit, surgit, dexteræ manus pollice & indice apprehendit Hostiam, sinistra Calicem tenet, & Hostia ipsa ab una ad alteram Calicis oram Crucis tria signa ducit, primum cum dicit *per ipsum*, alterum cum dicit *cum ipso*, tertium cum dicit *in ipso*. Duo postea, tenens adhuc Hostiam, inter se & Calicem Crucis signa facit, primum cum dicit *Est tibi Deo Patri*, alterum cum ait *in unitate Spiritus Sancti*, ac denique ad illa verba *omnis honor & gloria*, tenens Hostiam supra Calicem, utrumque paullulum extollit.

De Crucis signis ad illa, Sanctificas, Vivificas &c.

15. D. Thomas de tribus hisce Crucis signis, quæ fiunt ad illa verba *sanctificas, vivificas, benedicis, & præstas nobis*, ait, ea significare tres illas Orationes Jesu Christi in Cruce, quarum prima est cum oravit pro persecutoribus, *Pater ignosce illis*; Altera cum dixit *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Tertia cum dixit, *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*. Idem S. Doctor de trium illorum item signorum Crucis significatu loquitur, quæ ab una ad alteram Calicis oram ducuntur ad illa verba *per ipsum, & cum ipso, & in ipso*, atque iis tres significari horas, quibus Jesus a sexta ad nonam pependit in Cruce. Denique de iis Crucis signis agit, quæ fiunt extra Calicem, quibus ait innui animæ separationem a corpore. Videatur S. Doctor 2. par. qu. 83. art. 5. ad 3. ubi etiam scribit, breviter dici posse, tot Crucis signa ostendere, sacramenti hujus Consecrationem, hujus sacrificii acceptationem, & ejus fructum e virtute Crucis Christi manare. Videantur etiam D. Bonaventura de exposit. Missæ loc. cit. Merbesius 3. par. summæ Christianæ qu. 51. quæstiunc. 8. cum duabus sequen. & Natalis

Eorum mysticæ significationes ex D. Thoma.

Ale-

Alexand. lib. 2. Theolog. Dogmat. & Moralis de Sacram. Euchar. cap. 7. art. 6. §. *Tres Cruces*. De tribus Crucis signis cum dicitur, *per ipsum, & cum ipso, & in ipso*, Meratus tom. 1. part. 1. pag. 571. ait idcirco duci supra Calicem, quia Christus Jesus passus est in corpore, in anima, & in honore, juxta D. Thomæ doctrinam 3. par. q. 46. art. 5. *Passus est in corpore per vulnera & flagella, passus est in anima per tristitiam, tædium, & timorem, passus est in honore & gloria per irrisiones & contumelias ei illatas*. Quod vero ad alia duo Crucis signa, quæ Sacerdos ducit inter se & Calicem, advertit, etsi Catholico sensu affirmari potest propter hypostaticam unionem humanæ naturæ cum Persona Divina Christi Deum esse passum, minime tamen dici posse Patrem, aut Spiritum Sanctum esse passum; ac propterea ad illa verba, *Est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus Sancti* duo extra Calicem signa Crucis fieri.

Elevatio Hostiæ, & Calicis ad illa verba, Omnis honor & gloria, aliquanto minor fieri cœpit post institutam Elevationem statim post Consecrationem.

16. Reliquum est, ut de parva illa Hostiæ & Calicis elevatione pauca quædam attingamus. Non plus quam quaternos tolli debet digitos Calix & Hostia, ut monent Scriptores de sacris Ritibus, cum dicuntur illa, *Omnis honor & gloria*. In hac elevatione Populo non ostenduntur adoranda. In quibusdam Galliæ Ecclesiis ad hanc Elevationem pulsatur campanula; in aliquibus in Missa solemni thurificantur, ut videre est apud Mabillon. in Commentar. ad Ord. Rom. n. 7. & apud Le Brun tom. 1. pag. 542. Vetustior est, ut diximus, hæc elevatio Hostiæ & Calicis, quam altior illa, quæ fit utriusque separatim statim post Consecrationem; ideoque de prima tantum elevatione fit mentio in Liturgiis Basilii & Chrysostomi, ut observat Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 567. n. 4. Postea vero quam cœptum est elevari proxime post Consecrationem Corpus & Sanguis, elevatio, de qua loquimur, parva fit, & sine campanulæ sono: *Ante sæculum duodecimum ad hæc sola verba*, Omnis honor, & gloria, *nec prius, ostendebatur Corpus Christi simul cum Calice Populo circumstanti ad adorationem. Calicem ergo simul cum Hostia Sacerdos sublevabat in altum, ut Populus videret & adoraret. Ex quo autem usus invaluit elevandi Corporis Christi, ac deinde Calicis statim post peractam Consecrationem, minus solemnis hæc altera Calicis & Corporis elevatio plerisque in Ecclesiis fuit; nec jam Sacerdos sic elevat Calicem, ut a Populo circumstante videri possit*. Ita Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 869. qui addit in ea verba Canonem desinere, *Per omnia sæcula sæculorum*, quæ Sacerdos dicit elata voce Populum invitans adstantem, cujus nomine recitata sunt præcedentia Canonis verba, ut consensu suo confirmet, quæ omnium nomine Sacerdos a Deo postulavit; qui consensus a Populo exhibetur voce *Amen*.

CAPUT XIX.

De Missa ab iis verbis, Oremus, præceptis &c. *usque ad infractionem Hostiæ*.

Canon terminatur in sexta Oratione. Oratio Dominicalis non est pars Canonis.

1. ORationem Dominicalem sunt qui putant partem Canonis conficere; verior est tamen contraria opinio, quæ statuit, Canonem ad sextam Orationem terminari, ut videre est apud Bellarm. controv. tom. 3. lib. 6. de Sacrif. Missæ cap. 27. in principio. Canone igitur expleto, in hac Missæ parte Sacerdos propius se ad Communionem parat. Ante Orationem Dominicalem devote verbis illis præfatur: *Oremus. Præceptis salutaribus moniti, & divina institutione formati audemus dicere*; quæ vetustissima sunt, & ad ea respexit D. Hieronymus lib. 3. advers. Pelag. *Sic docuit Apostolos suos* (Christus) *ut quotidie in Corporis illius Sacrificio credentes audeant loqui: Pater noster*. Græci pariter, Maronitæ, Mozarabes, & Ambrosiani ante Orationem Dominicalem in eumdem fere modum pie & breviter præfantur, ut refert Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 15. n. 1.

Oratio Dominicalis non jussu S. Gregorii, sed ex Apostolica consuetudine recitatur in Missa.

2. Sequitur Oratio Dominicalis ex vetustissima & Apostolica consuetudine: *Inter vicina momenta dum manus imponitis, & delicta donatis, mox ad Altare conversi Dominicam Orationem prætermittere non potestis*; ait Optatus Milevitanus l. 2. Et Cyrillus Hierosolymitan. Catech. Mystagog. 5. *Dicimus Orationem illam* (post Fidelium Defunctorum commemorationem) *quam Salvator suis Discipulis tradidit*. Alia loca Patrum congessit Hugo Menardus in notis ad Sacramentar. S. Gregorii pag. 21. Nec prætereundum, quod ait Honorius in Gemma Animæ cap. 86. *Missam Dominus Jesus instituit, quando ex pane & vino Corpus & Sanguinem suum fecit, & memoriam sui suis celebrari præcepit. Hanc Apostoli auxerunt, dum super panem & vinum verba, quæ Dominus dixit, & Dominicam Orationem dixerunt*. Falsum igitur, quod nonnulli putant, S. Gregorium Magnum jussisse in Missa Orationem Dominicalem recitari; de qua mentio fit in Liturgiis, & apud Patres S. Gregorio antiquiores. Nec itidem verum, S. Gregorium existimasse, ut etiam alibi diximus, Apostolos in Missa solam Orationem Dominicalem ante Communionem recitasse. Quamquam enim lib. 7. epist. 64. scribit: *Orationem Dominicam idcirco post precem dicimus, quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo Orationem oblationis Hostiam consecrarent*; suspicari tamen possumus vocem *solummodo* per errorem ab Amanuensi aliquo injectam, ut observat Card. Bona citat. cap. 15. Incredibile dictu est, quantum opinio illa invaluerit, Apostolicis temporibus Missam totam constitisse ex sola Oratione Dominicali, quæ ante Communionem recitaretur, & Communione Sacerdotis, eorumque qui adessent; idque initium Sacrificii finemque fuisse. Joachimum Hildebrandum hæreticum hominem omittimus, qui in sæpiuscule citato opere, *Sacra publica veteris Ecclesiæ in compendium redacta*, pag. 108.

108. eam sequutus sententiam, in hæc verba concludit: *Quod si ita sit, evidens est, apud nos hodie* (apud Lutheranos) *eodem ritu Eucharistiam consecrari, quo olim Apostoli consecrarunt.*

3. Davidem Clarkson hæreticum item prætermittimus, qui in tractatu de Liturgiis, sive Formulario Ecclesiastico precationum, ex Anglicano in Gallicum sermonem converso, ac Rotterodami edito anno 1716. impudenti sane audacia ostendere nititur, nullam primis quinque sexve sæculis fuisse conceptis verbis Liturgiam in Ecclesia, nullam precationum formulam, neque in Sacramentis administrandis, neque in celebrando Sacrificio, nec in Baptismate conferendo; quæ omnia plane absurda & absona ab immoderata quadam libidine oriuntur sacratiora quæque permiscendi & evertendi. Igitur dicimus, in Georgii Cassandri Liturgia cap. 18. auctoritates reperiri congestas Ruperti, Walfridi Strabonis, Petri Cerveli, & Rhenani, ex quibus colligitur, Apostolicorum Missam temporum in sola Oratione Dominicali & Eucharistiæ Consecratione & distributione consistere. Præterea Emarus Ennequineus Rhedonensis Episcopus in collectione eorum, quæ de Missæ Sacrificio scripserat Innocentius III. quam Gregorio XIII. dicatam edidit typis Parisiensibus anno 1579. extra omnem dubii aleam ponit, S. Petrum, Oratione Dominicali tantum recitata, consecravisse, & Missam celebrasse, reliqua omnia deinde esse addita. Sed ea de re legendus Bocquillot tractatu Historico de Liturgia lib. 1. cap. 9. qui etsi videtur paullo propensior ad Liturgias non modo Sanctorum Petri, Matthæi, & Marci, sed etiam S. Jacobi tamquam spurias rejiciendas (quam tamen S. Jacobi Liturgiam & aliquis quinti sæculi Scriptor, & Concilium Trullanum can. 32. commemorat, ut alibi diximus) sibi nihilominus persuadere non potest, Apostolos, eorumque successores nil quidquam aliud Missam celebrando fecisse, quam ut Orationem Dominicalem recitarent, Eucharistiam consecrarent, eamque distribuerent. Loquitur eo loco Bocquillot de S. Gregorio, sed Cardinalis Bonæ sequutus sententiam, nihil eorum attigit, quæ modo diximus. Monet autem, S. Gregorii auctoritatem non ita accipiendam, ut S. Pontifex significare voluerit, in Christianorum conventibus ad Sacrificium nihil aliud fieri consuevisse, quam ut Oratio Dominicalis diceretur, consecraretur, & communicaretur: idque probat auctoritate D. Pauli, qui in epistolis jubet Fideles versari in Psalmis, Hymnis, Canticis, Orationibus, precationibusque pro omnibus hominibus, ac pro Regibus: denique concludit, etiamsi Apostoli nullam Liturgiam condidissent, magisque tutum putassent per traditionem Episcopis, quos consecrarent, suam tradi doctrinam, id tamen non diu perdurare potuisse; quamobrem aut paullo post mortem Apostolorum, aut fortasse etiam dum viverent, Liturgiam conceptis verbis esse conditam ad Sacrificium; quam tamen non ex sola Dominicali Oratione & Consecratione conflatam fuisse apparet ex Justini Martyris Apologia 2. qui scribit, in Christianis conventibus non modo quantum posset, legi consuevisse ex Apostolorum scriptis & Prophetarum,

Missa Apostolorum non ex sola Oratione Dominicali fuit conflata.

&c.

& post eam lectionem ab Episcopo haberi sermonem ad Populum; sed etiam Sacerdotem qui celebraret, accepto Pane & Calice, ubi vinum esset cum aqua mixtum, æterno Patri nomine Filii & Spiritus Sancti Sacrificium offerre, debitas sanctissimæ Trinitati laudes tribuere, multumque temporis in agendis gratiis & precationibus consumere: *diu gratias agit*, Populo succlamante: *Amen*. Sed hactenus satis: jamque eo, unde longius fortasse, sed non inutiliter digressi sumus, tandem redeamus.

Oratio Dominicalis elata voce dicitur in Missa.

4. Sacerdos Dominicam Orationem elata recitat voce; cujus rei Belletus lib. de Divinis Officiis cap. 120. postquam observavit eam Orationem in Officio submissa dici voce, hanc affert rationem: *Cum Dominica Oratio in Prima dicatur voce submissa, alta & expressa eadem pronuncietur in Missa, ut vel eo pacto adhortentur, qui in fraterno sunt odio, & ad concordiam discordes excitentur antequam communicent*. Potior fortasse videri potest ratio sumta ex Arcani disciplina, juxta quam neque Oratio Dominica, neque Symbolum in publicis conventibus recitabantur, in quibus esse poterat aliquis Infidelium, vel Catechumenus. Neque vero Orationem Dominicam, aut Symbolum prius Catechumeni docebantur, quam satis instructi & ad Baptisma suscipiendum probati in classem *Competentium* commigrassent. Ante porro quam Baptismum susciperent, Orationem Dominicam & Symbolum publice recitabant; ex quo illa originem trahunt, *reddere Symbolum, reddere Orationem Dominicam*. Ex quibus omnibus quivis facile intelligat, quamobrem in Officio seu Horis Canonicis submissa, in Missa elata voce Oratio Dominica recitaretur. Infideles enim, & Catechumeni Horis Canonicis adesse poterant, huic vero Missæ parti, ut alibi diximus, non poterant, sed post Euangelii explanationem Ecclesia pellebantur. Id etiam confirmatur consuetudine Monachorum S. Benedicti, qui *Pater noster* ad Laudes & Vesperas elata voce recitant; quia Divina canunt Officia tantummodo coram iis, qui sunt e Familia Monasterii.

Cur in Officio, item ut Symbolum, recitetur submissa voce Oratio Dominicalis.

Orationem Dominicalem in Græcorum Missa olim etiam Populus cum Sacerdote recitabat.

5. Testatur S. Gregorius Magnus lib. 7. epist. 64. Indict. 2. Orationem Dominicam in Missa Græcorum non a Sacerdote solum, sed ab universo etiam Populo recitari consuevisse: *Dominica Oratio apud Græcos ab omni Populo dicitur; apud nos vero a solo Sacerdote*; idque non in solemni tantum, sed etiam in privata Missa, ut colligitur ex vita S. Joannis Eleemosynarii Episcopi Alexandrini, qui cum principem quemdam virum vellet in concordiam cum inimico suo reducere, curavit ut privatæ Missæ suæ adesset, cui præter Sacerdotem, Ministrum, & principem illum virum nemo quisquam aderat. Cum ad Orationem Dominicam ventum est, quam omnes juxta eorum temporum disciplinam recitabant; S. Joannes Ministrum tacere jussit, cum ad ea pervenisset verba *dimitte nobis debita nostra*, atque illinc abire; cumque solus cum eo primario viro remansisset, illi persuasit, ut suum inimicum in gratiam reciperet: *Fecit Missas in Oratorio suo, nullum habens nisi Ministrum suum. Cum ergo sancta benedixisset Patriarcha, & Orationem Dominicam inchoasset, cœperunt dicere tres*

tan-

tantum illi : Pater noster . Et cum pervenisset ad sermonem , quo dicitur , Dimitte nobis debita nostra &c. innuit domestico Patriarcha , ut taceret . Siluit ergo , & remansit Princeps solus.

6. Ecclesiæ Græcæ disciplinam Gallicana etiam aliquanto retinuit tempore , cujus rei ex quodam S. Martini miraculo desumitur argumentum. Rem narrat Gregorius Turonensis lib. 2. de Miraculis illius Sancti cap. 30. *Quadam die Dominica , dum Missarum solemnia celebrabantur* (muta quædam Fœmina) *cum reliquo Populo stabat . Factum est autem , cum Dominica Oratio diceretur , hæc aperto ore cœpit sanctam Orationem cum reliquis decantare .* De hac Ecclesiæ Græcæ disciplina legendus Martene de antiquis Eccl. Ritibus lib. 1. cap. 4. art. 8. n. 27. & de Gallicanæ Ecclesiæ consuetudine vide Mabillonium lib. 1. de Liturgia Gallicana cap. 5. n. 23. In fine Orationis Dominicæ Sacerdos submissa voce dicit *Amen* , etsi abest a Sacramentario S. Gregorii edito a Menardo , ob eam fortasse rationem , quia Orationis Dominicæ continuatio quædam est , quæ proxime sequitur Oratio , *Libera nos* , ac desinit in *Amen* dicendum a Ministro : nam *Pater noster* apud Euangelistas clauditur voce *Amen* , quamobrem Ecclesia etiam in Missa per eam vocem terminandum existimavit , quæ vetus est consuetudo , cujus meminit IX. sæculi scriptor Florus, ut observat Le Brun tom. 1. pag. 569.

Item ritus olim in Ecclesia Gallicana.

7. Jam vero in Oratione, *Libera nos*, Sacerdos Dominum precatur , ut nos liberet *ab omnibus malis præteritis* , quæ sunt peccata ; *præsentibus* , quæ sunt variæ tentationes , quibus ad peccandum impellimur ; *futuris* , quæ sunt pœnæ peccatis debitæ , sive temporales sint , sive æternæ. Orat etiam , ut nobis pacem largiatur : *Da propitius pacem in diebus nostris* ; neque enim cum peccato vera potest esse pax . *Non est pax impiis , dicit Dominus* , Isaiæ cap. 48. ac de ejusmodi pace præclara & miranda sunt , quæ scripsit D. Augustinus de Civit. Dei lib. 19. cap. 11. & seq. Quia vero in hac Oratione diserte nominamus mala , a quibus petimus liberari , idcirco hæc Oratio a Ritualistis græca voce dicitur *Embolismus* . In hac eadem Oratione confugimus ad B. Mariam semper Virginem , Sanctos Apostolos Petrum & Paulum , & Andream , & ceteros omnes Sanctos. Licebat olim Sacerdoti celebranti quoslibet alios Sanctos adjicere : *Aliorum Sanctorum nomina annumerare non debemus ; nisi quos in Canone invenimus antiquitus descriptos , excepto post Pater noster , in illa Oratione , Libera nos , ubi juxta ordinem quorumlibet Sanctorum nomina internumerare possumus* ; verba sunt Micrologi c. 13. In Codice Tiliano post S. Andream Sancti Gervasius & Protasius, & juxta Ambrosianum Ritum S. Ambrosius nominantur . Atque hic S. Andreas ideo nominatur , quod primus ad Apostolatum vocatus fuit, ut constat ex Euangelio Joannis; ipse enim primus Christum repererat, ad quem Petrum fratrem suum adduxit.

Explicatur Oratio, Libera nos.

A Ritualistis appellatur Embolismus.

In eadem olim licebat alios Sanctos commemorare.

8. Quidam ex Patribus putant Petrum fuisse primum ad Apostolicam dignitatem vocatum. Cyprianus epist. 71. *Petrus , quem primum Dominus e-*

B. Petrus non primus ad Apostolatum vocatus.

le-

legit, & super quem ædificavit Ecclesiam suam. Et S. Gregorius lib. 2. in Ezechielem Homil. 6. alias 18. *Ad memoriam revoca Petrum, quod primus ad Apostolatum vocatus sit.* Sed tamen hi Patres non ita intelligendi, quasi existimaverint, ad Apostolatum vocatum fuisse Petrum priorem tempore, sed supra ceteros Apostolos & Ecclesiam universam fuisse constitutum. In antiquo Ordine Romano XI. apud Mabillonium in Musæo Italico pag. 152. habetur, Romano Pontifici S. Andreæ Festivitatem non secus ac solemnitatem B. Petri esse celebrandam, & officium partim apud Altare S. Andreæ, partim ad S. Petri recitandum: *In Festivitate S. Andreæ debet esse dominus Pontifex cum omnibus scholis ad S. Andream in Vaticano, ibique honorifice, sicut in Festivitate S. Petri, Vesperas & Vigilias celebrare; Matutinum vero ad Fratrem ejus facere, idest ad Altare S. Petri.* Præclara & prorsus tenera oratio est, quam habuit Pius II. cum S. Andreæ Caput sibi ex Achaja missum excepit, quæ extat in ejus Commentariis lib. 8. pag. 357. *Advenisti tandem o sacratissimum & honoratissimum S. Apostoli caput. Turcarum te tua sede furor expulit. Ad Fratrem tuum Apostolorum Principem confugisti exulans. Non deerit Germanus tuus tibi &c. Nepotes tui ex Fratre Romani omnes Te veluti Patruum Patremque suum venerantur, colunt, observant, & tuo se uti patrocinio in conspectu magni Dei non dubitant.*

Festivitas S. Andreæ olim a Summo Pontifice pari solemnitate celebrabatur ac Festum B. Petri.

Actiones quæ conjunguntur cum ea Oratione.

9. Plures hic a Sacerdote actiones fiunt, antequam incipiat Orationem *Libera nos*, Patenam, quæ jacebat sub Corporali, manu dextera apprehendit inter digitum indicem & medium, eamque verticalem tenet super Altare; in Missis vero, quæ cantantur, Subdiaconus Patenam velo involutam tenet ab Offertorio usque ad finem Orationis Dominicæ, quam tunc evolutam Sacerdoti tradit super Altare; quæ cæremonia in Parisiensi Ecclesia non a Subdiacono, sed ab Acolytho peragitur; in quibusdam aliis Ecclesiis usus invaluit, ut antequam Patenam super Altare velo nudatam Diaconus ponat, eam Populo ostendat. Ubi Sacerdos ad ea verba pervenerit, *Et omnibus Sanctis*, sibi a fronte ad pectus Crucis signum ducit, & ad ea verba, *in diebus nostris*, Patenam osculatur; cum autem dixerit, *ab omni perturbatione securi*, Patenæ Hostiam superimponit, Calicem discooperit, & genuflectit.

Quid ea significent.

10. Natalis Alexander lib. 2. Theolog. Dogmat. & Moralis cit. art. 6. num. 10. ait, Ritum hunc ad pium sanctarum mulierum officium referri, quæ *emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum, & valde mane una Sabbatorum venerunt ad monumentum orto jam sole, & dicebant ad invicem: Quis revolvet lapidem ab ostio monumenti?* Patenam enim hujus lapidis esse symbolum; sibique Crucis signum Sacerdotem facere, ut annunciet, per Crucem, & per hoc Sacrificium pacata esse omnia in Cœlo & in Terris; Patenam osculari, ut ostendat Christum desiderio satisfecisse sanctarum mulierum, quibus obviam occurrit, & salutavit dicens: *Amen*; illæ autem in genua provolutæ Christi amplexæ sunt pedes, ac fortasse, quod verisimile est, osculatæ.

Alia ratio ritus detra-

11. Mysticam hanc explicationem nos minime explodimus. Ejus tamen

Ri-

Ritus rationem afferemus, quæ ex naturali deducitur ferie actionum, quæ partim gestæ sunt, partim geruntur. Patena ad Offertorium opus est, super quam panis consecrandus imponatur. Post panis seu Hostiæ oblationem Patena statim Corporali supponitur; ea enim nihil opus est usque ad Communionem; hinc est, quod in Missis privatis Sacerdos eam Corporali subjicit, & in Missis cantatis traditur Subdiacono, qui eam velo involutam teneat. Atque inde fit, ut cum dicit Sacerdos *Libera nos, quæsumus Domine*, appetente tempore, quo se communicet, & adstantibus Eucharistiam præbeat, ubi Patena opus est, ipsemet in Missa privata, eo quem ostendimus modo, Patenam prehendit, in Missa vero cantata Subdiaconus Sacerdoti eam tradit celebranti. Vid. Pouget Institut. Catholicar. tom. 2. pag. 870. ubi illud etiam observat, in Ecclesiis, ubi mos est, ut Diaconus Patenam Populo ostendat, idcirco fieri, quo ad Communionem Populus invitetur. Jam vero Sacerdos Patena sibi Crucis signum ducit, eamque osculatur, quia Patena instrumentum est pacis, & vas ubi sacra ponitur Eucharistia, quæ Christianorum est pax; eaque utitur ad signum sibi Crucis faciendum; per Crucem enim Christus ea omnia disjecit, quibus pax nostra perturbatur: *Ipse est pax nostra &c. Solvens inimicitias in carne sua*, inquit Apostolus ad Ephesios; ideo vero Patena Hostiæ subjicitur, quo facilius tolli possit Hostia jam jam frangenda, ut mox dicemus. Vide Le Brun tom. 1. pag. 571.

bendi Velum Patenæ ducta ex naturali ferie actionum.

CAPUT XX.

De infractione Hostiæ usque ad Communionem.

1. Missa procedit, & Sacerdos facta genuflexione surgit, manu sumit Hostiam, quam supra Calicem tenens utraque manu bifariam frangit dicens: *Per eumdem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum*. Dimidium illud Hostiæ, quod habet in dextera, ponit super Patenam, & ab altero dimidio, quod reliquum habet in sinistra, fragmentum detrahit dicens, *qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus*. Quibus prolatis verbis dimidium illud Hostiæ cum altero jungit, quod posuit in patena, ac manu dextera fragmentum illud tenens supra Calicem elata dicit voce: *Per omnia sæcula sæculorum*; Minister respondet: *Amen*; Tum Sacerdos ipso fragmento terna Crucis signa supra Calicem ducit dicens: *Pax Domini sit semper vobiscum*; Minister respondet: *Et cum spiritu tuo*. Denique Sacerdos fragmentum illud in Calicem immittit dicens: *Hæc commixtio & consecratio Corporis, & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi fiat accipientibus nobis in vitam æternam. Amen*.

De infractione Hostiæ.

2. In nostra Rubrica legitur: *frangitur Hostia*; sed in Liturgicis Ritus Ambrosiani libris inter formulas, quas habet Canon, est quædam ejusmodi: *Corpus tuum frangitur Christe, Calix benedicitur*: quibus nonnemo non mediocriter est commotus. Est enim Fidei Catholicæ dogma, integrum

Formula Ambrosiani Ritus in fractura Hostiæ.

Christi corpus esse in quolibet Hostiæ fragmento, integrumque a Fidelibus sumi in quacumque Hostiæ particula:

A sumente non concisus,
Non confractus, non divisus,
Integer accipitur.

legit Romana Ecclesia in D. Thomæ Hymno de Eucharistia, qui canitur in Missa in solemnitate Corporis Christi.

Actum de ea formula expungenda a Canone.

3. Cum typis iterum imprimendum esset Missale Ambrosianum, fuere viri probitate & zelo præstantes, qui petebant, ea verba e Canone Ambrosiano expungi: quibus Joseph Antonius Saxius Ambrosianæ Bibliothecæ Præfectus Epistola Mediolani edita an. 1731. vehementer restitit, ne quidquam commutaretur.

Ea formula propugnata & retenta. Ducta est e professione Fidei Berengarii in Concilio sub Nicolao II.

4. Digna est ea epistola sacra eruditione referta, quæ legatur; nihil enim auctor prætermisit, ut ex veteribus Ecclesiasticis monumentis probaret, eam formam loquendi fuisse adhibitam, *Corpus Christi frangitur*: nam Professionis Catholicæ formulam esse observavit, quam Berengario præscripsit Humbertus Cardinalis, quamque ipse Berengarius recitavit in Concilio centum & tredecim Episcoporum anno 1159. præsidente Nicolao II. summo Pontifice: *Consentio* &c. *Panem & Vinum, quæ in Altari ponuntur, post Consecrationem non solum Sacramentum, sed etiam verum Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse, & sensualiter non solum Sacramento, sed in veritate manibus Sacerdotum tractari & frangi, & Fidelium dentibus atteri.* Contendit autem, Ambrosianam Ecclesiam ex hac Berengarii Palinodia ac Fidei Catholicæ Professione verba illa traxisse, *Corpus tuum frangitur Christe*. Verba illa denique ex Pontificali Romano expendit, quæ profert Episcopus in benedictione Patenæ: *Oremus fratres dilectissimi, ut divinæ gratiæ benedictio consecret, ac sanctificet Patenam, ad confringendum in ea Corpus Domini nostri Jesu Christi.*

Accidentia ut appellantur a Constantiensi, seu species ut a Tridentina Synodo, remanent post Consecrationem.

5. Facta Consecratione remanent panis & vini quantitas, color, & sapor, quæ in Constantiensi Concilio Accidentia vocantur, & communiter ita loquuntur Theologi: *Accidentia panis non remanent sine subjecto in Sacramento Altaris*, qui fuit Wicleffi error in eodem Concilio damnatus; & in Tridentina Synodo species appellantur sess. 13. can. 2. ubi anathemate damnat, qui negaverit *mirabilem illam & singularem conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem manentibus dumtaxat speciebus panis & vini*. Post consecrationem panis re ipsa sub illis accidentibus subest Corpus, sanguis, anima, & Divinitas Domini nostri Jesu Christi. Non est ibi amplius substantia panis; remanent accidentia seu species *sine subjecto substantiali*, ut loquuntur Scholastici, qui adhuc inter se digladiantur, utrum remaneant, necne *sine subjecto accidentali*. Thomistæ enim docent saporem, gravitatem, coloremque panis & vini quantitati inesse tamquam accidentali subjecto.

Confessio Berengarii a D.

6. Qua constabilita doctrina, formula Ambrosiani Canonis, *Corpus tuum fran-*

frangitur Christe, facile explicari potest. D. Thoms 3. par. q. 77. art. 7. quæstionem proponit, *Utrum species sacramentales frangantur in hoc sacramento*; & respondet affirmando. Tertio autem loco ita sibi objicit: *Ejusdem videtur esse manducari, frangi, & masticari; sed verum Christi Corpus est quod manducatur, secundum illud Joannis 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem; Ergo Corpus Christi est, quod frangitur, & masticatur. Unde & in Confessione Berengarii dicitur: Consentio sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & corde & ore profiteor, panem & vinum, quæ in Altari ponuntur, post Consecrationem verum Corpus & Sanguinem Christi esse, & in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, & Fidelium dentibus atteri: non ergo fractio debet attribui sacramentalibus speciebus*. Cui objectioni in hunc modum respondet: *Ad tertium dicendum, quod illud quod manducatur in propria specie, ipsum & frangitur & masticatur in sua specie. Corpus autem Christi non manducatur in sua specie, sed in specie sacramentali; unde & super illud Joann. 6. Caro non prodest quidquam, dicit Augustinus: Hoc est intelligendum secundum illos, qui carnaliter intelligebant. Carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur. Et ideo ipsum Corpus Christi non frangitur nisi secundum speciem sacramentalem. Et hoc modo intelligenda est confessio Berengarii, ut fractio & attritio dentium referatur ad speciem Sacramentalem, sub qua vere est Corpus Christi*.

Thoma explicata.

7. Incorruptibile & impassibile est Corpus Christi, & totum est sub qualibet vel minima parte, quod fracturæ non convenit; nec nisi accidentia seu species frangi possunt. Atque juxta hanc doctrinam D. Thomæ Ecclesia in eodem Hymno, quem supra memoravimus, in Festivitate Corporis Domini canit:

Revera non Corpus Christi, sed species franguntur. Sed dici potest frangi Corpus Christi ex communicatione idiomatum.

Fracto demum Sacramento &c.
Nulla rei fit scissura,
Sola signi fit fractura,
Qua nec status nec statura
Signati minuitur

ubi vox *signi* Sacramentalem speciem significat. Itaque si accurate & theologice loquamur, non est dicendum: *Frangitur Corpus Christi*, sed *franguntur species*: quamquam theologice etiam dici potest: *frangitur Corpus Christi*; nam etiam in Eucharistia idiomatum communicationi locus esse potest, ut idem advertit Saxius in sua epistola, & antea jam observaverat Juveninus de Sacramentis dissert. 4. q. 4. de Eucharistia ut est Sacramentum cap. 4. *Propter intimam & mirabilem specierum cum corpore Christi conjunctionem communicatio idiomatum aliquo modo locum habet in Eucharistia, ita ut actiones externæ, quæ sunt circa species, tribuantur rebus, quæ sub iis continentur; quemadmodum (servata debita proportione) quæ humanæ tantum naturæ proprie conveniunt, de Filio Dei propter unionem hypostaticam dicuntur*.

8. In hunc igitur modum explicatur illud in Ambrosiana Liturgia, *frangitur*

Qui corpus existimans

non esse nisi magnitudinem, iis difficile est totam hanc rem explicare.

gitur *Corpus Christi*; quod in aliis etiam Ecclesiasticis monumentis occurrit. Nescimus autem, utrum satis feliciter rem expediant, qui corporis naturam ponunt in magnitudine, nec vera & absoluta accidentia admittunt, distincta a materia: nam juxta Catholicam Fidem confitentur, post Consecrationem jam non amplius remanere panis & vini substantiam, sed species, magnitudinem scilicet, colorem, figuram, saporem; contendunt vero Deum per se & proxime in nostros sensus agere, & coram Pane Eucharistico easdem modificationes in anima nostra & impressiones operari, quas ipse panis ante Consecrationem operabatur, & adhuc si ad pristinam restitueretur substantiam, operaretur. Novimus eos respondere, Corpus Christi non frangi per fractionem in se; esse enim incorruptibile, impassibile, & totum sub qualibet parte; posse tamen frangi *per fractionem a se;* perinde ac si fracto corpore humano, in ejus membris fractis & divisis vellet Deus rationalem animam conservare, quo casu rationalis quidem anima non divideretur *in se ipsa*, sed *a seipsa* divideretur *localiter; propterea quod*, ut dicunt, *non jam esset in continuo quodam spatio totali corporis, sed in pluribus spatiis separatis totali illi continuo æquivalentibus.* Sed aliis non satisfacit hæc responsio. Cum enim Eucharistia sit Sacramentum permanens, duabus necessario constare debet rebus, quæ *simul permaneant*, & quarum una sensibilis sit: quod si species ex parte Hostiæ consecratæ non sunt aliquid reale, illud inferunt, fracta in plures partes Hostia, fracturam, quæ realis est, in ipso Christi Corpore fieri; nihil enim aliud quidquam esse reale ex eorum doctrina, in quo fieri fractura possit, quod sana respuit Theologia, ut jam explicuimus. Huc accedit, quod sæculo XII. orta controversia, cui occasionem dedit Palinodia Berengarii, utrum, cum frangitur & in plures partes dividitur Eucharistia, species, an Corpus Christi frangantur; quibusdam autem cum Petro Abailardo contendentibus, specierum tantummodo fieri fracturam, contra Valtero Monasterii Parisiensis S. Victoris Abbate, & Abaudo itidem Abbate docentibus, fracturam & divisionem fieri in Corpore Christi, non ad posteriorem, sed ad priorem sententiam Ecclesia voluit accedere.

Hostiæ fractura fit ex ipsa Christi Domini institutione Eucharistiæ. Liturgiæ omnes habent fracturam Hostiæ.

9. Sed hæc obiter dicta sunto. Igitur ad institutum nostrum regredientes dicimus primo, frangi Hostiam, quia Dominus Jesus in institutione Eucharistiæ accepit panem in sanctas manus suas, benedixit, fregit, deditque Discipulis suis dicens: *Hoc est Corpus meum:* idque jussit Apostolos in sui facere memoriam. Proinde in Actis Apostolicis cap. 2. scriptum est, Fideles perseverare consuevisse *in communicatione fractionis panis*. & D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 10. ait: *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* nullaque Liturgia est, in qua Hostiæ fractura non præscribatur.

De fractura Hostiæ apud Græcos & Mozarabes.

10. Secundo loco dicimus, juxta consuetudinem Græcorum Hostiam dividi in partes quatuor, quarum alteram sumit Sacerdos, qui celebrat; altera dispertitur Populo; tertia reservatur infirmis; quarta denique in Calicem immittitur, & cum Christi Sanguine commiscetur. Qui Mozarabum sequuntur

ritum,

ritum, Hostiam dividunt in partes novem, quarum cuique alicujus ex Christi Mysteriis nomen imponunt. Primam *Incarnationem* nominant; secundam *Nativitatem*; tertiam *Circumcisionem*; quartam *Transfigurationem*, seu *Apparitionem*; quintam vocant *Passionem*; sextam *Mortem*; septimam dicunt *Resurrectionem*; octavam appellant *Gloriam Christi in Cœlo*; nonam denique *Jesu Christi Regnum*, cum veniet judicaturus vivos & mortuos.

11. Occidentalis Ecclesia Hostiam dividit in partes tres, quarum unam in Calicem injectam Sacerdos sumit cum Sanguine, reliquas duas sumit seorsum a Sanguine, qui Calice continetur. Atque hæc est disciplina, quæ invaluit: neque tamen idem semper est factitatum; olim enim Hostia in tres dividebatur partes, quarum una immittebatur in Calicem, alteram manducabat Sacerdos, tertia, quia qui consecrabatur panis, major erat & latior, quam quo nunc utimur, in plures frangebatur particulas adstantibus, vel infirmis communicandis; cujusmodi Ritus etiamnum extant in Missa solemni Summi Pontificis quædam vestigia, & in Missa quæ celebratur in Consecratione Episcopi. Summus Pontifex, cum solemniter celebrat, Hostiam in partes dividit tres; ex his unam immittit in Calicem; ipse sumit alteram; tertiam in duas dividit particulas, communicandis Diacono & Subdiacono: in Episcopi autem Consecratione, Episcopus consecratus Hostiam in tres partes dividit, quarum unam injicit in Calicem, altera ipse se, tertia Episcopum, qui consecratur, communicat, ut videre est apud Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 11. n. 4. & lib. 2. cap. 15. n. 4. & in Pontificali Romano de Consecratione Episcopi.

De eadem penes Latinos.

Ritus antiquus, cujus extant reliquiæ in Missa Romani Pontificis, & in Consecratione Episcopi.

12. Tertio, plures rationes mysticas sacrorum Rituum Scriptores afferunt, cur Hostia in tres partes frangatur, quas vide apud S. Bonaventuram tract. de Exposit. Missæ cap. 4. §. *Sed antequam*, Ernulphum Episcopum Roffensem in Epist. ad Lambertum in Spicilegio Dacherii tom. 2. Hugonem de S. Victore lib. 2. de Sacramentis cap. 10. Nos vero satis esse putamus, quæ hac de re scripsit D. Thomas, afferre. Itaque 3. par. q. 83. art. 5. ad octavum, sequutus Can. *Triforme* de Consecrat. dist. 2. ait S. Doctor, Hostiam, quæ immittitur in Calicem, significare in Cælo cum corpore & anima esse Christum, B. Virginem, & si qui alii Sancti cum corporibus sunt in gloria: partem, quam sumit Sacerdos, innuere ambulantes adhuc in terra, qui Sacramentis utuntur, & ita *passionibus conteruntur*, ut panis comesus dentibus atteritur; tertiam denique partem, quæ olim in Altari pro infirmis reservabatur, significare eos, quorum corpora usque ad judicii diem jacebunt in sepulcro, animæ vero sunt vel in Purgatorio, vel in Cœlo. Nec absimilis est explicatio Innocentii III. qui lib. 5. Mysterior. Missæ cap. 3. ita scribit: *Una pars est ipsum Caput, videlicet Christus, qui & Caput est & pars Corporis. Altera pars sunt illi, quorum corpora requiescunt in tumulis, & animæ regnant cum Christo &c. Tertia pars in Calicem ponitur, significans eos, qui adhuc in passione consistunt, donec ab hac vita migrantes ad Caput suum transeant, ubi nec moriantur amplius, neque ullatenus patiantur.*

Rationes mysticæ dividendi Hostiam in tres partes.

Ad-

Addit D. Thomas, obsolevisse ætate sua consuetudinem reservandi usque ad finem Missæ tertiam Eucharistiæ partem, eamdem nihilominus stare significationem: *Hic tamen Ritus non servatur modo, ut scilicet una pars servetur usque ad finem Missæ, propter periculum; manet tamen eadem significatio partium*. Illud etiam tradit D. Thomas, quosdam fuisse, qui dicerent Hostiæ partem, quæ injicitur in Calicem, eos, qui adhuc vivunt in terris, significare; earum vero, quæ extra Calicem remanent partes, alteram quæ reservatur, plene beatos significare quantum ad animam & corpus, alteram quæ comeditur, significare ceteros. Vide Sylvium in 3. part. D. Th. q. 83. art. 5.

Mystica significationes trium signorum Crucis cum Hostiæ particula super Calicem, antequam in illum immittatur.

13. Quarto, Sacerdos dicit: *Pax Domini sit semper vobiscum*, atque ad hunc modum salutat Populum, ad quem idcirco se non convertit, quod in fractione Hostiæ sit occupatus, eique per meritum Hostiæ, quam fregit, ita benedicit, & tria Crucis signa ducit super Calicem, quibus vel innuitur Christum Jesum tertia die ad vitam rediisse, ut loc. cit. *ad tertium* docet D. Thomas: *Repræsentatur Resurrectio tertia die facta per tres Cruces, quæ fiunt ad illa verba: Pax Domini sit semper vobiscum*; vel significatur, sanctissimam Trinitatem Christi crucifixi animam ejus corpori reddidisse. *Et ideo* (ait Innocentius III. lib. 6. Mysterior. Missæ cap. 2.) *ter signum Crucis producitur cum Hostia super Calicem, quia virtus Trinitatis animam Crucifixi reduxit ad carnem, ne derelinqueret animam ejus in inferno, nec daret carnem ejus videre corruptionem*; vel tres significantur sanctæ mulieres, quæ Christum quærebant ad ostium monumenti, ut eodem loco pergit Innocentius III. his verbis: *Vel ideo tres Cruces fiunt cum Hostia super os Calicis, quia tres mulieres quærebant Crucifixum ad ostium monumenti: unde, Quid quæritis viventem cum mortuis? Os ergo Calicis in hoc loco significat ostium monumenti*.

Olim Episcopus, & apud Mozarabes quilibet Sacerdos ante sumtionem Eucharistiæ benedicebat Populo.

14. Olim consuetudo erat, ut Sacerdos antequam diceret, *Pax Domini sit semper vobiscum*, benedictionem daret, quam Scriptores de sacris Ritibus Episcopalem appellant, quod ad Episcopum tantum pertineat. Hujusmodi Ritus deducitur ex vetustis Missalibus, quæ probe inspexit Cardinalis Bona, qui lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 16. num. 4. ait, ex libro quodam Sacramentorum Ecclesiæ Romanæ ante nongentos annos scripto se didicisse, morem fuisse quondam in hac Missæ parte indicendi jejunia quæ essent observanda, & preces, quæ pro hoc vel illo fieri deberent. Juxta Mozarabum Ritum non Episcopi dumtaxat, sed etiam cujusque Sacerdotis celebrantis erat hujusmodi benedictionem populo impertiri. Quamobrem in Concilio Toletano IV. can. 18. hæc habentur: *Nonnulli Sacerdotes post dictam Orationem Dominicam statim communicant & postea benedictionem Populo dant; quod deinceps interdicimus: sed post Orationem Dominicam, & conjunctionem Panis & Calicis, benedictio in Populum sequatur*. Videatur Mabillonius de Liturgia Gallicana lib. 1. cap. 4. num. 13. qui illud etiam observat num. 14. hunc Mozarabum Ritum ad Ecclesiam quoque Galli-

ca-

canam permanasse. De Episcopali benedictione in hac Missæ parte agit accuratissime Hugo Menardus in Notis ad Sacramentar. S. Gregorii pag. 27. *Antiqua olim fuit consuetudo, ut Episcopus, antequam Eucharistiam perciperet, Populum benediceret quibusdam conceptis precationibus, ut in toto hoc Sacramentorum libro videre est, necnon in Codicibus Rodradii, Remigii, Ratoldi, & Tiliano; atque etiam in Ordine Romano, sicut & in veteri Pontificali Romano dedicato Leoni X. Pontif. Maximo;* ubi etiam fallacia illa quorumdam Scriptorum deprehenditur, qui hanc benedictionem confundunt cum ea, qua Sacerdos Populo benedicit in fine Missæ.

Pars Hostiæ immittitur in Calicem auctoritate vetustissimarum Liturgiarum.

15. Quinto, Hostiæ pars in Calicem immittitur ex vetustissimarum Liturgiarum auctoritate & antiquissimorum Conciliorum; atque ita præscribitur in Liturgia S. Jacobi, & in Concilio Arausicano anno 441. De fermento alibi disseruimus, quod ex una ad aliam Ecclesiam, & a Summo Pontifice ad suburbicarios Episcopos mittebatur; alibi etiam ostendimus, hoc fermentum Eucharistiam fuisse; atque hic opus est illud addere, quod, ut in prioribus duobus Romanis Ordinibus legitur, Papæ ad Altare proficiscenti, ut solemniter celebraret, sanctissima Eucharistia in parvo quodam Ciborio exhibebatur, quam ante initium Missæ adorabat, atque ejus particulam in Calicem immittebat cum diceret, *Pax Domini* &c. neque hæc Eucharistiæ erat pars, quam ipse in Missa, sed quam alius in alia Missa Sacerdos consecraverat, & in Ciborio asservata fuerat. Atque se ita rem habere ex eo ostenditur, quod cum diceret *Pax Domini*, nondum fracta esset Hostia, quam ipse in Missa consecraverat.

Romanus Pontifex & Episcopus suburbicarius, ille Eucharistiam in alia Missa consecratam, hic Eucharistiam sibi missam a Papa in Calicem immittebant, deinde partem Hostiæ a se in Missa consecratæ.

16. Ea vero Hostia postea frangebatur, ejusque particula item immittebatur in Calicem: nam semper tum Episcopus suburbicarius præter Eucharistiam a Pontifice sibi missam, tum Summus Pontifex præter Eucharistiam præcedentibus diebus confectam, quæ illi ante Missæ celebrationem adoranda exhibebatur, Hostiæ particulam in Missa, quam celebrarent, consecratam in Calicem immittebant. Verba Ordinis primi Romani num. 18. & 19. hæc sunt: *Cum dixerit, Pax Domini sit semper vobiscum, faciens Crucem tribus vicibus manu sua super Calicem, mittit sancta in eum*, id est particulam Hostiæ in alia Missa consecratam. *Tum Pontifex rumpit Oblatam*, quam scilicet in eadem Missa consecravit. *Expleta confractione &c. de ipsa sancta, quam momorderat, ponit in calicem dicens, Fiat commixtio.* Et consentit cum iis secundus Ordo Romanus num. 12. & 13. *Cum dixerit, Pax Domini sit semper vobiscum, mittit in Calicem de Sancta Oblata. Sed Archidiaconus pacem dat Episcopo priori. Deinde ceteri per ordinem, & Populus, separatim viri & fœminæ. Tunc Pontifex rumpit Oblatam &c. Expleta Confractione &c. De ipsa sancta, quam momorderit, ponit inter manus Archidiaconi in Calicem faciens Crucem ter dicendo: Fiat commixtio.* Vide Le Brun tom. 1. pag. 584. & seq. Accurate more suo tractat hoc argumentum Mabillonius in Commentar. ad Ord. Romanum art. 6. n. 1. ubi postquam allata ex Ordinibus Romanis verba expendit, ait: *Duplex itaque*

taque particula mittebatur in Calicem, una scilicet ante Oblatæ fractionem, alia post fractionem ex ipsa Oblata. Adeoque prima nihil aliud esse videtur, quam particula ex antea consecrata Eucharistia, quam Pontifex ad Altare procedens adoraverat in Capsa ostensam &c. Constat igitur duplicem Eucharistiæ particulam fuisse immissam in Calicem, unam ex priori, ut quidem opinor, consecratione, alteram ex præsente. Hujus deinde ritus causam scrutatus quærit, *Cur particula ex Eucharistia servata immissa fuerit in Calicem?* & respondet: *Fortasse ut sacrificii unitas & perpetuitas hoc ritu inculcaretur.* Denique rationem affert, cur in Calicem pars injiceretur Fermenti, seu Eucharistiæ, quam Sacerdotibus Episcopus, & Pontifex Episcopis suburbicariis mittebat dicens, *hoc ritu Sacrificii unitatem commendari, atque unionem Pontificis cum Sacerdote, qui Sancta prius consecrasset, & Episcopi cum Pontifice, Fermenti, idest Eucharistiæ particulam a Pontifice antea consecratam in Calicem immittentis.*

Immissio particulæ in Calicem plena mysterii. 17. Sexto, Actio hæc particulam Hostiæ immittendi in Calicem est plena mysterii. In Missa usque ad hanc, de qua loquimur, partem Jesu Christi Passio & mors repræsentatur per Consecrationem Corporis & Sanguinis separatim factam, vi Consecrationis sub speciem panis Corpore Christi, & sub vini speciem Sanguine subeunte: & quamvis separatio hæc tantummodo mystica sit, neque enim re ipsa Corpus est sine Sanguine, nec Sanguis vicissim sine Corpore; tamen mystica hac separatione Corporis a Sanguine, & Sanguinis a Corpore expresse Christi Passio & mors nobis repræsentatur. Reliquum erat, ut gloriosa exprimeretur Christi Resurrectio; neque id concinnius fieri poterat, quam si Hostiæ particula immitteretur in Calicem, atque ita Corpus iterum conjungeretur cum Sanguine, quod bene observavit Micrologus De Ecclesiast. Observationibus cap. 17. *Unam* (fractæ Hostiæ partem) *in Calicem faciendo Crucem mittere debet cum dicit: Pax Domini sit semper vobiscum; ad designandum corporis & animæ conjunctionem in Resurrectione Christi:* & consentit Innocentius III. cit. cap. 2. *Commixtio panis & vini designat unionem carnis & animæ, quæ in Resurrectione Christi denuo sunt unitæ.*

Ejus ritus originem non esse referendam ad ritum exhibendi Communionem sub utraque specie, fuse disputatur. 18. Hujus actionis quidam originem referunt ad Ritum exhibendi Populo Communionem sub utraque specie; nam si vinum consecratum deficeret, vinum infundebatur non consecratum in Calicem, eoque particula injiciebatur Hostiæ consecratæ, idque vinum, si non consecratum, saltem sacræ contactu Hostiæ benedictum Populo præbebatur. Ita Pouget Instit. Catholicar. tom. 2. pag. 876. atque eadem habentur in Catechismo Montispessulani pag. 633. & apud Vertum tom. 4. pag. 268. Catechismi illius Auctor reliquis duobus est tempore prior; proxime post eum scripsit Vertus, qui valde illum laudat, quod commixtionis in Calice Corporis cum Sanguine originem repererit: postremus scripsit Pouget, qui hanc sententiam est amplexus, quin ullum ejus nominet Auctorem. Nos vero profitemur, non alio ritum hunc immittendi in Calicem particulam Hostiæ referri,

ferri,

ferri, quam ad causam repræsentandæ Resurrectionis Christi. Neque enim satis nobis firmum videtur hujusmodi argumentum: Cum olim Eucharistia sub utraque specie Populo præberetur, si vinum deficeret, infundebatur vinum non consecratum in Calicem, & illuc sacræ Hostiæ particula immittebatur; igitur inde factum est ut Sacerdos in Missa injiciat in vinum consecratum Hostiæ Sacræ particulam. Nam primum illud verum esse potest, quin sit causa alterius; & ut affirmari possit esse causam, demonstrare oportuit, fuisse prius tempore; quin imo etiamsi multo antea usurpatum fuerit, necesse est vetusta & sincera afferre documenta, quæ luculenter ostendant, illud posterius a priore manasse. Sed de his, quæ certe opus sunt ad illud argumentum constabiliendum, nihil loquitur illius Auctor Catechismi, nihil Vertus, nihil Pougetus. Alibi de Præsanctificatorum Missa disseruimus, quæ in Oecidentali Ecclesia Feria sexta in Parasceve celebratur. In ea Missa in vinum non consecratum pars injicitur Hostiæ die proxime anteacta consecratæ; porro alibi etiam ostendimus, nullo fulciri fundamento eorum sententiam, qui putabant vinum sacræ Hostiæ contactu consecrari; quod argumentum pertractavit Martene de antiquis Eccl. Ritib. lib. 1. cap. 4. art. 10. num. 11. Nos autem hæc non eo dicta volumus, quasi existimemus Auctorem Catechismi, Vertum, & Pougetum eam sententiam instaurare voluisse, quæ statuit vinum non consecratum sacræ Hostiæ contactu consecrari; diserte enim ii dicunt, eo contactu fieri dumtaxat benedictum. Sed de ritu illius Feriæ sextæ idcireo hic mentionem fecimus, & ideo diximus, particula Hostiæ, quæ illo die in Calicem immittitur, vinum per contactum non consecrari, ut ea, quæ in Commentario de Festis scripsimus, cum de Festo ageretur Feriæ sextæ in Parasceve, confirmaremus. Itaque ne longius a proposita quæstione digrediamur, nobis ea non arridet sententia, e consuetudine nimirum immittendi sacram Hostiam in vinum non consecratum, cum deficeret consecratum, Ritum illum ortum esse, ut in Missa Sacerdos particulam sacræ Hostiæ in sanguinem immittat. Nobis adstipulatur Le Brun tom. 1. pag. 583. atque ad ea quæ ille affert, liceat nobis addere, eum Populus sub utraque specie communicari consueverat, quod justam non liceret mensuram parare vini consecrandi, consuetudinem esse introductam ad sanguinem vinum non consecratum adjicere; neque enim deerant rationes, ut alibi dicemus, cur creditum sit ejusmodi commixtione vinum consecrari. Neque inficiamur aliquando Hostiam non modo in sanguinem, quod etiam num Græci faciunt, sed etiam in vinum fuisse intinctam. Verum hoc non licebat facere, nisi cum aut pueris, aut infirmis panis consecratus præbendus esset, qui eum non poterant deglutire, ut observat Cardinalis Bona cap. 18. lib. 2. Rerum Liturgic. num. 3. *Erat autem duplex intinctio, una cum sanguine, altera cum vino communi, & hæc etiam aliquando viguit pro pueris, & infirmis, qui panem siccum deglutire non poterant.* Præterea secluso hoc casu Panem consecratum in commune vinum intingere sacræ vetabant le-

 ges,

ges, ut videre est in Canone *Cum omne* de Consecrat. dist. 2. idque abunde probant Micrologus in suis Observationibus cap. 19. Cardinalis Bona loc. cit. & Bellarminus tom. 3. Controvers. lib. 6. de Missæ Sacrificio cap. 27. §. *Quarto objicit*. Quæ cum ita sint, quis jure contenderit, ex consuetudine, quæ in uno casu tantum toleratur, reprobatur vero in ceteris omnibus, adeo sacrosanctum Ritum traxisse originem, cujusmodi est in Missa particulam sacræ Hostiæ in vinum consecratum immittere, quod omnes præscribunt Liturgiæ, semperque in Missa usurpatum? Nec quidquam juvat dicere, Leges quidem Canonicas generatim vetasse, ne sacra Hostia in commune vinum intingeretur, non tamen prohibuisse, ne immitteretur in vinum non consecratum, ut cum deficeret vinum consecratum, Populo Sacramentum sub utraque specie præberetur. Verum ne hic quidem modus alter probabatur. Ita enim Populo revera vinum tantummodo benedictum, non consecratum præbebatur, licet Populus existimaret, se Sacramentum accipere sub specie sanguinis. Quod si forte dubitaretur, ne deesset Populo vinum consecratum, facile id suppleri poterat vinum commune addendo ad vinum consecratum. Quamobrem si etiam alter modus legibus prohibebatur, rursus robur suum constat argumento, non potuisse sanctissimum hunc ritum inde suam trahere originem.

Explicatur Oratio illa: Hæc commixtio &c.

19. Septimo, Sacerdos dum particulam immittit in Calicem, hanc submissa voce dicit Orationem: *Hæc commixtio & Consecratio Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi fiat accipientibus nobis in vitam æternam. Amen.* Quæ oratio Feria sexta Majoris Hebdomadæ omittitur; Hostia enim, ut alibi dictum est, in vinum non consecratum immittitur. Innocentius III. cap. 2. lib. 6. Mysteriorum Missæ ita explicat vocem *commixtio*, ut referri debeat *ad species panis & vini, quibus continetur Corpus & Sanguis*. Difficilius explicatur altera vox *Consecratio*. Hanc orationem habent omnes Ordines Romani, Amalarius, & Micrologus. Carthusiani eam non recitant; quod ostendit, Ecclesias Galliæ, etiamsi Ritum Romanum essent amplexæ, eam orationem omisisse, ut notat Le Brun tom. 1. pag. 589. Et Pouget tom. 2. pag. 880. testatur in quibusdam Galliæ Ecclesiis omitti vocem *Consecratio*. Bellarminus loc. cit. cap. 27. Orationis, & illius vocis *Consecratio* vetustatem probat, quam vocem ita explicat: *Neque habet aliquid incommodi ea vox, si bene intelligatur; non enim petimus, ut nunc fiat Consecratio, sed ut Consecratio antea facta sit nobis ad vitam æternam salutaris.* Illud etiam animadversione dignum est, quod, cum Corpus consecratum sub specie panis Consecratio Corporis dicatur, & Sanguis consecratus sub specie vini dicatur Consecratio Sanguinis (quamobrem S. Ambrosius lib. 1. Offic. cap. 41. S. Laurentium Diaconum inducit cum S. Xysto Papa ita colloquentem: *Experire, utrum idoneum Ministrum elegeris, cui commisisti Dominici Sanguinis Consecrationem*) Corpus & Sanguis in Calicem simul commixta dici possunt Consecratio Corporis & Sanguinis, ut advertit idem Le Brun pag. 589.

20. Sa-

20. Sacerdos dicta Oratione, *Hæc commixtio*, inclinatus in Sacramentum manibus junctis, dicit *Agnus Dei*, ter sibi pectus percutiens; & antequam sumat Eucharistiam, tres alias dicit Orationes, quarum prima expleta, si danda sit Pax, dicit *Pax tecum*; quique accipit pacem respondet, *Et cum spiritu tuo*. S. Joannes Baptista cum primum vidit Christum eum vocavit *Agnum Dei*, *Altera die vidit Joannes Jesum venientem ad se, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Alibi diximus Orationem *Agnus Dei* primo in Missam a Sergio I. fuisse introductam; quod nunc confirmamus auctoritate D. Bonaventuræ in Exposit. Missæ cap. 4. *Sequitur Agnus Dei, quod Sergius Papa instituit*. Alibi etiam docuimus, quamobrem ad tertium *Agnus Dei* non dicatur *Miserere nobis*, sed *dona nobis pacem*. Pectus sibi percutit Sacerdos in signum contritionis cordis sui, non modo cum dicit *miserere nobis*, sed etiam cum dicit *dona nobis pacem*, fortasse quia olim tertio itidem dicebatur *miserere nobis*. In Missis Defunctorum juxta nostram Rubricam Sacerdos non percutit sibi pectus, neque dicit *miserere nobis*, sed *dona eis requiem*, ut ostendat, Defunctorum se magis quam sui esse memorem; ut advertit Hugo de S. Victore lib. 3. de Missa cap. 37. cui assentitur Gavantus in Notis ad Rubricas. Scribit Micrologus cap. 18. non ex antiqua summorum Pontificum institutione tres in Missa recitari Orationes ante Communionem, sed piorum & religiosorum hominum Traditione. Micrologo assentiuntur Bellarminus, Azorius, & Gavantus, quos refert ac sequitur Bellotte in Observationibus ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 622. num. 8. *Orationem Agnus Dei introduxit Sergius I.*

21. D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 4. *in corpore*, agit de Ritu dandæ Pacis ante Communionem & docet, Populum parari ad Sacramentum percipiendum per pacem: addit in Missis Defunctorum non dari pacem, quia in Missis Defunctorum non præsenti pace Sacrificium offertur, sed pro requie mortuorum, quæ est etiam ratio, quamobrem trium harum Orationum prima ex Rubricæ præscripto omittitur: *Præparatur Populus per pacem &c. Est enim hoc Sacramentum unitatis & pacis. In Missis tamen Defunctorum, in quibus Sacrificium offertur non pro pace præsenti, sed pro requie mortuorum, Pax intermittitur*. Observavit Albaspinæus de veteribus Ritib. lib. 1. observat. 17. Missas Defunctorum non solemnes, sed privatas fuisse; Pacem vero dari consuevisse dumtaxat in solemnibus. Pax etiam omittitur in signum mœroris in Missa Feriæ VI. in Parasceve: quamobrem Procopius in Historia arcana tradit, Justinianum & Theodoram infelici ostento cœpisse possessionem Imperii Feria VI. Majoris Hebdomadæ, cum non datur Pax. *De pace: cur non detur in Missis Defunctorum.*

22. Olim dabatur Pax cum osculo; cujus consuetudinis documenta reperias apud Sacrarum Cæremoniarum Scriptores, Card. Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 16. Le Brun tom. 1. pag. 603. Pouget tom. 2. pag. 881. Menardum in Notis ad Sacramentar. S. Gregor. pag. 377. Casalium de veteribus Sacris Christianorum Ritibus cap. 59. Meratum tom. 1. par. 1. pag. 584. qui do- *Olim Pax dabatur per osculum.*

docent quando in Missis etiam privatis danda sit Pax ; atque ad hanc rem multa e sacræ eruditionis penu depromsit Binghamus tom. *6*. Originum seu antiquitatum Ecclesiasticarum pag. *299*. & seqq. Osculi hujus causam affert Isidorus de Officiis Ecclesiast. lib. 1. cap. 15. *Quarta post hæc infertur pro osculo pacis, ut charitate omnes reconciliati invicem, digni Sacramento Corporis & Sanguinis Christi consocientur, quia non recipit dissensionem cujusdam Christi indivisibile Corpus*. Viguit consuetudo dandæ pacis per osculum usque ad Innocentii III. tempora, qui ejus moris meminit lib. *6*. Mysterior. cap. 5.

Nunc Pax datur per amplexum, vel exhibetur ad osculum Tabella cum imagine Crucifixi.

23. Nunc non amplius Pax datur per osculum, sed per amplexum, vel parva quædam præbetur ad osculum Tabella, quam quidam *Osculatorium* appellant, in qua Crucifixi imago depicta est. Card. Bona loc. cit. existimat osculo sive amplexum, sive Tabellæ osculum fuisse a Franciscanis Fratribus substitutum, qui cum aliquot mutassent Ritus, etiam hunc non sine ratione propter malitiam hominum mutandum existimarunt. Ac de ea ratione, quamobrem mos introductus fuerit, ut ad osculum Tabella præberetur, consentit Bellotte in Observation. ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. *624*. num. 12. Christianorum enim oscula non quidem generali, sed singulari quorumdam hominum malitia, in ejusmodi oscula abierant, quæ per viam sibi occurrentes Ethnici vicissim amicitiæ causa sibi offerebant ; quam consuetudinem licet a Tiberio gravibus causis, teste Tranquillo, sublatam, quasi ex ipsa lege, qua prohibebatur, majores vires sumsisset, firmius invaluisse novimus ex Martiale lib. *7*. epigramm. *94*. ad Linum, & lib. 11. ad Bassum *99*. Sacerdos antequam det per amplexum pacem, osculatur Altare, ut ostendat se pacem dare non posse, nisi a Christo, cujus figura est Altare, pacem prius acceperit. Olim non Altare Sacerdos osculabatur, sed Hostiam, quem Ritum jam obsoletum qui nunc adhiberet, reprehensione non careret. De hujusmodi osculo, quod etiam Sanctum appellatur, loquitur Apostolus cap. *16*. ad Rom. Epist. 1. ad Tessalonic. cap. 5. & 1. ad Corinth. cap. *16*. *Salutate invicem in osculo sancto:* & B. Petrus Apostolus Epist. 1. cap. 5. *Salutate*, inquit, *invicem in osculo sancto*. De eodem osculo loquitur etiam Tertullianus lib. 1. de Oratione, & lib. 2. ad uxorem, Athenagoras Oratione ad Christianos, D. Augustinus serm. *83*. *de Diversis*, Chrysostomus lib. 1. de Compunctione, Gregorius lib. *3*. Dialogor. cap. *36*. & Anastasius Synaita Oratione de sacra Synaxi. Græci dant pacem ante Præfationem, in Missa ; ceterique Orientales, atque etiam Mozarabes. Apud Maronitas mos est, ut ante Præfationem Sacerdos pacem det Altari & sacris Mysteriis dicens : *Pax tecum Altare Dei, & pax mysteriis sanctis positis super te*; deinde ad Ministrum : *Pax tibi Minister Spiritus Sancti*, cui Minister respondet : *Veni in pace, Pater noster, Sacerdos candide ;* postea in Populo Fideles sibi vicissim dant pacem. Vid. Perimezzium dissert. 8. tom. 1. ubi de præsenti hac, quæ apud nos invaluit, consuetudine cum Cardinali Bona consentit.

CA-

CAPUT XXI.

De Communione Sacerdotis.

Vetustissimus est Ritus in Communione recitandi verba Centurionis: Domine non sum dignus.

1. Dicta Oratione tertia, quæ incipit *Perceptio*, Sacerdos genuflectit, surgit, & voce submissa dicit: *Panem cœlestem accipiam, & nomen Domini invocabo;* duobus sinistræ manus digitis pollice & indice duas Hostiæ partes apprehendit, mediam tenens Patenam inter digitum indicem & medium; ac dextera ter sibi pectus percutiens ter dicit clara voce: *Domine non sum dignus*, terque submissa voce ait, *ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea*. Verba illa, *Panem cœlestem accipiam, & nomen Domini invocabo*, sunt ex Psal. 115. & illa, *Domine non sum dignus* sunt verba Centurionis, quem tradit Matthæus cap. 8. orasse Christum Jesum, ut domum suam veniret, suumque puerum sanitati restitueret, in quibus verbis parva est quædam immutatio. Centurio enim dixit: *Sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus*. Sacerdos vero: *Sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea*. Origenes Homil. 5. ad aliquot Euangelii loca meminit consuetudinis recitandi ea verba ad Communionem: *Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane, & poculo frueris, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum ingreditur. Et tu ergo humilians te ipsum, imitare hunc Centurionem, et dicito: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum*: Et Chrysostomus Homilia de S. Thoma Apostolo Fideles cohortans, ut pura mente Eucharistiam accipiant, *Dicamus*, inquit, *Redemtori: Domine non sum dignus, ut intres sub tectum animorum nostrorum: quia tamen tu a nobis teneri vis, de tua freti indulgentia ad te accedimus*.

Actiones in sumenda Hostia & bibendo Calice.

2. Postquam dixit ter, *Domine non sum dignus*, pollice & indice dexteræ accipit duas Hostiæ partes a sinistra manu, eademque Hostia se ipse Crucis signo signat dicens: *Corpus Domini Nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam æternam, Amen*: & se inclinans reverenter sumit utramque Hostiæ partem, quibus sumtis Patenam, quam usque adhuc sinistra manu tenuerat, deponit super Corporale, & erigens se junctis manibus ante faciem, aliquantisper quiescit. Deinde depositis manibus dicit secreto: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Quæ verba sunt e Psal. 115. discooperit Calicem, genuflectit, se erigit, accipit Patenam, inspicit Corporale, colligit fragmenta cum Patena, si qua in eo sint; pollice & indice dexteræ manus Patenam supra Calicem, & ipsos digitos extergit, ne quid in iis fragmentorum remaneat, dextera Calicem accipit, Patenam sinistra tenens, & dicit: *Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo; laudans invocabo Dominum, & ab inimicis meis salvus ero*; quæ postrema verba sunt ex Psal. 17. & signans se signo Cru-

cis cum Calice dicit: *Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam æternam. Amen*: & manu sinistra supponens Patenam Calici ad eam altitudinem sublato, ut ex eo possit bibere, reverenter sumit totum Sanguinem cum particula in eo posita. Deinde secreto dicit Orationem: *Quod ore sumsimus Domine*, & super Altare porrigit Calicem Ministro in cornu Epistolæ, quo vinum fundente, se purificat; postea vino & aqua pollices & indices abluit super Calicem, quos purificatorio extergit, interim dicens: *Corpus tuum Domine, quod sumsi &c.* deinde idem vinum & aquam sumit.

Sacerdos stans Eucharistiam sumit.

3. Sunt quædam in actionum serie digna quæ considerentur. Quivis Episcopus seu Sacerdos stans Eucharistiam sumit; summus Pontifex itidem post fractionem Hostiæ *ad solium ascendit* (ait Rocca tom. 1. pag. 10. Edit. Romanæ anni 1719.) *ibique consistit, & stans erectus complicatis manibus Eucharistiæ Sacramentum expectat*, nec prius sedet quam os & digitos purificaverit: *digitis jam & ore inter hæc facienda purificatis, mitra insignitus & sedens lavat manus*. Consonat Auctor tractatus de Missa & Divino Officio Parisiis iterum editi ann. 1714. pag. 166.

De Communione Summi Pontificis.

4. Illud autem prætermitti non potest, Romanos quosdam Pontifices in solemni Missa in solio sedentes, facie ad Populum conversa, Eucharistiam sumere consuevisse, ut Christi Passio & mors exprimeretur, qui propalam passus & mortuus est in conspectu omnium, quotquot nefariæ Crucifixioni adfuere; nunc vero Summum Pontificem, cum solemnem celebrat Missam, se aliosque communicare facie quidem ad Populum conversa, sed pedibus stantem in solio, corpore tamen inclinato, cum & ipse suscipit, aliisque præbet Eucharistiam, quam corporis inclinationem tum debita veneratio, tum etiam ipsa necessitas postulat, cum Eucharistia ceteris dispertienda sit, qui ad inferiores Cathedræ gradus in genua procidentes eam suscipiunt. Hinc est, quamobrem Pontifex Populo procul & exadverso in faciem eum adspicienti videatur sedens communicare, ut bene observavit post S. Bonaventuram Rocca de solemni Communione summi Pontificis, & Casalius de veteribus Sacris Christianorum Ritibus cap. 81. pag. 333. edit. Romanæ anno 1647.

Particulam Hostiæ immissæ in Calicem olim cum Sanguine, qui superesset, Episcopus sumendum delinquebat Diacono & Subdiacono, & nunc Romanus Pontifex.

5. Episcopi etiam & Sacerdotes cum Sanguine sumunt particulam quoque Hostiæ in Calicem immissam. Olim tamen alius erat Ritus Episcopis, qui eam particulam sumendam relinquebant Diacono & Subdiacono cum Sanguine, qui superesset, ut observat Le Brun tom. 1. pag. 633. quem morem adhuc retinet in Missa solemni Romanus Pontifex, ut colligitur ex Cæremoniali, & testatur Cardinal. Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 17. num. 8. in fine.

De purificatione Calicis & digitorum.

6. De purificatione quæ post Communionem fit solo vino, loquitur Innocentius III. in cap. *Ex parte* de Celebrat. Missar. his verbis: *Semper Sacerdos vino perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ Sacramentum, nisi cum eadem die aliam Missam debuerit celebrare, ne si forte vi-*

num

num perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret: e qua Decretali apparet, sacerdotem post Communionem vinum bibere. D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 5. in responsione ad decimum de hac eadem purificatione ita loquitur: *Dicendum, quod vinum ratione humiditatis suæ est ablutivum, & ideo sumitur post susceptionem hujus Sacramenti ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant; quod pertinet ad reverentiam Sacramenti*. Et meminit textus supra allati ex Innoc. III. Eodem loco loquitur etiam S. Doctor de digitorum ablutione cum vino & aqua, nec innuit hanc ablutionem a Sacerdote assumi: *Eadem ratione perfundit vino digitos, quibus Corpus Christi tetigerat*: sunt verba S. Doctoris loc. cit. Durandus lib. 4. cap. 55. loquitur de ablutione digitorum in vino & aqua, & diserte ait, hanc ablutionem olim in locum mundum conjici consuevisse; nunc vero ob reverentiam Sacramenti, & propter periculum ne quod fragmentum digitis, aut Calici aliqua sanguinis gutta adhæserit, Sacerdos etiam vinum hoc bibit aqua mixtum, cum quo digitos sibi extersit, ut observat Gavantus ad Rubricas Missalis. Cardinalis Bona lib. 2. cap. 20. num. 1. ingenue fatetur incompertum esse, quid potissimum remotioribus ab hac ætate nostra temporibus majores nostri fecerint, ne quid de Sanguine in Calice, aut de Corpore in Patena restaret reliquiarum; tuto tamen dici posse, Ministros Altaris omnem adhibuisse diligentiam, ne quid remaneret præter particulas, quæ communicandis infirmis asservabantur. Itaque, ut jam diximus, nunc Sacerdos vinum sumit, seu, ut vocant, purificationem, & vinum & aquam seu ablutionem; ac ne quid remaneat de Corpore aut Sanguine, quod potissimum volumus, S. Pius V. ad Archiepiscopum Tarraconensem scripsit, sumenda esse ab ea Calicis parte, e qua haustus fuerit sanguis. Vide Septalam tract. de Myster. Missæ cap. 36. n. 10. Casum proponit Pontas Dictionar. Verbo *Missa* cas. 27. de Sacerdote, qui in regione vini minime feraci, ubi propterea vinum sit maximi pretii, tum in prima tum in secunda purificatione utitur sola aqua; ac quærit utrum peccet: respondet affirmando, quia facit contra præceptum & usum Ecclesiæ, & sacræ etiam Tridentinæ Synodi, quæ novos Ritus in Missa novasque cæremonias omnino prohibet, ritusque tantum ab Ecclesia usurpatos probatosque jubet adhiberi.

Purificatio digitorum olim non bibebatur, sed conjiciebatur in locum mundum.

Peccaret Sacerdos qui ad utramque purificationem aquam adhiberet.

7. Antequam de Sacerdotis Communione nostrum hunc sermonem concludamus, illud minime prætereundum arbitramur, quosdam esse Scholasticos, qui in Communione existimant Sacrificii essentiam consistere; ita ut Consecratio juxta eorum sententiam sit actio quædam prævia ac præparatoria ad sacrificium. Solido firmoque inniti fundamento videtur ea sententia, ita tamen ut Oblatio & Communio partes sint Sacrificii, ut scholæ loquuntur, integrales; quam opinionem magno apparatu validisque tuetur rationibus Auctor Collationum Lucionensium part. 5. collat. 13. quæst. 3. Sed ad D. Thomæ doctrinam propius accedere eam sententiam, quæ neque in Consecratione, nec in Sacramenti consummatione dumtaxat, sed in utraque statuit Eucharistici Sacrificii essentiam, probant Salmanticenses Cursus Theo-

Sacrificii essentia in Consecratione consistit.

Oblatio & Communio sunt partes integrales Sacrificii.

Theolog. tom. 11. tract. 23. de Eucharist. disput. 13. dub. 2. ubi, qui plura velit, rem pro dignitate digestam reperiet.

CAPUT XXII.

De Communione Populi.

Ritus qui servantur a Sacerdote Eucharistiam ministrante adstantibus.

1. SI qui eorum, qui Missæ adsunt, Eucharistiam velint percipere; postquam Sacerdos sumsit sub utraque specie Sacramentum, Minister recitat *Confiteor*, & Sacerdos ad eos, qui ad mensam accedunt Eucharisticam, conversus recitat Orationes *Misereatur vestri*, & *Indulgentiam &c.* ubi Minister responderit *Amen*, Sacerdos se ad Altare convertit, genuflectit, accipit Pyxidem, & dextera tenens Corpus Christi, conversus ad eos, qui Sacramenti fieri volunt participes, semel dicit: *Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccata Mundi*, deinde ter dicit *Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea.* Tum unicuique porrigit Sacramentum, faciens cum eo signum Crucis supra Pyxidem, & singulis dicit: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam. Amen.* Unicuique autem, qui Eucharistiam sumserit, Minister vinum præbet, quo, si velit, hausto deglutire possit particulæ fragmenta, si quid ori vel gutturi hæserit. Disciplina est etiam passim recepta, ut mundum linteum Communicantibus apponatur, ut si forte Hostia aut ejus pars vel de manu Sacerdotis elaberetur, vel de ore ejus qui communicatur, mundus sit, quo possit decidere.

In ordinatione Presbyteri cum Episcopus eum communicat, non dicitur Confiteor.

2. Fatetur Gavantus, nulla extare vetera monumenta, quibus probari possit, olim *Confiteor* ante Communionem dici consuevisse: hanc tamen consuetudinem valde probat. Et le Brun tom. 1. pag. 644. ait, hunc ritum recitandi *Confiteor*, & Orationem *Misereatur vestri*, ortum e consuetudine Ordinum Mendicantium sæculo XIII. In Ordinatione Presbyteri, cum Episcopus eum communicat, omittitur *Confiteor*, *Misereatur*, & *Indulgentiam &c.* ut habetur in Pontificali Romano: *Presbyteri ante Communionem non dicunt Confessionem, nec datur eis absolutio, quia concelebrant Pontifici. Propterea, si non sunt alii Ordinati, confessio & absolutio prædictæ* (idest *Misereatur & Indulgentiam*) *omittuntur*; Episcopus autem ordinatum Presbyterum communicans ait: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat te in vitam æternam*; & Sacerdos respondet *Amen*; quæ verba quidam religiosæ cuidam tribuunt Traditioni; sed hunc ritum valde vetustum esse constat: nam in vita S. Gregorii, quam scripsit Joannes Diaconus, proditum est, dum S. Pontifex Eucharistiam cuidam fœminæ præberet proferens ea verba, eamdem fœminam risisse; & interrogatam, quamobrem risisset, respondisse, nescire se, qui dici potuisset Corpus Christi esse illam particulam, quam ipsa obtulisset, suisque manibus, antequam offerretur, subegisset.

Antiquus ritus dicendi: Corpus Domini nostri Jesu Christi &c.

3. Lo-

3. Locus hic fortasse est, ubi diversi exponantur modi, quibus Eucharistia antiquitus distribuebatur. Sed illud tantum observabimus, remotioribus ab hac ætate nostra temporibus Eucharistiam in manus communicandorum tradi consuevisse, qui postea eam in os sibi injiciebant: quamobrem Tertullianus libro de Idololatria exclamat adversus eos Christianos, qui Idola Gentibus effingebant: *Eas manus admovere Corpori Domini, quæ Dæmoniis corpora conferunt. O manus præcidendæ!* Alia loca ex D. Cypriano collegit Pamelius Lib. 1. Liturgic. Nec illud prætermittendum est, cum viris tantum adhiberi consuevisse hujusmodi Ritum; fœminis enim tradebatur Eucharistia in linteum mundum, quod *Dominicale* appellabant, seque ipsæ communicabant. Ad hunc Ritum respicit D. Augustinus serm. 252. de Tempore, edit. Lovan. novæ edit. 229. in appendice: *Mulieres quomodo nitidum exhibent linteolum, ubi Corpus Christi accipiant, sic corpus castum, & cor mundum exhibeant.* Et in Concilio Antissiodorensi can. 36. habetur: *Non licet mulieri nuda manu Eucharistiam accipere*; & can. 42. *Ut unaquæque mulier, quando communicat, Dominicale suum habeat; quod si qua non habuerit, usque ad alium diem Dominicum non communicet.* Baronius ad ann. Christi 57. num. 146. observat, olim sumturis Eucharistiam quasdam mensulas spongia expolitas apponi consuevisse; & Cardinalis Bona lib. 2. Rer. Liturgic. cap. 17. n. 3. ait mensulis *hodie linteamina successisse, ut si quid forte decidat, his excipiatur.*

Olim viris Eucharistia tradebatur in manus, fœminis in linteum mundum.

4. Quoad vinum, quod jam Eucharistia refectis exhibetur, quo sibi os purificent, Vertus tom. 4. pag. 269. & seq. existimat, hanc consuetudinem reliquias esse Communionis, quæ sub utraque specie dabatur Populo. Verum Le Brun tom. 1. pag. 651. pluribus documentis probat, vinum exhiberi ad os extergendum, ut ne qua particula Hostiæ dentibus hæreat, ac monet cavendum a cerebrosis Verti opinionibus. Ad ea, quæ affert Le Brun, illud accedit, quod inter ea, quæ in D. Chrysostomo ejus inimici criminabantur, teste Palladio, eum accusarunt, quod *admonebat omnes, ut post Communionem aquam aut pastillum degustarent, ne cum saliva aut pituita aliquid e symbolo Sacramenti præter voluntatem expuerent, quod primus ipse faciebat.* Hæc S. Chrysostomi consuetudo postea confirmata fuit Monachorum Regulis, aliisque authenticis factis, quibus vel præscriptum, vel usurpatum est, quod D. Chrysostomus monuerat. Vide Martene cit. lib. 1. cap. 4. art. 10. n. 15.

Vinum præbetur communicantibus ad os extergendum, quæ consuetudo vetusta est.

5. Quæ omnia luculenter declarant, consuetudinem bibendi vinum post Communionem fuisse inductam vel ad os extergendum, vel ad Eucharistiæ fragmenta in stomachum facilius demittenda, si qua forte palato hæsissent aut gutturi, aut ne quod fragmentum expueretur; non autem ad retinendam aliquam faciem Communionis sub vini specie, ut putat Vertus; qui aliquo modo excusari posset si dixisset, vetitum esse, post sublatam Laicis Communionem sub utraque specie, ne deinceps iis purificatio exhiberetur in Calice, ne crederent, bibendo ex Calice se Eucharistiam sub specie vi-

Vertus confutatus.

ni accipere: *In exhibenda Laicis sacra Communione partum sit vas, quod formam Calicis non præseferat, ex quo sumatur ablutio post Communionem Eucharistiæ*; verba sunt Concilii Provincialis Bituricen. anno 1584. habiti in can. 12. tit. de Eucharistia. Et Concilium Aquense anno 1585. *Clericus, qui Confessionem recitavit, accepto vase purificationis, quod tamen non sit Calix ad Consecrationem paratus, sed cyathus, & mappa purgata, alia manu teneat aliud vas, in quo vinum sit pro purificatione Communicantium*. Illud hic addi posse videtur, quosdam Parochos, eum duas eadem die Missas sibi celebrare opus esset, puta quia duas Parochias regerent, consuetudinem introduxisse in prima Missa purificandi Calicem cum vino, quod ob reverentiam Sacramenti loco vini quod Populo exhiberi solet in poculo alius formæ, bibendum offerebant in ipso Calice Laico cuidam, qui sacrum sumsisset panem Eucharisticum; quod improbatum & minime ferendum esse docet Cardinalis de Lugo lib. 1. dub. 10. Responsionum Moralium.

De Missa, in qua nemo communicat; & de Communione sub specie panis tantum.

6. Deinceps de consuetudine ministrandi Eucharistiam Fidelibus post Missam, seu etiam nulla celebrata Missa, & utrum Sacramentum in Missis Defunctorum possit distribui, differemus. Nunc vero pauca quædam dicere placet de Missa, in qua nemo adstantium Eucharistiam suscipit, tum etiam de hodierna disciplina, qua adstantes omnes, vel eorum aliquis sub specie panis dumtaxat Christi Corpus suscipit. Duo enim hæc ad Populi Communionem pertinent, de qua nunc loqui instituimus.

Missa privata dici potest multipliciter.

7. Nostri Controversiarum Scriptores observant, Missam multifariam dici posse privatam; vel quia in privato loco, vel quia non in die Festo celebratur; vel quod privatæ cuidam personæ Medius Missæ fructus applicatur; vel quod ei Missæ pauci adsint; vel quod non ad Altare princeps Ecclesiæ celebratur, nec Parochialis est seu Conventualis; vel denique quod solus Sacerdos suscipit Eucharistiam, nec quisquam alius communicat.

Privatæ Missæ abrogandæ consilium Lutherus accepit a Diabolo.

8. Adversus Missas, quæ ideo privatæ dicuntur, quod in iis solus Sacerdos nec quisquam alius Sacramentum suscipit, calumnias evomuere suas Lutherus tractatu de abroganda Missa privata, Calvinus lib. 4. Institut. cap. 18. & Kemnitius in Examine Concilii Tridentini. Nefarium hujusmodi abrogandæ Missæ privatæ consilium ipse Lutherus in eodem tractatu pag. 236. & seqq. ab ipso Dæmone accepisse se quodammodo fatetur; narrat enim ea de re se venisse in colloquium cum Diabolo, ejusque victum esse argumentis, quibus connisus est demonstrare, veram esse Idololatriam eam Missam, in qua solus Sacerdos communicat; Fridericum Electorem Saxoniæ, qui venenatis Lutheri opinionibus suum jam infecerat animum, ubi intellexit agi de privata Missa abroganda, in qua solus Sacerdos Sacramentum suscipit, stupore quodam esse perculsum, atque ægre passum esse, fieri Witembergæ Decretum de ejusmodi Missa privata abolenda. Vide Continuat. Hist. Ecclesiast. Fleury tom. 26. pag. 49. & sequen.

Decretum Tridentinum de Missis privatis.

9. De hujusmodi Missis privatis sacrosanctum est firmissimisque nixum fundamentis Tridentinæ Synodi Decretum 6. sess. 22. de Sacrif. Miss. *Opta-*

ptaret quidem sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis Fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret: nec tamen, si id non semper fiat, propterea Missas illas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, ut privatas & illicitas damnat, sed probat, atque adeo commendat; siquidem illæ quoque Missæ vere communes censeri debent, partim quod in eis Populus spiritualiter communicet, partim vero quod a publico Ecclesiæ Ministro non pro se tantum, sed pro omnibus Fidelibus, qui ad Corpus Christi pertinent, celebrentur. Et ejusdem sessionis can. 8. *Si quis dixerit, Missas, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat, illicitas esse, adeoque abrogandas, anathema sit.*

10. Declarat sancta Synodus Tridentina, se optare, ut Missæ adstantes Fideles Eucharistiam suscipiant; neque enim quisquam jure negaverit hanc suisse veterum Christianorum disciplinam: *Sciendum est quod soli communicantes Divinis Mysteriis interessent consuevere. Unde & ante Oblationem juxta Canones jubebantur exire Catechumeni, & Pœnitentes, videlicet qui nondum se paraverant ad communicandum. Hoc quoque ipsa Sacramentorum innuit confectio, in qua Sacerdos non pro sola sua oblatione & communicatione, sed & aliorum rogat, & maxime in oratione post Communionem pro solis communicantibus orare videtur. Nec Communio dici potest, nisi plures de eodem sacrificio participent*: Hæc sunt Micrologi verba cap. 51. quæ respiciunt ad illa Canonis Missæ; *Ut nobis Corpus & Sanguis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi &c. Ut quotquot ex hac Altaris participatione sacrosanctum Filii tui Corpus & Sanguinem sumserimus, omni benedictione cœlesti, & gratia repleamur*; &c. ad eam Orationem post Communionem: *Quod ore sumsimus, Domine, pura mente capiamus &c. satiasti familiam tuam muneribus sacris &c.* De laudabili antiqua consuetudine, qua adstantes Missæ Sacramentum susciperent, extant argumenta in Apologia secunda Justini Martyris; qui ait, Eucharistiam præsentibus distribui, & ad absentes a Diaconis perferri consuevisse; & in can. 10. ex iis qui dicuntur Apostolici, & can. 28. Concil. Illiberitani, & can. 10. Concilii Antiocheni sub Julio I.

Olim soli Communicantes sacris Mysteriis intererant.

Eucharistiam adstantes omnes olim accipiebant.

11. In Germania, & alibi fortasse, IX. Sæculo quidam, qui pluribus eadem die Missis intererant, in earum singulis Eucharistiam percipiebant, quod tradit Walfridus Strabo cap. 22. de rebus Ecclesiast. *Quia de communicandi varietate quædam præmisimus, hoc addendum videtur, esse quosdam, qui semel in die communicare, etiamsi pluribus interfuerint Missis, pro dignitate Sacramentorum sufficere credunt; esse vero alios, qui sicut in una, sic in omnibus, quibus adfuerint, Missis in die communicare velint. Quorum neutros culpandos existimo; quia sicut Augustinus ait de his, qui quotidie communicant, & illis qui rarius, istos reverentia sanctarum retrahit rerum, illos vero amor salubrium invitat Sacramentorum. Nam & ipse Sacerdos, quoties in die Missas facit, communicare non omittit. Quod si non faciat, Canonico est feriendus judicio.*

In Germania 9. sæculo, qui pluribus Missis adessent, in singulis communicabant.

Tridentina Synodus cupit adstantes communicare.

12. Itaque sanctum & justum est S. Synodi desiderium, ut qui Missæ intersunt, Sacramentum omnes percipiant; æque autem sanctum æquumque est quod deinde addit, se nimirum etiam eas Missas probare & commendare, in quibus solus Sacerdos communicat, anathemate illum feriens, qui dixerit eas illicitas esse & abrogandas. Et sane ad sacrificii essentiam non pertinet, ut ei aliqui intersint, & de Sacramento participent; omne enim Sacrificium ad Deum refertur, & ejus fructus æque ad eum, qui abest, quam ad eum qui adest, pervenire potest; cum præsertim sacrificium efficacissima sit Oratio; potest autem Oratio eum adjuvare, qui nesciat etiam sibi eam fieri orationem.

Probat tamen Missas etiamsi nullus ex adstantibus communicet.

Sacrificium Missæ legitimum est etiamsi solus Sacerdos communicet.

13. His aliisque validissimis rationibus, quas videre licet in Collat. 15. Lucionensi par. 5. q. 1. probant nostri Controversiarum Scriptores, validum & legitimum esse sacrificium Missæ, etiamsi solus Sacerdos Eucharistiam sumat, & adstantes Sacramentaliter non communicent. Neque conjecturæ desunt ad hanc rem ex sacra Antiquitate depromptæ. Chrysostomus Homil. 3. in cap. 1. Epist. ad Ephesios: *Frustra*, inquit, *habetur oblatio quotidiana, cum nemo sit, qui participet. Quisquis Mysteriorum consors non est, imprudens & improbus adstat.* Item: *Si quis ad convivium vocatus manus quidem laverit, & accubuerit, & tamen nihil ciborum gustaverit, nonne infert contumeliam convivatori, a quo fuerit vocatus? Annon satius fuerit eum, qui talis est prorsus non comparuisse?*

Locus ex Chrysostomo explicatus.

14. Hoc in loco S. Doctor eos reprehendit, qui Missæ intererant, nec tamen communicabant, quod cum S. Tridentina Synodo consentit, quæ optat ut ii, qui Missæ intersunt, Eucharistiam percipiant. Verum non eo progreditur S. Doctor ut dicat, Missam non esse quotidie celebrandam, quod quotidie adstantes non communicent: ex quo licet arguere, eum neque illicitam, neque invalidam, immo licitam validamque eam Missam, ut definivit Concilium Tridentinum, existimasse, in qua solus Sacerdos communicat. Ait quidem S. Chrysostomus: *Frustra fit Oblatio*; verumtamen vox *frustra* non ad Sacrificium, sed ad Oblationem refertur: celebratur enim Missa, partim ut Deo sacrificium offeratur, partim ut sacro Eucharistico pane Populus recreetur; quod si nemo sit, qui communicet, Sacramentalis quidem Populi Communio suo caret effectu, non caret tamen Sacrificium Missæ, ut egregie respondet Bellarminus tom. 3. Controverf. lib. 6. de Sacrif. Missæ cap. 10. *Dico, illa verba, frustra fit Oblatio quotidiana, non significare absolute oblationem frustra fieri, sed frustra quatenus ordinatur ad Communionem. Nam cum celebratio Missæ partim ordinetur ad sacrificium Deo offerendum, partim ad Populum sacro illo pane reficiendum, cum nulli sint qui communicent, frustra fit, quatenus ordinatur ad posteriorem finem, sed non fit frustra quatenus ordinatur ad finem priorem. Itaque Chrysostomus, etiamsi dicat frustra fieri, non tamen omittebat quotidie sacrificare, quod certe fecisset, si absolute frustra fieri existimasset.*

Confirmatur validitas Sa-

15. Natalis Alexander Hist. Eccl. sæculi 13. & 14. dissert. 13. hanc expli-

plicationem illius loci aliis locis ex Chrysostomi Operibus confirmat. Itaque hæc omnia ita in compendium conferri possunt. Vel ad licitum validumque sacrificium opus esse contenditur, ut omnes adstantes Sacramentum percipiant, idque qui affirmant, multum veri fines prægrediuntur: semper enim plures, etiam felicioribus Ecclesiæ temporibus, fuere, qui Missæ quidem aderant, nec tamen participes esse poterant Eucharistiæ; quamobrem antiquitus Diaconus ante Communionem alta voce edicebat, quod etiamnum usurpatur in Ecclesia Græca: *Sancta Sanctis*; & D. Chrysostomus Hom. 67. ad Populum refert, *Diaconum Communionis tempore terribili clamore, quasi quemdam præconem manum in altum tollentem clamasse: Sancta Sanctis: Si quis non Sanctus, non accedat*: ut videlicet innueret non nisi mundos, culpisque vacuos ad communicandum accedere debere. Vel ad licitum & validum Sacrificium opus esse dicunt, ut quotquot adsunt, & ab omni peccati macula mundi sunt, Sacramentum accipiant: id vero conciliari non potest cum vetustis Canonibus, quos alibi indicavimus, & refert Martene lib. 1. cap. 4. art. 10. n. 2. qui Canones, refrigerato jam fidelium animo, qui quondam quotidie Eucharistiam suscipiebant, statuunt quasdam solemnitates, quibus Sacramentum percipere debeant. Vel denique ad licitum & validum Sacrificium opus esse volunt, ut ex iis, qui bene dispositi sunt, aliquot communicent; & id qui propugnet, non satis est si dicat, antiquitus quotquot Missæ adessent, communicare consuevisse; nec itidem satis est si dicat Ecclesiam optare ut quotquot Missæ intersunt, Eucharistiam suscipiant; sed positivum præceptum adducere oportet, quod jubeat, Missam non celebrari, nisi quis adstantium communicet. Nec quidquam juvat dicere, Christum Jesum non modo panem consecrasse, sed etiam distribuisse, atque jussisse ut id fieret in sui memoriam, *Hoc facite in meam commemorationem*, ut est apud Lucam cap. 22. Idem enim est præceptum affirmativum, cui parendum est *pro loco, tempore, & personis*; ut loquuntur Theologi: ex quo fit, ut si nemo adstantium vel sit dispositus, vel Sacramentum velit percipere, præcepto non adstringatur Sacerdos ad Eucharistiam illi exhibendam, aut ad Missam idcirco omittendam. Joannes Cochlæus scribens de Missæ Sacrificio adversus Musculum conjicit, primis temporibus neque tam multos, ut nunc, fuisse Sacerdotes, nec tam multas celebratas esse Missas: idcirco tum Sacerdotes, tum Laici, qui Missæ aderant, post oblationem, Eucharistiam una cum Celebrante suscipiebant: *Nunc vero cum ille communicandi mos non amplius apud nos observetur, non minus Laicorum, quam Sacerdotum desidia & negligentia; invenit & introduxit Spiritus Sanctus pium hujus negligentiæ supplementum per Missarum, quas soli Sacerdotes peragunt, frequentationem.*

crificii etiam nullo adstantium communicante.

16. Huic profecto favet ratiocinationi Concilium Toletanum 12. sub Agathone Papa ann. 681. habitum. Cum Sacerdotes eo tempore plures eadem die Missas celebrarent, malus quidam usus invaluerat, de quo loquitur etiam D. Cyprianus Epist. 63. ad Cæcilium, ut Sacerdos non nisi in po-

Id ipsum probatur ex Toletano Concilio 12.

postrema Missa communicaret. Pravam hanc consuetudinem exhibent Toletani Concilii Patres: *Relatum nobis est, quosdam de Sacerdotibus non tot vicibus Communionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia in uno die videntur Deo offerre, sed in uno die, si plurima per se Deo offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus a Communicando suspendunt, & in sola tantum extremi sacrificii oblatione Communionis sanctæ gratiam sumunt*. Adversus hunc abusum clamant: *Quicumque ergo Sacerdotum deinceps divino Altari Sacrificium oblaturus accesserit, & se a Communione suspenderit, ab ipsa qua se indecenter privavit, gratia Communionis anno uno repulsum se noverit. Nam quale erit illud Sacrificium, cui nec ipse sacrificans participasse cognoscitur? Ergo hoc modis omnibus est tenendum, ut quotiescumque sacrificans Corpus & Sanguinem Jesu Christi Domini nostri in Altario immolat, toties perceptioni Corporis & Sanguinis Christi se participem præbeat*. Canonem hunc Toletanum refert Gratianus in can. *Relatum* de Consecrat. dist. 2. & legi potest tom. 2. Conciliorum Hispaniæ, quæ collegit Cardinalis de Aguirre pag. 685. Atque ex hoc Canone elicitur, Concilium postulare ad Sacrificium, ut quamquam nemo ex adstantibus communicet, semper tamen Sacerdos, quotiescumque celebrat, Sacramentum percipiat. Hujus autem veteris Concilii auctoritas satis esse debet, ut statuamus licite celebrari Missam posse, etsi præter Sacerdotem nemo ex iis, qui adsunt, communicet.

Litteræ Encyclicæ Benedicti XIV. ad tollendas turbas in Lombardia exortas super administratione Eucharistiæ in Missa.

17. Cremæ vehemens haud ita pridiem orta est contentio, quæ deinde tota Lombardia increbuit, non quidem utrum Sacerdos licite & valide Missam celebret, qui solus Eucharistiam suscipiat; notum est enim, quid ea de re S. Tridentina Synodus definierit, sed utrum ex præcepto divino Sacerdos celebrans Missam adstantibus, qui Eucharistiam bene dispositi postulent, teneatur ministrare. Multa ex ea controversia oriri poterant, aut fortasse jam orta erant incommoda; quamobrem ad omnes Italiæ Episcopos Encyclicam scripsimus Epistolam die 12. Novembris anno 1742. qua laudavimus quidem tamquam rem exemplo Christi commendatam, & Ecclesiasticæ disciplinæ consentaneam, ut Eucharistia ministretur adstantibus, qui eam suscipere parati sint; sed illud etiam monuimus, nihil nisi bene & rite ordinatum in Ecclesia esse debere; unde fit, ut, si in quibusdam circumstantiis minime expedire arbitrentur Episcopi, Eucharistiam in Missa in hoc vel illo Altari celebranda adstantibus ministrari, non idcirco adversus Episcoporum jussa turbæ sint excitandæ, quas turbas indicia esse demonstravimus hominum, qui ad Eucharistiam suscipiendam non bene dispositum animum gerant; cum præsertim non ut primis Ecclesiæ temporibus unica tantum Missa ab Episcopo celebretur, in qua Eucharistiam qui non suscepisset, illi non amplius eo die Sacramenti erat copia; sed tam multæ nunc sint Ecclesiæ, tam multa Altaria, tam multi Sacerdotes, tam multiplex denique Missarum numerus, ut si quis in Missa, quæ in Altari celebratur, ubi Episcopus justis de causis vetuerit ne ministretur Eucharistia, communicare non potuerit, facile illi sit

vel

vel in eadem Ecclesia, ubi Missæ interfuit, Eucharistiam suscipere, si vel ad Altare accedat, ubi sine Missa præbetur Eucharistia, vel alteri Missæ intersit, ac post Sacerdotis communionem Sacramentum accipiat. Atque ea Epistola in modum Instructionis scripta omnis de medio sublata controversia.

18. Nunc vero venimus ad Communionem adstantium sub specie dumtaxat panis, qua in re non recedimus a Tridentina Synodo, quæ sess. 21. cap. 1. declarat & docet primo, *nullo divino præcepto Laicos & Clericos non conficientes obligari ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum*. Secundo, non posse quemquam Catholicum dubitare, quin ad æternam salutem Communio satis sit sub specie tantum panis: *neque ullo pacto salva Fide, dubitari posse, quin illis alterius speciei Communio ad salutem sufficiat*. Tertio, instituisse quidem Jesum in ultima Cœna hoc Sacramentum sub specie panis & vini, & sub utraque specie suis dedisse discipulis, inde tamen minime inferri posse, præcepto Dei Fideles adstringi ad Eucharistiam: *nam, etsi Christus Dominus in ultima Cœna venerabile hoc Sacramentum in panis & vini speciebus instituit, & Apostolis tradidit, non tamen illa institutio & traditio eo tendunt, ut omnes Christifideles statuto Domini ad utramque speciem accipiendam adstringantur*. Quarto, nullum in sacra Scriptura esse textum, quo hujusmodi statuatur præceptum, ut qui Missam non celebret, & percipere velit Sacramentum, teneatur illud suscipere sub utraque specie: *nam* (pergit idem Concilium) *qui dixit, Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, idem dixit etiam, *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*; atque item qui dixit, *Qui manducat meam carnem & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam*, dixit, etiam, *Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita*, & qui denique dixit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*, dixit quoque, *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*; Eadem S. Synodus cap. 2. postquam dixit, Ecclesiæ auctoritatem esse statuendi seu mutandi in administrandis Sacramentis, salva semper tamen eorum substantia, quicquid conducere existimasset vel ad eorumdem Sacramentorum venerationem, vel ad utilitatem accipientium, ait, etsi superioribus temporibus non infrequens utriusque speciei usus fuit, se tamen gravibus & justis causis adductam decrevisse, approbandam & pro lege habendam eam consuetudinem, ut qui Missam non dicat & communicet, sacramentum suscipiat dumtaxat sub specie panis. Et cap. 3. declarat, sub alterutra specie seu panis, seu vini integrum contineri Jesum Christum; & in Canonibus qui sequuntur anathemate percutit eos, qui quidquam adversus eam doctrinam, quæ superioribus continetur capitibus, contradicere audeat. Et quoniam duo remanebant articuli, de quibus erat adhuc disputandum, alter an rationes, quibus adducta Ecclesia Catholica prohibet Laicis & Sacerdotibus non celebrantibus usum Calicis, tanti momenti sint, ut nullo umquam casu usus Calicis concedi possit; alter an si validæ suppetant rationes ad id concedendum, quibus tandem

Tridentina Synodi doctrina de Communione sub una tantum specie panis.

dem conditionibus ea concessio fieri debeat; horum examen articulorum Concilium in aliud rejecit tempus, ac sessione 21. totam rem Romano Pontifici reservavit examinandam.

Confirmatur Doctrina Tridentini: & primo nullum esse præceptum divinum communicandi sub utraque specie.

19. Nullum extat divinum præceptum, quo adstringantur Laici & Clerici, atque etiam Sacerdotes qui Missam non celebrent, ad accipiendum Sacramentum sub utraque specie; ac præter textus, quos expendit Tridentina Synodus cit. cap. 1. in Actis Apostolicis, ubi sermo est de Communione Fidelium, tantummodo mentio fit de pane, ut videre est cap. 2. *Erant autem perseverantes in oratione, & doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis*. Neque omittendum est, inter illos primos Christianos fuisse etiam Nazarenos, qui ex voto abstinebant vino; his autem, quoniam adhuc permittebatur usus legalium, verisimile est Communionem sub specie dumtaxat panis fuisse traditam. D. Paulus epist. 1. ad Corint. cap. 10. Eucharistiam panem appellat. *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?* Et loquens de Calice non dicit Calicem, quem tradimus ad bibendum, sed *Calicem benedictionis, cui benedicimus*; item loquens de Fidelibus, qui participes fiebant Eucharistiæ, non amplius Calicem, sed panem nominat; *Omnes qui de uno Pane participamus*; & cap. 11. ejusdem epist. *Itaque*, inquit, *quicumque manducaverit Panem hunc, vel biberit Calicem Domini indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini*; ubi particula *vel* innuit licere cuique sub utralibet specie Eucharistiam sumere, vel sub specie panis, vel sub specie vini.

Secundo, ad æternam salutem satis est communio sub specie panis.

20. Nemo igitur Catholicus dubitaverit, quin ad æternam salutem satis sit Communio sub specie panis, non modo ex his rationibus, quas hactenus attulimus, sed ex iis etiam quas afferemus, quarum ea est præcipua, totum scilicet & integrum Jesum Christum non minus contineri sub specie vini, quam sub specie panis; ex quo S. Tridentina Synodus cap. 3. sess. 21. infert: *Ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt*. Hunc Concilii articulum calumniatus est nonnemo, contendens ibi S. Synodum fateri aliqua non necessaria fraudari gratia, qui sub una tantum specie Eucharistiam accipiat. Verum hujusmodi objectio non pertinet ad id, de quo nunc agimus, nullum scilicet esse Dei præceptum, quo adstringantur Laici vel Sacerdotes, qui non celebrent, ad sumendum Sacramentum sub utraque specie; nec ullus dubitare potest quin ad æternam salutem satis sit Eucharistiam sumere sub alterutra specie: potius hæc objectio pertinet ad prohibitionem qua Ecclesia vetat, ne Laici, & Sacerdotes non celebrantes Eucharistiam sub utraque specie suscipiant; sed hanc difficultatem solvemus inferius. Interea dicimus male in hunc modum argui. Ait Concilium nulla necessaria ad salutem gratia fraudari eum, qui sub una tantum specie Eucharistiam sumat; fatetur igitur Concilium saltem aliqua fraudari gratia ad salutem non necessaria. Vide Cardinalem Pallavicinum lib. 17. Hist. Concilii Trident. cap. 12. n. 3. Et Gardinalis Bellarminus tom. 3. Controvers. lib.

lib. 4. cap. 23. etsi ingenue fateatur disputari adhuc inter Theologos, an qui sub utraque specie Eucharistiam suscipit, amplius aliquid consequatur gratiæ, quam qui sub una tantum specie Sacramentum sumit, ait Concilium eam non diremisse controversiam, utrum plus gratiæ non necessariæ ad salutem percipiat qui sub utraque, quam qui sub alterutra specie communicat; sed probabilius esse putat, & ad S. Sinodi sensum propius accedere, æqualem fructum consequi utrumque, tam qui sub utraque, quam qui sub una tantum specie Eucharistiam suscipit, dummodo uterque bene sit ad illam percipiendam dispositus, ut bene advertit Tournely tom. 2. de Sacramento Eucharistiæ pag. 71. edit. Parisien.

Tertio, ex institutione Eucharistiæ sub utraque specie non bene infertur, præcepto divino sumendam sub utraque specie.

21. Quod Christus Jesus in ultima Cœna sub utraque specie Sacramentum hoc instituerit, & sub utraque itidem specie Apostolis dederit, non inde tamen bene infertur Fideles præcepto obligari divino ad illud sub utraque specie percipiendum. Consonat Tridentina Synodus cum Constantiensi Concilio, quo docemur sess. 21. ex eo quod Christus Eucharistiam sub utraque specie instituerit, *non recte colligi utriusque speciei Communionem a Domino præceptam esse*. Et sane si Christi institutioni in omnibus hærere velimus, Eucharistia præbenda esset tantum post Cœnam, cæteraque omnia servanda, quæ Christus gessit; quod quidem nemo non videt quantum a vero absit. Dicendum igitur, Christum Jesum Eucharistiam instituisse sub utraque specie; ac sub utraque quidem specie voluisse sumi a Sacerdote, qui sacrificium offerret; cum vero sumeretur ut Sacramentum, sub alterutra specie accipi, quam potissimum statuisset Ecclesia. Matthæus cap. 26. scribit: *Accipiens* (Jesus) *Calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes;* ubi voce illa *omnes* intelligendi sunt Apostoli, ad quos Jesus tunc loquebatur, quibusque sui Sanguinis Calicem præbebat. Et apud Marc. cap. 13. declarat Christus sese, quæ diceret, omnibus dicere: *Quod dico vobis, omnibus dico*. Sed hoc ita intelligendum, ut omnes vigilent; aliter enim existimandum esset, illud quoque omnibus dixisse, ut irent in universum Mundum docentes & baptizantes. Lucæ cap. 22. postquam Christus Apostolis suum Corpus dedit dicens, *Hoc est Corpus meum*, adjecit illa: *Hoc facite in meam commemorationem;* & D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. post Consecrationem Calicis narrat Christum dixisse: *Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem*. E quibus sacrarum Scripturarum locis recte inferri posse videtur, ad institutionem quidem Sacramenti divinum additum esse præceptum Communionis sub utraque specie; atque ita verum esse, ex istitutione suscipiendum esse Sacramentum non solum sub specie panis, sed etiam sub specie vini. Verum ea verba Lucæ, *Hoc facite in meam commemorationem*, Christus dixit post consecrationem panis, & ante consecrationem Calicis; & verba Divi Pauli, *Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem*, non absolute, sed hypothetice dicta sunt, ut sensus eorum sit, non ut omnes teneantur e Calice bibere, sed quotiescumque biberint, in Christi bibant memoriam. Ac

si locum Joannis refricare velimus, *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis* (quo textu male accepto Petrus Dresdius Scholarum Pragæ Magister sæculo 14. persuasit Jacobello Misnensi, qui tum Pragæ concionabatur, ut Populo prædicaret, æternam non posse salutem obtineri, nisi Corpus Christi sub vini quoque specie sumeretur, teste Æneа Sylvio in Histor. Bohemor. cap. 35.) præter illa, quæ ex S. Tridentina Synodo huc deprompsimus, expenenda est particula *&*, quæ natura quidem sua conjungit, sed sæpenumero in sacris paginis vim disjunctivam habet. Exodi cap. 21. *Qui percusserit patrem suum, aut matrem, morte moriatur;* ubi Hebræus textus habet, *qui percusserit Patrem & Matrem, morte moriatur*. Et Petrus ad claudum, quem sanavit Actor. cap. 3. dixit: *argentum & aurum non est mihi*; ubi illud significare voluit, sibi neque esse aurum, neque argentum. Præterea sumtio panis, & Calicis haustus, quæ in eo Joannis loco particula *&* conjuncta videntur, in aliis sacræ Scripturæ locis superius allatis particula *vel* disjunguntur: ex quo apertius intelligitur, particulam *&* in eo D. Joannis loco intelligendam non copulative, sed disjunctive. D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. ait: *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit Calicem Domini indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini:* idem autem paullo post: *Qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini;* ubi satis manifestum est, particulam *&* non copulative, sed disjunctive esse accipienda.

Apud Veteres fuisse consuetudinem sumendi Eucharistiam sub specie panis tantum.

22. Non infrequens erat, ut ait Tridentina Synodus, superioribus temporibus Sacramenti usus sub utraque specie: quo illud significatur, tametsi usus esset sumendi Eucharistiam sub utraque specie, haud ita tamen rara fuisse eorum exempla, qui illam sub una tantum specie sumerent. Nam ut Eucharisticæ Communionis omittamus exempla, quæ infantibus, aut moribundis præbebatur, atque ut de Eucharistia sileamus, quam secum Fideles domum suam deferebant, qua se reficerent vel in itinere, vel cum ad Ecclesiam venire non possent, ut Sacrificio interessent; quibus in casibus non desunt in Ecclesiastica Historia plura exempla Eucharistiæ sub alterutra specie susceptæ; atque ut ab hisce privatis ad publicas Communiones transiliamus, quibus inter Missarum solemnia Sacramentum distribuebatur; luculentissimum habemus in Ecclesia Romana ante Pontificatum Leonis Magni argumentum promiscui usus Eucharistiæ vel sub utraque, vel sub alterutra specie. Nam cum Manichæorum hæresis sectatores quidam Romæ deprehensi essent, qui inter ceteros errores affirmabant, vinum opus esse Diaboli, & latitantes se immiscerent cum Catholicis, & cum iis palam ad Ecclesiam sumturi Eucharistiam ventitarent, jussit S. Leo tamquam Manichæos habendos puniendosque, quotquot Eucharistiam sub vini quoque specie non sumerent: *Cumque* (verba sunt S. Pontificis serm. 4. de Quadragesima) *ad tegendum infidelitatem suam nostris audeant interesse mysteriis, ita in Sacramentorum Communione se temperant, ut interdum tutius lateant; ore indigno Corpus*

pus Christi accipiunt , sanguinem autem redemtionis nostræ haurire omnino declinant . Quod ideo vestram volumus scire sanctitatem , ut vobis ejusmodi homines & his manifestentur indiciis , & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio , notati & prohibiti a sanctorum societate sacerdotali auctoritate pellantur .

Manichei Romæ abstinebant a sumendo Eucharistiam sub specie vini.

23. Eamdem ingressus est viam S. Gelasius, cujus tempore publice ante fores Basilicæ Liberianæ incensi sunt Manichæorum Codices, ut colligitur ex ejusdem Pontificis verbis, quæ refert Gratianus in can. *Comperimus* de Consecrat. dist. 2. *Comperimus , quod quidam sumta tantummodo Corporis sacri portione a Calice sacri cruoris abstineant : qui procul dubio (quoniam nescio qua superstitione docentur obstringi) aut integra sacramenta percipiant , aut integris arceantur , quia divisio unius ejusdemque Mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire :* quæ postrema verba respiciunt ad prædictum Manichæorum errorem , qui vinum Diaboli opus existimantes, divina mutilabant mysteria , magnique sacrilegii crimine se se obstringebant.

Simulatio Manichæorum vana fuisset , nisi alii etiam fuissent , qui sub una tantum specie panis communicarent .

24. E quibus illud elicitur, licet in Ecclesia Romana frequens esset, usus Sacramenti sub utraque specie, cum a Fidelibus sumebatur in publicis Ecclesiis, non defuisse tamen exempla Fidelium , qui inter Missarum solemnia in Ecclesia acciperent Sacramentum sub sola specie panis ; aliter enim Manichæi non satis sibi cavissent, qui se Catholicos haberi posse putabant, ad Ecclesias ventitando, sumendoque sub sola specie panis Sacramento, ut cuivis, qui totam facti seriem consideret, facile est intelligere.

Quæ Græcorum ea de re sit disciplina.

25. Pergit Tridentina Synodus dicens, introductam esse consuetudinem , ut qui Missam non celebrat, sub sola panis specie Sacramentum accipiat, idque non sine gravibus causis ; hancque consuetudinem ab Ecclesia esse probatam, quod de Occidentali Ecclesia intelligendum est. Nam in Ecclesia Orientali tametsi per Quadragesimam , Sabbathis & Dominicis exceptis, Eucharistia sub specie tantum panis præbeatur, & infirmis in limine mortis itidem sub specie panis ministretur (grandior enim Feria V. in Cœna Domini panis consecratur, cujus quartam manducat partem Sacerdos ; tres autem reliquæ partes in particulas, quas *meridas* , seu *margaritas* vocant, dividuntur, eæque in Sanguinem intinctæ, statimque igni admotæ exsiccantur, ut per integrum annum conserventur incorruptæ, & cum opus est, moribundis exhibeantur, communi vino emollitæ, ut refert Allatius epist. 2. ad Nihusium in Symmictis lib. 1. Attamen cum publica in templis fit Communio, Sacramentum sub utraque specie præbetur tum viris tum fœminis ad hunc modum, ut scilicet unicuique sacra porrigatur particula sanguine intincta in cochleari posita, cujus exile & prælongum manubrium est ; quam consuetudinem etsi Humbertus Sylvæ Candidæ Cardinalis improbavit libro adversus Græcorum calumnias, egregie defendit Cardinalis Bona Rer. Liturgic. lib. 2. cap. 18. n. 3.

Haud ita multo ante D. Thomæ ætatem in-

26. Quod vero ad Occidentalem Ecclesiam pertinet, D. Thomas, qui obiit anno 1274. postquam docuit 3. par. q. 80. art. 12. *ad secundum*, Sa-

Cc 2 cra-

troducta Communio sub specie panis tantum in Occidentali Ecclesia.

cramenti professionem non in usu Fidelium, sed in materiæ Consecratione consistere, ideoque *nihil*, inquit, *derogari perfectioni hujus Sacramenti, si Populus sumat Corpus sine Sanguine, dummodo Sacerdos Consecrans sumat utrumque*, testatur in corpore ejusdem articuli caute providendum, ne quid irreverenter committatur adversus Sacramentum, & ob metum, ne præbendo Eucharistiam pueris, juvenibus, senibus sanguis effunderetur, in aliquibus Ecclesiis consuetudinem esse introductam præbendi Eucharistiam sub specie dumtaxat panis: *ideo provide in quibusdam Ecclesiis observatur, ut Populo sanguis sumendus non detur, sed solum a Sacerdote sumatur*; quod indicium est, haud ita multo ante usurpari cœptam hanc disciplinam, ut qui Missam non celebraret, sub sola panis specie sumeret Sacramentum. Huc accedit alia ratio, ne scilicet simpliciores crederent, totum integrumque Christum non contineri sub ea specie. Rodulphus Abbas S. Trudonis, qui vixit anno 1110. ita scribit: *Hic & ibi cautela fiat, ne Presbyter ægris, aut sanis tribuat Laicis de sanguine Christi. Nam fundi posset leviter; simplexque putaret, quod non sub specie sit totus Jesus utraque.*

Perfectio Sacramenti non in usu Fidelium consistit, sed in Consecratione materiæ.

27. Rupertus Pullus Cardinalis, qui vixit anno 1160. par. 8. sententiarum cap. 3. *Prius*, inquit, *corpus, post sanguis a Presbyteris est sumendus. Institutio Christi mutanda non est &c. Verum qualiter a Laicis Eucharistia sumi deberet, sponsæ suæ commisit judicio: cujus consilio & usu pulchre fit, ut Caro Christi Laicis distribuatur: nimirum periculose fieret, ut sanguis sub liquida specie multitudini Fidelium in Ecclesia divideretur; longe periculosius, si infirmatis per Parochiam deferretur.* D. Thomæ coævus Alexander Halensis tractatu de Sacramentis q. 4. §. 3. *Christus*, inquit, *integre sumitur sub utraque specie. Bene licet sumere Corpus Christi sub specie panis tantum, sicut fere ubique fit a Laicis in Ecclesia &c. Ecclesia autem istud Sacramentum dispensare consuevit sub specie panis tantum, tum propter periculum effusionis, quod forte accideret, si sub specie vini dispensaretur; tum propter vitii infidelitatis amotionem, quod se non immerito simplicium mentibus ingereret, si semper sub speciebus panis & vini daretur; quia si ita fieret, possent simpliciores credere quod Christus non contineretur integre sub altera specie.* Ea consuetudo ministrandi Eucharistiam sub sola specie panis succedentibus temporibus ob easdem rationes se longe lateque diffuderat, cumque anno 1415. Joannes Hus, & Hieronymus Pragensis Bohemiam errore illo suo infecissent, necessarium scilicet esse sub utraque specie Sacramentum sumere Eucharistiæ, Patres Concilii Constantiensis sess. 13. statuerunt, pro lege habendam esse consuetudinem jam introductam ministrandi Sacramentum sub specie dumtaxat panis, eumque condemnandum, qui hujusmodi auderet improbare consuetudinem; jussitque Episcopos curare, ea lex ut observaretur. Idem anno 1447. adversus Taboritas & Calixtinos sancivit Basileense Concilium sess. 30. & Tridentina Synodus anno 1562. adversus Lutheranos & Calvinistas.

Consuetudinem ministrandi Eucharistiam sub specie tantum panis statuit tamquam legem Constantiensis Synodus adversus errores Joannis Hus, & Hieronymi Pragensis.

Asseritur doctrina Con-

28. Omnis doctrina hæc Catholicæ innititur veritati, quæ docet totum in-

integrumque Christum sub specie panis æque ac sub specie vini contineri ; non enim Christus divisus est, nec Corpus ejus est mortuum, ut ait Apostolus ad Rom. cap. 3. *Christus resurgens a mortuis jam non moritur ; mors illi ultra non dominabitur*. Præterea vi verborum Consecrationis veniunt sub speciem panis Corpus, & sub speciem vini Sanguis, & Corpus sub speciem vini, & Sanguis sub speciem panis, & sub utramque speciem etiam anima propter naturalem connexionem & concomitantiam, ut loquuntur, partium Christi, qui ad vitam rediit non amplius moriturus ; venit itidem sub utramque speciem Divinitas propter hypostaticam unionem, qua cum corpore & anima copulatur.

Rantiensis Synodi. Sub alterutra specie æque Corpus Christi integrum continetur.

29. Atque huic doctrinæ, quam ea probarunt Concilia, nihil quidquam detrahunt quorumdam calumniæ ; a Christiana nimirum esse Charitate alienum, subducto Calicis usu, Fideles uberiori illa fraudare gratia, quam bibendo Sanguinem consequerentur, quamvis ejusmodi gratia necessaria non sit ad salutem. Nam etiamsi hæc opinio vera esset, nemo est qui nesciat, leges de Eucharistiæ ministrandæ Ritu non modo ad augmentum gratiæ in eo, qui Sacramentum suscipit, sed etiam ad ejusdem Sacramenti dignitatem & venerationem respicere debere ; aliter enim nutare dici possent illæ etiam Ecclesiæ leges, quæ vetant, ne quis sæpius quam semel eadem die communicet, & Sacerdotes, ne eadem die, quod fit in die Christi Natali, iterent Sacrificium. Vide Cardinalem Pallavicinum Histor. Concilii Trident. lib. 17. cap. 12. ubi Petri Suavis adversus Concilii Decretum criminationes diluit. Legenda est etiam Pastoralis Instructio Cardinalis de Tencin olim Ebredunensis, nunc Lugdunensis Archiepiscopi, adversus Petri Francisci Courayeri novissima Scholia ad Historiam Concilii Tridentini Petri Suavis, ubi Eminentissimus Auctor Tridentinum Decretum a sophismatibus & maledictis hujus Scriptoris egregie vindicat.

Hæreticorum calumniæ evertuntur.

30. Ut hunc sermonem nostrum de Communione sub una tantum specie a Concilio Tridentino adserta absolvamus, reliquum est, ut quædam innuamus, quæ pertinent ad dispensationem & concessionem Calicis iis, qui Missam non celebrant. Fidei enim articulus est, ad æternam salutem satis esse ei, qui Missam non celebrat, Christum Jesum accipere sub specie panis tantum ; item Fidei articulus est, Christum æque sub una, atque sub altera specie totum & integrum contineri ; ad Fidem etiam pertinet, non esse improbandam legem, quæ vetat, ne quis Eucharistiam præbeat sub specie vini : sed ad disciplinam pertinet, Laicis & Sacerdotibus non celebrantibus, si debitæ adsint conditiones, Calicis usum concedere, eosque sub utraque specie Sacramentum percipere.

Tres Fidei articuli qui jectant ad concessionem usus Calicis.

31. Ubi de re hac actum est, semper qui usum Calicis postulassent, voluit Ecclesia ut diserte primum declararent & profiterentur, sese credere totum & integrum Jesum tam sub una quam sub altera specie contineri : quapropter Æneas Sylvius seu Pius II. in Histor. Bohemor. cap. 52. narrat, quæ ratio iniri potuisset, etiam post vetitum usum Calicis, con-

Historia de usu Calicis sæpe Laicis concesso post hæresim Hussitarum, semperque sublato gravissimis causis.

ce-

cedendi utramque speciem: *Quo facto, si perseveraverint Bohemi in ejusmodi Communicationis desiderio, idque missa legatione petierint, facer Conventus Bohemiæ ac Moraviæ Sacerdotibus communicandi sub utraque specie personas sibi subjectas & in annis discretionis constitutas, & quæ id reverenter postulaverint libertatem impertietur, ea conditione adjecta, ut inter communicandum plebem publice instruant, non sub specie panis Carnem Christi tantum, sed sub qualibet specie totum & integrum contineri Christum*. Illud semper providere voluit Ecclesia, ut omne amoveretur periculum irreverentiæ erga sanctissimum Jesum Christi Sanguinem; sed concessiones omnes & dispensationes cum eo spectarent, ut nationes deviæ ad unitatem Catholicam revocarentur, aut executione caruerunt, aut eo qui optabatur effectu: luculentissime enim semper patuit, eas nationes vel Calicis interdictum veræ prætexuisse causæ schismatis, vel usum Calicis postulasse, quod non crederent verum & integrum contineri Christum sub alterutra specie, aut ad æternam salutem non satis esse Communionem sub sola specie panis. Synodum habuit ann. 1426. Episcopus Pragensis, qua volens tumultus sedare, cædesque compescere, quas perpetrabant Hussitæ, ut vetitus sibi a Constantiensi Concilio usus Calicis redderetur, permisit, eos sub utraque specie Sacramentum percipere. Scripsit Gerson pro Synodo ab Archiepiscopo habita, sed Synodale Decretum Martinus V. reprobavit, ut videre est apud Raynaldum ad ann. Chr. 1426. Apud Henricum Caltisen Nitriæ & Cæsareæ Archiepiscopum in Opere adversus Bohemos, cujus textum refert Georgius Cassander in Liturgia cap. 31. pag. 78. legimus die Paschatis cum Martinus V. juxta aliorum Pontificum consuetudinem laicis sub utraque specie præberet Eucharistiam, Bohemum quemdam medicæ artis professorem ceteris sese immiscuisse, atque sub utraque specie accepta Eucharistia jactabundum inde abjisse, ac gloriantem sibi ad eum modum a Papa traditam esse Eucharistiam; captum Viennæ, capite damnatum in flumen fuisse dejectum. *Quod percipiens Papa Martinus sic sibi illusum, ex tunc subtraxit Calicis Communionem Laicis, nec umquam aliquem communicavit, nisi sub specie panis tantum, in detestationem hæresis Bohemorum, & factæ sibi illusionis*. Hujus porro narrationis non facile est tueri veritatem; tum quia Auctor id refert tamquam de auditu, tum quod nusquam proditum litteris reperimus, Romanos Pontifices tum temporis Communionem Laicis sub utraque specie præbere consuevisse. Bohemis & Moravis impense postulantibus Basileense Concilium concessit Calicis usum, dummodo in reliquis omnibus sese Ecclesiæ Romanæ conformarent, & crederent totum & integrum tam sub specie panis, quam sub specie vini Christum contineri; sed cum inde plures orti essent abusus, concessionem hujusmodi revocare oportuit, ut constat ex Epistola Georgii Bogiebræ Regis Bohemiæ, quæ extat tom. 4. Spicilegii pag. 403. Paulus III. & Julius III. suis in Germania Nunciis facultatem dederunt concedendi usum Calicis, qua tamen uti minime opportunum illi existimarunt. Plures Triden-

dentinæ Synodi temporibus sibi persuaserant, eos qui ab Ecclesia Romana desciverant, ad unitatem redituros, si iis concessus fuisset usus Calicis; quibus favere Pontifex visus est, ut videre licet in Historia Cardinalis Pallavicini de eo Concilio, & ea in re suam operam collocarunt Cæsaris, Galliarumque Regis Oratores, qui omnibus Concilii Patribus scriptum quoddam tradiderunt, quo ad ejusmodi concessionem Concilium impellerent. In Conventu centum & sexagintaquinque Episcoporum ea re discussa, tam variæ fuerunt Patrum sententiæ, ut qui a secretis erat sacri Concilii, ægre octo sententias potuerit colligere; nec quidquam aliud post tot concertationes potuit concludi, quam ut ea res ad Summum Pontificem remitteretur ut supra innuimus. Absoluto Tridentino Concilio, Cæsar flagitare non desiit a Pio IV. usum Calicis, eumdemque obtinuit. Georgius Cassander Theologus Belga Cæsari a Consiliis, qui constituendæ pacis studio Communionem Laicis in Germania sub utraque tribui specie nimis cupiebat, quod apparet ex ejus epistolis 102. & 106. quæ rerum in ea re a se gestarum duæ sunt veluti apologiæ, Apostolicas affert literas in Epist. 111. quibus Pontifex scribit ad Ecclesiasticos Electores, se gravissimis causis adductum, doctorum hominum ac pietate præstantium consilio adhibito, Apostolicæ auctoritatis suæ plenitudine Archiepiscopis & Electoribus Ecclesiasticis facultatem concedere, *si ita expedire putent*, *in quo eorum conscientiam onerat*, ut in sua quisque provincia Catholicos deputent Sacerdotes, qui sub utraque specie Eucharistiam devote postulantibus administrent. Præterea Pontifex eorum, qui Eucharistiam sub utraque specie præberi sibi velint, exploratam probeque perspectam postulat veræ fidei doctrinæque Romanæ Ecclesiæ professionem, ut scilicet in Eucharistiæ Sacramento *tam sub una, quam sub utraque specie* verum & integrum Christi Corpus contineri declarent, Ecclesiamque Romanam profiteantur neque errasse, neque etiam errare, quæ exceptis Sacerdotibus Missam celebrantibus, sub sola panis specie ceteris Clericis & Laicis Eucharistiam præbeat. Testatur Cassander, Apostolicas Literas Cæsarem ad Electores misisse, eaque imperasse, quæ omnes turbas possent avertere. Se etiam ex iis fuisse narrat, qui ea de re suam dixerit sententiam: *Ita factum est, ut nos quoque rogati nostram sententiam ad illam deliberationem pro judicii nostri tenuitate, adjunxerimus*. Denique nescire se ait, quamobrem tantum id negotii effectu caruerit: *Cur autem hoc negotium huc usque quasi suppressum & occultum lateat, scire non possumus*. Illud autem probe novimus, rumorem continuo percrebuisse, duas ex tribus Lutheranorum partibus Indulti illius impulsu ad Romanam, unde secesserant, Ecclesiam remigrasse; quod cum consequentibus temporibus falsum esse, plurimaque in die oriri scandala, Romani Pontifices intellexissent, Indultum illud Pii IV. primum a S. Pio V. deinde a Gregorio XIV. revocatum est, ut videre est in par. 2. tom. 21. Annalium Raynaldi ad ann. 1564. n. 35.

32. In solemni Romani Pontificis Missa Diaconus & Subdiaconus Sacra- *Quinam hoc tempore Eu-*

men-

charistiam sub utraque specie sumant. mentum sub utraque specie accipiunt, ut etiam videre est in libro cæremoniali Leonis X. tempore conscripto, qui vulgo Christophoro Marcello Archiepiscopo Corcyrensi tribuitur. Olim Pontifex in solemni Missa, quam in Coronatione sua celebrabat, omnibus Cardinalibus Diaconis sub utraque specie Eucharistiam distribuebat: *Omnes Diaconos Cardinales sua manu pretioso Corpore & Sanguine Christi communicavit, sicut de more Summorum Pontificum semper fuit*; verba sunt cujusdam Epistolæ de Urbani VI. electione in Spicilegii tom. 4. editæ pag. 306. Nec desunt documenta, quibus constat, Summum Pontificem ante exortam Hussitarum hæresim Imperatori, Regi, non tamen Reginæ, sub utraque specie Eucharistiam præbere consuevisse. Romam venit sub Paulo II. Fridericus III. Imperator; ex quo occasionem Augustinus Patritius arripuit scribendi libellum *de Adventu Imperatoris in Urbem*, quem edidit Mabillonius tom. 1. Musei Italici. In eo libro descripsit Missam Patritius, quam Papa celebravit; testaturque, solum Summum Pontificem Sacramentum sub utraque specie sumsisse, ac propter hæresim Hussitarum Imperatorem, Diaconum, & Subdiaconum sub specie panis tantum communicasse: *Communicavit summus Pontifex Altaris Sacramentum cum Imperatore, Diacono, & Subdiacono de pane tantum*. De Calice autem; etsi *consuetudo sit communicantes cum Pontifice participare; propter insurgentem tamen Hussitarum, & Bohemorum damnatam hæresim, quæ calicis potationem ad salutem necessariam putat, præter Pontificem bibit nemo*. Coronatus est Bononiæ anno 1530. a Clemente VII. in S. Petronii Basilica Carolus V. Descripsit in Diario suo Paris de Crassis solemnem Pontificis Missam, in qua Imperator aliique Principes sub specie tantum Panis, Diaconus vero & Subdiaconus, quemadmodum etiamnum consuetudo est, sub utraque specie Eucharistiam susceperunt, ut apud Raynaldum ad eumd. ann. Præter Diaconum & Subdiaconum, qui in solemni Missa Pontificis sub utraque specie communicant, etiam Francorum Reges ex privilegio in die suæ Coronationis, & in articulo mortis Sacramentum itidem sub utraque specie percipiunt, teste Spondano ad ann. Chr. 1352. num. 16. *Denique idem Pontifex* (Clemens VI.) *ponderatis ingentibus Coronæ Franciæ in Sedem Apostolicam meritis, Christianissimis Regibus potestatem fecit sub utraque specie, quandocumque id optarent, communicandi: qua tamen potestate raro ipsi nisi in die inaugurationis suæ, & in viatico mortis utuntur*. Sub utraque itidem specie communicant ex speciali privilegio Ecclesiæ S. Dionisii prope Lutetiam Diaconus & Subdiaconus in Dominicis Festisque solemnibus, & Ministri pariter Altaris Cluniacensis Ecclesiæ in omnibus Festis de præcepto, ut videre est apud Mabillonium in Commentar. ad Ordinem Romanum num. 9. tit. *Quando & quomodo desierit Communio sub utraque specie in Ecclesia Romana*: & apud Moleon in Opere Gallice scripto cui titulus, *Iter Liturgicum per Gallias*, Parisiis edito ann. 1718. pag. 263. Diaconus vero & Subdiaconus Romæ in Basi-

licis

licis in Missa Conventuali, quæ cantatur in Festis de præcepto, Eucharistiam quidem sumunt, sed sub specie tantum panis.

CAPUT XXIII.

De Orationibus quæ submissa voce dicuntur in Missa.

1. ORationum in Missa quædam elata, quædam submissa voce recitantur. Quænam alta voce, quæve rursus submissa dicendæ sint, accuratissime docet Rubrica Missalis. Suarez in 3. par. tom. 3. disput. 83. art. 4. quæst. 83. sect. 1. ait, nullum in sacra Scriptura locum reperiri, quo jubeamur in Missa quasdam elata, quasdam vero submissa voce Orationes recitare; id quidem in se ἀδιάφορον esse; Ecclesiam tamen gravibus justisque causis adductam voluisse, ut quædam Orationes elata voce recitentur, quædam submissa, quæ vulgo appellantur Secretæ. Hujusmodi Ritum hac ætate nonnulli etiam e nostris oppugnarunt. Nos Controversiæ præcipua capita indicabimus, sanamque doctrinam optimorum Scriptorum auctoritate muniti propugnare conabimur. *Disputatur de Ritu dicendarum quarumdam Orationum submissa voce.*

2. Quæritur primo Etymologia vocis *Secreta*. Bossuetus in explicatione Missæ innuit vocem hanc originem ducere a *secerno*, quod est separo; Orationes enim, quæ secretæ dicuntur, tum recitabantur, cum Pœnitentes & Catechumeni Ecclesia pulsi essent, vel postquam separatæ fuissent oblationes. Vertus Secretarum infensissimus hostis, quique, si ipsi potestas fuisset, totum Canonem jussisset & ipsa Consecrationis verba alta voce recitari, præcipiti quo est judicio & audacia affirmavit, quod Bossuetus subdubitans & hæsitanter proposuerat. *Secreta appellatur, quia secreto dicitur.*

3. Monitus Martene a Mabillonio, ejus audaciæ ut sese opponeret, præsertim cum non ea esset Vertus, qua arbitrabatur doctrina, veram arripuit sententiam propugnandam, Orationes Secretas idcirco appellari, quia secreto recitentur; ejusque verba sunt hæc lib. 1. de antiquis Ecclesiæ Ritibus cap. 4. art. 7. num. 5. *Postea Sacerdos Orationes, seu Collectas, Secretas dictas, eo quod secreto & sub silentio dicuntur, recitat. Scio, nonnullos sacrorum Rituum studiosos Secretas a verbo secerno appellatas velle, eo quod super materiam ex Fidelium oblationibus separatam & secretam recitantur. Sed hi conjecturis suis plus æquo indulgentes, nullo veterum testimonio nituntur; eisque refragatur antiquus liber Sacramentorum manuscriptus Ecclesiæ Turonensis, in quo Orationes prædictæ non secretæ, sed arcanæ nuncupantur; cui adjicere possumus omnes antiquos sacrorum Rituum Expositores, qui Secretas a secreto & silentio derivant.* Amalarius Scriptor IX. sæculi in Opere *de Ecclesiast. Offic.* lib. 3. cap. 20. de Secretis loquens ait: *Secreta ideo nominatur, quia secreto dicitur.* Consonat Remigius X. sæculi scriptor, & idem scripsit Ildebertus sæculo 12. in Expositione Missæ. Quapropter Longueval Histor. Ecclesiæ Gallicanæ tom. 5. pag. 387. tom. 6. *Vertus confutatus.*

pag. 471. & tom. 8. pag. 534. eos increpat, qui vellent Secretas alta voce recitari.

Submissa voce non significat sine cantu, ut cavillatur Vertus.

4. Et quoniam vetera præscribunt monumenta, ut *submissa voce* Canon recitetur, & Tridentina Synodus, ut infra dicemus, damnat eos, qui improbare audeant Ecclesiæ Romanæ Ritum, quo pars Canonis & Consecrationis verba submissa voce recitentur, Vertus ex hac se evoluit difficultate, ea verba *submissa voce* explicans *sine cantu*, quod ante illum Gerardus quidam observaverat apud Georgium Cassandrum in Opere Liturgico cap. 28. pag. 65. *Non arbitrandum, Orationem eam dici secretam, quasi non liceat Laicis eam vel nosse, vel audire; sed quia juxta atque Canon non cantetur voce altiore.* Et Matthæus Galenus Vestrapellius in opere de sacrosancto Missæ Sacrificio Antuerpiæ edito ann. 1574. cap. 21. *Nam illud, per silentium, nihil aliud, quam clamorem negat, & elatæ vocis cantum, cui adversatur.* Verum vetustissimus Ordo Romanus ante mille annos scriptus pro Monasteriis Ordinis S. Benedicti, quem vulgavit Martene tom. 5. Thesauri Anecdotorum hæc habet: *Dicat Orationem, & secrete, nullo alio audiente, nisi tantum ut venerit ad hoc verbum, Per omnia sæcula sæculorum.* Ex quo quivis facile intelligit *submissa voce* non significare *sine cantu*, sed *secreto*, ut bene notat idem Martene loc. cit. pag. 101. & 102. *Porro cum plura notatu digna in hoc Ordine* (quem modo memoravimus) *videantur, illud præsertim singulari consideratione ponderandum, quod Orationes post Oblationem dicendæ secrete nullo audiente recitandæ præscribuntur: qui locus sufficere debet ad refutandos nonnullos novitatum amatores, qui contra universalis Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, propria auctoritate integram Missam, Secretas, Orationes, Canonemque ipsum vocis sono, hoc est alte pronunciant. Nam quod respondent variis antiquisque Auctoribus Secretas & Canonem sub silentio recitari præscribentibus, quod, inquam, ajunt silentium apud illos cantui tantum non altæ voci opponi, omnino falsi convincitur, ut nullus sit amplius effugiendi locus, cum secrete, nullo alio audiente, ante annos mille in Ecclesia Romana, aliisque ipsius Ordinem sequentibus hæc dicerentur.*

Concilium Tridentinum cum ait submissa voce, non intelligit sine cantu.

5. Quod vero ad sacram Tridentinam Synodum attinet, qui potest accipi *submissa voce* quasi sine cantu significet, cum nemo unquam contenderit, Canonem & Consecrationis verba esse canenda? Profecto Catholicos inter & hæreticos tota controversia in eo dumtaxat fuit, quod hæretici non decere clamitabant, Populum Secretarum verba non audire, Ritumque eas secreto recitandi irridebant, & Magorum consuetudini similem esse blaterabant, qui in suis incantationibus quædam verba submissa voce immurmurant. Huc accedit, quod Concilia Provincialia, ac præsertim Mediolanensia sub S. Carolo Borromæo, qui jure sacri Tridentini Concilii fidus interpres est habitus, jubent, eas preces submissa voce recitari. Cum autem ipsum Concilium ad S. Sedem, quæ ad Missale & Breviarium pertinent, itidemque suorum interpretationem Decretorum remisisset,

S.

S. Pius V. in Rubrica Missalis postquam præscripsit modum recitandi Orationes, quæ dicuntur voce alta, de iis quæ submissa voce sunt recitandæ, ait: *quæ vero secreto dicenda sunt, ita pronuntiet, ut ipsemet se audiat & a circumstantibus non audiatur*. Videatur Josephi Langleti Archiepiscopi Senonensis Institutio Pastoralis adversus novum Missale Trecense ann. 1737. Parisiis editum, pag. 21. 28. & 29.

Quo sæculo incœperit disciplina recitandi Canonem secreto. Quidam profectam putant ex miraculo, quod narratur in Prato Spirituali.

6. Secundo quæritur, sæculone incœperit VIII. an X. disciplina recitandi submissa voce Canonem & Consecrationis verba, ita ut superiori tempore alta, & quæ ab omnibus intelligeretur, voce omnia recitarentur. Joannes Moschus, qui anno 620. vel 630. scripsit Pratum Spirituale, quod opus laudatur in VII. Generali Concilio, narrat cap. 196. puerulos quosdam in secunda Syria pastorum filios Ecclesiæ cæremonias imitari, & Missam celebrare voluisse: eorum autem unum, qui Sacerdotem simulabat, reliquis duobus Ministrorum partes agentibus, memoria comprehensa habuisse sanctæ oblationis verba; pueri enim qui Missæ aderant, juxta Ecclesiæ consuetudinem prope Altare adstabant, & in quibusdam locis Presbyteri alta voce Sacrificii verba proferebant. Cum igitur puer ille jam in eo esset, ut panem frangeret, seque communicaret, ignem Cœlo delapsum petram, quæ veluti in Altare erat erecta, omniaque quæ super eam locata erant absumsisse; pueros prope exanimatos concidisse; tandem, postquam ad se ex illo deliquio rediissent, rem omnem narrasse; de qua factum certiorem Episcopum ad ipsum locum se contulisse, ibi & viam, qua Cęlo ignis delapsus fuerat, observasse, & rem ut gesta erat cognovisse, puerisque in Monasterium collocatis, in eodem loco, ubi ejusmodi miraculum contigit, templum extruxisse. Id se Joannes Moschus testatur accepisse a Gregorio quodam summa sinceritate viro & candore, qui affirmavit se ex illis pueris unum de facie novisse, itemque novisse Monachum ex iis, qui in Monasterio degebant cum æde illa conjuncto, quæ tempore illius miraculi extructa fuit, idest circa VI. sæculum sub Imperatore Justiniano. Moschus enim qui vivebat anno 620. seu 630. rem narrat, non quæ novissime contigisset, testaturque sibi traditam, a sene quodam, qui non amplius vivebat, quique rem hanc, ut modo diximus, a quodam ex illis pueris acceperat, & a Monacho illius loci; ac de Monasterio quidem loquitur quasi jam Monachorum numero floreret.

Ejus sententiæ assertores Honorius, Belletus, Innocentius III.

7. Scriptores XII. sæculi informem quamdam confusamque hujus miraculi notitiam habuere, quin tamen nossent, quis auctor rem narraverit, quibusque id miraculum circumstantiis contigerit. Honorius qui vixit anno 1120. in Gemma animæ lib. 1. cap. 103. de hac re mentionem facit; sed illud addit, statim ac prolata fuerunt consecrationis verba super panem & vinum, apparuisse carnem & sanguinem; & pueros amissa vita concidisse, nec considerat, si omnes igne Cœlo delapso essent absumti; superstitem futurum fuisse neminem, qui rem narraret: inde factum ait, ut Concilii cujusdam decreto Sacerdotes juberentur verba Canonis submissa vo-

ce recitare. Rem Honorius narrat, veluti incerto vulgatam auctore, per verbum *fertur*. Verum Belletus Honorio suppar rem hanc veluti fide dignam retulit; e qua putat consuetudinem esse profectam secreto recitandi Canonem. *Ex quo quidem facto* (scribit in explicat. Divinor. Officior. cap. 44.) *statutum fuit ut postbac tacite ac submisse diceretur*. Ad hanc rem Innocentius III. etiam respicit, cum de sacro Altaris ministerio lib. 3. cap. 1. ait: *Decrevit Ecclesia, ut hæc obsecratio, quæ secreta censetur, a Sacerdote secrete dicatur: unde fertur quod cum ante consuetudinem, quæ postmodum inolevit, quidam Pastores ea decantarent in agro divinitus sunt percussi*. Hæc itaque sunt, quibus innititur eorum sententia, qui statuunt hanc disciplinam secretarum orationum sæculo VIII. esse exortam. Cardinalis Bona aliis & omnino diversis permotus rationibus existimat, ante sæculum X. omnes preces a Sacerdotibus elata voce recitari consuevisse, eoque sæculo ineunte ortam consuetudinem recitandi submissa voce Canonem, ut videre est Rerum Liturgicarum lib. 2. cap. 13. num. 1.

Sæculo X. ineunte eam disciplinam introductam esse existimat Card. Bona.

Ea disciplina longe vetustior est sæculo etiam octavo.

8. Ne quis existimet vel VIII. vel X. sæculo hanc disciplinam esse introductam, satis profecto erunt ea, quæ ad hujus Ritus vetustatem demonstrandam mox afferemus. Interea dicimus, nobis minime probari principium, unde ortum ajunt Ritum hunc sæculo octavo; non quod dubitatio ulla nobis in mentem veniat de illius miraculi veritate; gravis enim & synchronus auctor rem refert, ut advertit Goar in Notis ad Rituale Græcorum edit. Venetæ an. 1730. pag. 119. *Historiam refert Joannes Moschus Prati Spiritualis cap. 136. cujus auctoritas cum apud plures valeat, non est temere explodenda, vel subsananda*; neque etiam nobis est animus negare, quasdam secretas alta voce recitari consuevisse in Orientali Ecclesia ex Constitutione Justiniani, de qua infra sermo erit; sed id nos minime intelligere fatemur, qui potuerit e re, quæ sexto contigerit sæculo, oriri sæculo octavo consuetudo secretas submissa voce recitandi; cum præsertim neque Honorius, neque Belletus Concilium nominet, quod eam legem condiderit; & apertissime constet, eos nec de Joanne Moscho quidquam compertum habuisse, nec novisse quemadmodum ea res gesta fuisset.

Cardinalis Bonæ auctoritas, quosdam decepit. Ratio ipsius Cardinalis affertur.

9. Cardinalis Bonæ nomen & existimatio Vertum commovit, & Tourneux, ut dicendarum submissa voce precum consuetudinem ad sæculum X. referrent. Ejusdem Cardinalis auctoritate & ipsi ad eam amplectendam sententiam adducti fuissemus, nisi infirmam eam esse cum Le Brun deprehendissemus. Ait Bona, certissimum esse Fideles ad verba Consecrationis respondere consuevisse, *Amen*; ex quo infert, ea verba elata voce esse prolata, ut a Populo audirentur; & quia Florus postremus est omnium Scriptorum, qui de hoc *Amen* loquuntur, inde ait Bona consequi, cum Scriptor ille nono vixerit sæculo, paullo post ejus ætatem, X. scilicet sæculo obsolevisse usum respondendi *Amen*, disciplinamque submissa voce Canonem recitandi introductam esse: *Postea statutum est, ut Canon submissa*

vo-

voce recitaretur , *& sic desiit ea consuetudo sæculo decimo* , *ut conjicio* ; *quia post Florum*, *qui nono labente sæculo vixit*, *ejus mentionem non reperi apud ævi posterioris scriptores* . De voce *Amen* scripsere Georgius Cassander in Liturgia cap. 28. & Albaspinæus tractatu de Veteri Ecclesiæ Politia in administr. Euchar. & cirumstantiis Missæ lib. 2. cap. 14.

10. Sane inficiari potest nemo Populum post Consecrationem respondere consuevisse *Amen*. Justinus Martyr Apolog. 2. *Terminante*, inquit, *Sacerdote Orationes*, *& gratiarum actiones* , *omnis qui adest Populus acclamat dicens Amen* , *quod Hebraica voce significat* , *Fiat*. Tertullianus de spectaculis cap. 25. eos increpat , qui postquam in Missa respondissent *Amen*, ad spectacula venirent , & applauderent gladiatoribus : *Eo ore* , *quo Amen in sanctum protulerant*, *gladiatori testimonium reddere non verebantur* ; ad quem locum observat Goar loc. cit. non dicere Tertullianum *in Sancto*, hoc est in sacrificio, seu in loco sacro, sed *in Sanctum*, idest in testimonium consecrationis Corporis Christi. D. Ambrosius libro de his qui initiantur ita scribit : *Ante benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur* ; *post consecrationem Corpus significatur*. *Ipse dicit sanguinem suum* . *Ante Consecrationem aliud dicitur* . *Post Consecrationem sanguis nuncupatur*. *Et tu dicis Amen*, *hoc est* , *verum est* : *quod os loquitur* , *mens interna fateatur* ; *quod sermo sonat* , *affectus sentiat*. Et S. Leo serm. 6. de Jejunio septimi mensis: *Hoc ore sumitur*, *quod Fide creditur* ; *& frustra ab illis Amen respondetur* , *a quibus contra id* , *quod accipitur* , *disputetur* . Et Florus , quem ut diximus afferunt , ut demonstrent hanc consuetudinem non ultra decimum sæculum perdurasse , ita scribit in expositione Missæ : *Amen autem*, *quod ab omni Ecclesia respondetur*, *interpretatur verum non ubicumque* , *& quomodocumque* , *sed mystica religione*. *Hoc ergo ad tanti mysterii Consecrationem*, *sicut & in omni legitima Oratione*, *respondent Fideles*, *& respondendo subscribunt*.

Antiquitus post verba consecrationis populus respondebat, *Amen*.

11. Sed ut ad rem propius accedamus , non satis est *Amen* ad probandum , Secretas & Consecrationis verba alta voce consuevisse recitari ; nam etiamnum in Canone pluribus in locis reperitur *Amen* , quæ vox dicitur a Sacerdote , qui Secretas & *Amen* submissa recitat voce. Non satis est dicere, *Amen* dici a Populo consuevisse ; nam nunc quoque in fine Canonis, cum Sacerdos illum submissa voce recitaverit, vocem tollit dicens : *Per omnia sæcula sæculorum* : Et Populus respondet *Amen*. Probandum itaque est Populum dicere consuevisse *Amen* non post Consecrationem , sed statim post prolata verba Consecrationis panis & vini ; quod non probant allata Patrum aliorumque Scriptorum loca , quæque amplius afferri possent ; quod singulis perpensis ostendit luculentissime Le Brun cit. tom. 4. qui concludit Populum non dixisse *Amen* statim post formam Consecrationis, sed ad finem gratiarum actionis, vel cum adstantium aliquis sanctissimum suscipiebat Sacramentum . In veteri Missali Gallicano, quod typis edidit Cardinalis Thomasius, in Sacramentario pag. 430. non habetur *A-*

Sed ex eo quod Populus respondebat Amen, *post Consecrationis verba* , *non efficitur Canonem recitari consuevisse clara voce*.

men

men post verba Consecrationis. In primo Ordine Romano, quem vulgavit Mabillonius in Museo Italico tom. 2. pag. 12. qui vetustior existimatur Gregorio Magno, *Amen* reperitur in fine Canonis. Testatur Le Brun tom. 2. pag. 257. se accurate vetusta contulisse Missalia usque ad 12. sæculum, nec alibi reperisse *Amen*, quam post verba, *Per omnia sæcula sæculorum*. Micrologus integrum affert Canonem, quem dicit sub silentio recitandum, & ponit *Amen* ad verba, *Per omnia sæcula sæculorum*. Yvo Carnotensis de Convenientia veteris & novi Sacrificii diserte ait, non alibi *Amen* reperiri quam post verba, *Per omnia sæcula sæculorum*. Ejus verba sunt: *Tamquam de interioribus ad exteriora procedens, assensum Ecclesiæ quærit Sacerdos sonora voce, Per omnia sæcula sæculorum: supplet Populus super Oratione ejus locum idiotæ, & respondet Amen, hac una participem voce se faciens omnium Charismatum, quæ Sacerdos multiplici Sacramentorum diversitate studuit impetrare*. In recentioris ævi manuscriptis Missalibus reperitur quidem *Amen* statim positum post Consecrationis verba; sed nec ex additionibus privata auctoritate, & contra disciplinam Romanæ Ecclesiæ injectis firmum erui potest argumentum; nec illud *Amen* dicebat Populus, sed submissa voce Sacerdos. In Ecclesia vero Græca alta pronunciantur voce Consecrationis verba, & Populus respondet, *Amen*; sed id introduxit Justiniani Constitutio, de qua inferius sermonem habebimus; neque id umquam ad Occidentalem Ecclesiam permeavit; & in ipsa Orientali Ecclesia quædam Orationes Canonis etiamnum submissa voce recitantur.

Ex disciplina Arcani, aliisque argumentis ritus recitandi Canonem submissa voce referendus est ad prima Ecclesiæ sæcula.

12. Tertio quæritur, quonam tempore Ritus invaluerit recitandi submissa voce preces de quibus agimus; atque ut ad hoc examinandum paratiores aggrediamur, præmittendum est sæculo IV. dumtaxat mandari cœpisse litteris sacras Liturgias; secretissime enim Sacramentorum formæ occultabantur, præsertim forma Consecrationis panis & vini, quas Episcopi memoria custodiebant, tradebantque iis, quos sacris Ordinibus initiabant, ea lege ut sancta verba profundo arcano recondita servarent. Auctor Ecclesiasticæ Hierarchiæ, qui sub Dionysii Areopagitæ nomine delitescit, fuse de variis Missæ partibus scribit, sed nihil de Consecratione. Innocentius I. a Decentio Eugubino Episcopo interrogatus, quando in Missa danda esset Pax, respondit dandam post expleta Mysteria, quæ se ait nominare non debere: *Cum post omnia, quæ aperire non debeo, Pax sit necessario indicenda*; S. Ambrosius lib. De Cain & Abel lib. 1. cap. 9. num. 35. & de Abraham lib. 1. cap. 5. num. 38. docet, *Mysteriorum esse premendam doctrinam*; & alibi, *& quasi operire fido silentio*. De sancti Sacrificii precibus loquitur tamquam de rebus occultis, mysteriorum plenis, ab hominum cognitione semotis, quas vulgare periculosum esset: *Non divulgemus Orationem, sed absconditа teneamus mysteria*; cujus arcani rationem affert: *Sunt enim plurima, quæ cruda displicent, cocta delectant. Fove igitur pectore tuo alta mysteria, nec præmaturo sermone, & infidis auribus; aut infirmis quasi incocta committas*. In Constitutionibus Apostolicis, quæ juxta communem doctorum virorum sententiam collectæ

lectæ sunt sæculo IV. lib. 1. cap. 8. proxime post Missæ Præfationem adnotatum est, Pontificem secreto orare, seu, ut habet Græcus textus, in se ipso orare; & in edito a Cardinali Thomasio Sacramentario S. Gelasii, qui creatus fuit Pontifex ann. 492. Oratio, quæ recitatur super Oblata, titulum habet *Secretæ*. In vetustissimis formulis Missæ celebrandæ juxta Ritum Gallicanum, antequam a Carolo Magno Romanus ritus in Galliam esset invectus, præscribitur, ut Canon aliæque Orationes secreto recitentur. Præterea in antiquo Ordine Romano, quem citat Micrologus & Amalarius, qui Ordo ut putat Mabillonius est sexti sæculi, habetur, Pontificem, postquam cecinerit Chorus, *Sanctus & Hosanna*, Canonem submissa voce incipere: *Surgit Pontifex, & tacite intrat in Canonem*. In Ritu Mozarabo plures sunt Orationes silentio recitandæ: *Dicat in silentio super Oblationem*, inter quas est Oratio *Adesto*, qua Consecrationis forma continetur; *Deinde dicat in silentio junctis manibus, inclinando se ante Altare hanc Orationem: Adesto*. Huc accedit, quod in Orientalis Ecclesiæ Liturgiis præsertim Basilii, & Chrysostomi diserte Orationes illæ discriminantur, quæ alta, ab iis, quæ submissa voce sunt recitandæ; & cum hujusmodi Ritu consentiunt Liturgiæ Cophtorum, Æthiopum, Syrorum Armenorum, Nestorianorum, & Malabarorum. Ex quibus omnibus quis ejusmodi Ritum vetustissimum esse non intelligat? Et sane si Sacramentorum & Consecrationis forma alta voce pronunciata fuisset, quorsum illud arcanum, quod primis Ecclesiæ sæculis tam fideliter servabatur? Vel ipsa vox *Secretæ*, aliæque voces, quæ idem valent, satis superque id evincunt. Itaque quis hujusmodi Ritum ad prima Ecclesiæ sæcula non referat, & veneretur non solum tamquam ab omnibus receptum Liturgiis, sed a primis usque temporibus ab Ecclesia Romana observatum, quæ illum Apostolica traditione accepit? Liturgiam, qua tunc Romana utebatur Ecclesia, Innocentius I. B. Petro Apostolo tribuit, eamque servandam ait ab omnibus: *Quis nesciat, aut non advertat id, quod a Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari?* Et Vigilius Papa ad Profuturum Hispaniarum Episcopum precationes mittens, quæ Romæ recitabantur in Missa, ait se ita eas mittere ut ab Apostolica acceperit Traditione: *Quem ex Apostolica Traditione suscepimus*. Legendus tom. 4. P. Le Brun, in quo monumenta omnia afferuntur, quibus ea quæ hactenus diximus, abunde probantur. Et sane haud facile quemquam reperias, qui totam hanc rem aut accuratius aut uberius pertractaverit. Legi etiam potest paulo ante memorata Josephi Langlet Archiepiscopi Senonensis Pastoralis Instructio, in qua quartus tomus Patris Le Brun brevi compendio coercetur.

Justiniani Novella factum est, ut in aliquibus Ecclesiis orientis secrete dicerentur elata voce.

13. Quarto quæritur, an ejusmodi quarumdam submissa voce recitandarum precum disciplina mutationem aliquam passa sit. Sexto sęculo mutavit paullulum hęc displina propter Justiniani Novellam CXXXII. in cujus cap. 6. hęc habentur: *Ad hæc jubemus, omnes Episcopos & Presbyteros non in secreto, sed cum ea voce, quæ a fidelissimo Populo exaudiatur, divinam obla-*

oblationem & precationem, quæ fit in sancto Baptismate, facere, ut inde audientium animi in majorem devotionem, & Dei laudationem & benedictionem efferantur: sic enim & divinus Apostolus docet dicens in priore ad Corinthios Epistola: Ceterum, inquit, si solum benedicis spiritu, is, qui idiotæ locum implet, quomodo tuæ gratiarum actioni subjiciet Deo sanctum illud Amen? Siquidem, quid dicas, non novit. Tu autem pulchre gratias agis, sed alius non ædificatur. Et rursus in ea, quæ est ad Romanos, sic dicit: Corde quidem creditur ad justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem. Idcirco igitur convenit, ut ea precatio, quæ in sancta oblatione dicitur, & aliæ Orationes cum voce a sanctissimis Episcopis & Presbyteris proferantur Domino nostro Jesu Christo Deo nostro cum Patre & Spiritu Sancto: scituris religiosissimis Sacerdotibus, quod si quid horum contempserint, & horrendo Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi judicio rationem reddituri sunt, & nos ista cognoscentes, non relinquemus quieta & inulta. Profecto Justinianus ad Sacrarium admovit manum; nec sane ejusmodi probari potest Constitutio, quod etiam observat De Marca in Concordia Sacerdotii & Imperii lib. 2. cap. *6: Quare vereor, ne Justinianum damnare cogamur, quod de sacrá Liturgiæ Ritibus Constitutionem ediderit, qua mystica verba consecrationis Eucharistiæ elata voce, non autem demissa, ut solemne erat, proferri jubet, ut qui locum tenet idiotæ, Amen succinere possit. Præterquam quod enim de Ritu sacrificiorum decernere tentat, quæ pars disciplinæ solis Sacerdotibus competit, antiquos Ecclesiæ mores sollicitat, qui, ut reverentia Mysteriis conciliaretur, preces mysticas demissa voce proferri induxerant, ut testatur Basilius.* Sed ab hoc Justiniani ausu quædam eliciuntur, quæ nostræ causæ mirifice favent.

Ex Novella validius asseritur vetustas disciplinæ recitandi secreto Canonem.

14. Ad Constitutionem suam constabiliendam non affert veterem Justinianus consuetudinem, qua (si qua fuisset) profecto usus esset. Quod indicium facit, Canonis preces ante Justinianum demissa voce recitari consuevisse. Neque etiam dicit, quamdam Missæ partem tono recitari solitam cantui opposito, sed secreto, eaque voce, quæ non audiretur; ideoque jubet, deinceps recitari *non in secreto sed cum ea voce, quæ exaudiatur*. Igitur *submissa voce* non significat, quod contendunt Novatores, vocem cantui oppositam, sed quæ ab aliis, ut supra monuimus, non audiatur. Affert Justinianus D. Pauli verba, quæ sane ad hanc rem nihil pertinent: de iis enim Apostolus loquitur, qui non solum verba non intelligebant, sed ne illud quidem noverant, de quo sermo esset: ille igitur locus non congruit rei, de qua agimus; Populus enim, si Consecrationis verba non audit, tamen probe novit, Presbyterum consecrare panem, & vinum, ideoque ad precationum finem bene potest respondere *Amen*. Locus alter Apostoli: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, nihil itidem probat; referendus enim est potius ad Fidei Symbolum, quam Fidelium conventus corde credit, & ore confitetur. Quod attinet ad novitatem a Justiniano invectam, sane negari non potest, quin suum in aliqui-

liquibus Orientis regionibus ea Constitutio obtinuerit effectum; quod satis ostenditur ex eo, quod de tribus pueris narravimus, ut etiam animadvertit Menardus in notis ad librum Sacramentorum S. Gregor. pag. 389. *Oratio cum verbis consecratoriis olim in quibusdam locis alta & clara voce proferebatur, ut testatur Joannes Moschus: Quoniam in quibusdam locis clara voce pronuntiare solent Orationem Oblationis Presbyteri, factum est, ut eam pueri didicerint*; idque ingenue fatetur Le Brun; quamquam ostendit Orientales aliquot Ecclesias arcanum & silentium, frustra ea Justiniani refragante Constitutione, retinuisse, ut videre est tom. 4. pag. 154. & seq. idque ex Ritu etiam, quem supra memoravimus, recentiorum Græcorum apparet, qui voce quidem elata verba Consecrationis, demissa vero alias Orationes Canonis proferunt.

15. Quinto quæritur, an ullam in Occidentalem Ecclesiam Justiniani Constitutio variationem invexerit. Et fidenter plane nullam respondemus. Vetustissimum enim Ritum secreto recitandi Canonem & Consecrationis verba Occidentalis Ecclesia semper retinuit. Abunde id probat Le Brun tom. 4. pag. 133. prolatis Sacramentariis, Missalibus, & Ordinibus Romanis, quibus ostenditur usus secretarum precum in Missa per ea tempora, quæ Justiniani Constitutionem proxime sunt consequuta. Quod si graves fideque dignos post X. sæculum Auctores adire libeat, qui scripserunt de Missæ Sacrificio, sane non desunt auctoritates, quibus ostenditur, in Occidentali Ecclesia numquam ejusmodi Ritum esse intermissum. Testatur id Innocentius Tertius, Belletus, Hugo de S. Victore, Albertus Magnus tom. 21. de Sacrificio Missæ disputatione 10. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 4. ubi ait, Sacerdotem ea clara voce dicere, quæ ad se & ad Populum, demissa vero quæ ad se solum pertinent, cujusmodi est Oblatio & Consecratio; & in responsione ad sextum; *Quædam vero*, inquit, *pertinent ad solum Sacerdotem, sicut Oblatio, & Consecratio, & ideo quæ circa hæc sunt dicenda, occulte a Sacerdote dicuntur*. Et D. Bonaventura in Exposit. Missæ, ubi agit de modo, quo Canon recitandus sit, *Canon*, inquit, *discrete, & sub silentio legendus est: discrete, ut verba Canonis nec nimis velociter syncopando, vel nimis protrahendo circumstantibus generent tædium. Unde Ecclesia statuit, ut Canon devote, & sub silentio legatur*.

Justiniani Novella nihil mutatum in Occidente, nec unquam intermissus ritus recitandi Canonem secreto.

16. Sexto quæritur, an ratio & positiva sit quædam lex, qua Canonem aliasque preces demissa voce recitare jubeamur; & an aliquando tota dicatur Missa alta voce quæ audiatur ab omnibus. Lex de ea re posita est in Synodo Tridentina, quæ ejusdem legis affert rationem sess. 22. cap. 5. *Cum natura hominum ea sit, ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli, propterea pia mater Ecclesia Ritus quosdam, ut scilicet quædam submissa voce, alia vero elatiore in Missa pronuntiarentur, instituit*. Et canone 9. ejusd. sess. *Si quis dixerit Ecclesiæ Romanæ ritum, quo submissa voce pars Canonis, & verba Consecrationis proferuntur, damnandum esse, anathema sit*. S. Synodus respicit ad Eucharisti-

Lex est positiva recitandi secreto Canonem in Tridentina Synodo.

Rationes hujus Ritus.

ei sublimitatem Mysterii, quæ postulat, ut nihil nesciat Sacerdos, quædam vero sint Populo arcana; tum & ad Spiritus Sancti operationem, quæ panem & vinum convertens in Corpus, & Sanguinem Jesu Christi non cadit sub sensus: *Quam consecrationem Corporis, & Sanguinis Dominici ideo semper in silentio arbitror celebrari, quia sanctus in eis manens Spiritus eumdem Sacramentorum latenter operatur effectum. Unde Græce mysterium dicitur, quod secretam & reconditam habeat dispositionem*: verba sunt veteris Expositoris Missæ apud Martene tom. I. de antiquis Ecclesiæ Ritibus primæ edit. pag. 148. Respicit itidem S. Synodus ad majorem venerationem, quæ ex secreto paritur erga res divinas, quæque silentio excitatur & alitur, quo fit ut celebrans Sacerdos, & qui adstant, quæ repræsentantur Mysteria, meditari possint attentius. Innocentius III. lib. 2. Myster. Missæ cap. 54. mysticam affert hujus silentii rationem, Jesum scilicet videndum sese Judæis non præbuisse, cum agitarent animo eum interficere, ut tradit Joan. cap. 11. & idcirco *silentium Sacerdotis latibulum Christi significare*; & lib. 3. cap. 1. considerat, Christum cum palmis & acclamationibus exceptum a turbis, qui *abiit, & se abscondit ab eis*, non quidem ob metum, sed *quia nondum venerat hora ejus*. Scribit igitur Pontifex: *Illud latibulum Christi hoc silentium repræsentat, in quo cessante verborum tumultu, sola dirigitur ad Deum intenta devotio*.

In Ordinatione Sacerdotum Episcopus paululum elata voce totam Missam recitat.

17. Quod vero ad illud attinet, num aliquando tota Missa elata voce recitetur, id in sola Sacerdotum ordinatione nunc usurpatur. Non enim Ordinandi tam prope altare sunt, ut olim, cum tam Episcopus Ordinans, quam Ordinandi manibus Missale tenentes submissa voce Secretas pronunciabant. Nunc Ordinandi circa Altare in genua provoluti disponuntur, & Episcopus, quasi eos doceat Missam celebrare, lente ac paullulum elata voce Secretas profert, non eas ut Populus audiat, sed ut Sacerdotes novissime initiati cum eo possint eas recitare, & verba Consecrationis uno eodemque tempore cum Episcopo pronunciare; ad exemplum Christi, qui voce, quæ ab Apostolis audiri potuit, in ultima cœna panem & vinum consecravit, ut eos, quos tunc Sacerdotio initiabat, doceret consecrandi modum, legitimumque ritum ad consummationem usque sæculi duraturum.

Plures Novatorum conatus ad tollendum eum Ritum.

18. Postremo loco quæritur, num post Synodum Tridentinam extiterit aliquis, qui usum studuerit introducere alta voce, quæ ab omnibus audiatur, recitandi Secretas, Canonem, & Consecrationis verba, & quis huic temerario auso restiterit. Primus, qui Protestantium nomine Catholicam ea in re obtrectatit Ecclesiam, est Petrus Suavis. Contendit, secum ipsam pugnare S. Synodum. Ea enim docet, in Missa multa contineri, quæ ad erudiendos Fideles pertinent, proindeque jubet, Parochos in Missa Parochiali eorum aliqua Populo explicare, quæ leguntur in Missa, præsertim vero aliquod sanctissimi hujus Sacrificii mysterium: hæc vero omnia non bene consentire ait cum latina lingua, cujus Populus est imperitus & cum secretis Orationibus, quas ne aure quidem percipit.

19.

19. Hanc porro Suavis venenatam censuram, quasi non satis dilucide ab eo sit exposita, rursus inculcat Courayer tom. 2. Hist. Conc. Trident. pag. 328. Verum Cardinalis Pallavicinus, & Natalis Alexander dissert. 12. Hist. Eccl. sæculi 15. & 16. art. 12. satis ostenderunt, quam bene secum conveniant Trident. Concil. Decreta. Nam & Latine Missa celebranda est, & Secretæ ob rationes adductas submissa voce recitandæ, & Parochus ex Altari Populo debet explanare, quæ Fideles scire oportet ex multis, quæ Sacrificio Missæ continentur, eaque minime explicare, quæ non oportet Populum scire. Savary Episcopus Sesuviorum anno 1698. quosdam Ecclesiasticos vehementer increpuit, qui eo devenerant audaciæ, ut alta voce Canonem recitarent, iis objiciens Ecclesiæ universalis disciplinam, eosque suspensionis pœna ipso facto incurrenda punivit, qui in eo quod ad vocem pertinet, qua Secretæ sunt proferendæ, cum Missali Romano non consentiant. Cardinalis de Bissy anno 1710. novum pro Meldensi Diœcesi edidit Missale, ubi qui eam curavit editionem, illa Rubricæ verba *submissa voce* explicavit *sine cantu*; atque ut callide insinuaret, Canonem alta esse voce recitandum, singulis quibusque Orationibus addit *Amen*. Verum fateri non veritus est Cardinalis, se esse deceptum; & suum ipsius Missale, se inscio corruptum, censura notare laudi sibi duxit & gloriæ. Denique notissimum est nuperrimum Missale Trecense; in quo inter ceteras novitates illa non deest, Secretas voce, quæ audiri possit a Populo, recitandas; nec fere quisquam est, qui nesciat quæ adversus illud Missale scripserit Langletus Archiepiscopus Senonensis, qui veterem disciplinam strenue tuetur in Instruct. Pastorali Parisiis edita anno 1737. Egregius idem Antistes olim Suessionensis Episcopus libellum scripsit *De vera mente Ecclesiæ in sacris Cæremoniis*, quo Verti fregit audaciam, qui plurimarum studiosus novitatum & illud volebat, ut alta voce Secretæ recitarentur. Ejusmodi novam disciplinam, quam Novatorum opera sensim irrepsisset, nemo est qui nesciat, quantopere Theologi Galli oppugnaverint. Thiers tractatu de Superstitionibus tom. 1. cap. 1. Scriptorum, Provincialiumque Conciliorum auctoritates congerit, quibus ostendit, Secretas submissa voce recitandas.

Petri Suavis & Courayeri venenatæ censuræ.

20. Quærit Juveninus tractatu de Sacramentis, an Sacerdos quasdam quidem preces submissa, quasdam vero elata voce debeat recitare; & respondet affirmando; præscriptum id esse in Liturgiis Latinis & Græcis, jussum a sacris Canonibus; eosque Sacerdotes increpat, qui zelum prætexentes alta voce Canonem recitabant. Ronaudotius, qui summa diligentia & cura Liturgias fere omnes Orientales edidit, accurate observat, quæ alta, quæ demissa voce dicenda sunt. Nec iis contentus, quæ in notis scripserat, Dissertationem præviam composuit, ut lucem afferat veteri Disciplinæ, qua Ecclesia vel ipsis Fidelibus mysteria tegebat, ea breviter & subobscure exponendo: *Suadet id etiam Ecclesiasticæ disciplinæ ratio, quæ mysteria tanto silentio tegi jubeat, ut non nisi initiatis, & breviter quidem, immo subobscuriuscule explicarentur:* verba illius sunt tom. 1. Denique supra Mabillo-

Omnes Liturgiæ habent preces quasdam elata, quasdam submissa voce recitandas.

nii, Mertene, & Le Brun sententias attulimus, quos Scriptores nemo ignorat totum hoc argumentum exhausisse, nihilque harum rerum studiosis reliqui fecisse, quod addere possint.

Galli quidam Arcani disciplinam in Missa probarunt, sed rationem commenti sunt minime veram.

21. De Canone, seu de Missæ Secretis ita scribit Bellotte in Observat. ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 529. *Secretum olim dicebatur potissimum ratione prolationis, quia submissa voce, atque secreto proferri debet, ne tam sancti Mysterii verba manifeste prolata & publice, per quotidianum usum vilescerent, & ne a Laicis etiam in locis profanis indebite atque irreverenter pronuntiarentur*. De veteri Arcani disciplina mentionem facit Gilbertus Grimaud in Liturgia sacra par. 3. cap. 7. cui disciplinæ locum ait fuisse præcipuum in verbis Consecrationis, quæ per traditionem ad Sacerdotum traducebantur notitiam, ne ea Infideles rescirscerent. Uterque Auctor exemplum a nobis supra allatum profert, e Moscho in *Prato Spirituali* depromtum. Quod modo diximus, uberrima eruditionis copia confirmat Albaspinæus Aurelianensis Episcopus tom. 1. tract. de Veteri Ecclesiæ Politia in administrat. Sacramentor. cap. 1. & 2. In tractatu quodam de Missa & Divino Officio iterum Parisiis edito anno 1714. pag. 111. proponitur quæstio, unde consuetudo orta sit recitandi Canonem submissa voce; atque eum morem contendit Auctor inde profectum esse, quod in solemni, quæ cantatur Missa, cum Chorus caneret *Sanctus*, & cantus longiore tractu propter Notarum multitudinem protraheretur, Sacerdos Missam celebrans, qui cum choro non caneret, cœpit recitare Canonem submissa voce; qui mos a solemni Missa, quæ canitur, ad privatam quæ legitur, traductus est. Eamdem antea ingressus fuerat viam Auctor tractatus de optimo Missam audiendi modo secundæ edit. Parisien. anni 1681. cap. 6. pag. 257. & seq. Hanc autem originem, quam duo illi Auctores excogitarunt, minime agnoscimus, quippe commentitiam. Eos tamen idcirco adduximus, ut appareat, quantum sit hominum etiam nunc in Galliis, qui Rubricæ de Secretis observantiam tueantur. Perpulcrum de Secreto Mysteriorum tractatum Parisiis ann. 1710. edidit Vallemontius, seu potius Apologiam pro Rubrica Missalis omnigena eruditione refertam, in qua confutat Vertum, qui cum aliis quibusdam earundem partium, ut jam vidimus, contendere ausus est, Secretas alta recitari voce oportere. De Vallemontio idem censemus, quod de duobus aliis Gallis Auctoribus, quos supra memoravimus. Gaudemus enim, quod videamus Rubricæ observantiam de Secretis strenue ab eo quoque propugnatam. Verum ejus rationibus subscribere omnino non possumus. Existimat enim, idque verissimum est, Catechumenos, Energumenos, Infideles, & publicos Pœnitentes dimitti consuevisse, cum recitari cœperat Canon Missæ: putat præterea, iis dimissis, cum soli Fideles, neque Energumeni, nec Pœnitentes, nec Catechumeni remanerent in templo, reliquum Missæ elata voce dici consuevisse, quod tamen est falsum. Arcani enim disciplina vetabat, ne sacrosancta Mysteria vel Fidelibus ipsis enunciarentur. Tandem censet, octavo sæculo, cum ad Missam unicuique pateret aditus, oppor-

opportunum visum esse, ut quemadmodum olim neque Catechumeni, neque Energumeni, neque Pœnitentes Canonem, ideoque nec Consecrationis verba audiebant, ita deinde unumquemque hominum, qui Missæ adesset, totum id celaretur; quod a veritate quantum absit, satis apparet ex iis, quæ superius diximus.

CAPUT XXIV.

De Missa a Communione usque ad finem.

Actiones quæ fiunt a Sacerdote post Communionem usque ad finem Missæ.

1. Missæ cursum non inopportunis quibusdam crebro interjiciendis abrupimus; nunc vero illum tandem repetamus. Postquam Sacerdos Sacramentum ipse sumsit, & adstantibus distribuit, si qui sunt communicandi, & sumpsit ablutionem, e medio Altari se confert ad cornu Epistolæ, quo Minister Missale transtulit; legit Antiphonam, quæ *Communio* dicitur, redit ad medium Altare, illudque osculatur; conversus ad Populum dicit *Dominus vobiscum*; ac rediens ad librum legit Orationem, quæ dicitur *Postcommunio*: postremo librum claudit: tum redit rursus ad medium Altare, quod osculatur; ad Populum autem conversus dicit, *Dominus vobiscum*, atque *Ite Missa est*, vel volvens se ad altare, *Benedicamus Domino*, si ita præscribat Rubrica; cui Minister respondet, *Deo gratias*: in Missis vero Defunctorum dicit, *Requiescant in pace*; cui Minister respondet, *Amen*. Denique inclinatus in medio Altari dicit Orationem, *Placeat*; & conversus ad Populum ei benedicit, quod prætermittit in Missis Defunctorum: inde se conferens ad cornu Euangelii recitat Euangelium S. Joannis, vel aliud Euangelium; quod Rubrica præscripserit.

Antiphona, quæ dicitur Communio, canebatur interea dum dispertiebatur Eucharistia.

2. Porro Antiphona idcirco *Communio* dicitur, quia, ut observat Gavantus, canebatur interea dum Populo Eucharistia distribuebatur. Ejus mentionem faciunt Ordines Romani. Canebatur alternis quisque versus Psalmi, ex quo erat composita. Cardinalis Thomasius exemplum edidit Psalmi Communionis, qui cantabatur in modum Antiphonæ. Producebatur cantus, donec Pontifex, qui Missam celebrabat, nutu monebat, ut a cantu desisteretur, & caneretur *Gloria Patri*, ut apparet in primo Ordine Romano num. 20. *Mox ut Pontifex cœperit in Senatorio communicare, statim schola incipit Antiphonam ad Communionem per vices cum Subdiaconibus; & psallunt usque dum communicato omni Populo, annuat Pontifex ut dicat Gloriam: & tunc repetito versu quiescunt*. Hæ Missæ pars, in qua *Communio* & *Postcommunio* recitantur, olim vocabatur *gratiarum actio*, ut ait Rupertus de Divinis Offic. lib. 2. cap. 18. *Cantus, quem Communionem dicimus, quem post cibum salutarem canimus, Gratiarum actio est*; quod multo ante dixerat Augustin. Epist. 149. alias 59. *Participato tanto Sacramento, Gratiarum actio cuncta concludit*. Antiphonam, quæ *Communio* dicitur, aliæ consequuntur Orationes, quæ vocantur *Postcommunio*, quæ proxime post Communionem reci-

recitantur, ad Deo gratias agendas, quod tantorum Mysteriorum nos voluerit esse participes, & ad gratiam ab eo postulandam, ut ejus fructum, & quidquid operari sanctificationem potest, conservemus. In quibusdam locis hæc Oratio vocatur *Complenda*, seu *Oratio ad Complendum*, hoc est Oratio qua res tota finitur. Rubrica Missalis præscribit, ut tot dicantur in hac parte Missæ Orationes, quot dictæ fuerunt in principio: *Multiplicatis secundum numerum Collectarum in principio Missæ & Secretarum ante Canonis Præfationem præmissarum*, ait Biel Lect. 39. super Canone Missæ pag. 918. Per Quadragesimam in Missa Feriali post Orationes, quæ vocantur *Postcommunio*, Sacerdos præfatus formulam, *Humiliate capita vestra Deo*, dicit Orationem *super Populum*. Oratio hæc *super Populum* vetustissima est, ut colligitur e Sacramentario Gelasiano a Cardinali Thomasio edito: olim quidem non per Quadragesimam tantum, sed per totum annum, nunc vero per Quadragesimam solum recitatur, ut divino Populus muniatur præsidio adversus Diaboli insidias, quæ metuendæ magis sunt diebus Pœnitentiæ, ut explicant Amalarius lib. 3. de Divinis Offic. cap. 37. & Micrologus cap. 51. *de Ecclesiasticis Observationibus*.

Post communio tot Orationes habet, quot fuerint Collectæ.

Vetustissima Oratio quæ dicitur per Quadragesimã super populum.

Cur & quando antiquitus omitteretur formula Ite Missa est.

3. De illa formula dimittendi Populum, *Ite Missa est*, alibi sermonem habuimus, ubi docuimus post expletam Catechumenorum Missam eos dimitti a Diacono; absoluta autem Missa, cui reliqui Fideles aderant, ipsos a Diacono pariter dimitti illis verbis consuevisse, *Ite Missa est*. Juxta eam, quæ nunc invaluit, disciplinam, quoties in Missa dicitur *Gloria in excelsis*, dicitur *Ite Missa est*; si vero hymnus ille omittatur, dicitur, *Benedicamus Domino*, ut invitetur Populus ad gratias de expleto Missæ sacrificio Deo agendas. *Semper cum Gloria in Excelsis etiam Te Deum, & Ite Missa est recitamus*, ait Micrologus cap. 46. Sensus illorum verborum *Ite Missa est*, hujusmodi est: *Vobis abire licet, nam fit Missa, idest dimissio*. Græci alium loquendi modum adhibent. Dicunt enim, *In pace Christi eamus*, ut videre est in Liturgiis Sanctorum Jacobi, Basilii, & Chrysostomi; respondet autem Populus, *In nomine Domini*. Bellarminus tom. 3. controvers. lib. 6. de Missa cap. 27. post Micrologum observat dici consuevisse *Ite Missa est* in Missis dierum Festorum. Illis enim plerumque Populus intererat, non vero in Missis Ferialibus, in quibus plerumque Clerici & Monachi aderant, qui non dimittebantur, quod remanerent ad Officium continuandum; & quamquam ob eam rationem dicendum fuisset *Ite Missa est*, non *Benedicamus Domino*, in Dominicis Adventus, & Quadragesimæ; addit in his Dominicis dici, *Benedicamus Domino*, & non *Ite Missa est* ad ejus temporis mœstitiam significandam: *Videtur enim nescio quid lugubre præseferre, quod non publica denunciatur dimissio, sed unusquisque per se discedit*. Loquitur de formula *Ite Missa est* etiam Cardinalis Bona Rer. Liturg. lib. 2. cap. 20. n. 3. ubi refutans Micrologum ait, illum probasse oportere, non consuevisse Populum Missis quotidianis adesse; & concludit omissam fuisse formulam *Ite Missa est*, quando Populus absoluta Missa non illico Ecclesia abibat,

Quando dicatur Benedicamus Domino.

Sententia Micrologi a Cardinali Bona improbata.

sed

sed expectabat dum Horæ recitarentur Canonicæ, eamque consuetudinem etiam in Missis minus solemnibus & quotidianis invaluisse. De formula *Requiescant in pace* loquitur Belletus cap. 49. *Dicitur*, inquit, *in Missa pro Defunctis Requiescant in pace, quod ex sola consuetudine generali natum est*, vel quia tota Missa pro Defunctis in eo est, ut ipsis a Deo quietem impetret; vel quia post Missam non erat dimittendus Populus, qui remanebat ad Cadaveris sepulturam aliasque preces pro animabus Defunctorum. Vertus tom. 1. pag. 141. & tom. 3. pag. 416. ait verba illa *Deo gratias*, quæ dicuntur post *Ite Missa est*, vel *Benedicamus Domino*, esse additionem; quam quia omittunt Clerici Ecclesiæ Parisiensis, & postquam Diaconus dixit, *Ite Missa est*, confestim abeunt, eos propterea laudat. Verum Le Brun tom. 1. pag. 668. ostendit vetustatem ejus Ritus; verba autem illa habentur in Amalario, & in Ordinibus Romanis; & Clericorum Parisiensium abusui præferendam esse monet Carthusianorum consuetudinem. Etsi enim ii Monachi neque populo in Missa benedicant, nec recitent S. Joannis Euangelium, non tamen ab Altari abeunt, quin dicto *Ite Missa est*, respondeatur a Ministro *Deo gratias*.

4. In hac Missæ parte duæ salutationes fiunt populo illis verbis, *Dominus vobiscum*. Prima salutatio benedictionem illam significat, quam Christus ascendens in Cælum dedit Apostolis; secunda vero significat vitam æternam, in quam ingressus est Christus ascendens in Cælum, cum reliquit Apostolos: *Prima salutatio ante Postcommunionem significat illam benedictionem, quam Christus ascensurus in cælum legitur dedisse Discipulis suis. Nam ut Lucas ultimo commemorat, eduxit eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus benedixit eis. Ultima salutatio vitam æternam significat, quam Christus ascendens ingressus est; quia cum ab eis recessit, ut consequenter scribit Lucas, ferebatur in Cælum*. Ita scribit Biel cit. Lect. pag. 918. pagina autem 921. ait Sacerdotem, cum dicit *Dominus vobiscum*, se ideo ad Populum convertere, quia cum eo loquitur; cum autem dicit *Benedicamus Domino*, vel *Requiescant in pace*, ad Altare reverti, & ipsa reversione ea verba proferre, quia Populum cohortatur, ut una cum eo benedicat Domino, & oret pro Animabus Defunctorum.

De duabus salutationibus Dominus vobiscum ad finem Missæ.

5. Oratio *Placeat* in pluribus reperitur Sacramentariis post sæculum 9. scriptis. Eam Sacerdos secreto recitat: est enim pro ipso peculiaris Oratio; eamque dicit inclinatus, ut æquum est, ad Altare; siquidem ad sanctissimam Trinitatem dirigit. Hæc Oratio habetur etiam in Missa Illyrici, & in aliis apud Menardum; ejusque explicationem vide apud Biel cit. Lect. super Canone.

De Oratione secreta, Placeat.

6. Ternis olim Crucis signis Sacerdotes Populo benedicebant, ut nunc Episcopi. Sublatus est ejusmodi Ritus a S. Pio V. qui in solemnibus Missis dumtaxat adhiberi eum voluit. Clemens vero Octavus statuit, ut Presbyteri etiam in Missis solemnibus, uno tantum Crucis signo Populo benedicant, ut videre est apud Meratum tom. 1. pag. 243. Abbatibus Regularibus

Olim semper Sacerdotes, postea in Missis tantum solemnibus, nunc vero Episcopi soli ternis Crucis signis

Populo benedicunt. bus ex Alexandri Septimi Decretis potestas sit ternas dandi benedictiones in Missis tantum Pontificalibus, unam vero dumtaxat in aliis Missis, ut videre est in Edicto nostro 34. §. 4. in fine. Haud ita vetus est consuetudo benedicendi Populo in fine Missæ: de ea enim silent Amalarius, Florus, Rabanus Maurus, Walfridus, & Remigius 9. sæculi Scriptores. Ejus tamen mentionem facit Micrologus cap. 21. ubi loquens de Populo, qui adest Missæ, ait: *Prius tamen benedicitur ab Episcopo, si adest; sin autem, a Presbytero qui Missas celebravit*. Sed hoc non ubique usurpatum esse oportet. Nam de hoc ritu nulla mentio fit in Ritualibus Cistercienſium, & Præmonstratenſium, qui religioſi Ordines triginta post Micrologum annis sunt instituti. Carthusiani neque in solemni, neque in privata Missa juxta antiquum suum Ritum Populo benedicunt, ut notat Pouget tom. 2. Institut. Catholicar. pag. 890. & cum eo concordat Ritus Cistercienſium. Rationem ejus Ritus affert Joannes Becoffen in Missæ expositione Basilææ edita anno 1519. a Joanne de Indagine desumta, eum scilicet, qui Populum non habet, non benedicere. Hodie tamen Carthusiani, si celebrent in templis, quæ non sunt sui Ordinis, Populo benedicunt, ut colligitur ex eorum recentibus Constitutionibus Statut. 3. Compil. cap. 1. n. 58. In veteri Dominicanorum Ordinario lib. 2. ut refert Marcellus de Cavaleris in Statera sacra tit. 29. num. 50. ita legitur: *Et si consuetudo patriæ fuerit, & extranei fuerint hoc expectantes, dent benedictionem juxta morem patriæ*.

Haud ita vetus Ritus benedicendi Populo in fine Missæ.

Vetustissima est Benedictio Episcoporum. 7. Quæ hactenus diximus, de benedictione sunt intelligenda, quæ datur sub finem Missæ a Presbyteris. Nam Episcoporum benedictio vetustissima est: *Benedictionem Episcopalem Martialis Episcopus Apostolorum Discipulus ex magisterio Apostolorum tradidit*; verba sunt Honorii in Gemma Animæ lib. 1. cap. 90. Qui vero cupiat ejus vetustatis argumenta, adeat Christianum Lupum tom. 5. ad generalia Concilia & provincialia pag. 526. Guido Abbas, qui 11. vixit sæculo, & in Italia floruit, loquitur de consuetudine, quæ ætate sua invaluit, ut Presbyteri sub finem Missæ benedicerent Populo: *Hinc & illa consuetudo apud modernos, quæ non fuit apud antiquos, inolevisse videtur, ut aliis temporibus etiam Presbyteri post finem Missæ benedicant, ne Populum ita benedictione, ut communione privatum discedere permittant*. Et alibi: *Adeo in usum jam usquequaque venit Benedictio, ut nequaquam absque gravi scandalo a Presbyteris in Populo prætermitti possit, nisi forte Apostolica Sedes generaliter & Synodaliter prohibere voluerit*. Illud tamen est adhuc dubium, num ea consuetudo ab omnibus recepta, aut ab Apostolica Sede approbata fuerit. De ea enim nulla mentio est apud Rupertum Abbatem, qui vixit ineunte Sæculo 12. Sanctus vero Bernardus, qui circa ejusdem sæculi dimidium vixit, constanter affirmat, non esse facultatem dandi benedictionem Abbatibus, licet ex privilegio Pontificalibus insigniti sint ornamentis. Et Innocentius Tertius loquens de hac benedictione in fine Missæ semper dicit dandam esse ab Episcopo, nec usquam de Presbyteris loquitur. Nunc vero datur etiam a Presbyteris, Se-

de

de Apostolica approbante. *Ipsam* (ait Lupus loc. cit. pag. 526. loquens de hac benedictione) *jampridem* (Romana Ecclesia) *indidit suo Missali. Adeo potens est consuetudo*. Olim hæc benedictio dabatur etiam in Missa pro Defunctis; nunc vero non item. Nam in Missis pro Defunctis, juxta eam quæ nunc viget disciplinam, omittenda sunt quæcumque sunt alicujus solemnitatis, ut advertit Le Brun tom. 1. pag. 685. In Cathedrali Segorbiensi, quæ Regni Valentiæ Civitas, vetus consuetudo est, ut Canonicus qui Missam Conventualem cantaverit, Populo sub finem Missæ non det benedictionem. Postulabat Episcopus eam mutari consuetudinem, eique Canonici aliquot suffragabantur. Contra restitere duo & quadraginta. Tractat hanc Controversiam Pontas in Dictionar. cas. 28. verbo *Missa*, ubi ait a Doctoribus quibusdam Sorbonicis ann. 1670. esse discussam, qui censuere, cum in ea Ecclesia numquam ritus esset usurpatus benedicendi populo sub finem Missæ, nihil innovandum. Accurate vero ibi explicantur auctoritates contra adductæ ad probandum vetustatem hujusmodi ritus benedicendi populo sub finem Missæ, quod scilicet non ad benedictionem pertineant, de qua nunc agimus, sed ad Orationem, quæ dicitur *Postcommunio*.

Euangelium S. Joannis in fine Missæ legitur ex præscripto S. Pii V.

8. Post benedictionem, & in Missis pro Defunctis post Orationem *Placeat*, Sacerdos se confert ad cornu Euangelii, dicit *Dominus vobiscum*, signum Crucis ducit super initium Euangelii, signatque sibi frontem, os, & pectus; legit Euangelium Sancti Joannis, vel si Festum, de quo fit Officium, cadat in Dominicam, legit Euangelium Dominicæ illius. Si vero legat Euangelium Sancti Joannis, ad illa verba, *Et verbum caro factum est*, genuflectit, Divinumque Verbum adorat, quod eo se demisit, ut humanam carnem assumeret. Minister dicit *Deo gratias*, ut Missa desinat in gratiarum actionem. Gilbertus Grimaud in Liturgia Sac. par. 3. cap. 17. multa congerit monumenta, quibus ostendit, quanta olim esset Fidelium devotio erga S. Euangelium *In Principio*. In aliquibus enim Ecclesiis olim legebatur post Baptismum parvulorum, post Viaticum, & post extremam Unctionem; fatetur tamen se cujus jussu in fine Missæ recitetur, reperire non potuisse. Difficultas hujusmodi hoc tempore nulla est. Nam viri docti in eo consentiunt, quod S. Pius V. statuerit, ut in fine Missæ Euangelium S. Joannis legatur; cum antea alii legerent, alii omitterent, ut cuique collibitum esset. Videatur Card. Bona Rer. Liturg. lib. 2. cap. 20. n. 5. Le Brun tom. 1. pag. 687. & seq. Pouget tom. 2. pag. 890. qui ait non legi etiam nunc a Carthusianis, Meratus tom. 1. par. 1. pag. 243. qui testatur pag. 244. eum qui Missam solemnem in Sacello Pontificio celebret, Euangelium S. Joannis non recitare. Guillelmus Burius in *Notitia Brevi Romanor. Pontific.* de Vita S. Pii hæc scribit: *Inter alia ordinavit in fine Missæ a Sacerdotibus Euangelium S. Joannis (quod ante non ex mandato hinc inde dicebatur) quia est veluti compendium mysteriorum principalium Fidei*

Antiquitus legebatur post baptismum parvulorum, post Viaticum, post extremam unctionem.

nostræ, *Sanctiss. Trinitatis*, *creationis mundi*, *Incarnationis Christi*, *quæ profitetur tunc Sacerdos suo & totius Ecclesiæ nomine*. Sunt denique Orationes quædam, quas post expletam Missam Sacerdos dicit in gratiarum actionem, inter quas vetus est trium puerorum Hymnus *Benedicite*, ut monet Card. Bona loc. cit. n. *6*.

LIBER TERTIUS.

In quo varii proponuntur & resolvuntur Practici casus circa Sacrificium Missæ.

CAPUT PRIMUM.

Utrum Christus Jesus Apostolis & Sacerdotibus præceptum imposuerit celebrandi Missam. Utrum hoc teneatur præcepto Sacerdos, qui non habet curam animarum, nec quemquam alium præcipuum titulum, quo teneatur Missam celebrare. Quibus anni diebus obligetur ad Sacrificium celebrandum; & an, si legitime non impediatur, graviter peccet numquam celebrando.

1. IN ultima cœna Dominus noster Jesus Christus, ut alibi diximus, Corpus & Sanguinem suum consecravit, Patrique æterno suo obtulit, deditque Apostolis Corpus suum ad manducandum, & Sanguinem ad bibendum, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*; quibus verbis disertissime præceptum Apostolis injungitur & Sacerdotibus, ut Missam celebrent, & ejus Corpus & Sanguinem æterno Patri offerant in Sacrificium, juxta expressam S. Tridentinæ Synodi definitionem sess. 22. de Sacrificio Missæ Can. 2. *Si quis dixerit, illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent Corpus & Sanguinem suum, anathema sit.* Quod probatur etiam ex loco illo Apostoli ad Hebræos cap. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis.*

Christus præcepit Apostolis & Sacerdotibus, ut sacrificium offerant.

2. Plures considerat præcepti hujus congruentias D. Thomas in 4. sentent. dist. 13. q. 1. art. 2. in solut. q. 3. *in corpore*; quarum ea est præcipua, ut Fidelium animis nullo non tempore hæreat memoria Passionis Jesu Christi: quam congruentiam præclare explicat Honorius piissimus Auctor in Gemma Animæ in hunc modum: *Ut memoria Passionis ad imitationem inculcetur, ut scilicet Christiani, qui intersunt incruento illi sacrificio, & Sacerdotes, qui illud peragunt, acerbissimam Christi mortem recordati, ardentissimo ejus amore teneantur, & ejus mortificationem in suo corpore pro virium suarum modulo circumferant, atque ita nimiæ charitati, qũa dilexit nos, quodammodo respondeant.*

Ejus præcepti congruentiæ ex D. Thoma.

3. De præcepto, quod Jesus Christus universo Sacerdotali Ordini injunxit Missam celebrandi sane dubitari non potest, salva Fide Catholica. Aliquan-

Præceptum de Sacrificio offerendo est de Fide Catholica.

liquando dubitatum est, an hoc præceptum obliget singulos Sacerdotes, & præsertim eos, qui non habent curam animarum, nec alium quemvis titulum Missam celebrandi, præter Sacerdotium. Tractat rem hanc D. Thomas duobus in locis in lib. 4. sentent. dist. 13. q. 1. art. 2. & in 3. par. q. 82. art. 10. & de eodem argumento scripsit S. Antoninus in 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 12. qui eadem repetit, quæ scripsit Angelicus ejus Magister.

Sacerdos, etsi curam animarum non habeat, tenetur celebrare.

4. D. Thomas in locis citat. refert quorumdam opinionem, qui affirmabant, Sacerdotem posse a Missa celebranda abstinere, quin peccet, nisi curam habeat animarum, propter quam cogatur celebrare, ut populus Missæ intersit, & Sacramentum Eucharistiæ accipiat: quam opinionem rejicit S. Doctor, considerans non Christifidelium tantum, quibus opus est Sacramentum ministrari, sed Dei ipsius etiam habendam esse rationem, cui Sacrificium est offerendum. *Hoc* (nimirum quod modo dictum est a nonnullis affirmari) *non est verum; quia unusquisque tenetur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, secundum illud 2. ad Corinth. 6. Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Opportunitas autem Sacrificium offerendi non solum attenditur per comparationem ad Fideles Christi, quibus oportet Sacramenta ministrari, sed principaliter per comparationem ad Deum, cui consecratione hujus Sacramenti Sacrificium offertur: unde Sacerdoti, etiamsi non habeat curam animarum, non licet omnino a celebratione cessare.* Sibi objicit postea S. Doctor, non minus ad Sacerdotem pertinere Eucharistiam conficere, quam baptizare, & alia Sacramenta administrare; itaque sicutis, qui animarum curam non habeat, non tenetur baptizare, nec alia ministrare Sacramenta, ita nec obligari ad Missam celebrandam; quam objectionem ad hunc modum solvit; *Alia Sacramenta perficiuntur in usu Fidelium; & ideo in aliis ministrare non tenetur, nisi ille, qui super Fideles suscipit curam. Sed hoc Sacramentum perficitur in Consecratione Eucharistiæ, in qua Sacrificium Deo offertur, ad quod Sacerdos obligatur Deo ex Ordine jam suscepto;* quæ D. Thomæ doctrina accurate explicatur in Collatione 9. Lucionensi tom. 5. Et in Dictionario Pontas verbo *Missa* Cas. 21.

Quibus diebus teneatur celebrare quilibet Sacerdos.

5. Quod attinet ad dies, quibus Sacerdos, qui neque curam Animarum, nec præter Sacerdotium quemquam alium titulum habet celebrandi Missam, tenetur celebrare, quidam Canonistæ existimarunt, obligari ad celebrandum quotidie, & si per negligentiam facere omittat, peccare mortaliter. Verum nimis dura hæc opinio visa est, ut ait S. Antoninus loc. cit. §. 12. *Opinio tamen quorumdam Canonistarum dicentium, quod mortaliter peccat, qui ex negligentia dimittit quotidie celebrare, non videtur vera, sed nimis dura.* D. Thomas loc. cit. obligari eum dicit ad celebrandum in præcipuis illis solemnitatibus, in quibus Fideles Sacramentum Eucharistiæ solent percipere: *Sed saltem videtur, quod celebrare teneatur in præcipuis Festis, & maxime in illis diebus, in quibus Fideles communicare consueverunt: & hinc est, quod 2. Machabæor. cap. 4. contra quosdam Sacerdotes dicitur, quod jam non circa Altaris Officia dediti erant, contemto Templo, & Sacrificiis neglectis.*

6. Hanc

6. Hanc D. Thomas sententiam Sotus, licet fidissimus ejus discipulus, in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 10. nimis laxam existimat, quæ cum Sacerdotis obligationem eo redigat, ut iis diebus Missam debeat celebrare, in quibus ceteri Fideles tenentur Eucharistiam accipere, Sacerdos non nisi in Resurrectionis Paschate Missam tenebitur celebrare; ideoque putat ita accipienda D. Thomæ verba, ut S. Doctor loquutus esse censeatur non de novissimo præcepto suscipiendi Eucharistiam in Paschate, sed de instituto veteri, quo Fideles ter in anno communicabant, scilicet in Nativitate Domini nostri Jesu Christi, in Paschate Resurrectionis, & Pentecoste: *Hac ratione videtur præceptum nimium extenuasse, cum nibil Sacerdotibus præ secularibus injunxerit. Arbitror ergo, quod non allusit ad solum novum communicandi præceptum, sed ad priscorum morem, quando Populus in Festo Nativitatis, & Pascatis, & Pentecostes communicabat.* *D. Thomæ sententia laxior visa est Soto.*

7. De veteri præcepto, quo olim omnes ter in anno communicare tenebantur, in Nativitate Christi, in Paschate, & Pentecoste, deque novissimo præcepto, quo Fideles tantum obligantur ad communicandum die Paschatis, jam verba fecimus in nostro Edicto 45. Vernm D. Thomas non ait, Sacerdotem teneri Missam celebrare saltem in iis Festis diebus, quibus ceteri Fideles tenentur communicare, sed *in quibus Fideles communicare consueverunt*. Quamobrem nihil ea opus est interpretatione, qua D. Thomam Sotus explicuit; sed dicendum S. Doctoris consentire doctrinam cum S. Tridentina Synodo, quæ Sacerdotibus animarum curam non habentibus præscribit, ut in diebus Dominicis & solemnibus Festis Missam celebrent. Eadem S. Synodus sess. 23. cap. 13. de reformat. loquens de Subdiaconis, & Diaconis, eorumque ordinatione ait: *Sciantque maxime decere, si saltem diebus Dominicis, & solemnibus, cum Altari ministraverint, sacram Communionem perceperint*. Et cap. 14. loquens de Sacerdotibus: *Curet Episcopus, ut ii saltem diebus Dominicis, & Festis solemnibus, si autem curam habuerint Animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent*. Et S. Carolus Borromæus ejus S. Synodi spiritu plenus, in suo Concilio 1. Provinciali tit. de frequenti Divini Sacrificii oblatione ait: *Cum Pontifices, ut inquit Apostolus, ex hominibus assumti pro hominibus constituantur in iis, quæ sint ad Deum, ut offerant dona, & Sacrificia pro peccatis: Episcopus Dominicis & reliquis Festis diebus, nisi jure impediatur, Missam celebret. Tridentini enim Concilii auctoritatem sequuti præcipimus Sacardotibus reliquis, cujuscumque gradus, & dignitatis & conditionis illi sint, ut iisdem diebus Missam celebrare non omittant*. Huic Mediolanensi Concilio jungi potest Rhemense anno 1583. habitum tom. 11. Collect. Labbeanæ pag. 893. *Sacerdos non tantum diebus solemnibus, sed etiam Dominicis, sæpiusque, si fieri potest, sacrificent*; & Tolosanum anno 1594. habitum eod. tom. Concil. pag. 387. *Sacerdotes itaque omnes, quocumque honore insigniti, aut in quacumque dignitate constituti tandem sint, Dominicis festisque diebus, nisi justo aliquo præpedimento avocati fuerint, Missæ Sacrificium celebrent.* *Explicatur, & defenditur D. Thomas* *Sacerdos tenetur celebrare in Dominicis & Festis diebus.*

8. Et

Potest contingere, ut teneatur Sacerdos celebrare etiam non festis diebus.

8. Et quamquam Innocentius Tertius in cap. *Dolentes* de celebrat. Missar. improbet eorum negligentiam, qui vix quater in anno celebrabant, *sunt & alii, qui Missarum solemnia celebrant vix quater in anno*; inde tamen nullus inferat, satis esse si Sacerdos septies aut octies in anno Missam celebret; quemadmodum ex eo, quod Innocentius XI. eam propositionem damnaverit, *Probabile est, ut singulis quidem rigorose quinquenniis obligare præceptum Charitatis erga Deum*, perperam hinc inferat aliquis, satis esse infra quinquennium semel actum amoris in Deum exercere ad implendum Charitatis præceptum; ut Edicto 72. late docuimus. Immo quemadmodum qui diebus Festis ex præcepto actum amoris erga Deum eliciat, contingere potest, ut ex vi alicujus circumstantiæ teneatur etiam alio die eundem actum amoris concipere, puta si ad odium Dei tentaretur; ita pariter Sacerdos etsi diebus Dominicis, festisque solemnibus Missam celebret, fieri potest, ut urgeatur præcepto celebrandi Missam etiam aliis diebus ex aliqua quæ superveniat circumstantia, puta si a Superiore suo celebrare jubeatur, aut Missa opus sit ad particulam consecrandam, ut laboranti infirmo Viaticum deferri possit, cujusmodi casus expendunt Morales Auctores, eorumque uberem copiam congessit Passerinus in 3. par. D. Thomæ q. 82. art. 10. comment. 67.

Sacerdos non legitime impeditus, qui non celebrat festis diebus, an peccet.

9. Difficilius profecto est aliam solvere quæstionem, an Sacerdos, qui legitime non impediatur, Missam iis diebus, quos diximus, celebrare omittens mortaliter peccet. D. Thomas loc. cit. ubi hanc materiam tractat, non definivit, Sacerdotem graviter peccare. Verum contendit Sotus in loco paulo ante memorato, D. Thomam existimasse gravi peccato alligari Sacerdotem, qui Missam diebus Dominicis & solemnibus celebrare prætermittat: *At vero S. Thomas aperte videtur contrarium censere, scilicet esse peccatum mortale; nam solum propter peccatum veniale, de quo nemo dubitare poterat, numquam tam serio movisset quæstionem, definiissetque adeo, quod Sacerdos tenetur saltem in præcipuis Festis celebrare, atque illis maxime, quibus Populus communicare consuevit, ubi censura peccati mortalis insinuatur*. Idem ante eum scripserat Silvester in summa, verbo *Missa* n. 7. Qui scripsere post Synodum Tridentinam, vocem illam *decere*, ubi S. Synodus de Subdiaconis & Diaconis, & verbum illud *curet*, ubi de Presbyteris loquitur, expendentes concludunt, vocem *decere* vim consilii, *curet* vim habere præcepti. Ita Merbesius in summa Christiana 3. par. de Euchar. q. 21. concl. 2. Juveninus de Sacramentis disp. 5. de Euchar. Sacrif. q. 7. cap. 1. art. 1. Sed hoc si verum sit, non inde quidquam aliud consequitur, quam Sacerdotem peccare, si sine causa Missam supradictis diebus omittat celebrare, non tamen graviter peccare. Et sane Juveninus, qui putat verbum illud *curet* in Tridentino Concilio vim habere præcepti, non audet affirmare præceptum esse ejusmodi naturæ, ut ei qui non pareat lethaliter peccet: immo declarat se id minime definire velle: *Cum tamen nec Concilii Tridentini Patres, nec S. Carolus in Concilio Mediolanensi definierint*,

rint, Sacerdotem cui non incumbit animarum cura, peccare lethaliter, si singulis Dominicis ac reliquis festis diebus non celebraverit; neque etiam nos audemus definire.

Peccat mortaliter si non celebret per totum annum, etiamsi peccato habituali irretitus; tenetur enim dimittere habitum.

10. Concludendum igitur, quin quæstionibus huic quidquam præjudicatum velimus, concludendum, inquam, non posse sustineri sententiam eorum, qui statuunt venialiter tantum peccare Sacerdotem, qui non habens curam Animarum, nec aliter adstrictus ad Missam celebrandam, numquam per annum celebret. Quapropter S. Pius V. ab operibus Cardinalis Cajetani propositionem illam jussit expungi, non nisi venialiter peccare Sacerdotem non habentem curam Animarum, qui numquam per annum Missæ Sacrificium offerat; ut ipsi etiam monuimus Edicto 55. & de Canonizat. Sanctor. lib. 3. cap. 27. n. 6. Dicendum etiam, non posse eum Sacramento Confessionis absolvi, qui constituisset animo nunquam per annum Missam celebrare, etiamsi id constituisset; propterea quod sæpe in peccatum consuevisset incidere; voluntarium enim peccatum est, & tenetur illud vitare, ut Sacrificium Missæ digne possit celebrare, ut docet Azorius par. 1. lib. 10. cap. 24. quæst. 1. ubi hæc scribit: *Nec absolverem eum, qui statueret nunquam per totum anni cursum Missæ Sacrificium facere; nec excusarem eum, qui nunquam per annum sacrificat, quia frequenter peccare solet; peccatum enim est voluntarium, & proinde id cavere & evitare debet, ut digne Missæ Sacrificium facere & offerre queat: nec etiam eum, qui commode ab excommunicatione absolvi, aut ab irregularitate, qua tenetur sive impeditur, liberari potest, & id non curat, sive nullam in eo diligentiam ponit.* Dicendum, corruptæ vitæ esse indicium & parere scandalum, si quis abstineat per totum annum a Missa celebranda; ac Sacerdotem, qui nunquam per annum sacrificet, gravi se peccato obstringere, ut statuit Card. de Lugo de Sacram. Euchar. disput. 20. sect. 1. *Hodie vix posse excusari a gravi Sacerdotem non celebrantem per totum annum, quia scandalum grave generat, & indicium est corruptissimæ vitæ.* Denique, dicendum, circumstantias quasdam posse occurrere, in quibus sub mortali teneatur Sacerdos celebrare per annum, etiamsi Dominicis & festis diebus celebret, puta si celebranda Missa opus esset, ut infirmo Viaticum deferretur. Grancolas in Veteri Ecclesiæ Sacramentario par. 1. pag. 709. quæstionem proponit, utrum Sacerdos, qui non gerit curam animarum, diu possit a Missa celebranda abstinere: D. Thomæ innixus doctrinæ eadem sentit, quæ a nobis superius dicta sunt. Illum autem articulum ne attingit quidem, num Missam celebrare omittens iis diebus, quos nominavimus, graviter, an venialiter peccet.

CA-

CAPUT II.

Utrum convenientius sit & ad mentem Ecclesiæ propius accedat celebrare, an non celebrare quotidie; celebrare frequenter, an minus frequenter.

Frequens imo quotidiana Missæ celebratio magis congruit, quam infrequentior, cum spiritu Ecclesiæ.

1. SUarez sect. 2. loc. cit. quæstionem theologice tractat, an convenientius sit, & cum spiritu Ecclesiæ magis congruat, celebrare quotidie Missam, an non; & statuit ad Ecclesiæ spiritum propius accedere & convenientius esse singulis diebus Sacrificium facere, idque Sacerdotibus inculcandum; tum quia Sacrificandi munus non privatum sed publicum est, nec Sacerdoti tantum prodest, sed universali Ecclesiæ; tum quia Sacerdos, cum Missæ celebrandæ potissimum consecratus sit, proprium & peculiare jus habet Sacrificii offerendi, eique præcipuum præsto est Dei auxilium, ut digne possit celebrare: declarat tamen, se non negare, quin bene faciat, si aliquando Sacerdos non celebret, vel propter reverentiam, vel propter timorem, ne id sibi sit utile; aitque opus illi aliquando esse ab aliquo Sacerdote consilium petere. Persicus de Sacerdot. Officio lib. 1. dub. 4. considerat, celebrare Missam bonum esse *ex genere suo*, abstinere autem a Missa celebranda bonum esse *per accidens*, quod autem bonum est *per se*, longe melius esse, quam bonum *per accidens*. Celebre est, quod excitandis Sacerdotibus ad quotidianam, aut frequentem Missæ celebrationem scripsit D. Bonaventura de Præparatione ad Missam cap. 5. *Sacerdos qui non celebret, quantum in ipso est, privat Trinitatem laude & gloria, Angelos lætitia, peccatores venia, justos subsidio & gratia, in Purgatorio existentes refrigerio, Ecclesiam Christi speciali beneficio & se ipsum medicina & remedio contra quotidiana peccata & infirmitates*. Et S. Antoninus summæ 3. par. tit. 3. cap. 6. §. 15. ad frequentiorem Missæ celebrationem inculcandam considerat Sacrificii dignitatem & excellentiam, suavem quam ex eo Sacerdos utilitatem capit, commoda spiritalia, quæ inde ad Fideles proficiscuntur, qui Missæ adstant, onus quod incumbit Sacerdotibus suscepto ministerio fideliter satisfaciendi, cum Sacerdotali Ordine sunt initiati, nimirum ut inter Deum mediatores sint & homines, & orent pro vivis atque defunctis, ac denique periculum, cui fit ille obnoxius, qui raro celebrat Missam, ne in aliquem labatur defectum, quo vel omnino indignus satisfaciendo suo muneri, vel inhabilis fiat. Quas quidem rationes omnes fuse reperias explicatas in Dictionario Pontas verbo *Missa* cas. 50.

Rationes quibus raritas celebrandi quibusdam probatur.

2. Sunt tamen qui contra putant, melius consultum, si pauciores Missæ celebrarentur; ac dictum Tertulliani oggerunt, *Semper abundantia contumeliosa in se est*, & illud Amalarii Diaconi Metensis lib. 3. de Ecclesiast. Offic. *Quicquid raro fit, pretiosius fit cum fit*; afferunt etiam considerationem devoti Auctoris *De Imitatione Christi*: is adversus cordis duritiem homi-

minum exclamat, qui de tanto tamque ineffabili dono nihil aut parum cogitent, & quotidiana consuetudine in negligentiam & indifferentiam decidant: producunt etiam Odonis secundi Abbatis Cluniacensis sententiam, qui in suis Collationibus ait, in Ecclesiæ primordiis haud ita sæpe, sed majori cum devotione Missam celebrari consuevisse: *Quod mysterium primordiis Ecclesiæ non tam frequenter, ut nunc, celebrababatur: tamen quanto rarius, tanto religiosius agebatur; at nunc valde quidem, valde frequenter, sed quod nimis dolendum est, negligentius frequentatur*. Denique ad experientiam provocant, quæ demonstrat eos Sacerdotes, qui rarius celebrant, sensibili compunctione cordis, & multis cum lacrymis Sacrificium offerre; nec illud prætermittunt, quod pii prudentesque animarum Rectores consilium dant Sacerdotibus, ut aliquoties Missam omittant, nec quotidie celebrent.

3. Qua oratione plura capita continentur. Primo illud pretiosius esse ajunt, quod rarius. Sed hoc nihil ad hanc rem, de qua agimus. Sacrificii enim pretium ex iis spiritualibus bonis, quæ supra memoravimus, æstimandum est; quæ bona eo sunt majora, quo frequentius fit Sacrificium. Secundo ajunt, e consuetudine homines in negligentiam & indifferentiam labi; atque id quoque ad rem hanc nihil pertinet, cum enim dicimus, melius esse quotidie, vel quam frequentissime celebrare, illud certe volumus, eum qui celebret, bene esse dispositum. Tertium ad veteris Ecclesiæ consuetudinem pertinet, de qua paullo post differemus. Quartum est de majori compunctione, sensibili devotione, & lacrymis eorum, qui celebrant rarius; ubi quædam latet ambiguitas. Neque enim quod sensibili cordis compunctione & lacrymarum dono careamus, aut quod defectu aliquo laboremus, quotidiana propterea intermittenda est Missæ celebratio. Satis enim est, quo Sacerdos Missam digne celebret, si indignus non sit, omnemque moralem, & quæ in hominem cadere potest, diligentiam adhibeat. Ita S. Antoninus loco citato: *Si quis autem illam dispositionem* (celebrandi Missam) *in se judicare voluerit ex sensibili cordis compunctione, profusione lacrymarum, fervore mentis, & similibus sentimentis, ita quod tunc credat se dispositum, quando tale quid sentit, & quando non percipit, indispositum, valde incaute ambulat, & sæpissime decipitur. Multoties qui nil talium habent, sunt in magno statu gratiæ, & qui habent, sunt omnino extra gratiam gratum facientem. Sæpe enim contingit, hominem ab hujusmodi fervoris affectibus impediri sine omni sua culpa, immo cum magno merito*. Et Suarez loc. cit. *Dummodo indignus non sit, & moralem ac humanam diligentiam adhibeat, quamvis sit imperfectus, non debet ab hoc sacro munere cessare*. Joannes Gerson celebris Doctor & rerum usu peritus Theologus tract. præparat. ad Missam considerat. 2. satis esse docet ad Missam digne celebrandam, si Sacerdos post discussam diligenti examine suam ipsius conscientiam, moraliter certus sit se esse in statu gratiæ; & considerat. 3. ait, non omnem fervoris, aut attentionis defectum obstare, quominus Missa digne celebretur. Id enim sæpenumero ex inferioris partis rebellione fieri, quæ non pendet ab arbi-

Eæ rationes evertuntur.

trio nostro. Consideratione vero 21. docet, satius esse Missam celebrare, quam propter fervoris defectum ab ea celebranda abstinere: ***Sed frigidus sum, dicis, aut tepidus.*** *Sæpe suscipit initium celebrationis hominem parum* ***devotum***, *& frigidum, quem in fine calescentem dimittit, & fervidum.*

Frequens celebratio laudatur, & inculcatur a piis animarum magistris.

4. Consentiunt cum his Taulerus, & Ludovicus Blesensis, magni regendarum in via perfectionis animarum magistri, quos sequitur Petavius Theologic. Dogmat. lib. 4. cap. 1. Antonius Molina Carthusianus Monachus in libro de Instructione Sacerdot. tractatu 7. cap. 8. magna sane pietate & devotis sensibus ostendit, Sacerdotibus, qui satis dispositi sunt ad celebrandum, non prætermittendum esse Sacrificium ex causa humilitatis & reverentię: tum eos etiam esse reprehendendos qui propter occupationes & temporales curas celebrare omittunt. Postremum caput, quod objiciebant, consilia continet, quæ ab animarum rectoribus dantur Sacerdotibus, ne quotidie celebrent, sed aliquoties ab offerendo Sacrificio abstineant. Verum hæc est generalis regulæ limitatio; regula autem a limitatione non potest everti. S. Philippum Nerium tradit Baccius in ejus vita lib. 2. cap. 1. omnibus Sacerdotibus, quorum Confessiones audiebat, consilium dare consuevisse, ut quotidie celebrarent, etiamsi tum temporis haud ita frequenter Sacerdotes Sacrificium facere solerent: quidam vero ne quotidie celebrarent, vetasse, idque, ut eos mortificatione subigeret, eisque majoris meriti occasionem præberet. In libro cui titulus: *S. Francisci Salesii Spiritus*, typis editus Lutetiæ anno 1727. par. 2. cap. 20. proditum est, quo pacto Sanctus ille Episcopus Sacerdoti cuidam ætate florenti, probis tamen & incorruptis moribus persuaserit, ut quotidie Missam celebraret, quam in Dominicis tantum & Festis diebus celebrare solitus erat, tum propter juvenilem ætatem, tum propter defectum mortificationis, tum etiam quod metueret, ne tanto abuteretur mysterio, diceretque se non eam vitam vivere, quam postularet quotidiana Missę celebratio. Cui Sanctus Franciscus ostendit, nullius esse roboris rationes, quas afferret. Sancto enim frequentique usu futurum fuisse, ut ejus juvenilis ætas confirmaretur, tentationum impetus refringerentur, ejus infirmitas stabiliretur, & asperæ viæ complanarentur; quod si humilitatis causa in animum induceret a celebranda Missa abstinere, de Ecclesia, ejusque necessitatibus, & de leniendis Defunctorum purgatoriis pœnis cogitaret, tum ne Deum augmento gloriæ suæ, Angelos gaudio, reliquosque Sanctos peculiari voluptate cœlesti fraudaret; quibus consiliis Sacerdos ille conquievit, responditque: ***Fiat, fiat;*** ac triginta annorum spatio, quo ex eo tempore vixit, nunquam sine legitima causa Missam celebrare omisit.

Testimonia ex Ecclesiastica Historia, quibus celebrandæ Missæ varietas comprobari videtur.

5. Vetus modo est examinanda disciplina, unde adversus id, quod hactenus statuimus, argumenta erui posse videntur. Petrus Blesensis epist. 86. ad Alexandrum Monachum Carthusianum, qui a suo Ordine abire cogitabat, quod in eo Missa non quotidie celebraretur, ait: *Petrus & Paulus Apostoli, atque ceteri, quorum laus est in Euangelio, non leguntur singulis die-*

diebus salutis Hostiam immolasse. Frequentia contemtum parit, & ex ipsa raritate crescit reverentia Sacramenti. Verisimile est etiam, eos qui Apostolis proxime successerunt, idem fecisse, & cæteros qui sequentibus seculis vixere, Sacerdotes probos ad eumdum modum se gessisse; tum quia Sacerdotes non nisi permittente Episcopo Missam celebrare poterant; tum quod plerumque non nisi eodem Episcopo celebrante ipsi celebrabant; tum denique quia, cum celebraret Episcopus, ipsi ab ejus manibus Eucharistiam percipiebant, ac plerumque Missam non celebrabant, juxta vetera monumenta, quę in lucem extulit Martene de antiquis Ecclesię Ritibus lib. 1. cap. 3. art. 8. Huc accedit quod habetur in libro Pontificali in vita Pontificis Deusdedit: *Constituit secundam Missam in Clero*: unde infert Petrus Urbevetanus, ante non nisi unam celebrari consuevisse Missam; *quia tunc ad instar Græcorum non cantabatur in Ecclesia nisi forsitan una Missa, quod magis ædificabat secundum antiquos*. Consentit Vicecomes lib. 3. de antiquis Missæ Ritibus cap. 29. ubi, postquam produxit ea verba e libro Pontificali, ait: *Ex Auctoris ergo sententia Deusdedit Papa duplicis Missæ auctor fuit.* Proditum est in vitis Patrum, fuisse aliquem, qui Sacerdotio initiatus, prima celebrata Missa, nullam deinde voluit amplius celebrare; quemdam etiam Sacerdotem creatum nunquam fecisse Sacrificium, juxta id quod habetur apud D. Thomam in 4. sentent. dist. 13. quæst. 1. art. 2. quæst. 1. Ex S. Epiphanii epistola ad Joannem Hierosolymitanum nonnemo conjicit, S. Hieronymum Presbyterum Sacrificium nunquam obtulisse. Ac ne id peculiare cujuspiam institutum videatur esse, Guigues quintus Carthusianorum Generalis cap. 14. num. 5. suorum Statutorum ait: *Raro hic Missa canitur; quoniam præcipue studium & propositum nostrum est silentio & solitudini Cellæ vacare.*

Alia afferuntur testimonia ad idem comprobandum.

6. Sanctus Anselmus Episcopus Bellovacensis ad eam assumtus fuit Ecclesiam ex Ordine Carthusianorum; & in ejus vita legitur, creatum Episcopum non remisisse, sed auxisse austeritatem, & fere quotidie Missam celebrare consuevisse, quod antea cum Carthusianus esset, non faciebat, nam in eo Ordine tum non nisi die Dominico Missa celebrabatur, ut notat etiam Fleury Hist. Ecclesiast. tom. 15. lib. 63. ad ann. Christ. 1168. num. 14. pag. 398. Quod si quis vocem *cantare*, quę in veteribus est Carthusianorum Statutis, ita interpretari velit, ut non Missam privatam, sed solemnem significet, is falli se sciat. Nam Mabillonius Præfatione ad sęculum II. Ord. S. Benedicti Observat. 1. num. 36. aperte demonstrat, juxta eorum temporum idiotismum *Missam cantare* idem esse ac *recitare*. Satis celebris est S. Francisci Assisiatis epistola, seu testamentum, in quo per modum consilii Fratribus suis injungit, ut non nisi unica Missa quotidie in Conventibus celebretur, licet in iis plures essent Sacerdotes, quibus satis esse debet, si Missę intersint. hanc enim esse Ecclesiæ Romanę consuetudinem: *Moneo præterea & exhortor in Domino, ut in locis, in quibus morantur Fratres, una tantum Missa celebretur in die secundum formam*

Gg 2 *S. Ro-*

S. Romanæ Ecclesiæ. Si vero in loco plures fuerint Sacerdotes, sit per amorem charitatis alter contentus audita celebratione Sacerdotis alterius; ad quam Epistolam notat Fleury tom. 16. Hist. Eccl. lib. 79. ad ann. Christ. 1226. num. 26. id S. Franciscum jussisse in majorem Missæ venerationem, quod etiam consideravit Alexander de Ales in Epist. ad Jacobum Scotiæ Regem apud Espencæum *de Missa privata & publica*. Denique etiam nunc in Ecclesiis Græcorum non nisi unica per diem Missa celebratur, ut videre est apud Thiers tom. 1. de superstitione cap. 7. pag. 96. quod etiam confirmat Georginyts in libello de Ritibus Græcorum, ubi hæc scribit: *In magno numero Sacerdotum non nisi unus in eadem Ecclesia Sacra Missarum obit; reliqui se pro Ministris gerunt*. Non absimilis est Maronitarum disciplina, ut testatur Dandinus Societatis Jesu Presbyter in suo ad Libanum Montem itinere. Cumque multa de Gręcis Ritibus ad Abissinos permanaverint, nostrates Europæi, qui in eas regiones pervenerunt, unam tantum per diem compererunt apud illam nationem celebrari Missam, ut videre est apud Cardinalem de Lugo de Sacram. Euchar. disput. 20. sect. 1. num. 12. Sigismundus Liber de rebus Moscovit. hæc scribit: *In singulis autem templis unicum est Altare, & in dies singulos unicum quoque Sacrificium faciendum putant*.

Respondetur ad ea testimonia, & vindicatur frequens celebratio.

7. Atque hæc omnia sunt, quæ ex Ecclesiastica Historia licuit depromere ad hanc quæstionem pertinentia. Sed sua cuique vel facto vel auctoritati præsto est apposita responsio. Vicecomes tractatu de Missæ Ritibus lib. 1. cap. 11. & seq. eruditissime ostendit, Apostolos, eosque qui Apostolis proxime successerunt, toto terrarum Orbe Missam celebrasse. Walfridus ex binis Actorum Apostolicorum locis, quorum alter, *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis*; alter, *Quotidie quoque perdurantes unanimiter in Templo, & frangentes circa domos panem sumebant cibum cum exultatione*, infert Apostolos quotidie Missam celebrasse. In Actis S. Andreæ, quæ sincera esse existimant Baronius, & Natalis Alexander, saltem nihil non verum continere fatetur Tillemontius, Beatus ille Apostolus ad Proconsulem, a quo ad inania simulacra adoranda compellebatur, *Ego*, inquit, *Omnipotenti Deo, qui unus & verus est, immolo quotidie non taurorum carnem, nec hircorum sanguinem, sed immaculatum Agnum in Altari, cujus carnem posteaquam omnis populus credentium manducaverit, Agnus, qui sacrificatus est, integer perseverat & vivus*. Consonant cum his monumenta primorum Ecclesię sęculorum, quibus ostenditur quotidiana Missæ celebratio. S. Cyprianus ep. 54. ad Cornelium ita scribit: *Episcopatus nostri honor grandis & gloria est pacem dedisse Martyribus, ut Sacerdotes, qui Sacrificia Dei quotidie celebramus, Hostias Deo & victimas præparemus*. Et Amphilochius Basilium magnum testatur in ejus vita quotidie Missam celebrasse; idem ait Baronius de S. Ambrosio. Et Innocentius I. epist. 1. ad Exuperium Episcopum Tholosanum probat, pudicitiam a Sacerdotibus custodiendam, quod nullus dies illuce-

cefcat, quo non offerant Sacrificium. Ac iifdem illis temporibus, cum Presbyteri vel non nifi permittente Epifcopo Mifsam celebrabant, vel cum eo celebrabant, vel denique non celebrabant, fed ab ejus manibus Euchariftiam accipiebant, narrat S. Gregorius lib. 4. Dialogorum cap. 56. S. Caffium Narnienfem Epifcopum quotidie magna cum devotione Mifsam celebrafse: *Vir vitæ venerabilis Caffius Narnienfis Epifcopus quotidie offerre confueverat Deo Sacrificium, feque in lacrymis inter ipfa facrificiorum arcana mactabat*. De S. Goar Anachoreta, & S. Geremaro Abbate proditum eft, Miffam quotidie eos celebrafse. Et Beda in Hiftoria Abbatum fui Monafterii loquens de itinere, quo Ceolfridus Abbas profectus eft Romam, fcribit: *Ex die, quo de Monafterio fuo profectus abiit, ufque ad diem quo defunctus eft, quotidie Miffa cantata falutaris Hoftiæ Deo munus offerebat*.

8. Quod affertur ex libro Pontificali de Pontifice Deufdedit, omnino evertitur ex eo, quod compertum habeamus, S. Leonem Magnum providifse, ut multiplicarentur Mifsæ, & Populi neceffitati fatisfieret; ut videre eft in Can. *Neceffe* de Confecrat. dift. 1. idque bene advertit Vignolius in Notis ad Librum Pontificalem in Vita illius Pontificis. Exempla vero eorum, qui Sacerdotio initiati vel nunquam, vel femel tantum tota vita Mifsam celebrarunt, nihil habent momenti. ea enim e fingulari quodam Dei inftinctu traxere originem, nec propterea pofsunt generalem ftatuere regulam, ut advertit Durandus dift. 13. Quæft. 2. num. 2. quocum confentit Victoria quæft. 94. de Euchariftia. De B. Hieronymo nihil aliud ex Epiftola S. Epiphanii ad Joannem Hierofolymitanum evincitur, quam noluifse S. Doctorem in Monafterio Bethlehemitico Mifsam celebrare, ne in ipfius Joannis offenfionem incurreret, a quo non erat Sacerdotio initiatus, quique Monafterium illud fuæ jurifdictioni fubditum efse contendebat. Sanctum vero Hieronymum nunquam Mifsam celebrafse vel tribus illis annis cum fuit Romæ, vel cum Romæ Conftantinopolim contulit, ut a S. Gregorio Nazianzeno facras perdifceret litteras, vel cum varias regiones peragravit, ut Hebraicæ, Chaldaicæ, & Syriacæ linguæ peritiam fibi compararet, vel denique cum in eremo quatuor eft annos commoratus pœnitentiam agens, non videtur affirmari pofse; ut oftendit Tournely tom. 2. de Sacram. Euchariftiæ edit. Parifien. anni 1729. pag. 383. Quod fi qua reperiantur proborum hominum exempla, qui raro Sacrificium fecerint, opponenda illis funt innumera prope ceterorum exempla, qui Sanctitate clari, nunquam nifi in morbum impliciti Mifsam celebrare omiferunt, ut videre eft in noftro de Canonizat. Sanctor. lib. 3. cap. 27. num. 3.

Eliditur difficultas petita ex libro Pontificali.

Sanctorum virorum Exempla, qui vel nunquam vel raro admodum celebrarunt nihil habent momenti.

9. E veteri Carthufianorum confuetudine nihil confequitur, utpote quæ eorum folitudini, aliifque fingularibus circumftantiis erat innixa, quæ tamen etiam juxta eorum Ordinis principia non erat ejufmodi, ut non potuifset remitti; quod luculenter apparet ex allata Petri Blefenfis epiftola; qui poftquam Alexandrum Monachum reprehendit Inftitutum & Ordinem de-

Ad veterem Carthufianorum confuetudinem refponfio.

deferere cogitantem, quod in eo non liceret quotidie celebrare, *Hoc*, inquit, *in Ordine Carthusiensi causaris, & arguis, quod singulis diebus Missas non faciunt, atque hujus Religionis seu potius superstitionis obtentu tuum machinaris egressum. Tuæ literæ faciunt te insanum*. Eumque hortatur, ne abeat. illi enim esse indultum, ut quotidie Missam celebrare posset: *Tamen, ne in domo tua fieres scandali generalis occasio, ut obstrueretur os loquentium iniqua, tibi fraterna charitas singulis diebus offerre Hostiam speciali devotione indulsit*. De qua dispensatione ita scribit Lupus tom. 4. primæ edit. pag. 321. *Carthusianus Ordo semper ignoravit Monastici rigoris dispensationes. Quare hæc Fratri Alexandro facta gratia demonstrat, quotidianam celebrationem fuisse etiam tunc admodum favorabilem*. Quod ad S. Francisci Epistolam attinet, Wadingus existimat, ibi de Missa publica seu Conventuali, non de privata, sermonem haberi. Quidam putant, S. Franciscum non de omnibus anni diebus loqui, sed de Feria V. in Cœna Domini. Nonnulli etiam epistolam tamquam spuriam rejiciunt. Vicecomes de Antiquis Missæ Ritibus lib. 3. cap. 29. putat, in multis Diœcesibus ante S. Francisci ætatem plures quotidie Missas celebrari consuevisse; sed ætate S. Francisci in templis Regularium morem fuisse unam tantummodo Missam celebrandi; idcirco S. Franciscum Fratribus suis inculcasse, ut unica tantum Missa singulis diebus celebraretur. Alii sic eam epistolam interpretantur, ut cum Seraphicus Pater Sacerdotio nunquam voluerit propter humilitatem suam initiari, opportunum existimaverit non quidem jubere, sed cohortari Fratres suos, ut unica tantum Missa singulis diebus essent contenti, cui ceteri Sacerdotes adessent, idque tantum humilitatis gratia; singularem vero ejus opinionem cum communi universalis Ecclesiæ consensu non posse conferri, quæ adeo ad quotidianam & quam frequentissimam Missę celebrationem propensa est. Vide Sylvium in 3. par. quęst. 83. art. 5. & Card. Bonam Rerum Liturgicar. lib. 1. cap. 14. num. 6.

S. Francisci Assisiatis Epistola incerta, ac dubiæ auctoritatis.

De Consuetudine Ecclesiæ Romanæ.

10. Et quia in ea Epistola habentur illa: *Una tantum Missa celebretur in die secundum formam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ*, ex quibus verbis posset quispiam conjicere, non nisi unicam Romæ Missam celebrari consuevisse, cui ceteri Sacerdotes adessent, observat Lupus tom. 4. Edit. primæ pag. 318. in Pontificio Sacello ûnicam tantum, in aliis vero Romæ Basilicis magnam Missarum copiam celebrari consuevisse; tum quia ad Pontificium Sacellum Populus non conveniebat; tum etiam quia sæpenumero in eo Sacello aderant Episcoporum Græcorum aliqui, cum quibus in eo saltem loco æquum esse existimabatur ut unitas appareret. Sed concinnior esse videtur Card. Bonæ loc. cit. responsio, qui primo statuit, nunquam Romæ fuisse consuetudinem, ut una tantum Missa singulis diebus celebraretur, ideoque incredibile esse, S. Franciscum aut nescium fuisse Romanæ disciplinę, aut mentiri voluisse. Itaque ait, illum Fratres suos cohortatum esse, ut unicam in Conventibus Missam singulis diebus, eamque *secundum formam Romanæ Ecclesiæ celebrarent*, idest juxta Romanum Ritum, ut forma

ma Romanæ Ecclesiæ non ad singularem Missam, sed ad Romanum Ritum referatur. Denique de Ecclesiæ Græcæ Ritu patet, illum ex eo ortum, quod Sacerdotes uxores habeant, a quibus cum multo ante tempore debeant secubare, quam Missam celebrent, idcirco non possunt quotidie sacrificare; & sane qui Sacerdotes Græci uxorem non habent, ut Monachi, quibus non licet uxores ducere, quotidie Missam celebrant, ut advertit Lupus loc. cit. pag. 319. Bocquillot tractatu historico de sacra Liturgia lib. 2. cap. 7. pag. 396. & seq. affert vetera aliquot monumenta, quibus antiquam Monachorum disciplinam probat non celebrandi quotidie Missam. Fatetur non defuisse, qui quotidie celebrarent ex devotione: fuisse tamen, & nunc etiam esse, qui quotidie eleemosynæ gratia Missam celebrent. Verum id nihil repugnat iis, quæ diximus. semper enim verissimum est, magis consentaneam esse Jesu Christi & Ecclesiæ sensui quotidianam Missæ celebrationem, modo cum iis, quibus æquum est, dispositionibus celebretur, quod bene advertit etiam Grancolas in veteri Sacramentario Ecclesiæ par. 1. pag. 671.

CAPUT III.

Quibusnam teneatur diebus celebrare Parochus: Quibus itidem diebus in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis Missa cantanda sit. Quando celebrare Missam teneantur qui Beneficium, vel Capellaniam habent cum onere Missæ quotidianæ. Quibus diebus Missam celebrare non liceat.

1. HActenus demonstravimus, cum Ecclesiæ sensu magis convenire quotidianam & quam frequentissimam Missæ celebrationem; nunc vero ad alteram propositi nostri partem accedimus pertractandam, quibus scilicet diebus teneatur Parochus celebrare; ut deinceps ea prosequamur, de quibus differere instituimus. *Quibus diebus teneatur Parochus celebrare.*

2. Qui arbitrantur, Fideles in sua quemque Parochia diebus Dominicis aliisque Festis diebus adesse debere Missæ, facile possunt evincere, Parochum illis diebus ad Missæ celebrationem obligari, aut legitime impeditum per alium Sacerdotem curare debere, ut Missa celebretur. Idem perquam facile itidem iis erit, qui putant, Parochum teneri Missam diebus Festis e præcepto celebrare pro Populo. Nos ab hac secunda quæstione, quam inferius tractabimus, nunc abstinere volumus. Quod attinet ad primam, ita monet S. Tridentina Synodus sess. 22. in Decreto *de Obsevandis & evitandis in Celebratione Missæ: Moneant* (Ordinarii) *etiam eumdem Populum, ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus Dominicis & majoribus Festis accedant*. Et cap. 4. sess. 24. de Reformat. *Moneatque Episcopus Populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum verbum Dei*. Verbum vero divinum declarari *Tridentinæ Synodi verba, quæ huc respicere videntur.*

Po-

Populo vult ab ipso Parocho *inter Missarum celebrationem*, ut videre est cap. 8. seff. 22. & cap. 7. seff. 24. de Reformatione.

Parochus tenetur festis diebus celebrare Missam, quia Populus tenetur eam audire.

3. Admonitio facienda Populo, ut in Dominicis Festisque majoribus ad suam quisque Parochiam accedat, & ubi commode potest, sciat se teneri ad audiendum verbum Dei, a Parocho inter Missarum celebrationem exponendum, certum evincit, Parochum obligari ad Missam celebrandam in Dominicis aliisque Festis diebus. Id tamen nunc prætermittentes dicimus, in quibusdam Diœcesibus Parochos Synodalibus Decretis obligari ad tres Missas in singulis hebdomadis celebrandas, ut videre est in 1. Provinciali Concilio Mediolanensi S. Caroli Borromæi: *Curatis vero, ut præterea ter in hebdomada, aut eo etiam sæpius, quo vel loci consuetudo, vel necessitas crebriorem divini Sacrificii usum postulabit*. Generatim Parochi, etiamsi ponere velimus, eos non teneri ad offerendum & sacrificandum pro Populo diebus festis ex præcepto, tamen his diebus tenentur Missam celebrare, vel si legitime sint impediti, munus hoc alteri Sacerdoti committere, ut docet Sylvius in 3. par. D. Thomæ Quæst. 83. art. 1. quæst. 17. *Tenentur quidem omnibus Festis & Dominicis, ac pro locorum consuetudine etiam quibusdam aliis diebus, Missam in Ecclesia Parochiali facere. Sed aliud est teneri ad eam dicendam, ut Parochiani possint illam audire, aliud vero ad offerendum particulariter pro ipsis. Si vel infirmitate, vel alia quapiam justa causa impediantur a celebrando, certum est, quod tenentur providere, ut per alium celebretur, ita ut Parochiani possint Missam audire*. Id enim oritur ex Parochianorum obligatione audiendi Missam diebus Festis ex præcepto, & ex jure quod habent illius audiendæ in templo Parochiali, & ex ea etiam convenientia, quam commendat Tridentina Synodus, ut in eo ipso diebus festis audiant, quemadmodum recte arguit Sotus in 4. sentent. Dist. 13. quæst. 2. art. 2. *Parochi, qui Curam habent animarum, sacrum facere tenentur, quoties Populus audire obligatur. Nam iniqua esset conditio ejus, qui audire cogeretur, ubi nemo dicere perstringitur. Quod & in aliorum Sacramentorum administratione eamdem retinet veritatem. Tenentur enim Parochi Sacramenta administrare, quæ populus tenetur suscipere. Quare saltem diebus festis eadem obligatione perstringuntur, nisi legitime fuerint impediti.*

Etiam aliis diebus præter festos potest contingere ut Parochus teneatur celebrare.

4. Plures quoque alii casus possunt contingere, quibus Parochi obligentur etiam aliis diebus, qui Festi non sint, Missam celebrare; puta si cui opus esset infirmo Viaticum ministrare, nec Sacramenti esset copia. Quod attinet ad Canonicos aliosque Sacerdotes Cathedralibus seu Collegiatis Ecclesiis addictos, eorumque obligationem cantandi Missam, item ad eos, qui Beneficium, seu Capellaniam habent cum onere Missæ quotidie celebrandæ, apertissimæ sunt Canonum sanctiones. Honorius Tertius in cap. *Cum Creatura* de celebrat. Missar. jussit in omnibus Cathedralibus, & Collegiatis quotidie cantari Missam Conventualem: *Mandamus, quatenus in vos nullum torporem negligentiæ obrepere permittatis, quominus & pro anniversariis Defunctorum, & pro Festo vel Feria secundum temporum congruentiam,*

tiam, Miſſarum ſolemnia conventualiter celebretis. Videatur Clericatus deciſ. 38. de Sacrific. Miſſæ num. 11. & ſeqq. ubi loquitur de obligatione, quam habent juxta Rubricas Canonici Cathedralium, & Collegiatarum Eccleſiarum cantandi Miſſam Conventualem, & aliquando etiam duas, quemadmodum præſcribit Rubrica Miſſalis par. 1. tit. 3. num. 1. Quapropter in Synodo Provinciali Mediolanenſi ſub S. Carolo Borromæo, quam Sedes Apoſtolica approbavit, ita ſtatuitur: *Quibus diebus ex Miſſalis Romani Rubricarum præſcripto in Eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis duas Miſſas Conventuales celebrare oportet, eæ ambæ cantentur. Quod ſi Capitulum præſtare omiſerit, neglexeritve, non ſolum illius diei, in quo huic muneri defuerit, verum etiam alterius diei diſtributionibus multetur*. Videndus etiam Meratus in egregio ejus Opere ad Gavantum par. 2. tom. 2. pag. 783. ubi abunde oſtendit, ſtricte obligari Canonicos Cathedralium & Collegiatarum Eccleſiarum ad cantandas duas Miſſas Conventuales, quando præſcribitur a Rubrica. Clemens V. in ſua Clement. 1. de Celebrat. Miſſar. ſtatuit, ut quotidie in Cathedralibus, Regularibus, & Collegiatis Eccleſiis horæ Canonicæ recitentur: *Necnon ut in Cathedralibus, Regularibus & Collegiatis Eccleſiis devote pſallatur*. Et quamquam Miſſa ſub horarum Canonicarum nomine non continetur per textum in cap. *Presbyter* de celebrat. Miſſ. *Septenarius numerus a nobis impletur, ſi Matutini, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, & Completorii tempore noſtræ ſervitutis officia perſolvamus*: tamen ſub Divini Officii nomine continetur, ut probat textus in can. *De iis* diſt. 12. *Cetera officia publica, ideſt Veſperas, Matutinum, ſive Miſſam aliter quam in principali Eccleſia celebrare non liceat*; atque inde illud manat, quod cum in Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis obligatio ſit Divini Officii quotidie celebrandi, non modo Cathedrales, ſed etiam Collegiatæ ad Miſſam Conventualem quotidie celebrandam obligentur. *Canonici Cathedralium & Collegiatarum accipiunt fructus ſuorum Canonicatuum ſub onere inſerviendi Eccleſiæ in celebratione Divinorum officiorum, quæ celebratio non importat ſolum Horas Canonicas, ſed etiam Miſſam Conventualem tamquam præcipuam partem:* verba ſunt Merati par. 2. tom. 1. ad Gavantum pag. 796. num. 30. Diximus de obligatione celebrandi; nam de onere offerendi inferius ſermonem habebimus.

In Cathedralibus & Collegiatis Canonici tenentur cantare Miſſam Conventualem atque adeo etiam duas, ſi Rubrica duas Conventuales præſcribat.

5. Alexander Tertius rogatus, ut inſtitutionem Beneficii approbaret, in qua inſtitutor onus impoſuerat Sacerdoti quotidie inſerviendi Eccleſiæ, niſi impediret infirmitas, & celebrandi Miſſam ſingulis diebus, ita reſpondit: *Quam quidem inſtitutionem eatenus confirmamus, ut prædictus Sacerdos, niſi infirmitate corporis fuerit impeditus, aſſidue debeat obſequium ſuum impendere Eccleſiæ memoratæ, & quanto frequentius poteſt ſalva honeſtate ſua, & debita devotione, Miſſarum ſolemnia celebrare, nec ſibi liceat hoc illi ſubtrahere ſive cauſa voluptatis, ſive ſe ad aliam Eccleſiam transferendo*.

Decretalis Alexandri III.

6. Ex hac Decretali vulgo Auctores docent, diſtinguendum inter Sacerdotes, qui ob Beneficium vel Capellaniam tenentur quotidie *per ſe ipſos*, &

Sacerdos qui tenetur per ſe ipſum ce-

lebrare, justa ex causa potest interdum omittere Missæ celebrationem; an vero teneatur per alium supplere, sub judice lis est.

& eos, qui non *per se ipsos* tenentur celebrare. Ac de his, qui non tenentur per se ipsos celebrare communis opinio est, si ipsi non possint, eos debere curare, ut per alium Sacerdotem Missa celebretur: Eos vero, qui tenentur per se ipsos celebrare, putant ex legitima causa posse interdum Missam omittere. Nonnulli arbitrantur, Sacerdotem posse semel in hebdomada Sacrificium omittere; sed sunt id qui negent; quia cum accipiat quotidianam eleemosynam, bis, & quinquagies per annum Sacrificium omitteret. Sunt qui putant, posse Sacerdotem non celebrare, sed onus illi esse supplendi per alium; & sunt qui eum liberant etiam ab hoc onere. Nos vero rebus judicatis innixi dicimus, eos Sacerdotes, qui habent onus celebrandi per se ipsos posse interdum omittere celebrationem Missæ, si legitima intervenerit causa, neque tamen eo die, quo omittunt sacrificium facere pro institutore, Missam pro alio celebrare posse, multoque minus eleemosynam accipere: quæstionem autem illam, an omittens celebrare debeat supplere per alium, sub Judice relinquimus. Afferendis huc Doctorum auctoritatibus abstinebimus: satis enim fuerit resolutionem sacræ Congregationis Concilii adducere die 18. Septembris 1683. super aliquot dubiis ab Episcopo Collensi propositis, quibus diu multumque discussis prodiit Decretum ut infra.

Decretum ea de re S. Congregat. Concilii.

7. Proposita dubia sunt: *Modernus Episcopus Collen. Diœcesim visitando comperiit, non sine maximo conscientiarum periculo plures irrepsisse abusus in adimplendo mentem eorum, qui Missas celebrari mandarunt. Ad eos ergo tollendos discutiendum ac resolvendum videtur.*

Primo, an Sacerdotes obligati ratione Beneficii, Capellaniæ, legati, aut stipendii celebrare quotidie Missam per se ipsos, possint aliquando a celebratione vacare; & quatenus affirmative.

Secundo, quando & quoties a dicta celebratione vacare possint.

Tertio, an diebus licitæ vacationis possint Missam pro se ipsis, vel aliis, præterquam pro Fundatoribus celebrare, & quatenus affirmative.

Quarto, an pro aliis celebrando possint stipendium pro hujusmodi celebratione recipere.

Quinto, an illis diebus, quibus licite vacant a celebratione, teneantur Missam ab aliis celebrari facere juxta intentionem Fundatorum.

Sexto, an Sacerdotes ut supra obligati celebrare Missam quotidie, absque tamen onere celebrandi per se ipsos, possint aliquando a celebratione vacare.

Ad superiora dubia ita responsum est:

Ad primum affirmative, concurrente aliqua legitima causa.

Ad Secundum, ut ad proximum.

Ad Tertium, negative.

Ad Quartum, negative.

Ad Quintum, distulit resolutionem.

Ad Sextum, negative.

Quibus diebus Sacerdo-

8. Reliquum est de diebus dicere, quibus non possunt Sacerdotes priva-

tas Missas celebrare: hi sunt Feria V. in Cœna Domini, & quæ eam consequitur Feria VI. & Sabbatum; quibus diebus non nisi solemnem Missam Conventualem celebrare licet; de qua in opere de Festis Domini differimus, cum de sacris agimus Cæremoniis, quæ per eos dies ab Ecclesia peraguntur. Statuitur in can. *Visum* de Consecrat. dist. 1. generalis regula, ut Missa quotidie celebretur: *Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viventibus, & pro quibuslibet necessitatibus Dominum deprecemur; ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus Fidelium preces Domino in Missarum solemnibus fundantur*. Et consonat textus in can. *Iteratur* de Consecrat. dist. 5. *Quia quotidie labimur, quotidie Christus pro nobis mystice immolatur*. Verum in can. *Sabbato* de Consecr. dist. 3. hæc habentur: *Ut Traditio Ecclesiæ habeat, isto biduo Sacramenta penitus non celebrari*: ubi bene advertit Glossa, regulam generalem supra allatam restringi in his diebus.

tibus non licet Missam celebrare.

9. Non desunt graves Auctores, qui, Feria sexta in Parasceve excepta, cum non conficitur Sacramentum Eucharistiæ, propter quod eo die *Passio Domini recolitur, prout realiter gesta est*, ut ait D. Thomas 3. part. qu. 83. art. 2. ad 2., Missas privatas a Sacerdotibus celebrari posse arbitrantur etiam Feria V. & Sabbato, modo secreto celebrent, & sine Populi concursu, ne pusillis scandalum creetur. Quin etiam Bellotte in Commentariis ad Ritus Ecclesiæ Laudunensis pag. 801. & seq. fidenter docet, licere Feria V. in Cœna Domini Sacerdotibus Missas celebrare, dummodo eas absolvant ante Missam solemnem, cui adesse debent; atque itidem iis licere in Sabbato Sancto Missas celebrare, dummodo Conventualis Missa sit absoluta. Ita Suarez cit. sect. 2. post Sotum, aliosque plures. Rupertus Abbas lib. 6. de Divinis Offic. cap. 2. quærit, quamobrem Sacerdotes Feria VI. majoris Hebdomadæ non celebrent, docente Apostolo, gloriari nos oportere in Cruce Domini nostri Jesu Christi; & respondet, eumdem Paulum Apostolum dicere, *proprio Filio suo Deum non pepercisse*, sed pro nobis omnibus *illum tradidisse*: quapropter in mœroris signum Ecclesiam statuisse, ne eo die Missa celebretur: *Non enim ita gaudere debemus de gratia tradentis, vel de Charitate morientis, ut non etiam doleamus, quod tanto Domino tormentorum, & mortis causa fuimus. Siquidem non gaudere ingratitudinis, non dolere autem crudelitatis est*. Excepta Feria sexta, putat Cardinalis de Lugo de Sacram. Euchar. disp. 20. sect. 1. num. 14. de Missa celebranda Feria 5. & Sabbato nullam esse prohibitionem; si enim juxta Micrologum cap. 53. Missæ quondam principio noctis Sabbati Sancti poterant celebrari, cum solemnis Missa absoluta esset; nunc cum, anticipato tempore, solemnis Missa celebretur Sabbato ab ipso mane, videtur saltem post eam licere Missas privatas celebrari.

Quidam putant licere Sacerdotibus privatas Missas celebrare feria V. in Cœna Domini & Sabbato Sancto.

10. Verum non intelligimus, quid causæ esse possit, cur Decretis non pareamus Sacræ Congregationis Rituum Apostolica auctoritate confirmatis, quæ disertissime vetant, ne quis diebus illis tribus privatas Missas celebret. Vide Edictum nostrum 38. Meratus quoque legendus par. 2. tom.

Sed id diserte vetitum est Decretis Apostolicis, etiamsi in eos dies inci-

das Festum Annunciationis B. Mariæ. 1. ad Gavantum, qui pag. 1041. profert Pontificia Decreta, quæ prohibent, ne quis Missas privatas Feria V. celebret, & si contingat, ut Festivitas vel S. Josephi, vel Annuntiationis B. Mariæ Virginis in illam incidat Feriam, jubent locorum Ordinarios curare, ut eo die quædam privatæ Missæ celebrentur ante Missam Conventualem, ut præcepto audiendi Missam Fideles possint satisfacere. Idem Auctor pag. 1186. n. 64. quædam refert Decreta, quæ vetant, ne quis Sacerdos privatam Missam celebret Sabbato Sancto, etiamsi in eum diem cadat Festivitas Annuntiationis B. Virginis. *In Sabbato Sancto etiamsi occurrat Festum Annuntiationis B. Mariæ Virginis, celebratio Missarum privatarum omnino prohibetur in quibuscumque Ecclesiis & Oratoriis tam publicis, quam privatis, non obstante quacumque consuetudine, sed unica tantum Missa Conventualis una cum Officio ejus diei celebretur*: verba sunt Resolutionis S. Rituum Congregationis sub die 11. Februarii, ab Alexandro Octavo sub die 11. Martii approbatæ anno 1690. quam refert idem Meratus loc. cit. pag. 1404. Quod autem ad veram attinet disciplinam non celebrandi Missas privatas Feria V. VI. & Sabbato majoris Hebdomadæ, vide Thiers Tom. 1. de superstit. cap. 5.

CAPUT IV.

An juxta, quæ nunc viget, disciplinam, possit plures in eodem die Sacerdos Missas celebrare.

Casus practicus pertinens ad celebrationem trium Missarum in Nativitate Domini. 1. In decimo nostrorum operum tomo qui in aliis editionibus prima hujus Operis pars fuerat, cum de Nativitate Christi Domini ageremus, diximus eo die Festo juxta veterem disciplinam, quæ etiamnum viget toto Orbe Catholico, ternas posse Sacerdotem Missas celebrare. Nunc practicum quemdam casum, qui ad trium harum Missarum celebrationem attinet, proponemus.

Proponitur idem casus ortus ex Pontificio Indulto celebrandi in privato Oratorio. 2. Solet Summus Pontifex Brevia expedire Oratorii privati, quibus potestatem facit unicam in eo Missam celebrandi singulis diebus; excipit tamen quosdam dies, ac præsertim Natalem Christi Domini, in quibus vetitum est, ne in privato Oratorio Missa celebretur. Alia etiam expedire solet Brevia, quibus in gratiam eorum, qui morbo impliciti domo pedem efferre non possunt, concedit potestatem celebrandi Missam in privato Oratorio etiam diebus solemnibus, atque etiam in Natali Domini Jesu, orta inde controversia est, num ternæ in die Nativitatis Christi Domini Missæ in privato Oratorio celebrari possint, an vero unica tantum. Ea de re actum est in Sacra Congregatione Concilii, cum in ea Nos Secretarii munere fungeremur.

Propositus in Sac. Congregatione Concilii. 3. Itaque opportunum, nostrique esse muneris existimavimus casum referre in Folio Congregationis habitæ die 2. Decembris anni 1724. ac typis

pis impressum sermonem quemdam nostrum edere, quo rem totam studuimus illustrare.

4. Brevis formulam expendimus, quæ est ejusmodi: *Cum sicut nobis nuper exponi fecisti, alias tibi asserenti te nobilem existere, auctoritate Apostolica sub certis modo & forma tunc expressis indultum fuerit, ut in privatis domorum tuæ habitationis Oratoriis &c. unam Missam pro unoquoque die, Paschatis tamen, Resurrectionis, Pentecostes, Nativitatis Domini &c. festis diebus exceptis, in tua ac familiæ tuæ præsentia celebrari facere libere & licite posses, & valeres &c. tu vero quibusdam corporis infirmitatibus labores, propter quas domo, etiam diebus supra exceptis, Missam audiendi causa egredi non potes &c. Nos te specialibus volentes &c. tibi &c., ut durantibus infirmitatibus hujusmodi, prædictam unicam Missam in privatis Oratoriis, supradictis etiam diebus, uti supra, exceptuatis, si in illis propter corporis infirmitatem domo Missam audiendi causa egredi non potes, ut præfertur, in tua ac unius personæ servitiis tuis necessariæ duntaxat præsentia celebrari facere libere & licite possis &c. tenore præsentium concedimus & indulgemus.* *Verba Brevis Apostolici.*

5. In eo Sermone observavimus, Pontificem favore infirmi exceptum illum diem Natalis Domini ceteris diebus quodammodo coæquare; ac propterea quemadmodum diebus illis licebat in privato Oratorio unam Missam duntaxat celebrare, videbatur respondendum esse, itidem in Natali unam solummodo Missam celebrari posse; præsertim cum in priore Brevi facultatem concesserit Pontifex celebrandi *unam Missam pro unoquoque die*, exceptis diebus Paschatis, Pentecostes, & Nativitatis Domini; in posteriori autem Brevi propter infirmitatem potestatem fecerit etiam in illis diebus quos in priori exceperat, celebrandi *prædictam unicam Missam*. Itaque concludi posse videbatur, Pontificem nihil aliud concedere, quam ut in die Natali Christi Domini una Missa in privato Oratorio celebrari posset. Eam etiam rationem tetigimus, non alia de causa id a Pontifice permissum, quam ut in Natali Christi Domini, aliisque diebus exceptis posset infirmus præcepto satisfacere Missam audiendi; cui quidem præcepto satisfit etiam in Natali, si una tantum Missa audiatur. Neque enim Sacerdos eo die præcepto tenetur ternas Missas celebrare, nec ceteri ternas Missas audire, ut concludunt Navarrus consil. 1. de Celebratione Missarum, Bonacina tom. 1. Oper. Moral. de Sacram. Euchar. disput. 4. q. ult. puncto 11. propo. 1. n. 10. Castropalaus tom. 4. Oper. moral. tract. 22. disput. unic. punct. 7. n. 7. & Salmanticenses in Cursu morali tom. 1. tract. 5. de Missæ Sacrificio cap. 4. puncto 1. n. 9. *Expenditur Breve.* *Rationes, cur in eo casu licere non videatur trium Missarum celebratio in illo Oratorio.*

6. In eodem sermone nostro rursus quædam animadvertimus, quibus suaderi posset licere juxta Breve in privato Oratorio tres Missas in die Natali Christi Domini celebrare: neque enim Pontificis gratias, & concessiones nimis arcte interpretari oportet; nec existimandum est, Pontificem, qui potestatem facit infirmo in Natali Jesu Christi audiendi Missam in Oratorio privato, voluisse illum spiritali consolatione fraudare, quam si inte- *Rursus rationes quæ suadent licere.*

gris

gris fuisset viribus, tribus eo die Missis audiendis suscepisset; cum præsertim in Brevi mentio quidem fiat etiam in Natali *unius*, & *unicæ Missæ*, sed sine particula *duntaxat*, qua Pontifex usus est, cum in diebus exceptis unam tantum personam servitio addictam permittit una cum infirmo Missam audire in privato Oratorio: *In tua ac unius personæ servitiis tuis necessariæ duntaxat præsentia*.

Sacra Congregatio respondit licere.

7. Postremis hujusmodi permota rationibus respondit Sac. Congregatio, licere in Natali Domini tres Missas in Oratorio privato celebrare ex Brevi supra allato a summo Pontifice in favorem infirmi concesso.

Verba quibus propositus fuit Sac. Congregationi ille Casus, & Decretum.

8. Casum Sacræ Congregationi die 16. Decembris anni 1724. ita exposuimus: *Licet in Indultis Oratorii privati, quæ a Sede Apostolica conceduntur, excipiantur nonnulli dies, & signanter dies Nativitatis Domini, quibus non est permissum Missam in eis celebrare, aut audire, in nonnullis nihilominus Sedis Apostolicæ Indultis, quæ dantur infirmis qui domo egredi non possunt, non solum dicti dies non excipiuntur, sed expresse permittitur ut ipsis diebus exceptis, & signanter in die Nativitatis Domini, Missa in prædictis Oratoriis privatis celebrari possit; cumque exorta fuerit dubitatio, ejusque examen fuerit ad hanc Sacram Congregationem remissum, an stante antiqua consuetudine a temporibus Telesphori Papæ introducta, juxta quam quilibet Sacerdos die Nativitatis Domini tres Missas celebrare potest, possint eædem tres Missæ ab eodem Sacerdote celebrari in Oratorio, quod est a Sede Apostolica concessum infirmo; nec aliquod adsit in Secreteria Brevium monumentum ad hujus Dubii resolutionem pertinens, Secretarius hujusce Sacræ Congregationis, ne suo muneri deesset, Discursum exaravit ad calcem Folii impressum, eoque benigne perlecto, reliquum erit, ut EE. VV. decernere dignentur.*

An in Oratorio privato, in quo ex causa infirmitatis a Sede Apostolica conceditur, ut Missa in die Nativitatis Domini celebretur, tres Missæ ab eodem Sacerdote celebrari possint, vel unica tantum Missa sit celebranda.

Sacra Congregatio die 20. Januarii an. 1725. ita respondit, ad primam Dubii partem affirmative; & ad secundam negative.

In Aragoniæ Regno Sacerdos secularis binas, Regularis ternas Missas celebrat in die Commemorationis omnium Defunctorum.

9. In Aragoniæ Regno, quo Aragonia, Valentia, & Catalaunia continentur, in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum quilibet Sacerdos secularis binas, Regularis ternas Missas celebrat, ut videre est apud Frances variar. Resolut. cap. 30. Idem usurpatur in Regno Majoricæ, quod est quasi quædam ad Aragoniæ Regnum Appendix, ut testatur Henao par. 3. disp. 28. sect. 21. n. 318. eademque est consuetudo apud Patres Dominicanos Conventus S. Jacobi Civitatis Pampelonensis, qui Conventus quondam Provinciæ Valentinæ subjectus erat, ut videre est apud Marcum de Huertos de Sacrificio Missæ q. 13. Hæc consuetudo secularium Sacerdotum ex alia quadam vetusta consuetudine traxisse originem dicitur; Regulares vero, ut ait Angelus Espin Consult. 11. n. 998. & Antonius a Spiritu Sancto Consult. 101. n. 16. hac utuntur consuetudine ex vivæ vocis oraculo Julii Tertii. 10.

Rogatus sæpe Summus Pontifex ut ad alia Regna indulto suo extenderet eam consuetudinem; Postulationes semper rejectæ.

10. Sæpe postulatum fuit ut hujusmodi facultas ad alia Regna protenderetur: eam petiit Dux de Alcalà ab Urbano Octavo pro omnibus Regnis Hispaniarum, nec voti compos fuit, teste Hurtado Resolut. Moral. par. 1. disput. 2. cass. 7. Resol. ult. n. 416. & sequen. Pro omnibus Regularibus Lusitaniæ eamdem facultatem postulavit Dux Alencastri a Clemente IX. sed eo Pontifice defuncto, nihil ea de re actum est, teste Antonio a Spiritu Sancto consult. 101. n. 101. Clemens XI. rogatus fuit ab Archiepiscopo Bracharensi, ut potestatem faceret in ejus Diœcesi Sacerdotibus ternas celebrandi Missas in die Commemorationis omnium Defunctorum, quo ad hunc modum Fidelium satisfieret pietati, qui multas eo die eleemosynas pro Missarum celebratione conferebant. Eam rem Pontifex Sacræ Congregationi Concilii commisit examinandam, quæ die 14. Martii anno 1711. Archiepiscopi postulata rejecit. Dum Nos ipsi ejus Congregationis Secretarii munere fungeremur, propositum fuit, an concedendum esset Indultum, ut Sacerdotes Regni Castellæ binas, tres vero Regulares celebrare possent Missas in die Commemorationis omnium Defunctorum. In eo folio, quod una cum aliis in lucem edemus, plura congesta fuerunt, quæ ad hanc rem pertinebant; & die 2. Maji anni 1722. cum perspectum esset, quantum difficultatis ejusmodi contineret postulatio, in ejus honorem, cujus jussu postulata ad Sedem Apostolicam delata fuerant, captum fuit consilium, ut nihil responderetur, atque in hunc modum modeste ea petitio rejiceretur. Episcopus Orichuellæ in Regno Valentiæ Sacræ Congregationi Concilii Ecclesiæ suæ referens statum exposuit, Presbyteros sæculares in sua Diœcesi in die Commemorationis omnium Sanctorum duas Missas; in die vero Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum sæculares itidem duas, Regulares vero ternas celebrare solitos. In folio, quod Secretarius solet componere, interrogata fuit Congregatio quid esset respondendum; & die 30. Augusti 1722. captum est consilium respondendi: *Non proposita*; quod est indicium, veterem hanc tolerari quidem consuetudinem, sed ejus extensionem, aut novam introductionem improbari.

Eadem nuper facultas celebrandi tres Missas eo die præ Dominiis Regum Catholici, & Fidelissimi omnibus Sacerdotibus concessa est.

11. Cum vero carissimi in Christo Filii Nostri Ferdinandus VI. Hispaniarum Rex Catholicus, & Joannes V. Portugalliæ & Algarbiorum Rex Fidelissimus preces suas ad Sanctam Sedem nuper iterassent, & nova rationum momenta ad ipsam petitionem magis juvandam adducerentur, peculiarem Congregationem super hoc decrevimus, atque injunximus hujusce gratiæ postulatori, ut quæ insuper reperta fuerant, justo volumine comprehensa typis ederet, & Consultoribus distribueret, eosque de omnibus quæ Causæ favere possent informatos redderet: quæ omnia ipse diligentissime fecit edito opere *de Ecclesiæ Catholicæ pietate erga animas in Purgatorio degentes*. Nos ipsi aliorum laboribus laborem nostrum, privataque studia nostra eorum studiis adjunximus, & inspectis libratisque tum novis documentis, tum Consultorum suffragiis optatam diu gratiam duximus esse concedendam. Quapropter omnibus & singulis Sacerdotibus, tam Sæcularibus quam Regularibus in

utriusque Regis Dominiis existentibus facultatem perpetuo concessimus, ut die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Missas celebrare possent, ita tamen ut Missæ ex vi novi privilegii dicendæ pro omnibus Fidelibus Defunctis, & sine eleemosyna quocunque prætextu sive etiam sponte oblata applicandæ forent. Insuper permisimus ut præfatę tres Missę etiam duabus post meridiem horis celebrari possent. Hæc omnia fusius continentur in libro cui titulus est: *Privilegia concessa Hispaniæ & Lusitaniæ Regnis atque dominiis pro animabus in Purgatorio detentis* a pag. 9. ad 28. Et deinde a pag. 2. ad 32., literæ Apostolicæ super hoc Privilegio emanatæ afferuntur; in laudatis locis omnia rationum momenta quæ nos ad annuendum precibus piissimorum Regum impulerunt, uberius videri possunt; eaque ad calcem inter hujus Operis Appendices collocabimus.

Leo III. plures Missas eodem die, S. Bonifacius unam tantum celebrabant.

12. Vetera alibi exempla retulimus plurium Missarum, quas Sacerdos uno eodemque die celebravit. Ut Rupertus Archidiaconus narrat, S. Albertus Monachus *factus Presbyter duas in die celebravit Missas, pro vivis alteram, alteram pro Defunctis*. Nunc satis erit innuere, quod proditum est a Walfrido Strabone, qui 9. vixit sæculo, *De Rebus Ecclesiasticis* cap. 21. Testatur Leonem Tertium qui vixit labente seculo 8. septem die, interdum etiam novem Missas celebrare consuevisse: S. vero Bonifacium, qui vixit ante Leonem Tertium sed eodem tamen sæculo, unam tantum Missam celebrare eodem die solitum fuisse. Rationes affert Strabo, quibus utramque consuetudinem confirmet; sed propensior esse videtur ad plurium eodem die Missarum celebrationem, tandemque ita concludit: *Itaque unusquisque in sensu suo abundet, dum Fides concordet, ut nec sæpius offerentes æstiment, Deum aliter petitiones non posse discernere, nec semel Hostias per diem immolantes suæ Fidei subtilitatem potius, quam superiorum devotionem Divinis acceptam.*

Vualfridus Strabo utramque consuetudinem probat.

Regula est, unam tantum a Sacerdote eodem die Missam celebrandam, excepto die Nativitatis Domini, dummodo in prima, & secunda Missa non sumat Sacerdos purificationem.

13. Alexander II. in Can. *Sufficit* de Consecrat. dist. 1. interroganti num plures eodem die Missas liceat Sacerdoti celebrare respondit: *Sufficit Sacerdoti unam Missam in die una celebrare, quia Christus semel passus est, & totum Mundum redemit. Non modica res est unam Missam facere, & valde felix est, qui unam digne celebrare potest.* In eumdem modum loquitur Honorius Tertius in cap. *Te referente* de Celebrat. Missar. ex quo illa sunt: *Cum cuilibet Sacerdoti, quacumque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Missam sufficiat; nam & valde est felix, qui celebrat digne unam.* Et Innocentius Tertius in cap. *Consuluisti* de Celebrat. Missar. *Respondemus quod excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare.* Itaque ea statuatur regula, excepto die Nativitatis Domini, & nisi aliter urgeat necessitas, non licere Sacerdoti nisi unam tantum eodem die Missam celebrare, dummodo in die Nativitatis Domini in duabus primis Missis purificationem non sumserit; aliter enim Sacramentum non jejunus susciperet. *De celebrandis vero Missarum solemniis nos hanc consuetudinis regulam in disciplinatis Ecclesiis & didicimus & tenemus, ut Calicem differamus in Missarum fine perfundere, si nosmeti-*

metipsos eodem die Sacrificium denuo speramus offerre; verba sunt S. Petri Damiani Epist. 28. lib. 5.

14. Glossa Canonica in textum Innocentii Tertii verbo *necessitatis*, ait, posse Sacerdotem, qui Missam celebraverit, secundam etiam Missam celebrare, si quis defunctus sepeliendus esset, nec quisquam esset Sacerdos qui sacrificium faceret. *Sed quam dicit necessitatem? Respondeo, si celebravit de die, & postea etiam moriatur aliquis &c. unde potest unam celebrare de die, & aliam pro Defuncto*. De hac opinione disseruimus Edicto 36. circa medium, S. Raymundus in Summa lib. 3. pag. 471. edit. Avenionen. anni 1715. quosdam alios casus affert, in quibus secundam Missam celebrare licet, cujusmodi sunt, si iter facientes, aut hospites aliter Missa careant. Quidam casum illum ponunt, si quis infirmus peteret Viaticum, & deesset Sacramentum, nec quisquam alius esset Sacerdos, qui Sacramentum conficeret. Nonnulli etiam affirmant posse Sacerdotem secundam Missam celebrare, id si peteretur ab aliquo Principe, vel a suo Episcopo, qui Missam non audissent, cum audire tenerentur; itidemque si nuptiæ in alium diem rejici non possent, nec quisquam alius esset Sacerdos, quam qui antea unam Missam celebrasset. Toletus in summa lib. 1. cap. 3. n. 5. & seq. Casalius de Veteribus sacris Christianor. Ritibus cap. 9. §. Ante cibum.

Casus in quibus visum est licere plures Missas Sacerdoti eodem die celebrare.

CAPUT V.

Parochus etiam num duas Missas celebrare aliquando potest; in Orientali vero Ecclesia duæ Missæ in eodem Altari non celebrabantur.

1. PRudenter observat Sotus in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 2. plures ejusmodi casus tunc expendi potuisse, cum tanta Sacerdotum copia non esset; nunc vero non item, cum eorum abundet numerus: *Attamen ex his omnibus antiquis casibus, qui dum Ecclesia Sacerdotum raritate laborabat, frequentes erant, quibus unus posset plures celebrare Missas, non est jam in usu præter diem Nativitatis, nisi ille, dum quis propter Paræciarum paupertatem curam duarum habet*. Itaque concedit Sotus etiamnum Parochum, qui duas habeat Parochias, duas posse Missas eodem die celebrare; quod intelligendum, si in alterutram Parochiam non possit Populus convenire, nec alius Sacerdos quam Parochus sit, qui Missam celebrare possit. Huic casui congruit exemplum S. Leonis Tertii qui Walfrido Strabone teste cap. 21. de Rebus Ecclesiast. aliquando septem, ut diximus, interdum novem Missas celebrabat: nam quidam id ita intelligunt, ut S. Pontifex plures celebraret Missas, cum tanta esset Populi, qui ad Ecclesiam conveniret frequentia, ut eodem die opus esset sæpius Missam iterare; devotionis enim causa S. Pontifex omnia illa voluit facere sacrificia, nec aliorum uti opera Sacerdotum. Ita Fleury tom. 1. Hist. Eccl. pag. 158. Sed utcumque sit de ejusmodi interpretatione, consentiunt cum Soto communiter alii,

Prudens animadversio Soti.

Parochus duas Missas potest celebrare qui duas habet Parochias, nec in alterutram potest omnis Populus convenire.

lii, Gonzalez in cap. *Consuluisti* de Celebrat. Missar. num. 2. Pirhing in lib. 3. Decretal. tit. 41. n. 3. Pasqualigus de sacrificio novæ legis tom. 1. q. 386. Barbosa ad Concil. sess. 22. cap. 8. n. 27. de Sacrificio Missæ, Fragosus de Regim. Christ. Reipub. lib. 10. disput. 21. §. 7. n. 6. tom. 2. Belletus Disquisit. Clerical. par. 2. §. 29. n. 3. Hicoll. Lucubrat. Jur. tom. 2. lib. 3. tit. 41. n. 2. Pax Jordan. tom. 1. lib. 4. tit. 1. n. 79. Card. de Lugo de Eucharistia disput. 20. sect. 1. n. 46.

An Parochus duas habens Parochias teneatur, si duas velit Missas celebrare, licentiam petere ab Episcopo.

2. Est quædam inter Auctores quæstio, an Parochus duas habens Parochias, si duas Missas celebrare velit, facultatem debeat ab Episcopo obtinere. Quidam eam facultatem petunt, ut videre est in auctoritatibus supra jam allatis; quidam eam non petunt, utpote quæ concedatur a Jure communi. Quapropter Silvius 3. part. quæst. 83. quæsit. 18. art. 2. ita scribit: *Casus autem illi* (quos supra indicavimus, & in quibus poterat Sacerdos juxta quorumdam opinionem duas eodem die Missas celebrare) *sic exoleverunt, ut vix inveniatur alius, in quo citra specialem Episcopi concessionem id liceat, quam is, quando unus habet plures Ecclesias Parochiales, quo casu potest celebrare bis.* Sed hæc componi posse videtur controversia, si animadvertamus, sive sit necessaria Episcopi licentia, sive non, id certe necessarium esse, ut ille rem cognoscat, ac perspiciat, num revera necessitas urgeat, ut Sacerdos duas Ecclesias Parochiales habens duas Missas cogatur celebrare: nonnumquam enim accidit, ut cum non alium esse Sacerdotem existimaretur, qui in alterutra Parochia celebraret, tamen repertus sit. S. Turribius Archiepiscopus Limanus in sua Diœcesana Synodo anno 1592. cap. 3. in tom. 4. Concil. Hispaniæ apud Cardinalem Aguirre pag. 687. ita statuit: *Licentiam concedimus omnibus Indorum Hispanorumque Parochis nostri Districtus, ut diebus Dominicis & festivis de præcepto servandis possint celebrare duas Missas in duabus Ecclesiis tam inter se distantibus, ut qui in loco unius Ecclesiæ assistunt, non possint commode accedere ad audiendam Missam in altera; cum autem habuerint alium Sacerdotem, qui possit celebrare in altera dictarum Ecclesiarum, non poterit Parochus celebrare in utraque, sed unam tantum Missam in una, quandoquidem alter Sacerdos possit satisfacere necessitati alterius Populi. Nec item poterit idem Parochus celebrare duas Missas in eodem Oppido, quamvis non sit alius Sacerdos, qui dicat secundam in eodem*: quod etiam confirmavit in 8. Synodo Diœcesan. an. 1594. habita cap. 38. in eadem Collect. Card. de Aguirre tom. 4. pag. 705.

Plures causæ in quibus veteres Theologi putabant locum esse celebrationi plurium Missarum, qui tamen non conti-

3. Ut autem ad alios redeamus casus, in quibus veteres Theologi putabant, posse Sacerdotem plures eodem die Missas celebrare, quilibet potest intelligere eos nullo modo contineri sub necessitatis voce, quam diserte exprimit Innocentius Tertius in allata Decretali. Ejusmodi est casus hospitum, & eorum qui iter faciunt; atque itidem ille de Principe, aut Episcopo, qui die Festo Missam non audierint, nec alius quisquam Sacerdos sit, qui possit Missam celebrare. *Quod enim inconveniens est, si Episcopus,*

pus, vel alia Persona nobilis Missam non audiat, quia nullus adest Sacerdos, qui jure possit illam dicere? ait Suarez in 3. par. D. Thom. tom. 3. q. 73. art. 2. disput. 80. sect. 3. Ejusmodi est etiam casus de Nuptiis, quæ differri non possint: nam quid incommodi inde sequeretur, si cum nuptiæ differri non possint, Matrimonium condicta die celebraretur; cumque non esset qui Missam celebraret, die proxime sequenti Sacrificium fieret, & Nuptiæ benedicerentur? *Adde parum referre, quod differatur in diem sequentem benedictio:* sunt verba Card. de Lugo loc. cit. n. 47. Quod vero attinet ad casum, quo moribundus viaticum petit, neque Sacramenti copia est, nec Sacerdos ullus Sacramentum potest conficere, nisi qui jam Missam celebravit, si quis rem bene consideret, facile intelligat non esse verisimile, posse id usuvenire: nam aut Sacerdos, qui de moribundo Viaticum petente certior fit, jam Sacramentum sumsit & ablutionem, & tunc non potest amplius secundam celebrare Missam, quod non sit jejunus, nec possit propterea particulam ad infirmum deferendam consecrare; aut de eo certior fit antequam Eucharistiam perceperit, & tunc non est opus secundam celebrare Missam, sed satis est particulam abruptam ex hostia servare, & ad infirmum deferre. Itaque, ut revera necessarium sit alteram Missam celebrare, oportet notitiam ad Sacerdotem pervenire inter pauca illa temporis momenta, quæ inter Communionem & ablutionem interjiciuntur; quod satis est ut intelligamus casum fere esse impossibilem. Ita nonnulli hac de re disputant. Sed tamen, ut verum fateamur, casus non est metaphysicus; potest enim accidere, ut Sacerdos summo mane Missam celebraverit, nulla sit Sacramenti Particula, urgeat necessitas circa meridiem ministrandi Viaticum, nec sit Sacerdos qui Missam celebrare possit; quo casu qui jam celebravit cum jam jejunus non sit, ei non licet rursus celebrare; nullus enim, qui non sit jejunus, potest Missam, ut infra videbimus, celebrare, etiam ut Viaticum moribundo ministret. In Concilio Mediolanensi I. facultates omnes abolitæ sunt, quas dederant Episcopi plures Missas uno eodemque die celebrandi. Et in Concilio Mediolanensi V. nullius roboris esse declarantur causæ celebrandi uno, eodemque die plures Missas, quas causas jam memoravimus; idque observavit etiam Grancolas in veteri Sacramentario Ecclesiæ par. 1. pag. 638.

...nentur sub voce necessitatis, quam diserte vult Innocentius III.

4. Itaque concludendum, casum qui revera contingit, eum esse cum Parochus duas habet Parochias, de quo supra sumus loquuti; neque tamen quidquam præjudicatum volumus de aliis casibus, qui accidunt in Missionibus, quibus consultum est, concedendo Missionariis facultatem plures celebrandi Missas eodem die, ut videre est apud Verricellium de Apostolicis Missionibus lib. 4. quæst. 48. dub. 10. itemque de aliis casibus, in quibus vel ob locorum distantiam, vel ob paucitatem Sacerdotum, aut hæreticorum aut infidelium persequutionem, ne Fideles Missa careant, opus est a Sacerdotibus duas Missas celebrari. In Concilio Nemausensi habito anno 1284. sub Martino IV. in Collect. Labbeana tom. 11. par. 1. pag. 1213.

Qui casus revera contingant, cum Sacerdos potest duas Missas celebrare.

hæc habentur; *Si omnes Parochiani ad unam Missam simul non possint convenire, eo quod in diversis locis habitant distantibus ab Ecclesia & remotis, sicut est in montanis, nec sunt in Ecclesia duo Sacerdotes, & dicta prima Missa, postmodum Parochiani venientes postulent Missam aliam sibi dici, poterit tum Sacerdos Missam aliam celebrare. Tamen si in prima Missa post receptionem Corporis Christi & Sanguinis profusionem acceperit, non debet secundam Missam in prædictis casibus celebrare.* De celebratione plurium in eodem die Missarum eruditissime duo ætatis nostræ Auctores scripsere, Sambovius tom. 3. Resolut. Casuum conscientiæ casu 8. & Pontas Dictionar. Casuum conscientiæ verbo *Missa*, casu 15. Est apud Fagnanum in cap. *In Ordinando* de Simonia num. 37. Resolutio quædam S. Congregationis Episcoporum & Regularium, qua regulæ præscribuntur ab Episcopis servandæ in concedenda facultate alicui Sacerdoti plures eodem die Missas celebrandi, vel ob locorum naturam, vel ob Sacerdotum paucitatem, vel ob infidelium persequutionem, ut paulo ante dictum est. In Concilio Burdigalensi habito anno 1583. cap. 5. hæc habentur: *Ne hujusmodi facultatem Episcopi largiantur nisi Sacerdoti spectatæ probitatis, idque gravissimis de causis, quæ facultas brevi etiam tempore circumscribatur, nec ad plures dies, quam ad Dominicos & festos, in diversis tantum Ecclesiis protrahatur.* Consonant verba S. Congregationis Episcoporum in citata Resolutione: *Nec concedi potest hæc licentia ab Episcopo generaliter, quasi privilegium alicujus Sacerdotis, sed tantum in aliquo casu particulari, necessitatis causa ab Episcopo examinanda.*

Regulæ præscriptæ Episcopis in concedenda facultate plures Missas celebrandi.

Non potest Parochus Feria VI. in Parasceve duas Missas celebrare.

5. Denique Silvius 3. part. quæst. 83. quæsit. 18. prudenter monet, Parocho, qui in iis, quas indicavimus, circumstantiis duas Missas potest celebrare, alteram in una, in alia Parochia alteram, non licere Feriæ sextæ Officium Majoris Hebdomadæ mane facere in una Ecclesia, illudque iterare in altera; nam sumenda illi est eo die particula Hostiæ consecratæ una cum vino non consecrato; ideoque ei non licet, cum non sit jejunus, alteram Missam celebrare, & si sumeret speciem panis sine Calice & vino, sane id esset novum, & a regula alienum; cum præsertim nullo Fideles præcepto urgeantur, ut Officio ejus diei intersint. *Feria tamen sexta Parasceves non potest nisi semel Officium facere, quia pars Hostiæ consecratæ sumi debet cum vino, & sic desinit esse jejunus. Neque putandum est, quod in priori Ecclesia possit sumere speciem Panis absque Calice & Vino, ut in posteriori denuo peragat officium; quia nulla est necessitas iterandi istius diei Officii, cum ad illud audiendum Fideles non obligentur præcepto Ecclesiastico. Deinde talis praxis non est a Romano Pontifice unquam probata vel recepta. Deinde prorsus insolens videtur, ut Officium ad Altare totum peragatur sine Calice, quod hic contingeret. Nam in priori Ecclesia Calix aut non esset, aut foret superfluus.* Idem Silvius tom. 5. Operum suorum editionis Antuerpiensis in prima sua Oratione, quæ sola est *de Officio Parasceves*, materiam hanc retractat, & quæ loco paulo ante citato docuerat, ulterio-

ri doctrina confirmat, atque iterum ait Parochum, qui simul cum vino sumat Hostiam die, qui præcessit, consecratam, non esse jejunum: *Sacramentum enim Eucharistiæ non nisi a jejunis sumendum est: qui vero Calicem seu vinum Calici infusum, tametsi speciem Corporis Domini contingens, sumsit, non est jejunus: ergo non potest, sive eodem sive diverso in loco, Sacramentum Corporis Domini sumere, ideoque nec Officium, in quo Sacramentum illud sumendum est, peragere.* Quod si prætermittat Sacerdos vinum sumere, sumatque tantummodo speciem panis, quando in prima Parochia Officium celebrat, quo sibi liceat jejuno idem Officium in alia Parochia peragere, Ecclesiastico ritui adversatur, quem & Ordo Romanus, & Sacramentarium S. Gregorii præscribunt, & adhibet universalis Ecclesia, idque nulla urgente necessitate; Populus enim nullo tenetur præcepto audiendi eo die Officium; & S. Tridentina Synodus jubet, eos ritus & cæremonias in Missa a Sacerdotibus tantummodo adhiberi, quas adhiberi jubet Ecclesia, ac frequenti & laudabili usu commendavit. Suarez loco citato cum Silvio plane consentit; sed illud addit, quod si per incogitantiam Parochus in utraque Parochiali Ecclesia Sacramentum in Sepulcro condidisset, posset in eo casu in priori Missa a vino abstinere, solamque Hostiam sumere, ut secundum Officium in altera Ecclesia celebraret. Quod tamen nos minime intelligere possumus; nam illud perdifficile nobis videtur, Parochum ita esse incogitantem, ut in priori Missa vel Officio Ecclesiasticum Ritum non observet: quamobrem consultius eo in casu putaremus, ut in altera Ecclesia Officium omitteret, & Sacramentum reconderet in Tabernaculo.

Est ubi duæ Missæ eodem Altari non celebrentur.

6. In Orientali Ecclesia nullum reperire licuit monumentum, quo appareat Sacerdotem uno eodemque die plures Missas celebrasse; quin immo regulam apud Orientales esse novimus, ne quisquam eodem die Sacerdos Missam celebret ad Altare, in quo alius antea celebraverit, dummodo non aliter gravis quædam necessitas fieri postulet. *Quæris an pluries in die super idem Altare, ut Latinis mos est, Missa celebretur. Respondeo, semel tantum Missam celebrari in die super idem Altare, nisi vel adsit, urgeatque necessitas aliqua, vel id Episcopi obtineatur auctoritate;* verba sunt celebris Maronitæ Ekellensis in Epistola ad Morinum scripta anno 1654. De rebus Melchitarum jussu Summi Pontificis singularis quædam habita fuit Congregatio anno 1729. in qua instante Cyrillo quodam Patriarcha proposita fuit quæstio; an ad idem Altare plures eodem die Missas celebrare liceret; cumque ea Congregatio cognovisset, rescriptum antea fuisse anno 1716. id non esse permittendum; etiamsi nonnemo falsa de causa putaret ideo non licere, quod Altare, Calix, Planeta, ceteraque sacra indumenta ad primam Missam adhibita, si ad secundam adhiberentur, rumpant jejunium; censuit unam tantum Missam ad idem Altare eodem die celebrandam; Episcoporum vero esse omnem curam adhibere, ut vel in templis plura essent Altaria, vel Sacerdotes juxta morem, quem alibi memoravimus, concelebrarent, & interim ex animis hominum errorem evel-

lere

lere niterentur, rumpi jejunium per secundam Missæ ad idem Altare celebrationem; atque idem semper Sedes Apostolica censuit non modo anno 1729. sed etiam in eodem sensu temporibus, quæ consequuta sunt, constantissima fuit.

Thomas Franciscus Roverus Barnabita laudatur. 7. Postquam de celebratione duarum Missarum hæc scripsimus, forte fortuna incidimus in III. tomum Theologiæ moralis Regularium Thomæ Francisci Roveri Clerici Regularis Barnabitæ, & lib. 1. ejus tomi cap. 2. puncto 1. hoc argumentum deprehendimus abunde discussum magnaque animi voluptate comperimus, quæ ab eo sunt scripta de re hac, cum nostra sententia omnino congruere; quod hic declarare voluimus, tum quod egregium virum, & de Congregatione sua, quam Præpositus Generalis sapientissime gubernavit, optime meritum, & in litteraria Republica tot editis Operibus clarum magni semper fecimus; tum quod in Bononiensi Diœcesi Metropolitanæ Ecclesiæ Pænitentiarius multos sane labores plurium annorum spatio pertulit; tum etiam quod, licet provectiore jam ætate, pluribusque curis ad ejusdem Ecclesiæ bonum distentus, Opus hoc nostrum non gravatus sit recognoscere & emendare. Postulabant igitur in nos egregia Viri merita, ut in hanc grati nostri animi declarationem digrederemur. Nunc vero examinabimus, an contingere possit, ut celebrare liceat Missam extra templa, & publica vel privata Oratoria.

CAPUT VI.

De Oratorio privato, atque an possit contingere, ut Sacerdoti extra Ecclesias, & publica, vel privata Oratoria liceat sacrificium facere.

Celebrari potest Missa etiam in Oratoriis privatis ex privilegio. 1. Canonica Regula est, Missam in templis consecratis esse celebrandam, ut videre est in can. *Sicut* de consecrat. dist. 1. vel in locis ubi Episcopus potestatem fecerit celebrandi. *Missarum solemnia non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda esse censemus*, sunt verba can. *Missarum* de Consecrat. dist. 1. Atque juxta eam, quæ nunc viget, disciplinam celebrari potest Missa in templis ab Episcopo consecratis, aut ejus permissu ab aliquo Sacerdote benedictis, aut ex privilegio in Oratoriis privatis, domesticisque Sacellis, ut videre est apud Tournely de Euchar. tom. 2. pag. 361. S. Tridentina Synodus Sess. 22. in Decreto *de observandis, & evitandis in celebratione Missæ* jubet, ne Episcopi *patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinariis designanda & visitanda, Sanctum hoc Sacrificium a Sæcularibus, aut Regularibus quibuscumque peragi*. Gilbertus Consultationum Canonicar. consulat. 5. *de Sacrificio Missæ* negat, per ea S. Concilii verba auctoritatem ademtam Episcopis concedendi facultatem celebrandi in privatarum domorum Oratoriis, & aucto-

ctoritatem confundit Episcopi, qua jubet domi suæ Missam celebrari, cum auctoritate concedendi potestatem, ut in aliorum domibus Missa celebretur; atque ulterius progressus ait, Episcopum, etiamsi a S. Synodo ea sibi auctoritas esset ademta, ea tamen uti posse per viam dispensationis in casibus particularibus. Sed hæc prorsus absona sunt, & a veritate non modo, quam ab universali omnium Diœcesium usu aliena.

Facultas concedendi Oratorium Episcopis ademta per Tridentinum.

2. Sancta Tridentina Synodus illis, quæ attulimus verbis Episcopis facultatem adimit, qua olim erant præditi concedendi suis Diœcesanis Oratorium in domo privatum, ubi Missa celebrari posset, juxta ea, quæ per Encyclicas literas Episcopis significavit Sac. Congregatio sac. illius Concilii interpres anno 1615. jussu Pauli V. ut videre est apud Passerinum de statibus hominum tom. 3. quæst. 189. num. 979. *Tametsi sacra Cardinalium Congregatio Concilii Tridentini Interpretum optimis innixa rationibus sæpissime responderit, celebrandi licentias in privatis Oratoriis non nisi a Sede Apostolica esse concedendas &c. Illustrissimi Patres &c. Sanctissimi Domini Nostri jussu signandum duxerunt, facultatem hujusmodi licentias dandi ipsius Concilii Decreto unicuique ademtam esse, solique Beatissimo Romano Pontifici esse reservatam*. Nihil tamen de privilegio Episcoporum detractum est, quo possunt in suis domibus privatum Oratorium habere, & in eo Missas celebrare, & aliis Sacerdotibus permittere ut celebrent, quemadmodum eadem Sac. Congregatio explicans ea, quæ Pauli V. jussu in Epistola Episcopis edixerat, disertissime declaravit anno 1623. atque illud etiam addidit, ne privilegium quidem Episcopis a Tridentina Synodo ademtum intelligi, ut suo loco dicemus, habendi Altare mobile: *Proindeque Capellas, & Oratoria ad illorum usum ubique locorum extructa minime comprehendi in probibitione Constitutionis jussu sanctæ memoriæ Pauli V. jampridem edita de non celebrando in privatis Oratoriis*.

Tridentina Synodus non ademit Episcopis facultatem habendi in suis domibus Oratorium.

3. In Jus Canonicum insertum est Privilegium, quo Fratres Prædicatores, & Minores Altari uti mobili, & Missam ubique celebrare possunt, ideoque extra Templa, & Oratoria vel privata vel publica, ab Ordinariis destinanda & approbanda, ut in iis Missa celebrari possit, quod videre est in cap. *In his* De privilegiis. In Jure Canonico item extat Privilegium Episcoporum, ut, cum maxime deceat eos quotidie Missam celebrare, aut saltem audire, ubique in hunc usum Altare mobile, seu, quod idem est, Petram consecratam secum habeant: ut est in cap. *Quoniam* de Privilegiis in 6.

Privilegium Fratrū Prædicatorum & Minorum in Jure Canonico insertum; & privilegium pro Episcopis habendi Altare mobile

4. Hujusmodi Privilegium Regularibus ademit sancta Tridentina Synodus, quod sæpe S. ejus interpres Congregatio declaravit, ut videre est apud Pasqualigum decis. 54. num. 1. & Pacem Jordan. Elucubrationum tom. 1. lib. 4. tit. 1. num. 40. idemque etiam evincitur ex S. Congregationis judicio in Causa Toletana die 4. Junii 1672. in Responsione ad 8. dubium. Propterea Gregorius XIII. cum Patribus Societatis Jesu Missionariis privilegium concessit Altaris mobilis, Tridentinæ Synodi decreto derogavit, ut videre est

Privilegium hoc Fratribus Prædicatoribus & Minoribus sublatum a Tridentina Synodo.

est apud Verricellium de Apostolicis Missionibus quæst. 131. num. 1. In Decreto autem Clementis XI. die 15. Decembris ann. 1703. de quo nobis paullo post erit sermo, hæc habentur: *Quo vero ad Altare portatile, iterum inhærendo declarationibus supradictis, censuit licentias, seu privilegia concessa nonnullis Regularibus in cap.* In his *de Privilegiis, & per alios Summos Pontifices aliis Regularibus communicata utendi dicto Altari portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia in locis, in quibus degunt, omnino revocata esse per idem Concilium Tridentinum, atque idcirco eosdem Regulares prohibendos, ne iis utantur.*

Privilegium Altaris mobilis non est sublatum Episcopis a Tridentino.

5. S. Tridentina Synodus privilegium Episcoporum non sustulit, ut sæpe declaravit S. Congregatio apud Barbosam de Episcopo allegat. 13. num. 1. & constat ex libro Decretorum 12. pag. 120. ubi sic ea respondit: *Sacra Congregatio &c. censuit, Cardinales non secus ac Episcopos sine ulla Episcopi Diœcesani licentia uti posse privilegio Altaris portatilis ad præscriptum Constitutionis felicis recordationis Bonifacii VIII. quæ incipit: Quoniam Episcopi; nec hujusmodi privilegium sublatum fuisse Concilii Decreto cap. unic. sess. 22.* Verum Clemens XI. in allato Decreto die 15. Decemb. 1703. edito in ejus Bullario, & in Appendice Romanæ Synodi sub Bened. XIII. cum videret eo privilegio quosdam abuti, statuit ne quis extra suam domum, nec propterea in Laicorum domibus, sive in Diœcesi, sive extra Diœcesim ejusmodi privilegio uteretur: *Ad abusus ejusmodi eliminandos, & ad instaurandam venerationem tremendo Mysterio debitam Sanctissimus Dominus Noster unanimi Voto S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, inhærendo declarationibus alias hac de re editis, expresse declarat Episcopis, & his majoribus Prælatis, etiam Cardinalatus dignitate fulgentibus neque sub prætextu privilegii clausi in corpore Juris, neque alio quoque titulo, nullo modo licere extra domum propriæ habitationis in domibus laicis, etiam in propria Diœcesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Diœcesani consensus adhiberetur, erigi Altare; ibique sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, sive celebrare facere.*

Sed Clemens XI. vetuit, ne quis Episcopus extra suum Oratorium celebratet.

Quibus rationibus impulsus Clem. XI. Decretum illud condiderit:

6. Ratio quæ Pontificem ad illud condendum Decretum impulit, ea fuit, quod resciverat, nonneminem Episcoporum tam in sua, quam in aliena Diœcesi domo sua egredi consuevisse, & ut primario cuipiam viro laico gratum faceret, qui non haberet privati Oratorii privilegium, ad illius domum sese conferre, ibique vel ab aliquo Missam celebrare facere, aut etiam plures, si vir ille habuisset Oratorium privatum, ubi non nisi unicam Missam eodem die liceret celebrari. *Episcopi etiam in aliena Diœcesi extra domum propriæ habitationis in privatis Laicorum domibus erigi faciunt Altare, ibique per unum aut plures e suis Capellanis vivificam Christi Hostiam immolari.* Idcirco opus fuit, Decretum Clementis XI. declarari sub Innocentio XIII. qui in Bulla *Apostolici Ministerii* de Regulari Disciplina pro Hispaniarum Regnis, quam Benedictus XIII. confirmavit, Decreto Clementino declaravit locum non esse, si Episcopus tamquam hospes in ali-

cu-

cujus Laici domo moretur, aut Diæcesim visitando, aut iter faciendo; aut ex licentia Sedis Apostolicæ habitando in domo aliena extra Diæcesim: *Declaramus tamen, quod cum in prædicto decreto statueretur, non licere Episcopis extra domum propriæ habitationis in domibus laicis erigere Altare, ibique sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, sive celebrari facere, hujusmodi prohibitio intelligenda non sit de domibus etiam Laicis, in quibus ipsi Episcopi forte occasione visitationis, vel itineris hospitio excipiantur, & nec etiam quando Episcopi in casibus a Jure permissis, vel de speciali Sedis Apostolicæ licentia, absentes a domo propria ordinariæ habitationis, moram idcirco faciant in aliena domo per modum similis habitationis; his enim casibus licita eis erit erectio Altaris ad effectum prædictæ celebrationis, non secus ac in domo propriæ ordinariæ habitationis*. Privilegio Altaris mobilis, quod habent Episcopi, gaudent Eminentissimi Cardinales, etiam qui Episcopi non sint. Quod vero attinet ad Oratoria seu Capellas privatas, quibus certus fixusque assignatus est locus, in domibus tam Episcoporum, quam Cardinalium, possunt plures quotidie Missæ celebrari etiam a Sacerdotibus, qui non sint ex familia, licet Episcopus vel Cardinalis absit; quique, etiamsi ex familia non sit, diebus festis ibi Missam audiat, Ecclesiastico præcepto satisfacit. De Cardinalium Capellis videatur Cardinalis Brancacii Dissertatio de Privilegiis Capell. Cardinal. De Capellis vero Episcoporum vide Clericatum de Sacrament. Eucharist. decis. 8. num. 20.

Si necessitas poscat, licet celebrare Missam etiam extra Templa & Oratoria, dummodo locus mundus sit.

7. Lex quæ prohibet, ne quis Missam alibi celebret, quam in Templis aut Oratoriis publicis privatisque, præcipuam quandam restrictionem habet, si Missa, quæ omnino celebranda sit, non possit in ejusmodi locis celebrari: nam eo in casu licet Sacrificium ubique facere, dummodo locus, in quo fit, nihil indecori habeat, juxta Can. *Concedimus* de Consecrat. Dist. 1. *In itinere vero positis si Ecclesia defuerit, sub dio, seu in tentoriis, si Tabula Altaris consecrata, cæteraque sacra ministeria ad id Officium pertinentia ibi affuerint, Missarum solemnia celebrari concedimus: Aliter omnino interdicimus*. Et juxta Can. *Sicut* de Consecrat. dist. 1. *Satius ergo est Missam non cantare, aut non audire, quam in illis locis, ubi fieri non oportet, nisi pro summa contingat necessitate, quoniam necessitas non habet legem*. S. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 3. in respons. *ad secundum*, duobus illis textibus Canonicis utitur, ut ostendat, etiam extra templa posse, si necessitas urgeat, Missam celebrari. Suarez in 3. par. disput. 81. sect. 3. notat, haud ita fidendum illis textibus, qui neque ex Constitutionibus Summorum Pontificum, neque ex Decretis Conciliorum generalium desumti sint; quo significare voluit iis non propterea auctoritatem legis accedere, quod a Gratiano in Decretum suum conjecti sint, sed tantum iis esse auctoritatis, quantum habeant apud Auctores suos. Eos tamen ait communi consuetudine esse receptos, & æquum esse Missam, si legitima causa interveniat, extra Templa etiam & Capellas celebrari posse.

se. Exemplum afferunt Auctores Capellanorum in exercitibus Sacramenta administrantium, quibus licet celebrare Missam in castris: quamobrem in Capitularibus incerti cujusdam, sed gravis Auctoris apud Labbæum tom. 9. Concilior. pag. 1011. hæc leguntur: *Missarum solemnia nequaquam alibi, nisi in Ecclesia celebranda sunt, non in quibusdam domibus, & in vilibus locis, sed in loco, quem elegerit Dominus, juxta illud quod scriptum est: Vide ne offeras holocausta in omni loco, quem videris, sed in loco, quem elegerit Dominus, ut ponat nomen suum ibi: exempta ratione eorum, qui in exercitu pergentes ad hoc opus habent tentoria, & Altaria dedicata, in quibus Missarum solemnia expleantur*. Et Durandus lib. 4. Rationalis Divinorum Officiorum cap. 1. num. 41. ita scripsit: *Potest autem esse necessitas, ut Missa dicatur in navi, vel in exercitu sub papilione*. Exemplum afferunt etiam navigantium, qui diu Missa caruerunt; nam dicunt Sacerdotem posse in maris littore celebrare. Denique exemplum afferunt eorum, qui per infidelium regiones iter faciunt, in quibus Catholicæ Religionis usus prohibetur; & dicunt, licere in quovis honesto loco Missam celebrare, semper tamen super Petra consecrata: *Non debet cantari Missa, nisi in Ecclesia consecrata, si fieri potest, vel saltem in Altari consecrato, vel si hoc non habetur, habeatur ad minus semper parva Tabula consecrata; In necessitate etiam potest Missa celebrari sub dio, vel in tentoriis, in itinere videlicet, vel in exercitu, vel simili honesto loco, dum tamen habeatur semper Tabula, ut dictum est, & cetera ornamenta necessaria:* verba sunt S. Raymundi lib. 3. Summæ pag. 470. §. 11. Quæstio itaque eo redigitur, an in mari vel flumine, idest in navi seu triremi liceat Missam celebrare.

8. In Sacerdotali Romano cap. 47. generalis hæc regula habetur. *In loco fluctuanti, ut in mari vel fluminibus celebrare non licet alicui*. Generalis hæc regula restringitur, seu potius explicatur quoad Missam siccam: *Consuevit tamen in mari pro populorum devotione absque Consecratione Missa* (*quam siccam vocant*) *dici per Sacerdotem*. Adeundus Martene de antiquis Ecclesiæ Ritibus lib. 1. cap. 3. art. 1. num. 16. & seq. ubi magna eruditionis copia fore omnia congessit, quæ Missæ siccæ favent, vel ei adversantur. Ejusmodi Missa, quæ etiam nautica dicitur, introducta fuit, ne navigantes Missa omnino carerent in longis navigationibus, neve in Missa, quæ in mari celebraretur, periculum esset effusionis Sanguinis dum navigium jactaretur. Georgius Cassander in Opere Liturgico cap. 34. hæc scribit: *Hæc Missa sicca, idest sine Consecratione & Communicatione, etiam Navalis seu nautica dicitur, eo quod in loco fluctuante & vacillante, ut in mari & fluminibus, quibus in locis plenam Missam celebrandam non putant, ad hunc tantum modum Missam dici posse tradunt*. Durandus in Rationali lib. 4. cap. 1. præscribit quomodo ejusmodi Missa sit celebranda: ait enim Sacerdoti induendas esse sacras omnes vestes, Missam legendam usque ad Offertorium; recitandam Præfationem, omittendum Canonem, dicendam Orationem Dominicam, omittendas Secretas omnes, nihil dicendum eorum fa-

In navigio non licet Missam celebrare, nisi siccam.

Quid sit Missa sicca.

faciendumve, quæ fiunt dicunturve super Calicem & Hostiam, quorum neutrum debet esse super Altare. S. Ludovicum Galliarum Regem testatur in ejus vita Gaufridus, cum captivus apud Saracenos esset, consuevisse coram se Missam siccam celebrari curare. Olim dicebatur in Triremibus Melitensibus, ut testatur Macrus in Vocabulario Ecclesiast. verbo *Missa sicca*. Auctores vero, qui ad res ampliandas sunt procliviores, non dubitant affirmare, etiam coram infirmo, cui non liceat Ecclesiam accedere, præsertim de Episcopi licentia posse ejusmodi Missam celebrari, ut videre est apud Quartum ad Rubricas Missal. par. 1. tit. 14. dub. 4. §. *Dico tertio*. Idque multo antea probaverat Episcopus Prudentius in suo Pontificali manuscripto ante octingentos eoque amplius annos, quod refert Boucat tom. 5. Theologiæ differt. 2. par. 4. §. *de Missa sicca seu nautica*. Et Guido de Monte Rocherii, qui scripsit circa annum 1333. tract. 4. in Enchiridio Sacerdotum cap. 7. probat consuetudinem, quæ in quibusdam locis invaluit Missam siccam celebrandi, ne peregrini, qui jam peracta Missa ad Ecclesiam veniunt, Missa omnino careant: *Approbo istam consuetudinem, quæ servatur in aliquibus Ecclesiis Gallicanis, quando scilicet dicta Missa veniunt aliqui peregrini ad aliquam Ecclesiam, si non sit aliquis Sacerdos paratus celebrare, Sacerdos induit se, sicut deberet dicere Missam; & dicit eis Missam de Beata Virgine Maria, vel de Spiritu Sancto, vel de Trinitate, vel de illo Sancto, pro quo fit peregrinatio. Non tamen dicit Canonem, nec consecrat, sed ostendit eis reliquias alias loco elevationis Corporis Christi; & ista Missa vocatur sicca*. Quidam nomine Moleon Parisiis opus quoddam edidit anno 1718. cui titulus, *Iter Liturgicum per Gallias*, ubi pag. 76. narrat, etiam nunc in Diœcesi Claromontana, si quis meridie extremum diem obierit, nec ad eum qui proxime consequitur diem cadaver ejus incorruptum servari possit, consuetudinem esse post prandium Missam siccam celebrandi, ne sine Missa terræ detur Christiani hominis cadaver. Missæ siccæ fautor esse videtur Clericatus, si agatur de ea celebranda in mari, vel coram infirmo, dec. 31. n. 36. & seq. de Sacrificio Missæ. Verum Estius Orat. 13. Theologica adversus eam graviter clamat, illamque improbat, quod veram sacrificandi & celebrandi simulationem contineat, ubi nec sacrificatur, nec celebratur. Ob easdem rationes eam improbat Sylvius 3. par. quæst. 83. art. 2. Natalis Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib. 2. cap. 6. art. 5. de Sacram. Eucharistiæ Regula 6. earum quæ ad praxim pertinent; Lupus in cap. 52. Concilii Trullani tom. 2. primæ edit. pag. 951. & Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 15. num. 6., quorum sapienti sententiæ libenter ipsi subscribimus, & ad eam quæstionem aggredimur pertractandam, utrum in mari veram, non siccam Missam liceat celebrare.

Cur, & quando introducta.

Estius eam improbat.

9. Hac de re vulgo fere omnes rerum harum scriptores disseruere, inter quos legi possunt Pasqualigus de Sacrificio novæ legis tom. 1. tract. 1. quæst. 472. Verricellus de Apostolicis Missionibus quæst. 133. Cardinalis

An liceat Missam veram celebrare in mari.

Qui de ea quæstione scripserunt.

de Lugo de Sacram. Euch. disput. 20. sect. 3. Schiara Theologia Bellica tom. 2. lib. 7. difficult. 3. Rotarius Theologia Regularium tom. 3. lib. 1. cap. 1. num. 9. Cardinalis Albizius de Inconstantia in fide cap. 34. num. 130. & seq. Monacellus in Formulario legali tom. 4. in supplemento ad 2. tomum pag. 32. num. 1. seq. Edit. Romanæ anno 1713. Eminentissimus Cardinalis Petra in Comment. ad Constitut. Apostolic. tom. 4. pag. 273. & seq. Meratus ad Gavantum tom. 1. par. 1. pag. 298. & seq.

Negant quidam propter periculum effusionis Sanguinis, quidam affirmant, modo mare sit tranquillum.

10. Omnis, ut supra innuimus, difficultas sita est in periculo, ne si Missa dicatur in navigio, Christi Sanguis effundatur; quamobrem quidam obfirmate negant celebrari posse Missam in mari; alii vero celebrari quidem posse affirmant, tranquillo tamen Cœlo, pacatis undis, & tuto navigio. S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 4. ita loquitur: *In nulla necessitate licet celebrare in mari vel supra fluvium, ubi probabiliter timetur de effusione Sanguinis propter agitationem navis*. Joannes Major in 4. sentent. dist. 13. quæst. 2. in princ. postquam statuit non licere Missam in mari celebrare, addit: *Cum autem non patet accessus rationabilis ad terram, tales excusantur ab auditione Missæ; esset enim periculum effusionis Sanguinis Christi, a quo ubi caveretur, posset celebrari*. Atque illud est fama celebratum quod narrat Surius tom. 2. ad diem 20. Martii de S. Vulfrano Archiepiscopo Senonensi, qui cum in navi in altum Oceani devectus Missam celebraret, elapsa est Patena e manu Ministri in mare; & a Deo vir Sanctus impetravit, ut e fundo maris in manus Ministri Patena rediret; qua de re scribit Baronius ad ann. Chr. 700. num. 3. *Ex quibus præter insignis miraculi virtutem intelligis, lector, non destitisse sanctos viros in mari etiam, cum tranquillitas esset, religata ancoris navi, celebrare ibi sacrosanctum Sacrificium Missæ Deo maxime gratum, quod ipse tanti editione miraculi patefecit*. Qua Baronii observatione, importuna de medio tollitur admiratio, de qua loquitur Matthæus Paris ad ann. Chr. 1247. ubi de Cardinali quodam Legato Pontificis ita scribit: *Cum navem ascensurus esset, jussit cuidam Fratri de Ordine Prædicatorum in ipsa Missam celebrare: quod & factum est non sine multorum, qui hoc non providerant, admiratione*.

Matthæus Paris notatus.

Hoc tempore non licet celebrare Missam in mari sine Apostolico Indulto.

11. Sed per Sedis Apostolicæ, quæ nunc invaluit, praxim sublata est omnis Disputatio. Scribunt enim viri Sacrarum Congregationum Romæ peritissimi, ut videre est apud Eminentissimum Cardinalem Petram loc. cit. & Meratum loc. cit. Apostolico opus esse privilegio, ut in mari Missa celebrari possit; neque satis esse privilegium Altaris mobilis, quo continetur clausula, *in loco honesto ac tuto*, quæ mari non convenit; ideoque peculiare privilegium oportere a Pontifice impetrare, quod, non nisi sub illis conceditur conditionibus, ut tutum navigium sit, ac longe absit a littore, tranquillumque sit mare, & Celebranti adsit etiam alter vel Sacerdos, vel Diaconus, qui, si quis cooriretur motus, quo periculum esset ne Calix everteretur, possit manu Calicem ab ejusmodi periculo eripere. Videatur Indultum, quod militari Ordini Hierosolymitano concessit Clemens XI. in ejus Bullario

or-

ordine undecimum, pag. 51. cui post accuratam S. Congregationis ea de re disceptationem eæ appositæ sunt conditiones. *Conditiones quas exigit illud Indultum.*

CAPUT VII.

An celebrare liceat sine Planeta, sine Sacris indumentis, sine luminibus, aut Ministro, an denique in pluribus Ecclesiis; & qua hora Missam liceat celebrare.

1. NUnc vero examinandum, num aliquando sine Planeta ceterisque sacris indumentis, num sine luminibus, num sine Ministro Missa celebrari possit. Huic quæstioni enodandæ duo textus ex Jure Canonico apposite possunt afferri; alter ex can. *Ecclesiastica* dist. 23. quo prohibetur Sacerdos, qui stolam in sua Ordinatione acceperit, Missam sine Stola celebrare: *Modis omnibus convenit, ut quod quisque percepit in consecratione honoris, hoc retineat in oblatione, vel perceptione suæ salutis: si quis autem aliter egerit, excommunicationi subjaceat.* Alter est ex can. *Vestimenta* de consecr. dist. 1. *Vestimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse & honesta: quibus &c. aliis in usibus non debent frui, quam in Ecclesiasticis & Deo dignis Officiis.* Ex hoc duplici textu, vulgo deducunt Auctores, præceptum esse Ecclesiasticum Missam cum omnibus sacris vestibus celebrandi; ita ut graviter peccet Sacerdos, non solum si sciens & prudens nullas adhibeat sacras vestes, sed etiamsi earum omittat aliquam. Videatur Persicus de Officio Sacerdotis lib. 1. dub. 5. num. 52. & seq. Pulchre Sotus in 4. Sentent. dist. 13. quæst. 2. art. 4. postquam vestes Sacerdotales descripsit, hæc addit: *Ecce quibus sacratis vestibus vestitus Sacerdos ad sacrum Altare accedit. Nam si aliquam illarum consulto prætermitteret, tamquam mysteriorum contemtor mortaliter delinqueret. Secus si ex oblivione, vel aliqua negligentia id faceret.* Cum eo consentit Biel. in Lect. 14. super Canone Missæ, qui postquam de sacris vestibus, ceterisque omnibus mentionem fecit, quæ si non ad validam, certe ad licitam Missæ celebrationem pertinent, concludit: *Nihil autem dubium, quin omittens aliquid prædictorum ex contemtu, vel scienter, peccet mortaliter, faciens in hoc temere contra Constitutionem, aut consuetudinem generalem Romanæ Ecclesiæ.* Videatur etiam Renaudotius in Collect. Liturgiar. Orientalium tom. 2. pag. 56. qui testatur, Syris & Coptis & omnibus Christianis Orientalibus, cujuscumque sectæ aut linguæ, sacrilegium esse sine sacris vestibus ad Altaris ministerium accedere; & ejusmodi temeritatem etiam pœna depositionis coerceri. Quibus præmissis proponitur ejusmodi casus: Parochus ab infirmo accersitus, ut sibi ministret Viaticum, copiam non habet sacræ supellectilis, quæ in armario est occlusa, cujus clavem ejus Minister imprudens secum inconsulto detulit & abiit; nec quisquam novit ubi Minister reperiri possit: respondetur, nullo modo posse *An liceat celebrare Missam sine sacris indumentis.*

Paro-

Parochum sine sacris vestibus Missam celebrare; scandalum enim id crearet, & gravis esset irreverentia in sanctissimum Sacramentum; præceptum vero, quo urgetur infirmus ad accipiendum Viaticum, eum adstringit, si Sacramentum possit suscipere eo modo, quo suscipi decet, atque ea reverentia, quæ tanto debetur Sacramento. Ita post Sylvium respondet Pontas in Dictionar. Casuum Conscientiæ verbo *Missa* cas. 7. ubi integrum Sylvii locum affert.

An sine luminibus liceat celebrare Missam. 2. De illo autem qui sine luminibus Missam celebret, sic respondit Honorius III. in cap. *Litteras* de Celebrat. Missar. *Inquisitionis Officium iterans ex ejus confessionibus* (loquitur de quodam Presbytero) *invenisti, quod idem sine igne sacrificabat, & aqua. Cum igitur vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccasse probatur, mandamus, quatenus Officio, & Beneficio perpetuo ipsum prives.* Ex quo loco Pontas cas. 8. verbo Missa post Sylvium eruit, nefas esse Missam sine luminibus celebrare, etiam urgente periculo, ne Populus die Festo Missa careat, aut ne moribundus sine Viatico ex hac vita migret, quemadmodum docent graves Scriptores, quos refert & sequitur Quartus ad Rubricas Missalis par. 1. tit. 20. num. 11. & Meratus ad Gavantum tom. 1. par. 1. pag. 298. num. 9. Addit idem Pontas Sylvii auctoritatem sequutus, lumina esse oportere vel ex cera, vel ex oleo, aut si desint ejusmodi, e sevo, urgente necessitate; quod etiam animadvertit Auctor Collationum Lucionensium tom. 5. pag. 549. Et si lumen alterum e cera reperiri non possit, & necessitas urgeat celebrandi Missam, unicum tantum lumen adhiberi potest, ut advertit Gavantus ad Rubr. 20. de Præparatione Altaris. S. Antoninus 3. par. Summæ tit. 13. cap. 6. ita monet: *Nota ergo, quod si aliquod eorum defuerit, quæ requiruntur ad ritum celebrationis solemnitate, ut Calix consecratus, Palla, Altare, vel lumen, vel aliqua vestis sacra, ut Manipulus, Stola, & hujusmodi, debet potius dimittere Missam etiam die Festo, quam sic celebrare, quia sic celebrando advertenter, quamvis sine dubio conficeret, existentibus aliis, quæ sunt de substantia Consecrationis, tamen peccaret mortaliter; & idem credo celebrando sine Missali seu libro, in quo sit saltem Canon, alias mente retentus dicendo; nam talis se exponit periculo errandi in verbis Canonis, immo & Consecrationis, cum & optimæ memoriæ viros aliquando fallat memoria, tum etiam quia facit contra generalem Ecclesiæ consuetudinem.*

An sine Ministro. 3. Denique etsi generalis ea regula est, non posse Missam sine Ministro celebrari juxta Decretalem Alexandri Tertii in cap. *Præposuit* de Filiis Presbyterorum, ubi legitur: *Non enim solus Presbyter Missarum solemnia, vel alia divina Officia potest sine Ministri suffragio celebrare;* tamen potest Sacerdos etiam sine Ministro Missam celebrare, sibique ipse respondere, si Viaticum opus sit infirmo ministrare, ut docet Sylvius 3. par. q. 83. art. 5. qui etiam censet Sacerdotem, cui die festo non sit copia Missæ audiendæ, meliore consilio Missam prætermittere, quam sine ministro ce-

celebrare; quamquam negat, illum peccare, si sine ministro celebret: *In casu tamen gravis necessitatis boni Auctores existimant, Sacerdotem non male facturum si solus celebret, sibique respondeat, ac ministret, ut si alioquin aut ipse Sacerdos, aut alius sit sine viatico moriturus. Addunt etiam nonnulli, si sit Festum solemne, neque Sacerdos possit Missam audire: sed mallem eo casu dicere, ipsum ab auditione Missæ excusari, quam consulere, ut solus celebraret, quamquam nec Celebrantem damnarem.* Gibertus Consultat. Canonicar. de Sacramentis consultat. 7. de Sacrificio Missæ narrat, Sacerdotem quemdam onus habuisse quotidie Missam celebrandi in Oratorio Campestri ab hominum frequentia longe remoto; Oratoriumque illud in honorem S. Blasii fuisse Deo dedicatum, ubi etiam Sacerdos ille panem benedicebat, qui plurimum prodesse existimabatur miseris illis agricolis, qui faucibus laborarent. Ibi porro quotidie Sacerdotem illum, cui ministri non esset copia, solum sibique respondentem celebrare Missam consuevisse. Quærit igitur Gibertus, an illi licitum id fuerit facere, & Canones quidem affert, qui vetant, ne quisquam sine ministro Missam celebret; nec casum, quem alibi attigimus, omittit de Missis solitariis: sed concludit denique, Sacerdoti illi licitum non fuisse Missam celebrare sine ministro, sed illum debuisse ab Episcopo facultatem petere celebrandi in alia Ecclesia, ubi ministri sibi copia esset; & si aliquo impedimento detentus non potuisset ad locum, qui sibi destinatus esset, sese conferre, debuisse a Missæ celebratione abstinere, ne Missam sine ministro celebraret. Suarez in 3. par. disput. 82. sect. 3. qui Missam celebret sine aliqua e sacris vestibus, eum a peccato mortali non excusat, omnemque excludit parvitatem materiæ; qui tamen vel oblivione captus, vel per imprudentiam aliquod e sacris indumentis omiserit, cum ne venialiter quidem peccare existimat. Cardinalis Gottus Theolog. tom. 14. q. 2. de Sacrific. Missæ dub. 4. §. 2. docet graviter peccaturum Sacerdotem, qui vel Viatici ad infirmum in limine mortis positum deferendi gratia, vel ne Populus die Festo Missa careat, Missam sine sacris vestibus celebret. Mitius sentit de eo, qui gravi premente necessitate, puta ad evitandum scandalum & susurrum, qui orietur in Populo, si sibi die Festo Missæ non esset copia, Missam celebraret cum Amictu, Alba, & Planeta, omissis Stola, vel Manipulo, aut Cingulo benedicto, quæ reperire non potuisset. Cajetanus Cardinalis in 1. 2. q. 96. negat, sine peccato Sacerdotem posse, omissis vestibus sacris, Missam celebrare, etiam metu mortis deterritum; idque propter gravem irreverentiam. Eum sequitur Sylvius 3. par. q. 83. art. 6. quod durum videtur Baldello, nisi Ecclesiæ contemtus existeret, tom. 1. lib. 1. disput. 15. n. 10.

4. Jam vero de celebratione Missæ in templo violato, seu polluto reliquum est ut pauca quædam attingamus. Templum multipliciter potest pollui. Primo, si in eo homicidium voluntarium perpetretur, cap. *Proposuisti*, de Consecrat. Ecclesiarum. Secundo, si in eo magna vis humani sangui-

Qui celebrat in templo polluto, peccat graviter, non tamen incurrit in Censuras, ac

ne in irregularitatem quidem. guinis effundatur, Can. *Ecclesiis* de Consecrat. dist. 1. & cap. *Si Ecclesia* de Consecrat. Ecclesiar. Tertio, si in eo sponte effundatur semen humanum, ut videre est in allatis textibus, *sive effusio sit secundum naturam*, *sive contra*, *sive per copulam alias licitam*, *sive per illicitam*, juxta communem sententiam. Quarto si excommunicatus vitandus in eo sepeliatur, cap. *Consuluisti* de Consecrat. Ecclesiar. Quinto, si in eo itidem sepeliatur Ethnicus, vel infidelis, Can. *Ecclesiam* de Consecrat. dist. 1. Si quis in templo polluto seu violato Missam celebret, nullam pœnam incurrit, non suspensionem, non excommunicatiônem, non irregularitatem, cap. *Is qui*. de sentent. excommunicat. in 6. Irregularitatem enim, cujus Romano Pontifici reservatur dispensatio, incurrit, qui in loco interdicto celebraret, ut statuit Bonifacius Octavus eod. cap. *Is qui*. Etsi autem qui in templo polluto seu violato celebret, nullam ex illis pœnis incurrit, expers tamen peccati non est; cum textus allatus dicat, eum *temerarie agere*; ad quæ verba notat Sylvius in 3. par. q. 83. art. 3. Sacerdotem hunc *facere contra justam Ecclesiæ prohibitionem in re gravi*: ex quo infert, si Episcopi consensus accedat, eum non peccare in templo polluto Missam celebrando. Cum eo consentit Persicus de Sacerdotis Officio lib. 1. dub. 12. Fuse id tractatum reperias in collat. 16. Lucionen. tom. 5. q. 1. pag. 160. & seq. edit. anni 1685.

Tempus celebrandi Missam ab Aurora ad meridiem; ex æquitate potest celebrari hora triente ante auroram, & post meridiem.

5. Nihil opus est hic de hora celebrandæ Missæ disputare: nam Rubrica Missalis diserte ait: *Quacumque hora ab aurora*; & alibi: *Missa privata saltem post Matutinum & Laudes quacumque hora ab aurora usque ad meridiem dici potest*. Universalis Ecclesiæ consuetudo est, in Pervigilio Nativitatis Jesu Christi, ut post mediam noctem Missa Conventualis celebretur. S. Pius V. edita Bulla 4. tom. 2. Bullarii antiqua omnia sustulit Privilegia, quorum vi quidam Missam ante mediam noctem in eodem Pervigilio celebrabant. Æquitate quadam, juxta eam quæ etiam Romæ viget praxim, tolerari solet, ut Missa horæ triente ante Auroram, & post Meridiem celebretur, ut videre est in Edicto nostro 13. editionis latinæ atque etiam in nostro Edicto 68. ubi Epistolam retulimus nobis a S. Congregatione Concilii Clementis XII. jussu scriptam, in qua improbatur malus usus Missam occasione cujusdam solemnitatis multas horas celebrandi ante auroram, multasque itidem horas post meridiem. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 2. *ad quartum* hæc eadem confirmat. *Ad quartum dicendum quod regulariter Missa debet celebrari in die, & non in nocte* &c. *ita tamen quod principium diei accipiatur non a media nocte, nec etiam ab ortu solis, idest quando substantia solis apparet super terram; sed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur sol ortus, inquantum claritas radiorum ejus apparet* &c. *specialiter tamen in Nocte Natalis Domini Missa celebratur propter hoc quod Dominus in nocte natus est*. Et Sotus in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 2. prope finem: *Jam vero nunc temporis statum tempus Missis celebrandis decurrit ab initio auroræ quocumque tempore anni usque ad meridiem*. Nonnullos tamen ait ex Privilegio Apostolico posse Missam celebrare, aut celebrandam curare

Littera ea de re S. Congregat. Concil.

re ante auroram, & post meridiem; ac deinde invehitur adversus abusum celebrandi post elapsum tempus quod præfinitum est. *Attamen quod hoc fiat ad inserviendum deliciis eorum, qui noctes aleis & crapulis vacando in dies vertunt, diesque dormiendo in noctes, non potest non esse vituperio dignum.*

CAPUT VIII.

De fructus medii applicatione ex ipso munere.

De Missæ fructu. Missæ fructus triplex.

1. Docet Scotus quodlibet. 20. art. 2. & 3. cujus doctrinam communiter sequuntur ceteri Theologi, atque ipsa etiam recipit Ecclesia, ut videre est apud Sotum de Justitia & Jure lib. 3. q. 2. art. 2. Cordubam lib. 1. q. 3. Notab. 4. & Navarrum cap. 25. num. 92. triplicem esse Missæ fructum; primum generalissimum, cujus Fideles omnes fiunt participes; alterum specialissimum, quo fruitur Sacerdos; tertium, qui dicitur medius, quemque iis Sacerdos applicat, pro quibus Sacrificium offert, quod etiam optime explicavit Cardinalis Bona in Tract. Ascetico de Sacrific. Missæ cap. 1. §. 4. Et quoniam multis nominibus potest aliquis teneri ad offerendum pro aliis Sacrificium Missæ, seu fructum medium, vel ratione Officii, vel oneris Beneficio quod possidet adjecti, vel præcepti Superioris, vel eleemosynæ, quam acceperit; singula hæc capita percurremus, sacrarum Romæ Congregationum vestigia secuti, præsertim ejus, quæ S. Tridentinæ Synodi est interpres, cujus Decretis debetur ab omnibus veneratio: sola enim hæc Congregatio potestatem habet Concilii illius mentem interpretandi, ejusque Decreta, si generalia sint, vim legis obtinent; siquidem ad eam pertinet disciplinæ præcepta statuere, ut sæpissime docuimus in nostris Edictis.

Qui curam animarum habet, tenetur offerre Sacrificium pro Populo festis diebus.

2. S. Tridentina Synodus sess. 23. cap. 1. loquens de iis, qui curam habent animarum, *Cum præcepto*, inquit, *divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre*. Qui de morali scribunt Theologia, quæstionem illam excitarunt, an verbis illis, *pro his Sacrificium offerre*, teneantur, qui curam habent animarum, Missam tantummodo celebrare, an etiam onus habeant applicandi Sacrificium Populo sibi commisso: in qua quæstione S. Congregationis semper ea fuit sententia, eum, qui curam animarum habet, teneri Missam applicare Populo omnibus diebus Dominicis, & festis diebus ex præcepto, sive Parochus Sæcularis sit, sive Regularis, sive amovibilis, sive non, (nam & qui amovibilis est, animarum curam habet) sive congruam habeat, sive non habeat; illudque dumtaxat S. Congregatio concedit Parocho, si pauper sit, ut etiam die festo applicare possit Missam ei, qui sibi eleemosynam dederit, dummodo celebret in Parochia, ne Populus Missa careat, & alio die per hebdomadam Missam celebret, & populo applicet loco ejus, quam applicare debuerat festo illo die cum eleemosynam accepit, ut docuimus Edict. 10. tom. 1. quo vetera & recentia

Quid concedere soleat S. Congreg. Concilii, si Parochus pauper sit.

S. Congregationis Decreta a Summis Pontificibus confirmata congessimus.

In Cathedralibus & Collegiatis Missa Conventualis applicanda est non benefactori singulari, sed benefactoribus in genere.

3. In Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis Missa Conventualis, quæ ut diximus, quotidie celebranda est, applicari debet Benefactoribus generatim; ita ut ille hanc de applicanda Missa obligationem non impleat, qui eam cuipiam singulari Benefactori applicet. Quod si Cathedrali vel Collegiatæ Ecclesiæ juncta sit etiam animarum cura, duplex omnibus Dominicis festisque diebus ex præcepto celebranda est Missa, quarum Conventualis Benefactoribus generatim, Parochialis Populo applicetur, nec ulla contraria consuetudo ab hoc onere excusat; cujusmodi consuetudo siqua sit, malus usus est & corruptela, ut videre est apud Meratum ad Gavantum par. 2. tom. 1. pag. 808. qui disertissima & apertissima profert S. Congregationis Responsa & Decreta. Ab hoc autem onere applicandi quotidie Missam Conventualem eæ tantum Ecclesiæ immunes sunt, in quibus non omnia concurrunt, quæ Collegiatam constituunt, quamvis & divina Officia quotidie celebrentur, & Missa cantetur. Quarum Cathedralium vel Collegiatarum tenues opes sunt, eæ possunt implorare facultatem non applicandi Benefactoribus generatim Missam Conventualem diebus feriatis, numquam tamen obligatione sublata applicandi pro iisdem cunctis diebus festis ex præcepto.

Si Ecclesiæ juncta sit Cura, debet festis diebus alia Missa Populo applicari.

S. Congregatio Concilii, si Canonicatuũ prabendæ tenues sint, remittere solet onus applicandi Conventualem, non tamen festis diebus.

4. Atque hæ sunt regulæ, quibus utitur Sacra Congregatio Concilii, earumque executionem semper Episcopis commendat, cum respondet relationibus, quas ad eam mittunt de statu suarum Ecclesiarum. Cum sacræ hujus Congregationis nos Secretarii munere fungeremur, Capitulum & Canonici Cathedralis, nunc Metropolitanæ, Ecclesiæ Ferrariensis contendebant, se ad Missam Conventualem applicandam minime teneri; tum quod *ab immemorabili* numquam Missam applicaverant; tum quod primo cujuslibet mensis die non impedito Nocturnum Defunctorum cum Laudibus recitabant, & Missam mortuorum pro Benefactoribus generatim celebrabant. In Congregatione habita die 4. Martii 1719. eam Causam proposuimus, & in Folio, quod componi & typis vulgari solet a Secretario, veteres S. Congregationis resolutiones attulimus, quæ jubent, Canonicos Cathedralium quotidie Missam Conventualem Benefactoribus generatim applicare. S. Congregatio die 18. Martii ejusdem anni respondit, teneri Canonicos Conventualem Missam quotidie Benefactoribus generatim applicare, omni exceptione rejecta. Item, cum eodem munere fungeremur, respondit S. Congregatio, petitionem rejiciendam Archipresbyteri & Canonicorum Collegiatæ S. Euphemiæ Diœcesis Comensis, qui contendebant non teneri se ad ejusmodi quotidianam Conventualis Missæ applicationem, ut videre est in resolutione diei 11. Maji 1720. Contra Bonaventura Episcopus Montis Flasconis, cum Diœcesim visitaret, veritus est, ne Sacerdotes quidam Parochiali Ecclesiæ Martæ, quam ipse etiam Collegiatam esse credebat, sub Canonicorum nomine inservientes suo muneri deessent, propterea quod Missam quidem Parochialem Populo festis diebus applicabant, non tamen Missam Conventualem pro Benefactoribus generatim offerebant. Causam S. Congregationi propo-

posui-

posuimus die 29. Januar. anno 1718. & rationes exposuimus, quamobrem ea Ecclesia non esset censenda inter Collegiatas; S. autem Congregatio die 12. Februarii ejusdem anni respondit, cum illa Ecclesia non esset vere Collegiata, nullum esse onus celebrandi & applicandi Missam Benefactoribus generatim. Cardinalis Tanarius S. Collegii Decanus & Episcopus Veliternus in Oppido Core, cum Diœcesim visitaret, Canonicos ejus Collegiatæ, quos non applicare comperit quotidie Missam Conventualem pro Benefactoribus generatim, Decreto suo applicare coegit. Confugerunt Canonici ad S. Congregationem, contendentes, non teneri se ad hujusmodi applicationem; factum id nunquam fuisse; inopes esse Canonicatus vix Canonicis sustentandis pares. Causam in S. Congregatione die 14. Martii ann. 1722. retulimus, & exempla quædam adduximus aliarum Collegiatarum, in quibus propter Præbendarum tenuitatem onus applicandi Missam Conventualem ad dies festos ex præcepto contractum fuit: S. Congregatio propterea respondit, teneri quidem Canonicos applicare Missam Conventualem quotidie pro Benefactoribus generatim, sed iis remitti posse ejusmodi onus propter tenuitatem Præbendarum, dummodo eam applicarent diebus omnibus festis ex præcepto.

5. Ex his, quæ hactenus exposuimus patet, eam esse S. Congregationis Concilii regulam, ut Missa Conventualis quotidie Benefactoribus generatim applicetur in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis; is vero, qui præest, possit onus remittere, atque contrahere ad solos dies festos in iis Cathedralibus & Collegiatis, quarum Præbendæ inopes sint; quibus etiam nunc regulis utitur eadem Sac. Congregatio. Exposuit Archiepiscopus Spalatensis in Relatione de suæ Ecclesiæ statu, Canonicos suæ Metropolitanæ solitos esse quotidie Missam Conventualem cantare, sed non applicare Benefactoribus generatim. Nos Congregationis nomine illi respondimus, juberet Missam Conventualem quotidie applicari; quod si Præbendæ inopes essent, Canonici ad S. Congregationem postulationes suas converterent. Igitur cum jam Secretarii munere defuncti, & ad Cardinalatum fuissemus evecti, supplices libellos ad S. Congregationem miserunt, eorumque causa proposita, & præcedentibus S. Congregationis Resolutionibus ea de re per Secretarium expositis, respondit S. Congregatio die 22. Julii ejusdem anni, Canonicos debere quidem Benefactoribus generatim Missam Conventualem applicare, sed posse iis permitti propter Præbendarum tenuitatem, ut eam applicarent solum diebus festis ex præcepto.

Regula statuitur, quam sequitur Sac. Congregatio Concil.

6. Ceterum, ad ambiguitates omnes & effugia tollenda, litteras Apostolicas dedimus de re hac sub die 19. Augusti 1744. quas integras in appendicibus hujus operis inseremus, quamvis aliud quiddam præterea contineant, quod ipsum tamen non inutile fore speramus.

Controversia omnis sublata per Apostolicas litteras.

CAPUT IX.

De obligatione applicandi ex Beneficio, vel ex præcepto Superioris, vel ex accepta eleemosyna.

1. HActenus de obligatione loquuti sumus applicandi Missam ex ipso munere; nunc vero de eadem obligatione differemus, quæ oritur vel ex onere ipsi Beneficio seu Capellaniæ imposito, vel ex præcepto Superioris, vel ex eo quod Sacerdos pro Missæ applicatione acceperit eleemosynam. Quod ad primum caput attinet, oritur quæstio, an si Fundator, qui Beneficio vel Capellaniæ onus imposuit celebrandi Missam, de applicatione ejusdem pro anima sua ne verbum quidem adjecerit, intelligi debeat imposuisse etiam onus applicandi sibi Missam.

Regula Sac. Congregationis Concilii in fundatione Capellaniæ: censetur appositum onus applicandi Missam Fundatori.

2. Sac. Congregationis Concilii regula est, intelligendum esse appositum etiam onus applicandi Missam animæ Institutoris seu Fundatoris Beneficii, seu Capellaniæ. Nam etsi juxta Regulam 57. de Regulis Jur. in 6. *Contra eum, qui legem dicere potuit, apertius est interpretatio facienda*; tamen juxta 45. Regulam eod. tit. *Inspicimus in obscuris quod est verisimilius*. Porro verisimilius est, eum qui Beneficium seu Capellaniam fundaverit, & onus celebrandi Missam imposuerit, voluisse eamdem etiam sibi applicari. Notissima est Sacræ Congregationis Resolutio *in Causa Tinen. Applicationis Sacrificii* die 18. Augusti 1668. in lib. Decretorum fol. 61. ubi hæc habentur: *Ex dispositione testamentaria antiquitus facta a pio Testatore reperitur fundata quædam Capellania cum onere Capellano pro tempore Sacrum faciendi singulis Dominicis aliisque festivis diebus, nulla adjecta declaratione ad cujus suffragium applicandum esset Sacrificium. Ideo Episcopus Tinen. supplicat, per S. Congregationem declarari, an ejusmodi Sacrificium applicandum sit pro anima ipsius Testatoris, an vero ad libitum Capellani, uti hactenus factum esse comperiit. Die 18. Augusti 1668. S. Congregatio Concilii respondit, applicandum esse Sacrificium pro anima Testatoris.* In privata quidem causa ita S. Congregatio respondit; sed regula est generalis, præsumi, eum qui Beneficium seu Capellaniam instituerit, & onus celebrandi Missam adjecerit, nulla mentione facta applicationis, voluisse Missam applicari animæ suæ. Quamobrem ad eumdem modum semper Sacra Congregatio respondit ad ejusdem generis supplicationes, quod ipsi ostendimus in scripto pro Congregatione habita die 12. Februari 1718. in causa Ferrariensi, in qua & de eadem re agebatur, & ad eumdem modum Sac. Congregatio respondit die 26. Martii ejusdem anni.

Quid si quasdam Missas jusserit applicari, quasdam celebrari?

3. Diximus præsumi, eum qui Beneficium vel Capellaniam fundaverit cum onere Missam celebrandi, nec verbum ullum de applicatione ejusdem adjecerit, voluisse Missam applicari animæ suæ. Cum autem Juris regula sit, præsumtionem a validiore præsumtione vinci, idcirco si Fundator jusserit,

ferit, certum fibi Mifsarum numerum applicari, de aliis vero nihil amplius dixerit, quam ut eæ celebrentur, ex hoc diverfo loquendi modo diverfa oritur ratio: quamobrem aliquando Sac. Congregatio refpondit nullam obligationem efse applicandi eas Mifsas, quas Fundator dumtaxat jufserit celebrari, nec quidquam dixerit de earum applicatione. Nam præfumitur, eum quemadmodum in iis, quas voluit fibi applicari diferte id ipfum juffit, ita reliquarum, de quarum applicatione nihil declaravit, voluifse Sacerdoti liberam applicationem relinquere. Orta eft etiam dubitatio, an fi Fundator jufserit Beneficiatum feu Capellanum pro ipfo orare in Mifsa quam celebraverit, verbum illud *orare* importet onus applicandi Mifsam Fundatori. Sac. Congregatio, dum nos a Secretis efsemus, affirmando refpondit in caufa Ventimilien. die 27. Aprilis 1700. *Gubernatores humiliter fupplicant pro declaratione, an Sacerdos ad celebrationem Miffæ eligendus teneatur illam applicare attentis verbis Teftatoris, & in ea orare pro anima ipfius Teftatoris, nulla facta mentione applicationis, cum aliud fit orare, aliud Miffam applicare;* & Sac. Congregatio refpondit, *Sacerdotem teneri ad applicationem Miffæ*. Si vero Fundator Capellanias aliquot inftituiffet cum onere fibi applicandæ Miffæ, aut fuis confanguineis defunctis, aliud autem Beneficium feu Capellaniam inftituerit, ubi onus Beneficiato feu Capellano impofuerit orandi pro anima fua, tum locus fit argumento defumto e diverfo modo loquendi, ac dicendum, Fundatorem, ubi jufferit pro fe orari, non impofuiffe onus applicandi, fed voluiffe dumtaxat, Sacerdotem ad *Memento* commemorationem facere fui; quemadmodum refpondit Sac. Congregatio Concilii in caufa Ferrarienfi die 11. Junii 1700.

Quid fi Fundator injunxerit tantum, ut Sacerdos oret pro anima fua?

4. Poteft Sacerdoti fibi fubjecto Superior præcipere, ut Miffam, quam celebraverit, applicet huic vel illi perfonæ. Si Sacerdos Miffam alii applicet, inobedientiæ fe alligat: fed quæftio eft, cuinam applicatio profit, illine cui Sacerdos applicavit, an ei cui ex Superioris præcepto applicare debuiffet. Quæftionem hanc tractat Pafqualigus de Sacrif. Miffæ q. 183. ubi Scriptorum utrique fententiæ fuffragantium auctoritates congerit; fed communis ea videtur effe, applicationem ei prodeffe, cui Sacerdos intendit applicare: non enim Sacerdos Sacrificii dumtaxat Minifter eft, fed etiam Difpenfator vi fuæ Ordinationis; itaque ut in conficiendo Sacramento ab auctoritate non pendet Superioris, ita poteftatem habet ei Sacrificium applicandi, cui voluerit. Vide Clericatum decif. 36. n. 25. de Sacrif. Miffæ. Eamdem quæftionem accurate difcutit etiam Cardinalis de Lugo de Sacram. Euchar. difp. 19. fect. 10. n. 210. & feq. qui docet, Deum ad intentionem refpicere, quam Sacerdos habuerit, non quam habere debuiffet vel ex præcepto Superioris, vel ratione eleemofynæ.

Si Sacerdos juffus a Superiore Miffam applicare certæ perfonæ applicet alteri, quæritur cuinam profit applicatio.

5. Frequentior eft obligatio applicandi, quæ oritur ex accepta eleemofyna, quam Sacerdos pro applicatione acceperit. Atque multa fane hanc in rem dicenda effent; fed cum de hoc argumento abunde loquuti fimus Edicto 56. editionis latinæ, juvabit illinc pauca quædam repetere, atque in hunc

De Miffa applicanda propter acceptam eleemofynam fex regulæ ftatuuntur.

hunc locum conferre. Ac primo non est immunis ab applicanda Missa is, qui eleemosynam acceperit minorem etiam, quam quæ sit Taxa Diœcesana. Secundo. Qui a pluribus plures exiguas acceperit eleemosynas pro Missarum celebratione & applicatione, tot tenetur celebrare & applicare Missas, quot eleemosynas juxta taxam Diœcesanam cumulus ille exiguarum eleemosynarum suppeditaverit. Tertio. Qui eleemosynam acceperit taxa Diœcesana majorem pro una Missa, si ab aliis Missam celebrari curet, tenetur quidquid acceperit, tradere Sacerdoti celebranti; etiamsi hunc moneret, se pinguiorem eleemosynam accepisse, volentique & consentienti minorem eleemosynam offerret. Quarto. Etsi fructus medius Sacrificii, quem Sacerdos potest, cui velit, applicare, satisfactorius sit & impetratorius, non licet duplicem eleemosynam accipere, alteram ut applicetur fructus satisfactorius puta alicui defuncto, alteram ut applicetur fructus impetratorius exempli causa alicui infirmo. Quinto. Non potest Sacerdos accipere eleemosynam, ut alicui applicet fructum specialissimum, qui sibi ut sacrificanti debetur. Postremo Sacerdos, qui quoquo modo teneatur certis diebus applicare Missam, non potest eleemosynam ab aliis accipere pro celebranda & applicanda iis Missa iisdem diebus. Vide etiam Tournely Prælection. Theologic. de Sacram. Euchar. par. 2. pag. 349. & sequen. edit. Parisien. anni 1729.

Qui habet onus tantum celebrandi, potest accipere eleemosynam pro Missa applicanda.

6. Eam etiam eodem Edicto nostro quæstionem pertractavimus, an qui habet onus solummodo celebrandi, pro quo eleemosynam consequitur, possit aliam eleemosynam accipere pro applicanda Missa. Nos illuc Lectorem nostrum amandamus. Monere tamen non prætermittimus, quasdam reperiri Resolutiones S. Congregationis, quæ declaravit posse Sacerdotem, cui celebrandi onus dumtaxat impositum est, aliam pro applicatione eleemosynam accipere, ut videre est in causa Tridentina 13. Julii 1630. *Ad primum respondit, non posse eleemosynam recipere, & duabus Oblationibus unica Missa satisfacere, nisi in fundatione cautum sit, quod non teneatur Sacrificium applicare.* Cum ea consonant Resolutiones aliæ in causa Pientina die 14. Maji 1639. in causa Perusiana die 12. Novembris 1640. & Vicentina 23. Augusti 1642. Duo vero huc adjicienda existimavimus:

Missa applicari debet eo tempore, quo offerens vult applicari.

primum est, qui eleemosynam acceperit pro Missæ applicatione, eum teneri non modo eleemosynam offerenti Missam applicare, sed etiam applicare eodem tempore, quo offerens sibi applicari pro rerum suarum conditione petit; ita ut, si Sacerdos Missam celebret & applicet extra illud tempus, & extra offerentis opportunitatem, teneatur eleemosynam restituere. Fingi potest casus in hunc modum: Quidam eleemosynam præbet, uti sibi Missa celebretur & applicetur, ut Deus Judicem lumine suo illustret, qui in quadam ipsius offerentis causa ferre debet sententiam: si post latam sententiam Sacerdos celebraverit, profecto obligationi defuit suæ, & tenetur eleemosynam reddere. Vide Cabassutium in Theoria & Praxi Juris Canonici, lib. 6. cap. 14. n. 18.

7. Al-

De applicatione Missæ ex eleemosyna.

7. Alterum, quod adjicimus, est, Sacerdotem, qui non habet onus applicandi Missam, non posse eam celebrare & applicare juxta ejus intentionem, qui sibi primus eleemosynam præbuerit. Quæ quidem quæstio quondam inter Doctores in utramque sententiam, ut fieri solet, abeuntes diu disputata, tandem post maturum examen a Sac. Congregatione Concilii decisa est. Pronunciavit enim, non licere Missam celebrare cum intentione ei applicandi, qui primus obtulerit eleemosynam, idque Decretum approbavit Clemens Octavus atque edidit Paulus V. ut nullus jam ejusmodi sit locus controversiæ. Videantur Habert Theolog. dogmat. & moral. tom. 5. de Sacram. Euchar. cap. *16.* q. *9.* Natalis Alexander Theolog. dogmat. & moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. art. *6.* Regula 2. earum quæ ad praxim pertinent, Clericatus cit. decis. *36.* n. 21. Integrum vero Decretum refert Marchinus de Ordine tract. 3. part. 2. cap. 31. n. *9.* & Pasqualigus de Sacrif. Missæ qu. *168.*

Non potest applicari Missa ei, qui primus eleemosynam præbuerit, suspenso interim fructu Sacrificii.

8. Franciscus Sylvius, quem sæpiuscule citavimus, tom. 5. suorum operum editionis Antuerpien. Oratione 11. & 12. hanc fuse & erudite suo more tractat materiam. Atque ille quidem non negat, quin Sacerdos, qui ratione Beneficii tenetur duas vel tres Missas celebrare in singulis Hebdomadis, possit anticipatione quadam temporis in hac Hebdomada duas vel tres celebrare Missas, quæ illi celebrandæ essent in Hebdomada proxime sequenti. Quis enim gratior esse potest debitor, quam qui argentum prævertit solvere? Quod tamen ita intelligendum est, ut si ex Beneficii vel Capellaniæ institutione appareret, voluisse institutorem in qualibet Hebdomada duas vel tres Missas celebrari, vel ut quædam Altaria Missa non carerent, vel ne cui Vico aut Pago certis quibusdam diebus Missa deesset, ex his similibusve circumstantiis conjiciendum sit, institutoris voluntatem anticipatæ satisfactioni Missarum adversari. Casum deinde Sylvius expendit ejus Sacerdotis, qui nulla obligatione obstrictus applicandi Missam, tamen eam celebrat, Sacrificii effectum suspendens, quem possit illi applicare, a quo oblata eleemosyna rogatus fuerit celebrare, & sibi applicare; vel celebrat & actu applicat Missam ei, quem Deus probe novit ab illo petiturum celebrationem, & applicationem Missæ. Solidissimis autem Theologiæ rationibus probat, in neutro casu licere Sacerdoti eleemosynam accipere; ob id maxime, quod nescio quid sordidum in ea re appareat, & nonnihil suboleat avaritiæ, quam in sancto Sacrificio tantopere detestatur Ecclesia. Quia vero Decretum illud, quod superius attulimus, nonnemo arbitratur conditum pro Hispania, nec ad Belgium propterea attinere, sic ait: *Neque locus respondendi est, Bullam istam pro Hispaniis latam esse, & non pro Belgio: considerandum quippe est, eam idcirco prædictam consuetudinem improbasse, & abolendam præcepisse, quia multis nominibus est periculosa, quia Fidelium scandalis & offensionibus obnoxia, quia nova, & a vetusto Ecclesiæ more abhorrens. Cum igitur istæ rationes non sint pro Hispania particulares, sed toti Ecclesiæ*

per

per universum Orbem dispersæ communes, in omnibus fidelium regionibus vigere debet ipsa Bulla, immo (etiam ea seclusa) id quod in ea mandatur.

Qui habet onus applicandi, non tenetur in Nativitate Domini applicare nisi unam Missam; & in Commemoratione Defunctorum censetur liber ab obligatione applicandi.

9. Quæritur, utrum is qui onus habet Missam quotidianam applicandi, teneatur in die Natali Christi Domini etiam secundam & tertiam Missam applicare; & an in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum teneatur Missam illi applicare, cui debet applicare quotidie. Prima quæstio solvitur respondendo, eum qui habet onus Missæ quotidianæ teneri unam dumtaxat applicare in Festo Nativitatis Jesu Christi, nisi forte institutor diserte jusserit, tres Missas sibi eo die applicari. Fraxinellus de Sacerdot. Obligatione ad Missam sect. 4. concil. 4. §. 21. Diana edit. Coordinatæ tom. 2. tract. 1. resolut. 64. num. 2. Pasqualigus de Sacrif. novæ Legis tom. 2. q. 1033. num. 2. & 3. Quod vero ad secundam quæstionem attinet, Aversa q. 11. de Euchar. sect. 18. putat, eo die cessare onus Capellaniæ quotidianæ, ideoque Capellano licere Missam eo die applicare vel omnibus Defunctis, quod esset optimum, vel privato cuidam defuncto. Pasqualigus qu. 1134. contendit, eo die quotidianæ Capellaniæ obligationem non cessare; addit tamen, licere Capellano Missam vel alicui Defuncto, vel Defunctis omnibus applicare; præsumendum enim, voluisse institutorem eo die Capellano Missam sibi applicandam remittere. Quæstionem apud Auctores pertractatam deprehendimus, an Parochus in Nativitate Domini teneatur tres Missas celebrare; ac firmior nobis visa est eorum sententia, qui statuunt, teneri illum ad Populi utilitatem & devotionem tres Missas celebrare, ut existimat Persicus de Sacerdot. Officio lib. 1. dub. 15. nom. 128. nam plane commentitium est quod ait Leander par. 2. Oper. moral. tract. 8. disput. 5. q. 30. non teneri Parochum, secluso scandalo, nisi unam tantum Missam celebrare: si enim tres Missas potest celebrare, & unam tantummodo celebrat, certum est scandalum; aut si non nisi unam Missam celebrare potest; profecto non tenetur duas reliquas celebrare. Eam vero quæstionem nunquam a S. Congregatione nec examinatam reperimus, neque decisam, utrum Parochus, qui diebus Festis ex præcepto tenetur populo Missam applicare, teneatur etiam tres Missas applicare eidem populo in Nativitate Domini, an vero si unam tantum applicet, suo muneri satisfaciat. Neque illud itidem in S. Congregatione judicatum deprehendimus, utrum in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis, quibus impositum est onus applicandi quotidie Missam Benefactoribus generatim, etiam plures illas Missas Canonici teneantur applicare, quas celebrare jubentur certis quibusdam diebus ex lege Rubricæ.

Parochus teneatur in Nativitate tres Missas celebrare, an vero ab ipso, ut etiam in Cathedralibus tres Missę sint applicandæ, adhuc incertum.

CA-

CAPUT X.

Quid requiratur, ut valide Sacrificium fiat.

Ad validitatem Sacrificii primum oportet ut Celebrans sit rite ordinatus.

1. SAcrificium & Sacerdotium ita inter se nexa & copulata esse Deus voluit, ut alterum ab altero numquam fuerit sejunctum. Itaque cum Catholica Ecclesia in novo Testamento ex divina institutione sanctum Eucharistiæ acceperit Sacrificium, fateri necesse est, in ea novum esse, visibile, & æternum Sacerdotium, in quod vetus Sacerdotium migravit. Id autem novum, visibile, æternumque Sacerdotium a Christo Domino institutum, & ab Apostolis per validam & legitime riteque factam Ordinationem eorum Successoribus traditum potestatem habet consecrandi, offerendi, & ministrandi Corpus & Sanguinem Jesu Christi, & peccata retinendi & remittendi. Ex hac Catholica doctrina manifesto constat, ad validitatem Sacrificii illud primo necessarium esse, ut Sacerdos, qui Missam celebrat, rite, legitime, & valide sit ordinatus.

Disputatio suscipitur de intentione Ordinantis & Ordinatis.

2. Neque vero hic de valida Ordinatione aggredimur ad differendum; tum quod argumentum hoc apud sexcentos reperias Auctores abunde tractatum; tum quod longissime digredi cogeremur, & serius, quam par est, ad institutum reverti. Illud unice monere volumus, ad Sacrificii validitatem necessarium esse, ut valida præcesserit Ordinatio. Eorum autem, quæ ad Ordinationis validitatem pertinent, intentionem dumtaxat Ordinantis & Ordinati suscipimus discutiendam, da qua sæpissime disputandi sese offert occasio. In Pontificali Romano extat allocutio, qua ante Ordinationem Archidiaconus nomine Episcopi jubet, sub pœna Excommunicationis, ne qui Canonico aliquo defectu laborant, ad suscipiendos Ordines accedant: quamobrem si quis aliquo Canonico irretitus defectu accedens Sacerdotalem Ordinem suscipiat, quæri solet an hic valide fuerit ordinatus.

Allocutio Episcopi ad Ordinandos ex Pontificali Romano.

Quæstio de validitate Ordinis, si Episcopus declaraverit, non esse sibi intentionem ordinandi Canonico defectu implicitos.

3. Si allocutio fiat ad eum, quem diximus, modum juxta Pontificale, patet Ordinationem validam esse. Difficultas tunc oritur, cum Episcopus Pontificalis prætergressus limites, vel per edictum publicum, vel quovis alio modo declaret, sibi non esse intentionem ordinandi eum, qui aliquo Canonico defectu sit implicitus, ut bene advertit Cardinalis de Lugo de Sacram. in genere disp. 8. sect. 7. n. 119.

Quidam putant Ordinem eo casu valide collatum esse.

4. Quidam existimarunt, Ordinationem validam esse, vel quod Edictum intelligendum sit non alia de causa editum esse, quam ut terror incutiatur, ut putat Serry in Dissert. *De necessaria intentione in Sacramentis conficiendis, pag. 26.* vel quod existimandus sit Episcopus, qui post Edictum ordinaverit Canonico defectu implicitum, contrariam revocasse intentionem; nec unquam credi debeat, illum materiam formæ Sacramenti applicando voluisse nihil agere, seu nullum facere Sacramentum; atque ad hunc mo-

dum disputat cum aliis pluribus scriptoribus Cabassutius in Theoria & Praxi Jur. Canonici lib. 3. cap. 16. n. 15.

Sac. Congregatio Concilii putavit eam Ordinationem invalidam.

5. Quæstio hæc versata est, & accurato subjecta examini in Sac. Congregatione Concilii, quæ propensior semper fuit in eam sententiam, ut invalida esset Ordinatio ejus, qui cum Canonico impedimento Ordinem suscepisset ab Episcopo, qui declarasset, sibi intentionem non esse ordinandi accedentes cum ejusmodi impedimento; ut videre est in Addit. ad Navarrum Consil. 1. *De eo qui furtive Ordines susceperit:* & quamquam nonnemo dubitat, an revera extet ejusmodi S. Congregationis Resolutio, ut est apud Bossium tom. 2. moral. tit. 3. §.18. n. 160. tamen qui de ea dubitandum censet, vehementer fallitur; eam enim resolutionem refert celebris Fagnanus, qui tot annos Secretarii munere obeundo inclaruit, in cap. *Tuæ Litteræ* n. 15. De Clerico per saltum promoto: atque ipsi nos eam reperimus in veteri manuscripto. Est autem ejusmodi: *Quæsitum fuit, an ordinati ante ætatem legitimam ab Episcopo, qui ante Ordinationem in Ecclesia publico Edicto protestatus est, quod non intendebat Ordines conferre, nisi iis, qui in ætate legitima erant constituti, receperint vacuam manus impositionem. Responsum fuit ex communi sententia, recepisse vacuam manus impositionem.* Quæ resolutio fuit in Congregatione habita die 23. Januarii 1586.

Ejus resolutio celebris in causa Americana Episcopi Charchiensis.

6. Ad hanc rem Edictum promulgavit ante ordinationem Episcopus Charchiensis in America, quod tantas excitavit turbas, ut opus fuerit in Sac. Congregatione causam proponere sub titulo *Charchien. Ordinationis*, quæ causa ab Altovito tum Secretario in hunc modum relata est: *In supplici libello a Sanctiss. Domino nostro remisso exponitur, Fratrem Antonium Gonzalez de Acuna Episcopum Civitatis Charchiensis in Indiis Occidentalibus sub dominio Regis Catholici, sacras Ordinationes habiturum Edicto cavisse; ne quis trahens originem ab Indis, seu, ut vocant Mulatis intra quartum gradum, auderet accedere ad sacros Ordines suscipiendos, quia ipsius mens & intentio erat hujusmodi personis Sacramentum Ordinis non conferre: quam protestationem denuo atque expressius ore proprio emisit in actu Ordinationis, jurejurando affirmans, se neque actualem, neque virtualem intentionem habere, aut habiturum fore ordinandi dictas personas, sed habere dumtaxat intentionem ordinandi sanguine puros; quod & postea confirmavit, dum interrogatus a Guardiano Conventus S. Francisci, an quidam comprehensus intra gradus ab eo probibitos esset valide ordinatus, absque ulla hæsitatione respondit negative ex defectu intentionis. Plura hinc scandala & inconvenientia orta sunt. Multi enim originem trahentes ab Indis, seu ut vocant Mulatis (cum inibi pauci sint sanguine puri) Ordines susceperunt, & subinde Missas celebrarunt, Confessiones audierunt, aliaque susceptis Ordinibus congruentia munera exercuerunt: & e contra non desunt in Populo qui sic Ordinatos effugiunt, ac uti male promotos digito ostendunt.* Dubia vero tum proposita ad examinandum hæc sunt: *Primo an hujusmodi personarum ordinatio fuerit valida: Secundo an actus ab illis vigore susceptorum Ordinum exerciti fuerint va-*

validi: & quatenus negative: Tertio quonam remedio hisce malis consuli debeat. Responsum S. Congregationis habitæ die 13. Februarii 1682. fuit hujusmodi: *Ad primum, & secundum negative: ad tertium ad mentem; & mens est, supplicandum esse Sanctissimo, quatenus jubeat omnibus Indiarum Episcopis, ne deinceps præsumant in Ordinatione conditionalem intentionem habere, eosque animadvertat, Indos & nigros omnesque ab eis per paternam vel maternam lineam descendentes, nullo jure ab Ordinum aliorumque Sacramentorum receptione arcendos esse, dummodo cetera per Sacros Canones requisita habeant & observent*.

Exploranda Ordinantis intentio, & si non liquet, iterandus est Ordo sub conditione.

7. Itaque res omnis in eo est, ut Ordinantis exploretur intentio: nam si Episcopus non habuerit intentionem ordinandi, & in actu Ordinationis non revocaverit contrariam intentionem adversus eum, qui cum canonico defectu ad Ordinem suscipiendum accessit, inficiari nemo potest, Ordinationem fuisse nullam. Idcirco vetus resolutio anni 1586. approbata fuit a Summo Pontifice in Consistorio, qui etiam jussit antequam exequutioni mandaretur, scribi ad Episcopum, ut Edicti a se promulgati formam mitteret, quo cognosci posset, num Episcopus revera intentionem habuerit non ordinandi eum, qui cum defectu Canonico ad suscipiendos Ordines accessisset. Et Card. de Lugo loc. citato ita scribit: *Non debet res adeo gravis dubiis exponi; unde si casus accideret, ego Sacerdoti eo modo ordinato cum tali impedimento consulerem, ut, si commode potest, adeat eumdem Episcopum, ejusque intentionem exploret, qualis fuerit. Quod si hoc fieri non possit, recipiat iterum sub conditione Ordinem, ne maneat in illo dubio cum periculo invaliditatis aliorum Sacramentorum, quæ ex Sacerdotio dependent*. Hanc autem esse S. Pœnitentiariæ praxim testatur Thesaurus de Pænis Ecclesiasticis par. 2. verbo *Ordines* cap. 7. num. 2. quod ipsi quoque observavimus Edict. *6*. numer. 17. tom. 2. Quod si vel clara defuit probatio contrariæ intentionis in Ordinante, vel dubitari potuit, num aliquo modo fuerit revocata, S. Congregatio censuit iterandos esse Ordines *sub conditione*, ut apparet ex aliquibus Decretis in Causa Aprutina Ordinum 11. Januarii 1710. & in Ugentina Ordinum 3. Augusti 1743.

Triplex apud Theologos intentio.

8. Sed de Ordinationis validitate hactenus satis. Nobis satis est monuisse, ad validitatem Sacrificii Missæ oportere, ut qui illud offerat, rite sit & legitime ordinatus, nec illum valide ordinatum censeri posse, qui susceperit Ordinem ab eo, qui intentionem non habuerit illum conferendi. Vulgo triplex est apud Theologos intentio. Prima est habitualis, quæ voluntas quædam est ad operandum propensa, sed quæ nullo modo influit in actum, quem is qui facit, plerumque incogitans est, eumque ne mente quidem tenet, ut ebriis contingit, qui ea faciunt inscii, quæ facere consuescunt. Actualis est altera, quæ est præsens quædam applicatio & attentio animi ad id quod fit. Tertia denique dicitur virtualis, quæ persevérat vi proxime præcedentis actualis intentionis, nec umquam est interru-

pta per contrariam intentionem, neque intermissa diuturno temporis tractu post actualem elapsi.

Quæ nunc appellatur a Theologis intentio virtualis a D. Thoma vocatur habitualis.

9. Communis etiam Theologorum Sententia, omnium esse optimam in Sacramentis, ideoque in Ordinatione, actualem intentionem, virtualem sufficere, habitualem vero non item. Et quamquam D. Thomas 3. par. quæst. 64. art. 8. *ad tertium* ait, *intentionem habitualem sufficere ad perfectionem Sacramenti*; tamen illud probe notandum est, nondum ea ætate excogitatam fuisse a Theologis distinctionem triplicis intentionis: nam intentio tum dividebatur in actualem, & habitualem; habitualis autem nomine Theologi illorum temporum eam intelligebant, quam modo nos virtualem appellamus; proinde ipse quoque D. Thomas loco citato de habituali intentione loquitur in eumdem modum. Sic enim de illa scribit: *Virtute primæ intentionis influit in Sacramentum*. Scilicet quod nos de virtuali dicimus.

Est de Fide ut intentio Ordinantis sit faciendi quod facit Ecclesia.

10. Est autem dogma Fidei oportere, ut intentio, sive actualis illa sit, seu virtualis, sit intentio faciendi quod facit Ecclesia, juxta id quod definivit Tridentina Synodus sess. 7. can. 11. de Sacramentis in genere: *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit*. Illud unice Theologi disputant, num satis sit intentio faciendi extrinsecus, quod facit Ecclesia, adhibendo materiam & formam a Christo Domino institutam, & ab Ecclesia adhibitam, sed sine interiori animo & intentione conficiendi Sacramentum, immo cum intentione interna jocandi, dummodo ejusmodi intentio extrinsecus non appareat. Ambrosius Catharinus in libro de Intentione Ministri putavit, ejusmodi intentionem sufficere. Quidam ejus sententiæ subscripsere: nuperrime eamdem sententiam propugnavit Serry, diluitque criminationes adversus Catharinum intentatas. Sed ipsemet fatetur, sententiam, quæ statuit ejusmodi intentionem non sufficere, tutiorem esse & in praxi omnino tenendam; quam propterea nos sequimur & amplexamur, præsertim cum Innoc. XI. hanc condemnaverit Propositionem: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore*. Huc referri etiam potest Propositio illa ab Alexandro VIII. proscripta: *Valet Baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum formamque Baptismi observat, intus vero in corde suo resolvit: non intendo facere quod facit Ecclesia*. Videtur enim in ea condemnatione non illum comprehendi tantummodo, qui extrinsecus se jocari ostendit, nec internam habet intentionem, sed eum etiam, qui serio externum ritum exequitur, sed intrinsecus nullam habet intentionem faciendi rem sacram, neque conferendi Sacramentum, neque faciendi quod facit Ecclesia, sed jlocaliter quidpiam agendi. Videatur Cardinalis Gottus tom. 13. Theolog. quæst. 7. dub. 4.

An qui serio externum ritum exequitur sine intentione interna, conficiat Sacramentum.

In Ordinato eadem opus

11. Quæ in Ordinante intentio requiritur, ut valide Ordinem conferat, eadem debet esse etiam in Ordinando, ut illum valide suscipiat, eadem-

demque opus est Sacerdoti, ut valide Missam celebret. Ideoque si Ordinando opus est intentio, saltem virtualis, faciendi quod facit Ecclesia, nec satis est hanc intentionem esse externam; ita Ordinato itidem oportet esse intentionem suscipiendi, quod Ecclesia intendit ab eo suscipi; idemque Ordinatus pariter necesse est ut habeat saltem virtualem intentionem externam & internam, dum Missam celebrat, faciendi quod facit Ecclesia, ut validæ sint Ordinatio, & Missæ celebratio. *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia*; Verba sunt Eugenii IV. in ejus Decreto.

est intentio, quæ in ordinante.

12. Sed quod attinet ad Ordinatum, cum iis quæ hactenus diximus illud pugnare videtur, quod qui cujuspiam gravis mali metu adducitur ad suscipiendum Ordinem, valide illum suscipit, ut videre est in 1. & 2. decis. Cæsaris de Graffis tit. *De his quæ vi metusve causa fiunt*. Sed casus a casu distinguendus est. Valida est ejus Ordinatio, qui antea nolebat Ordinem suscipere, quem deinde suscipere induxit animum, ut illud effugeret malum, quod sibi minis intentabatur: non enim negare possumus, quin sit in eo voluntas saltem illa, quam vocant conditionatam. Contra invalida est ejus Ordinatio, qui non obstante metu, obfirmato animo negat, se velle suscipere Ordinem, & vi raptus ad Ordinationem, accipit applicationem illam materiæ ad formam, sed vel extrinsecus vel intrinsecus contradicit. Hæc responsio eruitur a Decretali Innocenti III. in cap. *Majores* de Baptismo, ubi Pontifex loquens de eo, qui vi metusque causa Baptismo abluitur, ita ait: *Is, qui terroribus, atque suppliciis violenter attrahitur, ac ne detrimentum capiat, Baptismi suscipit Sacramentum, talis characterem suscipit Christianitatis impressum, & ipse tamquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad observantiam Religionis Christianæ*. De eo autem, qui nunquam suum consensum præbuit, nec intentionem habuit suscipiendi Sacramentum, ait: *Ille qui nunquam consentit susceptioni Baptismatis, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti*. Illud tantum inter se Theologi disputant, an ad validitatem satis sit, si qui Baptismum, vel Ordinem suscepit, indifferens fuerit, idest nec habuerit voluntatem eum suscipiendi, neque non suscipiendi; & hoc in casu videtur in praxi recepta opinio eorum, qui putant actum esse invalidum; certissimum autem illud remanet, ei, qui reipsa contradixerit, nullum characterem fuisse impresum, actumque totum invalidum esse, ut respondit etiam Sac. Concilii Congregatio in Causa *Nullius susceptionis Presbyteratus*, die 26. Decembris 1665. lib. 24. Decretor. pag. 621.

De eo qui metus causa Ordinem suscipit.

Qui rapitur ad Ordinem suscipiendum, & expresse vel externo vel interno dissensu contradicit, revera non suscipit.

13. Eidem Sac. Congregationi nunciavit Episcopus Brixiensis, sibi contigisse, ut clericus quidam initiandus Subdiaconatu minorum Ordinum Testimonialem falsaverit, quos Ordines revera susceperat. Cum autem ad generalem Ordinationem accessisset, & comminationem intellexisset Censurarum

Suscipit Ordinem, qui metus causa flectit animum ad illum suscipiendum.

rum adversus eos, qui ad suscipiendos Ordines accederent, neque muniti essent iis, quæ Canones postulant, cogitavit illinc abire; sed veritus, ne id scandalum pareret, consilium cœpit, accedendi ad Ordinem suscipiendum, sed sine intentione illum suscipiendi, putans hoc pacto se subduci Censuris: quamobrem Episcopus sciscitabatur a Sac. Congregatione, an illum Clericum rursus ordinare deberet. Relatum id fuit in S. Congregatione habita die 31. Martii 1685. quæ respondit, Ordinatus interea suspensus remaneret; curaret autem Episcopus, ut defectus intentionis sibi fieret exploratior. Rescripsit Episcopus, se id percunctatum a Clerico, qui candide fassus sit, se conscientiæ stimulis incitatum, ante Ordinationem internum actum expressum & positivum edidisse non suscipiendi Ordinis, nec umquam hujusmodi intentionem revocasse. Id iterum relatum in Sac. Congregatione habita die 24. Augusti ejusdem anni; quæ considerans, non admodum esse fidendum attestationibus ejus, qui dicebat, perturbato animo se illum exeruisse internum actum respondit: *Esse iterum ordinandum sub conditione privatim, & dummodo aliud non obstet Canonicum impedimentum.*

Materia & forma debita esse oportet ad validitatem Sacramenti.

14. Juxta Decretum Eugenii IV. præter validitatem suscepti Ordinis, & intentionem in Sacerdote Missam celebrante faciendi quod facit Ecclesia, requiritur etiam, ut Sacrificium valide fiat, materia & forma. De materia Decretum illud hæc habet: *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite.* Proponitur quæstio, an panis ex tritico cum hordeo & spelta permixto sit materia apta & sufficiens ad Consecrationem. D. Thomas 3. par. quæst. 74. art. 3. *ad tertium* docet, inspiciendum an tritici quantitas major sit quantitate hordei & speltæ; si enim minor esset, materiam rejiciendam esse tanquam non aptam: *Modica permixtio non solvit speciem, quia id, quod est modicum, quodammodo absumitur a plurimo. Et ideo si sit modica permixtio alterius frumenti ad multo majorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, quia est materia hujus Sacramenti. Si vero sit magna permixtio (puta ex æquo, vel quasi) talis permixtio speciem mutat: unde panis exinde confectus non erit debita materia hujus Sacramenti.* Idem S. Doctor in responsione ad secundum ostendit, non esse materiam validam panem ex hordeo, ex spelta, ex farre; atque adeo ne panem quidem ex amido: *Et quia amidum est ex tritico corrupto, non videtur, quod panis ex eo confectus possit fieri corpus Christi, quamvis quidam contrarium dicant:* quæ verba sunt S. Doctoris in responsione *ad quartum*. Pulchre illud convenit cum hac re, de qua agimus, quod in Actis legitur Concilii Chalcedonensis. Lybia tanta sterilitate laborat, ut frumentum non ferat; quamobrem Imperatores illuc tantum frumenti comportari jubebant, quantum conficiendo Sacramento satis esset, & egenis peregrinisque sustentandis. Vetuit Dioscorus Alexandrinus Episcopus, ne suæ Provinciæ Episcopi hac Imperatorum largitate fruerentur; quapropter Ischyrion ejus Diaconus, ut habetur Actione 3. ejus Con-

De materia panis D. Thomæ doctrina.

Concilii, gravem adversus illum accusationem instituit, criminando, quod ejus culpa neque Missæ fuissent celebratæ, neque ceteri eo auxilio essent recreati: *Ex hoc neque terribile & incruentum Sacrificium celebratum est, neque, sicut dixi, Peregrini, aut Provinciales eo solatio fruiti sunt.*

Vinum ad Missam optimum adhibendum.

Abusus adhibendi vinum deterius.

15. De vino nihil hic dicendum esse arbitramur, qui satis de eo verba fecimus in Edicto 10. tom. 4. ubi demonstravimus quam indecorum sit ad Missam deterius adhiberi vinum, quam quod ad profanas mensas adhibetur. Adversus hunc abusum omnino non ferendum inclamat Bocquillot tractatu Historico de Sacra Liturgia lib. 1. cap. 12. num. 293. In tractatu quodam Arabice scripto, quo multa continentur e Dionysio Barsalibi depromta de modo celebrandi Missam, & suscipiendi Eucharistiam, hæc habentur: *Ut uvæ mundæ seligantur ad vinum conficiendum, illæque manibus exprimantur, non pedibus conculcentur*: quod etsi non est præceptum, sed merum consilium, ut observat Renaudotius tom. 1. Collect. Liturgiar. Oriental. pag. 193. declarat tamen quam accurate quantaque munditia parandum vinum sit, quod ad Missæ Sacrificium destinatur. Nunc monuisse satis erit, Angelicum Doctorem, quemadmodum statuit non esse debitam Sacramenti materiam panem illum, in quo magna est permixtio farinæ ex aliis frugibus quam e tritico, ita docere non esse materiam aptam vinum, in quo tanta esset aqua immixta, cujus quantitas vini quantitatem superaret, ut videre est art. 8. cit. quæst. 74. *Semper tutius est parum de aqua apponere, & præcipue si vinum sit debile; quia si tanta fieret appositio aquæ, ut solveretur species vini, non posset perfici Sacramentum*: quod etiam antea scripserat in 4. sentent. dist. 11. quæst. 2. art. 4. quæst. 4. in corpore. Huic malo olim ut occurrerent, parvo cochleari Sacerdotes utebantur, quo aquam in Calicem immittebant, ut videre est apud Martene lib. 2. cap. 4. §. 21. de antiquis Monachorum Ritib. eaque consuetudo etiam nunc retinetur a Carthusianis, pluribusque Ecclesiis in Germania, ut testatur Meratus tom. 1. par. 1. pag. 748.

De non commiscendo alio liquore in Calicem consecratum doctrina D. Thomæ.

16. Loquitur Angelicus Doctor in locis citatis de aqua, seu alio liquore, qui ante consecrationem infundatur in Calicem; de aqua, seu alio liquore, qui post consecrationem immittatur in Calicem, loquitur in 3. par. quæst. 83. art. 6. *ad quartum*; & quidem generalem statuit regulam, nullum post consecrationem infundendum esse liquorem in Calicem, præsertim aquam: *Nullo autem modo debet aqua vino jam consecrato misceri, quia sequeretur corruptio Sacramenti pro aliqua parte.* Utcumque sit de ea ratione, quam affert Angelicus Doctor, regula optima quidem est pro Occidentali Ecclesia. Sed cum Græci, ut alibi dictum est, post Consecrationem vini aquam calidam in Calicem immittant, & in Concilio Florentino eas de hoc ritu rationes attulerint, quibus Eugenius IV. conquieverit, idcirco Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 2. cap. 9. num. 5. putat eam Angelicum Doctorem statuisse regulam, ejusque rationem attulisse, nescium illiusmodi Ritus Græcorum. Innocentius III. in cap. Cum *Marthæ* §. *Quæsivisti* de Celebrat.

Mis-

Missar. de vino non consecrato, quod cum consecrato misceatur; ait: *Si post Calicis Consecrationem aliud vinum mittatur in Calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commisceetur, sed accidentibus prioris vini commixtum, Corpori, quod sub eis latet, undique circumfunditur non madidans circumfusum: ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur afficere; quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit*: quam doctrinam patet adversari iis, quæ scripsit D. Thomas de corruptione Sacramenti, quæ contingeret, si in vinum consecratum liquor aliquis infunderetur. Id autem præviderat S. Doctor eadem 3. par. quæst. 77. art. 8. ubi docet, Innocentii textum locum habere, ubi tantula sit aquæ seu alterius liquoris permixti quantitas, ut non in partes omnes possit diffundi; non autem ubi tanta sit, ut omne vinum consecratum tangat, atque ex eo mixtum unum cum aqua seu liquore illo conflетur; neque enim fieri posse ut in hoc casu sanguis Christi remaneat.

Disputatur an remaneat Sacramentum, si magna vis aquæ infundatur in Calicem consecratum.

17. Quidam vero affirmant, si magna vis aquæ vino consecrato immisceatur, ita ut species non amplius pares sint conservandæ vini substantiæ, Sacramentum esse desinere; sed tamen putant, si vino consecrato addatur vinum aliud, sive majori sive minori mensura, sive fortius sive æque forte, non cessare Sacramentum, sed remanere ut antea sub specie vini Sanguinem Jesu Christi. Videantur Mastrius in 4. sent. disput. 3. num. 389. Cardinalis de Lauræa disput. 23. de Eucharist. num. 185. Clericatus decis. 25. Quæsit. 2. de Sacram. Eucharist. Putant Salmanticenses Cursu Theolog. tom. 11. tract. 23. de Eucharist. disput. 8. dub. 5. num. 69. & 70. cum Angelico Doctore eum convenire, qui sentiat, Corpus Christi remanere, si post Consecrationem infundatur eadem species & qualitas vini, quæ erat vini illius, quod consecratum est. Sed in his Scholasticorum Disputationibus nolumus partes suscipere: illud tamen innuere juvat veterem disciplinam, quod alibi monuimus, cum populo in Calicibus ministerialibus sub specie vini exhibebatur Eucharistia, vinum non consecratum identidem, ut postulabat numerus eorum, qui essent communicandi, in Calicem infundi consuevisse, nec ullum unquam veritum esse, ne Fideles Christi sanguinem non susciperent. Gibertus Consultat. Canonicar. de Sacramentis Consultat. 3. *de sacrificio Missæ* Casum proponit, si Clericus ex æditiuis, qui sacrario inserviunt, partem hauserit vini, quod ad Missas paratum erat, & pro vino absumto substituerit aquam, quo fiat ut Presbyter accepto Calice sentiat plus inesse aquæ quam vini; quæritur, utrum quæ facta est Consecratio valida sit, an vero opus sit, novo accepto vino exigua aqua diluto, Consecrationem iterare; & respondet, in Sacramentis mutationem materiæ non esse substantialem, nisi pro materia, quam Christus instituit, alia prorsus materia adhibeatur, aut ad materiam a Christo institutam alia addatur materia, quæ illam destruat. Cum itaque vinum propria Calicis materia sit, negat mutationem esse substantialem, nisi pro vino adhibeatur aqua, aut tantum aquæ in vinum infundatur, ut destruatur vini natura. Porro & illud advertit,

Olim infundebatur vinum, quo, multitudini communicantium sanguis suppeteret.

Materia in Sacramentis apta est, si non ejus fiat substantialis mutatio.

tit, ad inducendam substantialem mutationem, ad quam, ubi de validitate disceptatur, unice respiciendum est, non satis esse, quod plus aquæ quam vini in Calicem sit infusum: ejusmodi enim esse potest vinum, ut robore suo resistat, & propriam servet naturam, quamvis aquæ mensura longe major sit; palatum autem verius, quam oculos posse judicare, suamne naturam vinum retinuerit, licet plus aquæ infusum sit.

Consecratio utriusque speciei est de Jure Divino

18. De Consecrationis forma jam superius docuimus, formam Consecrationis panis esse: *Hoc est Corpus meum*; & formam Consecrationis vini: *Hic est Calix sanguinis mei*. Itaque ea persequendo, quæ ad praxim pertinent, quærimus an ad essentiam Sacrificii necessaria sit Consecratio utriusque rei, scilicet panis & vini; & necessariam esse dicimus divino jure & præcepto, a quo nullus facultatem habet dispensandi. Favet huic sententiæ S. Tridentina Synodus sess. 22. cap. 1. quæ docet, Corpus suum & Sanguinem æterno Patri suo Christum obtulisse sub speciebus panis, & vini, & sub iisdem Symbolis utrumque exhibuisse Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes creabat, iisque, & eorum successoribus imperasse, ut utrumque offerrent: *Hoc facite in meam commemorationem*. Quapropter quemadmodum Christus panem & vinum consecravit, & jussit Sacerdotes omnes id facere, quod ipse fecerat tamquam Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, sequitur inde, ad Sacrificii naturam & essentiam omnino speciem utramque necessariam esse, & quidem jure & præcepto divino. Ex quo perspicuum est, nemini permitti ullo modo posse, ut sub una tantum specie celebret Missam: nam in eas regiones, quæ neque frumentum, neque vinum ferunt, facile tantum vini & panis comportari potest, quantum Missis celebrandis satis esse possit, ut notat Sanctus Thomas 3. par. quæst. 74. art. 1. ad secundum: *Licet non in omnibus terris nascatur triticum, & vinum, tamen ad omnes terras de facili transferri potest, quantum sufficit ad usum hujus Sacramenti*. Quod enim narratur de Innocentio IV. & Innocentio VIII. eos dispensasse, & permisisse, ut in aliquibus locis Missa sub specie panis dumtaxat celebraretur, fabulosum & commentitium esse alibi ostendimus.

Si quis alterutram sine altera consecret, peccat gravissime, & conficit quidem Sacramentum sed non sacrificium.

19. Neque tamen inde consequitur, si Sacerdos solum panem consecraret, non confici Sacramentum; forma enim Consecrationis panis neque quoad significatum, neque quoad efficaciam pendet a forma Consecrationis vini: proindeque Hostia consecrata Populo ostenditur adoranda antequam Calix consecretur. Itaque valide Sacerdos consecraret, sed magno se peccato adstringeret, ut abunde ostendunt Salmanticenses Cursu Moral. tom. 1. tract. 4. De Sacram. Eucharistiæ cap. 4. punct. 3. Missa tamen, in qua Sacerdos alterutram sine altera speciem consecraret, vere & proprie non esset Sacrificium, *prout*, quemadmodum loquuntur Theologi, *Missa est tale Sacrificium a Christo Domino institutum*: quod fuse probatum reperias in Decisionibus Cleri Paravini de venerabili Eucharistiæ Sacramento anni 1708. quas collegit Andreas Zuccherius Societatis Jesu Presbyter, ac Theologus

pag. 180. & seq. & apud Suarez in 3. par. tom. 3. quæst. 83. art. 1. disput. 75. sect. 6. ubi ait: *Dico ergo secundo, ut hoc mysterium absolute sit verum Sacrificium, prout a Christo est institutum, essentialiter requiri utriusque speciei consecrationem. Ita videtur mihi sentire divus Thomas.* Et Clericatus, qui ante Zuccherium Cleri Patavini Moralibus studiis præfuit, & Decisiones collegit, in decis. 32. de Sacrific. Missæ num. 22. sapienter monet, in consecratione unius speciei Sacramentum quidem, sed non Sacrificium constare: Eucharistiam enim Christus instituit, ut Sacramentum per modum cibi; sed ut Sacrificium, instituit per modum victimæ mactatæ, qui modus non habetur nisi utriusque speciei consecratione: ponitur enim *vi verborum*, ut loquuntur Theologi, in consecratione panis Corpus separatum a Sanguine, & in consecratione vini Sanguis separatus a Corpore, atque in hunc modum Sacrificium cruentum repræsentatur, quod in Cruce fecit Christus Jesus per Sacratissimi sui Sanguinis effusionem, ejusque separationem a Corpore. Quod doctrinæ D. Thomæ innititur, qui etsi art. 1. quæst. 74. in responsione *ad secundum* dicit, non esse alterutram speciem sine altera consecrandam, quia Sacramentum non esset integrum, *nec propter defectum alterius est unum tantum sine altero consecrandum, quia non esset perfectum Sacramentum*: id tamen intelligendum de licita consecratione, non de valida, & de Eucharistia quatenus Sacrificium est, non quatenus proprie Sacramentum; quamobrem quæst. 80. art. 11. in respons. *ad tertium* ita disputat: *Repræsentatio Dominicæ Passionis agitur in ipsa Consecratione hujus Sacramenti, in qua non debet Corpus sine Sanguine consecrari.* Videatur Sylvius 3. par. quæst. 84. quæsit. 3. ubi sibi ipse objicit alterutrius speciei consecratione Passionem Christi repræsentari, & respondet eam repræsentationem esse solum implicitam, quia in Cruce non fuit solum Corpus, aut solus Sanguis, sed utrumque, alterum tamen ab altero separatum; ideoque oportere utrumque esse in Eucharistia, & vi verborum Consecrationis alterum ab altero separatum: quapropter concludit, si una dumtaxat consecretur species, *Sacrificium dici posse inchoatum, sed non perfectum essentialiter.* Videatur etiam Cardinalis Gottus loc. cit. *de Sacrificio Missæ* quæst. 1. dub. 3. §. 1. & seq. & Natalis Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib. 2. de Sacramento Eucharist. art. 3. in regula 2. & 3. earum quæ ad praxim pertinent. Quod autem ad Consecrationis validitatem pertinet, Epistolam *69.* afferemus D. Bernardi, de qua videmus Scriptores siluisse. Abbas Trium Fontium Guido panem in Missa consecraverat, non autem vinum, quod in Calicem Minister non infuderat. Quid fecerit Guido, quid S. Bernardus factum oportuisse dixerit, alibi referemus; nunc satis nobis est innuere, D. Bernardum dixisse, validam fuisse, sed illicitam panis consecrationem. *Puto enim, quod si Domino post factum de pane suum Corpus, vini Consecrationem placuisset aliquandiu intermittere, aut certe penitus omittere; nihilominus Corpus mansisset quod fecerat, nec factis facienda præscriberent. Nec nego panem & vinum aqua quidem mix-*

tum

tum simul debere apponi; quin potius assero, haud aliter debere fieri. Sed aliud est culpare negligentiam, aliud negare efficaciam. Aliud, inquam, est quod causamur non bene quidpiam fieri, & aliud quod mentimur nec fieri.

CAPUT XI.

Quid requiratur, ut licite fiat Sacrificium; ac primo oportere Sacerdotem esse ab omni lethali peccato expiatum.

De eo quod licet in Missa celebranda: qui celebrat, eum oportet esse in gratia.

1. JAm vero de eo, quod liceat in Missa celebranda, dicendum est. Ac primo Sacerdotem esse oportet in gratia, & ab omni lethali peccato expiatum. De eo quod liceat loquimur: nam si sermo sit de validitate, Sacerdos valide profecto consecrat, etiamsi lethalis criminis reus sit, excommunicatus, vel hæreticus, vel schismaticus, aut etiam degradatus; quod definivit Concilium Constantiense sess. 8. cap. 15. adversus Wicleffum, & Joannem Hus, qui dicebant: *Sacerdos si est in peccato mortali, non consecrat*; & contra Waldenses, qui propugnabant, *Sacerdotes rite & legitime secundum formam Ecclesiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus pressos non posse Ecclesiastica conficere Sacramenta*. Probat id D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 5. Considerat enim, Sacerdotem non propria virtute Sacramentum conficere, sed tamquam Christi Ministrum, ex cujus persona consecrat; nec desinere servum esse Christi, si malus sit: siquidem Christus servos habet & bonos & malos. Idem probat de Sacerdotibus schismaticis, hæreticis, excommunicatis, & suspensis ead. quæst. art. 8. Atque idem docet de degradatis: potestas enim consecrandi pendet a Charactere, qui indelebilis est. Videatur Collatio 9. Lucionensis quæst. 2. tom. 5. ubi accuratissime tractatur hoc argumentum.

Vuicleffi error, qui Sacerdotem peccati sibi conscium invalide consecrare existimabat.

Utrum qui indigne celebrat, unum, an plura peccata committat.

2. Itaque hi quidem omnes indigni Sacerdotes valide consecrant, sed illicite; nec quisquam est qui nesciat, eos nefario scelere horribilis sacrilegii sese alligare. Illud disputant Theologi, unumne dumtaxat peccatum perpetrent, ut nonnulli arbitrantur, propterea quod utriusque speciei consecratio, oblatio, consumtio, re quidem ipsa distinguantur, moraliter vero unum sint, & divina institutione ordinentur ad unum totum constituendum, scilicet Sacrificium Missæ, ut existimat Azorius part. 1. lib. 2. cap. 31. quæst. 11. an vero plura peccata committant, ut probabilius contendit Suarez disput. 67. sect. 1. §. *Quæret aliquis*. Duo enim præcepta inter se admodum distincta violantur, alterum suscipiendi digne Sacramentum, quod præceptum commune est omnium Fidelium; alterum fideliter & prudenter dispensandi, quod præceptum ad Ministrum pertinet. Biel Lect. 7. super Canone Missæ duo peccata distincta putat Sacerdotem committere, qui mortalis peccati reus Missam celebret: *Peccat duobus mortalibus peccatis distinctis: uno quia indigne consecrat; alio quia indigne manducat &c. quia*

manducare & consecrare sunt duo actus distincti, & in qualibet indigna executione committitur peccatum mortale.

Tridentini verba de confessione Sacramentali facienda Sacerdoti antequam celebret.

3. Sancta Tridentina Synodus sess. 13. cap. 7. de Eucharistia postquam tremenda illa Apostoli verba præmisit, *Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini*; & illa, *probet autem se ipsum homo*; vetat, ne quis nisi sacramentali Confessione expiatus, etiamsi contritus sibi videatur, ad celebrandam Missam accedat: *Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat*: atque idem ait can. 11. *Statuit atque declarat ipsa sancta Synodus, illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia Confessoris, necessario præmittendam esse Confessionem Sacramentalem.*

Laicis præceptum ne communicent, quin antea peccata sua in Sacramento Pœnitentiæ confessi sint: Solis Sacerdotibus permissum, urgente necessitate, celebrare contritionis actu elicito.

4. Item sacrum Concilium declarat, obligationem, qua Laici, si sibi lethalis culpæ conscii sint, tenentur præcedenti Confessione se expiare, ad Sacerdotes etiam extendi, qui ex officio Missam debent celebrare; ac solum Sacerdotibus permittit celebrare, prævio tantum actu contritionis absque Sacramentali Confessione, dummodo tamen gravis necessitas urgeat, nec copia sit Confessoris; sed præscribit, ut Sacerdos, qui ita celebraverit, quamprimum confiteatur; inquit enim citato cap. 7. *Quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessoris. Quod si, necessitate urgente, Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.*

Præceptum illud non est Ecclesiasticum, sed divinum, præmittendi Sacramentalem Confessionem.

5. Commemorat S. Synodus Ecclesiasticam consuetudinem, ut si quis sibi peccati mortalis conscius communicare velit, quamtumvis sibi videatur contritus, Confessionem præmittat Communioni, non ut innuat id ab Ecclesiastico jure provenire, sed ut ostendat consuetudinem & Traditiones ita esse divinum illud præceptum interpretatas, de quo loquitur Apostolus, *Probet autem se ipsum homo*, ut bene advertit Sotus in 4. Sentent. dist. 12. quæst. 1. art. 4. *Adnotandum est, Ecclesiasticam consuetudinem non in medium afferri tamquam potissimum & primum fundamentum hujus ritus; quasi sit de jure tantum Ecclesiastico, sed quasi declaratoriam divini præcepti, quod Paulus insinuat. Ex illo enim sic intellecto præcepto mos universalis Ecclesiæ ortus est, in qua nemo ad sacrosanctam Communionem absque prævia Confessione accedere fuit ausus.*

Celebranti ex gravi necessitate sine confessione non sufficit attritio, saltem ut talis cognita.

Paullo ante diximus, Sacerdotem, qui gravi necessitate ad celebrandum impellitur, si desit Sacerdos cui confiteatur, per actum contritionis se parare debere, & quamprimum confiteri: temeraria enim ea est propositio, quæ statuit, satis esse attritionem, etiam quæ talis cognoscitur. Scilicet necessaria est contritio, aut saltem attritio, quam Sacerdos sine culpa probabiliter existimaverit contritionem. Videatur Persicus de Sacerdotis Officio lib. 1. dub. 11. & dub. 12. Alii inter-

interpretantur, consilium esse, non præceptum, ut Sacerdos *quamprimum* confiteatur; sed eam propositionem proscripsit Alexander VII. quæ est inter damnatas 38. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimum est consilium, non præceptum.* Nonnemo vocem illam *quamprimum* intelligendam dixit, cum primum Sacerdos rursus celebraturus confitebitur, quæ est propositio 39. inter eas, quas idem Pontifex condemnavit: *Illa particula*, quamprimum, *intelligitur cum Sacerdos suo tempore confitebitur.*

De præcepto confitendi quamprimum Propositiones damnatæ.

6. Urgentem autem necessitatem, qua potestas sit Sacerdoti sine prævia Confessione accedendi ad Altare, eam esse putant Auctores, si Sacerdos Missam omittens aut ceteris offensioni esset, aut infamiam incurreret; si Populus die Festo Missam audire non posset; si particula consecranda esset, ut deferri posset viaticum ad moribundum. Silvester verbo *Eucharistia*, 2. quæst. 7. vult, eam esse urgentem necessitatem, *si nuper decessit anima indigens Sacrificio probabiliter, aut si imminet solemnitas magna, in qua valde utile sit animæ celebrare*: quod tamen rejicit Suarez disput. *66.* sect. 4. §. *Alii casus*, & doctus Clerus Patavinus in suis Resolutionibus anni 1708. quas typis vulgavit Zuccherius, ut videre est pag. *9.* E naturali enim vel divino præcepto celebrandi fluere debet urgens necessitas. At si eam censeamus urgentem necessitatem, quoties suffragiis adjuvanda sit anima Defuncti, cum tam multæ in Purgatorio animæ detineantur, quibus suffragia opus sunt, facile quilibet Sacerdos sine prævia Sacramentali Confessione poterit celebrare, ac paullatim Tridentini Concilii præceptum de non celebrando sine Confessione, nisi desit Confessarii copia, aut gravis necessitas urgeat, ad nihilum redigetur. Biel Lectione 7. *super Canone Missæ* tres considerat casus, quibus potest quis Eucharistiam suscipere, solo contritionis actu elicito, sine prævia confessione. Primus est, si Sacerdos eo die non celebrans offensioni esset & scandalo. Alter, si aliquis vel instituto, vel consuetudine omnium sibi æqualium ad communicandum adigitur. Tertius est, si Curam animarum habens celebrare debeat, ut moribundo deferre possit Eucharistiam. In his tribus qui versetur casibus, eum putat, solo contritionis actu elicito, cum proposito confitendi, posse sine Sacramentali Confessione celebrare, vel Sacramentum percipere, dummodo Confessarii copia desit.

In quibus casibus possit Sacerdos, solo contritionis actu elicito, sine confessione celebrare.

7. Nemo est qui nesciat, Regulares Præsidibus suis, quos communi nomine Superiores vocant, in foro sacramentali esse subjectos; Superiores autem auctoritate absolvendi sibi subjectos plerumque non uti, nisi in casibus reservatis; aut si quis ex iis cupiat apud Superiorem peccata confiteri; ac propterea Religiosis aliquibus munus demandare excipiendi sodalium Religiosorum Confessiones. Accidit interdum, ut Religiosus aliquis vel in itinere sit, vel in aliquo moretur loco cum bona Superiorum venia, puta quadragesimali tempore cum sacras habet conciones, ubi copia non est Confessari sui Ordinis. Hic porro videtur in ea versari necessitate, si quod-

Regulares non possunt absolvi nisi a Superiore suo.

gra-

gravius peccatum commiserit, ut vel omittat celebrationem Missæ, quæ omissio aliquando scandalum parere potest, vel celebret Missam sine prævia confessione, elicito tamen Contritionis actu. Hoc enim in casu illi revera deest copia Confessarii. Suarez tom. 4. de Religione tract. 8. lib. 2. cap. 17. ait, Religioso viro in itinere negari non posse facultatem confitendi peccata sua alicui Sacerdoti, qui non sit ejusdem Ordinis.

Plures Ordines Religiosi habent privilegium extra claustra si sint, adhibendi quemlibet Confessarium.

8. Plures Religiosi Ordines eo gaudent privilegio, ut videre est apud Clericatum *de Pœnitentia* decis. 39. n. 4. Vetitum id erat Cappuccinis, qui & privilegio carebant, & Constitutione quadam Capituli Generalis impediebantur. Nos autem, cum comperissemus in quantis nonnunquam versarentur angustiis, ubi primum ad summam Apostolatus dignitatem evecti sumus; literis nostris sub forma Brevis die 30. Martii 1742. cuilibet eorum, sive Sacerdoti, sive Conversis, dum extra Claustra moratur cum bona venia, & in locis, ubi non alius quisquam ex eorum Ordine reperiatur, facultatem concessimus confitendi peccata, & absolutionem accipiendi a quocumque Sacerdote, qui vel sæcularis a suo Ordinario, vel Regularis a suo Superiore ad confessiones audiendas sit approbatus. Quam facultatem etiam ad casus extendimus juxta constitutionem Ordinis reservatos, & ad Censuras, in quas inciderint; addita obligatione tamen, ubi primum potuerint, coram Superiore sese sistendi, & novam ab illis Casibus & Censuris absolutionem impetrandi. Sane ejusmodi onus sese sistendi coram Superiore, & confitendi iterum casus reservatos, in quos inciderint, quosque jam alii Confessario confessi fuerint, num illis imponeremus, diu multumque dubitavimus: firma enim regula est, non posse quemquam obligari ad iterationem confessionis eorum peccatorum, quæ jam confessus fuerit, & quorum absolutionem reportaverit, ut videre est in Extravag. Benedicti XI. *Inter cunctas, de Privilegiis*; & docet S. Thomas quæst. Quodlibetali artic. 12. ad primum. Sed omnem ex animo nostro difficultatem illud exemit, quod reputavimus, Religiosis perfectionem profitentibus posse onus illud imponi. Et sane multorum Ordinum Religiosorum Constitutiones præscribunt certis quibusdam temporibus Confessionem generalem; & celebris illa est Carthusianorum Constitutio, quæ jubebat Monachos quotannis ea peccata Abbati confiteri, quæ jam aliis Confessariis confessi fuissent. Vid. Suarez loc. cit. n. 10. & Card. de Lugo de Pœnitentia disput. 15. sect. 6. n. 93. & seq.

Novissime concessum Cappuccinis a Benedicto XIV. addito onere rursus confitendi peccata reservata, & censuras Superiori suo.

De eo qui inter celebrandum recordatur, peccato aliquo se esse implicitum.

9. Antequam materiam hanc dimittamus, duos alios casus juvabit exponere. Primus est, si Sacerdos, cæpta jam Missa, recordetur, se peccatum mortale commisisse, neque eo se per Sacramentalem Confessionem expiasse; sive etiam illi in memoriam veniat, se non esse jejunum, vel aliqua esse Censura implicitum, quæ forte sibi animo exciderat. S. Thomas 3. par. q. 83. art. 6. *ad secundum* docet, si Sacerdoti in memoriam hæc subeant ante Consecrationem, recedendum illi ab Altari, si tamen absit metus scandali: *Si ante consecrationem alicujus prædictorum sit memor, tutius reputarem (maxime in casu manducationis & excommunicationis) quod Missam in-*

incœptam desereret, nisi grave scandalum timeretur. Quod si ejusmodi memoria tangatur post Consecrationem, omnino eum debere ait Sacrificium perficere: *Et ideo si Sacerdos post Consecrationem incœptam recordetur, se aliquid comedisse vel bibisse, nihilominus debet perficere Sacrificium, & sumere Sacramentum*: idque ait procedere, etiamsi recordetur, se vel grave delictum perpetrasse, vel in aliquam Censuram incidisse, elicito contritionis actu. *Similiter si recordetur, se peccatum aliquod commisisse, debet pœnitere cum proposito confitendi, & satisfaciendi, & sic non indigne, sed fructuose sumet Sacramentum. Et eadem ratio est, si meminerit se excommunicationi cuicumque subjacere: debet enim assumere cum proposito humiliter absolutionem petendi, & sic per invisibilem Pontificem Jesum Christum absolutionem consequetur, quantum ad hunc effectum quod peragat divina mysteria*. Ex hac Divi Thomæ doctrina manavit Rubrica Missalis, quæ sic habet: *Si in ipsa celebratione Missæ Sacerdos recordetur, se esse in peccato mortali, conteratur cum proposito confitendi & satisfaciendi. Si recordetur, se esse excommunicatum, vel suspensum, aut locum esse interdictum, similiter conteratur cum proposito petendi absolutionem. Ante Consecrationem autem in supradictis casibus, si non timetur scandalum, debet Missam incœptam deserere*. Quærit Sotus, an Sacerdos, qui in Missæ principio recordetur se peccatum grave commisisse, atque eo ita sit irretitus, ut ejus pœnitere non possit, debeat Missam dimittere, etiamsi intelligat scandalum oriturum; & respondet illum debere omnino, quodcumque timeatur scandalum, Missam dimittere: *Si autem est in culpa lethali, etiamsi in Introitu Missæ, quando est in Altari, sit memor, satis est contritione & proposito confitendi, ut possit inceptum perficere. Quia autem si illa culpa adeo illi cordi inhæreat, ut pœnitere nequeat, cujus certe si memor fuisset antea, non cogitasset celebrare; Respondetur quod omnino potius debet dare summum scandalum, quam sumere Sacramentum in peccato: quia sic illud est intrinsece malum, ut nulla de causa excusari possit: & ideo si non eum pœnitet, postquam in sua est potestate, necessaria consequentia peccabit tam sumendo quam relinquendo Sacramentum, maxime si est jam consecratum*. Ita Sotus in 4. sentent. dist. 13. q. 2. art. 6. Diximus supra cum D. Thoma, Sacerdotem, qui peccati mortalis recordetur ante Consecrationem, debere Missam dimittere, nisi timeat scandalum: itaque quæritur, an dici possit oriri scandalum, si Sacerdos Missam in semoto aliquo loco celebraret vel in privato Oratorio, vel ubi nullus adesset Missæ nisi Minister. Pontas Dictionar. casuum conscien. verbo *Missa* cas. 22. ait, etiam in hoc casu futurum scandalum Ministri, idque satis esse, ut contritionis actu elicito possit Sacerdos Missam perficere. Sed Clerus Patavinus in citatis Decisionibus ann. 1707. quæsito 2. Mensis Maji contrariam tuetur sententiam, præsertim si Minister puer sit, vel Celebrantis servus, aut amicus.

10. Alter casus est, num Sacerdos eodem die, quo commisit lethale peccatum, & per Sacramentalem Confessionem se expiavit, possit accedere ad Altare, etiamsi nulla necessitate urgeatur; an vero ob reverentiam teneatur Mis- *De eo, qui eodem die, quo peccatum commiserit, & Sacramen-*

tali pœnitentia se expiaverit, celebrare velit. Missæ celebrationem in posterum diem differre. Diximus, etiamsi nulla necessitate urgeatur; si enim necessitas urgeat, puta si eo die Missæ celebrationem omittendo pareret scandalum, nemo est qui neget, posse illum celebrare juxta D. Thomæ doctrinam in 4. sentent. dist. 9. q. 1. art. 4. q. 2. ubi ait: *Non est consulendum, quod statim post peccatum mortale etiam contritus & confessus ad Eucharistiam accedat: sed deberet, nisi magna necessitas urgeat, per aliquod tempus propter reverentiam abstinere.* Quæstio igitur est de Sacerdote, quem nulla cogat necessitas ad Missam celebrandam. Cardinalis Toletus eximius Theologus affirmate negat lib. 2. cap. 1. n. 13. *Aliquando non sufficit Confessio ad celebrandum; cum enim peccatum parvo tempore antecessit, non debet celebrare, sed expectare diem alium. Unde qui se accusant, quod nocte proxima peccatum carnis commiserunt, quamvis cum dolore accedant, & absolvantur, sunt tamen a celebratione arcendi.* Cum eo sentit Covarruvias egregius Canonista in Clementina *Si Furiosus* par. 3. cap. 7. ubi ait, *ex contraria sententia sequi, posse Sacerdotem, qui nocte præterita dormierit cum fœmina, statim celebrare, præmissa confessione, & contritione, quod impium censeri solet, & jure censetur.*

De eo, cui citra voluntatem pollutio contigerit. 11. Similis est casus de eo, cui præter voluntatem, & citra peccatum pollutio contigit; decet enim ipsum Eucharistia se abstinere, si quod turpe phantasma illi adhuc animo obversetur, si mentem distractam gerat, & si nulla causa sit, quamobrem debeat celebrare, ut videre est apud Sylvium 3. par. q. 80. art. 8. Innocentius Tertius in Cap. *Cum olim* de Clericis conjugatis non improbat in Ecclesia Græca consuetudinem, ut Clerici in minoribus Ordinibus constituti uxorem ducant, eamque apud se habeant, etiam postquam ad majores Ordines, & ad Sacerdotium promoti sunt, ac Clemens Octavus in Instructione super aliquibus Græcorum Ritibus, quæ incipit *Presbyteri Græci*, ita ait: *Presbyter Græcus conjugatus ante Sacrum Sacrificium seu sanctam Missam celebrandam, vel per hebdomadam, vel per triduum abstineat ab uxore.* Ex quo colligitur, si Sacerdoti Græco non permittitur Missam celebrare, si nocte proxima cum uxore concubuerit, multo minus licere aliis Sacerdotibus, nisi gravis urgeat causa, celebrare Missam, si præcedenti nocte peccatum aliquod grave commiserint, etiamsi per Sacramentalem Confessionem peccatum illud expiaverint.

In quibus casibus etiam pœnitentia Sacramentali expiatum deceat non accipere Eucharistiam. 12. D. Thomas 3. par. q. 80. art. 7. repetit hanc materiam, & ait solum peccatum impedimentum esse necessarium, quominus quis ad Eucharistiam suscipiendam accedat; per Contritionem autem, & Sacramentalem Confessionem deleri quidem reatum culpæ, non tamen corporis immunditiem; ac propterea decere, ut qui peccatum aliquod carnis paullo ante commiserit, se ab accipiendo Sacramento abstineat. Et Sotus in 4. sentent. dist. 12. q. 1. art. 7. post allatam D. Thomæ doctrinam concludit, reum fore irreverentiæ culpabilis, quæ etiam ad peccatum mortale posset pertingere, Sacerdotem illum, qui præcedenti nocte peccato carnis commisso, etsi confessus, Missam celebraret, si qui Missæ adessent, qui ejus peccati essent

sent conscii: & addit, id non in peccatis carnis tantummodo, sed etiam in reliquis peccatis procedere: *Hæc propositio non est singularis de pollutione, sed generalis de quocumque peccato; tanta enim esset irreverentia homicidam cruentis manibus, aut blasphemum polluto ore illico ad Eucharistiam accedere; tametsi Veneris sordes peculiarem quamdam indecentiam ad Sacramentum præ aliis sceleribus afferant*. Et Sylvius in 7. articulum q. 80. 3. par. D. Thomæ bene factum arbitratur, atque optime consultum putat, si quis Missam celebrare omittat eo die, quo delictum aliquod commiserit, etiamsi confessus fuerit, & in crastinum differat: & consentit Rubrica Missalis, ubi agit de defectibus ex dispositione corporis. Videantur Natalis Alexander Theolog. Dogm. & Moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. cap. 5. art. 2. §. 2. n. 11. Habert Theologiæ Dogmat. & Moral. de Euchar. cap. 20. tom. 5. pag. 571. edit. Venetæ. Has omnes sententias amplexus est Patavinus Clerus anno 1708. dub. 1. cas. 1. mensis Februar. in sæpius citato Opere P. Zuccherii: & in speculo Monachorum, auctore Arnulpho Monacho, inter opera D. Bernardi nuperrimæ editionis tom. 2. pag. 818. severiora hęc traducuntur a celebrante Missam ad inservientem: *Si per noctem illusio tibi acciderit, ne contristeris, sed in crastinum confitere, & aliquo te invitante ut Missæ inservias, caute coram omnibus te excusa*. Abulensis in cap. 5. Matthæi q. 226. ait, Diabolum interdum, ut pium hominem a sumenda Eucharistia, vel a Missa retrahat celebranda, per simplicem vasorum seminalium motum, quin ullam excitet tentationem, pollutionem illi prolicere. Idem ante Abulensem dixerat Abbas Theonas apud Cassianum: *Absque ullo quidem carnis pruritu, mentisque consensu, nec per illusionem phantasmatis alicujus, sed tamen simplici fluxus illius egestione nos polluit, ut a Sacrosancta Communione deterreat*. Et D. Thomas cit. art. 7. docet, non idcirco omittendam Communionem, aut celebrationem Missæ. Consonat Cardinalis Turrecremata in Can. *Testamentum* dist. 6. ubi hæc scribit: *Si in nobis causa non præcesserit, immo magis causa contraria, & hoc frequenter accidit, & præcipue in diebus, in quibus communicari debet, signum est, quod Diabolus homini fructum Eucharistiæ recipiendæ auferre conatur: unde in tali casu consultum fuit cuidam Monacho, ut in Collationibus Patrum legitur, quod communicaret; & sic Diabolus videns, se non posse consequi intentum, ab illusione cessavit*.

Si pollutio involuntaria præcesserit, nulla data causa, non est abstinendum Eucharistia.

C A P U T XII.

De Jejunio naturali ad licite celebrandum.

1. Porro reliqua persequamur, quæ ad Missam licite celebrandam requiruntur. Nemo nescius est Sanctos Apostolos tunc jejunos non fuisse, cum Eucharistiam acceperunt (*Liquido apparet, quando primum acceperunt Discipuli Corpus & Sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos*) ta-

Ad licite celebrandum requiritur naturale jejunium quod computatur a media nocte.

tamen ob tanti Sacramenti reverentiam ab Apostolicis usque temporibus statutum fuit, semperque in Ecclesia observatum, ne quisquam nisi jejunus Eucharistiam sumeret. *Numquid tamen propterea calumniandum est toti Ecclesiæ, quod a jejunis semper accipitur? Et hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Christiani prius Dominicum Corpus intraret, quam ceteri cibi; nam ideo per universum Orbem mos iste servatur*. Verba sunt D. Augustini relata in Can. *Liquido* de Consecr. dist. 2. Propterea ad Missam celebrandam opus est Sacerdoti ut jejunus sit. Jejunium vero illud satis est, quod inter mediam noctem & horam illam interjicitur, qua Sacerdos celebrat Missam. Observatione dignum est, quod ineunte sæculo XI. cum nondum consuetudo invaluisset, ut per horologia nocturnæ horæ indicarentur, statuit Synodus Salegunstadiensis, ne quisquam, qui bibisset post galli cantum, Missam celebraret tum per æstatem, tum etiam per hyemem, etiamsi hiberno tempore galli cantus mediam noctem non recte indicet, idque ob reverentiam erga tantum Mysterium. Vide Longueval tom. 7. pag. 168.

Quid si Sacerdos jejunus non dormierit?

2. Potest autem Sacerdos celebrare, licet cibo ante mediam noctem sumto non dormierit, nec cibum concoxerit, dummodo inde non extiterit aliqua perturbatio: nam si mens turbata sit, Sacerdoti a celebranda Missa est abstinendum, juxta D. Thomæ doctrinam 3. par. qu. 80. art. 8. ad 5. *Nec refert, utrum post cibum vel potum assumtum dormierit, aut etiam digestus sit, quantum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter insomneitatem, vel indigestionem; ex quibus si mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad sumtionem hujus Sacramenti*. Cum hac doctrina consentit Rubrica Missalis: nam quod Alexander Tertius in cap. *Si constiterit* de Accusationibus approbaverit Sacerdotem quemdam ab Ecclesia illi commendata fuisse amotum, non ea tantum causa fuit quod nullo capto somno Missam celebrasset, sed quod nondum vinum obdormivisset, atque adhuc ebrius celebrasset, quod ex ea Pontificis epistola colligitur, quemadmodum advertit Natal. Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. cap. 5. §. 2. n. 3. & consentit Theophilus Raynaudus tom. 16. pag. 14. n. 33.

Præceptum de jejunio ante Eucharistiæ sumtionem non admittit materiæ parvitatem.

3. Naturale appellatur hujusmodi jejunium. Pasqualigus in Praxi jejunii decis. 440. in eam videtur esse opinionem propensus, ut in jejunio naturali locus esse possit parvitati materiæ, ita ut non nisi venialiter peccet, qui post mediam noctem sciens prudens pauxillulum comederit, & postero die ad Communionem suscipiendam accedat, aut Missam celebret. Mirati vehementer sumus cum Pasqualigo concordare Gibertum Consultat. Canonic. de Sacramentis, Consultat. 14. de Eucharistia. Singularem hanc sententiam plerique omnes rejiciunt, ut videre est in Collat. 16. Lucionensi q. 6. pag. 590. & seq. tom. 5. & apud Quartum ad Rubricas Missalis par. 3. tit. 9. sect. 1. dub. 1. & dub. 4. Sane Rubrica Missalis ita præscribit: *Si quis non est jejunus post mediam noctem, etiam post sumtionem solius aquæ,* vel

vel alterius potus, aut cibi per modum etiam medicinæ, & in quantacumque parva quantitate, non potest communicare, nec celebrare: & in Can. *Nihil* 7. q. 1. ita statuitur: *Nullus post cibum potumve quantumlibet minimum sumtum Missas facere præsumat* &c. *Si quis hæc temerarie præsumserit, excommunicationis sententiam sustinebit*. Præterea docet S. Thomas 3. par. q. 80. art. 8. ad quartum: *Neque post assumtionem aquæ, vel potus, vel etiam medicinæ in quantacumque parva quantitate licet hoc Sacramentum accipere. Nec refert utrum aliquid hujusmodi nutriat, aut non nutriat, aut per se, aut cum aliis*. Quænam igitur esse potest ratio, quamobrem admittatur in naturali jejunio parvitas materiæ, cum præsertim Canon etiam in casu parvitatis materiæ excommunicationis pœnam irroget, quæ pœna non nisi peccato gravi infligitur? graviter autem peccare eum, qui vel minimum cibi, vel potus sumserit post mediam noctem, & die sequenti communicet, communi sensu omnes Fideles existimant.

Qui in die Nativitatis Domini in prima Missa ablutionem sumserit imprudens, non potest reliquas Missas celebrare.

4. Exclusa ab hoc præcepto parvitate materiæ, sunt qui putant, Sacerdotem, & multo magis eum, qui animarum curam habet, posse die Nativitatis Christi Domini, si in prima Missa ablutionem imprudens sumserit, duas reliquas celebrare. Hanc qui tuentur sententiam, doctrinæ Divi Thomæ paulo ante a nobis allatæ se dicunt inniti, qui docet Sacerdotem, cui post Consecrationem in mentem veniat, se non esse jejunum, debere Missam perficere; neque silent scandalum, quod oriretur in Populo, si Sacerdos duas reliquas prætermitteret. Sed eum valde confidentem esse oportet, qui S. Thomæ doctrinam, quæ est de eo, qui Missam inceperit, ad eum extendat, qui duas vult celebrare: ac jejunii naturalis hostem jure illum existimaveris, qui affirmet, vitandi scandali causa posse Sacerdotem, sumta ablutione, jam non jejunum secundam celebrare Missam, & tertiam. Nemo enim esse potest, qui scandalum patiatur, gnarus Sacerdotem ideo reliquas duas Missas non celebrare, quod imprudens in prima Missa jejunium fregerit, ut bene monet Pontas loc. cit. cas. 3. Innocentius Tertius in cap. *Ex parte* de Celebrat. Missar. præcipit, ut Sacerdos post Communionem sumat ablutionem, nisi tamen alia sit ei Missa celebranda, quam non debet celebrare, si in prima Missa ablutionem hauserit: *Semper Sacerdos vino (manus) perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ Sacramentum; nisi eadem die aliam Missam deberet celebrare, ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.*

Falsa quorumdam interpretatio doctrinæ S. Thomæ rejicitur.

Reliquiis quæ dentibus vel gutturi inhæserint, jejunium non rumpitur.

5. Statuendum igitur, id non licere; neque quod supra dictum est, in jejunio naturali parvitati materiæ esse locum. Illud tantummodo detur, non frangi naturale jejunium, si exiguæ aliquot cibi reliquiæ dentibus vel gutturi hærentes, post mediam noctem forte deglutiantur; quia tunc non cibi, sed salivæ modum & rationem habent; vel si cui mane, dum sibi os lavat, per imprudentiam gutta aliqua aquæ in stomachum prolabatur. *Si reliquiæ cibi remanentes* (sunt verba Rubricæ Missalis) *in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi,*

Ea de re Rubricæ verba.

 sed

sed per modum salivæ. Idem dicendum si lavando os deglutiatur stilla aquæ præter intentionem.

Ea Rubrica nititur doctrinæ S. Thomæ. 6. Hæc rubrica nititur doctrinæ S. Thomæ, cujus ea sunt verba 3. par. q. 80. art. 8. *ad quartum: Reliquiæ tamen cibi remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt sumtionem hujus Sacramenti, quia non trajiciuntur per modum cibi, sed per modum salivæ. Et eadem ratio est de reliquiis aquæ vel vini, quibus os abluitur, dummodo non trajiciantur in magna quantitate, sed permixtæ salivæ, quod vitari non potest.* Et cum eo sentit S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 8. Digna sunt quæ observentur ea Rubricæ verba, *cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivæ*; eaque D. Thomæ verba etiam consideranda, *si casualiter transglutiantur*. *Alii casus afferuntur, quibus naturale jejunium non rumpitur.* Cardinalis de Lugo de Sacram. Eucharist. disput. 15. sect. 2. n. 36. docet, jejunium solvere, qui e dentibus lingua aliquid extraheret reliquiarum, nec expueret, sed voluntarie deglutiret; quæ opinio sane melius cum ea reverentia congruit, quam tantum Sacramentum postulat, & cum D. Thomæ doctrina; neque tamen desunt, qui negent hoc modo frangi naturale jejunium, ea ratione, quia id, quod deglutitur, est antecedentis cœnæ complementum, non nova comestio. Qui vero, antequam se somno dederit, aliquid sacchari sibi in os injiceret, quod paullatim liquescens in stomachum delaberetur, is profecto jejunium solveret. Vide Quartum ad Rubricas Missal. par. 3. tit. 9. sect. 1. difficultat. 2. Contra jejunium non frangeret, qui lingua aliquid degustaret, ut saporem probaret, nec deglutiret, sed statim expueret, ut docet S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 7. §. 8. *De his etiam, quæ sumuntur per modum gustationis; sicut tabernarii & coci faciunt, qui cibum & potum supra linguam ponunt ad probandum, & statim projiciunt, videtur, quod non impediat Communionem* &c. *Ex decentia tamen debet quis a talibus abstinere, qui vult communicare*. Sylvius 3. par. q. 80. art. 8. ea omnia quæ supra diximus confirmat; ac de eo, qui aliquid degustet probandi saporis gratia, hæc scribit: *Idem judicium est* (scilicet non rumpere jejunium) *de vino, vel de condimento, quod ad percipiendum saporem gustatur, & statim expuitur: quamvis enim contingat aliquid ejus permixtum salivæ cum ea deglutiri, non solvit jejunium: solvitur tamen, si ex proposito sumeretur, etiamsi is qui sumpsisset, mox evomeret, quia esset vera comestio, vel bibitio, scilicet, trajectio cibi, vel potus in stomachum propria & per se actione vitali. Si vero solum intrasset in asperam arteriam, & statim expueretur, hoc non esset deglutire, neque pertineret ad comestionem, cum ex eo non nutritio, sed potius suffocatio sequi nata sit; & propterea non solveret jejunium.*

An possit Eucharistiam sumere, qui dubius est, an sit jejunus. 7. Disputant Theologi Casuistæ, an possint Eucharistiam sumere qui sunt in dubio, num fregerint jejunium. Quidam inspiciendum docent cujusmodi illa sit dubitatio: nam si quis certo sciat, se comedisse, sed dubitet, an post mediam noctem comederit, non potest Sacramentum sumere, vel Missam celebrare: secus vero, si non dubitet de tempore, sed duntaxat num comederit. Alii ajunt in neutro casu licere Eucharistiam sumere, vel celebra-

lebrare. Contra in utroque casu nonnulli arbitrantur licere. Harum opinionum sua cuique est ratio; neque id inficiari possumus. Sed illud prætermittere nolumus, harum opinionum examini locum esse postquam sumta sit Eucharistia, non vero ubi suscipienda sit: puta, si quis Sacramentum acceperit, aut Missam celebraverit, deinde suam ipsius conscientiam explorando in eam incidat dubitationem, comederit nec ne, vel utrum comederit media nocte jam exacta; hoc casu est locum examini, quænam ex iis opinionibus vera sit. Ubi vero nec Eucharistiam sumserit, nec Missam celebraverit, sed in eo sit, ut communicet, vel celebret, si subeat dubitatio, an comederit, vel an media nox prætergressa fuerit, quando comedit, tunc in utroque casu a sumendo Sacramento, & Missa celebranda debet abstinere: ut optime rem hanc decidit Patavinus Clerus in Resolutionibus anni 1708. de Sacram. Euchar. quæst. 2. num. 13.

An ut ministretur moribundo Viaticum, possit Sacerdos celebrare qui sciat, se non esse jejunum.

8. Sed quid dicendum de Sacerdote, qui conscius se non esse jejunum, ad Missam accersitur celebrandam, ut infirmo Viaticum possit ministrari? Eine licebit Missam celebrare? Quæstioni propositæ fidenter respondendum negando: neque enim infirmus præcepto urgetur ad Eucharistiam suscipiendam, quando illi Eucharistiæ copia desit. Deesse autem illi Sacramenti copiam in hoc casu omnino possumus dicere, quo eam non potest cum debita Sacramento reverentia suscipere, & juxta Ritum Ecclesiæ. Quod si quis objiciat posse Sacerdotem gravis peccati reum sine prævia Confessione Missam celebrare, solo elicito contritionis actu, ut possit infirmo præberi Viaticum; respondemus præcepto se expiandi per Sacramentalem Confessionem tunc Sacerdotem obligari, cum ei copia sit Confessarii, & itidem præcepto percipiendi Eucharistiam teneri infirmum, cum eam potest suscipere eo modo, quo decet; præceptum vero jejunii indiscriminatim obligat Sacerdotem, nisi si Pontifex eum dispensaverit ob gravissimam causam vitandi scandalum, quod jure naturæ vitandum sit, ut post Biel, Navarrum, Paludanum, & Victoriam ostendit Sylvius 3. par. q. 80. art. 8. & cum eo consentit Cabassutius Jur. Canon. lib. 3. cap. 5. n. 11.

CAPUT XIII.

De reliquis, quæ servare oportet, ut licite Missa celebretur.

Reliqua ad licitam Missæ celebrationem.

1. SAcerdos, ut licite possit Sacrificium facere, non solum debet esse in gratia & jejunus, sed etiam ab omni censura liber & irregularitate ex defectu, seu delicto: oportet etiam, ut, si Latinus sit, in azymo consecret: Ritum enim tenetur observare Ecclesiæ suæ juxta doctrinam D. Thomæ 3. par. qu. 74. art. 4. idque etiam eruitur ex Decretali Honorii III. in cap. *Litteras* de celebrat. Missarum. Cum enim Pontifex casum Brixiensis cujusdam Presbyteri examinasset, qui, cum nec Hostiæ, neque Calicis haberet copiam, consecraverat in fermentato, & ligneum poculum

in

in Missa adhibuerat, hanc adversus illum tulit sententiam: ***Cum igitur vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccasse probetur, mandamus, quatenus Officio & beneficio perpetuo ipsum prives.*** Præterea ad licite celebrandum, Sacerdos habeat oportet sacras vestes, Amictum, Albam, Cingulum, Manipulum, Stolam, Planetam, & Calicem insuper cum Patena, & Missale; oportet item eum celebrare in Ecclesia, vel in Oratorio ab Ordinario approbato, nisi forte in iis versetur casibus, in quibus diximus supra licere Missam celebrare etiam extra Ecclesiam, vel Oratorium. Necesse est etiam, ut Altare consecratum sit, aut saltem in eo sit Petra sacra, neque ornamenta absint Altaris, Lintea, Crux, Candelæ, & Missam celebret intra præscriptum tempus, hoc est ab aurora usque ad meridiem, juxta ea quæ superius docuimus. Opus est etiam Ministro, nisi forte in iis versetur circumstantiis, in quibus diximus posse etiam sine Ministro celebrari: & si exterus Sacerdos sit, non celebret nisi facta sibi potestate ab Ordinario, in cujus Diœcesi vult celebrare; ac denique observet ea omnia, quæ in Rubricis Missalis præscribuntur. Quæstio est inter Auctores, mortaliterne, an venialiter peccaret, qui in Altari, unde Crux abesset, Missam celebraret. Aversa de Sacrificio Missæ qu. 11. sect. 3. putat, illum graviter peccare. Sed communis opinio est, non nisi venialem culpam illum committere, ut videre est apud Meratum tom. 1. pag. 297.

2. Has conditiones omnes requiri, ut Sacerdos licite celebret, docent Cardinalis Lauræa dispur. 24. de Sacram. Euchar. art. 2. Tamburinus in toto lib. 1. de Sacrific. Missæ, Clericatus dec. 37. qu. 2. sub eodem tit. de Sacrificio Missæ: & in Sacerdotali Romano hæc leguntur: *Sciendum est, quod secundum S. Thomam, & Albertum, & alios Theologos, si omittatur aliquid de his, quæ ad Ritum celebrationis pertinent, quilibet dimittens aliquid tale, puta tempus debitum, Altare tribus mappis coopertum, vestes, & hujusmodi, graviter peccat: nihilominus consecrat, si sit ordinatus, & adsit ejus intentio, & debita materia, & debita forma, sed gravissime peccat, si scienter hoc faciat &c. Etiam sine lumine non debet aliquis celebrare.*

Sacerdos illicite, sed valide consecraret panem & vinum mensæ apposita sine vestibus sacris &c.

Quærit P. Orsi, quem supra laudavimus, differt. *De Invocat. Spiritus Sancti in Liturgiis Græcorum & Orientalium* pag. 184. num. 6. an valide consecraret Sacerdos, qui super panem & vinum communi mensæ apposita Consecrationis verba pronunciaret nullis indutus sacris vestibus, nullis cæremoniis, nullis precationibus adhibitis, serio tamen agens cum intentione faciendi quod facit Ecclesia. De illicita Consecratione nulla esse potest controversia: tota difficultas eo redit, an valide consecret. Combefisius, le Quien, & Toutèe statuunt, Consecrationem esse invalidam, eorum opinionem sequuti, qui non Christi tantum verbis, sed Ecclesiæ etiam precationibus panem, & vinum existimant consecrari. Quam sententiam cum idem P. Orsi, ut superius innuimus, everterit, & ipsi cum eo sentiamus, Consecrationis formam in Christi verbis consistere; idcirco statuimus cum eo, ejusmodi Consecrationem illicitam quidem fore, sed validam.

3. Nos

Quomodo recitanda sit Missa.

3. Nos porro etiam Edicto nostro 34. fuse de decentia disseruimus & devotione, qua celebranda est Missa, de temporis spatio, quod in Sacrificio consumi oportet, de licentia Ordinarii, ubi Sacerdotes celebrant, & testimonialibus sui Episcopi; quæ duo si absint, non est illis permittendum ad Altare accedere. Huc itaque illud tantummodo addimus, quod Sacerdos eas preces, quę dicuntur elata voce, debet recitare *distincte & apposite*, *non admodum festinanter, ut advertere possit, quæ legit; nec nimis morose, ne audientes tœdio afficiat; neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios, qui fortasse in eadem Ecclesia tum temporis celebrant; neque tam submissa, ut a circumstantibus audiri non possit; sed mediocri & gravi, quæ devotionem moveat, & audientibus ita sit accommodata, ut quæ leguntur intelligant; ac Secretas ita debet exprimere, ut & ipsemet se audiat, & a circumstantibus non audiatur:* Sunt verba Rubricæ. Qui legerit cap. 12. par. 2. de studiis Monasticis Mabillonii, is intelliget, quam graviter peccent Sacerdotes, qui preces Missæ aliter recitent. De obligatione observandi Rubricas Missalis fuse scripsit Quartus in Quæstionibus proœmialibus, ubi ostendit vehementer eos falli, qui Rubricas putant esse meras Instructiones & Consilia: diserte enim S. Pius V. in Bulla in principio Missalis posita ait: *Mandantes & districte omnibus & singulis præcipientes in virtute sanctæ obedientiæ, ut Missam juxta Ritum, modum & normam quæ per Missale hoc a nobis nunc traditur, decantent, ac legant, neque in Missæ celebratione alias cæremonias vel preces, quam quæ hoc Missali continentur, addere, vel recitare præsumant.* Et ipsa communis omnium sententia docet, Rubricas esse leges præceptivas, quæ obligant sub mortali *ex genere suo*, ut loquuntur Theologi: ita tamen ut immunis sit a mortali, qui eas non servet per invincibilem omnimodam imprudentiam, & aliquando etiam propter parvitatem materiæ; ut videre est apud Quartum. Consonant Suarez tom. 3. in 3. par. disp. 83. sect. 3. & Aversa de Sacrificio quæst. 11. sect. 12. In Rubrica sub titulo *De Ritu servando in Celebratione Missæ* cap. 1. præscribitur, ne Sacerdos Missam prius celebret, quam *saltem Matutino cum Laudibus absoluto*; & in Rubrica de *Defectibus in Celebratione Missar. occurrentib.* inter defectus qui occurrunt recensetur ille: *Si Celebrans saltem Matutinum cum Laudibus non dixerit*; & in Sacerdotali Romano cap. 80. *Missa privata saltem post Matutinum quacumque hora ab aurora usque ad meridiem dici potest.*

An peccet qui celebrat, non dicto prius Matutino cum Laudibus.

4. Super his Rubricis oritur controversia, utrum qui, quod in iis præscribitur, non servaverit, peccet mortaliter; an vero venialiter: alii in alias abiere sententias, sive quia nonnulli falsum illud sequuntur principium, Rubricas meras instructiones esse & consilia, sive quia alii, etsi eam sequuntur sententiam, Rubricas habere vim legum, ut transgressio *ex genere suo* sit peccatum mortale, tamen partim materiam gravem celebrare Missam non dicto Matutino & Laudibus, partim levem esse arbitrantur. Prima igitur opinio est eorum, qui putant Sacerdotem celebrando Missam ante-

tequam Matutinum & Laudes recitet, peccare mortaliter; hanc tuetur opinionem S. Antoninus 3. par. tit. 13. cap. 6. *Missa non debet dici ab eo, qui non dixit Matutinum, licet possit audiri, alias dicendo esset peccatum mortale, quia contra consuetudinem generalem Ecclesiæ.* Favet huic sententiæ Innocentii IV. responsio in causa, quam ad eum retulit Otho Cardinalis Episcopus Tusculanus inter Archiepiscopum Nicosiæ cum suis Suffraganeis Latinis Episcopis ex una parte, & Episcopos Græcos Regni Cypri ex altera: *Sacerdotes autem dicant Horas Canonicas more suo; sed Missam celebrare, priusquam Officium matutinale compleverint, non præsumant.* Altera est eorum opinio, qui nullum hic neque mortale neque veniale peccatum deprehendunt. Tertia est eorum, qui non nisi veniale peccatum committi putant. Clericatus decis. 50. de Sacrificio Missæ primam sequitur opinionem, & quinque ac quinquaginta Auctores affert, qui graviter peccare eum existimant, qui perpetuo & quasi ex habituali consuetudine semper Missam celebret, quin umquam Matutinum & Laudes recitaverit. Si sermo sit de Missa Conventuali, videtur peccatum esse mortale eam ante Matutinum & Laudes celebraret; id enim est contra generalem Ecclesiæ consuetudinem. In Missis vero privatis, si qua sit legitima causa, puta si Princeps aut Prælatus Missam expeteret, videri posset a peccato etiam veniali immunis, qui eam celebraret, non recitato Matutino & Laudibus. Si vero absit causa, perdifficile videtur, ne veniali quidem peccato non esse locum, ut observat Meratus ad Gavantum tom. 1. par. 2. pag. 799. Quod si quis nulla causa urgente, perpetuo id faceret, ut videretur quasi statuisse animo, nunquam celebrare, dicto Matutino & Laudibus, tum cum illis quinque & quinquaginta Auctoribus, quos sententiæ suæ suffragatores affert Clericatus, & ex rationibus ab ipso adductis concludi posset, hujusmodi Sacerdotem peccare mortaliter. Natalis Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib. 2. de Sacram. Euchar. cap. 8. art. 4. S. Antonini sequitur sententiam, sed declarat, se non reprobare contrariam: profitetur etiam, se nullius peccati reum credere, qui gravibus & necessariis charitatis officiis impeditus, puta administratione Sacramentorum, antequam Matutinum & Laudes Missam celebraret. Grancolas in veter. Sacramentar. Ecclesiæ par. 1. pag. 739. Concilia profert aliquot Provincialia, quæ excommunicationis pœna sancita vetant, ne quis Sacerdos, non recitatis Matutino & Laudibus, Missam celebret. Ea vero sanctione non nisi ille tenetur, qui Synodis illis est subjectus; neque ea potest illud everti quod superius generatim statuimus, & ad singulares circumstantias accommodavimus.

CA-

CAPUT XIV.

De defectibus quibusdam, qui interdum occurrunt in celebratione Missæ, & remediis quæ adhiberi debent: ac primo de casibus, quibus Missa intermittitur.

1. DIvus Thomas 3. par. q. 83. art. 6. proponit examinandum: *Utrum possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem hujus Sacramenti occurrentibus, statuta Ecclesiæ observando;* & respondet affirmando, indicans quibus modis occurri iis defectibus possit juxta ea, quæ statuit Ecclesia. Nos S. Doctoris vestigia libenter sectabimur; & quædam alia afferemus, quæ in Rubricis Missalis, & apud moralis Theologiæ Scriptores reperimus.

Sanari sufficienter possunt defectus qui occurrunt in Missa. D. Thomæ doctrina.

2. Nemini licet cœpta Missa ab Altari recedere, & alii Sacerdoti committere Missam absolvendam. Apertissime id vetat canon *Nullus Episcopus*, de Consecrat. dist. 1. ubi hæc habentur: *Cum vero ingressus fuerit Episcopus aut Presbyter ad Missarum solemnia celebranda, nisi passio aliqua intervenerit, nullo modo audeat data oratione recedere, ut ab alio Episcopo vel Presbytero Missarum solemnia suppleantur; sed qui initium ponit, suppleat usque ad finem; quia scriptum est: Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Et can. *Nihil*, 7. q. 1. *Nullus Sacerdos cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere.* Priore canone pœna suspensionis imponitur: *Si quis vero præsumpserit præter quod posuimus, agere, a sacro Corpore & Sanguine Domini nostri Jesu Christi sit suspensus.* Posteriore pœna Excommunicationis: *Si quis hæc temerare præsumserit, excommunicationis pœnam sustinebit.* Utrum autem impositæ sint hujusmodi pœnæ *ipso jure*, an latam esse sententiam oporteat, ut quis in eas incurrat; & utrum iis pœnis sit locus, quando Sacerdos recedit ab Altari post Consecrationem, an vero etiam si recedat ante Consecrationem, Doctores disputant. Sac. Congregatio semel atque iterum respondit, eas pœnas non esse impositas *ipso jure*; nec locum iis esse, si Sacerdos ante Consecrationem ab Altari sine legitima causa recesserit, ut si recesserit ex impatientia, quod sæpe contigit, ut videre est in resolutione Sac. Congregationis die 16. Decembris 1719. lib. 69. Decretorum pag. 604. in causa Placentina, & in Juvenacensi die 3. Decembris 1735.

Qui captam Missam ante Consecrationem dimittit, puniendus ab Episcopo; qui post Consecrationem, incidit in excommunicationem, non tamen ipso jure.

S. Congregationis Concilii resolutiones.

3. Contigit aliquando, & rursus contingere potest, ut Sacerdos, dum Missam celebrat, vel nec opinata morte concidat, vel repentino morbo perculsus animo deficiat, & impediatur quominus Sacrificium possit perficere: quæritur, quid facto opus sit in ejusmodi casibus. D. Thomas loco cit. ait, si hoc ante Consecrationem contingat, non oportere Missam ab alio continuari; si vero facta sit Consecratio Corporis tantum, aut Corpo-

Si quis ob deliquium, vel ob mortem Missam abrumpat, continuanda Missa per alium, si facta fuerit Consecratio, ex D. Thoma.

ris & Sanguinis, perficiendam esse Missam ab alio; neque relinquendum esse Sacrificium imperfectum.

Sacerdoti qui continuat, quid præscribat Rubrica.

4. Consonat Rubrica Missalis, quæ ad uberiorem addit explicationem, debere Sacerdotem Missam supplere initio inde sumto, ubi primus Sacerdos desierit; ac si Sacerdos infirmus adhuc vivat, & Communionis sit capax, nec alia adsit Hostia consecrata, debere eum, qui Missam supplet, Hostiam dividere, cujus alteram partem sibi sumat, alteram infirmo tribuat. Doctrina S. Thomæ, & Rubricæ præscriptum innititur can. *Nihil*, 7. q. 1. ubi hæc habentur: *Censuimus ergo convenire, ut cum a Sacerdotibus Missarum tempore sancta Mysteria consecrantur, si ægritudinis acciderit quilibet eventus, quo cœptum nequeat Consecrationis expleri Mysterium, sit liberum Episcopo, vel Presbytero alteri Consecrationem exequi officii cœpti. Non enim aliud ad supplementum initiatis Mysteriis competit, quam aut incipientis, aut subsequentis completa benedictio Sacerdotis; quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur.*

Expenditur Canon Nihil 7. q. 1.

5. Verba textus non videntur obligationem Missæ perficiendæ inducere; qui tamen ea bene expendat, & rationem consideret, perspiciet, præceptum imponi Missæ perficiendæ sub gravi peccato. Ait quidem textus *liberum*; sed ea vox non significat posse, vel non posse, sed potestatem supplendi & perficiendi, etiamsi non una sed personæ duæ sint, quæ actum faciant & perficiant; cum omnes simus unum in Christo propter Fidei unitatem, ut ait textus: *Cum etiam simus omnes unum in Christo, nihil contrarium diversitas personarum format, ubi efficaciam prosperitatis unitas Fidei repræsentat.* Quilibet vero virtute Religionis & zelo divini honoris tenetur quidvis facere, ne gravis adversus Dei honorem & Sacrificium inferatur injuria; magna autem esset irreverentia, si Sacrificium in sua substantia cœptum non perficeretur: quæ sane ratio satis persuadet, gravem & præcisam esse obligationem, ut compleatur Missa, quam qui incœperit, is unam aut utramque speciem consecraverit. Textus Canonici interpretationem dedit Suarez 3. par. tom. 3. q. 83. art. 6. disput. 85. sect. 1. in fine. Ea autem ratio, quam modo innuimus, communis est omnium Casuistarum, ut videre est apud Quartum ad Rubricas Missalis par. 3. tit. 10. sect. 1. n. 1.

Missa morte vel deliquio celebrantis interrupta omnino perficienda.

Quis ille sit, qui teneatur Missam perficere. Primum Sacerdos, qui adest, deinde is qui abest, nec impeditus est; postea etiam impeditus.

6. Cum igitur cœptum Sacrificium supplere & perficere oporteat; examinandum, quis ille tandem sit, cui ejusmodi onus perficiendi incumbat. Certe onus ejusmodi est Sacerdotum; ita ut si Sacerdos reperiri non posset, & adest Laicus, quantumvis paratus & bene dispositus ad suscipiendam Eucharistiam, non posset sumere Hostiam consecratam, multoque minus Sanguinem. nam eo casu Hostia & Calix in Tabernaculo essent condenda, ut bene ostendit Sotus in 4. sentent. dist. 14. q. 1. art. 6. §. *Circa hoc notandum*. Ex Sacerdotibus vero primum illi hoc onus incumbit, qui adest; deinde ei qui abest: primum ei, qui nullo, deinde ei qui aliquo detinetur impedimento; ut fuse disserit Pasqualigus de Sacrificio novæ legis qu. 331. & sequen.

7. In-

An censeatur impeditus, qui non est jejunus.

7. Inter impeditos numerandus Sacerdos, jejunus qui non si: sed tenetur Sacrificium perficere, si nullus alius existat, qui suppleat; quemadmodum ipsa Rubrica Missalis præscribit: *Missa per alium Sacerdotem expleatur ab eo loco, ubi ille desiit, & in casu necessitatis etiam per non jejunum.* nam major vis est præcepti sive Divini sive naturalis, quo jubentur Sacerdotes servare integritatem Sacrificii, quam præcepti Ecclesiastici de jejunio, ut etiam statuit Concilium Toletanum VII. can. 2. & bene observavit Vuitasse par. 2. de Sacram. Eucharist. q. 9. art. 1. quæsito 5. Canon II. Concilii Toletani VII. refertur a Gratiano in can. *Nihil*, 7. qu. 1. quem textum simul, & id quod ipsa præcipit Rubrica, cum expendisset Sylvius 3. par. q. 80. art. 8. hæc scribit: *Si Sacerdos subita ægritudine correptus non potest inchoatam Missam perficere, nec reperitur alius jejunus, non jejunus potest illud absolvere & communicare, si vel una species erat per alterum consecrata.*

De eo disputatur, qui impeditus sit, quod non sit in gratia.

8. Inter impeditos censendus est etiam Sacerdos, qui non est in gratia. Ac de eo duo sunt quæ quæruntur: primum, an teneatur Confessarium quærere, cui peccata confiteatur; & siquidem eum non repererit, debeat contritionis actum elicere, ut possit Missam perficere: alterum, utrum si Confessarium non reperiat, atque actum contritionis elicere frustra connitatur, possit tamen Missam supplere. Sotus, qui putat, nullam esse obligationem Missæ continuandæ, ait, nullum Sacerdotem, qui peccato gravi alligatur, urgeri præcepto vel sese expiandi per Sacramentalem Confessionem, vel actum Contritionis eliciendi, non quod ei ad Altare liceat accedere, & Missam perficere, qui sese peccatis expiaverit, sed quia nullo tenetur præcepto Missæ continuandæ. Nos vero, qui censemus omnino perficiendam esse Missam, contrariæ opinioni subscribimus, quæ statuit, Sacerdotem, qui peccato mortali implicitum animum gerat, teneri Confessarium quærere, & si non reperiat, contritionis actum elicere, ut Missam suppleat; ut videre est apud Pasqualigum de Sacrificio Missæ q. 332. Idem Pasqualigus eadem quæstione ulterius progreditur, ac propugnat, debere Missam continuare etiam illum Sacerdotem, qui gravi peccato commaculatum habeat animum, & cum sibi Confessarii copia non sit, frustra studuit contritionis actum elicere: non enim voluntariam inhabilitatem ejus esse, sed involuntariam. Nos vero sententiæ P. Soti subscribimus, qui loco citato scribere non dubitavit: *Faciamus non adesse nisi Sacerdotem concubinarium, qui existit in peccato mortali, qui procul dubio si in peccato Sacramentum sumeret, mortaliter peccaret. Quare nullatenus tenetur in peccato sumere, quia ad peccandum nemo obligatur.* Itaque, nisi quis alius reperiatur Sacerdos, qui ante meridiem possit Missam perficere, putamus posse Hostiam & Calicem condi in Tabernaculo, ut postero die Sacerdos, qui Missam celebret, ea sumat ante ablutionem.

Non est supplenda Missa prætermissa a Sacerdo-

9. Rubrica etiam ita præscribit: *Si Sacerdos ante Consecrationem graviter infirmetur, vel in syncopen inciderit, aut moriatur, prætermittitur Missa.*

te ante perfe-ctam Conse-crationem Hostiæ.

Ex quibus verbis illud eruitur, quod si Sacerdos aut morbo corripitur, aut moritur, etiamsi Canonem incœperit, Missa prætermittenda est, nec ab alio Sacerdote supplenda. non enim perfici debet Missa, nisi quando Sacrificium substantialiter incœptum sit: præsertim quia in Rubrica sequuntur illa: *Si autem semiprolata forma Corporis obiit Sacerdos, quia non est facta Consecratio, non est necesse, ut Missa per alium suppleatur.* Non enim prima verba formæ prolata satis sunt, ut sacrificium dici possit substantialiter incœptum, ut bene super hac re disputat Pasqualigus q. 324. Quod si Sacerdos obierit post consecrationem Corporis, antequam integram protulerit formam consecrationis Sanguinis, Rubrica præcipit, ut alius Sacerdos Missam perficiat, vel super eumdem Calicem proferens integram formam, sumto initio ab illis verbis, *Simili modo postquam cænatum est;* vel proferens integram formam super alium Calicem iis quæ opus sunt instructum; dein sumat Hostiam, quam primus Sacerdos consecraverit, & Sanguinem quem ipsemet confecerit, subindeque semiconsecratum Calicem bibat, quem Sacerdos morbo correptus semiconsecratum reliquit. *Si vero obierit semiprolata forma Sanguinis, tunc alter prosequatur Missam, & super eumdem Calicem repetat integram formam ab eo loco:* Simili modo postquam cœnatum est; *vel posset super alium Calicem præparatum integram formam proferre, & Hostiam primi Sacerdotis, & Sanguinem a se consecratum sumere, ac deinde Calicem relictum semiconsecratum.*

Quid si Hostia tantum consecrata fuerit?

Non est opus ex D. Thoma consecratam Hostiam seponere, & rursus aliam hostiam deinde Calicem consecrare, ut volebat Innocentius III.

10. Quibus verbis e medio tollitur controversia a quibusdam excitata, qui contendebant, oportere, Sacerdotem, qui supplet, non solum vinum, sed etiam Hostiam consecrare, si Sacerdos, qui Missam incepit, obeat post consecrationem panis, & post non integre prolatam formam consecrationis vini. D. Thomas in 4. sent. dist. 8. q. 2. art. 4. in eam videtur opinionem esse propensus, quæ statuit, in eo casu Sacerdotem debere vinum consecrare, deinde Hostiam jam ab illo primo Sacerdote consecratam sumere & vinum quod ipse consecrarit. Sed tamen nihil detrahit S. Doctor de probabilitate contrariæ sententiæ, in obsequium fortasse Innocenti III. qui lib. 4. de Mysteriis Missæ cap. 22. dubium existimavit, validane, an non esset Consecratio unius speciei sine Consecratione alterius. Angelici Doctoris verba hæc sunt: *Si Sacerdos impeditur, ut cœptum Missarum officium explere non possit, alius Sacerdos debet explere, quod ille inchoavit &c. Nec aliquid per hoc derogatur unitati Sacramenti, quia omnes unum sumus in Christo propter Fidei unitatem. Secundum tamen Innocentium consultius est, ut illa Hostia jam consecrata seorsum posita, super aliam deinceps totum officium iteretur.* Et cum D. Thoma consentiunt tum Rubrica, tum communiter Doctores omnes, Suarez in 3. par. tom. 3. quæst. 83. art. 6. disp. 85. §. *Tertia Regula;* Franciscus de Lugo lib. 5. de Sacramentis cap. 10. q. 3. n. 48. Quartus ad Rubricas Missalis par. 3. tit. 10. num. 3. sect. 1. dub. 3. §. *Colligitur Secundo;* Pasqualigus de Sacrificio novæ Legis quæst. 324. §. *Secundo colligitur;* & sane ratio est optima. Nam ubi agitur de supple-

plemento, nihil aliud opus est supplere, quam quod defuerit in Sacrificio.

In eamdem sententiam D. Thomæ abiit Clerus Patavinus.

11. Res hæc discussa etiam fuit in conventu Cleri Patavini anno 1708. præsertim in eo, qui habitus est mense Julio ejusdem anni, cum secundus examinaretur casus. In eam porro abiit sententiam, quam supra amplexi sumus, scilicet oportere solum Calicem consecrare, si forte Sacerdos, qui celebrabat, post consecrationem panis repentino morbo perculsus est, nec rursus aliam ab eo, qui supplet, hostiam esse consecrandam. Addit autem ibidem, quod cum præscribat Rubrica, *Missam explendam esse ab eo loco, ubi prior Sacerdos desiit*, nisi certum & exploratum habeatur Hostiam esse consecratam, non satis est proferre formam consecrationis, sed incipiendum ab iis verbis, *Qui pridie quam pateretur*; tametsi negari non possit consultius esse ab initio Canonis incipere. In consecratione autem Calicis si Sacerdos e vita sublatus fuerit antequam integram formam protulerit, monet incipiendum esse ab illo loco, *Simili modo*, quemadmodum etiam jubet Rubrica. Si denique constet, utramque speciem fuisse consecratam, sed incertum quanam in parte Missæ Sacerdos morbo fuerit correptus, debere eum ait, qui supplet, incipere ab iis verbis: *Unde & memores Domine*.

Alii casus præter mortem aut deliquium Celebrantis, quibus Missa intermittitur.

12. Præter casum mortis aut inopinati morbi, ex quo qui celebrat Missam perficere non potest, alii etiam afferuntur in Rubricis, alii ab Auctoribus, in quibus cœpta Missa vel imperfecta relinquitur, vel intermittitur. In Rubricis casus proponitur templi, quod vel violatur, vel polluitur, dum Sacerdos celebrat Missam. Alius etiam casus proponitur, cum Sacerdoti celebranti nunciatur prope esse hostes, a quibus immineat Sacerdoti cædis periculum, vel alluvionem, vel templi, seu Oratorii ruinam imminere. Jubent Rubricæ, si templum violetur, vel polluatur ante Canonem, Missam intermitti; si vero post Canonem, perfici: in casu vero vel hostium irruentium, vel imminentis alluvionis, vel ruinæ, ajunt relinquendam esse Missam, nisi facta sit consecratio; post consecrationem vero Sacerdotem debere, ceteris omissis, Corpus & Sanguinem sumere. Videantur Suarez in 3. par. tom. 3. q. 83. art. 6. disput. 85. sect. 1. §. *Quarto accidere potest*, Sylvius in 3. par. D. Thomæ q. 83. art. 6. quæsito 2. Cardinalis Toletus Instruct. Sacerdot. lib. 2. cap. 9. n. 9. Quartus ad Rubricas Missal. par. 2. Tit. 3. sect. 2. dub. 6. Pontas in Dictionar. Cas. Consc. verbo *Missa* casu 23. Collat. Lucionen. 16. qu. 3. tom. 5. Qui Auctores nihil amplius afferunt, quam quod præscribit Rubrica; monent tamen Sacerdotem, si non possit sumere Sacramentum, ut secum illud tectum asportet clanculum, qui casus sane videtur commentitius. minus enim opus est temporis absumendo Sacramento, ceteris omnibus vel precibus vel cæremoniis omissis, quam contegendo, & ea, qua æquum est, decentia asportando.

Casus violatæ Ecclesiæ, imminentis ruinæ, alluvionis, hostium jamjam ingruentium.

Quid si consecrata hostia, nondum tamen calice, supervenias Sacerdoti mortis

13. Ille vero casus non est profecto commentitius, si Sacerdoti, qui consecravit Hostiam, tempus non suppetat Sanguinis consecrandi; ac quæri potest, an ille, nisi periculo prematur vel ingruentium hostium, vel imminentis ruinæ, debeat consecratam Hostiam sumere, & abire; an vero te-

nea-

periculum ex casibus supra expositis?

neatur consecrare etiam Sanguinem, eumque sumere, ne Sacrificium imperfectum remaneat. Durum videtur Quarto, Sacerdotem in ejusmodi occasione teneri etiam Calicem consecrare. neque enim Sacerdos voluit imperfectum facere sacrificium, quod quidem esset intrinsecus & per se malum, sed principio quidem in animo habuit Sacrificium perficere, quamvis gravi & inopinato impedimento detentus non potuerit complere. Cum eo consentit Cardinalis Toletus loco citato; qui tamen monet, Sacerdotem teneri Missam continuare etiam vitæ periculum subeundo, sive consecraverit, sive non consecraverit, si quis Christianæ Religionis hostis in ejus contemtum mortem Sacerdoti minitaretur, nisi Missam relinqueret. Suarez in 3. par. D. Thomæ tom. 3. q. 74. art. 2. disput. 43. sect. 4. §. *Dico ergo primo*, diserte ait, Sacerdotem, qui hostiam consecraverit, nec ipsi tempus suppetat vini consecrandi, posse, sese ut subripiat a periculo mortis, Hostiam sumere; dummodo tamen nullum scandalum oriturum sit, nec Religio in contemtum cadat. in his enim circumstantiis vult Sacerdotem teneri Missam continuare, & Sanguinem consecrare, non modo ex præcepto integritatis sacrificii, sed etiam ex obligatione profitendæ Fidei, & vitandi scandali. Abbas Uspergensis narrat, scelestum hominem Cincium Præfectum Romæ nocte Nativitatis Christi Domini Basilicam Liberianam ingressum, ut erat Henrici Regis fautor, S. Pontificem Gregorium VII. Missam cum Clero celebrantem in capite percussisse; attamen magnum illum Pontificem, licet ita male multatum, ab Altari non recessisse, nisi, quam incœperat, Missa peracta: *Prius tamen Missa ad Altare percantata, quam prius incœperat, sed nondum finierat*. Quod tamen aliter narrat Paulus Berniedrensis cap. 49. & seq. qui refert, non potuisse S. Pontificem Missam explere, vi a satellitibus ab Altari abreptum: *Percussum graviter in fronte graviterque vulneratum, de Missa nondum finita violentis manibus abstraxerunt*.

Quid si templum, dum celebratur Missa, ingrediatur excommunicatus?

14. Si quis superveniat excommunicatus, non qui toleretur, sed qui jam talis declaratus sit, vel notorius Clerici percussor, cum coram eo Missa celebrari non possit, quod diserte prohibetur in Can. *Is qui* de sent. Excommunicat. in 6. & Missa jam incœpta sit, admonendus excommunicatus, ut Ecclesia abeat; ac si fieri potest, etiam pellendus, quod expresse jubet Clement. II. de Sentent. Excommunicat. & si quidem ejici non possit, aut nondum perventum est ad Canonem, seu, ut quidam volunt, ad consecrationem, tunc relinquenda est Missa; aut eo perventum est, & continuanda est Missa, ut docet Sotus in 4. Sentent. dist. 22. q. 1. art. 4. *Hic autem interroget quis forte, quid, si, dum Sacerdos celebrat, hujusmodi excommunicatus ingrederetur Ecclesiam, faciendum esset? Respondetur, cessandum esse, quousque exeat: quod si exire noluerit, expellatur, sine scandalo tamen & percussione; si tamen id fieri non potuerit, & Canon non fuerit incœptus, cessandum omnino. Immo forsan, ut Innocentius insinuat in cap. Nuper, nisi Consecratio incœpta fuerit, cessandum est, quia illic incipit Sacrificium. Facta autem Consecratione, necesse est usque ad sumtionem procedere; quia strictius præceptum*

est

est integritatis Sacramenti, *quam Excommunicatos excludendi*. Facta autem Communione, reliquum Missæ, si excommunicatus non abierit, continuandum est in Sacristia, aut in alio decenti loco, ut communiter docent Auctores, & quemadmodum videre est apud Suarez de Censuris disput. 2. sect. 1. num. 16.

De quibusdam Missæ interruptionibus, quæ fiunt, & fieri debent.

15. Quædam etiam laudabiliter fiunt, & fieri debent incœptæ Missæ interruptiones, ut cum lecto Euangelio fit Concio, vel cum inter Missarum solemnia quædam populo edicenda sunt ex præscripto Canonum. Sylvius 3. par. quæst. 83. art. 6. quæsit. 3. ait, posse Missam intermitti, si occasio ferat, moriturus ut infans baptizetur: *Ex causa etiam legitima potest Missa interrumpi, seu discontinuari notabiliter, velut ad baptizandum infantem moribundum*. Casum etiam addit, cum quis sine confessione esset moriturus: *Vel ad excipiendam Confessionem infirmi: quorum ille alioquin sine Baptismo, iste sine Sacramento Pœnitentiæ esset moriturus*: & cum Extrema unctio opus esset infirmo, cui nullum aliud Sacramentum administrari posset: *Idem judicium est, si extrema unctio foret administranda infirmo, qui aliud Sacramentum non potest recipere*; idemque iterat in Resolutionibus verbo *Missæ interruptio*: quæ omnia ceteri omnes admittunt, ut videre est in citatis Collationibus Lucionensibus. De ejusmodi casibus practice tractat Quartus ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 3. sect. 3. cap. 3. qui, si gravis urgeat necessitas administrandi ea Sacramenta, docet Missam sive ante, sive post Consecrationem posse interrumpi; & si quidem facta sit Consecratio, debere Sacerdotem diligentissime curare, ut Sacramentum custodiatur, nisi forte consultum melius existimaverit illud in Tabernaculo occludere; & postquam redierit, Missam inde, ubi eam intermiserat, repetere.

An qui pervenerit ad Offertorium, possit ab initio Missam repetere, populi gratia, vel Prælati, qui Missam non audierit, nec ab alio audire possit.

16. Disputant nonnulli, an Sacerdos qui pervenerit ad Offertorium, possit incœptam Missam rursus ab initio repetere, si aliter Missa careret vel populus, vel Princeps, aut Prælatus aliquis dignitate præstans, nec alia esset Missa, quam quæ incœpta est. Azorius Instit. moral. tom. 1. lib. 10. cap. 32. quæst. 3. putat, intermitti posse Missam, & a principio repeti, id si vir primarius postulet. Negant alii, propterea quod existimant, id præseferre irreverentiam quamdam erga sacrificium: proinde optime observat Pontas loc. cit. cas. 24. si primam opinionem sequi placeat, superveniente Cardinali, aut Episcopo, aut Principe Civitatis, seu Oppidi, ubi celebratur Missa, ad nullam aliam quamlibet personam id esse trahendum. graves enim hinc orirentur & in personis & in Ecclesiis turbæ & scandala. Natal. Alexander Theolog. Dogmat. & Moral. lib. 2. de Sacramen. Euchar. cap. 7. art. 4. omnia quæ hactenus attulimus de intermittenda Missa admittit capita; deinde proponit, *An Missa possit interrumpi, si Episcopus, aut eo major, vel Princeps aliquis adveniat, qui Missam die Festo audire non poterunt, nisi Sacerdos qui eam incœpit, & Euangelium forte, ac Symbolum recitavit, illam ab Introitu incipiat*; & respondet negando: *quia*

Ordo

Ordo Sacrificii potior esse debet, quam hominum quavis dignitate conspicuorum commoda, tum quia via pateret abusui; & provocat ad Mediolanense Concilium, ubi vetitum est, *neve ob eamdem causam* (quæ ea est, quam supra innuerat Natalis Alexander) *Missa incboata* (Sacerdotes) *subsistant, aut ejus initium repetant*.

CAPUT XV.

De Defectibus qui possunt occurrere vel in pane, vel in vino vel in forma consecrationis.

De defectibus qui in Missa occurrunt, eorumque remediis.

I. JAm vero de defectibus dicendum, qui in Missa celebranda possunt occurrere, ac de remediis, quæ occasio postulat ut adhibeantur. Itaque defectus possunt occurrere vel in pane tantum, qui consecrandus est; vel in vino dumtaxat, quod itidem consecrari debet, vel in utroque simul vel in aqua quæ vino immiscenda est, si non propter validam, saltem propter licitam Calicis Consecrationem, juxta ea quæ supra dicta sunt, & juxta id quod statuit Tridentina Synodus sess. 22. cap. 7. de sacrificio Missæ, & can. 9. ejusdem sessionis. Potest defectus occurrere in pane, puta si hostia consecranda vel corrupta sit, vel non sit e frumento: quod si accidat, Rubrica regulas proponit, quas oportet adhibere. aut enim Sacerdos ante Consecrationem ejusmodi comperit defectum, nec aliud quidquam opus est facto, quam ut aliam Hostiam triticeam & incorruptam capiat, eamque saltem mente offerat, & Missam continuet: *Si celebrans ante Consecrationem adverterit Hostiam esse corruptam, aut non esse triticeam, remota illa hostia, aliam ponat, & facta oblatione, saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco, ubi desivit:* Aut Sacerdos id advertit post Consecrationem, atque etiam postquam eam ore sumsit, & in eo casu debet aliam Hostiam sumere, offerre, & consecrare, incipiens ab illis verbis, *Qui pridie quam pateretur*. Quod si primam illam Hostiam non absumpserit, eam assumat post sumtum Corpus & Sanguinem; si vero priorem hostiam absumpserit, ne prætermittat secundam hostiam sumere quam valide consecravit. major enim vis est præcepti de perficiendo Sacrificio, quam de jejunio: *Si id advertit post Consecrationem, etiam post illius Hostiæ sumtionem, posita alia, faciat oblationem ut supra, & a Consecratione incipiat, scilicet ab illis verbis, Qui pridie quam pateretur, & illam priorem si non sumsit, sumat post sumtionem Corporis & Sanguinis, vel alii sumendam tradat, vel alicubi reverenter conservet. Si autem sumserat, nihilominus sumat eam, quam consecravit, quia præceptum de perfectione Sacramenti majoris est ponderis, quam quod a jejunis sumatur.* Aut denique Sacerdos post sumtionem Sanguinis advertit Hostiam vel non fuisse triticeam, vel fuisse corruptam, & tum oportet novum parare panem & vinum cum aqua, utrumque ut supra offerre, & utrumque consecrare, sumto initio ab illis verbis: *Qui pri-*

Si Sacerdos advertat, Hostiam non esse triticeam post sumtionem Hostiæ, aliam consecret.

Si post sumptionem Sanguinis, iterum novam Hostiam, & novum vinum consecret.

pridie quam pateretur; & panem & vinum ita consecratum sumere, ac Missam prosequi. *Quod si hoc contingat post sumtionem sanguinis, apponi debet rursus novus panis & vinum cum aqua, & facta prius oblatione ut supra, Sacerdos consecret, incipiendo ab illis verbis, Qui pridie; ac statim sumat utrumque, & prosequatur Missam, ne Sacramentum remaneat imperfectum, & ut debitus servetur ordo.*

Si post sumtionem Sanguinis, iterum novam Hostiam, & novum vinum consecret.

2. Sed quamquam apertissime Rubrica præcipiat quid facto opus sit, nonnemo tamen existimat, cum post sumptionem Sanguinis Sacerdos adverterit, panem non esse ex idonea materia, vel esse corruptum, satis esse si novum consecret panem, quin novum consecret vinum: agi enim de Sacrificio supplendo; ad supplendum autem satis esse præstare, quod defuit. Nos vero non ita fidenti animo sumus, ut a Rubrica recedamus. Duabus de causis decernit Rubrica, apponendum esse novum panem & vinum novum; quarum altera est, *ne Sacramentum remaneat imperfectum*: altera, ut *debitus servetur ordo*. Si non denuo panis & vinum, sed novus dumtaxat panis apponeretur, consecraretur, & sumeretur, quis assereret, debitum ordinem fuisse servatum? Ordo enim postulat, prius ut consecretur panis, deinde vinum: quod si non apponatur novus panis, & vinum novum, sed panis dumtaxat; Sanguis prius consecratus erit, quam Corpus; & Sanguis prius, quam corpus, itidem sumptus erit, ut bene observat Suarez in 3. par. tom. 3. quæst. 83. art. 6. disp. 85. sect. 1. §. *Atque ex his constat.*

Rejicitur eorum sententia, qui putant, non esse opus novam Hostiam, & novum vinum consecrare, si deprehensa fuerit hostia indebitæ materiæ post sumtionem sanguinis.

3. Potest etiam in vino defectus occurrere, puta si acetum in Calicem pro vino infusum sit, seu quivis alius liquor, qui consecrari non possit. Si quidem Sacerdos id ante Sanguinis Consecrationem adverterit, novum vinum sibi jubeat afferri, idque offerat, & consecret incipiens ab illis verbis: *Simili modo. Debet statim apponere novum vinum cum aqua, & facta oblatione, ut supra, consecrare incipiendo ab illis verbis, Simili modo.* Hæc sunt verba Rubricæ, quæ jubet idem fieri, si Sacerdos defectum adverterit, postquam consecrationis verba super indebitam & ineptam materiam protulerit. Sed difficultas in eo versatur, si id Sacerdos adverterit *post sumtionem Corporis, vel post sumtionem materiæ ineptæ*. Disputant enim Theologi, num Sacerdos novam Hostiam novumque vinum debeat consecrare incipiendo ab illis verbis, *Qui pridie*; an vero satis sit, si novum sibi vinum apponi jubeat, & consecret incipiens ab illis verbis, *Simili modo*. Atque ut probe intelligatur quid illud sit, de quo disputant, advertendum est, eos, qui sentiunt, Sacerdotem, qui *post sumtionem Corporis*, vel *post sumtionem materiæ ineptæ* ejusmodi defectum compererit, debere novam Hostiam novumque vinum consecrare, nec satis esse si novum consecret vinum incipiendo ab illis verbis, *Simili modo*, omne sententiæ suæ robur ponere in iis precibus, quæ post illa verba, *Simili modo*, consequuntur, quæ preces supponunt præsentiam utriusque speciei consecratæ, *Panem sanctum vitæ æternæ, & Calicem salutis perpetuæ*, & paullo post, *Corpus &* San-

De defectibus qui occurrunt in vino.

Quid si Sacerdos adverterit defectum post sumtionem Corporis, vel post sumtionem etiam materiæ ineptæ? Rationes cur videatur Sa-

cerdos debere novam Hostiam & novum vinum consecrare.

Sanguinem sumserimus: quibus addi possunt etiam quædam actiones, puta signa Crucis, quæ Sacerdos ducit super Calicem dicens, *Per ipsum* &c. & particulæ ex hostia detractæ in Calicem ipsum injectio per ea verba, *Hæc commixtio* &c. Nec quidquam roboris habet ea responsio, scilicet, cum Sacerdos vini defectum adverterit, non proxime post Consecrationem, sed prope sumtionem, jam esse facta Crucis signa ad illa verba: *Per ipsum* &c. & particulam Hostiæ immissam esse in Calicem. Nam præterquamquod hujusmodi responsio locum non habet, ubi Sacerdos vini defectum advertit proxime post Consecrationem panis; id omne quod antea factum est, legitimum haberi non potest: Crucis enim signa ducta sunt cum Hostia valide consecrata super Calicis materiam invalide consecratam. Signa autem omittere non videtur bene consultum.

Novam Hostiam & novum vinum consecrandum putat in eo casu D. Thomas.

4. D. Thomas, cui, ut supra dictum est, videtur esse satis, Sacerdote morte prærepto post consecrationem Hostiæ, si Sacerdos, qui supplet, Calicem consecret, Missamque prosequatur; in casu de quo nunc agimus, cum Sacerdos vini defectum advertit post sumtionem materiæ ineptæ, quæ continebatur in Calice, diserte docet non satis esse novum vinum consecrare, sed opus esse novam quoque consecrare Hostiam. Ejus verba sunt 3. par. quæst. 83. art. 6. ad quartum: *Si vero hoc perceperit* (ineptam scilicet materiam in Calicem esse immissam) *post sumtionem Corporis, aliam Hostiam apponere debet iterum consecrandam simul cum sanguine; quod ideo dico, quia si diceret sola verba Consecrationis Sanguinis, non servaretur debitus ordo consecrandi, & sicut dicitur in Canone Toletani Concilii, perfecta videri non possunt Sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur. Si vero inciperet a Consecratione Sanguinis, & repeteret omnia verba consequentia, non competeret, nisi adesset Hostia consecrata; cum in verbis illis occurrant quædam dicenda & fienda non solum circa Sanguinem, sed etiam circa Corpus. Et debet in fine iterum sumere Hostiam consecratam & sanguinem, non obstante etiam si prius sumserit aquam, quæ erat in Calice: quia præceptum de perfectione, vel de perceptione hujus Sacramenti majoris est ponderis, quam præceptum, quod hoc Sacramentum a jejunis sumatur.*

Sententia Scoti ac plurium aliorum non nisi novum vinum consecrandum.

5. Scotus, qui non attingit casum, dum defectus occurrit in pane, casum tamen tractat, cum defectus occurrit in vino; ac docet, novam non esse Hostiam consecrandam; sed satis esse si novum vinum consecretur: nullum enim esse textum, rationem nullam, quamobrem nova Hostia consecranda sit, & satis provisum, si suppleatur, quod deest, vinum autem dumtaxat id esse quod deest; Ita in 4. sentent. dist. 8. quæst. 3. suæque sententiæ multos sectatores habet. Consentit Suarez loc. cit. sect. 1. §. *Sed circa hanc regulam*; & consentiunt alii, quos refert Pasqualigus de Sacrific. novæ Legis quæst. 229. Favet huic sententiæ epistola D. Bernardi 69. quam supra retulimus, nec tamen ulli ex prædictis Scriptoribus commemorarunt. Panem consecraverat, quod supra narravimus, Guido Abbas trium Fontium, cum postea advertit non fuisse vinum a Ministro infu-

Favet huic sententiæ D. Bernardus.

sum

sum in Calicem. Ea re perculsus est Guido; ac nihil quidquam aliud quod consilii caperet, ipsi in mentem venit, quam ut infuso vino in Calicem, illuc particulam consecratæ hostiæ immitteret, eamque una cum vino hausto deglutiret. Factum quidem non improbavit S. Bernardus, non quod ad hunc modum consecrari vinum existimaverit, sed quod certe sanctificatum crediderit. Sed tamen non prætermisit S. Doctor innuere, potuisse novum vinum consecrari incipiendo ab illis verbis, *Simili modo*. Verba illius Epistolæ sunt hæc: *Vinum fudisti in Calicem super Hostiæ sacratæ particulam: laudamus, nec sub tanto articulo melius fieri potuisse putamus, arbitrantes, liquorem etsi non ex consecratione propria, atque solemni in Sanguinem Christi mutatum, sacrum tamen fuisse ex contactu Corporis Sacri &c. Ego autem pro meo fatuo sensu, si mihi idem contigisset, quod tibi, vellem ad remedium mali unum e duobus egisse, aut ipsum quod fecisti, aut certe ab illo loco, ubi dicitur, Simili modo postquam cœnatum est, verba sacra iterasse, & sic complesse, quod restabat de Sacrificio.*

Sotus sententiam D. Thomæ propugnat.

6. Sotus D. Thomæ fidus discipulus in 4. sentent. dist. 13. quæst. 2. art. 6. observat, multa consequi absurda, nisi Sacerdos qui defectum vini advert erit vel post consumtionem Hostiæ valide consecratæ, vel etiam post sumptionem materiæ ineptæ, quæ erat in Calice, novam Hostiam accipiat, eamque simul cum novo vino consecret: aut enim vult sanguinem dumtaxat consecrare, & statim sumere, omnibus illis signis Crucis & verbis prætermissis, quæ fiunt & dicuntur a Consecratione Calicis usque ad sumtionem; aut ea omnia vult iterare. Si prætermittenda putet, cum ea Crucis signa & verba jam antea facta & dicta sint, commemoratis Corpore & Sanguine, nemo non videt, quidquid dictum gestumve sit, non fuisse legitimum, ideoque iterandum. Si vero signa & verba, ut æquum esse videtur, iterare velit, cum non amplius præsens sit Hostia consecrata, cujus tamen itidem & Calicis fit mentio: *Panem sanctum vitæ æternæ, & Calicem salutis perpetuæ*, &, *Quotquot ex hac Altaris participatione Sacrosanctum Filii tui Corpus & Sanguinem sumserimus*, quod denuo geritur aut dicitur, itidem illegitimum est, nisi alia sit Hostia simul cum novo vino consecranda: *Si tamen hoc perceperit post sumtionem Corporis, debet Sacerdos aliam apponere Hostiam iterum consecrandam simul cum Sanguine. Et ratio est, quia vel sufficeret tunc Sauguinem consecrare, & iterum sumere, prætermissis signis & verbis, quæ fiunt a Consecratione Calicis usque ad sumtionem: & hoc non; quia cum in illis tam mentio fiat sanguinis quam Corporis, sequitur, ut quæ illuc usque facta fuerunt, non fuerint legitima, atque iterum sint repetenda. Sin autem repetantur omnia, tum quia Hostia nulla est, pari ratione non fient legitime, quia fieri debent simul super Corpus & sanguinem, ut vere dicatur, Panem sanctum vitæ æternæ, & Calicem salutaris perpetuæ, &, Quotquot ex hac Altaris participatione sacrosanctum Filii tui corpus & sanguinem sumserimus.*

Idem Sotus putat, si plu-

7. In hunc modum Sotus paraphrasi quadam S. Thomæ doctrinam ex-

Q q 2 po-

rec adsint, ad evitandum scandalum satis esse novum vinum tantum consecrare.

ponit, quam innuit etiam S. Antoninus 3. par. tit. 16. cap. 6. §. 1. Addit porro Sotus, novam hostiam simul cum novo vino apponere & consecrare, rem esse quidem facilem ei, qui coram uno vel duobus Missam celebret, non tamen si publice celebret, vel coram aliquo inter Primores viro; quo in casu recte posset novum infundere vinum, consecrare, & sumere, idque ad evitandum scandalum: *His tamen non obstantibus, licet, ubi homo privatim coram uno vel duobus celebrat, consultius sit D. Thomæ opinionem servare; tamen ubi in publico, & præsertim coram aliquo Magnate celebraretur, ad evitandum scandalum, & turbationem populi, forte non esset absurdum, ut Sacerdos secreto fingens lotionem sumere, vinum tunc infunderet, & consecraret, & sumeret, nam scandalum excusaret, præsertim cum jam facta fuerint signa super Hostiam, licet non legitime super Calicem.*

Doctrina Soti inserta est in Rubricam a Clemente Octavo.

8. Quæ explicatio magno excepta est plausu, ut videre est apud Azorium tom. 1. Instit. moral. lib. 10. cap. 23. §. *Secunda opinio*. Et Rubrica Missalis, quæ tempore S. Pii V. D. Thomæ opinionem fuerat amplexa, *Si hoc advertat post sumtionem Corporis, vel hujusmodi aquę, apponat aliam hostiam iterum consecrandam, & vinum cum aqua in Calice: offerat utrumque, & consecret, & sumat, quamvis non sit jejunus*, eamdem tempore Clementis VIII. doctrinam retinuit, ea tamen addita Soti explicatione: *Vel si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum, poterit apponere vinum cum aqua, & facta oblatione ut supra, consecrare, & statim sumere, ac prosequi cetera:* ea vero verba, *statim sumere*, ostendunt omittendas esse preces, quæ præsentem Hostiam indicant, quæque multos impulerunt ut docerent, non satis esse vinum dumtaxat denuo apponere, sed novam hostiam novumque vinum apponi oportere. Silvester doctrinæ D. Thomæ sectator, qui scripsit ante Clementis VIII. tempora, in Summa verbo *Eucharistia*, secundo, num. 14. sine dubitatione ulla docet, Sacerdotem, qui post sumtionem Hostiæ defectum vini adverterit, debere novam Hostiam, itemque novum vinum apponere & consecrare, iisdem adductus, quas supra attulimus, rationibus e D. Thoma depromtis. Verum Sylvius D. Thomæ item assecla, qui post Clementis VIII. tempora scripsit, 3. par. quæst. 80. art. 8. alterum ab altero casum distinguit, ut constat ex his verbis: *Si Sacerdos post sumtionem aquæ advertat, Calici non infusum fuisse vinum, sed aquam; tunc etiamsi hoc advertat post sumtionem hujusmodi aquæ, si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum, poterit apponere vinum cum aqua; & facta oblatione consecrare, & statim sumere, ac prosequi cetera:* &c. *Si autem Sacerdos secreto celebraret, ubi nullum foret scandali periculum apponenda esset alia Hostia & vinum cum aqua, quæ primum offerri, tum consecrari, ac deinde sumi deberet:* & addit, in priore casu incipiendum esse ab illis verbis, *Simili modo*, & prosequendum usque ad ea; *Unde & memores;* in posteriore autem ab illis: *Qui pridie quam pateretur*.

Si defectus

9. Possunt etiam defectus occurrere in pane & vino, puta si panis non esset

esset triticeus, & vinum vel non esset e genimine vitis, aut esset acetum; quod si accidat, alia via est ineunda. Nam si Sacerdos id advertit ante Consecrationem, afferri sibi jubeat materias idoneas; quæ si non reperiantur, Missam omittat; si vero id advertit post prolata Consecrationis verba, quia invalida est Consecratio, omittat pariter Missam; nihil enim egit, nec quidquam propterea est, quod suppleri oporteat, ut bene observat Aversa quæst. 10. sect. 16. §. 4. Si autem id adverterit post sumptionem utriusque materiæ invalide consecratæ, cum jam jejunus non sit, neque necessitate urgeatur ad Missam celebrandam, recitet ad vitandum scandalum Orationes, quæ Communionem consequuntur, omissis iis verbis, quæ Sacramenti perceptionem significant, ac facta Benedictione ad Populum, legat Euangelium S. Joannis, ut docet Quartus ad Rubricas Missalis par. 3. sect. 2. dub. 4. Sed id quia Sacerdoti multum negotii facesseret, & magis magisque augeretur confusio, consultius esset Missam omittere, nisi forte multitudo adesset Missæ audiendæ: quo casu posset submissa voce Sacerdos preces aliquas recitare, quæ ad illam partem Missæ non pertinerent, & Benedictionem populo impertiri, quæ immista extraneis precibus non amplius esset pars Missæ, ut recte advertit Pasqualigus de Sacrific. Missæ quæst. 300.

reperiantur in utraque materia panis & vini, dimittenda est Missa.

10. Denique defectus potest occurrere in aqua dumtaxat, quæ in Calicem infusa non sit; atque id si advertat Sacerdos ante Consecrationem Calicis, statim eam in Calicem infundat; si vero id advertat post Consecrationem, nihil amplius opus est facto, & Missam prosequatur; aqua enim non est *de necessitate*, nec pertinet ad essentiam Sacrificii. Ita statuunt Rubricæ Missalis, ita docet S. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 6. *ad quartum*, & post D. Thomam Sotus in 4. sentent. dist. 13. quæst. 1. art. *6*. §. *Quarto contingit*: Gabriel Biel Lect. 88. super Canone vers. *Si vero deprehenderit*: Persicus de Sacerdotis Officio lib. 1. dub. 7. num. 64.

Si Sacerdos post Consecrationem advertat, aquam non esse immissam in Calicem, Missam prosequatur.

11. Monet Cardinalis Gottus loco cit. quæst. 1. de Sacrificio Missæ dub. 4. §. 3. in fine, Sacerdotibus attente legendum D. Thomam, ut promtum habeant remedium in singulis, qui sibi casus in Missa possunt occurrere, adhibendum. Ejusmodi nos probantes consilium, quæ docet facienda quibusdam aliis casibus S. Doctor, hinc abesse non patimur, ipsiusque verba afferemus 3. par. quæst. 83. art. *6. ad tertium*: *Si musca vel aranea in Calicem ante Consecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit esse immissum, debet effundi, & abluto Calice, denuo aliud vinum poni consecrandum. Si vero aliquid horum post Consecrationem acciderit, debet animal caute capi, & diligenter lavari, & comburi, & ablutio cum cineribus in Sacrarium mitti. Si vero venenum ibi deprehenderit esse immissum, nullo modo debet sumere, nec alii dare, ne Calix vitæ vertatur in mortem, sed debet diligenter in aliquo vasculo ad hoc apto cum reliquiis conservari. Et ne sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in Calicem, & denuo resumere a Consecratione Sanguinis, & Sacrificium perficere.*

Quid si venenum Sacerdos deprehenderit, vel musca aut aranea in Calicem ceciderit? D. Thomæ doctrina.

12.

Consentit cum D. Thoma S. Antoninus.

12. Consentit S. Antoninus 3. part. tit. 16. cap. 6. §. 3. circa medium; & idem præscribunt Rubricæ Missalis. *Si post Consecrationem ceciderit musca, vel aliquid simile, & fiat nausea Sacerdoti, extrahat eam, & lavet cum vino, finita Missa comburat, & combustio ac lotio ejusmodi in Sacrarium projiciatur. Si autem non fuerit ei nausea, nec ullum periculum timeat, sumat cum Sanguine.* In casu vero infusi veneni Rubrica distinguit, ac jubet Sacerdotem, id si ante Consecrationem deprehenderit; in locum decentem venenatum vinum projicere; si vero id adverterit post Consecrationem, novum vinum debet Sacerdos consecrare, venenatam autem speciem in alium Calicem lino vel stuppa oppletum infundere; ubi tamdiu servanda est venenata species, donec exsiccetur; stuppa vero comburatur, & cineres in Sacrarium demittantur: *Si aliquod venenosum ceciderit in Calicem, vel quod provocaret vomitum, vinum consecratum reponendum est in alio Calice, & aliud vinum cum aqua apponendum denuo consecrandum, & finita Missa, sanguis repositus in panno lineo vel stuppa tamdiu servetur, donec species vini fuerint desiccatæ, & tunc stuppa comburatur, & combustio in Sacrarium projiciatur.* S. Gregorius Turonensis Historiæ lib. 3. cap. 31. scribit, diabolum in hæreticorum mysteriis potestatem habere, in nostris autem ne venenum quidem nocere: quod cujusmodi sit, & quo sensu intelligendum, quæritur; & respondetur, S. Gregorium ad eos respicere, qui in Hostia seu in Calice hausto veneno, ne antidotum quidem voluerunt suscipere, Dei misericordia freti, qui eos a veneno servavit incolumes. Sed hæc exempla sunt, quæ demirari possumus magis, quam imitari: neque enim tentandus est Deus, multique Sanctitate præclari viri, cum se vel in Hostia vel in Calice venenum suscepisse deprehendissent, ea quæ opus sunt adhibuere remedia. Vide Lupum ad Concilium Florentinum sub Victore II. tom. 4. pag. 4. primæ editionis.

S. Gregorius Turonensis explicatus.

D. Thomas ostenditur a Soto sibi consentiens in diversa duorum casuum resolutione.

13. Si cui fortasse mirum videatur, docere D. Thomam, si Sacerdos post consecrationem deprehendat esse aquam in Calice, non satis esse, eum novum vinum apponere, sed etiam debere novam hostiam accipere, & utrumque consecrare; in casu vero, quo Sacerdos post consecrationem Calicis advertat venenum vino immixtum, satis esse novum vinum consecrare, nec aliam consecrare Hostiam; is mirari desinat, omnemque sibi eximat difficultatem, si consideret in primo casu supponi validam fuisse consecrationem panis, & invalidam consecrationem vini; in posteriore casu utramque speciem supponi valide consecratam; ac proinde in primo casu opus esse Crucis signa & verba iterare, quod fieri non potest, nisi nova hostia consecretur; illis autem signis & verbis iterandis nihil opus esse in secundo casu, in quo, cum utraque species valde consecrata fuerit, signa & verba suum significatum obtinuerunt: quæ doctrina est Soti in 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 6. *Quod si arguas: in solutione proxima dictum est, quod si venenum in Calice deprehenditur etiam sumto Corpore, satis est vinum iterum consecrare, & statim sumere: ergo pari modo dum reperitur esse meram aquam:* ne-

negatur consequentia, quia ubi erat venenum, erat legitima consecratio: quare verba, & Cruces non erant repetenda, quia legitime fuerant facta. Ubi vero est mera aqua, nunquam fuit Sanguis cum Corpore. Scotus ait, satis tunc esse vinum tantum consecrare & sumere sine signis & verbis; quia illa non sunt de essentia Sacramenti. Respondetur autem, quod licet non sint de essentia, sunt tamen de præcepto Ecclesiæ, & plurimum habentia significationis & mysterii: & ideo dum commode servari possunt, servanda sunt.

Alios practicos casus habet Rubrica, ad quam remittitur Lector.

14. Quidam alii casus practici habentur explicati in Rubricis, ut si ante consecrationem, vel ante oblationem Hostia deprehendatur fracta, si hostia vel e Sacerdotis manu frigore rigente, vel ob ejus imprudentiam delabatur in Calicem, si per hiemem sanguis reperiatur in Calice gelu concretus, si Sacerdos Sanctissimam Eucharistiam evomuerit; quibus casibus suum cuique consilium est, quod capi oportet, ut videre licet in Rubricis, quo Lectores remittimus. Nunc vero eos defectus persequemur, qui occurrere possunt in forma Consecrationis, & in applicatione Sacrificii, & quid in unoquoque casu remedii sit adhibendum, docebimus. Sed antequam eo veniamus, sedulo illud monendos censemus, qui hæc legerint, quemadmodum laudabile consilium est prospicere casibus, qui in Missæ Sacrificio possunt occurrere, & animo præparatum habere, quid in illis facto opus sit, præsertim in iis, quæ ad panem & vinum & ad species Sacramentales pertinent, quod egregie præstiterunt Rubricæ; ita periculosissimum esse, casus sibi comminisci, & de iis longos instituere sermones: res enim est gravissima, quæque fenestram impiorum irrisionibus in tremendum Mysterium aperuit. Satis ea sunto, quæ scripsimus; iisque responsionibus quisque acquiescat, quibus viri doctissimi excitatas ab impiis difficultates sustulerunt. Origenes in Matthæum eos increpat, qui Christi corpus in os nostrum immissum inde exire putabant, unde ceteri corporales cibi. Fuere, qui Græcis, ut eorum disciplinam impugnarent per quadragesimam non consecrantium, Stercoranistarum errorem exprobrarunt, quasi existiment Græci, sumto pane consecrato rumpi jejunium: perspectum est enim, idcirco eos in diebus jejunii Præsanctificatum panem sumere, nec panem consecrare, quia magnum festum est Sacrificium facere, summumque in Ecclesia gaudium significat, quod tempore luctus & tristitiæ minime convenire arbitrantur. Vid. Grancolas in Veter. Sacramentar. Ecclesiæ par. 2. edit. Parisien. ann. 1699. pag. 195. ubi agit de Stercoranistarum errore. Sed hæc hactenus. Vir probus & pius contentus esto verbis Innocentii III. lib. 4. Myster. Missæ cap. 16. *Ne scias ultra quam oportet; sed sapias ad sobrietatem.* Nunc vero ad ea, quæ proposuimus, deveniamus.

Non anxie laborandum in quibusdam casibus resolvendis.

De defectibus qui occurrunt in forma consecrationis.

15. Quod attinet ad formam, repetendo ea quæ supra dicta sunt, formam videlicet Consecrationis panis in illis verbis consistere: *Hoc est Corpus meum*, & formam Consecrationis Calicis in illis: *Hic est Calix sanguinis mei*, dicimus cum Theologis, si Sacerdos vocem illam *enim*, quæ in utriusque speciei Consecratione profertur, omittat, eum non quidem invalide, sed illicite conse-

fe-

secrare; si quidem illam sciens & prudens omitteret: ea enim vox continuat verba Consecrationis cum præcedentibus verbis, & ex antiqua Romanæ Ecclesiæ consuetudine in Consecrationis formam injecta est, juxta D. Thomæ doctrinam 3. par. q. 78. art. 2. *ad quintum*. Idem dicendum de voce, *est*; ea enim subintelligi potest, quantum ad consecrationis validitatem pertinet. Si loco vocis, *Hoc*, dicatur *Istud*, valida quidem, sed illicita erit Consecratio: secus vero si diceretur *illud*; non solum enim illicita esset Consecratio, sed etiam invalida: nam *istud* rem præsentem significat, secus vero *illud*. Item invalida esset Consecratio, si quis diceret, *Hic est Corpus meum*, ut *Hic* esset adverbium: non enim exprimeretur Transubstantiatio; secus autem si per Grammaticæ errorem diceretur *Hic* pro *Hoc*. Supra disputavimus, an verba, quæ consequuntur ea, *Hic est Calix sanguinis mei*, usque ad illa, *Hæc quotiescumque feceritis &c.* pertineant ad essentiam, ac nos propensos declaravimus in eorum sententiam, qui statuunt, essentiam consistere in illis, *Hic est Calix Sanguinis mei*, cetera ad integritatem pertinere. Si quis autem Sacerdos proferat verba, *Hic est Calix Sanguinis mei*, ac ceteris omissis, continuet orationem cum illis, *Hæc quotiescumque &c.* certissimum quidem est illum gravissimum peccatum committere: non est autem ita exploratum, propter gravem, quæ adhuc viget inter Theologos, controversiam, consecrata ne sit, an non, vini species. Quapropter Natalis Alexander Theologiæ Dogmat. & Moral. lib. 2. de Sacram. Eucharist, cap. 1. art. 4. regula 3. docet, super novum vinum iteranda fore *sub conditione* Consecrationis verba omnia & singula, ut sunt in Canone Missæ; ceterum religiosa veneratione Sacerdoti sumendam esse speciem, super quam protulerit sola verba, *Hic est Calix Sanguinis mei*: majus enim esse periculum in contemtu & abjectione speciei consecratæ, quam in veneratione speciei non consecratæ, quæ tamen bona fide consecrata existimatur.

Prudens D. Thomæ doctrina adversus metum & scrupulos Sacerdotis, qui se aliquid dubitat omisisse.

16. D. Thomas 3. par. q. 83. art. 6. *ad quintum*, ut omnes evellat scrupulos, qui interdum Sacerdotis animo oboriuntur, cum scilicet dubitat, an aliquid omiserit, monet eum qui attente persequitur animo ea quæ dicit, etiamsi non recordetur se dixisse quæ dicenda sunt, ne turbetur animo, sed Missam prosequatur. Monet etiam illum, si probabiliter sciat, se aliquid omisisse, ut idem faciat: dummodo quod sibi videtur omisisse, non sit *de necessitate Sacramenti*: quod si exploratum sibi fiat, se aliquid eorum omisisse, quæ sunt *de necessitate Sacramenti*, cujusmodi est forma Consecrationis, debet illud proferre, ac reliqua omnia juxta ordinem iterare, ne Sacrificii ordo immutetur. Et Suarez 3. par. tom. 3. q. 83. art. 6. disp. 85. Sect. 1. omnem hanc doctrinam in hæc verba satis bene compegit: *Si omissum est aliquod verbum essentiale, vel talis facta mutatio, quæ necessarium formæ sensum abstulerit, iteranda est consecratio vel in utraque forma, si in ambabus talis defectus acciderit; vel solum in una, si in ea tantum inventus fuerit defectus.*

CA-

CAPUT XVI.

De concelebratione cum Episcopo ordinante vel consecrante; ubi etiam de applicatione Sacrificii.

De concelebratione Presbyteri recens ordinati cum Episcopo ordinante, & Episcopi consecrati cum Episcopo consecrante, & omnium Sacerdotum apud Graecos cum Episcopo.

1. IN Pontificali Romano, ubi agitur de Ordinatione Presbyteri, praescribitur Episcopo, ut lente & voce paullulum sublata recitet Secretas, ut is, qui initiandus est, eadem verba cum Episcopo proferat, praesertim verba Consecrationis, *quae dici debent eodem momento per Ordinatos, quo dicuntur per Pontificem*. Postquam vero Episcopus sumsit Corpus, & Sanguinem, Sacerdoti recens Ordinato praebet Corpus: & in eodem Pontificali, ubi agitur de Consecratione electi in Episcopum, praescribitur, ut Episcopus consecrans duas Hostias consecret, quarum alteram ipse sumit, alteram praebet Episcopo consecrando, qui Consecrationis verba eodem tempore profert, quo Episcopus consecrans, a quo suscipit Hostiam, atque etiam partem Sanguinis, qui est in Calice. Apud Graecos in iis Civitatibus, in quibus est unum dumtaxat templum, Sacerdotes, quotcumque ii sint, circumstant Episcopum consecrantem, cum eo omnem recitant Missam, & ab eo accipiunt Eucharistiam sub utraque specie, quam consuetudinem Morinus lib. de Ordinat. Ecclesiastic. par. 3. exercit. 8. refert ad tempora Concilii Nicaeni. Idem Morinus loc. cit. n. 7. ait, verba Consecrationis solum a principali Celebrante recitari; quod quidem admitti potest, si intelligat principalem celebrantem esse solum, qui elata voce Consecrationis verba proferat; minime tamen, si intelligat a ceteris Concelebrantibus non pronunciari. Quamobrem Juvenin. de Sacramentis dissert. 5. de Euchar. Sacrific. qu. 4. art. 3. proposita quaestione: An Plures Presbyteri Eucharistiam simul consecrare possint? Respondet affirmando, idque probat producta Graecorum consuetudine, quae etiamnum viget, quamque describit his verbis: *In Urbibus, ubi unum dumtaxat est Templum, Sacerdotes, quantus sit eorum numerus, Episcopum celebrantem hinc & inde cingunt, unaque cum ipso totam Liturgiam recitant, ac tandem Communionem sub utraque specie ab ipso recipiunt.*

Plures Presbyteri possunt eamdem Hostiam consecrare.

Quaestiones aliquot super ejusmodi concelebratione.

2. De hujusmodi concelebratione & prolatione verborum Consecrationis varias harum rerum Scriptores excitarunt quaestiones, an valida sit, an licita: qui tolli possint, quae forte oriantur absurda: potest enim contingere, ut quis materiam jam consecratam consecret; vel consecret Corpus, non Sanguinem; ut Ordinatus in prolatione formae Episcopum Ordinantem praevertat, ideoque Episcopus Ordinans proferendo formam nihil agat; ac propterea suscipiens sub utraque specie Eucharistiam peccet contra praeceptum Ecclesiae.

De validitate eorum, quae fiunt in prae-

3. Verum nos ab ejusmodi tractandis quaestionibus abstinemus: nimis enim temerarium eum esse oportet, qui dubitet utrum licita sint, utrum va-

 lida,

senti disciplina, temerarium esset dubitare. Eadem fuit in Occidente disciplina, quæ est apud Græcos concelebrationis cum Episcopo.

lida, quæ fiunt in ejusmodi disciplina, quam in Ordinatione Presbyteri, & Consecratione Episcopi approbavit Ecclesia. Quod luculentius patebit, si non modo ad eam respiciamus disciplinam, quam etiamnum retinet Græcorum Ecclesia, de qua paullo ante loquuti sumus, sed etiam ad disciplinam Ecclesiæ Occidentalis, quæ temporibus haud ita ab ætate nostra remotis tum in Ordinatione Presbyteri, & Consecratione Episcopi, tum etiam in majoribus solemnitatibus, & cum Episcopus celebraret, postulabat, ut Presbyteri una cum Episcopo celebrarent. Vide Morinum cit. exercit. 8. cap. 1. & Lupum in Appendice ad Synodum Chalcedonen. tom. 1. pag. 995. primæ Edit. Testatur Innocentius III. lib. 4. de Sacrif. Missæ cap. 25. ætate sua Cardinales Missam cum Papa celebrare consuevisse. Id adeo absurdum Durando visum est, ut in 4. Dist. 13. qu. 3. scripserit, non esse acquiescendum judicio Innocentii, qui eam probaverit consuetudinem; id enim scripsisse non ut Pontificem, sed ut privatum Doctorem. Verum his verbis Capreolus Durandi censuram retudit: *Ad ea vero, quæ dicit contra Innocentium & Ecclesiam Romanam, non oportet respondere; quia temere, & detractorie dicta sunt.* Et Cardinalis Bona Rerum Liturgicar. lib. 1. cap. 18. n. 9. ita de Durando loquitur: *Improbat audacter ac temere hanc consuetudinem Durandus, quem multi e Scholasticis sequuti sunt, rem clarissimam intricatissimis difficultatibus implicantes, quorum aliqui multa fingunt in ea incommoda & pericula, alii negant unquam fuisse ab Ecclesia Romana usurpatam, & quæ prolata sunt priscorum Patrum testimonia, alio detorquent, ac si in Ecclesia nihil unquam factum sit, nisi quod fieri nunc vident. Illos nimirum in varia absurda præcipites egit antiqui Ritus desuetudo, & ex desuetudine ignorantia. Hic ego non disputo, sed constanter assero hunc fuisse morem* (scilicet ut Sacerdotes una cum Episcopo Missam celebrarent) *per plura secula, qui in Ecclesia Orientali adhuc viget.* D. Thomas 3. par. q. 82. art. 2. proponit, *An plures Sacerdotes possint unam & eamdem hostiam consecrare:* & respondet affirmando, *quia secundum consuetudinem quarumdam Ecclesiarum Sacerdotes, cum de novo ordinantur, concelebrant Episcopo Ordinanti.* Illud etiam S. Doctor observat, Apostolos *Christo cœnanti concœnavisse;* & ideo recens Ordinati Missam celebrant una cum Episcopo Ordinante: cum enim Sacerdos operetur & consecret ex persona Christi, nihil interest, unus ne, an plures Sacerdotes Sacramentum consecrent, *quia Sacerdos non consecrat nisi ex persona Christi: multi autem sunt unum in Christo; ideo non refert utrum per unum, aut per multos hoc Sacramentum consecretur.* Et Porrecta ad hunc D. Thomæ articulum observat, non dixisse Angelicum Doctorem Apostolos concelebrasse, sed concœnasse cum Christo: neque enim creati sunt a Christo Sacerdotes, nisi post Consecrationem panis, cum dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*: ideoque ait, nullum alium tribui posse sensum D. Thomæ verbis, quam hunc; scilicet novos Sacerdotes ad Apostolorum exemplum, qui cœnavere cum Christo, Missam celebrare, & una cum Episcopo consecrare.

Durandus eam improbans acriter a Capreolo reprehensus.

4. Ri-

Quidam putarunt novos Sacerdotes materialiter tantum debere proferre cum Episcopo Consecrationis verba sine intentione consecrandi.

4. Ricardus in 4. sentent. dist. 13. art. 2. qu. 1. refert quorumdam opinionem, qui statuebant non debere novos Sacerdotes cum Episcopo concelebrantes intentionem habere consecrandi, sed tantum proferre materialiter ac veluti recitando verba Consecrationis in signum acceptæ potestatis, & in memoriam Cœnæ, in qua Christus Apostolis simul discumbentibus eam tribuit potestatem. Cajetanus hujus sententiæ sectator observat, in quodam veteri Pontificali præscribi iis, qui ordinantur, ut *dicant omnia, quæ sunt in Missali, sicut si celebrarent*: ubi vox *sicut* indicat non factum, sed ipsius facti similitudinem; cum præsertim si revera celebrarent, deberent Eucharistiam sub utraque specie suscipere.

Refutatur eorum sententia.

5. Ad hunc modum fortasse quis crediderit, se ab iis expeditum esse difficultatibus, quas paullo ante attigimus; sed adhuc ea difficultate retinetur implicitus, quæ petita est ex Consecratione Episcopi, qui revera eum Episcopo consecrante celebrat Missam, cum eo utramque speciem consecrat, & sub utraque percipit Sacramentum. Verum licet hanc etiam difficultatem dissimulemus, nihil valet ratio superius allata. Nam in Pontificali præscribitur, ut Episcopus lente & paullulum elata voce verba Canonis recitet, ac præsertim verba Consecrationis, ut recens Ordinati possint una cum eo eadem verba proferre; id vero satis indicat, Consecrationis verba non materialiter & *recitative* ab Ordinatis proferenda esse, sed *significative*, ut loquuntur Theologi. *Huic autem monitioni* (Pontificalis) *locus non est, si per eos verba dicantur solum recitative:* sunt verba Sylvii ad art. 2. q. 82. D. Thomæ: quod Sotum etiam vehementer movet in 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 2. §. *Et fateor*. Præterea idem Sylvius ait, ex eo quod Ordinati non percipiant Sacramentum sub utraque specie, non bene inferri, eos non debere veram intentionem habere consecrandi: ideo enim non recipere Sacramentum sub utraque specie, *quia solum sunt secundarii concelebrantes*. Quod autem etsi secundarii, tamen vere celebrantes sint, ex ipso ritu probatur: neque enim, antequam novi isti Presbyteri Sacramentum percipiant, recitatur *Confiteor*, nec *Misereatur*, nec *Indulgentiam*, ut notat Castaldus in Praxi sacrarum Cæremoniarum lib. 2. sect. 15. cap. 5. num. 10.

Intentio novorum Sacerdotum dirigenda ad idem consecrationis momentum.

6. Itaque statuendum est, ab recens Ordinatis Consecrationis verba non materialiter & *recitative*, sed *significative* proferri debere, ita ut omnium intentio ad idem dirigatur Consecrationis momentum. Quod non ita intelligendum est, ut intentionem habere debeant consecrandi eodem momento, quo Episcopus extrema formæ verba protulerit, sive ipsi ante, sive postea formam compleverint; formæ enim effectus suspendi non potest; sed intelligendum, eos oportere omne studium adhibere, ut ultima formæ verba proferant una cum Episcopo, ea intentione, ut in hunc modum formam consecrationis perficientes, una cum Episcopo consecrent: ex quo fit, ut si ante vel post Episcopum formam absolvant, non consecrent, eo quod non habuerint intentionem consecrandi, hoc modo absolventes.

Cajetani tutissima sententia de intentione habenda a recens ordinatis, dum consecrant simul cum Episcopo.

Summoventur absurda, quæ hinc videntur existere.

7. Id est, quod docet Sylvius loc. cit. Sed tutissima videtur esse Cajetani sententia, qui monet, ut Ordinati intentionem habeant proferendi verba eo modo quam possunt accommodatissimo, omne studium & diligentiam adhibentes, ne ea proferant ante Episcopum. Et Pasqualigus decis. Moral. 422. monet Ordinatos, ut quam possunt diligentissime proferant Consecrationis verba cum Episcopo, expressam intentionem habentes consecrandi eamdem Hostiam, eumdemque Calicem simul cum Episcopo; idque satis esse, nec anxie laborandum de absurdis, quæ proponunt Doctores: ea enim satis sublata esse videri, si consideremus Episcopum esse præcipuum consecrantem, Sacerdotes vero ad eamdem consecrationem tamquam accessorios concurrere; ac formam, quam ipsi proferunt cum Episcopo, moraliter esse cum ea conjunctam, quam ipse profert Episcopus: ex quo fit, ut etiamsi Sacerdotes vel paullo ante, vel paullo post Episcopum formam expleverint, ea tamen censenda sit tamquam prolata moraliter una cum Episcopo, ac unam eamdemque constituat consecrationem. Et Innocentius III. lib. 4. de Mysteriis Missæ cap. 25. ita rem explanat: *Cum interdum uni Pontifici multi Sacerdotes concelebrent, si forte non omnes simul consecratoria verba pronuntiant, quæritur, an ille solus conficiat, qui primus pronuntiat. Quid ergo ceteri faciunt? An iterant Sacramentum? Poterit ergo contingere, quod ille non conficit, qui celebrat principaliter, & ille conficiet, qui secundario celebravit, & sic pia celebrantis intentio frustrabitur. Sane dici & responderi probabiliter potest, quod sive prius, sive posterius proferant Sacerdotes, referri debet eorum intentio ad instans prolationis Episcopi, cui concelebrant.* Vasquez tom. 3. in 3. par. D. Thom. q. 82. art. 2. disput. 219. cap. 4. egregie de hac re disputat; aitque: *Sacerdotes recens ordinatos & Presbyteros cum Episcopo in Ecclesia Græca, & Episcopum recens consecratum cum Consecrante verba Consecrationis cum sufficienti intentione ad consecrandum proferre debere*; additque omnem diligentiam esse adhibendam, *ne Episcopum præcipue celebrantem in prolatione præveniant*: demum concludit, si forte quispiam ante Episcopum Consecrationis ultima verba pronuntiaverit, *nihil fieri contra debitam reverentiam Sacramenti*.

De applicatione Sacrificii.

8. Reliquum est, ut quædam dicamus, quæ ad Sacrificii applicationem pertinent. Quæstio est inter Theologos, an applicatio Sacrificii poni possit in Dei voluntate, qui ejus fructum applicet, ut sibi libuerit. In qua quæstione, ut plerumque fit, alii in alias abeunt sententias. Sed tutissima regula est, ut Sacerdos antequam ad Altare accedat, eas personas determinet, pro quibus intendit orare, ut illis Missæ sacrificium applicetur. Cum de intentione scripsimus, quam Sacerdotem habere oportet Missam celebraturum faciendi id, quod Ecclesia facere intendit, optimam docuimus esse intentionem actualem; virtualem tamen sufficere; minime vero habitualem. At intentionem applicandi sacrificium vulgatior sententia statuit sufficere habitualem; applicatio enim est quasi quædam donatio, seu translatio fructus, qui e Missa percipiendus est; quæ donatio seu fructus transla-

Intentio applicandi sufficit habitualis.

tio valida est; etiamsi multo tempore ante facta sit, & multis actibus interrupta, dummodo revocata non fuerit.

9. Denique quæritur, in qua Missæ parte applicatio facienda sit. Quidam putant fieri eam posse etiam post Consecrationem, sed ante sumtionem. Cujus quæstionis enodatio pendet ex celebris illius quæstionis decisione, in quanam Missæ actione sita sit sacrificii vis & essentia; quod argumentum superius pertractavimus. Sane Suarez, qui Sacrificii essentiam ponit in Consecratione, monet Sacerdotem, ut Missam applicet ante Consecrationem. Contra Salmanticenses, qui non in Consecratione tantum, sed etiam in sumtione statuunt Sacrificii essentiam, docent, posse Sacerdotem etiam post consecrationem Missam applicare, quam nondum applicaverit; ut videre est tom. 11. Tract. 23. de Eucharist. disp. 13. §. 3. n. 35. Verum Sacerdos, se ut omnibus expediat difficultatibus, in præparatione ad Missam antequam sacris se vestibus induat, ne omittat Sacrificii fructum applicare, ut bene advertit Clericatus de Sacrif. Missæ Decis. 36. nu. 17. Utilissimus est Cardinalis Bonæ tractatus asceticus de Sacrif. Missæ; in cujus cap. 1. §. 5. quædam docet, quæ ad applicationem Missæ pertinent, præsertim illa: *Optimum quoque aliquibus visum est, quod Sacerdos qui pro pluribus offerre intendit, eos specialiter & nominatim exprimat, non generaliter, & in confuso, quia singulis minus prodesset; suum enim effectum producit secundum modum, quo applicatur: perfectior autem applicatio est, cum omnes singillatim nominantur.* Docet etiam ad arcendos scrupulos, primo debere Sacerdotem fructum ei applicare, pro quo tenetur celebrare vel Beneficii, vel eleemosynæ, vel promissionis, vel alicujus præcipuæ obligationis ratione, deinde sine illius præjudicio fructum Sacrificii ceteris applicare in charitate sibi conjunctis, seu quovis nomine sibi commendatis, suam ipsius intentionem Christi summi Sacerdotis intentioni subjiciens.

In qua Missæ parte debeat eam applicare.

10. De Sacerdotibus Græcis cum Episcopo celebrantibus, item de Sacerdotibus Latinis, qui, cum suscipiunt Ordinem, aut consecrantur Episcopi, pariter concelebrant, dudum verba fecimus. Excitatam nuperrime intelleximus quæstionem, an Sacerdotes Missam cum Episcopo celebrantes eleemosynam possint accipere, Missam ei applicando qui eleemosynam præbet. Cardinalis de Lugo tract. de Sacramentis disput. 19. sect. 12. n. 252. diserte docet: *quod si duo Sacerdotes simul consecrarent unam Hostiam, essent duæ oblationes, & singuli possent applicare Missam pro diversis.* Huic sententiæ subscribere videtur Suarez tom. 3. in 3. par. D. Thomæ q. 83. art. 1. disput. 79. sect. 12. §. *Hic vero potest.* P. la Croix tom. 2. Edit. Venetæ ann. 1722. pag. 137. n. 219. postquam sententiam eorum exposuit, qui putant recens ordinatos Missam juxta intentionem Episcopi, qui celebrans est præcipuus, applicare debere, ab hac discedit opinione, aitque Ordinatum quidem non esse celebrantem præcipuum, sed tamen revera celebrare, nec ullam esse causam, quamobrem illi adimi possit auctoritas applicandi Missam cui sibi libitum fuerit. Verum pag. 356. §. 3. n. 2323. rursus existimat,

Utrum Sacerdotes cum Episcopo celebrantes possint accipere eleemosynam, & Missam applicare.

mat, non licere Sacerdoti accipere eleemosynam; tum quia qui eleemosynam præbet, Missam solitam ad Altare postulat celebrari, tum quia in controversia positum est, an Sacerdos concelebrans consecret, cum contingere possit, ut ultima Consecrationis verba pronunciet, postquam Episcopus eadem verba omnia pronunciaverit. Sed postremam hanc rationem nullius esse roboris dudum demonstravimus. Primæ vero rationi similitudo inest aliqua veritatis: sed ex ea tamen inferri non potest, Sacerdotes in Ecclesia Græca concelebrantes non posse eleemosynam accipere, & Missam ei applicare, qui eleemosynam præbet; præsertim vero si sacerdotalibus induti vestibus integram recitent Missam, consecrent, & consumant. Difficultas in eo tantum esse potest, an eleemosynam iis liceat accipere, qui usitatis induti vestibus Missæ tantummodo adsunt, & Eucharistiam accipiunt, ut ex quodam Responso intelligitur Gregorii XIII. quod commemorat P. Thomas a Jesu *de Conversione omnium gentium promovenda* pag. 485. & 486. quo casu prohiberi non possunt ab eleemosyna accipienda, modo eam non accipiant titulo applicationis Missæ. In Ecclesia Occidentali, quando Sacerdotes cum Episcopo celebrabant, oblationum erant participes; oblationibus vero cum successerit eleemosyna, facile intelligi potest, ubi etiamnum vigeat ritus concelebrationis, non posse concelebrantem privari jure suo accipiendi eleemosynam pro Missa ei applicanda, qui eleemosynam præbet, quique præsertim probe est conscius, Sacerdotem eo modo Missam Episcopo concelebrare. Quod si aliter dicamus, Orientalis Ecclesiæ Presbyteri eleemosyna plerumque carebunt.

CAPUT XVII.

Series quorundam casuum, qui Sacerdoti possunt occurrere, cum vel in Missa, vel extra Missam Eucharistiam suscipit.

Particula immittenda in Calicem abrumpi debet ex inferiori parte.

I. NOtum est ante sumtionem frangi hostiam in duas partes, & inde abrumpi a Sacerdote particulam, quæ in Sanguinem immittitur. In ea porro quæstione, in qua quæritur, utrum ea particula abrumpenda sit ex inferiore, an ex superiore Hostiæ parte, opinio tuta & recepta in praxi est, abrumpendam esse particulam ex inferiore parte Hostiæ, ut in fractione minima fragmenta, si qua extiterint, in Calicem decidant, ut bene advertunt Niger in Additionibus ad Ruiz part. 2. §. 8. cap. 12. & Gavantus ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 10. cap. 2. Frequenter accidit, ut, Sanguine hausto, particula remaneat fundo Calicis adhærescens: Rubrica autem utrum velint, Sacerdotibus præscribit, ut vel digito particulam trahant usque ad oram Calicis, eamque sumant ante purificationem, vel novum vinum infundant, quod cum particula sumant; qui posterior modus videtur decentior, & usurpatur frequentius: etsi enim potest contingere, ut Sacerdos guttam aliquam vini hauriat, antequam particulam deglutiat, & rum-

Si in sumtione remaneat adhærens calici, infundatur novum vinum & cum eo hauriatur.

rumpatur naturale jejunium; tamen Sacerdos jejunus ad Altare accessit, nec nisi coactus reverentia erga Sacramentum, & obligatione illud perficiendi, eo modo utitur ad extrahendam particulam e fundo Calicis, ut observant Aversa de Euchar. q. 8. sect. 9. Cardinalis de Lugo de Eucharist. disput. 15. sect. 4. nu. 78. Quartus ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 10. sect. 1. num. 7.

Quid facto opus sit, ubi Sacerdos advertat relicta esse post sumptionem fragmenta hostia.

2. Nemo etiam est qui nesciat Sacerdotem, sumta Hostia, antequam bibat Sanguinem, cum Patena diligenter fragmenta, si qua sint super Corporale, colligere, & pollice & indice Patenam abstergere, tum ipsos quoque digitos, ne quod iis fragmentum hærens remaneat; idque præscribit Rubrica. Potest accidere, & aliquando sane contigit, ut Sacerdos, sumta purificatione, advertat aliqua esse fragmenta in corporali, vel in Patena: quæritur, quid hac in re Sacerdotem facere oporteat. Cardinalis Cajetanus quodlibet. 1. 17. qu. 17. ubi expresse de hac re agit, docet Sacerdoti ea fragmenta esse absumenda. Consentit Sotus cum Cajetano in 4. Senten. dist. 12. q. 1. art. 7. in fine: *Quia totum reputatur unum Sacramentum, nec censetur perfectum, quousque omnes reliquiæ insumantur.* Nec quidquam ex eo commovetur, quod Sacerdos jejunus non sit. Communis enim mos est, ut Sacerdos, si forte palato particula sibi hæreat, paullulum vini absorbeat, quod probabiliter citius trajicitur in stomachum, quam particula. Atque idem Sotus addit, hanc doctrinam locum habere, ubi de parvis fragmentis agatur, secus vero si notabilis esset Hostiæ pars; quam docet non esse absumendam, sed in Tabernaculo condendam: *Quare si magnam partem Hostiæ in linteolis post lotionem inveniret, consilium esset eam in Pyxide reservare in crastinum.*

Vel advertit Sacerdos, relicta esse fragmenta minima, vel non ita parva, vel integram Hostiam.

3. Sed ut rem hanc dilucide pertractemus, distinguendi sunt casus. Nam aut remansere fragmenta minima, vel non ita parva, aut integra superfuit Hostia; qui casus neque commentitius est, nec impossibilis: non enim semel tantum contigit, ut Sacerdos Hostiam unam existimans se consecrasse, deprehenderit se consecrasse duas, idque postquam alteram sumsit & Sanguinem, atque etiam ipsam ablutionem. Si fragmenta remanserint, sive parva, sive magna, etiamsi id adverterit post sumtam ablutionem, ea Sacerdos absumat, ut docet Sylvius 3. par. q. 80. art. 8. ubi ait: *Quando reliquiæ Sacramenti post ablutionem reperiuntur in altari, illæ sive parvæ sint, sive magnæ, sumi possunt a Celebrante, quia ad idem Sacrificium spectant, & tota Sacerdotis actio habetur tamquam integra:* atque idem docet de fragmentis, quæ remanent, postquam Eucharistiam in fine Missæ adstantibus ministraverit. *Eadem ratione si post finem Missæ manet in Altari, communicans Fideles, quidam existimant, quod illis communicatis possit eas particulas ex isto Sacrificio restantes sumere, quæ non possunt commode reservari.* Cum qua Sylvii doctrina consentit Rubrica his verbis: *Quod si deprehendat post sumtionem Corporis & Sanguinis, aut etiam post ablutionem reliquias alias relictas consecratas, eas sumat, sive parvæ sint, sive magnæ, quia ad idem sacrificium spectant.*

4. Si

In singulis casibus praescribitur quid illi faciendum.

4. Si vero non fragmenta remanserint, sed integra Hostia, consecrata una cum ea, quam Sacerdos jam consumserit, distinguendum est: Aut enim deprehendit Hostiam consecratam antequam Corpus & Sanguinem sumserit, & utramque Hostiam debet sumere, ut praescribit Rubrica: *Si Sacerdos putans se tenere unam hostiam, post Consecrationem invenerit esse duas simul junctas, in sumtione sumat utramque*; Aut id advertit, sumto jam Corpore & Sanguine, atque etiam ablutione, & tunc Hostiam condere debet in Tabernaculo; aut id si facere non possit, eam in Corporali decenter coopertam relinquat, a Sacerdote, qui postea Missam celebraverit, sumendam; aut eam immittat in Calicem, vel ponat in Patena, ut condi possit in Tabernaculo, vel ab alio Sacerdote sumi. Quod si nihil horum illi facere liceat, eam sumat. *Si vero sit relicta Hostia, debet in Tabernaculo reservari, aut in Patena vel Corporali Sacerdoti postea celebraturo sumenda relinqui. Quod si non habeat, quomodo honeste conservetur, potest eam ipsemet sumere, quamvis absumtionem sumserit.* Consentit Rubrica Missalis: *Si vero relicta sit Hostia integra, eam in Tabernaculo cum aliis reponat. Si hoc fieri nequit, sequenti Sacerdoti ibi celebraturo in altari super Corporali decenter opertam sumendam una cum altera, quam est consecraturus, relinquat. Vel si neutrum horum fieri possit, in ipso Calice seu Patena decenter conservet, quousque vel in Tabernaculo reponatur, vel ab altero sumatur. Quod si non habeat quomodo honeste conservetur, potest eam ipse sumere.* Atque haec de fragmentis, & de hostia integra: quid autem de parvi moduli Hostiis, quae integrae sint? Veniuntne sub nomine fragmentorum, an sub nomine Hostiae? Eorum probamus opinionem, qui statuunt, eas Hostiae nomine contineri; ita ut si parvi moduli Hostia remaneat, non adhibenda sit regula, quam tradidimus de fragmentis, sed ea quam proposuimus de Hostia integra & consecrata, quam Sacerdos deprehendit post Consecrationem, sumta jam altera, & Sanguine, atque ipsa etiam ablutione. Vide Quartum ad Rubr. Miss. par. 2. tit. 10. sect. 2. dub. 3.

Quid si superesse fragmenta advertat Sacerdos, postquam abiit ab Altari?

5. Casus hactenus expositi pertinent ad Sacerdotem, qui advertat, fragmenta, seu hostiam superesse, antequam abeat ab Altari, ubi Missam celebrat. Quid si advertat, cum jam recessit ab Altari, & jam ad Sacristiam venit? Ea absumere fragmenta non videtur bene consultum; sacrificium enim jam perfectum est; praesertim si Sacerdos id adverterit postquam sacris se exuerit vestibus. Consultius esset ea in Tabernaculo condere, aut Sacerdoti postea Missam celebraturo sumenda reservare; sed hujusmodi remedium interdum non licebit adhibere, vel quod in loco, in quo celebravit Sacerdos, nullum sit Tabernaculum: (nam sacra fragmenta, vel hostiam deferre ad templum, ubi sit Tabernaculum, excitare posset rumusculos in populo); vel quia nemo praesto sit Sacerdos Missam celebraturus. Quid igitur opus est facto? Pontas Diction. Cas. Conscien. verbo *Missa* cas. 4. docet, hostiam, vel fragmenta Sacerdoti esse absumenda, si quod sit irreverentiae periculum in iis vel reservandis, vel ad Tabernaculum trans-

se-

ferendis. Casum hunc expendit Patavinus Clerus in Resolutionibus Moralibus anni 1708. dub. 2. cas. 1. Mensis Decembris, ut videre est apud Zuccherium in ejus sæpe citato opere. Prudenter sapiens ille Clerus, ut solet, Casum hunc resolvit hac adhibita distinctione: Aut Sacerdos id advertit, postquam rediit in Sacristiam, ac nondum sacras exuit vestes, & tunc sumere debet quod ex Sacrificio superfuit: *Sumtio* (sunt ipsius Resolutionis verba) *harum reliquiarum post Missam relictarum est complementum ipsius actionis & Sacrificii, quod moraliter censetur durare, donec concurrant hæc duo, & quod adsint talia fragmenta ex ipso inadvertenter relicta, & nondum sacris vestibus Sacerdos exutus sit, dummodo non studiose, aut aliquo impedimento detentus diu distulerit eas exuere, sed unico contextu, ut fieri solet, ab Altari ad Sacristiam recta perrexerit, & ibi sacræ mensæ reliquias, Paramenta Missæ depositurus, inveniat:* Aut id advertit Sacerdos postquam sacris se vestibus exuit; & tunc si in templo sit Tabernaculum, aut Sacerdos aliquis existat, qui Missam celebraturus sit, quicquid superfuit e Sacrificio reliquiarum, in Tabernaculo est recondendum, aut decenter reservandum, ut ab eo qui Missam celebrabit, absumatur. Si vero Tabernaculum ibi non sit, nec ullus Sacerdos Missam celebraturus, quidquid e Sacrificio superfuit, absumendum est; idque etiam faciendum, licet ibi sit Tabernaculum, si prudentum virorum judicio periculosum esset a Sacristia ad Altare Sacramentum asportare.

In Constantinopolitana Ecclesia, quod consecrati panis supererat, pueris dispertiebatur.

6. Favet huic resolutioni vetus Constantinopolitanæ Ecclesiæ disciplina, quæ commemoratur ab Evagrio lib. 4. cap. 36. ubi tradit, absoluta Populi Communione, si multum consecrati panis superfuisset, morem fuisse ut e Schola innocentes pueri accerserentur, quibus ille panis dispertiebatur comedendus; qui mos etiam tempore Nicephori retinebatur, ut videre est Hist. Eccl. lib. 17. cap. 25. & in Gallias etiam traductus est, ut colligitur ex Can. 6. Concilii II. Matisconensis. Si enim ad arcendum omne periculum irreverentiæ, Eucharistia, quæ superfuisset, ab innocentibus pueris sumebatur, multo potiori ratione reliquias Sacrificii sumere poterit Sacerdos, licet sacris depositis vestibus, ubi nisi absumerentur, periculum esset irreverentiæ.

Guttæ Calicis internæ, non vero extrinsecus hærentes, si supersint, censendæ ut consecratæ.

7. Ut in Corporali & in Patena Hostiæ fragmenta, ita in Calicis cuppa hærere possunt guttæ vini in eum immissi; idque fieri potest, ut Sacerdos advertat, sumta jam purificatione: quid igitur facere oportet? Si guttæ hæreant extrinsecus cuppæ Calicis, habendæ sunt tamquam non consecratæ, & purificatorio abstergendæ; si vero intrinsecus adhærentes reperiantur, etsi quidam putant habendas esse tamquam non consecratas, & extergi posse purificatorio; utpote separatas a Sanguine, qui in fundo Calicis, nec cum eo facientes unum quid; tamen tutius est eas considerare tamquam consecratas, atque absumere per secundam purificationem, ut sentit Pontas loco citato casu 5. & Boucat tom. 5. Theologiæ par. 4. pag. 97. cas. 3.

Non potest Sacerdos Hostiam in Missa consecratam reservare ad Processionem SS. Sacramenti faciendam post Missam, & sumere, quæ conditur in Tabernaculo.

8. Post Missam aliquando fit Processio SS. Sacramenti. Itaque si Sacerdos ad Altare recordetur, Hostiam, quæ est in Tabernaculo, quæque in processione gestanda est, ante duos, exempli causa, menses fuisse consecratam, ac propterea esse renovandam, quæritur, an possit eam quæ est in Tabernaculo sumere, & Hostiam recens a se consecratam recondere in Tabernaculo in Processione gestandam, & negando respondetur cum Sylvio 3. par. q. 83. art. 4. *Peccat autem graviter Sacerdos, qui Hostiam seu formulam unicam in sua Missa consecratam servaret pro Processione, & ejus loco sumeret veterem; quia sic agens non participaret de utraque specie tunc consecrata, ac per consequens non integre compleret sacrificium.* Textus est apertissimus in can. *Relatum* de Consecrat. dist. 2. ubi habetur, non solum de hoc Sacramento, sed etiam de hoc Sacrificio Sacerdotem in Missa fieri debere participem. *Nam quale erit illud Sacrificium, cui nec ipse Sacrificans particeps esse cognoscitur?* Quid autem Celebranti faciendum sit, dum versatur in ejusmodi casibus, docet idem Sylvius q. 76. art. 1. quæsit. 2. *Observandum, quod dum Sacerdos celebrando renovat Sacram Hostiam, non potest reservare eam, quam consecrat, & illam solam sumere, quæ prius consecrata fuerat, & reservata; sed debet consecrare duas, quarum unam reservet, aliam sumat; quia Celebrans semper tenetur sumere utramque speciem tunc consecratam, eo quod sumtio maxime ad integritatem Sacrificii pertineat.* Vide Pontas loc. cit. casu 16. & Cardinalem de Lugo disput. 19. de Sacramen. Euchar. sect. 5. nu. 76. ubi imperitos increpat Sacerdotes, qui secus faciunt. Et sane cum Rubrica Missalis jubeat, si in pane jam consecrato venenum deprehendatur, novam consecrari hostiam; quisque intelligit, haud ita bene per Rubricam fore consultum, si liceret sumere Hostiam in alia Missa consecratam. Debuisset enim Rubrica præscribere (si liceret Sacerdoti Hostiam ab alio Sacerdote consecratam sumere) non ut absolute alia apponeretur Hostia, sed ut inspiceretur Tabernaculum, si forte ibi esset Hostia jam consecrata, & sumeretur.

An Sacerdos, qui in Missa non habet hostiam justæ magnitudinis, possit in elevatione ostendere hostiam consecratam, quæ reservatur ad Processionem.

9. Et quoniam de Processione Sanctissimæ Eucharistiæ incidit mentio, proponitur casus de Sacerdote, qui Missam celebrans non habet Hostiam justæ magnitudinis, sed Hostiam parvi moduli; quæritur autem, an, consecrata ejusmodi parvæ formulæ Hostia, possit Sacerdos, ne nova re populum suspendat, ad elevationem populo ostendere Hostiam justæ magnitudinis, quæ asservatur gestanda in Processione. Placet quibusdam, ut utraque Hostia tum magna tum parva simul junctæ eleventur. Sed consultius est, ut Sacerdos populum instruat, doceatque, cum necessitas urgeat celebrandi Missam, nec suppetat nisi parvæ formæ Hostia, licere eam consecrare; se in hoc casu versari; idque omnibus prædictum velle, ne quisquam miretur, si ad elevationem videat ostendi parvam Hostiam. Qua prævia instructione, omnis removetur occasio susurri, qui suboriri posset in populo, si Sacerdos priori illo modo vellet uti: opus enim illi esset Tabernaculum inopportune aperire, & ab Ostensorio Hostiam amovere; quod ipse

ipse quoque animadvertit Patavinus Clerus dub. 2. cas. 2. mensis Novembr. ann. 1708. apud Zuccherium in cit. Opere.

Sacerdoti, qui celebrare non potest, licet, remoto scandalo, se ipsum communicare, si non sit alius Sacerdos.

10. De Sacerdotibus extra Missam Eucharistiam suscipientibus perpauca sunt dicenda. Nam duo tantum quæri solent; quorum primum est, an extra Missam possint suis manibus se ipsi communicare; alterum, an sacram percipientes Eucharistiam a Sacerdote celebrante Stolam e collo pendentem deferre debeant. Docet Sylvius, Sacerdotem, qui celebrare non possit, si nullus alius Sacerdos sit, qui Eucharistiam illi exhibeat, posse suis manibus se communicare, dummodo absit scandalum, & præcipua quædam ratio sit quamobrem Sacramentum percipiat. Idem docent Gonet. tom. 5. de Euchar. disput. 10. n. 19. Clericatus de Sacram. Euchar. decis. 19. Coton. lib. 2. de Sacramentis Controversia 4. de Euchar. n. 156. & seq. Cardinalis de Lugo de Sacr. Euchar. disp. 18. sect. 1. n. 28. & seq. ubi n. 35. inter justas causas ponit etiam, ne in solemni aliqua Festivitate careat Eucharistia; & consentit Quartus ad Rubricas Missalis par. 2. tit. 10. sect. 3. dub. 1. sub titulo: *An possit quis aliquando communicare se ipsum*. De Cleri Communione Feria V. in Cœna Domini scripsimus Instituit. 38. edit. Lat. ubi fuse differuimus de obligatione Sacerdotum suscipiendi ab Sacerdote celebrante Eucharistiam in ea Ecclesia, cui sunt addicti, stolam habentes e collo pendentem. Et Rituale Romanum titulo *de ordine ministrandi sacram Eucharistiam* ita præcipit: *Sacerdotes vero cum Stola communicent*. Ex quo satis intelligitur, Sacerdotem, qui Missam non celebrat, & vult Eucharistiam suscipere ab alio Sacerdote, stolam debere inducere; quod nunc usurpant probi piique Sacerdotes, ut videre est apud Clericatum loc. cit. in expositione casus Prudentialis n. 32. & seq.

Ceterum debet cum Stola accipere ab alio Sacerdote Eucharistiam.

CAPUT XVIII.

De Sacerdote, qui in Missa adstantes communicat.

Sacerdos, qui in Missa communicare vult adstantes, ad primum Offertorium Hostias parvi moduli locatas in Corporali aut Pyxide offerat cum Hostia, quam sustinet in patena.

1. Nunc de Sacerdote dicendum, qui adstantes in Missa communicat; deinde casus attingemus, cum Eucharistiam ministrat extra Missam. Rubricæ Missalis præscribunt ad primum Offertorium, ut Sacerdos sublata Patena cum hostia recitet Orationem, *Suscipe Sancte Pater*, & si quæ sint aliæ Hostiæ parvæ formæ, quæ Populo sint distribuendæ, ponantur non super Patenam, sed super Corporale, seu in Pyxide, quam Secerdos aperiat, intentionem habens eas etiam hostias offerendi, ac deinde pyxidem occludat. Castaldus in Praxi lib. 2. sect. 4. cap. 7. singillatim minima quæque persequitur, quæ in hoc casu facienda sunt; quæ huc redeunt, ut hæ quoque parvi moduli Hostiæ, quæ vera sunt materia sacrificii, offerantur, ponanturque aut super Corporale, aut in Pyxide, nunquam tamen super Patenam, præsertim si multæ sint, ne forte e Patena cum in Offertorio elevatur, delabantur; Pyxis vero, antequam fiat prima oblatio, super Cor-

porale locari debet proxime post Calicem; easque Sacerdos offerendi & consecrandi intentionem habere debet: vis enim oblationis & consecrationis tota, ut alibi diximus, in intentione consistit.

An Sacerdos, si Pyxidem ad Offertorium non operuerit, Hostias ibi clausas consecrasse censendus sit.

2. Quibus præmissis, si forte Sacerdoti ante primam oblationem materiæ consecrandæ Pyxis afferatur Hostiarum parvæ formæ plena, quæ populo sint distribuendæ, ut ejusmodi Hostiæ a Sacerdote offerantur, & consecrentur, quæritur, an qui Sacerdos Pyxidem non aperuerit, intentionem tamen habuerit eas hostias offerendi, & suo tempore consecrandi, valide eas consecraverit: respondetur affirmando validam fuisse consecrationem; non tamen licitam: siquidem Sacerdos vel per negligentiam, vel per ignorationem earum rerum, quæ ad ejus ministerium pertinent, omisit Pyxidem aperire ante Oblationem & Consecrationem. Et quod ad validitatem pertinet, eo res redit, ut examinemus, an materia consecranda præsens fuisse dici possit. Sed de hoc dubitari non potest; nam præsens fuit moraliter; ad præsentiam vero moralem non opus est, ut tota materia conspicua sit, ut cum plures consecrantur particulæ, quarum Sacerdos singulas non videt, ut advertit *Genet. Theolog. Moral. tom. 3. casu 6.* super Sacrificio Missæ. Eodem modo Casum hunc decidit Sambovius tom. 4. postremæ edit. casu 168. qui notat Sacerdotem saltem virtualem habuisse intentionem, quæ sufficit ad validitatem; nam prope Calicem posuit Pyxidem, etiamsi eam postea non aperuerit, neque actu de particulis cogitaverit, quæ in ea continebantur, quando verba consecrationis protulit.

Quando materia esse præsens intelligatur.

Moralis præsentia cognoscitur, cum verificari possunt verba illa, Hoc, & Hic.

3. De præsentia morali materiæ necessaria ad validitatem Consecrationis Theologi disputant, & docent moralem præsentiam cognosci, cum verificari possunt verba illa formæ vel *Hoc*, vel *Hic*; ex quo negant, posse consecrari materiam, quæ posita esset post tergum Sacerdotis, vel quæ abesset, sed menti Sacerdotis esset præsens, vel quæ haud ita parum, sed longe a Consecrante abesset, vel quæ sejungeretur a Consecrante per corpus interjectum, quod revera separat, veluti paries, aut quid simile. D. Thomas in 4. sentent. dist. 11. q. 2. art. 1. hæc docet: *Non dico quod Sacerdos posset consecrare totum panem, qui est in Civitate simul, vel qui est in foro; quia ipsa forma pronomine demonstrativo utens ostendit, quod materia consecranda debet esse coram Sacerdote. Unde Sacerdos existens in domo sua non posset consecrare panem, qui est in Altari. Quod etiam non potest de toto pane, qui est in foro, neque de toto vino, quod est in cellario. Sed quantacumque sit quantitas panis & vini, quæ coram Sacerdote proponitur, credo quod possit consecrari ab ipso.* Consentiunt cum D. Thoma ceteri Theologi. Estius in 4. dist. 8. par. 6. *Requiritur*, inquit, *ut materia sit præsens Consecranti. Præsens, inquam, humano more, quo videlicet id præsens dicitur, quod velut in usum humanum assumendum demonstrari possit dicendo: hic est*, Sylvius in 3. par. q. 74. art. 2. *Habenda*, inquit, *tamen est ratio consuetudinis humanæ & judicandum id esse præsens, quod more & usu hominum, seu judicio prudentis viri taliter est positum, ut pronominis demonstrativi præla-*

latione possit demonstrari. Et Philippus Gamachæus in 3. par. qu. 74. cap. 4. huic principio innixus refellit nostrorum temporum hæreticos, qui calumniantur, juxta nostram doctrinam posse Sacerdotem panem omnem consecrare, qui venali prostet in foro: *Itaque ex superioribus refellitur impia hæreticorum calumnia, Sacerdotem ex mente Catholicorum consecrare simul posse omnes panes, qui sunt in foro, refellitur, inquam, manifeste; non enim homo in foro existens habet moraliter omnia illa sibi propinqua & præsentia, quæcumque in foro sunt, alioqui nec opus ei esset ire de loco ad locum, ut, quod quærit, inveniret.*

An allatæ Particulæ præfatione incæpta consecrari possint. An censendæ sint consecratæ, si allatæ sint in Pyxide super Altare ante Offertorium, quas non adverterit Sacerdos, qui tamen declaraverat in Sacristia se eas consecraturum.

4. Major occurrit difficultas in duobus aliis casibus; quorum primus est, an Sacerdoti Particulas consecrandas & populo distribuendas, Præfatione Missæ jam incepta, sibi allatas liceat consecrare. Alter est, cum Sacerdos Æedituo declaravit in Sacristia, se particulas populo distribuendas consecraturum, & Æedituus Pyxidem attulerit, cum Sacerdos legeret Evangelium, eamque posuerit ad partem Epistolæ, neque id Sacerdos adverterit, quæritur an particulæ censendæ sint consecratæ, & populo sint distribuendæ.

In primo casu, non nisi gravi urgente causa, offerendæ sunt mente.

5. Quod attinet ad primum casum scribunt Auctores, posse particulas consecrari, etiamsi allatæ fuerint post primam oblationem, dummodo earum mente fiat oblatio. Quidam affirmant, accipi posse particulas consecrandas, antequam incepta sit Præfatio. Alii idem sentiunt de particulis quæ afferuntur ante Consecrationem. Sed communis sententia est, & plerorumque firmata consensu, non posse particulas consecrari cum Canon recitari inceperit, etiamsi ageretur de consecranda particula, quæ afferenda esset pro viatico ad infirmum: eo enim casu parva quædam detrahi posset particula ex Hostia Missæ, & reservari pro infirmo. Si Particulæ consecrandæ sint, ut Populo distribuantur, prius offerendæ sunt, ut diximus, saltem mente: cumque earum facienda sit oblatio, cum offertur Hostia Missæ, facile quivis intelligit, Missæ ordinem perverti, si particulæ accipiantur consecrandæ, Præfatione incepta: id porro siquando faciendum est, fieri non debet sine legitima causa, cujusmodi ea esset, si magna multitudo parata ad recipiendam Eucharistiam sacramento careret. Ita Tamburinus in methodo celebrandi lib. 2. cap. 5. §. 2. n. 8. cujus doctrinam amplexus est Clerus Patavinus in resolutione primi casus mensis Februarii anni 1708. apud Zuccherium.

In secundo casu particulæ non censendæ sunt consecratæ.

6. Quod ad secundum casum attinet de Pyxide, quæ ponitur ad partem Epistolæ, interea dum Sacerdos legit Evangelium, neque id advertit, ubi quæritur; an ex verbis, quæ profert Sacerdos super Hostiam, censendæ sint consecratæ etiam particulæ, quæ sunt in Pyxide, memoria repetendum est, Consecrationem esse faciendam super Petra sacra, ac Sacerdotem valide quidem, sed illicite consecrare particulas positas extra Petram Sacram, si quidem eas consecrandi intentionem haberet. Itaque eo res redit, ut videamus, an præsumi possit Sacerdotem habuisse intentionem particulas consecrandi. Quidam negant posse præsumi Sacerdotem voluisse illicite

licite

licite consecrare materiam locatam extra petram sacram, ut videre est apud Dianam Edit. Coord. tom. 2. lib. 1. resolut. 118. & seq. Aliis contra haud ita durum videtur præsumere eam intentionem consecrandi; etsi enim illicita est intentio consecrandi materiam, quam Sacerdos novit esse extra petram Sacram, non tamen illicita est intentio consecrandi materiam omnem quæ præsens est, etiamsi incaute in eo loco posita non fuerit, quo eam locatam oportuit. Atque ea est Gamachæi Doctoris Sorbonici sententia 3. par. qu. 75. ar. 4. Verum cum Innocentius XI. propositionem illam condemnaverit, *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore*, quantumcumque ponderis ei sententiæ tribuas, quæ statuit eas particulas esse consecratas, ac Populo eas posse distribui, nihil aliud assequare, quam ut probes eam sententiam esse *speculative* probabilem, quod non satis est in hac re, in qua debemus tutiore uti sententia. Quapropter concludendum est, Particulas non esse Populo distribuendas, sed asservandas, ut in alia Missa consecrentur, quod prudenter advertit Patavinus Clerus in appendice ad Resolutiones casuum anni 1708.

Si undecim particulæ ex. gr. & Sacerdos decem consecrare intendat, nec has decem determinet, nullæ consecrantur; contra si in eo errore numeri intendat consecrare materiam omnem præsentem, omnes consecrantur.

7. Casus proponitur ejus, qui undecim parvæ formæ Hostias coram se habeat, & decem dumtaxat consecrare intendat, neque tamen determinet decem illas, quas velit consecrare: hic Rubrica advertit deesse intentionem, nullamque ex illis hostiis censendam esse consecratam: *Si quis habeat coram se undecim Hostias, & intendat consecrare solum decem, non determinans, quas decem intendit, in his casibus non consecrat, quia requiritur intentio.* Quod si Sacerdos hostias, quæ undecim sunt, putat esse decem, sed consecrare intendit materiam omnem, quæ sibi præsens sit, tunc omnes undecim hostiæ consecratæ esse censentur, ut ait Rubrica: *Secus si putans quidem esse decem, tamen omnes voluit consecrare, quas coram se habebat; nam tunc omnes erunt consecratæ.* Quamobrem Rubrica Sacerdotem sedulo monet, ut semper intentionem habeat consecrandi omnes particulas, quas coram se habet: *Atque ita ille Sacerdos talem intentionem semper deberet habere, scilicet consecrandi eas omnes, quas ante se ad consecrandum positas habet.* Doctrinam hujus Rubricæ citat, & sequitur Natalis Alexander Theologiæ Dogmaticæ & Moralis lib. 2. de Sacram. Euchar. art. 3. regula *6.* & consonat Senonense Concilium anni 1524. ubi ita decernitur: *Sacerdos plures Hostias consecraturus, intentionem consecrandi referat super omnes, non se referendo ad certum numerum Hostiarum.* Idem dicendum est, cum Sacerdos inscius duas consecrat Hostias, putans se unam tantummodo consecrare; nam si eam intentionem habet, quam habere debet, consecrandi quidquid habet in manibus, ambas consecrat. Sed si eam intentionem habeat, quam quidem non habere oportet, illam tantum Hostiam consecrandi, quam oculis videt, tunc illa tantum Hostia consecratur. Vid. Salmanticenses tom. 1. Cursu Morali tract. 5. de Sacramento Euchar. cap. 4. punct. 7. n. 128.

8. Quam

P. Serry subtilitates adversus eam Rubricam contendentis etiam non determinatis decem illis Hostiis, omnes undecim consecratas.

8. Quam supra attulimus, Rubrica parum probata fuit P. Serry in Vindiciis Ambrosii Catharini cap. 14. num. 2. Nam ex ea eruitur argumentum adversus ejus opinionem, quæ decernit, satis esse ad validitatem Sacramenti seriam intentionem externam, etiamsi desit interna, faciendi quod facit Ecclesia; quæ quidem interna intentio tantum deest ad validitatem consecrationis decem Particularum, cum Sacerdos decem consecrat, non determinans ex undecim ante se positis quas consecrare intendat. Quapropter respondet, Rubricas non esse definitiones Ecclesiæ, sed regulas e Theologorum Moralium scriptis depromtas; nec mirandum positam fuisse in Rubricis opinionem in scholis magis receptam; omnes autem undecim Hostias, supra quas serio Sacerdos formam consecrationis protulerit, ex Catharini sententia consecratas esse censeri oportere, etiamsi intentionem habuerit decem tantum consecrandi; Rubricam denique posse ita intelligi, ut non censeantur consecratæ, si externo aliquo signo Sacerdos declaraverit, se non plures quam decem consecrare velle. Sed non est nostrum hujusmodi tricis implicari, qui superius statuimus, ut par erat, necessitatem internæ intentionis ad validitatem Sacramenti. Atque ad ea quæ docuimus confirmanda, pulchram Durandi doctrinam afferemus expositam in Sacerdotali Romano cap. 54. Casum proponit Durandus Sacerdotis, qui decem Hostias consecrare vult, sed intendit omnem materiam, quam coram se habet, consecrare, omnes undecim Hostias consecratas esse, propterea quod consecratio ab intentione, non ab opinione pendeat. Quod si Sacerdos non plures, quam decem intendat consecrare, sive sciat, sive nesciat, Hostias esse undecim, decem esse consecratas, siquidem determinatam habuerit intentionem consecrandi decem determinatas, & non undecimam; nullam vero consecratam esse, nisi undecimam intentione separaverit ab aliis decem.

Distribuenda adstantibus Eucharistia post Communionem Sacerdotis.

9. Ne autem a proposito recedamus de Communione adstantium, quibus Eucharistiam præbeat Sacerdos celebrans Missam, quæritur utrum distribuere debeat Eucharistiam, statim ac ipse eam sumsit, an vero absoluta Missa. Rubrica Missalis præscribit, ut non in fine Missæ, sed proxime post Communionem Sacerdotis fiat Communio adstantium. Consonat Rituale Romanum, dummodo non aliqua interveniat causa, quamobrem ad finem Missæ eadem Communio differenda sit: *Communio autem Populi intra Missam statim post Communionem Sacerdotis celebrantis fieri debet; nisi quandoque ex rationabili causa post Missam sit facienda; cum orationes, quæ post Communionem in Missa dicuntur, non solum ad Sacerdotem, sed etiam ad alios communicandos spectent.* Est autem apud Auctores rationabilis & justa causa, si plurimi adessent Missæ, & suspicari possemus, ne aliqui eorum tædio caperentur finem Missæ expectantes, qui finis longe abesse posset, si multi ad Eucharistiam suscipiendam accederent. Ita Gavantus ad Rubricam Missalis par. 2. tit. 10. Quartus ad eumdem locum pag. 345. Clericatus de Sacram. Eucharistiæ decis. 20. Baruffaldus in notis ad Rituale

Ex rationabili tamen causa potest distribui etiam post Missam.

le Romanum tit. 24. §. 19. n. 78. & seq. Est igitur regula, ut Communio fiat adstantium post Communionem Sacerdotis; cujus regulæ limitatio est, si justa interveniat causa eam differendi ad finem Missæ. Ex quo apparet, eos errare, qui nullo discrimine post finem Missæ sacram præbent Eucharistiam, ut bene advertit Cardinalis Brancatius in Opusculo de sacro Viatico pag. 157. ubi hæc scribit: *Damnandi nostra sententia videntur Sacerdotes, qui contra Ritualis præscriptum in tit. de Communione, præbent absque necessitate populo Eucharistiam in fine Missæ: privant enim Fideles iis precibus, quas post Communionem Ecclesia recitari jubet, quæque non solum ad Celebrantem, sed etiam ad ceteros Communicantes aperte spectare noscuntur*. Consentit Natal. Alexander Theol. Dogm. & Moral. lib. 2. de Sacr. Euchar. cap. 4. Regula 6.; & Thiers tom. 1. tract. de Superstitione cap. 2. nu. 8. & seq. Macrus in Vocabulario Ecclesiast. verbo *Communio*: *Reprehensione*, inquit, *digni sunt ii Sacerdotes, qui Populi Communionem ad finem Missæ differunt: hujusmodi enim abusus est Rubricæ manifesto contrarius; iis enim precibus privant Fideles, quæ dicuntur non solum pro celebrante, sed etiam pro ceteris communicantibus, ut monemur Rituali Romano*. Legi potest Catechismus Montis Pessulani pag. 633. & Pouget tom. 2. Instit. Catholicar. pag. 886. qui eorum Episcoporum zelum collaudant, qui vehementer Sacerdotes hortantur, ut Communionem adstantibus præbeant, postquam ipsi communicaverint, nec ad finem Missæ differant. Quibus & ipsi nos assentimur; & in Actis Ecclesiæ Mediolanensis habentur: *Hoc institutum Parochus servare studeat, ut quod antiquissimi juris est, intra Missarum solemnia post Sanguinis sumtionem præbeat sacram Eucharistiam*: dummodo tamen, quod supra dictum est, admittatur, posse Communionem ad Missæ finem differri, si magna vis hominum communicare velit, ut observat etiam Le Brun tom. 1. pag. 641.

Potest ministrari adstantibus Eucharistia in Missis Defunctorum.

10. Decreto Sacræ Rituum Congregationis anno 1701. vetitum fuit ex Gavanti sententia, ne cuiquam adstantium in Missis Defunctorum Eucharistia præberetur, cujus ea ratio fuit, quod Sacerdos in fine Missæ communicatis intra Missam dat benedictionem, quæ cum non detur in Missis defunctorum, satis movit, ut decerneretur, non esse dandam Communionem adstantibus a Sacerdote Defunctorum Missam celebrante. Sed ea re iterum subjecta examini in eadem Congregatione die 21. Martii 1711. cui nos adfuimus Promotoris Fidei munus obeuntes, Cardinalis Ferrarius graves difficultates voto suo exposuit, quæ in illo decreto occurrebant, ut S. Congregatio vetuerit, ne Decretum illud anni 1701. vulgaretur, aut ejus exemplar aliquod ederetur: quamobrem non est quod tuto quisquam eo Decreto uti possit. Idcirco Cardinalis Fliscus Episcopus Genuensis, qui Secretarii Sacræ Rituum Congregationis munus obierat, in Directorio suæ Diœcesis typis edito anno 1715. ita scripsit: *Proposito dubio in Sacrorum Rituum Congregatione, An liceat in Missis Defunctorum Fidelibus sacram Communionem ministrare: Eadem Sacrorum Rituum Congregatio de anno* 1701.

Decretum Sac. Rituum Congreg. an. 1701. ineditum, & revocatum an. 1715.

res-

respondit negative. Verum quia prædicti Decreti copiam extra dari probibuit dicta Sacra Congregatio ex notis motivis, & cum constet ex personis de fide dignis, & ex attestatione plurimorum sacrarum Cæremoniarum Magistrorum Romæ degentium, ibi prædictum Decretum non observari; ideo ne Fideles tam salutari & fructifero Sacramento priventur, & attentis præfata suspensione, & prædictis attestationibus, declaratur, quod in Missis Defunctorum Sacra Communio licite ministretur.

11. Et sane cum Tridentina Synodus sess. 22. cap. 6. nullo discrimine posito inter Missas vivorum & defunctorum declaret, se vehementer optare, ut adstantes Sacramentaliter communicent; & in Canone, qui recitatur etiam in Missis Defunctorum, dicat Sacerdos: *ut quotquot ex hac Altaris participatione sacrosanctum Filii tui Corpus & Sanguinem sumserimus &c. Hæc commixtio & consecratio &c. fiat accipientibus nobis in vitam æternam &c.* cumque in Missis Defunctorum recitetur Postcommunio, & in ipsis Rubricis Missalis defunctorum Urbanus VIII. eam addiderit: *Si qui sunt communicandi, eos communicet, antequam se purificet*, quis negaverit posse & debere Missæ Defunctorum adstantibus Eucharistiam ministrari, etiamsi communicantibus dari non possit benedictio? quibus profecto uberrima benedictio est auctorem omnium benedictionum in se excepisse.

Tridentina Synodus nullo discrimine Missæ declarat se optare ut adstantes communicent

12. Quæstionem hanc egregii duo Scriptores Romæ nuperrime pertractarunt, quorum alter Abbas Benvenuti Canonicus Lateranensis anno 1726. Opusculum edidit, cui titulus, *Sacerdos ad Altare celebrans in Missa privata*, ubi Casum hunc proponit: *An Fideles queant communicare in Missis Defunctorum*; & respondet ex modo allatis rationibus affirmando, dummodo tamen iis exhibeatur Eucharistia, quæ consacrata sit in Missa quam Sacerdos celebrat, non quæ ab alio Sacerdote consecrata sit in alia Missa, & in Tabernaculo, seu in Pyxide recondita; tunc enim supponit communicatis dandam esse benedictionem, quæ dari non potest in nigris indumentis, & in Missis Defunctorum. Alter est Meratus in egregio Opere ad Gavantum par. 1. tom. 1. pag. 602. & seq. ubi ex iisdem aliisque rationibus demonstrat, in Missa Defunctorum posse sacram adstantibus Eucharistiam distribui, nullumque Decretum esse Sacræ Rituum Congregationis, cujus habenda ratio sit. Declarat tamen se nescire, cur in Missa Defunctorum distribui possit adstantibus Eucharistia, quæ in eadem Missa consecrata sit, non tamen quæ in alia Missa ab alio Sacerdote consecrata sit, & in Tabernaculo, sive in Pyxide recondita; inter utrumque enim casum nullam esse disparitatem, novamque omnino esse ejusmodi distinctionem nullo fundamento suffultam. Videatur idem Auctor loc. cit. cum quo concludendum est, posse in Missis Defunctorum Eucharistiam, sive in eadem, sive in alia Missa consecratam distribui, dummodo id nec fiat ante, vel post Missam, sed intra eamdem Missam post ipsius Sacerdotis Communionem; præscribit enim Rituale Romanum, ut extra Missam ministretur Eucharistia cum superpelliceo & stola coloris, qui Officio ejus diei, vel co-

P. Abbas Benvenuti, & P. Meratus hanc quæstionem pertractarunt.

loris albi, ut aliqui censent, qui color convenit Sacramento Eucharistiæ: *Cum requiratur* (sunt verba Merati) *semper vel color conveniens diei, ut præscribit Rituale Romanum, vel color albus valde conveniens Sacramento Eucharistiæ, ut multi censent Doctores*.

An ministrari possit in Missa noctis Nativitatis Domini Eucharistia.

13. Tractationem hanc de Eucharistia administranda absolvamus duobus proponendis quæsitis. Primum est, an administrari possit in Missa, quæ celebratur post mediam noctem Nativitatis Domini, an Feria sexta in Parasceve, an Sabbato Sancto. Alterum est, an administrari possit in privatarum domorum Oratoriis. In Basilica Vaticana, in cujus Canonicorum numero plures annos fuimus, e manibus Sacerdotis celebrantis nocte Nativitatis Domini recipiunt Eucharistiam non modo Diaconus & Subdiaconus, sed etiam omnes Canonici, & Beneficiati, ceterique omnes e Clero, qui non sunt Sacerdotes. Sed parendum est Sacræ Rituum Congregationis Decretis, quæ vetant, ne ea nocte aliæ duæ Missæ celebrentur, neque adstantibus Eucharistia tribuatur, propter gravia quæ inde oriebantur absurda. Vide Clericatum decis. 13. cas. 1. de Sacram. Euchar. Decreta autem sunt: *Cum superioribus diebus consulta hac S. Rituum Congregatione, an esset permittendum celebrare in media nocte Nativitatis Domini post Missam decantatam successive alias duas Missas, & in eis sacram Communionem exhibere Fidelibus illam deposcentibus, respondit non esse permittendum, sed omnibus utrumque probibendum. Nihilominus nonnulli Regulares asserentes hoc licere, supplicarunt audiri, & Sacrorum Rituum Congregatio ipsius auditis cum Procuratoribus & Advocatis, ad relationem Eminentissimi Pallotti stetit in decretis, & respondit iterum probibendum tam Sacerdotibus celebrare volentibus, quam confluentibus in media nocte ad Ecclesiam, & Communionem deposcentibus. Ita decrevit & servari mandavit die 7. Decembris ann.* 1641. Hoc decretum relatum est in indice Decretorum num. 282. typis edito post par. 2. tom. 1. Operis P. Merati, quem Indicem valde accuratum concinnavit Auctor adhibitis Regestis Sacræ Rituum Congregationis. Idem Meratus loc. cit. pag. 853. num. 13. pluribus aliis auctoritatibus & Decretis allatis id ipsum probat.

An ministrari possit Eucharistia Feria VI. in Parasceve, an Sabbato Sancto.

14. Feria sexta in Parasceve ne cuiquam, exceptis infirmis, Eucharistia tribuatur, vetitum est Decreto Sacræ Congregationis Rituum die 19. Februarii 1622. quod tamen Decretum in Regestis non reperiri testatur idem Meratus loc. cit. pag. 1122. num. 78. Certum tamen est, non nisi infirmis eo die tribuendam Eucharistiam, etiamsi in illum diem caderet Festivitas Annunciationis B. Virginis, ut loc. cit. observat idem Auctor. Celebre tamen est Decretum Congregationis Concilii de quotidiana Communione passim edito in pluribus libris, quod emanavit die 12. Februarii 1679. quo mandatur Ordinariis, *ut curent, ut circa Communionem in Feria VI. in Parasceve Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus servetur*. Quod quidem abunde probat prohibitam eo die Communionem, tum quia Rubrica Missalis jubet in Missa Feriæ quintæ in Cœna Domini asservari ali-

aliquot particulas pro infirmis, *si opus fuerit*, ex quo intelligitur non asservari pro sanis, tum quia juxta Romanam consuetudinem Feria sexta non tribuitur Eucharistia, ut bene observat Eminentissimus Cardinalis Petra ad Constitutionem 20. Eugenii IV. tom. 4. num. 11. Quod autem attinet ad Sabbatum Sanctum, etsi Clericatus decis. 15. de Sacram. Eucharist. conatur probare, nihil esse, quo prohibeatur Eucharistiam eo die ministrari; communem tamen existimamus servandam esse consuetudinem nullis nisi infirmis Eucharistiam ministrandi: quamobrem Macrus in Vocabulario Ecclesiast. Verbo *Communio*: *In Missa*, inquit, *Sabbati Sancti non dicitur ea Antiphona, quæ appellatur Communio, quia non fiebat Populi Communio, quæ ne nunc quidem facienda esset; quapropter abusum puto earum Ecclesiarum, ubi Sabbato sancto ministratur Eucharistia; pluris enim facienda est Ecclesia, quam privata Fidelium devotio*. De altero quæsito, an Sacerdos in privato alicujus domus Oratorio possit Eucharistiam ministrare, jam diu est cum Edicto 14. §. 11. tom. 2. demostravimus ex communi sententia, opus esse speciali licentia Ordinarii.

An in privatarum domorum Oratoriis.

CAPUT XIX.

De usu ministrandi Eucharistiam extra Missam.

1. THiers de superstitione tom. 3. cap. 2. num. 8. etsi candide fatetur; tempore Missæ ministrandam Eucharistiam post Sacerdotis Communionem, tamen nimium superstitiose sacræ antiquitati eum addictum putat, qui Eucharistiam administrari non posse arbitraretur extra Missam. Usus administrandi Eucharistiam extra Missam cæpit Hierosolymæ a S. Cyrilli temporibus: confluente enim magna advenarum multitudine sacram deposcentium Eucharistiam, in Ecclesia Orientali fieri minime poterat, ut quoties distribuendum esset Sacramentum, Missa celebraretur, ut ostendit Mabillonius in Liturg. Gallicana lib. 1. cap. 9. num. 26. & in Commentar. ad Ord. Romanum num. 9. Ab Ecclesia Orientali in Occidentalem ea consuetudo manavit: nec sane potest improbari: publice enim id fieri videmus, & Rituale Romanum tit. *de Ordine ministrandi sacram Communionem* regulas proponit servandas in administratione Sacramenti extra Missam; inter quas ea est regula, quam superius attigimus, ut Sacerdos indutus sit superpelliceo, & Stola ejus coloris, qui conveniens sit Officio ejus diei; & S. Carolus Borromæus I. Concilio Provinciali par. 1. jubet Sacerdotem indui Stola alba, Stola vero rubra, ubi servatur Ambrosianus Ritus: *Superpelliceo, & Stola alba, & ubi Ritus Ambrosianus est, rubra utatur*.

Usus ministrandi Eucharistiam extra Missam unde & quo tempore profectus.

Sacerdos ministrat cum superpelliceo & Stola.

2. De Sacerdote extra Missam Eucharistiam ministrante proponitur ea etiam quæstio, an Sacramentum ministrans in peccato mortali lethaliter peccet: & quamvis nonnemo contendat, eum non committere peccatum mortale,

Qui extra Missam in peccato mortali ministrat Eucha-

ristiam, peccat mortaliter. tale, quia neque Sacramentum conficit, nec quemquam sanctificat, sed tantum applicat Sacramentum, ut gratiam operetur, ut videre est apud Dianam Edit. Coord. tom. 1. tract. 2. resolut. 5. retinenda tamen est contraria sententia, quæ propter summam, quæ tanto debetur Sacramento, reverentiam statuit reum esse gravis Peccati Sacerdotem ministrantem in peccato mortali Eucharistiam; quia, ut eruitur ex can. ultimo 15. quæst. 8. *Mali bona administrando se lædunt, & unde aliis commodam exhibent, in se sibi dispendium præbent*. Et sane haud magno mentis opus est acumine, ut quis videat quantopere peccet, quantamque irreverentiam declaret quisquis Deo invisus audet Sanctissimum Christi Corpus temeratis manibus contrectare, ut optime advertit Card. de Lugo de Sacramentis in communi disput. 8. num. 155. D. Thomas 3. par. quæst. 64. art. 6. proponit quæstionem, *utrum mali ministrantes Sacramenta peccent*, & in hunc modum respondet: *Dicendum &c. quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei, & contaminationem Sacramentorum, quantum est ex parte ipsius ministratoris, licet Sacramenta secundum se ipsa incontaminabilia sint: consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale*. In responsione autem ad tertium illum dumtaxat excusat a novo peccato, qui urgente necessitate, ministrat in peccato mortali Sacramentum Baptismi: *Sic enim patet, quod non exhiberet se ministrum Ecclesiæ, sed subveniret necessitatem patienti: secus autem est in aliis Sacramentis, quæ non sunt tantæ necessitatis, sicut Baptismus*. Idem quæst. 82. art. 9. quærens; an liceat a Schismaticis Sacerdotibus, excommunicatis, aut peccatoribus Communionem suscipere, vel eorum Missæ adesse; docet hujusmodi Sacerdotes non eo modo, quo æquum est, sua potestate uti, eaque abutentes peccatum committere; eum autem qui cum alterius peccato communicat, ejusdem peccati participem fieri: sibi deinde objicit, Sacerdotes licet peccatores, vere Sacramentum conficere; & respondet, quod si refugimus ab iis Sacramentum suscipere, vel eorum Missæ adesse, *non refugimus Dei Sacramenta, quin potius ea veneramur (unde Hostia a talibus Sacerdotibus consecrata est adoranda, & si reservetur, licite potest sumi a Sacerdote legitimo) sed refugimus culpam indigne ministrantium*.

Item peccat, qui sciens & prudens Eucharistiam sumit a Schismatico Sacerdote, vel excommunicato, &c. 3. Culpam igitur eamque lethalem agnoscit D. Thomas in eo, qui gravis peccati sibi conscius sacram Eucharistiam ministrat, quod confirmat etiam in 4. sentent. dist. 24. quæst. 1. art. 3. quæst. 5. *ad secundum*, ubi hæc scribit: *Est de jure naturali ut homo sancta sancte tractet*: quamobrem legitur in Levitico: *Mundamini, qui fertis vasa Domini*. Sylvius in 3. par. quæst. 64. art. 6. suo more egregie de hac re disputat, & quæst. 1. statuit *primo*, eum, qui Sacramentum aliquod solemniter in peccato mortali administret, peccare mortaliter, utpote qui operetur tamquam minister, & magnam committat irreverentiam. *Secundo*, eum, qui, premente necessitate, privatim aliquem baptizet, etiamsi in peccato mortali sit, non nisi venialiter peccare, qui non operetur ut Minister *ex officio*, sed necessitati oc-

occurat. *Tertio*, qui in peccato quodvis aliud administret Sacramentum, graviter peccare; nec a necessitate excusari, dum operatur tamquam publicus Ecclesiæ minister. *Quarto*, graviter peccare, qui Eucharistiam in peccato mortali ministret; neque enim Sacerdotis est tantum eam consecrare, sed etiam distribuere. *Quinto*, in hoc casu non duo committi peccata, alterum commissionis scilicet irreverentiæ, alterum omissionis, scilicet pœnitentiæ, sed unum tantum grave peccatum sacrilegii committi; pœnitentia enim tum non cadit *per se* sub præcepto, sed ratione præcepti Religionis, quo jubemur digne tractare Sacramenta: quamobrem in omissione pœnitentiæ non reperitur præcipua malitia. Aliam controversiam tractant rerum moralium scriptores, an tot peccata mortalia perpetret Sacerdos, quot ii sunt, quibus administrat in peccato Eucharistiam, an vero unum tantum peccatum committat, licet pluribus Sacramentum distribuat. Quidam putant unum tantum peccatum committi; omnes enim ejusmodi actus ejusdem esse generis, & continuari sine ulla morali interruptione. Alii contra statuunt, tot peccata mortalia commiti, quot sunt ii, quibus Sacerdos exhibet Sacramentum: ajunt enim, actus, licet continuatos, ejus tamen esse naturæ, ut ad unum definitum terminum referantur, in quo integre singuli perficiuntur; atque exemplum afferunt fornicationis, quæ si bis, aut ter etiam per actus continuatos cum eadem persona committitur, tot peccata perpetrantur, quot fornicationes, ob eamdem quam supra innuimus rationem.

4. Sacerdos extra Missam Eucharistiam ministrans interdum eam exhibet per modum Viatici; de quo argumento quædam breviter perstringemus. Olim si moribundus sanctam non posset particulam deglutire, mos erat, ut in ejus solatium vel particula non consecrata deferretur, vel etiam consecrata, ut eam ipse adoraret, non tamen sumeret. Narrat Cæsarius lib. 9. illustrium miraculorum cap. 43. Mauritium Parisiensem Episcopum Viaticum vehementer flagitasse; cumque dubitaretur, satisne illi sana esset mens, delatam illi esse a Sacerdote particulam non consecratam, qua visa, Mauritium exclamasse: *Tolle, tolle, non est Dominus Deus;* Sacerdotem propterea ad Ecclesiam reversum, consecratam inde particulam ad eum attulisse, quam summa animi pietate ipse Mauritius accepit. D. Antoninus in Chronic. 3. par. tit. 18. cap. 1. narrat, Hugonem de S. Victore gravi morbo implicitum, Viaticum postulasse; cumque periculum esset de vomitu, allata ad eum particula non consecrata, id Hugonem subodoratum dixisse: *Quid est quod facere voluistis fratres mei? Quare me decipere voluistis? istud non est corpus Domini mei:* allata deinde sibi particula consecrata, cum agnovisset, se illam non posse sumere, dixisse: *Ascendat Filius ad Patrem suum, & servus ad Dominum suum*; statimque particulam ab omnium oculis evanuisse, illum autem extremum spiritum exhalasse. Nunc vero nil quidquam tale faciendum, ut videre est apud Thiers l.c. num. 18. Vetuit autem S. Pius V. ne ad moribundos, qui non possunt Eucharistiam deglutire, sacra parti- cula

De Viatico.

Qui non potest æger deglutire Hostiam, ei ne

afferatur, ut mos erat, sacra particula adoranda, vetuit Sanctus Pius V.

cula deferatur; ut videre est apud Macrum in vocabular. Ecclesiast. verbo *Eucharistia*; & in Regestis S. Congregat. Concilii extant hæc verba: *Non licet Sanctam Eucharistiam ad ægrotantes deferre, qui morbi gravitate impediti eam sumere non possunt, sed venerationis gratia solent eam deosculari. Et si forte aliquo in loco talis est consuetudo, ea prorsus est tollenda, quod Pius V. prohibuit.* Quibus autem rationibus id vetitum fuerit, eæ videantur apud Cardinalem de Lugo Responsf. Moral. lib. 1. dub. 11. qui illud etiam monet, in Ecclesia Latina Laicis non licere Sanctam Eucharistiam tangere, nisi lingua & ore dum eam suscipiunt; vanamque & inanem appellat cum S. Bonaventura quorundam Sacerdotum devotionem, qui post consecrationis verba statim Sanctam Eucharistiam deosculabantur; eique post elevationem iterum osculum dabant, ut videre est apud Thiers tract. de superstit. tom. 1. cap. 2. n. 5. In quibusdam tamen Ecclesiæ Belgicæ Ritualibus admittitur, non quidem ut ad eum Viaticum deferatur adorandum, quem constat illud non posse suscipere, sed ad ægrotum, qui si forte reperiatur non posse Sacramentum suscipere, possit Parochus Pyxidem aperire, atque illi Eucharistiam ostendere, quam æger adoret, non tamen deosculetur: Van Espen Jur. Eccl. par. 2. tit. 4. cap. 4. num. 14.

Infirmo non potest Eucharistia præberi sub specie vini, si eam deglutire non possit sub specie panis.

6. Alias orta est dubitatio an moribundo, qui Eucharistiam sub specie panis deglutire non posset, liceret eam præbere sub specie vini, seu sub specie panis vino consecrato intincti; qui respondebat licere, Concil. Toletano XI. habito ann. 675. sententiam suam fulcire poterat; ea enim Sinodus can. 11. statuit, si æger sacram non possit particulam deglutire, ut ei præbeatur Eucharistia sub specie vini: sunt etiam alia monumenta Ecclesiasticæ Historiæ; ex quibus intelligitur, Eucharistiam exhibitam fuisse sub specie panis vino consecrato intincti, ut ostendunt Martene lib. 1. de sacr. Eccl. Ritibus cap. 4. art. 10. num. 13. Card. Bona lib. 2. rer. Liturgic. cap. 18. num. 3. & Mabillonius 1. præfat. in sæculum III. Ordinis Benedictini num. 75. observat. 10. Vera tamen opinio est, id fieri non posse: præceptum enim suscipiendi Viaticum non obligat, cum illud gravibus de causis ab Ecclesia negatur: compertum autem est Ecclesiam usum Calicis Laicis & Sacerdotibus Missam non celebrantibus prohibuisse, non modo propter plures irreverentias, quæ identidem committebantur, sed etiam propter hæresim eorum, qui garriebant, sub specie panis non contineri Corpus Christi, vel præceptum esse Christi, ut Eucharistia sub utraque specie sumatur. Ita respondent Suarez in 3. par. tom. 3. disput. 71. sect. 3. circa fin. Cardinalis de Lugo Responsf. moral. lib. 1. dub. 10. num. 2. & 8. Clericatus decis. 14. cas. 2. num. 16. & seq. de Sacram. Euchar. Pax Jordanus tom. 1. lib. 3. tit. 3. num. 34. monet, in ejusmodi casu posse moribundo sacram exhiberi particulam aqua vel vino non consecrato intinctam, ut eam æger possit deglutire; lex enim de naturali jejunio servando eum non obligat, qui Viaticum sumit. Nec sane ad hujus Auctoris sententiam confirmandam desunt ex Ecclesiastica Historia argumenta. Eusebius enim lib. 6. Eccl. Hist. cap.

Potest tamen præberi sub specie panis Sacramentum aqua vel vino intinctum.

cap. 44. narrat, Serapionem quemdam decrepita ætate senem in limine mortis constitutum, puerum misisse Sacerdotem accersitum, qui sibi Eucharistiam afferret; illum autem Sacerdotem, quod ægritudine impediretur, puero Eucharistiam tradidisse, eique imperasse, ut aqua madefactam in os ægri injiceret: *In aqua intinctam seni in os instillaret, qua ille paullatim absorpta, continuo animam exhalavit:* verba sunt Eusebii ex versione Valesii; & S. Uldaricus lib. 3. antiquarum consuetudinum Cluniacensium cap. 28. tom. 4. Spicilegii testatur, consuevisse Monachis infirmis præberi Eucharistiam sub specie panis vino non consecrato intincti.

CAPUT XX.

Alia quæ in sacra Eucharistia administranda observari debent.

1. Plura alia sunt scitu digna, quæ ad sacram Eucharistiam pertinent ministrandam. Primum est non licere ad falsam confovendam devotionem, uni vel plures particulas, vel majoris moduli Hostiam præbere: *Episcopi, Parochi, seu Confessarii insuper admoneant, nulli tradendas plures Eucharistiæ formas, seu particulas; neque grandiores, sed consuetas:* verba sunt Decreti S. Congregat. Concilii de quotidiana Communione, quod approbavit Ven. Dei Servus Innocentius XI. die 12. Februar. 1679. atque ad hanc rem mirifice faciunt verba Canonis *Ubi pars* dist. 2. de Consecrat. *Ubi pars est Corporis, est & totum. Eadem ratio est in Corpore Domini, quæ in Manna, quod in ejus figura præcessit, de quo dicitur: Qui plus collegerat, non habuit amplius; neque qui minus paraverat, invenit minus. Non est omnino quantitas visibilis in hoc æstimanda mysterio, sed virtus Sacramenti spiritualis.* Consentit S. Thomas 3. par. quæst. 79. art. 7. *ad tertium*. Legendus est etiam Thiers tom. 2. tract. de superstit. edit. 3. lib. 3. cap. 2. num. 14. qui multis rationibus & auctoritatibus morem illum improbat, qui in illustrioribus Galliarum Monasteriis quarumdam Sanctimonialium invaluerat, ut majoris devotionis gratia plures acciperent particulas; quam consuetudinem testatur sibi licuisse omnino abolere.

Non licet uni eidemque personæ plures particulas, aut majoris moduli Hostiam præbere.

2. Alterum est, olim juxta veterem disciplinam licuisse, ad aliquod delictum detegendum, ei qui suspicione ejusmodi premeretur, Eucharistiam offerre, ut videre est in veteri purgatione vulgari *per aquam frigidam*; in qua purgatione, antequam in aquam dejicerentur ii qui alicujus delicti laborarent infamia, Missa a Sacerdote celebrabatur (*Missam judicii* appellabant). Sacerdos autem priusquam eos communicaret, admonebat, ne Sacramentum susciperent, si objecti criminis sibi essent conscii; quod si tacerent, communicabat illis verbis, *Corpus hoc & Sanguis Domini nostri Jesu Christi sit tibi ad probationem hodie*; ut videre est apud Baluzium tom. 2. Capitular. Regum Franciæ inter veteres formulas Exorcismorum cap. 2. Verum cum ceteris omnibus vulgaribus purgationibus ea etiam, de qua loqui-

Purgatio per aquam frigidam cum aliis similibus sublata per sacros Canones, propter occasionem indigne suscipiendi Eucharistiam.

quimur, a Sacris Canonibus est sublata. Non enim hoc Sacramentum Christus instituit, ut sontium reatus reperiretur; neque id fieri potest, quin ipse tentetur Deus: præterquam quod occasio offertur Sacramentum indigne suscipiendi iis, qui ne sontes deprehendantur, sacram Eucharistiam sumere non perhorrescant. Neque enim omnes essent S. Gregorio VII. similes, qui, teste Lamberto, cum coram Henrico Rege Missam celebraret, possetque multorum testimoniis objectas sibi criminationes diluere, ait: *Ego tamen, ne humano potius, quam divino niti videar testimonio, ut satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam, ecce Corpus Dominicum, quod sumturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, ut omnipotens Deus suo me hodie judicio vel absolvat objecti criminis suspicione, si innocens sum, vel subitanea interimat morte, si reus.* Neque itidem omnes sunt, cujusmodi fuit Henricus Rex, qui invitatus ad suscipiendam Eucharistiam, ut, si innocens esset, hac ratione se a criminationibus, quibus premebatur, liberaret, cum ipse sibi male conscius esset, oblatam renuit conditionem, causatus nullam hujusmodi purgationi vim futuram, quod abessent accusatores; oravitque Pontificem, ut rem omnem Concilio Generali committeret, in quo accusatores adessent, quemadmodum factum est. Estius in 5. Sentent. dist. 9. §. 4. in fine ita ait: *Ejusmodi dispensatio non fit sine tentatione Dei: item per hoc manifeste datur occasio indignæ sumtionis Eucharistiæ, dum ille, qui crimen commisit, nolens se prodere, cum ceteris accedit ad mensam Domini.*

S. Gregorii VII. & Henrici Regis Historia.

3. Sed materiam hanc optime tractavit Vasquez tom. 3. in 3. par. D. Thomæ disput. 210. cap. 1. 2. & 3. Duos enim expendit Canones, quos refert Gratianus in causa 2. quæst. 5. eorum alter est Can. *Si Episcopo*, alter Can. *Sæpe*, quibus admittitur purgatio per Eucharistiam, aitque, nusquam eos textus aliis Canonibus posteriori tempore conditis emendatos reperiri. Itaque declarat, rationem illam sibi non probari, qua freti nonnulli licere negant ejusmodi purgationem adhibere. Ea enim ratio huc redit, quod vel per ipsam tentatur Deus, vel nefas est illi Eucharistiam tribuere, quem gravi adstrictum crimine suspicamur. Verum cum nullum petatur signum, quo potentiæ divinæ periculum fiat, idcirco omne abest peccatum tentationis Dei. Et quemadmodum vetitum non est, ab eo, qui de gravi sit suspectus crimine, jusjurandum exigere (is enim qui jusjurandum defert, veritatem explorat, ac præsumit eum, cui defertur, verum malle dicere, quam perjurii se adstringere: hic porro etiamsi pejeret, culpa non potest in eum conferri, qui juramentum exegerit) ita qui ei offert Eucharistiam, qui de commisso gravi crimine sit suspectus, nullum videtur peccatum in se admittere, cum eam offerat veritatis comperiendæ gratia; credit enim, atque etiam credere debet, eum, qui sibi male conscius sit, Eucharistiam non suscepturum: quod si quis gravi crimine obstrictus, ne peccatum suum palam faciat, Eucharistiam susceperit, ei culpa omnis tribuenda est, nec qui offerat, ullo modo culpandus. Denique con-

Doctrina Vasquez de ejusmodi purgationibus.

concludit Vasquez, licet ejusmodi suis speculationibus videatur inesse aliquid veritatis, non tamen licere hoc tempore eam purgationem offerre, quæ jam exoleverit; neque enim in consuetudinem revocandum, quod usu fuerit abrogatum, per text. in cap. *Ex tuarum*, de purgatione Canonica.

4. Tertium est, non licere Hostiam non consecratam pro consecrata peccatori offerre, qui paratus sit Sacramentum in peccato suscipere, præsertim propter periculum Idololatriæ, cui obnoxius est tum qui Eucharistiam suscipit, tum alii qui adsunt. Celebris est Innocentii III. Decretalis in cap. *de Homine* de Celebrat. Missarum ubi hæc habentur: *Cum ergo falsa sint abjicienda remedia, quæ veris sunt periculis graviora, licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumserit simulare: cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste vero non solum Deo, cui non veretur illudere, sed populo, quem decipit, se adstringat.* Idem docet D. Thomas 3. par. quæst. 80. art. *6. ad secundum*, & quodlibet. 5. quæst. *6.* art. 2. *ad tertium*, ubi hæc scribit: *Stultus esset Medicus, qui cum majori suo periculo minus periculum infirmi vellet impedire, puta si vellet ipse venenum bibere, ne infirmus biberet vinum. Multo autem magis peccat Sacerdos fictionem faciens in Sacramento Christi, quam peccator indigne sumens; unde stultus esset Sacerdos, si ut vitaret peccatum subditi, ipse gravius peccaret fictionem faciens in Sacramento veritatis.* Vigesimanona est propositio inter eas, quas condemnavit Venerab. Dei Servus Innocentius XI. *Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi*; quo Pontificis decreto sublata est omnis cavillandi ratio eorum, qui quoquo modo sententiam suam tueri nitebantur, posse non consecratam particulam exhiberi pro consecrata peccatori homini, ne publica aspergatur infamia, ut videre est apud Vivam in Commentar. ad eam proposit. condemnatam.

Non licet Hostiam non consecratam pro consecrata peccatori indigne sumenti præbere.

5. Ceterum certæ ac firmæ præstitutæ sunt regulæ, quas adhiberi oportet, ubi publici peccatores Eucharistiam postulant. Has proponit D. Thomas 3. par. quæst. 80. art. *6.* Vel enim peccator manifestus est; eique Sacerdos Eucharistiam negare debet, sive ille Sacramentum publice petat, sive privatim. Manifestus autem peccator ille censendus est, de cujus gravibus sceleribus compertum est vel ex sententia Judicis, vel ex illius Confessione in judicio, vel ipsius facti evidentia, quæ omnino dissimulari non possit. Vel peccator occultus est, qui si publice Eucharistiam petat, exhibendum est ei Sacramentum, ne respergatur infamia; si vero eam privatim postulet vel a Parocho, vel alio Sacerdote, deneganda est illi Eucharistia, admonendusque, ne eam publice petat. Videatur Sylvius in 3. par. quæst. 80. art. *6.* quæst. 1. & 2. ubi casum proponit Sacerdotis, qui ex Sacramentali Confessione peccatum occultum compertum habet, quæritque an peccatorem privatim postulantem Sacramentum a Communio-

Regulæ ex D. Thoma a Sacerdote servandæ, si publicus peccator ad Mensam Eucharisticam accedat.

ne possit rejicere; atque explicans ea quæ scripserunt **D. Thomas**, **Durandus**, aliique in 4. sentent. dist. 9. docet, Sacerdotem non posse peccatorem ejusmodi rejicere, nisi alia causa sit præter peccatum in Sacramentali confessione cognitum. Huc referri potest Decretalis in cap. *Si Sacerdos*, de Officio Judic. Ordinarii, ubi hæc de Judice præscribuntur: *Si ille cui damnum illatum est, petierit justitiam, potest excommunicare auctorem damni, licet etiam ei confessus sit; sed tamen non nominatim potest eum removere a Communione, licet sciat eum esse reum; quia non ut Judex scit, sed ut Deus.*

In quibusdam Regnis sontibus reis ultimo supplicio puniendis non exhibetur Eucharistia, ut apud Gallos.

6. In quibusdam olim Regnis sontibus reis, morti deditis, propter aliquod perpetratum scelus, Eucharistia etiam eam postulantibus negabatur. Ea consuetudo fortasse ex Concilio Illiberitano traxit originem: *Placuit inter eos, ut qui post Fidem Baptismi salutaris, adulta ætate ad Templum Idoli idolatraturus accesserit, & fecerit quod est crimen principale, nec in fine eum Communionem suscipere.* Mendoza in notis ad illud Concilium apud Card. de Aguirre tom. I. Concil. Hispaniæ pag. 340. textum illum docet intelligendum esse de Eucharistia, multaque alia congerit statuta Canonum, præsertim Ecclesiæ Hispanæ, & contendit, nunquam quantumvis scelesto peccatori negatam fuisse in mortis articulo sacramentalem absolutionem; Eucharistiam vero negatam fuisse peccatoribus ejusmodi etiam petentibus. Juveninus de Sacram. dissert. 4. de Euchar. q. 6. ait, in Gallia & Hispania Eucharistiam negari iis, qui capite sunt damnati, multasque affert rationes ad hanc disciplinam tuendam. Apud Indos miseris hisce hominibus exhibetur Eucharistia, ut constat ex I. Concilio Limano sub S. Turribio anno 1582. habito, quod approbavit Apostolica Sedes, ut videre est cap. 22. apud Cardinalem de Aguirre tom. 4. Concil. Hisp. pag. 238. *Ii qui propter facinora commissa capitis damnati sunt, pridie quam ad patibula a Magistratu ducantur, Communione Christi Corporis muniantur, quo patienter, & cum salute animæ pœnas corpori debitas ferant.* Nobis eorum Regnorum consuetudinem neque probare est animus, neque refellere. Illud non dissimulamus, egregiis pluribus viris eam minime probari, ut videre est in Quodlibeto Joannis Molani edito post Tractatum *de Picturis & Imaginibus sacris*. Apud Italos & Germanos capite plectendis præbetur Eucharistia, dummodo pœnitentiam suorum peccatorum præseferant, Eucharistiam petant, eaque non indigni ab iis existimentur, quorum est de ea re judicare: atque ejusmodi consuetudinem, ubi ea invaluit, retinendam putamus cum Merbesio in 3. par. Summæ Christianæ qu. 17. De ea re scripsit etiam Grancolas in Vet. Ecclesiæ Sacramentario par. I. pag. 290. eam enim ait esse apud Gallos consuetudinem, ut capite plectendi Eucharistia priventur. Et Comiti Stabuli S. Pauli morti jam addicto anno 1745. postquam Sacramentali se confessione expiasset, flagitanti Eucharistiam, ac repulsam passo, pro Sacramento panem benedictum oblatum narrat. Robertus Pullus Cardinalis, qui vixit ætate S. Bernardi, in lib. sentent. cap. 53. contendit, non esse morte plectendis administrandam Eucharistiam, neque de-

Card. Pulli ratio nullius roboris ad tuendam eam disciplinam.

deco-

decorandam, aut privandam jure liberandi damnatos: cum enim illud jus Ecclesiæ materiali competat, multo magis debetur Eucharistiæ. Sed hanc rationem evertit Glossa in Can. *Quæsitum* 13. q. 2. quæ ait: *Corpus Christi est cibus animæ, & non corporis: ergo animam liberat, & non corpus.* In Mechliniensi quadam Synodo ann. 1607. ita statutum est: *Ultimo quoque supplicio afficiendis tempestive de sacra Eucharistia provideatur.* Expendenda illa vox *tempestive*, ut Communionem inter & mortem spatium aliquod temporis interjiciatur, quo species Eucharisticæ consumantur.

Monentur Sacerdotes, ut caveant ne qua particula, aut gutta Sanguinis in Altare decidat.

7. Non prius Operi huic nostro finem imponemus, quam Sacerdotes sedulo moneamus, ut omni studio & diligentia caveant, Missam celebrando, & Eucharistiam ministrando, ne qua particula, aut consecrati vini gutta in Altare, aut in terram decidat: quod si forte contigerit, regulas servent, quæ præscribuntur in Rubricis. Pœnæ in eum, cujus negligentia gutta sanguinis extra Calicem efflueret, statuuntur in can. *Si per negligentiam*, de Consecr. dist. 2. Etsi autem pœnæ illæ obsoleverunt, tamen Ecclesiæ moderatoribus reservata est facultas alias infligendi, ne impune sit iis, qui in tanto mysterio negligentes sint. Contigit aliquando, ut sacra particula, vel ejus fragmentum in fœminæ pectus delaberetur: quo casu decet, ut non Sacerdos, sed ipsa fœmina particulam, vel fragmentum quærat; & suis ipsa manibus sibi in os injiciat. Ita docet Quartus ad Rubricas Missalis par. 3. tit. 10. n. 15. in text. Rubricæ dub. 1.

Pœna adversus negligentes.

Quid si particula delapsa sit in pectus fœminæ?

CAPUT XXI.

De Missarum eleemosyna.

Antiquitus offerebatur in Missarum solemniis panis & vinum, ut consecrarentur.

1. MOs fuit in Ecclesia, plurium seculorum intervallo, sancte retentus, ut quotquot ad Missarum solemnia convenirent Fideles, suam unusquisque sacrificii partem, hoc est panem & vinum consecrandum offerrent: ad quem alludens Cyprianus *lib. de oper. & eleemos.*, divitem fœminam hoc nomine increpat, quod nihil offerens alienæ oblationis partem sumeret: *Locuples* (inquit) *& dives es, & dominicum celebrare te credis, quæ in dominicum sine sacrificio venis, quæ partem de sacrificio, quod pauper obtulit, sumis:* eumdemque respexit Augustinus (seu quisquis est Auctor *sermonis olim* 215. *de tempore nunc* 265. *in app. tom.* 5. *n.* 2.) dicens: *Erubescere debet homo idoneus, si de aliena oblatione communicaverit*: atque inde etiam factum est, ut Tertullianus *lib. de exhort. castitat. cap.* 7. omnes Christianos, Sacerdotes dixerit, non quod omnes potestatem haberent consecrandi, sed quia omnes panem, & vinum ad Dei altare offerebant, sicuti egregie explicat Petavius *in diatriba de potestate consecrandi cap.* 1. (*tom.* 4. *Theol. dogm.*). Tanta porro illius ritus fuit apud Majores nostros religio, ut cum Patres Concilii Matisconensis II. anni 595. deprehendissent, eum pedetentim obsolescere, statim restitui curaverint, *can.* 4. decernen-

nentes: *Residentibus nobis in sancto Concilio, cognovimus quosdam Christianos, relicto Fratrum cœtu, a mandato Dei aliquibus locis deviasse; ita ut nullus eorum legitimo obsecundationis parere velit officio Deitatis, dum sacris altaribus nullam admovent hostiam. Propterea decernimus, ut omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris, & mulieribus offeratur tam panis, quam vini: ut per has immolationes, & peccatorum suorum fascibus careant, & cum Abel, vel ceteris juste offerentibus promereantur esse consortes. Omnes autem, qui definitiones nostras per inobedientiam evacuare contendunt, anathemate percellantur* (*collect. Hard. tom.* 3. *col.* 461.). Neque vero quod a singulis Fidelibus offerebatur, modicum quid erat panis, & vini, quæ postea per Sacerdotem consecrata, atque in Christi corpus, & sanguinem conversa, ipsimet offerentes perciperent, sed quilibet, pro sua facultate, plures offerebat panes, cum larga vini amphora, quorum exigua pars consecraretur, & reliqua massa Sacerdotibus, & Clericis cederet, quemadmodum, pluribus allatis monumentis, ostendit Christianus Lupus *dissert.* 2., *proœm. ad decret. & canon. Concil. tom.* 3. *primæ edit. pag.* 183.

Quandonam, & quonam modo licuit aliud præter panem & vinum offerre ad Altare.

2. Præter panem, & vinum, quæ sacrificio usui erant, aliud ad altare offerre prohibuit *canon* 3. Apostolorum: *Si quis Episcopus aut presbyter, præter ordinationem Domini, alia quædam in Sacrificio offerat super altare, idest mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra Constitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur*. Et quamvis sequens *canon* 4. ejusmodi prohibitionem temperans, offerri etiam permittat oleum, incensum, novas spicas, & uvas; ceteros tamen fructus non ad altare offerri, sed ad Episcopum mitti jubet, Presbyteris, Diaconis, & Clericis distribuendos: *Ne liceat autem aliquid aliud ad altare offerre, præter novas spicas & uvas, & oleum ad luminaria, & thymiama tempore, quo sancta celebratur oblatio. Omnis autem alius fructus domum mittatur primitiæ Episcopo, & Presbyteris. Clarum autem est, quod Episcopus, & Presbyteri, Diaconis, & Clericis distribuunt*. Concilium vero Carthaginense III. anni 397. *can.* 24., qui est 37. in codice canonum Ecclesiæ Africanæ (*tom.* 1. *collect. Hard. col.* 883.) mel, & lac offerri permittit in die Paschalis festivitatis, quo solemne Baptisma celebrari, & egressis e sacro fonte mel, & lac dari consueverat, de quo ritu plura Cardinalis Bona *rer. liturg. lib.* 1. *cap.* 16. *nu.* 3. *Ut in Sacramentis* (ait cit. Concilium) *corporis, & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam quod ipse Dominus tradidit, hoc est panis & vinum aqua mixtum. Primitiæ vero, seu lac, & mel, quod uno die solemnissimo in infantum mysterio solet offerri, quamvis in altari offerantur, suam tamen habeant propriam benedictionem, ut a Sacramento Dominici corporis, & sanguinis distinguantur: nec amplius in primitiis offeratur, quam de uvis, & frumentis*. Verum posteriori ætate usus obtinuit, ut nihil quidem, præter panem, & vinum, juxta prisca Patrum decreta, Offertorii tempore exhiberetur, sed vel ante Missam, aut ante Evangelium, sive statim post Evan-

vangelium, liceret Fidelibus, quidquid vellent, in Sacerdotum commodum ad Altare offerre, quod ex Reginone *lib.* 1. *de Ecclesiast. discipl.* recte colligit Martene *de antiquis Eccles. ritib. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 4. *art.* 6. Duo pariter oblationum genera commemorant Capitularia Caroli Magni lib. 6. cap. 30., & magis aperte antiquissima Liturgia Æthiopum, quam ad hunc ritum comprobandum adducit Honoratus a Sancta Maria in suis animadvers. in regulas, & usum Critices tom. 2. lib. 4. differt. 4. art. 6., oblationes factas ante Offertorium ab illis distinguit, quæ fiebant, dum Offertorium canebatur.

3. Sed num inter cetera, etiam pecunia sive ante Missam, sive ante Offertorium prioribus seculis ad Altare offerri soleret, ignoramus. Scimus enimvero ab Ecclesiæ incunabulis in singulis Christianorum Ecclesiis expositam fuisse Arcam, quam Baronius ad an. 44. n. 69. *Gazophylacium* appellat, in quam pecuniæ a Fidelibus inferebantur: ejusmodi arcæ meminit Tertullianus apol. cap. 39., inquiens: *Si quid arcæ genus est; non de ordinaria* (al. honoraria) *summa quasi redemptæ religionis congregatur, modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cum velit, & si modo velit, & si modo possit, apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert.* Et Justinus apolog. 1. ad Antoninum Pium n. 67. quasi rationem reddens pecuniæ, quæ in Ecclesiæ Gazophylacium conjiciebatur ait: *Qui abundant, & volunt, suo arbitrio, quod quisque vult, largiuntur, & quod colligitur apud eum, qui præest, deponitur, ac ipse subvenit pupillis & viduis, & iis, qui vel ob morbum, vel aliam ob causam egent, tum etiam iis, qui in vinculis sunt, & advenientibus peregre hospitibus; uno verbo, omnium indigentium curam suscipit.* Ubi *indigentium* nomine etiam Ecclesiæ Ministros Justinum comprehendisse minime dubitamus. Illi siquidem ex Fidelium oblationibus alebantur, & incredibile videtur, quod ex solo pane, & vino ad Altare oblatis potuerint omnia sibi ad vitæ sustentationem necessaria comparare. Eumdem morem deponendi pecuniam in Gazophylacio commemorant Augustinus *serm.* 356. (*tom.* 5. *oper.*) *num.* 13., & Paulinus *epist.* 34. *sive sermone de Gazophylacio*, quorum proinde testimonio constat, labente sæculo IV. & decurrente V., illum perseverasse.

Incertum an prioribus seculis ad Altare offerretur pecunia.

4. Sed quandonam non in Gazophylacium immitti, sed ad ipsum altare cœperit pecunia offerri, certo definire non possumus. Habemus quippe ex Augustino epist. 22. num. 5. tom. 2. oper. quæ est ad Aurelium Primatem, tempore oblationis, seu Missæ pro Defunctis fuisse simul denarios oblatos, sed cum istos ab ipsismet offerentibus in pauperes erogari idem præcipiat, non videtur approbare, ut in Diaconorum manibus ad Altare deponerentur: *Oblationes pro spiritibus Dormientium, quas vere aliquid adjuvare credendum est, super ipsas memorias non sint sumptuosæ, atque omnibus petentibus, sine typho, & cum alacritate præbeantur, neque vendantur. Sed si quis pro religione aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præsenti pauperibus eroget.* Honorius Augustodunensis Scriptor 12. sæculi, *in gemma animæ lib.* 1. *cap.*

Incertum quoque tempus, a quo capit pecunia ad Altare offerri.

58.

58. tunc in Ecclesiam morem invectum asserit, pecuniam loco panis ad Altare offerendi, cum desierunt Fideles Sacrificio assistentes sacra participare mysteria, quod ceteroquin ante fas non erat prætermittere: *Postquam autem Ecclesia numero quidem augebatur, sed sanctitate minuebatur propter carnales, statutum est, ut qui possent, singulis Dominicis, vel tertia Dominica, vel summis festivitatibus, vel ter in anno communicarent; ne ante Confessionem, & pænitentiam pro aliquo crimine judicium sibi sumerent. Et quia, populo non communicante, non erat necesse tam magnum panem fieri, statutum est, eum in modum denarii formari, ut populus pro oblatione farinæ denarios offerret*: tempus tamen, quo id acciderit, Honorius non designat.

Quo sæculo inductus fuit mos eleemosynam Sacerdoti elargiendi pro Sacrificii applicatione.

5. Verum, utut hæc res se habeat, & quidquid sit de initio usus offerendi ad Altare pecuniam, indubitatum est, quod asserit Thomassinus de vet. & nov. Eccles. discipl. par. 3. lib. 1. cap. 7. n. 8. juxta primigeniam nascentis, & adolescentis Ecclesiæ disciplinam, sive panem, sive denarium oblatum fuisse Ecclesiæ, & Clericis in commune, non vero datum cuipiam peculiari Sacerdoti, ut Missam privatim faceret, quæ uni eleemosynam offerenti prodesset. Morem autem stipem elargiendi Sacerdoti, ut exuberantem Sacrificii fructum stipis largitor in se, proximos, aut amicos sive vitæ compotes, sive defunctos derivaret, non ante sæculum 8. inductum, neque passim ubique ante 12. receptum, asserit Mabillonius in præfat. ad par. 1. sæculi 3. Benedictini num. 62. cui tamen contradicit Pater Franciscus Berlendi Clericus Regularis Theatinus in dissert. Historico-theologica de oblationibus par. 2. §. 2. illum longe antiquiorem affirmans. Enimvero quod in fine sæculi 8. jam invaluisset, fidem facit Chrodegangus Episcopus Metensis in Regula, quam, eo sæculo labente, vel nono ineunte, suis Canonicis præscripsit: in ea quippe *cap. 32. de eleemosynis* cuique Canonicorum liberam potestatem fecit accipiendi, & in quos vellet usus expendendi eleemosynam, quæ pro sua sibi Missa offerebatur: *De eleemosynis accipiendis* (inquit) *ita constituimus, ut si aliquis uni Sacerdoti pro Missa sua, vel pro Confessione, aut infirmitate, seu pro quolibet caro suo aut vivente, aut mortuo, aliquid in eleemosyna dare voluerit, hoc Sacerdos a tribuente accipiat, & exinde, quod voluerit, faciat* (*collect. Harduin. tom. 4. col. 1196.*). Sæculo vero 11. eumdem morem adeo longe lateque propagatum scimus, ut etiam pueris notus esset. Etenim Joannes Monachus in vita S. Petri Damiani cap. 2. de eo adhuc puerulo narrat: *Petrus quadam die nummum reperit, & tamquam subito dives effectus, gratulabundus quid eo mercari aptius posset, diu mente revolvere cœpit, divinitus tandem inspiratus, ait: melius est, ut tradam Presbytero, qui Deo Sacrificium offerat pro patre meo defuncto.*

Revincitur Vualafridus illam eleemosynæ erogationem improbans.

6. Specialem hanc Sacrificii applicationem illi qui eleemosynam largitus fuerat, visus est improbare Walafridus Strabo, qui sæculo 9. floruit, existimans illud non plus prodesse uni, pro quo speciatim offeratur, quam universo cœtui Fidelium; libro enim de reb. Ecclesiast. cap. 22. ait: *Sed &*

& in hoc error non modicus videtur quod quidam se non posse aliter plenam commemorationem eorum facere, pro quibus offerunt, nisi singulas oblationes pro singulis offerant, vel pro vivis, & defunctis non simul æstimant immolandum, cum vere sciamus unum pro omnibus mortuum, & unum panem esse, & sanguinem, quem universalis Ecclesia offert. Quod, si cui placet, pro singulis singulatim offerre; pro solius devotionis amplitudine, & orationum augendarum declaratione id faciat, non autem pro stulta opinione, qua putet, unum Dei Sacramentum non esse generale medicamentum. At non animadvertit Walafridus, quod, etsi Sacrificium ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, scilicet Christi, sit infinitæ virtutis, non tamen, ita ejus institutore Christo volente, infinitos producit effectus: secus, si finem excipias colendi Deum, & supremum latriæ actum, qui sane ex qualibet, quatumvis crebro repetita Divinæ Victimæ immolatione, semper Deo exhibetur, quoad cetera, quæ ex Sacrificio reportare intendimus, superflua esset ejusdem iteratio; semel autem posito, quod effectus Sacrificii finitus sit, perspicuum jam est, illud plus ei prodesse, cui applicatur, quam aliis; uti enim ratiocinatur Suarez tom. 3. in 3. par. disp. 78. sect. 1. & disp. 79. sect. 12.: aut consideratur tanquam propitiatorium, seu satisfactorium, & certe pro illo speciatim satisfacit, in cujus debiti solutionem Deo exhibetur; aut consideratur tanquam impetratorium, & profecto ad beneficia illi uberius elargienda Deum movet, pro quo nominatim Sacerdos Divinam Hostiam immolans, Deum exorat. Rem totam explicat D. Thomas in 4. dist. 45. art. 4. q. 1. & 2.

7. Quod visus est improbare Walafridus, alio nomine sunt aperte insectati Wiclefistæ, hodieque insectantur Lutherani, & Calvinistæ, dictitantes pecuniam Sacerdoti celebraturo in Missæ pretium dari, eamque propterea, veluti aperte Simoniacam damnantes. At in primis ad eorum fallaciam refellendam, satis abunde foret illud adducere, quod ad rem ajebat Gerson *in opusc. de solicitudine Ecclesiasticorum* (*t.* 2. *par.* 3.) *partic.* 19. inquiens: *Sufficere in primis debet ad consensum hujus veritatis usus totius communis Ecclesiæ, qui sic habet, & recipit; cui si quis detrahit, imprudenter se decipit.* Et partic. 6. *Nihil æquius, secundum omnem legem esse, deducit Apostolus prima ad Corint. 9. quam qui Altario servit, de Altario & vivat.* Præstat nihilominus audire D. Thomam, qui hanc ipsam Hæreticorum calumniam jampridem anteverterat, & diluerat 2. 2. qu. 100. art. 2. ad 2. inquiens: *Sacerdos non accipit pecuniam, quasi pretium consecrationis Eucharistiæ; hoc enim esset Simoniacum, sed quasi stipendium suæ sustentationis*; Et in 4. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 1. ad 4. *Facere pactionem de Missa celebranda, est Simonia ... Si tamen non habet alios sumptus, & non tenetur ex officio Missam cantare, potest accipere denarios, sicuti conducti Sacerdotes faciunt, non quasi pretium Missæ, sed quasi sustentamentum vitæ.* *Revincuntur Neoterici Hæresiarchæ.*

8. At, quamvis res ita se habeat, nihilominus fatendum quorumdam improborum Sacerdotum sordidam avaritiam quandoque dehonestasse, quod *Abusus, qui ex eleemosynæ largitione*

cete-

irrepserant, damnati. ceteroqui in se licitum, & sanctum erat: nonulli quippe visi sunt Missas quodammodo venditare, ac turpissimum quæstum de illis facere. Et primo quidem, cum nondum Missæ eadem die iteratio erat severa lege prohibita, nonnulli ad solum finem plures eleemosynas captandi; sæpius in die Sacris operabantur, quos acriter perstringit Auctor vitæ S. Thomæ Cantuariensis cap. 11. his verbis: *Illos autem in præsentiarum nec memoratu dignos, non Christi, sed mammonæ Sacerdotes prætereo, qui, propter oblationum quæstum, unam Christi, & semel oblatam Hostiam quotidie, non semel, sed libentius iterum non tam consecrant, quam dilaniant, Filium Dei quæstui habentes*. Postquam vero & Alexander II. can. 53. de consecratione, dist. 1. & Innocentius III. in cap. *Te referente*, eod. tit. districte vetuerunt, Sacrificium eadem die, sola excepta solemnitate Nativitatis Domini, ab eodem Sacerdote iterari, alias nequiores artes excogitarunt, quibus plures eleemosynas, unius Missæ celebratione, lucrarentur. Aliqui enim tot Hostias in eadem Missa consecrabant, quot illi fuerant, a quibus eleemosynam acceperant, autumantes se hac ratione omnibus satisfacere: Alii plures Missas in unam congerebant: Missam quippe diei usque ad Offertorium legebant; tum aliam incipiebant, usque ad eundem locum; deinde tertiam, & quartam, eodem modo: postea tot Secretas dicebant, quot Missas inceperant; Demum sub uno Canone Sacrum perficiebant; totidem additis in fine Collectis, quot initio recitaverant; has autem Missas *bifaciatas* & *trifaciatas* nuncupabant, quasi duplicem, & triplicem haberent faciem, quæ solæ satis illis esse videbantur ad plures eleemosynas pro earum numero assequendas. Hæc aliaque hujus generis Missarum monstra recensent Petrus Cantor in Opere, quod inscripsit: *Verbum abbreviatum* cap. 29. & Cardinalis Bona rer. liturgic. lib. 1. cap. 15.

Eliminatur Sacerdotum avaritia in acceptatione eleemosynæ pro Missa. 9. Quibus ab Ecclesia eliminatis, non idcirco improba Sacerdotum cupiditas fuit radicitus evulsa; adhuc enim iidem ingens lucrum ex Missa aucupantes de unica eleemosyna, quam accipere poterant, quasi de mercis cujuspiam pretio pacifscebantur, & nisi ad eorum votum augeretur, Missam facere renuebant, quos proinde Robertus Cardinalis Pullus, natione Anglus, in Summa Theolog., quam medio sæculo 12. concinnavit part. 7. cap. 17. ita objurgavit: *Quid est Missarum solemnia contuitu temporalis commodi celebrare, nisi cum Juda Christum vendere, tanto nequius, quanto resurgendo est sublimatus?* Quamobrem, ut gliscentem hanc pestem tandem ab Ecclesia prorsus propellerent, & insatiabilem Sacerdotum aviditatem perpetuo freno coercerent, Patres Concilii Toletani anni 1324. cap. 6. vetuerunt, ne ullus Sacerdos quidquam, vel minimum, pro Missa ex pacto exigeret, sed eleemosyna contentus esset, quæ ei sponte daretur: *Multa mentis amaritudine concitamur, gravisque doloris aculeus perfodit mentem nostram, intelligentes, quod aliqui Presbyteri, detestanda, & abominabili ambitione cæcati, pro Missis per eos celebrandis pecuniam exigunt, & super hoc, ac si vellent vendere rem profanam, impudenter mercantur ... Verum cum di-*

ctum

ctum Sacramentum super omnia pretiosum sit, liberaliter, sicut cetera Sacramenta, celebrandum; districtius prohibemus, ne aliquis Presbtyer pro Missis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliam temporalem, sed grate accipiat, si aliquid per facientem Missas celebrari oblatum sibi charitative fuerit, absque pacto, & conventione quacumque (*collect. Harduin. tom. 7. col.* 1484.).

Episcopi Missarum stipem taxare debent.

10. Ac demum Concilium Tridentinum cum animadverterit, nondum Sacerdotes profano illo mercimonio cessasse, quod Patres Toletani fuerant detestati, *sess.* 22. *in decreto de observandis, & evitandis in celebratione Missæ*, injunxit Episcopis, ut de medio tollant, quidquid avaritia contra reverentiam Sacrificii Missæ induxit, utque in primis *Cujusvis generis mercedum, conditiones, pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis datur, nec non importunas, atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino probibeant*. Ut itaque Episcopi Tridentino obtemperent, atque importunas, & immoderatas eleemosynarum pro Missis exactiones impediant, debent, in sua quisque diœcesi, Missarum stipem taxare, ultra quam nemo quidquam exigere valeat; quod etiam ante Tridentinum factum legimus a Wilhelmo Archiepiscopo Eboracensi, cujus Constitutionem renovavit Joannes ejusdem Successor in Concilio Provinciali Eboracensi anni 1367. cap. 3. *Universis Rectoribus, & singulis Ecclesiarum Prælatis, Vicariis, & aliis quibuscumque personis Ecclesiæ Capellas, Cantarias, Oratoria, Hospitalia, seu Beneficia Ecclesiastica quæcumque infra nostram diœcesim obtinentibus, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna quadraginta solidorum eleemosynæ nostræ applicandorum, similiter inhibemus, ne in Ecclesiis, Capellis, Cantariis, Hospitalibus, seu aliis Beneficiis suis, hujusmodi quemquam Capellanum stipendiarium Divina celebrare permittant, nisi nomine stipendii sui annualis de summa sex marcarum sit contentus*. Concilior. Britanniæ tom. 3. pag. 69.

Hæc est etiam sententia Sacræ Congregationis.

11. Quamvis autem eleemosynæ taxatio & a consuetudine induci, & ab Episcopo extra Synodum fieri queat, attamen, ut stabilior sit, ac Sacerdotibus commodius significetur, & innotescat, plerumque in Synodo fieri consuevit, ac proinde *Taxa Synodalis* communiter appellatur. Quocirca Sacra Congregatio Concilii interrogata: Primo, *Quanta debeat esse eleemosyna Missarum manualium*. Secundo, *Quanta esse debeat pro perpetuis, non taxatis a Fundatore*; die 15. Novembris 1698. respondit: *Ad primum, & secundum censuit, attendendam esse consuetudinem loci, vel legem Synodalem, quatenus adsit; sin minus statuendam esse per Episcopum eleemosynam competentem ejus arbitrio*. Lib. 48. decretor. pag. 584.

Taxatio eleemosynæ pro Missa debet correspondere locorum, & temporum circumstantiis.

12. Uti mox visum est, Sacra Congregatio arbitrio Episcopi commisit, quod eleemosynam competentem statuat vel in Synodo, vel extra Synodum, si in Synodo taxatio facta non sit pro Missa. Sed in eo, quod spectat ad quantitatem eleemosynæ, ab Episcopo præscribendæ, non potest certa, & universalis regula ubique custodienda statui, cum alicubi majorem,

 alibi

alibi minorem eam esse deceat, habito respectu ad locorum, & temporum circumstantias, & præcipue ad annonæ penuriam, vel copiam. Unum tamen advertendum existimamus, nimirum necesse non esse, ut eleemosyna tanta sit, quæ integram sustentationem Sacerdoti ea die, qua celebrat, suppeditet. Etenim, sicuti optime perpendit Suarez tom. 3. in 3. part. disputat. 83. art. 6. sect. 2. conclus. 3., actio sacrificandi non requirit integrum diem, neque majorem ejus partem, unde non est, cur Sacerdos propter hoc solum ministerium integre alatur ab eo, pro quo Sacrificium offert. Accedit, neminem Sæcularem ad sacros Ordines promoveri, qui sufficiens Beneficium, aut patrimonium non habeat; nec ullum ad Religionem admitti, qui ex Monasterii reditibus, aut consuetis eleemosynis ali nequeat, ex quo fit, ut nullus cogatur victum sibi comparare ex solo Missarum stipendio, quemadmodum argumentatur Giballinus *de Simonia* q. 18. consect. 7. n. 4. Diana in edit. Coordin. tom. 2. tract. 1. resolut. 22. n. 17. & Juvenin de Sacram. dissert. 5. q. 7. art. 5. ubi ait: ***Sed monitum velim lectorem, rationi consonam non esse consuetudinem, quæ illud stipendium definit ex summa, quæ satis sit Sacerdotis in unam diem sustentationi. Ratio est, quia stipendia non conferuntur ad integram Presbyteri sustentationem, sed ad illius adminiculum; nec mirum, quippe quod Sæculares Sacerdotes fruantur aut titulis patrimonialibus, aut Beneficiis, quæ teneant eorum locum; vetant nempe Canones, ne Sæculares ordinentur, quin suffulti ad vitam titulo: Mendicantes vero a populo Fideli supponuntur recipere eleemosynas, quibus vescantur, nec enim ad Monasterium admitti debent plures, quam consuetæ eleemosynæ sustentare valeant.***

Sæcularis, & Regularis Sacerdos ultra eleemosynam ab Episcopo taxatam pro Missa exigere nequeunt.

13. Porro, si ultra eleemosynam ab Episcopo taxatam, plus Sacerdos celebraturus exigat, non solum delinquit contra legem Ecclesiæ, verum etiam justitiam commutativam lædit. Etenim, uti argumentatur Suarez cit. loc. conclus. 1., quamvis Missæ stipendium non habeat rationem pretii, nihilominus exposcit justitia, ut aliqua proportio servetur inter illud, & opus, ad quod subeundum subministratur, eamque proportionem definire, inspecta natura rei, de qua agitur, ad solum spectat Episcopum. Ob eandem rationem judicio Episcopi Missarum eleemosynam taxantis stare debent etiam Regulares, quibus, suorum privilegiorum obtentu, neutiquam licet stipem exigere illa majorem, quam Episopus præscripsit: quemadmodum enim ipsi, veluti membra Communitatis, obstringuntur, in contractibus servare æqualitatem statutam a legibus loci, ubi degunt, ita & in hoc quasi contractu non possunt proportionem prætergredi, quam loci Ordinarius determinavit. Quocirca Sacra Congregatio Concilii in una Romana 15. Januarii 1639. lib. 16. decretor. p. 138. dixit: ***Eleemosynam pro qualibet Missa per Regulares celebranda in eorum Ecclesiis esse taxandam arbitrio Ordinarii juxta morem regionis.*** Nec Regulares tamen, nec Sæculares prohibentur uberiorem stipem a sponte dantibus accipere, dummodo absit dolus, & quodcumque pactum etiam impliciplici-

plicitum, quod docuerunt Suarez cit. conclus. 1. Cardinalis de Lugo respons. moral. lib. 5. dub. 18., ac censuit Sacra Congregatio Concilii 16. Januarii 1649. (*lib.* 18. *decretor. pag.* 575. *a tergo*) quæ interrogata, *An possit Episcopus prohibere sub pœna censurarum Laicis, ne pinguius stipendium taxæ solvant Sacerdotibus tam Sæcularibus, quam Regularibus Missam celebrantibus, & quod iidem Sacerdotes illud acceptare non possint, etiam a sponte dantibus*, Respondit: *Prohiberi non posse*: Si tamen qui manualem eleemosynam consueta pinguiorem accepit, alteri Sacerdoti Missam celebrandam committat, non potest illius partem sibi retinere, sed totam, quam accepit, erogare debet Sacerdoti celebranti, quod ab Urbano VIII. statutum, & opposita opinio ab Alexandro VII. die 24. Septembris 1665. proscripta fuit; inter propositiones enim ab eodem Pontifice damnatas una, quæ est nona, sic sonat: *Post decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minore stipendio, alia parte stipendii sibi retenta*. Neque, solo jure spectato, prohiberentur Sacerdotes, minori accepta eleemosyna, ad Missam celebrandam se obligare: siquidem quilibet potest cedere juri suo, & etiam sine ullo stipendio celebrandi onus in se suscipere; quia tamen aliquando illa consuetæ eleemosynæ remissio deprehensa est noxia aliis Sacerdotibus, qui ob fraudulentam aliorum liberalitatem debita sibi stipe privabantur: idcirco Sac. Congregatio Concilii prædictam remissionem quandoque fieri vetuit, quemadmodum contigit in una S. Severini, in qua Episcopo ad hunc modum interroganti: *Sacerdotes quotidie se offerunt celebrare ad rationem tenuis eleemosynæ dimidii julii pro qualibet Missa; unde supplicat declarari, an ipse statuere possit eleemosynam manualem unius integri julii pro qualibet Missa, imponendo pœnam celebrantibus pro minori quantitate*: die 16. Julii 1689. eadem respondit *Affirmative, quoad eleemosynam manualem*.

14. Quia vero recta ratio non patitur ex eleemosyna ab Episcopo taxata, quæ exigua esse solet, aliquid detrahi in commodum Ecclesiæ, subministrantis Sacerdoti sacra indumenta, aliaque utensilia ad Missæ celebrationem necessaria, hac de causa Urbanus VIII. decrevit, nihil ex eleemosynis manualibus esse eo nomine detrahendum; ex stipendiis vero pro Missis perpetuis relictis tunc solum Ecclesias, ubi sunt celebrandæ, aliquid percipere permisit, cum alios reditus non habent, quibus onus sustineant sacra utensilia præstandi: quæ omnia a Nobis adducta, & fuse pertractata fuere Nostra Instit. Eccles. 56. & in dissertatione, quam, dum munus obiremus Secretarii Sacræ Congregationis Concilii, exaravimus, quæ extat in Thesaur. Resolut. tom. 3. pag. 307.

Qui pinguiorem consueta accepit eleemosynam, debet vel illam totam alteri Sacerdoti tradere, vel ipse Missam celebrare.

15. Quis non crederet tot salubres Constitutiones Sacerdotum avaritiam refrænasse? Et nihilominus scimus sufficientes haud fuisse ad eam cohibendam: aliqui enim suffulti plurium Theologorum opinione, qui, etsi Sacrificii fructum quoad effectum, & in actu secundo, uti ajunt, fini-

Ex solis stipendiis pro Missis perpetuis relictis detrahi quidquam potest

in commodum Ecclesiæ, indumenta Sacra, atque utensilia Ministrantis.

finitum esse fateantur; attamen opinantur illud pluribus applicatum, æque singulis prodesse, ac si uni tantum applicaretur, instar radii solaris, qui quamvis finitus sit, æque tamen in unum, ac in multos se effundit: post acceptam a pluribus consuetam eleemosynam se omnibus satisfacere arbitrantur, unicum Sacrificium singulis, qui sibi stipem contulerant, nominatim, & expresse applicando. Alii considerantes, tres esse Sacrificii fructus, generalem videlicet, qui in universam Ecclesiam redundat; specialem, seu medium, quem ille solus participat, pro quo nominatim a Sacerdote Sacrificium offertur; & specialissimum, quem ipsemet celebrans in se derivat; putarunt se posse hunc tertium fructum, qui ceteroquin est veluti actio immanens, quæ nequit ab agente in alium transire, alteri cedere, atque hac ratione novam eleemosynam accipere. Ejusmodi opiniones, & subdolæ artes, unice ab avaritia excogitatæ, jam a sæculo 13. in Ecclesiam irrepserant, iisque obviam ierat Concilium Lambethense celebratum anno 1282. cap. 2. decernens: *Nec credat Celebrans, se dicendo Missam unam posse satisfacere pro duobus, pro quo utroque promisit specialiter, & in solidum celebrare .... Absit enim, ne a quoquam Catholico credatur tantum intentione prodesse Missam unam devote celebratam mille hominibus, pro quibus forsan dicitur, quantum si mille Missæ pro eis devotione simili canerentur. Licet ipsum Sacrificium, quod est Christus, sit infinitæ virtutis, non tamen in Sacrificio suæ immensitatis summam plenitudinem operatur: Alioquin pro uno mortuo nunquam oporteret nisi unam Missam dicere. Operatur enim in hujusmodi mysteriis distributione certa suæ plenitudinis, quam ipse eisdem lege infallibili alligavit.* Collect. Harduin. tom. 7. col. 862. Et nihilominus sæculi 16. initio nondum abolitæ fuerant. Siquidem Norimbergensis Germanorum Principum conventus apud Adrianum VI. summum Pontificem de hoc eodem abusu conquestus est: *Sacerdotes unius diei Missas, ad quas fundationis, seu annuæ recordationis jure celebrandas obligantur, non semel, sed quater, quinquies, pluriesque venundant, unaque Missa duobus, tribus aut pluribus Ecclesiasticis Beneficiis satisfacere præsumunt.* Quamobrem eam pestilentem corruptelam iterum totis viribus eradicare studuerunt, cum Urbanus VIII. in suis decretis anno 1625. promulgatis, tum Sacra Congregatio Concilii, aliis decretis editis die 25. Januarii 1659. & 13. Decembris ejusdem anni, quæ referuntur a Fagnano in cap. *Fraternitatem*, de sepulturis, n. 96. & 97. ac postremo illam omnino profligavit Alexander VII. cum anno 1665. has damnavit Propositiones: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem, etiam specialissimam fructus ipsimet Celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.: Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem; etiamsi premittam promissione etiam juramento firmata danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.*

GA-

CAPUT XXII.

Variæ perpenduntur ac resolvuntur quæstiones circa stipendium Missæ.

Stipendium pro Missa erogatū multis olim corruptelis obnoxium.

1. Illud stipendium, quod ex communi Ecclesiæ disciplina Sacerdotibus traditur pro comparando fructu medio Sacrificii, & loco panis, ac vini, quæ antiquitus offerebantur, suffectum fuit, ut præcedenti capite exposuimus, multas curas, ac sollicitudines in Ecclesia concitavit, vel ad coercendam Sacerdotum avaritiam, vel ad aliquam normam statuendam, ne ipsi detrimentum caperent ob aliorum libidinem; & ne hoc necessario subsidio destituerentur; vel denique, ne Fidelium voluntas fraudetur, qui stipendium offerunt, ut res divina pro ipsis, vel pro aliis adhuc vitam agentibus, aut pro Defunctis conficiatur. Quamobrem S. Franciscus, uti Alvarus Pelagius testatur, pro his corruptelis evitandis constituit, ut sui Ordinis Alumni quocunque in loco degerent, semel tantum in die celebrarent. Circa tamen S. Francisci mentem videndum supra Cap. 2. n. *6. 9.* & 10. S. quoque Ignatius Societatis Jesu Fundator parte *6.* suarum Constitutionum cavit, ne aliquis ex suis Sacerdotibus stipendium pro Missæ Sacrificio perciperet.

Eas penitus submovendas SS. Franciscus Assisiensis, & Ignatius Constitutionibus suis caverunt.

Sacerdotes lucri causa celebrantes, Judę proditori comparantur.

2. Petrus Cantor in Ecclesia Parisiensi, qui sæculo 12. inter mortales agebat, has corruptelas gravissime redarguit in opere, cui titulus: *Verbum abbreviatum* cap. 37. & Sacerdotes ejusmodi Juda deteriores affirmavit: *Turpius Christum vendimus, quam Judas, eo quod deteriores sumus: Ille enim*, inquit, *quem purum hominem credebat, cum Familia etiam ejus indigeret, vendidit; nos vero, quem scimus verum Deum, & Hominem vendimus*; postea superaddit: *Ille pro triginta argenteis, nos pro denario, & pretio vilissimo*: Ignoramus quodnam pretium triginta denariis, quos proditor Judas accepit, Petrus Cantor tribuerit. Nam discrimen inter siclos Sanctuarii, & argenteos communes intercedit: hi enim novem scutata Romana pretio adæquabant; illi vero summam duplo majorem continebant; uti præstantes eruditione viri tradiderunt: esto tamen de minoribus siclis res intelligenda sit, Petri Cantoris argumentum aptissimum semper judicabitur: quod etiam his verbis magis confirmat: *Ille pœnitens, licet non vere retulit, & rejecit triginta argenteos: in Ecclesia autem inter nos non est, qui turpiter acquisita rejiciat.*

Ecclesię mos, qui permittit stipendiū dari pro Sacro ad vitę sustentationem nequaquam damnandus.

3. Supervacaneum decreta recensere Conciliorum, ac Pontificum, quibus hæ corruptelæ vehementer improbantur. Qui tamen ea cupiant intueri, Christianum Lupum in notis Conc. Roman. habiti sub Alexandro II. tom. 5. novæ editionis suorum operum pag. 150., Cardinalem Bonam Rerum Liturgicarum lib. 1. cap. 15. n. 7., Thiertium tom. 3. Superstitionum cap. 13., ac Patrem Berlendum Dissertatione superius allata Historico-Theologica de oblatione Altaris par. 2. percurrant, qui eadem decreta fuse comme-

memorant: satis erit innuere receptam quidem ab universa Ecclesia consuetudinem, ut pro Sacro dentur, & accipiantur stipendia, cum ex Altari vitæ sustentationem merito desumere Minister Altaris debeat; ideoque non sine impudentia mos ejusmodi damnari potest: *Sufficere debet*, inquit Gerson in suo tractatu de solitudine Ecclesiarum particularium, *ad consensum hujus veritatis usus totius communis Ecclesiæ, qui sic habet, & recipit; cui si quis detrahit, impudenter se decipit &c. Nihil æquius secundum omnem legem esse deducit Apostolus* 1. *ad Corinth.* 9. *quam, qui Altari servit, de Altari vivat*: tamen proculdubio avaritiæ crimen, & speciem quamdam simoniæ admitteret, qui pro Missæ stipendio pactiones aliquas, aut conditiones faceret, quemadmodum ex Tridentina Synodo deprehenditur Sess. 22. in Decreto de observandis, & evitandis in Celebratione Missæ: *Atque, ut multa paucis comprehendantur, in primis, quod ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis datur, necnon importunas, atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, omnino probibeat.* Nam uti docet S. Thomas 2. 2. q. 100. art. 2. ad secundum: *Sacerdos non accipit pecuniam quasi pretium Consecrationis Eucharistiæ, aut Missæ decantandæ, hoc enim esset simoniacum, sed quasi stipendium suæ sustentationis.* Insuper alio loco 4. sentent. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 1. ad quartum, eandem confirmat sententiam his verbis: *Facere pactionem de Missa celebranda, est simonia &c. si tamen non habet alios sumptus, & non tenetur ex officio Missam cantare, potest accipere denarios, sicuti conducti Sacerdotes faciunt, non quasi pretium Missæ, sed quasi sustentamentum vitæ.*

Laxę Theologorum opiniones de modis quibus multiplicari posset stipendium pro Missa.

4. Sublatis ob legum severitatem his corruptelis, aliæ rationes excogitatæ sunt, ut aditus liber pateret avaritiæ, ac turpi lucro, quod juxta Concilium Tridentinum a simoniaca labe parum abesse videtur. Incredibilis librorum copia in vulgus emanavit, quibus variæ de Theologia Morali quæstiones in examen adducebantur. In illis autem dirimendis causa potissima omissa fuit, ob quam S. Mater Ecclesia pro Missæ Sacrificio stipendium permittit, nempe, ut Sacerdotes ad vitam sustentandam aliquod ex ipso stipendio levamen suscipiant, non vero ut divitiis cumulentur, quod Nos paulo ante explicavimus; ideoque sordidos quæstus augeri Ecclesia semper improbavit. Itaque disputari cœpit, an Sacerdos, qui eleemosynam accepit minorem illa, quæ in diœcesi constituta fuit, Sacrum tamen facere pro illo debeat, qui stipendium largitus est: Insuper, an Sacerdos collatis sibi per diversos fideles pluribus exiguis stipendiis rem Divinam conficere, illisque fructum attribuere teneatur; nec sane defuerunt Theologi, qui Sacerdotem in utraque quæstione ab onere celebrandi prorsus immunem judicarunt. Falso pariter existimatum fuit, Sacerdotem, qui stipendium consueto majus invenerit, posse alium Sacerdotem ad Sacrum faciendum subrogare, ipsique solitam tantum eleemosynam impertiri, ac reliquum, quod superest, sibi

fibi retinere. Nonnulli etiam perpendentes *fructum medium* Sacrificii, qui in Sacerdotis poteſtate, atque arbitrio relinquitur, in ſatisfactorium, atque impetratorium diſtingui, plures eleemoſynas pro eodem Sacrificio comparari poſſe cenſuerunt, ſi videlicet Sacerdos fructum ſatisfactorium, exempli cauſa pro aliquo defuncto, & ſimul pro ægroto impetratorium fructum attribuat. Sed alia quoque pro congerenda pecunia propoſita fuerunt: *Fructum ſpecialiſſimum*, qui Sacerdoti ſolum convenit, in Miſſa contineri excogitatum fuit; ideoque plures inquiſierunt, an Sacerdos, qui pro fructu medio jam ſtipendium accepit, fructum ſpecialiſſimum alteri pariter attribuere poſſit, ac pro illo novum ſtipendium exigere, quod facile ſatis adfirmarunt. Illud ſolum cavendum monuerunt, fructum ſpecialiſſimum trium Miſſarum fructui medio unius Sacrificii tantum adæquari. Quamobrem ſuſcepto jam ſtipendio ob fructum medium, tertiam quoque partem alterius ſtipendii pro fructu ſpecialiſſimo percipi poſſe docuerunt. Cognitum perſpectumque omnibus eſt, quod capite *ſignificatum de Præbendis* conceditur, nempe ut Sacerdos, qui Sacrum facere quotidie *per ſe ipſum* debet, illud aliquando prætermittere poſſit, vel quia a voluntate Fundatoris id minime alienum putatur, qui adeo rudis judicandus non eſt, ut Sacerdoti ad celebrandum deſignato tam grave onus conſtituere voluerit; vel quia ad Sacrum majori pietate, ac religione peragendum plurimum confert, ſi Sacerdos a re Divina aliquando abſtinuerit. Nam evenire poteſt, ut ipſe non ſemel eo pietatis ſtudio minime incendatur, quod neceſſario requiritur, ut Sacrum Deo rite operetur. Hinc nova quæſtio excitata fuit, an Sacerdos, quo die immunis a re Divina conficienda cenſetur, ſi tamen Sacrum perficiat, ipſiuſque fructum alicui attribuat, an, inquam, ſtipendium ab eo ſumendum videatur; idque Scriptores aliqui rationi conſentaneum putaverunt. Inſuper interpoſito diſcrimine inter Miſſæ celebrationem, ejuſque applicationem, inquirendi locus oblatus fuit, an Sacerdos, qui in aliquo peculiari templo, atque Altari peculiariter expreſſis rem Divinam facere, non tamen applicare debeat, duo ſimul ſtipendia percipere poſſit, videlicet unum pro celebratione, alterum pro applicatione, quod aliqui pariter non improbarunt. Poſtremo eam conſuetudinem in aliquas diœceſes invectam, qua novi Sacerdotes, cum primo Sacrum conficiunt, Eccleſiam circumeunt, ut eleemoſynas congerant, omnino probandam nonnulli cenſuerunt.

Præfatæ Theologorum opiniones ab Apoſtolica Sede damnatæ.

5. His ſententiis ad Apoſtolicam Sedem delatis, quid ſtatuendum eſſet, ipſa indicavit per Sacram Concilii Congregationem, quæ non modo ad explicandam Tridentinam Synodum inſtituta fuit, ſed etiam, ut Eccleſiæ diſciplinam per univerſum orbem integre ſancteque tueretur. Plura igitur decreta promulgata fuerunt, cum Urbanus Octavus Pontificatum gereret, qui primum Apoſtolica Conſtitut. 43. in Bull. Rom. tom. 4. ac deinde Innocentius Duodecimus peculiaribus litteris eadem decreta confirmarunt. Ipſa quidem variis locis edita ſunt, ac præſertim poſt Synodum diœceſanam Card. Jacobi Boncompagni in Bononienſi Archiepiſcopatu Deceſſoris noſtri præ-

præclarissimi. In his sancitum fuit, ut qui eleemosynam pro Sacro acceperit, licet stipendium in diœcesi constitutum non exæquet, ad ipsum Sacrum conficiendum teneatur, fructumque illi attribuere debeat, qui eleemosynam impertivit. Qui vero plura exigua stipendia a diversis Fidelibus congesserit, tot Missas celebret, quot pro ratione susceptæ pecuniæ celebrari queant. Qui stipendium solito majus consequutus fuerit, si alium Sacerdotem suo loco ad celebrandum sufficiat, integram pecuniam in illum conferat, sibique nihil omnino retineat. Id quoque servandum Sacra Congregatio in Romana Eleemosynæ die 23. Augusti anni 1664. lib. 24. Decretor. pag. 246. decrevit, licet Sacerdos ad faciendum Sacrum subrogatus rem totam plane noverit, & tamen se minori stipendio contentum fateatur. Alexander VII. ad eandem Sacram Congregationem dijudicandum rejecit, an duplex stipendium pro fructu satisfactorio, atque impetratorio sumi liceret: Quare die 13. Decembris anno 1659. responsum fuit, id minime permitti posse. Ita Fagnanus, qui tunc Secretarii munere fungebatur, in Comment. ad cap. Fraternitatem nu. 97. de sepulturis. Idem Pontifex has duas sententias per S. Officii Congregationem inter proscriptas adnumeravit n. 8. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani Octavi n. 9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* Insuper, cum Tridentina Synodus lib. 1. pag. 1. & 3. juxta superius allata verba nihil accipiendum sanxerit, cum novi Sacerdotes primo Sacrificium offerunt, disputari cœpit, an novus Sacerdos in medio Altari se ad Populum convertere posset, & oblata munera suscipere; & utrum caveretur solum a Concilio, ne ob hanc causam Ecclesiam circumiret. Hinc Gregorius XIII. anno 1573. audita prius Sac. Congregationis Concilii opinione, ita statuit: *Sanctissimus Dominus Noster, audita relatione Congregationis Concilii, decrevit, licere se vertere in medio Altaris ad Populum, & accipere oblationes, non autem circumire Ecclesiam.* Itaque illud solum examinandum superest; an possit duplex stipendium accipere: unum nempe pro celebratione, alterum pro Missæ applicatione, qui ad ipsam celebrationem solum adstringitur.

An Sacerdoti ad celebrandum unice addicto liceat duplex stipendium percipere pro celebratione atque applicatione.

6. Passerinus quidem Ordinis S. Dominici Procurator olim Generalis tom. 2. de statibus Hominum qu. 187. art. 4. n. 187. art. 4. n. 981., qui Romæ plures annos exegit, duplex stipendium probavit; Cardinalis etiam de Lugo Disput. 21. de Euchar. n. 19. qui post Urbani Octavi decreta scripsit, eandem sequitur opinionem; eam pariter amplectitur Auctor præclari libelli pro novis Confessariis instituendis Romæ nuper editi Part. 2. c. 17. nu. 411. Bartholomæus autem Gavantus, qui Sac. Rituum Congregationis munere Consultoris egregie functus est, lib. 3. cap. 12. nu. 5. de Rubric. Miss. Decretum Sac. Congregationis Concilii die 13. Julii anno 1630. promulgatum affert, cujus hæc sunt verba: *Quod, quando in fundatione Beneficii,*

ficii, seu Capellæ expresse cautum est, non teneri Celebrantem ad applicationem Sacrificii, eo casu poterit Celebrans accipere novum stipendium, & unica Missa satisfacere obligationi Beneficii, seu Capellæ, & item danti novum stipendium. Attamen contrariam sententiam P. Diana magis approbavit in suis Operib. & in Cot. in suis Controversiis lib. 3. Controvers. 5. nu. 55. pro qua aliud Sac. Congregationis Concilii Decretum in medium profertur his verbis confectum die *9.* Januarii, & *6.* Februarii anno *1627.* *An Sacerdotes, qui nulla alia obligatione in Confraternitatibus, vel Monasteriis Monialium celebrant, quam pro ornatu Ecclesiæ, vel ut Confratres, vel Moniales satisfaciant præcepto audiendi Missam, possint ultra stipendium, quod recipiunt a Confraternitatibus, vel Monialibus aliud stipendium recipere. Sacra Concilii Congregatio 9. Januarii, & 6. Februarii 1627. in Traguriensi respondit: non posse.* Decretum ejusmodi litteris etiam Senioris Cardinalis Paulucci ad Episcopum Comacli magis confirmatur, quæ datæ fuerunt die 30. Martii anno *1661.*; *Abrogata non fuit sententia prolata in causa Traguriensi; siquidem Capellani duplex stipendium accipere nequeunt pro Missarum celebratione, quamvis ad applicationem Sacrificii minime teneantur: Quare iisdem significare poteris &c.*

7. Decretum, ac litteræ, quas modo commemoravimus, a multis Scriptoribus afferuntur, ac potissimum in Appendice Synodi Diœcesanæ, quam Battistelius Fulginas Episcopus pag. 251. celebravit, ubi Virorum quoque præstantium auctoritates congeruntur. Attamen experientia compertum habemus, in errorem non semel eos adduci, qui Sacrarum Congregationum sententias usurpant; eos pariter plane novimus, qui in hoc negotio periti satis existimari debent. Quamobrem cum tot annis, quibus Sac. Congregationis Concilii Secretarium egimus, nulla umquam nobis occurrerit sententia ex iis, quæ ab utraque parte feruntur, ut pateat an Sacerdoti ad celebrandum unice addicto liceat duplex stipendium percipere pro celebratione, atque applicatione; cum nullum pariter hujus rei documentum habeatur in notis, ac decretis, quæ Nos maximo studio, diligentia, & incredibili labore collegimus, hanc quæstionem non diremptam relinquemus, donec magis tuta monumenta deprehendantur. Neque enim res ita facilis ad judicandum videri potest. Nam pro Sacrificii applicatione obtinenda satis est, ut ipsius Celebratio indicatur. Si quis autem se applicationis onere prorsus immunem esse contendat, apertissime docere debet, a pio Testatore Missæ celebrationem unice requiri, & Sacerdotis arbitrio permitti, ut fructum Sacrificii, cui libuerit, attribuat. Hoc pacto constituit Sacr. Congregatio Concil. die 18. Martii anno *1668.* in Causa Tinen. applicationis Sacrificii lib. 27. Decretorum fol. *61.*, eandemque sententiam perpetuo sequuta fuit, cum simile aliquid evenit: *Ex dispositione testamentaria antiquitus facta a pio Testatore reperitur fundata quædam Capellania cum onere Capellano pro tempore Sacrum faciendi singulis Dominicis, aliisque festivis diebus, nulla adjecta declaratione, ad cujus suffragium applicandum esset Sacrificium. Ideo*

Quæstio non dirempta relinquitur.

Episcopus Tinen. supplicat, per Sacram Congregationem declarari, an hujusmodi Sacrificium applicandum sit pro anima ipsius Testatoris, an vero ad libitum Capellani, uti hactenus factum esse comperit. Sacra Congregatio Concilii respondit, applicandum esse Sacrificium pro Anima Testatoris.

Potest offerri pinguius stipendium pro Missa, quam fuerit taxa statutum.

8. His peractis plures quæstiones excitatæ fuerunt, ut (si fieri posset) decreta ejusmodi labefactarentur. Ac primum, an hæres præscribere posset eleemosynam, cum Testator nullum certum stipendium pro centum Missis celebrandis explicavit. Verum in decretis generalibus Urbani, quæ superius commemoravimus, ita decernitur: *Censuit ubi nullam certam eleemosynam Testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam Eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum secundum morem civitatis, vel provinciæ.* Aliqui falso quodam studio Ecclesiasticæ disciplinæ, & observantia erga Episcopos ducti libere asseruerunt, nullum stipendium a laicis tribui posse, quod summam ab Episcopo perscriptam excedat, nec illud jure a Sacerdotibus accipi posse, licet nulla conventione interposita, sed ultro concedatur. Aliquis etiam Episcopus hanc sententiam amplexus est, & Censuras in eos minatus est, qui stipendia ejusmodi conferrent; verum id communi omnium opinione improbatum fuit: sicuti superiori capite ex responsione Sacræ Congregationis compertum fecimus. Accedit quod quum Episcopus Septempedanus hæc proposuisset Sacræ Congregationi examinanda: *Episcopus narrat, sacrosanctum Missæ Sacrificium quodammodo vilescere, dum Sacerdotes quotidie se offerunt celebrare ad rationem tenuis eleemosynæ dimidii julii pro qualibet Missa; unde supplicat declarari, an ipse statuere possit eleemosynam manualem unius integri julii pro qualibet Missa imponendo pœnam celebrantibus pro minori quantitate.* Ei Dubio Sacra Congregatio ita responsum fecit: *Sacra &c. respondit affirmative quoad eleemosynam manualem.*

Sors Missæ Perpetuæ.

9. Cum autem Card. Boncompagnus statuerit in Synod. lib. I. c. 5. ut sors pro Missa perpetua 112. scutatis Romanis constaret, Nos hanc summam ad 60. Romana olim Bononiæ scutata redegimus, cujus rei causam hic subjicimus. In Pontificatu Innocentii XIII. omnes fere Regularium Ordines summo studio petiverunt, ut onera pro Missis perpetuis imminuerentur. Tradita nobis fuit hujus negotii cura, habitisque cum Præfectis Regularium pluribus colloquiis, postremo sancitum fuit, ut onera pro singulis Missis perpetuis ad 60. Romana scutata redigerentur, eaque summa perpetuo in ejusmodi Missis excipiendis servaretur. Id Summus Pontifex sua auctoritate probavit, ac per omnes Regularium cętus decretum eo modo confectum fuit, uti paulo ante explicavimus. Coacto Romano Concilio per Benedictum XIII., in quo locum inter Canonum interpretes Nos ipsi tenuimus, Facultas Episcopis permissa fuit, ut in suis diœcesibus 90. Rom. scutata pro singulis perpetuis Missis decernerent, uti Pontifex Innocentius XIII. Præfectis Regularium ante præscripserat. Insuper ea conditio adjecta fuit, ne majorem, aut minorem pecuniæ summam pro Missis per-

perpetuis in posterum statui paterentur. Eadem ratione Sanctissimus Pontifex, qui Ecclesiam universam feliciter moderabatur, Nobis potestatem fecit, eamque prorogavit, ut in peragenda Pastorali Visitatione perpetuas Missas ad præscriptam normam redigeremus. Quare, si hac auctoritate præditi pro iisdem Missis 113. Romana scutata ad 60. solum scutata reduximus, quisquis consilii nostri rationem facile perspicere potest. Monendum quoque est perpetuas Missas excipi non posse juxta decreta Urbani VIII., atque Innocentii XIII., nisi facultas nostra, aut Vicarii nostri generalis intercesserit.

10. In celebrandis & applicandis Missis quasdam corruptelas inductas esse aliquando percepimus. Plures enim, qui sacrum facere absque stipendio nolunt, si illud desit aliquando, rem Divinam conficiunt pro illo, qui primus deinde stipendium erit collaturus, licet ipse Sacerdotis consilium, ac voluntatem ejusmodi penitus ignoret. Accedit etiam, quod aliqui Confessarii sibi Missarum stipendia congerant ab iis, quibus pœnitentiæ Sacramentum administrant. Quapropter Pontificatum quum gereret Clemens VIII., illud in Sac. Congregatione Concilii propositum, & examinatum fuit: *Superioribus diebus significatum fuit Sanctissimo D. N., paucis ab hinc annis in Hispania novam consuetudinem recentiorum aliquot Theologorum opinioni nixam, sensim receptam in dies magis invaluisse, ut Sacerdotes Missam celebrantes, ejus valorem applicent his, qui postea Missæ celebrationem postulaturi, ac pro ea eleemosynam præbituri sint, tametsi, antequam Missæ Sacrificium perageretur, neque a Sacerdote illud rogassent, neque ei hac de causa eleemosynam præstitissent.* Sacra autem Congregatio post accuratam rei disquisitionem hic verbis respondit: *Quam rem cum Sanctitas Sua ad Sacram Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum pro materiæ gravitate examinandam rejecisset, in Sacra Congregatione primum de ea actum fuit diligentissime, ac deinde relatum ad Sanctitatem Suam, quæ ex ejusdem Congregationis sententia hujusmodi consuetudinem tamquam pluribus nominibus periculosam, Fidelium scandalis & offensionibus obnoxiam, atque a vetusto Ecclesiæ more nimis abhorrentem, explosit, ac improbavit.* Clemens VIII. uti modo dictum est, rem totam Sacræ Congregationi examinandam commisit. Paulus autem V. peracto diligenti examine, Sacræ Congregationis sententiam auctoritate sua comprobavit, eamque datis ad universos Episcopos literis promulgavit, uti refert Pasqualigus de Sacrific. novæ Legis quæst. 168.

Exploditur sententia, quæ contendit offerri posse Missæ Sacrificium pro eleemosyna conferenda.

11. Perpauca de Confessariis verba faciamus, qui a fidelibus, quos ad Pœnitentiæ Sacramentum excipiunt, stipendia sibi comparant pro Missis, quibus in eadem Ecclesia, ubi Confessiones audiunt, sive in alia deinde satisfaciunt. Non ignoramus licere Confessariis Missas aliquas celebrandas Laicis indicere pro criminum expiatione. Id enim inter opera satisfacientia merito recensetur, eo quod crimina sua confitentes aliquam pecuniæ summam impendunt, & tanquam Sacrificii cooperatores, peculiari quodam mo-

Confessarii non debent a pœnitentibus suis sibi vel Ecclesiis suis stipendia comparare.

modo participes fiunt ejus fructus, qui *satisfactorius* appellatur. Attamen non ignoramus, quæ S. Carolus Borromæus admonuit, & Confessariis præcepit in Instruct. ad Confes. parte 4. Act. Ecclesiæ Mediolanen. *Non modo petat, sed nec velle se habere significet pecuniam, aliamve rem pro suscepti in Confessione laboris munere, immo verbis, vel potius factis ab his omnibus abhorrere demonstret. Cum pro pœnitentia Missas injunxerit, sibi, aut Ecclesiæ suæ, aut Monasterio dicendas non addicat. Quod idem servabitur in restitutionibus incertis, aut votorum commutatione, aliisque hujusmodi. Nec ipse pecuniæ, aliusve rei restituendæ provinciam assumat, nisi necessitas ad id eum adegerit, ne scilicet Pœnitens dignoscatur; cumque apocham recipiat ab eo, cui restitutionem contulerit, quam postea Pœnitenti tradet: ita denique se gerat, ut minimam avaritiæ labis suspicionem contrahat*: cum hæc ita se habeant sub pœna *suspensionis a Divinis ipso facto* Sacerdotibus olim Bononiæ interdiximus Sacrum facere, illudque applicare pro iis, qui stipendium præbituri sint, & qui a Sacerdote minime id postulaverint, antequam Missæ Sacrificium conficiatur; qui vero peccata confitentibus Missas celebrandas irrogarent *sub pœna suspensionis ab audiendis Confessionibus ipso facto tunc simul* præcepimus, ne stipendia, sibi vel Ecclesiis suis tribuenda caperent pro Missis, quibus ipsi, vel alii Sacerdotes in iisdem Ecclesiis satisfacerent.

Missa præsente corpore celebrari debet antequam sepulturæ tradatur.

12. In Rituali Romano, cum de exequiis agitur, hæc leguntur: *Quod antiquissimi est instituti, illud, quantum fieri poterit, retineatur ut Missa præsente corpore defuncti pro eo celebretur, antequam sepulturæ tradatur.* Merito quidem vetustissimus hic ritus nuncupatur, cum in codice Abbatis Ratoldi, ubi sepulturæ officium describitur, hæc habeantur: *In Ecclesia autem requiescet corpus defuncti, quousque pro ejus anima Missa cauatur, & offeratur ab omnibus, quibus fuerit visum*. Idem codex sæculo decimo exaratus fuit, quem Hugo Menardus adducit in Commentariis, quibus Sancti Gregorii Sacramentarium illustravit editionis Parisiensis anno 1642. pag. 363. Is vero Ritus tanti a pluribus æstimatur, ut, post decretum Innocentii III., in quo statuitur cap. *Consuluisti* de celebrat. Missarum: *Excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare*; Interpretes illud verbum *necessitatis* explicantes ita declaraverint: *Sed quam dicit necessitatem? respondeo, si celebravit de die, & postea etiam moriatur aliquis. Unde unam potest celebrare de die, & aliam pro defuncto*. Huic vero opinioni certos limites, modumque imponendum alii censuerunt, quemadmodum auctoritate Benedicti XIII. de nobis optime meriti deprehendimus serm. 6. secundi trigesimi de Purgatorio: *Obsoletam quidem* (inquit) *hanc opinionem existimo, habita tamen ratione, si cadaver die festo sepulturæ tradendum sit in aliqua Parochia, quæ per unicum Sacerdotem administretur: Tunc enim Canone ductus Innocentii III. & illis præsertim verbis* nisi causa necessitatis suadeat *audacter sentio duo Sacrificia per Sacerdotem celebranda,*

da, unum nempe de Festo ejusdem diei, alterum vero pro defunctis pro expiatione præsentis defuncti, cum præsertim in mea diœcesi in usum converterim ritum vetustissimum, ne cadaver ullum sine Missæ Sacrificio tumulo mandetur.

13. Prudentibus quorumdam Parochorum consiliis admoniti minime præcepimus dum Bononiæ moraremur, ne cadavera tumulo inferrentur, nisi prius res divina coram ipsius peracta fuisset: monuimus ramen, ne id prætermitteretur, ne, quæ a Rituali Romano, veterique Ecclesiæ consuetudine perscripta sunt, contemni viderentur. Ut res Divina semel pro egenis, dum gratuito sepeliuntur, saltem conficeretur, varias rationes Parochis subjecimus, quibus uti deberent, ut rem consequerentur. Quippe ad hoc Parochos ipsos obstringere noluimus, qui singulis diebus festis Sacrum pro populo offerre tenentur, quemadmodum ex sacris sanctionibus constituitur. Primum diligenter inquirendum est, an in Parochia Sacerdotes versentur qui pietate ducti Missæ Sacrificium pro egeno defuncto celebrare velint. Id nos libenter polliciti sumus Parocho nostro Sancti Petri, quoties egenum aliquem gratis sepulturæ tradendum admoneret, modo tamen die festo id minime contigeret, quo Sacrum pro nostro populo facere nos etiam consueveramus, sed tunc alium Sacerdotem, qui idem præstaret, loco nostro sufficiebamus. Insuper videndum, si forte aliquis in Parochia magis opulentus, expetens, ut *oratio sua in sinum convertatur*, stipendium conferre non recuset, quo eadem pro egenis Sacrificia peragantur: Tandem cum in quibusdam templis capsulæ ad excipiendas pro defunctis eleemosynas, in aliis vero ad augendos S. Eucharistiæ honores positæ erant, quas libenter (si fortasse deerant) nostra auctoritate permisimus, in iis capsulis inscriberent, desumendum esse ex ea pecunia stipendium, quo Sacrum pro quolibet egeno gratis in Parochia sepeliendo indiceretur. Quæ cum ita se habeant Parochus sine ullo incommodo per se, vel per alium Sacerdotem rem divinam persolvet. In Nosocomiis etiam nonnulli in tanta inopia decedunt, ut gratis efferri debeant; quare Præfectos hortati sumus magnopere, ut idem, quod modo exposuimus, perficerent: nam ex pecunia, quæ pro sublevandis defunctis congeritur, stipendium facile deduci potest, quo pro iisdem egenis Missæ Sacrificium statuatur.

Varia suppeditantur media, quibus Missæ Sacrificium celebrari possit pro egenis decedentibus.

14. Sanctus Thomas jam allato art. 12. quærit: *Utrum suffragia, quæ fiunt pro uno defuncto magis illi prosint pro quo fiunt, quam aliis?* dum partes affirmantium tuetur, uti superius dictum est, tertio loco hoc argumentum sibi solvendum proponit: *Pro pauperibus non fiunt tot suffragia, sicut pro divitibus. Si ergo suffragia facta pro aliquibus, his solum, vel magis, quam aliis, valerent, pauperes essent pejoris conditionis, quod est contra sententiam Domini*, Lucæ 6. *Beati pauperes, quia vestrum est Regnum Dei*: Deinde hanc subdit responsionem: *Ad tertium dicendum, quod nihil probibet divites quantum ad aliquid esse melioris conditionis, quam pauperes, sicut quantum ad expiationem pœnæ; sed hoc quasi nihil est comparatum pos-*

Suffragium pro uno Defuncto magis illi prodest pro quo fit, quam aliis.

ses-

fessioni Regni Cœlorum, in qua pauperes melioris conditionis esse ostenduntur per auctoritatem inductam. Eandem sententiam Sotus his verbis complectitur loco superius allato: *Respondetur cum D. Thoma, nihil obstare, quominus divites hac parte melioris sint conditionis, ut scilicet cumulatioribus eleemosynis magis subleventur a pœna Purgatorii, sed multo pretiosius est, quod pauperes cum minori periculo, & majori cumulo charitatis ad ampliorem gloriam acceptentur: cum divitibus neque tam facilis sit ingressus, nec ad tantam gloriam*. Si tamen divites suis fortunis bene utantur, & in sublevandam vivorum inopiam, & defunctorum cruciatus convertant; impedimentum, ne tam facile inter Beatos recipiantur, sine ullo negotio superabunt.

Taxa Missæ Adventitiæ. 15. Circa Missas adventitias in Pontificatu Benedicti XIII. magno apparatu, magnoque studio propositum fuit, ut idem stipendium augeretur, cum Romæ ad decem Romanos asses solum pertingeret: Sacræ Congregationi Concilii res examinanda tradita fuit, cum Nos ipsi Secretarii munus ageremus. Quare dissertationem in lucem edidimus, in qua rationes pro utraque sententia continebantur. Die vero 13. Aprilis anno 1727. petitum fuit: *An, & in qua quantitate Eleemosyna manualis Missæ augenda esset in Urbe*. Responsum his verbis datum: *Nihil esse innovandum, & ad mentem: Mens est, ut agatur cum Eminentissimo Vicario super observantia decretorum pertinentium ad utensilia, & non ad transmissionem Missarum extra Urbem*. Plures quoque alios abusus prorsus intolerabiles circa Missarum eleemosynam his literis nostris eliminare curavimus, quas ad complementum hujus argumenti de Missarum Eleemosyna integras hic subjicimus. Ad eos pariter abusus respeximus in Brevi encyclico ad Episcopos Provinciæ Pedemontanæ dato eodem die, quod extat in Bullario nostro pag. 51. tom. 1.

Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, & Episcopis universis, gratiam, & communionem Sedis Apostolicæ habentibus:

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres salutem, & Apostolicam Benedictionem.

A Missarum celebratione quælibet turpis quæstus species arcenda. QUanta cura adhibenda sit, ut Sacrosanctum Missæ Sacrificium non solum omni Religionis cultu, ac veneratione celebretur; verum etiam ut a tanti Sacrificii dignitate cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, importunæ atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque ejusmodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, e medio tollantur, nemo est ex Catholicæ Fidei cultoribus, qui ignoret.

§. 1.

§. 1. Verum eousque tandem progressa est, sicut non sine ingenti cordis nostri mœrore undique accepimus, nonnullorum, sive Ecclesiasticorum, sive Laicorum virorum avaritia, quæ est idolorum servitus, ut eleemosynas quidem seu stipendia propter Missarum celebrationem, juxta locorum consuetudines, vel Diœcesanarum Synodorum Sanctiones, in subsidium alimentorum uniuscujusque Sacerdotis dumtaxat, pro regionum opportunitatibus præscripta, colligant; Missas vero celebrari curent alibi, ubi eleemosynæ, seu stipendia, vel consuetudine, vel Synodali lege, pro singulis Missis attributa sunt minoris pretii, quam illic, ubi accipiuntur, darentur. *Abusus in hac materia invecti.*

§. 2. Id quam absonum sit, atque alienum ab ipsa, sive expressa, sive tacita pie offerentium voluntate, omnes plane intelligunt. Nec aliter existimandum; in illa enim potius Missas esse celebrandas quisque vult, ad quam, religionis & pietatis stimulis ductus, eleemosynas confert, aut in qua quispiam fortasse tumulatus est, quam in alia Ecclesia sibi prorsus ignota. Quod sane, veluti mercaturis faciendis a turpis lucri cupiditate ductum, non solum ab avaritiæ suspicione, & vitio, verum etiam a furti crimine, unde restitutioni subjacet, haud immune; in causa est, ut bonorum quamplurimi, ad quorum notitiam mercatura hujusmodi venit, graviter offensi, ab eleemosynis ad celebrandas Missas amplius offerendis sese abstineant. *Quibus frustratur offerentium voluntas.*

§. 3. Execrabilem hujusmodi abusum alicubi sensim irrepentem detestantes Romani Pontifices Prædecessores Nostri, de consilio tum Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, decretum voluerunt, nimirum a quolibet Sacerdote, stipendio, seu eleemosyna majoris pretii pro celebratione Missæ a quocumque accepta, non posse alteri Sacerdoti Missam hujusmodi celebraturo stipendium, seu eleemosynam minoris pretii erogari, etsi eidem Sacerdoti Missam celebranti, & consentienti, se majoris pretii stipendium, seu eleemosynam accepisse indicasset. *Iidem alias a Summis Pontificibus damnati.*

§. 4. Ea propter Vos, Venerabiles Fratres, in Apostolici Ministerii, & sollicitudinis Nostræ partem adscitos, rogamus, & maximopere in Domino hortamur, ut custodientes vigilias super gregibus vestris, enitamini, ne ea pestis amplius pervagetur, sed ut penitus extinguatur. Ab avaritia enim, tamquam a radice, mala omnia germinant; quam quidem appetentes, erraverunt a Fide, & inseruerunt se doloribus multis. Avaritia quidem nulla potior contagio, quæ conceptam apud omnes Sacerdotalis dignitatis perfectionisque opinionem magis inficiat, evellatque. Avaritia opibus Deum posthabere ac servire Mammonæ docens, efficit, ut Avari hæreditatem non habeant in Regno Christi, & Dei. Quod si hæc in Laicis hominibus minime toleranda, atque ideo legibus coercenda; quid in Ecclesiasticis Viris, qui terrenis rebus nuntium miserunt, qui in sortem Domini vocati, qui Deo mancipati sunt? Quid, quod non per mundana lucra, sed per Altaris ministerium, tam sordide, & cum sanctissimarum legum *Adhortatio ad Episcopos pro extirpanda avaritiæ labe.*

gum contemptu, & cum Sacerdotalis characteris dedecore, in avaritiam præcipiti animo rapiuntur? Contendite igitur, Venerabiles Fratres, quibus Christi ovium cura demandata est, non solum ut verbo, & exemplo præeuntes, Christi sitis bonus odor in omni loco, unde populi vestigia vestra sequantur; verum etiam ut Ecclesiasticos primum, deinde Laicos viros ab infectis vitiorum pascuis avertentes per viam mandatorum Dei ad Cœleste ovile currere doceatis.

Injungitur publicatio Edictorum contra illicitos quæstus, cum pœna Excommunicationis a Laicis, & Suspensionis a Sacerdotibus ipso facto incurrenda, & Summo Pontifici reservata.

§. 5. Quoniam autem ita comparatum est, ut præsentis pœnæ metu salutaribus monitis facilius obtemperetur: per Edictum in vestris Diœcesibus proponendum affigendumque, universis notum facite, quemcumque, qui eleemosynas, seu stipendia majoris pretii pro Missis celebrandis, quemadmodum locorum consuetudines, vel Synodalia Statuta exigunt, colligens, Missas, retenta sibi parte earumdem eleemosynarum, seu stipendiorum acceptorum, sive ibidem, sibi alibi, ubi pro Missis celebrandis minora stipendia, seu eleemosynæ tribuuntur, celebrari fecerit, Laicum quidem seu Sæcularem, præter alias arbitrio vestro irrogandas pœnas, excommunicationis pœnam; Clericum vero, sive quemcumque Sacerdotem, pœnam Suspensionis ipso facto incurrere; a quibus nullus per alium, quam per Nos ipsos, seu Romanum Pontificem pro tempore existentem, nisi in mortis articulo constitutus, absolvi possit. Fore autem in Domino confidimus, ut unusquisque memor conditionis suæ, posthac bene consultum velit animæ suæ, nec tam salutares leges censurasque Ecclesiasticas parvipendat. Interea Fraternitatibus vestris Apostolicam Benedictionem, in populos etiam curæ vestræ commissos redundaturam, peramanter impertimur.

Præsentium transumptis fidem præstari sancitur.

§. 6. Volumus autem, ut præsentium literarum transumptis, sive exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & Sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die xxx. mensis Junii, anno millesimo septingentesimo quadragesimo primo, Pontificatus nostri Anno Primo.

Data die 30. Junii 1741.

D. Cardinalis Passioneus.

CAPUT XXIII.

De Celebratione quarundam Missarum.

Presbyteri sæculares uti non possunt Regularium Missali.

1. NOn semel Presbyteri Sæculares in Ecclesias Regularium se conferunt, ubi cum Festum duplex eo die per ipsos celebretur, peculiaris Missæ forma proponitur, quæ in Romano Missali non continetur; quæ licet Sæculari Clero, & Sacerdotibus in illud templum confluentibus minime permittatur, eam tamen Sacerdos sibi tribuit, dum in eadem Eccle-

clesia Sacrum Deo operatur: quod sane vetitum est, cum nemo potestatem habeat, ut privilegii limites prætergrediatur. Clericatus in unione earumdem ante suas decisiones de Sacrificio Missæ n. 16. & Biss. lit. M. n. 216. §. 4., omnia, quæ Sacra Congregatio super hac re constituit, plene commemorant. Magrius vero in notitia Ecclesiast. verb. *Missa* Presbyteros Sæculares uti posse Regularium Missali censet, si in ipsorum Ecclesia Romanum haberi nequeat. Attamen, ut sacri Ritus observentur, Præfectos Regularium, qui Missali Romano non utuntur, admonemus, ut pro exteris Sacerdotibus illud in Sacrario retineant, ne aliam, ac debent, Missam celebrent, sed eam potissimum, quæ in Missali Romano perscribitur; si in eo propria illius Sancti, de quo celebritas agitur, Missa designetur; aliter vero de communi ejusdem Sancti Missam eligant, quæ pariter in Romano Missali adnotatur. Ita per Sacram Rituum Congregationem die 19. Novembris anno 1622., ac die 9. Junii anno 1668. sancitum fuit: *Qui celebrat Missam in aliqua Ecclesia Regularium, aut etiam Monialium, in qua fit de festo duplici habente Missam propriam, quæ non sit concessa omnibus, Missam quidem dicat de Festo, sed cum Missali Romano*. Idem Scriptores fere omnes testantur, Gavantus tom. 1. par. 3. tit. 10. n. 16., Biss. lit. M. n. 216. §. 4., Tonell. Sacr. Enchirid. lib. 1. cap. 2. §. 8., Sporer Theol. Moral. tom. 3. par. 2. cap. 6. sect. 4. §. 3. n. 430., La Croix tom. 2. lib. 6. part. 2. n. 372. & 376. quod magis etiam decreto generali probatur per eandem Congregationem die 20. Novembris 1717. promulgato, quod deinde Clemens XI. sua auctoritate confirmavit; insertumque est Bullario pag. 576., in quo ejusdem Pontificis constitutiones colliguntur: *Licere in posterum tum Confessario, tum Cappellanis quarumcumque Monialium servitio addictis Missas Sanctorum, de quibus ipsæ recitant officium, celebrare, sed cum Missali Romano, & de Communi, non vero Missas proprias eorumdem Sanctorum variis Ordinibus a Sacra Congregatione concessas: & ita decrevit, & servari mandavit die 20. Novembris 1717.*

Decreta S. Rituum Congreg.

2. Ex veteribus testamentis deprehendimus, nonnullos pietate ductos præcepisse, ut Missæ Sancti Gregorii pro ipsorum expiatione celebrarentur. Hic mos obsolevit; idque tribuendum est Sacrorum Rituum Congregationi, quæ Missas ejusmodi penitus abrogavit. Verum in hac re multi decipiuntur, quos ab errore liberandos existimamus, ut prisca religio, ac pietas restauretur. Igitur tradit Sanctus Gregorius lib. 4. cap. 5. de Dialogis, defuncto quodam Justo monacho, se Pretioso pariter monacho hæc demandasse: *Vade itaque, ab hodierna die diebus triginta continuis offer pro eo Sacrificium; stude, ut nullus prætermittatur dies, quo pro absolutione illius Hostia salutaris non offeratur*. Absoluto Missarum numero Justus monacho Copioso apparuit, cui se Purgatorii cruciatibus ereptum eo tempore nunciavit: *Fratres vero* (inquit S. Gregorius loco citato) *sollicite computaverunt dies, & ipse dies extiterat, quo pro eo trigesima*

Quæ occasio induxerit Missas S. Gregorii nuncupatas.

gesima oblatio fuerat impleta. Hinc Missarum usus dimanavit, quæ a Sancto Gregorio nuncupantur. Illum deinde Cluniacense Monasterium inter suas consuetudines adscivit, quas Uldericus Regularis Benedictinus lib. 3. cap. 29. complexus est; Fideles omni sæculo eamdem consuetudine pariter receperunt.

Quo sensu Sac. Rituum Congreg. eas celebrari vetuerit.

3. Interjecto aliquo tempore triginta Missas prorsus ineptas, & rebus haud convenientibus refertas quidam sine ulla facultate temere confecit, easque a S. Gregorio appellavit, quas etiam diligenter expendit Thyers in suo tract. Superstition. tom. 2. lib. 4. cap. 4. Sacra igitur Rituum Congregatio easdem Missas celebrari omnino vetuit, non vero piam consuetudinem a S. Gregorio inductam, ut per triginta dies continuos totidem Sacrificia Deo offerantur pro illius expiatione, qui e vivis decedit. Cavendum tamen est, si eo dierum spatio pro defunctis sacrum fieri nequeat, eam Missam, quæ tunc ab Ecclesia perscribitur, pro defuncto peragendam, cum præsertim Sanctus Gregorius Missas, quæ pro defunctis agi solent, minime indixerit. Quod si intra trigesimum dierum numerum postremi tres dies Majoris Hebdomadæ occurrant; diebus insequentibus numerus absolvatur. Idem per consuetudines allatas Cluniacensis Monasterii indicatur. Inter eruditos, qui de hac re agunt Patres Bollandistæ tom. 7. Maji in Paralipomenis pag. 54. n. 11. locum habere possunt. Inter alios vero, qui scripserunt post decretum Sac. Congregationis Missas S. Gregorii, ut dictum est, prohibentis, Clericatus de Sacrific. Missæ decis. 14. num. 19. adnumeratur, qui reliquos omnes ejusdem sententiæ complectitur. Item Gavellus, in Opusc. de casib. conscientiæ casu 16. ac præsertim Benedictus XIII. de nobis optime meritus, qui supra cæteros erudite accurateque hoc argumentum pertractavit Serm. 20. de Purgatorio.

Non licet imitari eos, qui Missam quotidie pro Defunctis celebrare voluerunt.

4. S. Thomas docuit, in 4. dist. 45. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 1. ad 1. quod *ex parte Sacrificii Missa æqualiter prodest Defuncto, de quocumque dicatur; ex parte tamen orationum magis prodest illa, in qua sunt orationes ad hoc determinatæ*: ob hanc causam de quibusdam piis hominibus traditur, qui Missam pro Defunctis quotidie celebrare voluerunt, quemadmodum S. Petrus Damianus testatur Opusc. 34. cap. 5. Illis tamen omissis, quæ instinctu divino, afflatuque facta fuisse putandum est, atque ideo nostris oculis cum admiratione suscipienda, non vero imitanda subjiciuntur, illis, inquam omissis, certi dies, quibus Missa pro Defunctis agi nequit, ab Ecclesia statuuntur, quos hoc loco enumerabimus, ut non pauca in futurum impediantur, quæ in Civitatibus, ac diœcesibus contra has leges committi deprehendimus.

Quibus diebus permittuntur solemnes Missæ pro Defunctis.

5. Solemnes pro Defunctis Missæ haberi possunt, cum privatæ pro iisdem conceduntur. Idem permittitur, etiamsi duplex aliquod officium majus, vel minus agitur, si tamen solemnia pro defunctis supremis alicujus tabulis instituta fuerint, iisque diebus peragantur quotannis, quibus illi

illi e vita migrarunt: hæc enim Sacrorum Rituum Congregatio simul deposcit *& quod sint a testatore præscripta, & quod dies, in qua celebratur, sit vere dies illius obitus annua*. Decret. die 22. Nov. an. 1664. confirmatum die 23. Sept. an. 1669. Diebus autem Dominicis, aut Festis ex præcepto, vel quibus *de Festo duplici* nullum officium institui potest, annuæ Missæ ejusmodi pro Defunctis celebrari nequeunt.

Quandonam Missa Defunctorum non possit cantari præsente corpore.

6. At vero, *Siquis die Festo sit sepeliendus, Missa propria pro Defunctis, præsente corpore celebrari poterit*, juxta Rit. Rom. *nisi obstet magna diei solemnitas*. Per hæc sane verba Duplicia primæ Classis seclusa videntur; & Sacra quoque Rituum Congregatio die 5. Julii anno 1698., cum petitum fuisset octavo loco: *An in duplicibus primæ classis possit cantari Missa Defunctorum præsente corpore*: respondit, *negative*. Attamen disputandi locus adhuc superest, an Sac. Congregatio omnia duplicia primæ classis, juxta Quartum ad Rub. Missal. par. 1. tit. 5. dub. 1. n. 7., an magis solemnia, secundum Pasqualigum de Sacrificio novæ Legis tom. 1. qu. 285. complectatur, in quibus, licet præsente Corpore, Sacrum pro Defunctis confici non potest? Id sane judicio nostro dirimendum non est. Quare solum admonebimus in Missali quidem post Missam *in die obitus*, seu *depositionis Defuncti*, diem pariter tertium, septimum, & trigesimum cum propria oratione ad expiandas Defunctorum animas designari, tamen illis diebus ejusmodi Missæ tantum celebrari possunt, quibus privatim pro Defunctis sacrum facere licet, non vero illis etiam diebus Festo aliquo, ut dictum est, impeditis, licet *die anniversario, aut præsente corpore*, solemnia pro Defunctis tunc permittantur.

Quibus diebus permittantur Missæ privatæ pro Defunctis.

7. Juxta Missalis Rubricas, *Missæ privatæ pro Defunctis quocumque die dici possunt, præterquam in Festis duplicibus, & Dominicis diebus*. Item quibus diebus *de festo duplici* nullum officium institui potest, Missæ pariter votivæ, ac pro Defunctis omittuntur. Id observandum contingit in Octiduis Epiphaniæ Domini, Paschatis, ac Pentecostes. Licet autem in Octiduis Corporis Domini, ac Natali ejusdem *de Festo duplici* celebritas agatur; Sacra tamen Rituum Congregatio annis 1670., ac 1700. vetuit, ne solemnia pro Defunctis eo tempore indicerentur. Idem omnino præcipitur, cum sacrosancta Mysteria palam exposita adorantur.

Acquiritur Indulgentia pro Defunctis celebrato sacro de Festo currenti ad Altare privilegiatum, quoties Missa de Requiem dici non potest.

8. In Litteris Apostolicis, quibus olim Altaria privilegiata declarabantur, cautum non fuit, utrum Missa ad eadem Altaria celebranda pro Defunctis, statueretur. Hinc locum habuit disputatio, an pro comparandis Indulgentiis Missa pro Defunctis, an alia quælibet requiratur? hanc postremam sententiam Fagnanus defendit, Cap. *quidem* n. 13. & seqq. de celebr. Missar. Diana in editione coordinata par. 9. tract. 2. resolut. 8., Pasqualigus de Sacrif. novæ Legis qu. 732. Tamburin. in methodo celebr. Missæ lib. 2. c. 7. §. 7. Nunc omnis dubitandi causa sublata videtur, cum iisdem litteris, quibus Altare privilegiabum conceditur, Missa quoque pro Defunctis decernatur juxta Bordon. de Legatis cap.

7. n. 48. & seq., Amost. de causis piis tom. 1. lib. 2. c. 5. n. 47. Aliud tamen inquirendum superest, an, si testatores Missas ad Altare privilegiarium pro Defunctis quidem præceperint, idem onus impleri valeat diebus per Rubricas, ut supra dictum est, impeditis? Sacra Rituum Congregatio Anno 1662. sacrum de *Festo currenti*, pro expiatione Defuncti jussit offerri, si tunc celebrandæ pro Defunctis Missæ contigerint. Alexander VII. id confirmavit, & servandum omnino voluit, licet per testatores ad Altare privilegiarium Missæ decernantur. Ex hoc decreto non satis conjicitur, utrum Pontifex Altaria privilegiaria non quidem in perpetuum, sed ad septennium, & certis solum per hebdomadam diebus complectatur; quæ deinde Clemens IX. complexus est. Cum Innocentius XI. Pontificatum gereret, animadversum fuit litteras Apostolicas Alexandri VII. & Clementis IX. de Missis solum pro Defunctis agere, quæ ex testamento celebrandæ sunt diebus ob aliquod Festum duplex impeditis. Hinc propositum, ac diligenter examinatum fuit, an, quæ cauta fuerunt decretis Alexandri VII. & Clementis IX., quoties impedimentum Festi duplicis obtingit, eadem servari deberent reliquis etiam diebus, quibus, licet Festum duplex haud celebretur, Missæ tamen pro Defunctis prohibentur? Hanc Innocentius Pontifex sententiam probavit; & anno 1714. Decretum super eadem re promulgatum fuit, quod Clemens XI. confirmavit. Habetur in Bullar. pag. 571. & in Missali excuso in Coll. de Propag. Fide, aliisque Missalibus.

CAPUT XXIV.

De Pietate, ac Religione in Sacro celebrando necessariis, ac de tempore, quod illis impendi debet.

Abusus, in quos prolabuntur Sacerdotes plurimi sacrum facientes indecore, & festinanter.

1. QUemadmodum lætitia maxima perfusi sumus, cum multos Sacerdotes Regulares, ac Sæculares vidimus summa pietate sacrum facere, & in ipso peragendo debitum tempus insumere, ita profecto gravissimum dolorem accepimus, cum aliquos nos ipsi deprehendimus, qui adeo festinanter, indecore, linguaque præcipiti rem divinam conficiebant, ut quæ tunc legerent, nullo modo percipere potuerimus. Plurimi sane inter Sacerdotes non exiguam temporis partem mane conterunt in foro, vel inanibus colloquiis, vel etiam negotiis ipsorum dignitati parum accommodatis, donec celebrandi tempus accesserit: tunc ad Sacrarium properant & sacris vestibus induti, vix limen Altaris contigerunt, fere intra momentum, Missa jam absoluta, Sacrarium repetunt, depositisque sacris indumentis, ad forum, publicasque officinas revertuntur. Utinam hæc falsa essent! Populus in quasdam Ecclesias magna frequentia convenit eam ob causam, quod ibi Missarum Sacrificia brevissimo temporis spatio conficiuntur. Perpauci in alia templa confluunt,

fluunt, in quibus non eadem celeritate Missas agi suspicantur. Illud quoque non sine quodam horrore a probissimis viris audivimus, aliquos Sacerdotes, ut cæteris omnibus ad celebrandum in privatis nobilium Sacellis Sacrificium præferrentur, pro quodam merito protulisse, quod citissime rem Divinam expedirent. Illud igitur certissimum est, non deesse, qui sacrum negligentissime faciunt, verba cum festinatione proferentes, intempestive, quæ agenda sunt, properantes, vel ea simul cum verbis conjungentes, cum tamen verba pronuncianda non sint, nisi quilibet actus prius absolvatur. Ad Altare tamen exiguo tempore, adeoque incomposite detinentur, ut nullam animo religionem, nullam verbis, ac precibus, quæ ad Sacrificium pertinenr, attentionem habere procul dubio videantur. Sacerdotibus ejusmodi illud aptissime convenire potest, quod olim Tertullianus, cum diversam rem pertractaret, postulavit: *Sacrificat, an insultat?*

2. Si eodem pietatis studio, quo famulus Dei Joannes Abulensis, incenderemur, singulis hebdomadæ diebus libentissime Ecclesias mane percurreremus, ejusque exemplum sequeremur; cum ille, uti Pater Segneri commemorat, in sua Pastorali Instit. cap. 14. §. 1. Missæ sacrificio adesset, in quo Sacerdos, Christi Corpus tanquam ofellam manibus versabat; ad Altare accessit, ut decidentem candelam suo loco restitueret, & voce quidem demissa; vultu tamen inflammato ad Sacerdotem conversus, dum Hostiam e manibus deponeret: *Age*, inquit, *decenter cum hoc Puero, nam optimos habet Parentes*. Quibus verbis adeo commotus fuit Sacerdos, ut ad meliorem deinde frugem traductus fuerit. Quoniam vero imperfecti nos ipsi sumus, & sacrum qua par est religione, ac diligentia minime facimus, ita ut supremo die per Divinum Judicem nos vehementer arguendos merito timeamus; hinc aliqua solum afferemus, quibus nos ipsi, ac reliqui Sacerdotes, quibus opus est, recte instituantur. Deinde, nostra interposita auctoritate nonnulla prohibenda duximus, quæ pravum exemplum simul, & horrorem piis Fidelibus excitabunt.

Sacerdos ad meliorem frugem reversus correptione Joannis Abulensis.

3. In Missalis Rubrica hæc leguntur: *Sacerdos autem maxime curare debet, ut ea, quæ clara voce dicenda sunt, distincte, & apposite proferat; non admodum festinanter, ut advertere possit, quæ legit; nec nimis morose, ne audientes tædio afficiat*. Cardinalis etiam Bona in eo libello, quo Sacerdotem pro sacro rite faciendo instituit, hæc tradit, §. 3. *omnia verba, quæ sive elata, sive submissa voce proferentur, clare, distincte, ferventer, & absque ulla festinatione pronunciabis; nihil interim mente revolvens, quantumvis bonum & sanctum videatur, quod a propria, & litterali verborum significatione alienum sit, ut te menti Ecclesiæ conformes, quæ omnes Missæ preces, lectiones, & sententias magno cum delectu ad Sacerdotis, & adstantium instructionem, & devotionem selegit*. Scriptores autem juxta Rubricam temporis spatium, quod in Missæ celebratione

Temporis spatium, quod in Missa celebratione impenditur, duplex: interius, & exterius.

ne

ne impenditur, duplex constituunt; videlicet interius, & exterius. Primum quidem in recta, integraque verborum pronunciatione, in precibus, cæterisque rebus, quæ a Sacris ritibus perscribuntur, attente decenterque absolvendis collocatur; alterum vero illud est, quod pietati Sacerdotis liberum relinquitur. Admonent tamen, ut hanc secundam prolixitatem quo possunt studio singuli evitent, ne fastidium populo afferatur; primam vero non sine gravi culpa omitti posse fatentur. De illa sane sermonem habebat S. Philippus Nerius, in ejus vita a Baccio scripta lib. 1. c. 19. n. 9. cum Sacerdotes, qui in sacro peragendo cœlesti voluptate supra modum cumularentur, hortari solebat, ut diceret: *Non palam has delicias, sed clam in cubiculo magis optarem*. Hoc pacto innuebat sacrum religiose quidem fieri debere, cavendum tamen, ne tædio populus afficiatur; in cubiculo autem pietatis habenas laxandas esse. Itaque, si spatium temporis interius, quod requiritur in iis omnibus rite perficiendis, quæ modo explicavimus, sedulo perpendatur, non ita brevi tempore, ut multi existimant, sacrum expediri potest, sed ex unanimi Scriptorum opinione ad tertiam horæ partem saltem debet pertingere, neque horæ dimidium excedere. Quartus in comment. ad Rubric. Miss. Rom. par. 1. tit. 16. dub. 6., Gobat. in Theol. experiment. tract. 3. casu 23. n. 812. & seq., Biss. in sua Hierurgia tom. 1. l. B. verbo, *Brevis* n. 135., Coton. in suis Controver. lib. 2. controver. 5. num. 104., Clericat. in suis discord. Forens. Crimin. discord. 49. Roncaglia in sua Theolog. Moral. tract. 18. cap. 3. q. 2. resp. 2.

Præcluduntur effugia Sacerdotum, & Fidelium quibus prolixa Missa fastidium gignunt.

4. Hæc sententia pariter continetur in illa institutione, quæ in Appendice postremi Romani Concil. excusa fuit pag. 246. Igitur parvi faciendi sunt inepti quorumdam sermones, qui nulla pietate præditi pravam consuetudinem tueri contendunt, ob quam nulla habita honoris ratione rem Divinam conficiunt, & præcipiti lingua omnia perturbant. Jactant igitur in populum, Missas prolixas fastidium gignere: Agnum Paschalem, qui Christum Dominum exprimebat, ea lege fuisse Judæis propositum, ut comederent festinanter; *Exod. cap.* 12. S. Thomam Cantuariensem Archiepiscopum in sacro peragendo valde expeditum; postremo satis esse, si omnia legantur, & nihil eorum, quæ præscripta sunt, omittatur; nullo autem pacto constitui debere tempus, quod sacro absolvendo insumatur. Attamen in primis, si quis tempus, quod superius exposuimus, impendere negligat, nunquam satis attente, ac decenter percurrere, atque agere potest universa, quæ in Rubricis continentur, quemadmodum docet Gobatus in Theol. experimentali tract. 2. c. 23. sect. 3. n. 814., cum illam conditionem *breviter* in celebranda Missa necessariam, his verbis explanat: *Breviter ac non festinanter, perinde ac si esset a tergo, qui scutica urgeret &c. breviter, id est, circa dimidiam horam; vix enim breviori spatio possunt omnia in communibus Missis peragi cum debito decore, ac devotione, cum tamen sit necessario tanta mo-*

ra

ra tribuenda Sacrificio, quanta necessaria est ad rite, ac devote omnia peragenda &c. Nec facile quis mihi persuadebit, se communiter cum sensu pietatis, & sine multis imperfectionibus, intra horæ quadrantem finire sacrum. Insuper nihil ducendæ sunt inustæ illorum querimoniæ, ac fastidium, qui Missæ Sacrificium celerrime absolutum expeterent. Plurimi enim numerantur, qui pietate insignes ob ejusmodi brevitatem graviter animo commoventur, eosque Sacerdotes summopere commendant, qui pie, & eo temporis spatio, quod supra definitum fuit, sacrum conficiunt. Præ cæteris tradit Cardinalis Baronius ad annum Christi 418. sub n. 35. S. Augustinum inter alia mala, quæ vehementer arguere solebat, illud præsertim quorumdam extitisse, *qui queruntur de prolixitate Missarum*. Qui illam Exodi auctoritatem afferunt, *comedetis festinanter*, ut pravam consuetudinem corroborent, Sacras litteras nefarie interpretantur. Pater quidem Theophilus Raynaudus hanc sententiam ita explicat tom. 16. suor. Oper. pag. 10. n. 19. & seq. *Esto vero, admitti possit vulgaris notio festinationis illius pro celeri; & prompta comestione, nihil tamen inde ad rem præsentem. Nam quoad significationem transitus quam celerrimi, Ægyptiis urgentibus, brevissime confecti, necessaria erat ea festinatio in Sacrificio Agni consumendo; quæ ratio properandi cessat in hoc negotio*. Errant quoque apertissime, qui ad excusandam Missæ brevitatem S. Thomæ Cantuariensis exemplo utuntur. Petrus enim Rugerius, seu Gregorius XI., qui illius vitam scripsit, quam deinde Christianus Lupus in lucem promulgavit tom. 10. cap. 11. ultimæ edition. ipsius operum Venet. impressorum, hæc ita tradit: *Comedebat itaque festinanter propter emissiones per singulas molas, perniciosum scilicet vanarum cogitationum superventum in Sacramentali Dominici Corporis perceptione; non tardus, non morosus, non nova, præterquam quæ in Canone constituta sunt, adjungens: verum ea præsertim hora profundissimas, tamquam ex intimis pietatis visceribus, lachrymas profundebat, & singultus, tamquam attacta Christi vulnera, tota intima cordis excutiens viscera, & effundens.* Quare exemplum S. Thomæ, quod gravissimi Scriptoris auctoritate firmatum commemoravimus, illis procul dubio adversatur, qui in Missæ Sacrificio brevitatem, ac negligentiam tutantur. Ipsorum oculis subjici potius deberet exemplum Rogerii Salisbyrensis Episcopi, qui misere vitam absolvit, uti refert Guillelmus Neubricensis, cum sacrum nimis festinanter, & sine debita pietate celebraret, qua arte sibi gratiam Henrici I. Angliæ Regis conciliaverat. Insuper inter cætera, quæ in Concilio Constantiensi contra Joannem XXII. prolata sunt, illud quoque locum habuit: *Quod Missam raro, currenter, sine devotione celebraret*. Lupus eod. loco pag. 373. tradit tom. 9. Non semel etiam improvisa morte aliquos Sacerdotes oppressos fuisse, quod probissimi homines divino sane judicio contigisse putaverunt ob indignam festinationem, qua rem Divinam conficiebant, quemadmodum Pius Settala Dertonensis Episcopus testatur

ſtatur in opere, cui titulus: *Myſteria, & ſenſus Myſtici Sacrific.* cap. 50. n. 14.

Admonitio ad Sacerdotes. 5. Tandem quo poſſumus majori ſtudio juxta infirmitatem noſtram Sacerdotes obteſtamur, ut, quæ nos hucuſque declaravimus, ſedulo perpendant. Idem nos ipſi diligenter præſtabimus, ut, quæ olim negligenter commiſimus, in Miſſæ celebratione corrigamus. Parato, mœrentique per pœnitentiam animo ad ſacrum faciendum accedamus, ita ut per exteriora pietas interior indicetur, rectumque populus exemplum a Nobis deſumat: quæ legenda ſunt, clara voce exprimantur, omnis linguæ feſtinatio prorſus impediatur; quidquid vel agendum, vel ore proferendum eſt cum ſeria mentis conſideratione jungatur; & tunc *tertiæ partis*, vel etiam *dimidiæ horæ ſpatium* pro Miſſæ Sacrificio conſtitutum nimis prolixum non videbitur. Deo juvante fore confidimus, ut Sacerdotes univerſi ſibi pro muneris ratione, ac dignitate ſatisfaciant; nec in forum, aut publicas Urbis officinas in poſterum ſimul convenient, ut vanis rebus detineantur, ac deinde ex foro ad Sacrarium properantes Miſſæ Sacrificium inſtituant. Hoc etiam Tridentina Synodus præcepit Epiſcopis, ut in Sacrificio Miſſæ diligenter accurateque omnem irreverentiam impediant, *quæ ab impietate vix ſejuncta eſſe poteſt* (Seſſ. 22. de Sacrif. Miſſæ, in Decreto de obſervandis, & evitandis in celebratione Miſſæ) Clemens XI. in iis litteris, quas die 16. Martii anno 1703. ad univerſos Epiſcopos dedit, eamdem rem plurimum his verbis commendavit: *Majori ſuper omnem dicendi modum dilgentia, ac ſtudio curare debes, ut Miſſæ Sacrificium, quo nihil ſanctius, nihil divinius excogitari poteſt, per ſolos Presbyteros celebretur, non tantum ea morum puritate, quæ ipſos decet, qui ſingulis diebus Deo Patri cæleſte Holocauſtum offerunt unigeniti Filii, qui noſtram immortalitatem induit, verum etiam, ut ſacras cæremonias in rubricis præſcriptas ſedulo, pieque obſervent. Id enim neceſſario requiritur, ne Sacerdos inter homines, Deumque poſitus ad ipſius iracundiam ſedandam, ſi negligenter, immodeſteque ſuo munere fungatur, Deum magis irritet.*

F I N I S.

AD

AD LIBROS DE SACROSANCTO MISSÆ SACRIFICIO APPENDICES.

APPENDIX I.

AD LIB. I. CAP. III. NUM. 1. EX SECUNDO TOMO BULLARII PAG. 123.

De retinenda Crucifixi Salvatoris Imagine palam & visibiliter exposita super Altaribus, ad quæ Missarum Sacrificia peraguntur.

Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, & Ordinariis Ditionis Ecclesiasticæ.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

Ccepimus præstantium Virorum testimoniis jampridem in quibusdam Pontificiæ Ditionis Civitatibus inductam esse consuetudinem, quæ licet pietatem, ac religionem præseferat, Ecclesiæ tamen institutis, ac disciplinæ plurimum adversatur. Idem nos ipsi deprehendimus in aliquibus Ecclesiis hujus nostræ Romanæ Urbis, & aliis pariter, quæ Episcopis Suburbicariis subjiciuntur. Quapropter muneri Nostro deesse magnopere videremur, nisi de hac re monerentur illi, qui pro spirituali hujus Civitatis regimine Ministri a Nobis constituti sunt, & alii, qui Suburbicarios Episcopatus, vel alterius Civitatis in Ditione Pontificia sedem obtinentes curam gerunt animarum.

Causa scribendi desumitur ex consuetudine, quæ licet pia, Ecclesiæ tamen disciplinæ adversatur.

In Altaribus, quæ per Ecclesias erecta sunt, & in quibus Sacrum fieri consuevit, præter majorem Tabulam, quæ vel depictam, vel incisam exhibet imaginem Sancti, in cujus nomen, & memoriam Altare consecratum est, adjungi cœpit alia minor Tabula, in qua vel coloribus exprimitur, vel ære, ligno, aut marmore inciditur Effigies alterius Sancti, ita

In Altaribus præter majorem Tabulam, alia minor collocatur, & Crux inter Candelabra

posita aufertur, & illius loco parva Crux minori Tabulæ superadditur. ita ut Crux auferatur, quæ, juxta Rubricas, inter Candelabra collocari debet: Cum vero neminem lateat, rem Divinam confici non posse, nisi Crux cum Imagine Sanctissimi Crucifixi super Altari constituatur, hinc minori Tabulæ superadditur exiguus adeo Crucifixus, ut neque Presbyteri celebrantis oculis facile occurrat, neque ab ullo alio distingui ferme possit, nisi hic diligenter perscrutetur, utrum super Altari revera Crucifixi Imago proposita fuerit.

Pont. improbare non intendit, ut plures Sancti in uno Altari Fidelium venerationi proponantur. Equidem non improbamus, quod idem Altare in plurium Sanctorum nomen, ac memoriam dedicetur, quodve in majori Tabula aut unus tantum, aut plures etiam Sancti pingantur, vel denique, quod alia minor Tabula collocetur inferior, aut alio quocumque modo, ubi unus, vel plures Sancti Fidelium venerationi proponantur. Illud permittere nullatenus possumus, quod Missæ Sacrificium in his Altaribus celebretur, quæ careant Imagine Crucifixi, vel ipsa incommode statuatur ante Presbyterum celebrantem, vel ita tenuis & exigua sit, ut ipsius Sacerdotis & Populi *Sed ad Missæ Sacrificium celebrandum non permittit, ut parva Crux super Altari ponatur.* assistentis oculos pene effugiat: Id enim alienum est a legibus, & Institutis Ecclesiæ, quæ in Rubricis, aliisque Ecclesiasticis Sanctionibus continentur: Id etiam maxime contrarium est Sacræ antiquitati, & Ecclesiarum, etiam Orientalium, consuetudini; ita ut certissimum sit violari Leges Ecclesiæ, si exigua solum Imago Crucifixi præfigatur minori Tabulæ, vel Statuæ Sancti, qui superadditur, ut illum Fideles venerentur.

Præceptum Rubricæ Missalis in hac parte. In Rubricis Missalis *tit. de præparatione Altaris, & ornamentorum ejusdem*, hæc leguntur: *Super Altare collocetur Crux in medio, & Candelabra saltem duo cum Candelis accensis hinc & inde in utroque ejus latere*. In Romano Pontificali *titul. de Consecratione electi in Episcopum*; cum sermo *Item Pontificalis Romani.* est de Altari, ubi consecrandus Episcopus Sacrum operatur usque ad Offertorium, quo peracto Missæ Sacrificium prosequitur in alio Altari, ubi Episcopus consecrans rem Divinam facit; in eo, inquam, Pontificali hæc habentur: *In Capella vero minore pro Electo, quæ a majore debet esse distincta, addatur Altare cum Cruce, & duobus Candelabris*. Cæremoniale *Item Cæremonialis Episcoporum.* autem Episcoporum postquam *lib.* 1. *cap.* 12. commemoravit Candelabra, & Candelas, hæc addit: *In quorum medio collocabitur Crux ex eodem metallo, & opere, prælta, ita ut pes Crucis æquet altitudinem vicinorum Candelabrorum, & Crux ipsa tota Candelabris supereminεat, cum Imagine Sanctissimi Crucifixi versa ad anteriorem Altaris faciem*.

Sententia Pontificis in ejus Opere de Sacrificio Missæ. Nos ipsi verba fecimus de hoc veteri ritu collocandæ Crucis in Altari, cum Sacrum peragitur, in nostris Commentariis *De Sacrificio Missæ*, quæ Italico sermone a Nobis confecta fuerunt *par.* 4. *sect.* 1. *num.* 17. *ac sequentibus*: Plura deinde addidimus *sect.* 1. §. 18. & 19., cum ipsa latine reddita lucem iterum publicam adspexerunt. His etiam adjungimus, ob vetustatem præsertim hujusce Ritus, tantam venerationem, cultumque semper exhibitum fuisse Cruci, quæ in medio Altari collocatur, cum Missæ Sacrificium conficitur, ut Novatores ipsi magis infensi, illam de medio auferre

ferre pertimuerint, cum suam Cœnam instituunt; hæc testatur Gretserus *in suo Tractatu de Cruce cap.* 23. *tom.* 1. ejus editionis, quæ postremo typis vulgata fuit.

Si vero disciplinam Orientalium inspiciamus, Græcis in more positum est, ut ad Portam Regiam Sanctuarii utroque latere Imagines Christi Domini, ac Beatæ Virginis, & super Altari Crucem una cum Libro Sanctorum Euangeliorum constituant: In Lyturgia vero Copto-Arabica, quæ desumpta ex manuscriptis Codicibus Vaticanis impressa fuit anno 1736. in Collegio Urbano de Propaganda Fide *pag.* 33. indicitur Sacerdoti celebranti, ut Benedictionem cum Cruce Populo impertiat, eam deinde osculetur, ac Diacono tradat, qui ipsam super Altari collocat: Postremo Ritus Syriacus Maronitarum eadem prorsus decernit, quæ in Rubricis Romani Missalis præscribi superius indicavimus. Nam Patriarcha Stephanus *lib.* 3. *tract.* 2. *sect.* 4. ita scriptum reliquit: *Mos iste in omnibus Ecclesiis inolevit, ut super Altaris gradum salutiferæ Crucis vexillum collocetur*. In Synodo etiam Nationali, quæ coacta fuit *anno* 1736. in Monte Libano; quam Literis Apostolicis Nos ipsi confirmavimus, *par.* 2. *cap.* 13. *de Sacrosancto Missæ Sacrificio can.* 8. ita sancitum est: *Super Altare collocetur Crux in medio, & Candelabra saltem duo cum Candelis accensis hinc & inde in utroque ejus latere*.

Concordant Ritus Orientalium.

Scriptores, qui Sacros Ritus explicarunt, nonnullas disputationes instituunt; ac primo, utrum satis sit nudam Crucem in Altari statuere, an Imago Crucifixi addenda simul videatur. Equidem Rubricæ Missalis solam Crucem commemorant. Cum tamen Cœremoniale Episcoporum Crucem una, & Crucifixum nominet, idque comuni Ecclesiæ consuetudini consentaneum sit, hanc ideo sententiam probandam nemo sapiens dubitat. Ita sentiunt Gavantus, Claudius la Croix, qui *lib.* 6. *par.* 2. *de Sacrificio Missæ num.* 318. fatetur, ob veterem communemque usum, sine imagine Crucifixi, quæ pendeat e Cruce, rem Divinam fieri non posse, nisi necessitas intervenerit. Et profecto initio Ecclesiæ, cum Fideles concitare ad furorem Gentiles magnopere timerent, si Christum Crucifixum publice adorandum proponerent; Crucem tamen pluribus modis exornatam palam exponebant, atque incisum, vel depictum Cruci apponebant Agnum, qui Typus amantissimi Salvatoris semper habitus est, ut eo saltem modo Crucifixi Imaginem exhiberent: Id conspicitur adhuc in nonnullis hujus Civitatis Ecclesiis, & testimonio etiam Magrii comprobatur *in ejus Hierolexico, in vocabulo* CRUX.

De quæstione, an sufficiat super Altari Crux nuda, vel debeat esse cum Crucifixo.

Secundo loco inquiritur, utrum Crucifixus pendens a Cruce debeat in Altari constitui, etiamsi Salvator noster Crucifixus in majori Tabula Altaris depictus, aut cælatus appareat. Gavantus id quidem probat; alii vero necessarium id minime arbitrantur, dummodo tamen Crucifixus in majori Tabula vel pictus, vel cælatus, primum locum obtineat præ cæteris omnibus, quæ in eadem Tabula exprimuntur. Ita censent Pasqualigus *de*

De alia quæstione, an poni debeat Crux, quando in Tabula Altaris est depictus Crucifixus.

Sacrificio Missæ quæst. 716. Quartus *ad Rubricas Missalis par.* I. *tit.* 20. *dub.* 10., & Gribaldus *de Sacramentis in tract.* 5. *de Sacrificio Missæ cap.* 9. *dub.* 2. *num.* 20. Huic pariter sententiæ se conformavit Congregatio Sacrorum Rituum, uti constat ex responsione, quam ipsa promulgavit anno 1663, & quam Meratus recenset *tom.* I. *par.* I. *tit.* 20. *de præparatione Altaris num.* 6., & in Indice Decretorum *eodem tomo par.* 2.

Item, an poni debeat Crux, quando adest Tabernaculum cum Sanctissima Eucharistia. Tertio loco quæritur, utrum Crucifixus in Altari collocari debeat, cum Sacrificium Missæ in eo conficitur Altari, ubi positum est Tabernaculum, in quo Pyxis cum Sacris Particulis continetur; cum præsertim eidem Tabernaculo parva Crux cum Imagine Salvatoris Crucifixi semper præfigatur. Equidem in Cœremoniali Episcoporum hæc habentur: *Non incongruum, sed maxime decens est, ut in Altari, ubi Sanctissimum Sacramentum est, Missæ non celebrentur, quod antiquitus observatum esse credimus*: in veteri Cœremoniali, cum Clemens VIII. Pontificatum gereret, ita legebatur, *quod antiquitus observatum esse videmus*. Attamen id prorsus difficile nonnullis videtur, ob eam causam, quod, ut ipsi argumentantur, cum unicum Altare in veteribus Templis extrui soleret, aut Divina Eucharistia in eis conservata non fuisset, aut nullum Missæ Sacrificium in eis esset institutum: Aliter vero sentiunt ii, quibus cognitum perspectumque est, eum morem fuisse antiquitus, ut Sacra Eucharistia in Ecclesiæ Sacrario servaretur, vel in decenti Armario, quod parieti configebatur, uti nunc etiam perspicimus in Basilica Sanctæ Crucis in Jerusalem: Idem perpendit Mabillon. *in Musæo Italico tom.* I. *pag.* 89., *ac tom.* 2. *pag.* 139. At quod in præsenti ingerit difficultatem, nec ullum ab examine propositæ controversiæ liberum facit, illud est, quod, juxta vigentem disciplinam, Sacra Eucharistia conservatur in Tabernaculo, quod est positum super uno ex Altaribus Ecclesiæ, & quod in eo passim Missa celebratur; cum, sedulo perpenso Cœremoniali textu deprehensum sit, eum prædictæ celebrationi absolute non obstare; uti Christianus Lupus expendit *tom.* II. recentioris editionis in Dissertatione *de Sacris Processionibus pag.* 356. Hanc itaque controversiam quum alias Nos ipsi expenderemus in supra citatis Commentariis *de Sacrificio Missæ part.* 4. *sess.* I. *num.* 18.; illorum sententiam probavimus, qui existimant Crucifixum inter Candelabra statui debere: neque parvam Crucem, quæ Tabernaculo præfigitur, satis esse, ne Rubrica violetur, quemadmodum inferius explicabimus. Idemque censuit Congregatio Sacrorum Rituum anno 1663. uti perspicitur ex Indice Decretorum, quem Meratus exhibuit, *part.* 2. *tom.* I. *num.* 400., ubi hæc leguntur verba: *Crux parva cum Imagine Crucifixi posita super Tabernaculum, in quo asservatur inclusum Sanctissimum Sacramentum in Altari, non est sufficiens in Missa, sed poni debet alia Crux in medio Candelabrorum.*

Item an poni debeat Crux, quando est expositum SS. Sacramentum. Quarto loco disputatur, utrum Crucifixus inter Candelabra collocandus videatur, cum Sacrum peragitur in eo Altari, ubi Divina Eucharistia non includitur Tabernaculo, sed publice Fidelium venerationi exponitur. Id ne-

necessarium esse putavit Sacrorum Rituum Congregatio *die* 14. *Maji anno* 1707. Hoc enim petitum fuerat: *An super Altare, in quo Sanctissimum Sacramentum expositum est, Crux de more collocari debeat*. Sic autem responsum est: *Nunquam omittendam Crucis cum Imagine Crucifixi apposita collocationem*. Porro quum Nos ipsi tunc in minoribus constituti Coadjutorem Promotoris Fidei gerentes, ipsius loco eidem Congregationi præsentes adfuerimus, adhuc memoria retinemus, in illa sententia ferenda varia fuisse ac discrepantia suffragia, cautumque deinde fuisse, ne ipsa sententia in lucem ederetur. Itaque res iterum deducta est in examen initio Pontificatus Nostri *die* 2. *Septembris anno* 1741. in eadem Congregatione Sacrorum Rituum, quæ postquam omnia diligenter accurateque perpendit, decrevit, ut quælibet Ecclesia morem & institutum, quod antea servaverat, in posterum quoque retineret. Et quidem pro Cruce ab Altari removenda, dum Missa in eo celebratur, & super eo publicæ venerationi Eucharistia exposita est, parum urget, quod nonnulli afferunt, indecens esse, ut Christi Imago in eo loco sit, in quo Christus ipse sub specie panis realiter præsens est, & ab omnibus sub eadem specie panis videtur: id quippe prorsus contingit, quoties Sacerdos in quolibet Altari rem Divinam faciens, materiam Eucharistiæ consecravit; nec enim Ecclesia unquam decernendum putavit, ut peracta Consecratione, Crux ab Altari removeatur. Quemadmodum nec afferentibus Crucem necessario esse debere in Altari, in quo expositum est Sacramentum publicæ venerationi, si in eo Missa celebretur, quidquam prodesse potest, quod in publica Eucharistiæ expositione significetur triumphus, & gloria Salvatoris, in Missæ autem Sacrificio ejusdem mors repræsentetur; cum Ecclesia, tam in actione Missæ, in qua Eucharistia consecratur, quam in conclusione precum, quæ coram eadem jam consecrata & Fidelium venerationi palam exposita recitantur, una eademque Collecta æque utatur, quam S. Thomas Aquinas confecit, nimirum: *Deus, qui Nobis sub Sacramento mirabili passionis tuæ memoriam reliquisti, tribue, quæsumus, ita nos Corporis & Sanguinis tui Sacra Mysteria venerari; ut redemptionis tuæ* (hoc est passionis, ac mortis) *fructum in nobis jugiter sentiamus*. Quæ cum ita se habeant, Rituumque Interpretes & Scriptores, ob ea, quæ mox relata sunt , in varias abierint sententias, satis commendari non possunt ea, quæ prudenter, sapienterque decreta fuerunt a prædicta Sacrorum Rituum Congregatione, nempe, ut quælibet Ecclesia vel Diœcesis suam retineat consuetudinem: ita ut nihil immutetur in ea Diœcesi, ubi Crux in Altari constitui soleat, dum Missa celebratur, etiamsi Sacra Eucharistia publice prostet: neque nova disciplina excitetur in ea Diœcesi, ubi contraria hujusce rei consuetudo jampridem invaluerit.

Pontifex omnia super hac re proposuit, ut perspectum sit.

Hæc omnia diligenter exposuimus, non quidem, ut hac de re plenum justumque tractatum adornaremus, sed ut ex eis cognitum esset atque perspectum, quam alienum sit a Sacris Ritibus id, quod plures temere & incon-

consuetudinem, quæ invaluit alienam esse a Sacro Ritu. consulto peregerunt, nempe ut Sacrum facerent ad Altaria, in quibus Crux haud promineat inter Candelabra, sed exiguus tantum Crucifixus præfigatur Tabulæ alicujus Sancti, qui vel depictus, aut cælatus majori Tabulæ Altaris adjungi consuevit.

Si enim, juxta Rubricas Missalis, Crux inter Candelabra statuenda est; si, juxta cœremoniale Episcoporum, Crux ipsa cum Imagine Crucifixi Candelabris supereminere debet; si, juxta sensum Congregationis Sacrorum Rituum, non satis esse judicatur exiguus Crucifixus Tabernaculo infixus, cum Missa celebratur ad Altare, ubi Pyxis cum sacris Particulis in Tabernaculo includitur; si in præsenti non agitur de Altari, in cujus Tabula Imago Salvatoris Crucifixi primo loco Fidelibus exhibeatur; nec minus de Altari, in quo Sacra Eucharistia publice adoranda proposita sit; nemo est, qui non videat, praxim, de qua agitur, recenter inductam, proprioque marte a privatis personis usurpatam, ex supradictis dicendam esse omnino improbatam; eoque magis, cum ex exiguo Crucifixo, qui præfigitur Tabulæ ejus Sancti, qui Altari superadditur, ea profecto utilitas non consequatur, quam proponit Ecclesia, dum Crucem inter Candelabra collocandam decernit. De hac re præclarissimus Vir Cardinalis Bona ita scriptum reliquit *Rerum Liturgicarum lib. 1. cap. 25. num. 8.*: *Ab aspectu siquidem Crucis Sacerdoti celebranti Passio Christi in memoriam revocatur, cujus Passionis viva Imago, & realis repræsentatio hoc Sacrificium est, mortem cruentam Salvatoris nostri incruente exprimens, tamquam idem Sacrificium, quod in Cruce oblatum est, quamvis diverso modo offeratur*: His postremis verbis indicatur orthodoxa doctrina, quam Tridentina Synodus declaravit *sess. 22. de Sacrificio Missæ cap. 2.*

Adhortatio Pont. ad Episcopos, ne irrepat consuetudo adversus Sac. Ritus. Itaque, Vos omnes, Venerabiles Fratres, ad quos hæc Apostolica scripta dirigimus, curam magnopere impendite, ne vestras in Diœceses irrepat consuetudo, quam superius explicavimus; quod si jam ipsa invaluerit, humanitatem prius, ac deinde severitatem, si opus fuerit, adhibentes, illam penitus convellite. De Sacrificio Missæ res agitur, ideoque nemo vestrum ignorat, a Tridentino Concilio eam tribui auctoritatem Episcopis, & ordinariis Locorum, ut etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegati corrigere valeant pravas consuetudines, quæ Ritui Missæ celebrandæ adversantur; Ita clare desumitur *sess. 22.* in Decreto *de observandis, & evitandis in celebratione Missæ*. Neque vos latet, nullum esse privilegium, aut immunitatem, quæ delinquentibus in hac re suffragari possit, ut vestra ab auctoritate, pœnisque per Vos irrogatis vindicentur; Idem sæpius confirmavit Sacra Congreg. Tridentini Concilii interpres, Decreto inhærens ejusdem Synodi, quod paulo ante memoravimus: Id Fagnanus testatur ad *Cap. Grave, num. 46. de officio Ordinarii*, his verbis: *Et generaliter hoc Decretum* (de quo superius dictum est) *censuit Sacra Congregatio comprehendere etiam Regulares, quamtumvis exemptos, eosque ea omnia, quæ ab Ordinariis Locorum circa observanda, & evitanda in Missarum celebratione statuta fuerint omnine*

no servare teneri, ad idque etiam pœnis, & censuris Ecclesiasticis ab iisdem Ordinariis cogi & compelli posse. Nos quidem his Litteris eandem auctoritatem, qua jam præditi estis, iterum Vobis confirmamus. Illud monendum superest, eam Nobis mentem haud esse, ut Imagines Sanctorum, quæ majori Tabulæ Altaris superadditæ sunt, de medio auferatis, cum fortasse defuturi non essent invidi, qui ut pietati vestræ maculam inurerent, in vulgus disseminarent, Vos nulla duci religione in eum Sanctum, cujus Imaginem Fidelium venerationi subducitis: Illud Vobis præcipimus, ut nullo modo patiamini, rem Divinam fieri ad hujusmodi Altaria, nisi Crucifixus inter Candelabra ita promineat, ut Sacerdos celebrans, ac Populus Sacrificio assistens eundem Crucifixum facile, & commode intueri possint; quod evenire nequit, si exigua solum Crux minori Tabulæ defixa fidelibus exhibeatur. Si ejusmodi corruptela in Diœcesim non valde propagata est, facile extingui poterit, si privatim Regulares, aut Sæculares Ecclesiarum Superiores de hac re moneantur: sin autem late per Diœcesim invaluerint, tunc a Vobis Edictum necessario promulgandum erit, quod his nostris literis conformetur. Plura scribere Vobis prætermittimus, quos prudentiæ, ac doctrinæ laude satis præstantes existimamus: Auctoritatem nostram, ut rem perficiatis, & quoties opus fuerit, Vobis petentibus nunquam defuturam pro certo habeatis. Interim Fraternitatibus Vestris, & Populis curæ vestræ commendatis Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die XVI. Julii MDCCXLVI. Pontificatus Nostri Anno Sexto. *Dat. die 16. Julii 1746.*

A P P E N D I X II.

Ad Lib. I. Cap. VIII. Num. 15. Ex Institutionibus Ecclesiasticis, Pag. 90. Institutio XXI.

De Benedictione, quæ Sacris Indumentis, & Vasis tribuitur, sive Sacra Unctio sit necessaria, sive minime requiratur. Origo ejusdem Benedictionis; quo pacto administrari debeat.

UNiversi Patres, ac Theologi consentiunt, Christum Dominum novissima cœna, in qua Sacrificium sui Corporis, & Sanguinis instituit, Sacerdotii ordinem, ac dignitatem cunctis Apostolis contulisse, cum potestatem eisdem consecrandi per illa verba tradidisset: *Hoc facite in meam commemorationem*. Neque sane hoc in dubium revocari potest, cum Tridentina Synodus apertissime decernat: *Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes*, *Christus in novissima Cœna Sacrificium & Sacerdotium instituit.*

tes,

tes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent Corpus, & Sanguinem suum, anathema sit (1).

An triduo post Salvatoris mortem celebrari potuerit Sacrificium.

Ut omittamus eam controversiam, quæ inter Theologos agitur de Missæ Sacrificio, quod ab Apostolis vertente triduo post Salvatoris mortem celebrari poterat; qua in re unanimi assensu conveniunt Corpus Christi sub speciebus panis futurum fuisse vita destitutum, nec animam ulla *concomitantiæ* ratione conjunctam; deinde nonnullas alias quæstiones instituunt, an Missa per illud triduum peracta rationem ejus Sacrificii habuisset, quod Salvator obtulit. Item, an hostiæ tunc consecratæ, si postquam Dominus resurrexerit, servatæ fuissent, an ipsius Corpus exanime, vel animæ restitutum continuissent; his omissis illud certum est, illorum dierum spatio Apostolos Sacrum non fecisse, & viri doctrina, atque eruditione præstantes inter se disputant quonam tempore Sacrificium Missæ primo iidem Apostoli celebraverint.

Quonam tempore Apostoli primo Sacrificium celebraverint.

Inter argumenta, quæ a P. Theophilo Raynaudo afferuntur, illud postremum non est, quod inscribitur: *De prima Missa* (2). Postquam ibi asseruit Apostolos ob amantissimi Præceptoris mortem mœrore pene confectos, &, velut oves interfecto Pastore, dispersos, per illud triduum Sacrificio abstinuisse, ipsos deinde revocato ad vitam Domino incredibili voluptate excitatos primum Deo Sacrificium obtulisse decernit, ut supremum ipsi cultum persolverent, vel ut gratias agerent pro redivivo Præceptore, vel ut memoriam acerbissimæ ejusdem Passionis recolerent, vel denique, ut Fideles, ac se ipsos singulari lætitia recrearent. E contrario Cardinalis Bona (3) in tractatu rerum Liturgicarum, quem nemo satis commendaverit, primum Sacrificium in Pentecostem usque prorogatum existimat, cum super eos de cœlo Paraclitus immissus fuit; idque affert argumentum, quod lex vetus usque ad Pentecostem vim suam retinuerit, cum nova nondum satis promulgata esset, ideoque *non decebat novum offerri Sacrificium Sacerdotio nondum translato*. Huic quidem sententiæ congruit sacrarum Litterarum auctoritas (4), in quibus describuntur *perseverantes unanimiter in oratione* Apostoli simul in Cœnaculo coacti ante illapsum Paracliti (5). Deinde cum dies Pentecostes complerentur, & sub variis linguis in illos Spiritus Sanctus descendisset, tunc quoque, *erant perseverantes in communicatione fractionis panis, & orationibus*.

Apostoli peculiaribus indumentis Missæ Sacrificium peregerunt.

Hac disputatione absoluta de tempore primi Sacrificii, qui res Ecclesiæ magis accurato studio persequuntur, illud inquirunt, utrum Apostoli Sacrum in communi, & quotidiana veste confecerint, an Sacrificii religione ducti peculiarem adhibuerint, uti postea novæ Legis Sacerdotes in more positum habuerunt. Hugo a S. Victore, & Walfridius Strabo primam opinionem tuentur; Nicolaus autem Alemanus (6) irridet eos, qui aliter sen-

(1) *Cap. 1. de Sacrificio Missæ, & cap. 2. sub eod. tit.* (2) *Tom. 6.*
(3) *Lib. 1. cap. 5.* (4) *Act. Apost. cap. 1.* (5) *Cap. 2.*
(6) *Dissert. de parietinis Lateranensibus.*

sentire non dubitent, ea potissimum ratione adductus, quod tunc Apostoli in summa egestate versarentur. Ab illa tamen dissentiunt Valdensis, Demochares, Baronius, Stapletonius, Suassajus, Bona, Raynaudus, qui pari eruditione celebrantur. Quidam etiam ex illis nimia Alemanni confidentia graviter commoventur. Ac primum ii concedunt Christum Dominum usitatis vestibus indutum divinum Sacramentum instituisse; contendunt tamen Apostolos peculiaribus indumentis usos fuisse, cum primum Sacrificium, ac deinceps cætera peregerunt. Id enim rei dignitati maxime convenit, quod etiam Judæorum, Ethnicorumque exemplis ante oculos propositis suadebatur. Et quemadmodum, qui Christi fidem suscipiebant, uti ex Apostolicis actibus deprehendimus, bonis omnibus divenditis, pretium Apostolis offerebant, hinc a veritate dissonum non videtur, quod Apostoli egenorum calamitatibus facile consulere possent, vestesque idoneas, & alia ad Sacrificium pro ejus majestate celebrandum sibi compararent.

Quod an exemplo D. Pauli comprobetur, in medio relinquitur.

S. Paulus Apostolus, (uti ex sacris Literis conjicimus) Troade Asiæ Civitate, quam decennalis Græcorum obsidio celebrem effecit, ter substitit. De primo in illam adventu actus Apostolici capite 16.; de secundo Paulus ipse epistola 3. ad Corinthios; de ultimo tandem iidem actus Apostolorum cap. 20. palam commemorant. Carpus, cujus nomen die 13. Octob. in Martyrologiis commendatur, Apostolum hospitio recepit, cum novissime ad illam Urbem venisset; discedens Paulus *Penulam* forte apud eum reliquit. Anni spatio interjecto, cum secundam ad Timotheum epistolam scriberet, hæc habet: *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens effer tecum.*

Quod si probanda videretur eorum opinio, qui Penulam idem, ac Sacerdotis casulam arbitrantur, satis constaret, Apostolos sacris Indumentis, cum rem divinam facerent, usos fuisse. Præclarus Doctor Guillelmus Estius in commentariis ad eamdem Pauli epistolam Penulæ nomine libros veteris Testamenti intelligi affirmat, non vero casulam, qua nunc Sacerdotes utuntur; *Quod vero quidam Penulam interpretantur vestem sacram, quam Latini Planetam vocant, non est, unde solide probetur.* Joseph Vicecomes e contrario (1) casulam sub eadem Penula significari contendit. Cardinalis Baronius (2) ingenio, ac virtute magnus, cum utramque sententiam in medium protulisset, hæc tradit: *Verum ex his duabus recitatis sententiis, vel de volumine, vel de sacra veste, alterutram, quam velit, lector sequatur, sed magis placet, ut volumen Sacræ Legis intelligi debeat.* Maximæ diligentiæ vir Cardinalis Bona (3) eorum opinionem amplecti videtur, qui Penulam pro quodam vestis genere interpretantur. Idem sentit Calmet (4), & Senator Philippus Buonaroti (5). Cum ipse peculiare vitrum accura-

Bbb to

(1) *Lib. 2. de Missæ apparatu cap. 28.* (2) *Anno Christi 58. n. 67. 68.*
(3) *Oper. cit. lib. 1. c. 24. n. 8.* (4) *In suo diction. hist. Sac. Script. tom. 2.*
(5) *In animadversionibus ad quædam vitrea fragmenta figuris distincta ex Cœmeteriis Rom. effossa Tab. 16. figur. 2.*

to studio explanaret, in quo effigies SS. Petri, Pauli, & Laurentii expressæ conspiciuntur, Penulam vulgarem, & brevem pro veste in itineribus adhibitam fuisse comprobat; quæ deinde a viris illustribus adscita formam quoque mutavit, lautioremque suscepit; itaut ad talos usque deflueret; casulas autem Ecclesiasticas ab iis postremis Penulis tantum originem desumpsisse.

Apostoli super Altare rem divinam fecerunt.

Nos hanc difficilem controversiam prætermittimus, illudque libere adfirmamus Apostolos super Altare rem divinam fecisse, uti ex verbis S. Pauli Apostoli colligitur: (1): *habemus Altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt*; quæ sane juxta Doctores Catholicos referenda sunt ad Altare, in quo Sacramentum Eucharistiæ conficitur, & Fidelibus administratur. Illud quoque asserimus, neminem, qui Euangelii legem sequatur, inficiari posse, quin Christus Dominus in novissima cœna Calicem accipiens Apostolis præceperit, ut omnes ex eo suum Sanguinem biberent, qui paullo post in remissionem peccatorum pro ipsis, & pro multis effundi debebat; quæ a Domino præcepta Fidelibus inde se tradidisse Apostolus testatur; *Quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: accipite, & manducate: hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter & Calicem, postquam cænavit, dicens: hic Calix novum Testamentum est in meo sanguine*. Ob eam causam feria V. majoris Hebdomadæ, quæ ejusdem Sacrificii institutioni celebrandæ proposita est, ab antiquis Patribus *Natalis Calicis* nuncupatur. Tunc enim Calix profanus in sacrum usum Christi Domini potestate conversus fuit. En verba S. Eligii Episcopi, qui sæculo 7. scripsit (2): *Vocatur hæc dies Cœna Domini, vocatur & Natalis Calicis, quia hac, eademque die mysticum Pascha Dominus cum Discipulis celebrans Sacramenta Corporis, & Sanguinis sui illis, atque per illos nobis tradidit, & ipse celebrationis initium fecit*. Dicemus etiam nullo Euangelistarum testimonio, Panem consecratum in Patena a Christo Domino fuisse positum, de qua cum S. Jacobus in Liturgia meminerit, ipsius usus ad Apostolorum tempora commode referendus est, uti tradit Cardinalis Bona (3): *An Christus Consecratum Panem in disco, seu Patena posuerit, non exprimunt Euangelistæ, ejus tamen usum ævi Apostolici esse Liturgia Jacobi ostendit*. Dicemus veritati omnino consentaneum, quod Apostoli Sacrum facientes indumentis a communi usu remotis uterentur: *Habet Religio Divina* (inquit S. Hieronymus) (4) *alterum habitum in ministerio Altaris, alterum usu, vitaque communi*. Postremo dicemus jure, ac merito traditioni Apostolicæ concedendam earum vestium consuetudinem, quæ in Sacrificio Missæ adhibentur, pro quibus fere singulis ex quarto sæculo argumenta suppetunt. Tenenda quippe est doctrina, quæ a S. Augustino præclare traditur (5): *Quod*

(1) *Epist. ad Judæos cap.* 13. (2) *In sua Homil.* 19. *tom.* 2. *edit.* 2. *Bibl. Patrum.* (3) *Lib.* 1. *cap.* 25. *n.* 3. (4) *Super cap.* 44. *Ezechiel.*
(5) *Lib.* 4. *de Baptismo cap.* 24.

Quod universa tenet Ecclesia, nec a Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.

Maxime autem decet, ut Altare, Vasa, Vestesque ad Sacrificium necessariæ consecratione, ac benedictione prius in usum sacrum convertantur, uti docet S. Thomas (1): *Consecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in usum hujus Sacramenti tum propter Sacramenti reverentiam, tum ad repræsentandum effectum Sacramenti, qui ex Passione Christi provenit, secundum illud Hæbr. ult. Jesus, ut sanctificaret per suum Sanguinem populum &c.* Hinc in ordine Romano consecrationem Calicis, & Patenæ cum unctione Chrismatis, certisque precibus descriptam intuemur; legimusque in jure Canonico decretum, quod Hormisdæ Pontifici adscribitur (2), ubi de Altaris Consecratione sermo agitur. De Patena & Calice consecrando Innocentius Tertius; (3) de Sacratum vestium benedictione Canon *Vestimenta de Consecrat. dist.* 1. aperte mentionem, ac testimonium faciunt; & licet Hæreticus Hospinianus (4) hunc Sacrum benedictionis ritum sæculo tantum 9. invectum asserere non dubitaverit; tamen ex sæculo 4. certissima hujus rei monumenta proferuntur. Nam uti refert Sozomenus, cum Imperator Constantinus regali munificentia Templum Hierosolymis condidisset: *Episcopi Hierosolymam delati Ecclesiam consecrarunt, simulque ornamenta, & donaria ab Imperatore transmissa.* Quæ sane pia consuetudo ex veteri Testamento, in novam Ecclesiam prioribus sæculis dimanavit, uti asserit idem Cardinalis Bona per hæc verba: (5) *Quem ritum e veteri Testamento ad novum profluxisse reor.* Id pariter Innocentius Tertius loco superius allato palam indicavit: *Cum consecratur Altare, cum dedicatur Templum, cum benedicitur Calix, non solum ex mandato Legis Divinæ, verum etiam exemplo B. Silvestri, qui cum consecrabat Altare, illud Chrismate perungebat. Præcepit enim Dominus Moysi, ut faceret oleum Unctionis, de quo ungeret Testimonii Tabernaculum, & Arcam Testamenti, mensamque cum vasis.*

Altare, Vasa, Vestesque ad Sacrificium necessaria benedictione consecrari debent.

De vetustate hujusmodi consecrationum, ac benedictionum erudite disseritit Dominicus Georgius (6). Vestis cujuslibet significatum Sotus plene complectitur (7). Accedunt alii plurimi sacrorum Rituum Interpretes, qui unanimi consensione ad Episcoporum ditionem pertinere adfirmant non modo templa dedicare, Altaria, & vasa, quæ sacram unctionem requirunt, sed etiam vestium benedictionem, in qua sacrum Chrisma prætermittitur. Hinc solius Episcopi partes esse hæc in sua diœcesi perficere. Nam testimonia ex jure prolata id satis clare comprobant, ac fusius auctoritate Anacleti (8), Engel (9), Schmalzgrueber (10), Pasqualig. (11), Card.

A quo possint templa, & Altaria dedicari ac Vestes ad Sacrificium necessaria benedici.

Bbb 2

(1) *Par. 3. q. 83. art. 3. in corp.* (2) *Nullus de consecrat. dist.* 1.
(3) *Cap. unico §. ungitur de Sacra Unctione.* (4) *In suo lib. de origine Dedicationum c. 3. 4.* (5) *Loco cit.* (6) *Tom. 1. de Liturg. Rom. Pont. l. 2. cap. 14.* (7) *In 4. Sententiarum dist. 13. q. 2. art. 4.* (8) *Tom. 3. de consecr. Eccl. §. 2. n. 32. n. 442. & n. 49.* (9) *Eod. tit. §. 7. n. 9.* (10) *Eod. tit. lib. 3. tom. 2. pag. 566. n. 37.* (11) *De Sacrif. novæ Legis q. 801. n. 1. & seq.*

Card. de Lugo confirmatur (1). Illud solum in controversiam vocatur, an Episcopus pro benedictione vestium, licet sacrum Chrisma non adhibeatur, simplici Sacerdoti facultatem impertiri possit, quam nonnulli a Summo tantum Pontifice, alii vero etiam ab Episcopo tradi posse contendunt, uti Pasqualig. (2), & Quartus aperte declarant (3).

Vestium benedictio a simplici Sacerdote fieri potest.

Ut omnem dubitationem exuamus; & cum amplius viginti annis Sacræ Rituum Congregationi interfuerimus, ac supplices Episcoporum libellos audiverimus, ut simplices Sacerdotes pro hujusmodi vestium benedictione deligere sibi fas esset, die 17. Januarii hujus anni nos quoque ad ipsam confugimus, ac delegandi facultatem satis amplam obtinuimus, quæ ad quinquennium protrahitur, novoque privilegio diutius prorogari potest.

Imo & cujuscumque supellectilis, quæ Sacro Chrismate non oblinitur; si facultatem obtinuerit.

Quamobrem juxta acceptam facultatem eorum benedictionem, & consecrationem nobis reservamus, quæ Sacram unctionem exigunt, uti Sacra Congregatio præcipit, quæ facultatem tantum elargita est subrogandi alium Sacerdotem pro benedictione illius supellectilis, quæ Sacro Chrismate non oblinitur. Ac ut ritus ejusmodi integre servetur non solum in Urbe, sed in diœcesi, ubi eum neglectum non sine magno dolore percepimus, Vicario nostro Generali, quatuor dignitatibus, & senioribus Canonicis Ecclesiæ nostræ Metropolitanæ potestatem facimus consecrandi eam Supellectilem, pro qua Sacrum Chrisma necessarium non habeatur. Idem per nos liceat quinque dignitatibus, tribusque etiam Canonicis senioribus Collegiatæ S. Petronii. Item Priori, & quatuor Canonicis S. Mariæ Majoris; qui omnes non suis tantum Ecclesiis, sed aliis quoque Urbanis, & Suburbanis prospicere possint, dummodo nullo Vicario Foraneo subjiciantur. Idem concedimus Archipresbyteris, ac duobus Canonicis trium Collegiatarum nostræ Diœcesis pro suis Ecclesiis illorum locorum; in quibus Collegiatæ ipsæ sitæ sunt. Tandem hanc facultatem Commissario nostro Catensi, Vicario Foraneo pro Ecclesiis Centensibus, cæterisque, quæ ipsius ditioni adscribuntur. Item cuilibet Vicario Foraneo, qui in Diœcesi versatur pro Ecclesiis sibi subjectis, omnibus postremo urbanis Parochis pro suis Ecclesiis.

An Pluviale, & Cingulum, & Pyxis benedictione indigeant.

Hoc pacto satis consultum putamus, ne desint ullo tempore, qui in Urbe, ac Diœcesi vasa consecrent, & indumentis ad rem divinam necessariis benedictionem rite impertiant. Præterea, licet magnus lapidum numerus a Nobis consecratus jam fuerit, tamen si novi afferantur, ad eorum consecrationem nos paratos fatemur. Idem quoque præstabimus, si pro campanis benedicendis, sacrandisque occasio nobis offeratur. Singulis autem notum facimus, si in pervigilio cujuslibet Festi, Calicem, aut Patenam deferant, consecrationem in sequenti die non esse defuturam. Cum igitur tot delegati numerentur pro earum rerum benedictione, quæ Sacro Chrismate non indigent, nullus excusationis locus diœcesanis superest; si ea supellectili ad Sa-

(1) *De Sacramentis disput.* 20. *de Sacramento Euchar. sect.* 4. *num.* 91. *&* 98. (2) *De Sacrificio novæ Legis q.* 801. (3) *Ad Rubr. Missal. sect.* 4. *par.* 2. *tit.* 1. *dub.* 3.

Sacrificium utantur, quæ benedictionem antea non acceperit. Ritus, & preces pro his benedictionibus adhibendæ, in Rituali, ac Missali Romano continentur; alias autem preces, aliumque ritum inducere penitus interdicitur. Insuper Doctores opinionum varietate inter se disputant, utrum cingulum, pluviale, & pyxis etiam benedictione indigeant. Pro cingulo eam minime necessariam quidam judicant, cum Can. *Vestimenta de Consecrat. dist.* 1. de vestibus loquatur, & cingulo nomen vestis distribui non debeat. Aliqui pro pluviali consuetudinem nullam benedictionis esse testantur, uti ex Gavanto (1) satis deprehenditur. Nonnulli quoque inter recentiores tradiderunt non opus esse, ut pro pyxide benedictio adhibeatur, sed vasculum ligneum intus aptandum ea benedictione sacratum, quæ Corporali convenit. Attamen cingulum sacris vestibus omnino necessarium est, de cujus etiam benedictione in Pontificali Romano mentionem habemus. (2) Illud solum interest discrimen, quod in Pontificalibus ante Clementem Octavum cinctorium, in aliis vero, qui posteriori tempore excusi sunt, cingulum nuncupatur. Item pluviale inter vestes Sacras adnumeratur, quod in profanos usus converti nefas est; quod etiam Romæ sacrari consuevit. In Rituali, ac Missali Romano bendictio *Tabernaculi, seu Vasculi pro Sacra Eucharistia conservanda* expresse continetur. Cardinalis autem de Lugo (3) acerrime contra P. Vasquez differit, qui ritum innuit consecrandi lignei vasculi, de quo superius dictum est: *Pater Vasquez dicit, ex consuetudine esse necessarium, ut intra pyxidem, in qua Sacramentum servatur, sit vas aliquod ex ligno, quod benedictione Corporalis benedictum sit. Verum hoc est vitium commune Scholasticis, ut consuetudine judicent ex eo, quod in illa Civitate, aut Provincia, ubi versantur, fieri viderunt. Scimus quippe consuetudinem esse contrariam, quam ego non solum de Roma, sed de aliis Ecclesiæ Provinciis testari possum.* Hinc nos ut magis probabilem, ideoque tenendam eorum sententiam proponimus, qui pro cingulo, pluviali, ac pyxide benedictionem non omittendam fatentur, inter quos Bissius (4), Quartus, (5) Pasqualigus, (6) aliique numerantur. Illud quoque advertendum est, quod non modo pro novis indumentis benedictio necessario requiritur, sed tunc etiam, cum detrita pristinam formam amittunt, & ad suos usus apta non ducuntur, ideoque ex iis vestibus antea sacratis nova aliqua perficitur alterius generis; veluti, si ex pluribus manipulis stola, sive alba ex multis amictibus, aut e contrario plures amictus ex alba conficiantur. Ita Scriptores, qui super hac re monimenta aliqua reliquerunt.

Priusqam hanc declarationem nostram absolvamus, pauca dicenda sunt de iis, qui præter delegatos a nobis pro rerum Sacrarum benedictione, se fa-

(1) *De Rubrica Missalis par.* 1. *tit.* 19. *n.* 3. *litt.* 1. (2) *Sub Rubr. Specialis benedictio cujuslibet indumenti.* (3) *Disp.* 20. *sect.* 4. *de Sacram. Euchar. n.* 97. (4) *In sua Hierurgia litt. B. sub n.* 51. §. 8. *tom.* 1. *litt. P. tom.* 2. *n.* 274. (5) *Ad Rubricas Missalis part.* 2. *tit.* 1. *sect.* 4. *dub.* 2. (6) *De Sacrific. novæ Legis q.* 800. *a num.* 9. *& seqq.*

facultate præditos jure suo arbitrantur. Hujusmodi sunt Episcopi Titulares, qui forte in hac Civitate versentur, seu per illam transeant, Præsides Ordinum Regularium, iique Abbates Regulares, quibus insignia Pontificalia permissa sunt, quive Sacerdotio initiati, postquam a nobis benedictionem acceperint, vel etiam sine ulla Episcopi benedictione tali privilegio decorantur, ut Pontificalibus ornamentis uti, primamque tonsuram, & Ordines minores conferre possint (1).

Injussu S. Sedis Consecratio Vestium, & Vasorum non potest committi simplici Sacerdoti, nec debet Abbatibus Regularibus.

Itaque, cum illud certum teneamus, injussu Sedis Apostolicæ benedictionem vestium, & vasorum consecrationem simplici Sacerdoti committi non posse; & cum in responsione Sacræ Congregationis nonnisi ii nominentur, quos superius declaravimus, hinc nullum inter Delegatos nostros constituimus ex Præsidibus Regularibus, neque ex Abbatibus, quibus insignia Pontificalia, aliaque ornamenta conveniunt. Et quamvis aliqui contendant, posse Abbates ad hujusmodi benedictionem, & consecrationem ab Episcopo jure suo delegari, (2) quod etiam exemplo confirmant, nempe posse Abbates etiam Clericis sæcularibus primam tonsuram, & Ordines minores tradere, si litteræ Episcopi accedant, quibus id permittatur: Id tamen nos minime probamus. Quippe quum Tridentinum Concilium (3) facultatem Abbatum pro conferendis prima tonsura, & minoribus Ordinibus certis limitibus concluserit, & ad Regulares ipsis subjectos unice definiverit; hinc sequitur, eam nullo modo proferri posse, vel ad Regularem alterius Ordinis, vel ad Clericum Episcopo subjectum, licet per litteras suorum Præsidum id Abbatibus mandaretur. Ita statuit Congregatio Concilii, ejusque Decreta a Fagnano fuse memorantur. (4) Ita pariter Alexander Septimus die 27. Septembris 1659. constituit, qui Pontificalium usum Abbatibus decernens: (5) *Reliqua Pontificalia* (inquit) *extra loca ipsis Abbatibus subjecta, vel pro servitio alienæ Ecclesiæ, aut in subditos pariter alienos, etiam de licentia Ordinariorum, exercere non valeant, puta Campanarum benedictiones, Calicum, & similium, in quibus Sacra adhibetur Unctio, necnon minorum Ordinum collationes.*

Titulares Episcopi possunt de licentia Ordinarii Vasa & Vestes sacrare.

Aliter de Episcopis Titularibus dicendum est. Licet enim ægerrime defendi possit, ipsis licere in aliena diœcesi benedictionem vestibus impertiri, Altaria, ac Vasa sacrare, pro quibus Chrismatis unctio necessaria est, eo quod pro re gerenda Pontificiis insignibus uti debeant, Baculo scilicet, ac Mitra, quod quidem Tridentina Synodus (6) apertissime cuilibet Episcopo interdicit, cum in aliena Diœcesi versatur, nisi Ordinarii facultas accesserit; tamen cum ipsi Episcopali dignitate præditi sint, Vasa, ac Altaria dedicare, & Sacris indumentis benedictionem elargiri poterunt,

(1) *Can.* Quoniam *dist. 69. cap. cum contingat de ætate, & qualitate, cap. statuimus de suppl. neglig. Prælat. & cap. Abbates de Privilegio in sexto.*
(2) *P. Schmalzgrueber ad tit. decretal. de consecrat. Eccles. vel Altaris §. 2. n. 39.*
(3) *Sess. 23. cap. 10. de Reform.* (4) *Cap. Aqua, sub n. 19. de Consecr. Eccles. & Altar.* (5) *§. 19.* (6) *Sess. 6. cap. 5. de Reform.*

terunt, si Ordinarius id permittat: eodem pacto, quo de ejusdem licentia Ordines conferre possunt. Ita differit præclare P. Hieronymus Andreuccius Societatis Jesu (1).

Quare præstantibus his sententiis adducti; ratione etiam dignitatis, quam in ipsis Titularibus Episcopis omni veneratione prosequimur, nos paratos declaramus, si aliqua occasio ferat, potestatem facere, quoties eam requirant, ut Indumenta, Vasa, & Altaria dedicent, & insignibus Pontificiis libere utantur.

Novimus etiam quosdam Regularium Ordinum Præsides id sibi tribuere, ut non modo pro suis Ecclesiis, verum etiam pro alienis supellectilem benedictione consecrent; Abbates autem nonnulli Altaria, Calices, ac Patenas dedicare se posse prædicant cum in suis Ecclesiis, tum in aliis, quæ ad ipsos nulla ratione pertineant. Fuse de hac re agunt Pasqualigus, (2) Quartus, (3) & alii, qui contrarias sententias tuentur, uti solet contingere, cum Scriptores rerum fontes, & originem minime perscrutantur.

Si Regulares Præfecti pro hujusmodi benedictionibus Apostolicæ Sedis privilegia certo obtinuerint, nostro etiam patrocinio eadem confirmabimus. Verum in Synodo præclarissimi Decessoris nostri Cardinalis Jacobi Boncompagni, (4) cum de Abbatibus Regularibus agitur, hæc statuuntur: *Pontificalia extra propriam Ecclesiam non exerceant, nec paramenta benedicant, neque Campanas, aut Calices consecrent, nisi pro sua Ecclesia.*

Abbates Regulares supellectilem pro suis solis Ecclesiis consecrare possunt.

In Decreto Alexandri Septimi quod supra memoravimus, Regularibus Abbatibus pro suis tantum Ecclesiis Campanas, & Calices consecrare permittitur. Idem paragrapho superiori nempe 18. pro benedictione sacrarum vestium a Pontifice præcipitur: *Ecclesiasticam supellectilem pro servitio dumtaxat suarum Ecclesiarum, vel Monasteriorum benedicunt.* Cum vero Monachi Congregationis Cassinensis ad eundem Pontificem confugissent, iis privilegiis se præditos affirmantes, quibus eas benedictiones tam pro suis, quam pro aliorum Ecclesiis se exercere posse profitebantur, Sacra Congregatio habita coram eodem Alexando Septimo die 20. Julii anno 1660. hoc responsum dedit: *Ad Paragraphum decimum nonum, quo vetita est Abbatibus benedictio Sacræ supellectilis pro usu alienarum Ecclesiarum, asserentibus Monachis, etiam pro aliena Ecclesia ex Apostolico Indulto eis licitum esse Ecclesiasticam supellectilem benedicere, Sacra Congregatio mandavit exhiberi Indultum authenticum ex Archivo Apostolico desumptum, ac interim abstineri.* Ignoramus, an tale Indultum in lucem unquam productum fuerit; si id constaret, huic nostræ declarationi jungeretur.

A P.

(1) *Tract. de Episcopo Titulari, seu in partibus Infidelium.*
(2) *De Sacrificio novæ Legis qu.* 803.
(3) *Ad Rubr. Miss. part.* 2. *tit.* 1. *sect.* 4. *dub.* 3. (4) *Lib.* 4. *cap.* 1.

APPENDIX III.

Libro 2. Cap. 2. incidit agendi locus de idiomate, quo Missa celebranda est; Capite autem 3. a numero 23. agitur de antiquis Liturgiis SS. Jacobi, & Marci, & de Ritu Ambrosiano, & Mozarabico; hinc opportunum visum est aliqua ex Bullario hic transcribere, quæ ab Itaol-Græcis, & Græcis Melchitis in Missæ Sacrificio servanda Summus Pontifex præscripsit.

Ex Tomo 1. *Bullarii Pag.* 167. *num.* 57.

§. I.

De azymo & fermentato.

Num. 2. ITem profiteri tenentur, tam in azymo, quam in fermentato pane triticeo, Corpus Christi veraciter confici: & Sacerdotes in alterutro ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem.

§. VI.

De Sacramento Eucharistiæ, & Missæ Sacrificio.

Sacerdotes ad Sacramentum Pœnitentiæ frequenter accedant; cum præsertim Divinum Sacrificium sunt peracturi.

1. Sacerdotes ad pœnitentiæ Sacramentum frequenter accedant, ut cum Divinum Mysterium peracturi sunt, nulli coram Deo crimini sint obnoxii; sed cor habeant omni pravitate vacuum, mundum, quoad fieri potest, ac purum: indignum enim, ac auribus plane horrendum est, ut qui animum habet aliquo scelere fœdatum, Sanctum Sanctorum impuris manibus contrectet, & placare Deum attentet, qui in peccatis existens, ipsius Dei furorem & iracundiam provocat.

Permittitur etiam, ut aquam ferventem in Calicem infundant.

2. Item permittitur eisdem, facta jam consecratione, antequam Sacerdos communicet, juxta ritum in Liturgia præscriptum, aquam ferventem, seu tepidam in Sacrum Calicem infundere.

Interdicitur abusuis tundend, vel exsiccandi species Sacramenti Eucharistiæ.

3. Tollatur abusus tundendi, vel etiam miscendi Sacro Oleo, ac iterum coquendi, vel alias exsiccandi species Sacramenti Sacræ Eucharistiæ Feria V. Cœnæ Domini, ut deinde illud asservent.

Eucharistia pro infirmis renovanda singulis octo, aut quindecim diebus.

4. SS. Eucharistiæ Sacramentum, quod pro Infirmis asservatur, singulis octo diebus, aut saltem quindecim renovetur.

Non asser-

5. Non asservetur idem Sacramentum toto anno: Si tamen asservatum fuerit, in fine anni sumatur.

6. In celebratione Solemnium, & aliarum Missarum, & de hora celebrandi eas, dummodo in confectione, vel consecratione formam verborum

rum a Domino expressam, & traditam observent, & celebrando non transgrediantur horam nonam, suam sequi consuetudinem permittantur: ita tamen, ut jejunii lex de unica comestione in die religiose servetur; & si alicubi viget consuetudo producendi jejunium cum Missa usque ad Vesperam, minime aboleatur, sed in suo robore, ac firmitate permaneat.

vanda toto anno. Servandus Græcorum ritus in celebratione Missarum sub certis conditionibus.

7. Si inter Græcos, qui in Italia, & Insulis adjacentibus degunt, viget abusus, quem in Orientalibus regionibus vigere perhibent, ut Monachi Eucharistiæ particulam suspensam ad collum, vel aliter secum deferant, necnon in privatis Domibus, ubi eos commorari contingat, retinent, ut eo auxilio freti, liberi a quibuscumque periculis evadant; vel cum in longiora itinera se committunt, ea refici valeant; eum omnino aboleri volumus, & expresse mandamus: præfatisque Monachis ne id in posterum facere audeant, severissime prohibemus. Obsequium enim, ac reverentia, qua singuli Fideles Augustissimum hoc Sacramentum prosequi debent, non patitur, ut privatim ac latenter, cujuscumque arbitrio, & voluntate, domi illud retineatur, aut in itineribus, ac peregrinationibus asportetur.

Ne Monachi iter agentes Eucharistiā secum ferant.

8. Cum in Parochialibus Ecclesiis ipsorum Græcorum, ex antiquissimo, & hactenus servato ritu, nonnisi semel in die per unum Sacerdotem celebrare liceat, permittitur quidem Presbyteris Græcis suum, si velint, morem hac in parte servare: interdicitur autem Latinis Sacerdotibus, ne Missas, & alia Divina Officia in dictis Græcorum Ecclesiis, & super eorum Altaribus Majoribus, extra casum alicujus necessitatis, & aliorum Altarium, Ecclesiarumque defectus, & nisi ex Parochi Græci consensu, quem nullatenus hujusmodi in casibus negare possit, celebrent.

Permittitur Græci Presbyteri suum servare ritum, nonnisi semel in die super uno, eodemque Altari Missam celebrandi & prohibentur Sacerdotes Latini in Parochialib. ipsorum Græcorum Ecclesiis Missas, & Divina Officia celebrare.

9. Quia tamen ipsi Græci, & Albanenses Presbyteri Nobis humillime supplicarunt, ut sibi liceat pro Sacerdotum numero plures in die suis in Ecclesiis Missas celebrare: Nos ipsorum precibus annuere volentes, per præsentes nostras concedimus, ac indulgemus, ut in suis Parochialibus, vel aliis Ecclesiis, præter Altare Majus, alia etiam minora Altaria, seu Capellas, Sacris Indumentis Græcorum, seu Latinorum more ornata, seu ornatas, erigant, in quibus Latini, vel Græci Presbyteri respective suo quisque ritu celebrare valeant.

Conceditur Presbyteris Græcis, & Albanensibus, ut in Ecclesiis suis præter Altare majus, alia quoque Altaria erigant, in quibus ipsi Græci, vel Latini Missas celebrare possint.

10. Cum in Sacro Generali Florentino Concilio præscriptum sit, ut unusquisque Sacerdos Eucharistiam juxta Ecclesiæ suæ ritum, sive Latinæ, sive Græcæ, in azymo, seu fermentato conficere debeat, vetitumque a Summis Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris, ne Latinus Sacerdos Græco ritu, aut Græcus Latino utatur; districtius inhibemus etiam sub pœnis perpetuæ suspensionis a Divinis, ne Presbyteri Græci Latino more, & Latini Græco ritu, sub quovis licentiarum, & facultatum Missas, & alia Divina Officia, Græci Latino more, & Latini Græco ritu celebrandi, ab Apostolica Sede, vel ejus Legatis, ac etiam majori Pœnitentiario pro tempore existente obtentarum prætextu, Missas, & alia Divina Officia celebrare, vel celebrari facere præsumant,

Prohibentur Græci celebrare ritu Latino, & Latini ritu Græco.

11. Ea-

Probibet, ne Latinus Parochus Pyxidem in Ciborio cum particulis sub specie fermentati pro communione Græcorum, aut Parochus Græcus sub specie azimi pro communione Latinorum retineant.

11. Eadem quoque ratione, tam ubi sunt duæ Parochiæ, Latina altera, altera Græca, quam in una eademque Parochiali Latinorum, vel etiam Græcorum Ecclesia, in qua, ut præmittitur, præter Altare majus, quod pro solis Græcis Sacerdotibus erectum est, minora quoque Altaria pro Latinorum Sacerdotum usu extructa conspiciuntur, statuimus, & decernimus, ne neque Latinus Parochus Pyxidem in Ciborio eum particulis sub specie fermentati pro communione Græcorum, neque Parochus Græcus sub specie azymi pro communione Latinorum, in quocumque Ecclesiæ suæ Altari retineat; sed unusquisque Sacerdos nonnisi in suo sive Græco, sive Latino ritu Eucharistiam Fidelibus porrigere debeat.

Præcipit Laicis Latinis, ne unquam sub specie fermentati communicent.

12. Ne Laici autem Latini communionem a Græcis Presbyteris sub specie fermentati recipiant, prohibemus omnino, & interdicimus.

Permittit Græcis Laicis, ut ubi propriam Parochiam non habent, possint communicare in Ecclesia Latina sub specie azymi. Contrariam consuetudinem curent Ordinarii Locorũ suavissimis modis tollere.

13. Græcis tamen Laicis permittimus, ut ubi Parochiam Græcam non habent, possint, si velint in Ecclesia Latina Eucharistiam sub specie azymi a Latinis Sacerdotibus sumere.

14. Quod si in locis, in quibus Græci, & Latini simul moram trahunt, & sunt utriusque ritus Ecclesiæ, Latini quidem in fermentato, & Græci in azymo Sacram Eucharistiam quandoque sumere soleant; siquidem hæc consuetudo sine Populi offensione, animorumque commotione removeri non potest; Ordinarii curam suam suavissimis modis impendant, ut Latini semper in azymo, Græci autem, ubi propriam Parochiam habent, in fermentato communicent.

Communio sub utraque specie permittitur in illis duntaxat locis, in quibus hactenus fuit introducta.

15. Ut autem iidem Laici Græci Eucharistica sub utraque specie communione refici valeant, permittimus, in illis dumtaxat Locis, in quibus ejusmodi ritus introductus est, & ad præsentem usque diem servatur, ac viget: ita tamen, ut sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi firmiter credant, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia ad salutem necessaria eos fraudari, qui unam speciem solam accipiunt: ubi vero præfatus ritus consuetudine hactenus receptus non est, Episcopis, quorum jurisdictioni Græci subjiciuntur, curæ sit, ne in posterum admittatur.

Indulget Presbyteris Græcis, seu Albanensibus, ut præter Dominicas, & Sabbata, in reliquis Feriis Quadragesimæ excepto ultimo triduo ante Pascha possint Miss. celebrare;

16. Volentes autem specialem ipsis Græcis, & Albanensibus Presbyteris gratiam facere, tenore præsentium, ut tempore jejunii quadragesimalis, quo, exceptis Dominicis, Sabbatis, & nonnullis solemnioribus festivitatibus, ex antiquo more, nonnisi Missa Præsanctificatorum celebratur, Græci, & Albanenses prædicti, servato tamen, nec prætermisso in Parochialibus Ecclesiis Præsanctificatorum ritu, in aliis Altaribus, seu Ecclesiis, sive Capellis, pro sua, ac fidelium populorum devotione, Missas integras quibuslibet hebdomadæ diebus, ac præsertim cum dies Festi de præcepto Latinæ Ecclesiæ occurrunt, quos observare tenentur, excepto postremo majoris hebdomadæ triduo, celebrare possint, & valeant, concedimus, & indulgemus.

17. Si Græci velint accipere Altaria portatilia ab Episcopis Latinis con-

consecrata, bene erit; sin minus, tolerentur eorum antimensia, sive Throni, super Altaria lapidea ponendi, cum celebrant.

Sic tamen, ut ab Hebdomadario, seu Parocho Missa Præsanctificatorum non dimittatur.

18. Corporalia ut Latini habeant, nisi Thronis etiam pro corporalibus utantur.

19. Latinis Presbyteris Latino ritu in Græcorum Catholicorum Ecclessis celebrantibus, si careant proprio Altari portatili lapideo, super Antimensiis, seu Thronis Græcorum Sacrum facere non licet.

Possunt, si velint, Græci Altaria portatilia a Latinis accipere.

Græci Thronis pro corporalibus uti possunt.

Presbyteris Latinis non licet super Antimensio Græcorum Sacrum facere, si careant proprio Altari lapideo portatili.

20. Unusquisque Sacerdos in aureo, vel argenteo solum; aut saltem stamneo Calice sacrificet, habens Thronos, seu Corporale de lino, candidum, & nitidum, & Altare mundis vestimentis opertum, vel decenti paratu ornatum.

21. Mulieres autem servire ad Altare non audeant, sed ab illius ministerio repellantur omnino.

§. IX.

1. Quoniam Orientalis Ecclesiæ ritus, utpote non minima ex parte a Sanctis Patribus profecti, vel a majoribus traditi, sic animis Græcorum, aliorumque insederunt, ut Prædecessores nostri Romani Pontifices satius, consultiusque duxerint, ritus hujusmodi, qua in parte nec fidei Catholicę adversantur, nec periculum generant animarum, aut Ecclesiasticæ derogant honestati, approbare, seu permittere, quam illos ad Romanarum cæremoniarum normam reducere; idcirco Græcis ipsis, & Albanensibus ritus Græci inter Latinos degentibus, tam Prælatis, Parothis, & Presbyteris Sæcularibus, quam Regularibus, & Laicis, ut suis ritibus, atque observantiis, sive consuetudinibus uti, ac illos, & illas observare, Missasque, & alia Divina officia secundum eorum antiquam consuetudinem celebrare libere, ac licite possint, concedimus, & indulgemus; nec super his a quoquam Latino Ordinario illos, vel illorum quemlibet molestari, vel inquietari permittimus: Inhibentes omnibus, & singulis Prælatis, aliisque ne quis ritus, & cœremonias Græcorum in Concilio Florentino, vel alias approbatas blasphemare, aut reprobare, seu improbare ausit.

De Vestibus, & aliis Sacris.

De Mulierum servitio ad Altare.

Ut Græci in Missis, & Divinis Officiis ritus suos observare valeant nec super his a quoquam molestentur.

2. Sic vero dictis Græcis, & Albanensibus in suis ritibus permanere concessum esse, atque indultum declaramus, ut quæ a Fidelibus in Diæcesi, ubi ipsi habitant, universim, & sine ullo Personarum, ac rituum discrimine, juxta Sacros Canones servanda sunt; ad eadem etiam ipsi, non obstante rituum diversitate, obligati censeantur.

In quibus debeant Italo-Græci ritum Latinum sequi.

3. Cujusmodi sunt in primis Kalendarii Gregoriani observatio, juxta quod iidem Græci, & Albanenses tenentur universalis Ecclesiæ jejunia, & Festa celebrare, ut, puta, jejunium quadragesimale, Pascha, Ascensionem Domini, Pentecosten, Natalem Domini, Circumcisionem, Epiphaniam, & cætera hujusmodi, quæ in Latina, & Græca Ecclesia æque celebrantur.

Kalendarium Gregorianum, quoad Festa, servare tenentur.

Item Romani Pontificis, & Ordinarii Loci nomen in Missis, & Divinis Officiis commemorare; non autem Antistitum Orientalium.

4. Deinde Summi Romani Pontificis, & Ordinarii Loci in Missis, ac Divinis Officiis commemoratio; non Patriarcharum, neque Antistitum Orientalium, quibus nulla est in Italia, & adjacentibus Insulis jurisdictio: ubi tamen Græco-Catholico Antistiti, ex licentia Sedis Apostolicæ, vel Ordinarii Loci, Pontificalia exercere permittitur, ejus quoque nomen juxta Græcorum morem post Summum Romanum Pontificem, & Ordinarium Loci commemorare liceat.

Presbyteri Latini, nisi vocati, non se immisceant Grecorum functionibus.

5. Cęterum ad tollendam omnem rituum commixtionem, & confusionem, Presbyteri, & Clerici Latini in Ecclesiis Græcorum neque Missas celebrare, neque funeribus, nuptiis, ac Baptismis, & aliis Græcorum actibus publicis, & privatis interesse, aut sese immiscere, nisi ad hæc specialiter per ipsos Græcos vocati fuerint, audeant, vel præsumant.

Presbyteri, & Clerici Græci Missas, & Divina Officia in Ecclesiis Latinorum cum solemnitatibus, & cantu celebrare prohibentur absque Episcopi licentia.

6. Nec Presbyteri, & Clerici Græci in Ecclesiis Latinorum, inconsulto Episcopo, cui illæ subjiciuntur, vel ejus in Spiritualibus Vicario Generali, Missas, & alia Divina Officia cum solemnitatibus, & cantu celebrent. Ut autem præfatus Episcopus, sive Vicarius Generalis, præfatam licentiam rite concedere valeant, nulla præcisa necessitas pro causa requiritur, sed satis est, ut aliqua spiritualis utilitas inde speretur.

APPENDIX IV.

Cum Lib. III. Cap. IV. num. 11. mentio fieret de Concessione trium Missarum die Commemorationis Defunctorum pro omnibus Regum Catholici, & Fidelissimi Dominiis, ea, quæ tunc quamvis incompte & festinanter edidimus, hic dabimus una cum Apostolicis litteris, omissis tamen iis quæ ex operibus Sanctissimi Domini Nostri ibidem subjunximus, quæ pleraque jam in hoc tomo continentur.

Privilegia a Sanctissimo Domino Nostro

BENEDICTO XIV. P. O. M.

concessa Hispaniæ, & Lusitaniæ Regnis, atque Dominiis, pro Animabus in Purgatorio detentis.

CATHOLICÆ MAJESTATI MARIÆ BARBARÆ DE PORTUGAL HISPANIARUM REGINÆ.

Emmanuel de Azevedo Societatis JESU.

Cum eæ, quas subjecturus sum, Literæ Apostolicæ nuper prodierint, Typisque commissæ in publicam lucem late promanaturæ sint, operæ pre-

pretium duxi eas Majestatis Tuæ Nomini nuncupare, atque adjicere; nam sive beneficium in ipsis contentum evolvamus, certe Tu maximo semper illius desiderio flagrasti, sive eos, qui in eodem beneficio afficiendi sunt, consideremus, Tu Paternæ pietatis æmulatrix nullius umquam studium erga Animas Purgatorio igne cruciatas tantum extitisse passa es, quantum extitit Tuum. Huc etiam accedit, quod cum hujusmodi beneficium multo amplissimum sanctæ illæ Animæ Patri Tuo, ac Regi meo potissimum debeant, erit profecto Filiæ amantissimæ Paternam in illo religionem venerari, atque deligere; sive amplissima Regna, quæ idem beneficium complectitur, spectemus, ea sunt Lusitania, atque Hispania; quarum Tibi altera ut Pontentissimi Regis Filiæ, & Civi; altera, ut Potentissimi Regis Conjugi, ac Reginæ, devincta est. Possem addere tantam in Majestate tua Regiarum omnium virtutum complexionem esse, tantam animi Tui in summa dignitate moderationem, tantam in Deum pietatem, in egenos misericordiam, in omne hominum genus humanitatem, atque beneficentiam, ut non modo Lusitaniæ, Hispaniæque universæ in deliciis quodammodo sis, verum etiam nationum omnium in Te admirationem converteris; ut omnes Te velut Reginam aliquam Cœlo delapsam suscipiant, ut in Te celebris illa Judithæ prædicatio cadere videatur: *Tu gloria... Tu lætitia... Tu honorificentia Populi nostri.*

Hæc tamen omnia invitus omitto, cum potius laudabilem Te, quam laudatam esse studeas, ne modestiæ tuæ molestus sim, dum tuam mihi clementiam demereri cupio. Est enim Reginarum terrena hæc dispicientium, atque humano fastigio celsiorum ita in recte factis se gerere, ut quemadmodum ipsam veræ virtutis pulchritudinem sequuntur; sic omnia inanis gloriæ blandimenta repudient. Illud igitur unum oro, atque obsecro, ut munus hoc ea, quam omnes experiuntur, benignitate, Majestas tua accipiat, meque tenuitatis meæ conscium tuo patrocinio tueatur; præsertim cum huic muneri accessuri sunt veluti Appendix duo libri *De Ecclesiæ Catholicæ pietate erga Animas in Purgatorio degentes*, quos secundis curis recognitos, & in lucem paulo post edendos peculiari ad te nomine spectare jamdudum intelligis.

PIO, ATQUE ERUDITO LECTORI.

Quid in causa fuerit, ut plura in Libro de Ecclesiæ Catholicæ pietate erga Animas in Purgatorio degentes *festinanter, & tumultuario opere collegerim, atque amicorum studiis adjutus prout temporis angustiæ postulabant, publica luce donaverim, per te ipsum conjectare facile poteris, Erudite Lector, si tibi Decretum Sanctissimi Domini Nostri Benedicti XIV. Pontificis Maximi in manus venerit; Decretum, inquam, quo singulis Sacerdotibus in Dominiis Regum tum Hispaniæ, tum Lusitaniæ atque Algarbiorum commorantibus facultatem concedit tres Missas celebrandi die qua* sin-

singulis annis solemnis Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum recurrit; & quod deinde Litteris Apostolicis confirmavit, quas tibi nunc exhibeo cum epistola a me hac occasione in obsequium & grati animi testimonium erga Pontificiam beneficentiam conscripta; Librum vero, qui Decretum præcessit, secundis curis in meliorem formam redactum, auctumque tibi deinceps exhibebo.

Licet vero Sanctissimus Pontifex eo esset animo, quo libens, ut ego prænovi, piis Regum precibus, ac desideriis satisfaceret; (*verba ejusdem sunt in literis datis die 7. Junii) quia tamen Sacramentum Regis abscondere bonum est, hoc Pontificiæ voluntatis propositum non aliis, quam quibuscum colloquendi facultas erat, significavi; neque ille aliquid, sine aliorum consilio & matura deliberatione decernere statuerat, ut suffragiis serio perpensis sententiam suam firmius stabiliret. A viris ergo omni exceptione majoribus piorum Regum & Populorum indulgendum esse votis, omnium, si duos excipias, consensione unanimi constitutum est. Qua in re neminem latere volo quod maxime fuisset admirationi, nisi de hoc ipso pluries repetitum experimentum jam antea habuissem. Quatuordecim fuerant suffragatores viri doctissimi, & in Ecclesiasticæ disciplinæ studiis versatissimi, qui ad diem usque 15. Julii proxime elapsi nihil penitus sese inter communicaverant, nihil alter de alterius sententia resciverat, atque cum nullo (præter duos) Summus Pontifex de hoc negotio paucis locutus fuerat; nullius sententiam, judicium, aliquidve, quo erudiri aut informari posset, audiverat. Et tamen vix primum ad pedum oscula accessi, sapientissimum Pontificem in argumento, de quo agebatur, adeo versatum deprehendi, ut nihil ipsi juris, vel facti, nihil quod ad Theologiam tum Moralem aut positivam, tum speculativam quam dicunt, nihil quod ad Sacros Canones, aut Historiam* Ecclesiasticam *spectaret, afferre potuerim, in quo ille dicentem me non præveniret; nihilque ab aliis audivi, quod ab eo prius non audiverim. Noluit tamen, quæ ipsius moderatio est, decretum suum mente concipere, & scripto tradere, nisi postquam die 4. Augusti omnium Consultorum sententias perlegit, atque perpendit; tum ipsemet Decretum condidit, quod ad majorem dignationis Pontificiæ, atque in gentem nostram amoris significationem diei Coronationis suæ voluit subscribere.*

Illud etiam summa clementia, atque humanitate dignatus est ad me mittere: quod vix acceptum, illico avidissimis oculis perlegi. Sciebam enim recentem esse fœtum feracissimæ mentis, & omnigena literatura refertæ; sed enim si quisnam esset antea ignorassem, ex mira eruditione, acutissima perspicacia, prudentia plane singulari, quæ in illo mirifice elucebant, Auctorem illico agnovissem; cum legerem, non semel miratus sum Pontificem Maximum plurimis distentum curis, & Ecclesiæ universæ negotiis impeditum, ita huic Decreto operam dedisse, ut nisi augustæ mentis amplitudinem perspectam haberem, mihi totus in eo fuisse videri potuisset. Sed, ut alia prætercam, eo temperamento communibus votis indulsit, ut quidquid concessionem, vel nimis indulgentem, vel abusibus obnoxiam reddere poterat, solertissime præcaverit. Unum in

eo Decreto tantummodo desiderari videbatur, quod oculatissimum Principem nullatenus fugisse arbitror, se iteratis precibus rogari voluisse, ut novam de Hispana, ac Lusitana gente benemerendi occasionem haberet; obvium enim erat, & rationi consentaneum, ut tempus Sacris operandi post meridiem protraheretur; aliter tria Sacra, quibus liberalitas Pontificia Animas in Purgatorio detentas sublevari concesserat, ob temporis angustias sæpius fuissent omissa. Sed hoc etiam Clementissimus Pontifex beneficium addidit, seu potius hoc ultimo veluti additamento beneficium jam concessum perfecit, atque cumulavit.

Non sine ergo ingenti animi gaudio sub initium Septembris proxime elapsi tam Potentissimo Regi Domino meo, quam Augustissimæ Hispaniarum Reginæ Pontificiorum Decretorum, quibus concedebatur facultas tria Sacra celebrandi die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, & dilatio temporis ad duas horas post meridiem exemplaria mitti, & offerri curavi. Postquam tamen hæc officia, atque obsequia persolvi, illico de publica utilitate mecum ipse cogitabam. Animos addidit Sanctissimus Dominus Noster, & pene dixerim Auctor fuit, ut quæ illi privatim exposueram, aliis etiam, lucis publicæ beneficio, communicarem. Igitur Pontificio Decreto Appendices ab eodem Auctore desumptas subjungam, ut videas, qua eruditione, qua doctrinæ excellentia, vel in eo, quod nil tale præcogitanti e re nata subortum est, argumento disseruerit. Jam quæ de Pontificio Decreto mea fuerit sententia, quæ futura omnium Lusitanorum lætitia, tibi Lector, ex subjecta epistola prius quidem a me festinanter exarata, nunc vero paululum aucta perspectum erit.

BEATISSIME PATER.

INter plura a Te, Beatissime Pater, sapientissime constituta illud sane conspicuum locum obtinet, quod Sacerdotibus singulis in ditionibus Hispaniæ, & Lusitaniæ Regum commorantibus facultatem concesseris ter sacris operandi ea die, qua Commemoratio Fidelium omnium Defunctorum quotannis recurrit. Enim vero hoc uno Decreto, quod ad me mittere perhumaniter dignatus es, & animum Tuum paterna benevolentia plenum erga Ferdinandum VI, & Joannem V. Dominum meum, Hispaniæ, atque Lusitaniæ Reges Maximos Sanctitas Tua præclare significavit, cum, eorum petitionibus annuens, gentibus, quibus illi in utroque Orbe late imperant, singulare beneficium a prædecessoribus Tuis Romanis Pontificibus frustra expetitum, liberaliter fueris impertitus; & sacrorum rituum uniformitati, sublata pristina varietate, & Animarum utilitati, & Sacerdotalis ordinis dignitati prospexeris. Quæ quidem ab alio, quam a magnanimo Pontifice nobiliorum artium studiis, & prudentiæ dotibus mirifice ornato fieri potuisse inficiabitur nemo. Habent profecto Hispani, atque Lusitani, quod Pontificis Maximi Benedicti XIV. Paternam eamque cumulatissimam Beneficentiam extollant, a qua singulis annis tot sacrificiorum millia ad sublevandos Fideles Defunctos, parentes, cognatos, & amicos suos, sine ullo suo

suo dispendio sibi concedi sentiunt; Sacerdotibus siquidem & nihil temporalis emolumenti, quo antea fruebantur, detractum est; & ad præcludendum avaritiei aditum omnem, nihil auctum.

Et inprimis prudentia, qua conditum fuit, re prius mature examinata, & Rituum uniformitate inducta.

Quod singulare beneficium ut consulto concederes, quæcunque extabant monumenta, te diligenter perquisivisse fateris, consilium exemplumque secutus Magni Gregorii (Lib. 7. Epist. 116.) ita scribentis: *in perquirendis chartis curam diligentius impendite, & si qua exinde scripta inveniri potuerint, quæ nos valeant informare, huc curæ vestræ sit transmittere.* Scripta vero huc pertinentia, quæ Tu perquisita, & inventa significas, vix aliquid continent, quod in eruditissimis Sanctitatis Tuæ libris non legatur, omnia tamen humaniter legisti, non quia hospes in hujusmodi argumento esses, ut Sanctitatis Tuæ verbis utar: nec quia informari valeres, ut utar verbis S. Gregorii; sed quia aliorum libros humaniter excipis, & inter sacrosancti Apostolatus curas, horis plerumque somno, & quieti demptis, perlegere non dedignaris; qua ratione humanitatis Tuæ documenta præbes, & literarum studia in omni disciplinarum genere promoves, eruditionis Ecclesiasticæ amorem in aliis accendis, & de aliis loquendi honorifice occasionem arripis. Si quæ profecto, Beatissime Pater, ex opusculo a me festinanter collecto, suppeditata Tibi sunt, ea quidem pauca, atque tenuia fuisse fateor. At quam multa, quam præclara, quam gravia, & solida Sanctitas Tua rependit, quæ simul fundamentum & ratio sunt concessionis! Proh quæ in definiendo æquitas! Quæ prudentia est adhibita! Enimvero qua dexteritate & prudentia Hispano Clero, apud quem rituum diversitas inducta fuerat, pari gratia privilegium impertitur! Minus ille quidem beneficium prius expetiverat, sed additis spe animis, & mentem Tuam præcognoscens Lusitaniæ precibus suas preces conformavit; dum siquidem Sanctitas Tua supplicum vota superat, prudentissime rituum uniformitatem in Regionibus conterminis corroborat, & Regularem Clerum, atque Sæcularem eadem amplectitur Indulgentia; ut qui sibi mutuo in sacrarum functionum perfectione stimulus esse debent, quosque pari dignitatis gradu Dei gloriæ, & hominum saluti addici oportet, eodem pariter privilegio fruantur, eisdem decorentur prærogativis; *Sancti enim Patres valde studuerunt ut in Observationibus Ecclesiasticis concordia observaretur, & omnis dissonantia vitaretur;* Verba sunt Rodulf. de Rivo de Can. Observantia. Idem statuit Concil. Agathense celebratum ann. 506. *Convenit ordinem Ecclesiæ ab omnibus æqualiter custodiri.* Quæ quidem rituum uniformitas in universa Ecclesia servari semper non potest, *sed multa pro locorum, & hominum diversitate variantur, nec tamen per hoc ab Ecclesiæ Catholicæ pace atque unitate discessum est:* Verba sunt S. Firmiliani Epist. ad Cyprianum; & ut bene ait Augustinus Epist. 36. *Fidei unitas quibusdam diversis observationibus celebratur.* Hoc etiam ex Historia Ecclesiastica passim eruitur: illud nempe semper Ecclesiæ studium fuisse, ut conterminæ provinciæ, vel nationes singulæ eodem ritu uterentur, in præcipuis vero omnes ubique

Ec-

Ecclesiæ convenirent; ita enim Ecclesia ipsa simul ornata varietate, & simul ubique eadem conspiceretur.

At cum aliquid operæ in hanc rem contulerim, meæ præsertim partes sunt, ut tam Hispani, quam Lusitani Cleri, meæque præsertim Patriæ communem lætitiam acceptique beneficii memoriam nulla oblivione delendas testificer. Clerus itaque Lusitanus, Beatissime Pater, quem plurimi Te facere (quæ Tua humanitas est) non solum verbis, sed etiam factis ostendis; Tibi jure merito, ac majori, qua potest, devincti animi significatione gratias quammaximas agit. Quod tamen in accepto beneficio majori in pretio habet, est quod ita ejus pietatem promoveris, ut simul sinistrarum oblocutionum occasionem omnem removens, illius estimationi consultum esse volueris. Concedis enim ut die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Missas Sacerdos quilibet celebrare possit, hac lege tamen, ut pro secunda & tertia eleemosynam accipere nemini liceat. Quippe solent sacerdotes fere omnes Missam sine ullo stipendio ea die celebrare, ut erga Sanctas illas animas charitatis officium ex solo pietatis affectu exerceant, & ex iis aliqui parentum suorum, & vel sanguine vel necessitudinis vinculo conjunctorum animas impensius adjuvant; alii ut spiritui S. Ecclesiæ se, ut par est, conforment, omnes quæ lustrali igne purgantur animas Deo ferventer commendant, reservatis ad sequentem diem precibus pro illarum subsidio, quas speciali amore prosequuntur. Unde quam apte, quam prudenter, quam nostris votis & ingenio accomodate Clero Lusitano benefacis! Videris mihi, Beatissime Pater, in Defunctorum omnium suffragium eadem decernere, quæ Aldricus Cenomanensis Episcopus testamento sancivit (videndus Baluz. Miscel. tom. 3. pag. 51.) *Missam unam decantent, & si amplius voluerint, in eorum erit potestate .... & misericordia sine retributione*. Tres Missas etiam post contractum earum numerum permiserunt Episcopi, & Concilia. Concilium Salingestadiense præcepit, *ut unusquisque Sacerdos in die non amplius quàm tres Missas celebrare præsumat*. Canones Anglicanæ Ecclesiæ circa annum 960. promulgati decreverunt, ut *Nullus Sacerdos Missam sæpius una die celebret, quam ter ad summum*. Hanc legem ad unam Missam contraxit in universa Ecclesia Alexander Secundus Cap. *sufficit*, sed Lupus tom. 5. in Alexand. II. hoc Decretum mature perpendens potius ad avaritiam coercendam, quam ad omnimodam Missarum iterationem prohibendam conditum fuisse existimat; ita ut dici possint *ex necessitate, sed non pro pecunia*. Quod ipsum quoque Decretum satis aperte declarat.

Gratum id accidit Lusitano, & Hispano Clero, & ideo gratias agunt Sanctitati suæ.

Per Te, Beatissime Pater, Lusitano Clero potestas facta est ut misericordiam suam exerceat sine temporali quidem retributione, sed magno cum spirituali fœnore; siquidem nihil magis decet Sacerdotalem dignitatem quam ab omni avaritiæ umbra alienam esse. Hinc optime Cistercienses in suo Capitulo Generali anno 1182. apud Martene: *Pro pacto certo nulla fiat Missarum promissio, quia simoniacum est*. Cujus sanctionis sensum juxta il-

Recte ac sapienter stipendium pro concessis Missis interdicitur.

 lius

lius sæculi disciplinam non est hujus loci expendere. Idem statuit non eo fundamento, sed certa quadam Sacerdotalis dignitatis innixum decentia Concilium Eboraci habitum anno 1194. severe præcipiens: *Ne Sacerdos aliquis pro celebratione Missarum pretio constituto pactum ineat*. Abusus qui olim in Hispania irrepserant jam Patres sexti Concilii Toletani omni studio supprimere conati sunt; quod si verbis plus æquo, ut videtur, acerbis aliquando utuntur, attendendus est sensus juxta usum sæculi in quo loquuntur; Nos plerumque sententias perquisivimus in quibus vividius, & majori in lumine res exprimantur, neque ad rigorosam trutinam omnia revocare intendimus. Verba Concilii Toletani subjicimus: *Multa mentis amaritudine concitamur, gravisque doloris aculeus perfodit mentem nostram, intelligentes, quod aliqui Presbyteri, detestanda, & abominabili ambitione cæcati, pro Missis celebrandis pecunias exigunt, & supra hoc, ac si vellent vendere rem profanam, mercantur, quandoque & publice, cum his, qui eas faciunt celebrare, existimantes, ut eorum fructu pernicioso videtur, gratiam Dei, quæ in Sacrificio Missæ confertur, vel verius ipsum Deum, qui nobis sub specie dicti Sacramenti se exhibet, pecunia posse vendi: verum cum dictum Sacramentum super omnia pretiosum sit, liberaliter, sicut cætera Sacramenta Ecclesiæ, celebrandum: districtius probibemus, ne aliquis Presbyter pro Missis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliquam temporalem, sed gratis accipiat, si quid per facientes Missas celebrari oblatum sibi charitative fuerit, absque pacto, & conventione quacumque. Qui vero contrarium fecerit, a celebratione Missæ per omnia noverit se suspensum, & alias pro tam gravi excessu ad arbitrium proprii Episcopi puniendum*. Ex his omnibus perspicuum fit quam ægre ferrent retroactis sæculis Patres, aliquam Sacerdotibus vel veræ vel falsæ cupiditatis notam inuri; ut si periculum immineret celebrandi Missam solo amore lucri temporalis, omittendam potius esse sæpe censuerint. Faxit Deus, ne tales sint hodie Sacerdotes, quales olim fuisse Thomassinus deplorat (in Vet. & Nov. Eccles. disc. par. 3. lib. 1. cap. 73.) *Segnitia illos & stupor ab altaribus abducebat, admovebat pecuniæ cupiditas*. Unde merito Autores qui de valore Missæ disserunt, vel de propositione damnata, quæ falso asserebat posse pro una Missa plura stipendia accipi, unanimi consensu Sacerdotum avaritiam execrantur.

Carpitur nonnullorum paucorum Sacerdotum in Eleemosynis perquirendis avaritia, & moderatio commendatur.

Minime hoc loco damnare volumus determinatæ, atque stabilitæ eleemosynæ conventionem, quam potest Sacerdos jure repetere, siquidem ne turpis egestas, male sana fames, & avaritia pejores abusus introduceret, stabilita est eleemosyna ab Episcopis, & Conciliaribus Sanctionibus. Minime ergo improbari potest usus accipiendi eleemosynam pro Missa, ut notum est; dummodo Sacerdotes debitæ moderationis limites non excedant. Quod si exclusio pacti de eleemosyna præcepta non sit, valde tamen commendabilis est. Eam jam olim prudentissime Concilium Lingonense anno 1404. his verbis commendavit: *Si quis dicat Sacerdoti, celebretis unam Missam, & promitto vobis dare tantam pecuniam: si Sacerdos velit dicere*

Mis-

Missam prædictam, *respondeat: Ego pro amore Dei*, *& honore*, *& animarum salute libenter celebrabo: non tamen intendo pro pecunia celebrare*, *& postea si aliquid dederitis mihi recipiam in eleemosynam pro intentione vestra*. Si ita Sacerdos se gereret, dici non posset cum Juvenali: *O nummi, vobis hunc præstat honorem*. Et certe Sacerdotalis dignitas plurimi apud omnes haberetur, obstrueretur os loquentium iniqua, & non ubique piis viris causa præberetur lugendi abusus, qui jam ætate Doctoris Seraphici irrepserant: *Væ*, *væ*, *væ*, ita exclamat in Libro de præpar. ad Missam cap. 18. Sacerdotum avaritiam deplorans: *Væ*, *væ*, *væ*, *Domine Deus*, *quanti hodie infelices ad sacros Ordines accedunt? & Divina mysteria accipiunt*, *non cælestem panem*, *sed terrenum quærentes; non spiritum*, *sed lucrum*, *non salutem animarum*, *sed quæstum pecuniarum*.

Laudatur quotidiana Missæ celebratio.

Sentio mihi aliquem succensere; quasi usum quotidie celebrandi improbare videar, quæ olim fuit aliquorum sanctimonia & eruditione præclarissimorum Virorum sententia, quam amplectitur Alvarus de Planctu Ecclesiæ lib. 2. cap. 5. ita exclamans: *Tot hodie dicuntur Missæ quasi quæstuariæ*, *vel consuetudinariæ*, *vel ad complacentiam*, *vel ad scelera cooperienda*, *vel propriam justificationem: quare apud Populum*, *vel Clerum Corpus Domini jam vilescit*. Absit ut hujusmodi sententiæ adhæream, quæ etsi retroactis sæculis aliquos habuit fautores, eam S. Ignatius de Loyola penitus abolevit, atque *Sacramentorum frequentia ab ipso incrementum accepere*: Utilissima quippe est sacrificandi frequentia, dummodo nec ipsam devotionem, nec usus minuat reverentiam. Hoc argumentum adeo pie, docte, dilucide, Beatissime Pater, discutis in Tractatu de Sacrificio Missæ, ut ibi quæ dicis hic transcribere animus esset, non ut ea quidem tibi revocem in memoriam, sed ut impolitam rudemque epistolam tua eruditione ornatam, omnibusque optabilem reddere possim. Quidquid igitur in hoc argumento refers, Lectorem rogo, atque obtestor, ut mature perpendat: Te enim evidenter frequentiam celebrandi probare intelliget, atque celebrantis dispositionem & mores simul exoptare, quales tanti mysterii dignitati & Sanctitati respondeant, *absitque sordibus quæstus & lex consuetudinis*, *quæ in trivialem usum degenerat*: ut etiam optime notat Mabillon. Præf. 1. in sæc. 3. S. Benedicti §. 6. n. 52.

Præfatum Indultum tam in eo, quod concedit, quam in eo, quod prohibet Spiritui Ecclesiæ maxime conforme est.

Certum est, ut, Sanctissime Domine, in tuo decreto sapientissime disseris, Ecclesiam ad fovendam fidelium pietatem semper fuisse propensam etiam Missæ iterationem indulgendo; certum etiam deinde est, dictam Missæ iterationem penitus abolevisse ad eradicandam in Sacerdotibus cupiditatem lucri: unde nullo meliori modo Sanctissimum Tuum decretum se spiritui Ecclesiæ, cujus caput es, conformare potuit, quam una eademque concessione pietatem promovendo, avaritiam vero amovendo, Fidelium Defunctorum provocando levamen, & omnem a Sacerdotibus infamiæ suspicionem propulsando.

Concessio præfata si absque

Nec omittendum est, eo magis prudentiam Sanctissimi Legislatoris as-

 ful-

restrictione emanaret, posset aliquibus occasio esse avaritiæ.

fulgere, quo facilius in trium Missarum celebratione nuper concessa majus dabatur avaritiæ periculum. Nota est omnium Christifidelium devotio erga sanctas animas, unde vix aliquis foret, qui suæ devotionis zelo impulsus beneficii in eas collati participem se fieri non exoptasset. Cum enim majoris devotionis causam Laici viri nanciscuntur, majorem quoque eleemosynam pro celebrandis Missis non raro parant; quod eo laudabilius in ipsis commendari debet, quo dignius censura est, quoties ambitionis non pietatis impulsu Sacerdotes hujusmodi eleemosynas requirunt. Videmus quippe aliquando in funeribus præcipue divitum quo impetu Sacerdotes accurrunt, ut pinguiori fruantur eleemosyna, quod jam olim Guillelmus Major in Andegavensi Ecclesia deplorabat: *Sicut corvi, & vultures de longe cadavera sentientes catervatim adfluunt ad funera mortuorum, & quandoque cum gravi scandalo populi, quæstus prædicti gratia verbis contendunt, quis celebrabit? & interdum unus alteri excutit ornamenta.* Posset etiam addi eos sine ulla animi dispositione accedere, turbato animo, ob metum ne serius adventanti alter locum præripiat; & celebrare festinanter ne pecunia aliis eleemosynis imminuta sibi deficiat, & finito sacro novum jurgium sacrilega cupiditate renovari, perinde ac si irreligiositas, cupiditas, atque scandalum pluris æstimanda essent, & Missa hoc modo celebrata majori stipendio compensanda. Unde Præsul vigilantissimus in sua quarta Synodo ut obsisteret *cupiditati effrænatæ talium Sacerdotum, qui se contra suæ dignitatis honorem venales exponunt*, omnibus Sacerdotibus interdixit, ne: *Pro Missis celebrandis ab eis in hujusmodi funeribus, præter voluntatem, & requisitionem expressam defunctorum, aut hæredum, aut executorum ipsorum, aliquid petant, exigant, vel recipiant.* Nescio an hujusmodi Sacerdotes majori horrore contemplari debeam, an illos qui æquali ambitione in loco ubi laicis obvii fiant, *sedentes munera expectant, atque omne vitæ genus quasi mercede corruptum habent, dum quasi venalem præseferunt sanctitatem.* (Apud Sulp. Sev. Histor. Sac. lib. 1.). Certe de hujusmodi Sacerdotibus qui Sacerdotium in fœnore ponentes, Missas tanquam in aliorum necessitatibus opportunum remedium, venales exponunt, & ut ait S. Gregorius Magnus lib. 7. epist. 56. *De alieno facere luctu compendium* curant, merito asserimus quæ de Medicis cecinit celebris Epigrammatum scriptor:
Ulceribus Galene vales tantummodo nostris.

Viæ olim ab avaritia excogitatæ penitus interclusæ. Duo alii abusus, & providentia utrique adhibita.

Hæc nonnullorum Sacerdotum cupiditas effrænata plures excogitavit artes, ut novis semper lucris aditum expiscaretur; omitto abusum intolerabilem accipiendi plures eleemosynas, & deinde unam Missam pro omnibus applicandi, quem Urbanus Octavus hanc sententiam damnando compescuit; omitto illa Missarum monstra, ut plurimi Auctores vocant, in quibus sub uno Canone plurimi introitus, seu repetitæ orationes juxta eleemosynarum numerum confundebantur. Duos abusus qui tolerabiliores videntur, & ideo forsan nondum penitus extincti sunt, recensebo, ut pateat ex cura Præsulum, qui eos evellere pro viribus conati sunt, quo studio semper Ecclesia suorum

ava-

avaritiam abhorruerit. Hi porro abusus sunt. Primus, quod nonnulli Sacerdotes, stipendiis prius acceptis, pluribus se obstringunt Missarum oneribus, quam quæ intra breve tempus adimplere valeant. Secundus, quod Confessariorum aliqui, ut stipendia pro Missis frequentiora sint, pœnitentibus in Confessione injungunt, ut Missas pro piaculari pœnitentia celebrari faciant; & sic illi redimant pœnitentes peccata, ipsi vero Confessarii peccata populi comedant. Utrumque abusum Joannes Episcopus Nannetensis Constitutione propulsavit edita anno 1389. (Vide Mart. Thes. Nov. Anecd. tom. 4. pag. 983.) ubi sic: *Missis per hebdomadam nullis se oneret Sacerdos, ultra numerum dierum hebdomadæ*. Et num. 12. *Nec injungat pro pœnitentiis Missas celebrandas nisi volentibus divitibus, & tunc non per illos Capellanos qui confessiones audierint, sed per alios &c.* Primum abusum jam Richardus Poore Episcopus Sarisburiæ in Anglia in Constitutionibus suis propulsavit: *Prohibemus etiam, ne superflua multitudine talium annualium quandoque se onerent Sacerdotes, ad quæ explenda honeste sufficere non possint; & propter quæ oportet, certo pretio, conductos habere Sacerdotes, vel ea vendere aliis facienda, ut se exonerent; quæ de cetero fieri sub pœna suspensionis prohibemus*. Secundus etiam in aliquibus Conciliis Parisien., & Londinen., & ab eodem Ricardo eliminatus est: *nullus Sacerdos in nomine Pœnitentiæ totalis, vel partialis Missas præsumat injungere*.

Ut se ab hac avaritiæ nota plurimi Sacerdotes excusent, non raro Sacerdotum paupertatem exaggerant, & fidelium pietatem, qui suis eleemosynis de animabus Defunctorum bene merentes sibi etiam meritum apud Deum cumulant. Breviter vero ad primum responsurus fateor, rationi minime consentaneum esse, ut Sacerdotes inopia laborent; unde in cap. 2. Concil. Aquisgranensis legimus: *Necessarium esse, ut Clericorum ordo ampliori faveatur stipendiorum copia, ut occasione temporalium subsidiorum sanctarum non depereat institutio rerum*. Quod ipsum Rotbertus Francorum Rex in syngrapha donationis asserit dum quædam bona sacris Ministris attribuit: Videndus Mabillon de re diplom. lib. 6. pag. 582. edit. Paris. *Ut tanto liberius cultores Christianæ Religionis & Ecclesiastici Ordinis Divinis inserviant mandatis, quanto amplius fuerint ab omni necessitatis impedimento absoluti*. Licet tamen valde congruum sit, ut Sacerdotes inopia minime laborent, tamen potius hæc cura ad Episcopos attinere debet, quorum est ad Sacerdotium non promovere, qui temporalis vitæ subsidiis carent; omnes etenim artes, quibus Sacerdotes ceteroquin non adeo divites se exercent, ne temporalibus commodis deficiant, ab omnibus Ecclesiasticis viris severissime reprehenduntur. Mitto obvia Patrum testimonia, frequentes Conciliorum sententias, quæ Sacerdotum negotia ceteroquin aliis non illicita severissime prohibent. Passim hos Negotiatores Sacri Canones, Patrum sententiæ, Authorum dicta execrantur; quid vero de illis, qui temporalibus rebus non suis, sed aliorum etiam incumbunt? Hinc Nicolaus Primus ridiculum appellat quod quidam *Clericus cujusdam Comitis* a proprio Episcopo di-

Obviam itur excusationibus frivolis pro abusibus.

diceretur, (Vide Hug. de Fleury in Chronicis): & plenos temeritate, atque arrogante vanitate vocat Concilium Parisiense sextum illos Prælatos, qui Presbyteros *Suos* appellant; quæ omnia eo collimant, ut ostendant Sacerdotes Dei ab omni humana ratione, & lucro alienos esse oportere. Concilium Carthaginense tertium non modo Procuratores esse vetat Sacerdotes, sed omnem in sæcularibus curis etiam pro victu comparando occupationem. *Quam hoc Canone* (ut apud quemdam Canonistam legimus) *feriantur Sacerdotes, qui victus parandi causa de celebratione Missarum faciunt artem de pane lucrando, nemo non videt*. Quæ sequuntur verba utinam omnes Sacerdotes attente considerarent! *Nemo non videt, qui infame, & sacrilegum modernum Missarum commercium vel leviter expendit*. Sciant Sacerdotes Dei, rem esse ab Ecclesiastica circumspectione alienam, quod Missarum eleemosynæ undique perquirantur, si ita id fiat, ut nihil nisi ambitus, & lucri cupiditas in Sacerdote appareat; similia quidem sæpe videmus non sine scandalo populi commercia, de quibus (in eumd.) Zonaras testatur: *Quamvis eo inopiæ redigantur sacris initiati homines, ut alimenta quoque deficiant, ne tunc quidem eos turpi aut sordido artificii genere vitæ subsidia comparare oportet*. Neque pro turpi & sordido artificii genere aliud Zonaras intelligit, nisi illud idem, quod cæteroquin sæculares deceret, qui in suis utique rebus emendis, vendendis, permutandis, & longe perquirendis multa licite exequi possunt, quæ in Sacerdotibus *infame* & *sacrilegum* forent *commercium*. Jure merito hos Sacerdotes Oseas deploravit, quod multiplicaverunt *Altaria ad peccatum, factæ sunt eis Aræ in delictum*. Hinc est etiam quod nonnulli Sacerdotes adeo imperiti fuerint, ut *Miserere pro Canone*; *Attendite pro Passione* legerint, quorum meminit P. Hensir S. J. in Germ. Sac. tom. 1. n. 27. pag. 246. qui nempe non spiritu Dei permoti, non terrenarum rerum cupiditate abjecta, sed ut *de celebratione Missarum faciant artem de pane lucrando* ad Sacerdotalem dignitatem promoveri curant.

Finis aliquorum, qui statum Sacerdotalem quærunt, non rectus.

Ita dolebat Petrus Blessensis: *Video hodie, quod & flens dico, innumeros illiteratos, aut potius idiotas usurpare tanti Officii gradum*. Causam vero tantæ infelicitatis ex illo Presbytero, de quo loquitur Damianus cognoscere possumus: *Tam parvam & tenuem in litterarum habet doctrina notitiam, ut apertæ quoque scriptionis articulum syllabatim vix valeat legere; nimia tamen paupertate constrictus utcumque Missarum cogitur solemnia celebrare*. Quales hujusmodi Sacerdotes sint pronum est conjicere, quos non devotio ad recte celebrandum sed paupertas *ad utcunque* celebrandum stimulat, & quam melius his foret a tanto Sacrificio abstinere, nemo est qui ignoret. Merito tales Sacerdotes, qui *turmatim veniunt ad Altaria Domini sola quærentes stipendia corporis* (ut ait Rupertus Tuitz lib. 4. Div. Offic.) gravissimis verbis S. Bernardus deplorat. *Vereor istos* (ait in lib. Conf. cap. 5.) *non alibi ordinandos, quam ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat*. Ita etiam in Psal. 10. *Ipsa quoque Ecclesiasticæ dignitatis Officia in turpem quæstum & tenebrarum negotium transeunt, ne in his salus animarum sed luxuria quæ-*

quæritur divitiarum, propter hæc tondentur, propter hæc frequentant Ecclesias, Missas celebrant. Audiant hujusmodi Sacerdotes Robertum Pullum S. R. E. Card. Primum Theologum Scholasticum a P. Mathoud appellatum part. 7. cap. 17. *Quid est Missarum solemnia contuitu temporalis commodi celebrare, nisi cum Juda Christum vendere? tanto nequius quanto resurgendo est sublimatus.*

Pietas sæcularium, qui pro dictis Missis eleemosynas non tradunt, multis aliis modis potest abunde compensari.

Unum superest, ut sæcularium pietati satisfaciamus; ii quippe ita sunt in subsidium Animarum propensi, ut certe in trium Missarum celebratione, stipendium Sacerdoti elargiendo, partem aliquam habere plurimi exoptent. Sed plures alios habent dies, in quibus hanc pietatem exercere possunt. Illud etiam accedit, quod prima trium Missarum pro solita eleemosyna dici potest. Sed si eo die, quo Sacerdotes omnium Fidelium Defunctorum levamen a Deo quærunt, comitari volunt Sacerdotum pietatem, Missis ipsis inserviant, vel intersint, Sacram Eucharistiam sumant, Indulgentiarum thesauros applicent, & eleemosynas demum Christi pauperibus distribuant. Quod optime, Beatissime Pater, in Tuo Decreto insinuas: *Hi enim* (qui eleemosynam offerunt) *poterunt per alia pia opera, sive per alias eleemosynas ... Defunctorum animabus suffragari.* Quapropter juxta sui temporis usum S. Joannes Chrysostomus homil. 32. in Matth. ait: *Cur post mortem tuorum Pauperes vocas? non ignoro te responsurum: Ut defunctus requiem adipiscatur, & propitium Judicem inveniat.* Et prudentissime Jonas Aurelian. Episcopus in lib. de Laicorum Inst. 3. c. 15. *Nullatenus audiendi sunt illi qui dicunt, quod nullæ aliæ eleemosynæ opitulari possunt Defunctis, nisi solummodo, quæ Sacerdotibus dantur, & sacrificia, quæ per eos offerantur. Hoc qui credunt, aut ignorantia, aut certe aliorum persuasione falluntur. Credibile sane est, quod hæc persuasio, qua simplices id credere, & dicere videntur, ex fonte avaritiæ processerit. Sancta quippe Mater Ecclesia pro defunctis suis non solum Sacrificia Altaris, sed etiam quascumque alias eleemosynas offerre consuevit.* Unde eidem sententiæ adhærentes dicere non dubitamus cum Dominico Soto viro doctissimo in 4. dist. 45. q. 2. *Quoniam dictum est Sacrificium Missæ omnium suffragiorum esse potissimum, admonitione hic opus est: quod quamquam id verissimum sit ex objecto, ex genere suo, quia Christus ibi offertur, nihilominus ratione necessitatis pauperum, quos nobis Christus tantopere commendavit, potest eleemosyna quandoque esse Deo gratior, & acceptior in satisfactionem pro Defunctis, quam longa Missarum celebratio. Absit ut quis negaverit, Missas in primis esse pro Defunctis offerendas; verumtamen postquam aliquo numero, pro ratione qualitatis personæ, offeruntur, melius est longissimas eleemosynas in pauperes profundere quam centenas & millenas Missas accumulare.* Hæc obiter dicta sint, ut constet vel ipsa pietatis, & Religionis officia prudenter impendenda esse. Neque tamen nos latet quod omnium Fidelium animis alte infixum est, nempe Sacrificium Missæ multis aliis piis operibus longe præstare; videmus enim antiquos Canones unam Missam pro duodecim jejuniorum pœnitentia supplere statuen-

Sacrificium tamen Missæ præstantius suffragium esse asseritur.

tuentes, ut notat *de Berlendis de Oblationibus ad Altare pag.* 335. Ex quo Auctore plurima hactenus dicta transcripsimus; hujusmodi enim argumentum prolixius tractat; quod nos etiam concludimus cum Petro Blessensi, cum quo fatemur procul dubio & asserimus, *Magnum hoc esse Sacramentum supra omnem intelligentiam, supra omnem eminentiam, in quo salus est Mundi, pretium sæculi, pretium sine pretio, pretium impretiabile.*

Nunquam satis laudanda prudentia, quæ in præfato Indulto elucet.

Ut vero ad singulare beneficium, quo Sanctitas Tua, & Regum precibus, & Cleri votis, & populorum expectationi clementissime satisfecit, sermonem iterum convertam, nemo erit, Beatissime Pater, qui prudentiam tuam non admiretur: siquidem vivida illa & oculatissima perspicacia, qua omnia prævides, novisti homines semper in malum proclives plurima avaritiæ suæ subterfugia quæsituros, ideoque omnia ita decernis, ut nulli penitus malo non provisum esse videatur.

Minime contemnendus Sacerdotalis Ordo ob delicta nonnullorum sed semper colendus.

Neque aliquis dum tot Sacerdotum artes ad avaritiam suam protegendam mature perpendit, dumque Prælulum, & Summorum Pontificum studia ad eam eradicandam contemplatus fuerit, Sacerdotalem ordinem contemnere audeat: ea enim est humanarum rerum conditio, ut paulatim obsolescant, & a primigenia integritate deflectant. Unde prudenter Lupus Ferrar. Epist. 29. *Compatiendum vobis est, si multos experti sitis a sua professione detestabiliter deviare: quum & natura humana prona sit ad malum, & hostis noster bono semini superseminare semper gestiat zizania.* Prudenter etiam notat Aug. in Psal. 132. *Tam sunt Monachi falsi, quam Clerici falsi & Fideles falsi, sed non perit fraternitas pia propter eos, qui profitentur quod non sunt.* Neque vero ex Præsulum vigilantia, qui Ecclesiasticorum crimina meritis puniunt suppliciis, vel ex Scriptorum studio quo eadem execrantur, omnes ejusdem ordinis viros aliquis audeat arguere; siquidem optime notat Doctor Seraphicus, non ideo Religiosos Ordines minus æstimandos esse, quod in eis aliqua detegantur vitia, quæ ideo omnium oculos in se convertunt, quia Religiosi viri, & quicunque alii sectandæ pietatis professionem faciunt *spectaculum fiunt* (ut cum Ascetico celebri loquar) *Deo ut remuneret, Angelis ut adjuvent, & hominibus ut detrahant*; eo enim clarius vitia, si quæ sunt, cognoscuntur in viro perfectioni dedito, quo magis in eo virtutes florent, tanquam *opposita oppositis*. Videmus quippe, & passim videmus nostris hisce temporibus, si quis se Deo strictius conjungere studet, illico in ejus culpas, quamvis levissimas plurimos lynceis oculis rimari, & multa in eo reprehendi, quæ in aliis omnium oculos effugiunt; qua in re optime monet S. Theresia, ut prius laudanda imitemur, deinde animadversione digna notemus. Quamobrem contra Religiosos illos Ordines obtrectantium livor maxime invehitur, qui Regulari Observantia præ aliis florent, & ut suo etiam tempore adnotavit Angelicus Doctor Opusc. 19. c. 20. *Extendunt crimina Religiosorum, ut scilicet quod ab uno, vel duobus geritur, toti Religioni imponere præsumant.* Quod si Religiosus Ordo a disciplina Regulari penitus discesserit, vel vir aliquis arctioris vitæ professioni nuntium remiserit,

Quo major est in aliquo Ordine observantia, eo notiores fiunt veri defectus.

liber

liber ab omni livore, & obtrectationibus erit; imo si quid de eo minus recte dicatur, illico: *Nemo malus nisi probetur*, reponitur. *Cum autem de aliquibus, qui Sanctum nomen profitentur, aliquid criminis vel falsi sonuerit, vel veri patuerit, instant, satagunt, ambiunt, ut de omnibus hoc credatur.* Verba sunt S. Augustini Epist. 78. In quibus observanda sunt illa, *Vel falsi sonuerit;* per quæ verba indicatur, non raro Religiosis viris falsa crimina imputari, tota quidem invidentium pietati & obtrectantium (ut bonos ad se trahant, aut saltem frigescere cogant in arrepta perfectionis via) cura est festucam in aliorum oculis videre, obscurare quod lucidum est, quod candidum est denigrare. Huc optime spectant Christi Domini verba: *Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt, Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans, & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini*: Matth. 11. Demum hoc argumentum concludo verbis S. Hieronymi Epist. 83. *Obsecro, ne quis me in sugillationem istius temporis Sacerdotum scripsisse, quæ scripsi, existimet, sed in Ecclesiæ utilitatem.*

Imo ex livore sæpe defectus veri nequiter ultra modum extolluntur; & nequissime falsi appinguntur.

Hæc omnia hactenus dicta sunt contra vitia, non contra personas.

Hæc omnia Tu, Beatissime Pater, mirum in modum concilias, siquidem *Parcere personis, dicere de vitiis* prudentissime soles; *Nam dos innata benignum Te gerere; orta simul tecum clementia, tecum perstitit, in solioque sedet comitata Supremo.* Quæ quidem humanitas ita celsissimum Dignitatis Tuæ thronum reddit amabilem, ut omnes ad te accedere vereantur, sed non timeant; & quæ Te loquente omnium oculos atque admirationem capit, non minus Te scribente corda pariter, atque animos conciliat. Quoties enim de aliquibus Auctoribus Tuis in libris mentionem facis, benignitatis Tuæ specimen exhibes plane egregium; laudas quæ digna sunt laude, & si aliquid cogeris oppugnare, ea animi moderatione & verborum cautela id facis: ut præter ea, quæ ad argumentum pertinent, ne latum quidem unguem excurras. Quamobrem in quodam carmine extemporaneo, cui materiam præbuisti, atque audire non es dedignatus, ita Tua in omnes humanitas exprimitur.

Ita Pontifex, cujus humanitas mirabiliter in ejus scriptis elucet.

Non ego Te novi, nisi postquam in sceptra vocatus
Jura dabas populis solio sublimis ab alto;
Te novisse tamen, tua scripta legendo, putabam.
Jure quidem; cum sint victuris tradita chartis
Scripta animi vera effigies, manifesta latentis
Indolis indicia, & secreti cordis imago.
Ipse tuos mores, & cor dulcedine plenum
In scriptis BENEDICTE tuis, te denique totum
Depingis, clarum nec tantum effulget in illis
Ingenium, vastæque ostentas mentis acumen;
Quam bene de reliquis sentis Auctoribus, ultro
Funderis in laudes, & eorum scripta libenter
Commendas, siqua occurrunt damnanda, modeste
Arguis, & rationum apte momenta recensens

Dicta probanda probas, & contemnenda refellis.
Siquid in hoste tamen cernis laudabile, laudas
Non verbis dire objiciens, sed testibus apte
Adductis, certe maturo examine pensa
Historiæ monumenta refers; artesque dolosas
Agnoscens, retegis cooperta sophismata rerum
Pondere, & ignoscens facile ad convitia nunquam
Declinas nimio vincendi raptus amore.

In laudato Indulto omnibus prudentissime provisum est. Solum deesse videtur tempus pro celebratione trium Missarum, nisi protrahatur ad horam secundam post meridiem.

Jam vero, ut eo redeam, unde discesseram, clarissime ex dictis palam fit, qua prudentia, qua dexteritate omnes abusus, qui ex nova concessione irrepere poterant, non solum prævideris, sed etiam sapientissime declinaveris, atque omnia ita fortiter & suaviter disposueris, ut quidquid optatum fuerat concederes, quidquid concessionem vel abusibus obnoxiam, vel oblocutionibus perviam facere poterat, præcluso omni & abusibus & oblocutionibus aditu, perspexeris. Unum superest, Beatissime Pater, quod ad faciliorem, commodioremque accepti beneficii usum viam aperiat; ut nempe Sacerdotibus Hispanis, & Lusitanis (qui ex sola in omnium Fidelium Defunctorum animas commiseratione permoti, tres Missas celebrandi iis diebus, quibus solemnis eorum Commemoratio recurrit, facultatem petierunt) iisdem commodum, & opportunum tempus ad illarum celebrationem concedere non dedigneris; aliter fiet, ut qui ob temporis angustias accepto beneficio uti non poterunt, oblocutoribus susurrandi ansam præbeant, ipsosque dictitabitur ob temporalis lucri defectum, a secundo, & tertio sacrificio abstinere. Neque audaciæ tribuas velim, si post recens acceptum beneficium, novum exoptem; enimvero aliorum erit illud a Sanctitate Tua exorare, meum sit rationes, quæ novæ petitionis æquitatem fulciunt, expendere. Quibus fretus futurum esse non dubito, ut in funebri illa solemnitate ad horam secundam pomeridianam tempus rite sacrificandi protrahas, quod plane non tam erit novum beneficium, quam jam accepti veluti cumulus, & novum liberalitatis tuæ, atque in gentem nostram amoris, Paternæque dignationis argumentum. Animos ad id sperandum mihi addunt, quam omnes experiuntur, Sanctitatis Tuæ clementia plane singularis, & ipsius petitionis æquitas; solent enim, quemadmodum sunt Dei, ita & Dei Vicarii beneficia esse completa & numeris omnibus absoluta. At si tempus Sacerdotibus ter eodem die celebrantibus desit, erit profecto, quod in Sanctitatis Tuæ beneficio desiderari possit, erit quod Tuæ munificentiæ possit addi. Est & illud etiam incommodi, quod mense Novembri dies breves

Momenta pro eo postulato attinguntur.

sint, & nuper recepta apud Lusitanos disciplina vetat, ne Ecclesiæ longo tempore pateant aut ante auroram, aut post Solis occasum, quem morem ad præcavendos varios abusus, a Sanctitate Tua in Epistola ad Thomam Cardinalem Patriarcham Lisbonensem clementissime laudatum, in ipsis etiam Majoris Hebdomadæ noctibus Lusitania constanter retinet: atque ob hanc maxime causam expedire videtur, ut post meridiem potius per duas

ho-

horas Sacra fieri permittantur, quam ut ante auroram fieri incipiant. Neque est singulare quod opto; priscos enim fideles non modo a meridie, sed noctu etiam ad Sacra peragenda convenisse Sanctitatem Tuam minime latere scio. D. Paulus Troade noctu mysteria celebravit, ut est in Actis cap. 20. Tertullianus ad Uxorem lib. 2. cap. 4. nocturnas convocationes commemorat. Disciplinam quoque sui temporis repræsentat Walfridus Strabo de rebus Eccles. cap. 23. cum dicit: *Tempus Missæ celebrandæ secundum naturam solemnitatum diversum esse, interdum enim ante meridiem, interdum hora nona, interdum noctu celebrabatur.* Fronto in Præn. ad Kal. §. 10. *Initio Ecclesiæ Synaxes Christianorum bis in die fiebant; summo mane, & vespere.* Quod etiam videmus in Theodoreti Cyri Epistola ad Monachos Constantinopolis: *Lyturgias in Ecclesia obimus, tam ineunte die, quam desinente.* Et plura similia apud Dn. de Vert. *Explicatio Historico-litteralis Cærem. Miss. tom.* 4.

Olim in Ecclesia post meridiem longius protrahebatur tempus celebrandi.

Mos etiam erat apud Ægyptios, ut post prandium ad Templa convenirent; hunc vero usum a Sozomeno lib. 7. cap. 19. & Socrate lib. 5. c. 22. commemoratum damnavit Concil. Carthaginense 3. Canone 29. *Etiam si aliquorum postmeridiano tempore defunctorum Commemoratio facienda est; quia tunc* (addit) *solis orationibus fiat, si illi, qui faciunt, pransi inveniantur;* Unde non Missam postmeridianis horis, sed solum a non jejunis celebrari prohibet. Hoc idem Concilium Bracharense secundum Canone. 10. meminit damnans Presbyteros, qui *in Missa Mortuorum post acceptum merum oblationem ausi sunt consecrare.*

Solumque interdicebatur Missam celebrari a non jejunis Vespere.

Frequentius profecto novimus ex Historia Ecclesiastica viguisse usum sacris operandi post meridiem, quam ante auroram: hoc enim factum legimus persecutionum tempore, necessitate suadente, ut noctu peragerentur Officia; illud vero non necessitate ulla, sed sapienti Ecclesiæ consilio constitutum tot sæculorum spatio perseverasse compertum, atque exploratum est. Em. Card. Bona Rer. Liturg. lib. 1. cap. 21. n. 5. & seq. late hac de re differit. Nobis erunt satis quæ affert de jejuniorum diebus. Ivo Carnotensis *apud eum* loquens de jejunio Quatuor temporum pag. 4. cap. 35. hæc affert ex Concilio Moguntino, *Quarta, & Sexta feria, & Sabbato veniant omnes ad Ecclesiam hora nona cum Litaniis ad Missarum solemnia.* En Missæ Sacrum rite factum horis tribus post meridiem. Multo vero tardius in Quadragesimali jejunio celebrabantur Missæ: ad Vesperam namque protrahebatur Officium. Cujus rei testis est Theodulphus ex eodem Card. Bona seu Concil. Cabillonen. ex Gratiano (de Consecr. d. 1. cap. *Solent*) sive Amalarius ex Dacherio Spicil. tom. 7. p. 173. Verba autem ipsa, cujuscumque sint, in medium affero: *Solent plures, qui se jejunare putant, mox ut signum audiunt, ad nonam manducare; qui nullatenus jejunare credendi sunt, si ante manducaverint, quam vespertinum celebretur officium. Concurrendum est enim ad Missas, & auditis Missarum solemniis, sive vespertinis officiis, largitis prius eleemosynis, ad cibum accedendum est.* Sermo hic est de Jejunio juxta priscum

Usus celebrandi post meridiem frequentior erat, quam ante auroram.

 illius

illius temporis Ecclesiæ morem. His vero aliisque allatis, doctissimus Cardinalis, *Unde*, inquit, *colligitur, etiam in aliis jejuniis extra Quadragesimam dilatum quandoque sacrum usque ad vesperam*.

Immo hodie alicubi viget usus celebrandi Vesperi.

Hac super re plurima congessit Martene (de Eccles. Rit. lib. 1. cap. 3. art. 4. num. 3., & seqq.) tam ex Patribus, quam ex Conciliis, quæ per otium videri possunt. Nobis enim satis est eruditissimi hujus Scriptoris sententiam afferre, qua exploratis tot gravissimis hujus rei testibus, quæcumque iidem docent, ita complectitur (ibid. num. 10.): *Ex his patet, omni hora privatas Missas cantare licitum fuisse, mane scilicet, hora secunda, meridie, post dictam nonam, vespere, & post Completorium. Quin etiam hodie in percelebri S. Dionysii in Francia Templo, cum solemnes Regum celebrantur exequiæ, Episcopus offerens sacrificium, non nisi vespere absolvit. In Ecclesia quoque Rotomagensi die Ascensionis Domini sacro persæpe ad vesperam Missa celebratur pro publica rei alicujus absolutione.* Quamobrem non modo jejuniorum diebus post Nonam, seu tribus horis post meridiem, & Quadragesimali tempore ad Vesperam Missæ celebrabantur; utriusque enim ritus memoriam servat Ecclesia nostris etiam temporibus; anticipatione Divinorum Officiorum; sed aliis etiam diebus pomeridiano tempore celebrari Missas consuevisse certum exploratumque est, quod nescio an de tempore ante auroram luculenter adeo monstrari possit. Enimvero liquido constat, septies minimum offerri consuevisse Sacrificium noctu annis singulis: id est, in Natali Domini, Sabbato Sancto, in festo S. Joannis Baptistæ, & in collatione Sacrorum Ordinum, quæ Sabbatis Quatuor temporum peragebatur. Ac perinde patet, mane, sive sub Auroram multoties celebrari solitam Missam, quam matutinalem vocat Martene. Ad vespertinas autem Missas quod attinet, opportune Cardinalis Bona (ubi supra num. 4.) nos admonet quarumdam Ecclesiarum consuetudinis, quæ in vigiliis festivitatum aliquot vesperi sacrum faciebant. *Has autem*, inquit, *& alias quascumque ejusdem generis sustulit Pius V. Constitutione quarta, revocatis omnibus privilegiis, & apposita pœna suspensionis.*

Usus celebrandi ab ortu, usque ad occasum Solis, viguit per aliquot sæcula.

Invaluit retroactis proxime sæculis non lege aliqua, sed praxi tantum consuetudo nunquam Missas neque ante auroram, neque post occasum Solis, nisi ex peculiari quadam causa celebrandi; toto tamen die antiquitus ab aurora usque ad Solis occasum fas erat celebrare, cujus rei cum multi ac magni nominis testes sint, duos tantum appello clarissimarum scholarum auctores Divum Thomam, & Joannem Duns Scotum. Doctor Angelicus 3. part. quæst. 83. art. 2. in corp.: *Quia vero Dominica passio celebrata est a tertia hora usque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei solemniter hoc Sacramentum in Ecclesia celebrabatur*. Ita de Missis solemnibus; at de privatis ibid. *Ad quartum: Dicendum quod Missa regulariter celebrari debet de die, non de nocte:* Scotus vero in 4. sentent. dist. 13. q. 1. *Ad tertium principale ex parte temporis breviter teneas, quod a principio diei usque ad horam nonam Missa* congrue *celebratur*. Subtilis Doctor loqui-

tur

tur de Missis solemnibus, quæ in Ecclesiis Collegiatis celebrabantur, uti ex iis, quæ ibidem subjungit, manifestum est. Ex his autem (& cum his consentiunt Alexander de Hales in summa part. 4. quæst. 10. Mem. 5. art. 5. §. 3. Durandus Meldensis Episcopus in 4. Sent. dist. 13. q. 2. n. 7., aliique passim antiquiores Scholastici) plane consequitur, quod sæculo XIII., quo vixere Divus Thomas, & Halensis, & sæculo XIV., quo Scotus, & Durandus floruere, Missa solemnis dicebatur hora nona (tertia pomeridiana) saltem diebus jejunii, & quando ordinationes fiebant, circa vesperas. Si igitur Sanctitas Tua concesserit, ut secunda post meridiem hora sacrum rite fiat, nihil exinde sequetur contra priscam, aut medii ævi Ecclesiæ disciplinam.

Hodie viget pro aliquo speciali casu necessitatis, aut privilegii.

Fateor quidem, Beatissime Pater, hodiernam Ecclesiæ disciplinam prohibere, ne Missa fiat aut ante auroram, aut post meridiem, atque Theologos passim apud Rosignolum *de Eucharistia*, aliosque docere, Sacerdotem graviter peccaturum, qui sacris operatus fuerit ante auroram, aut post meridiem, nisi adsit specialis aliqua ratio, quæ immunem reddat a peccato. At ii ipsi fateri coguntur (apud eundem Rosignolum *de Eucharistia* q. 8. art. 16.) plures esse casus, qui ab hac lege universali excipiuntur; inter quos unus est *Privilegium* concessum a Sede Apostolica celebrandi, aut ante auroram, aut post meridiem. Tale est illud concessum ab Eugenio IV. Abbati S. Mariæ de Pratulo Ordinis S. Benedicti Diœcesis Patavinæ, *quo ex aliqua causa* subsistente, facultas data est celebrandi duas horas ante diem, & post meridiem usque ad horam nonam inclusive, ut habetur in Bullario Cassinensi tom. 2. Constitut. 332. num. 6. Tale est etiam illud, quo gaudet Sanctuarium Lauretanum celebrandi Missas usque ad Vesperas, idque ad satisfaciendum devotioni populorum, & ut facilius queat oneri Missarum satisfieri. Omitto recensere Privilegia, quæ Principibus Viris, Cardinalibus, Præsulibus, atque Missionariis concedi solent, utpote omnibus notissima. Si igitur salva disciplina, tum antiqua, tum recenti Ecclesiæ, apud omnes constet Pontificem Romanum rationabili ex causa dispensare posse, non utique repugnare arbitror disciplinæ Ecclesiasticæ, nec quidquam singulare esse dispensationem a Sanctitate Tua impertiendam, cum notum sit multos semper petiisse, multosque impetrasse. Neque deest *causa rationabilis*, nam ut omittam populorum concursum ad Ecclesias, qui maximus esse solet in Commemoratione Defunctorum, sane inficiabitur nemo, esse maxime consonum rationi, ut beneficium a Sanctitate Tua piissimis Regibus, & populis semper de Apostolica Sede optime meritis concessum, sit undique expletum, atque perfectum, quod fieri nequit, nisi singuli Sacerdotes queant tria sacra commode facere eodem die. Neque huic petitioni refragatur Constitutio S. Pii V. Pontificis quæ incipit *Sanctissimus*, quamque superius innui; illa enim præclare ostendit XV. sæculo ad finem vergente non defuisse plures, quibus consuetudo vetus erat Missas noctu celebrandi certis quibusdam anni temporibus; has tantummo-

do,

do, pœna suspensionis interposita, vetuit celebrari nocturnas Missas Sanctissimus Pontifex, sed nihil de Missis statuit, quæ post meridiem ante noctem celebrabantur, ut ex ipsa Constitutione apparet, quæ anno 1560. die 9. Martii Romæ affixa est: quare hodierna circa horam diurnam celebrandæ Missæ disciplina non lege aliqua positiva nititur, sed solo usu & praxi Ecclesiæ, ut Schmalzgrueber in l. 3. Decret. tit. 41., & Canonistæ, Scholasticique Recentiores, cum de hac re tractant, passim loquuntur. In Hispania autem usitatum, & fere quotidianum est, Sacerdotes Missam celebrare post meridiem, cum Bulla Cruciatæ id per unam horam tum post meridiem, tum ante auroram fieri permittat.

Privilegium Cruciatæ pro singulis diebus non multum distat ab eo, quod pro unica die in anno petitur.

Non itaque multum a Privilegio Cruciatæ distare videtur: imo recenti Ecclesiæ disciplinæ conformius, quod duas horas, quarum alteram ante auroram, alteram post meridiem Bulla Cruciatæ concedit, simul conjunctas post meridiem ad commodiorem Missarum celebrationem Sanctitas Tua Clero tam Hispano, quam Lusitano concedat. Quod & rationi, & æquitati consonum est, & ad Beneficii jam collati commodiorem, atque adeo frequentiorem usum conducit. Verum, aliorum, ad quos attinet, munus erit supplices pro hac gratia Sanctitati Tuæ preces deferre: ego interim mihimetipsi Apostolicam Benedictionem ad Pedum oscula provolutus exposco.

Gratiæ concessæ in Decreti Trium Missarum complementum ad ipsius executionem pertinens, quod utriusque Regis Ministri a Sanctissimo D. N. obtinuerunt.

EManato decreto super concessione trium Missarum die 21. Augusti ann. 1748., & Apostolicis Literis in forma Brevis confirmato die 26., demum cum dies Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum sit una ex brevibus anni diebus, & dicta die solemnes exequiæ cum Officio, & Responsoriis ab Ecclesia præscriptis in suffragium Animarum omnium Fidelium Defunctorum ulterius protrahi, ac immorari plerunque soleant, Sanctitas Sua benigne dignata est (1) *omnibus Sacerdotibus ad quos Indultum extenditur*, nempe tam Sæcularibus, quam Regularibus in Regnis & dominiis Regum, tam Hispaniæ, quam Portugalliæ, & Algarbiorum existentibus concedere, & indulgere, ut ipsi dicta die Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum præfatas tres Missas etiam duabus post meridiem horis libere, & licite celebrare possint, & valeant; In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque.

LI-

(1) *Verba sunt latine reddita unius supplicis Libelli, alter vero Latine scriptus idem omnino continet; nos utrumque hic omisimus, quia diversis verbis concepti eamdem omnino facultatem exposcunt, & eodem juxta petita rescripto donantur.*

LITERÆ APOSTOLICÆ

IN FORMA BREVIS

S.S. D.N. BENEDICTI PP. XIV.

Quibus confirmatur Decretum ab ipsomet Sanctissimo D. N. conditum super facultate Sacerdotibus tam Secularibus, quam Regularibus concessa in Hispaniarum, necnon Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis, atque Dominiis celebrandi Tres Missas die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum ad utriusque Regis instantiam.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Ad perpetuam rei memoriam.

Proœmium.

Quod expensis omnium rationum momentis, & gravissimis suffragiis virorum dignitate, pietate, ac sapientia insignium concurrentibus, alias a Nobis decretum est, id, ut solemnioribus Apostolicæ auctoritatis nostræ documentis confirmatum, quemadmodum est hoc in more positum, laudabilique Prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum instituto commendatum, majori cum observantia debitæ executioni mandetur: novo Apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communire exoptamus. Sane nuper edidimus Decretum tenoris sequentis: BENEDICTUS PAPA XIV. Cum Nobis Carissimus in Christo Filius noster Ferdinandus VI. Hispaniarum Rex Catholicus enixam piamque petitionem exhiberi fecisset, ut quæ disciplina viget in suo Aragoniæ Regno, (cujus appellatione tum ipsa Aragonia, tum etiam Valentiæ, Cataloniæ, & Majoricæ Ditiones comprehenduntur) ut scilicet in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum quilibet Sacerdos Sæcularis duas, Regularis autem tres Missas celebrare possit; eadem ad cætera quoque Regna, & Dominia eidem Ferdinando Regi subjecta, auctoritate nostra extenderetur; Cumque eodem fere tempore Carissimus quoque in Christo filius noster Joannes V. Portugalliæ, & Algarbiorum Rex Illustris similem Instantiam apud Nos promoveri fecisset, ut nempe in omnibus Regnis, atque Dominiis sibi subjectis cuilibet Sacerdoti tam Sæculari, quam Regulari facultas per Nos fieret tres Missas præfato die celebrandi; Nos quidem hujusmodi petitionum gravitatem pensantes, ac memores similium postulationum, quæ aliis Romanis Pontificibus Prædecesso-ri-

Instantia Regis Catholici pro extensione consuetudinis in Aragonia jam vigentis.

Instantia Regis Portugalliæ.

Res alias agitata, & a Sanctis-

sime Domino Nostro tractata. ribus nostris parum felici exitu exhibitæ fuerunt, necessarium omnino putavimus totam rei summam maturo examini subjicere, quamvis minime hospites in ea Nos reputare possemus; siquidem olim ipsius momenta pro Officio, quod tunc gerebamus, Secretarii Congregationis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Concilii Tridentini executioni, & interpretationi propositæ diligenter Nobis expendenda fuerunt; cumque etiam hac de re plura scripserimus in nostro Opere *de Festis Domini part.* 1. *pag.* 247. item in Tractatu *de Sacrificio Missæ sect.* 2. *pag.* 169. juxta Editionem Patavinam, & in una ex Institutionibus Pastoralibus pro nostro Bononiensi Clero, Populoque editis, quæ est *XXXVI.* in Latina versione Romæ impressa *pag.* 185. *&* 186., ac demum in nostris literis ad Episcopum Oscensem datis die XVI. Martii anni MDCCXLVI., quæ jam seorsim typis vulgatæ, in Bullarii nostri Tomo II. propediem edendo locum habebunt.

Exitus Causæ in Congregat. Concilii anno 1722. Sane quum Nos in minoribus constituti, præfatæ Congregationi Concilii, ut supra diximus, a secretis essemus, oblatusque fuisset supplex Libellus, in quo ex parte cl. mem. Philippi V. Hispaniarum Regis idipsum studiosissime petebatur, quod nunc a Ferdinando Rege ipsius filio iterum petitur; officii nostri esse putavimus, instantiam hujusmodi majori cum apparatu, quemadmodum Catholici Regis dignitas postulabat, Congregationi repræsentare. Idcirco peculiaris Dissertatio a Nobis elucubrata fuit, quæ inserta est in consueto folio Relationis Causarum, quod a Secretario confici, & singulis Cardinalibus tradi consuevit. In qua primum Dissertatione rem ipsam accuratissime pro viribus exposuimus, neque omisimus originem investigare illius disciplinæ, quam diximus in Aragoniæ Regno vigere; deinde nonnullas in contrarium indicavimus resolutiones, quæ alias ad hujusmodi postulata prodierant; tum aliam memoravimus petitionem, quæ olim pro Portugalliæ Regnis facta fuerat Prædecessori nostro Clementi PP. XI. ut trinas liceret Missas in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrare, de qua tamen ob immaturam Pontificis mortem nihil decretum fuit. Quibus omnibus addidimus, quod, quum hoc idem ab Hispaniarum quondam Rege Philippo IV. pro omnibus tam Sæcularibus, quam Regularibus Regnorum suorum Sacerdotibus postulatum fuerit, vel saltem postulandum fuisse non ignoraretur; ideoque plura rationum, factorumve monumenta pro hujusmodi concessione impetranda collecta tunc fuisse constaret; Nobis datum non fuerat hujusmodi Collectiones ad causam maxime opportunas reperire, ut videre est in folio pro Congregatione die II. Maji anni MDCCXXII. a Nobis conscripto, quod nunc in Thesauro resolutionum præfatæ Congregationis Concilii *tom. II. pag.* 169. *& seq.* impressum reperitur. Quum autem bon. mem. Ludovicus Cardinalis Belluga Congregationi prædicta die habitæ interfuisset, meminimus ipsum de nostra Dissertatione favorabiliter loquutum, in nostram quoque sententiam devenisse, ut necessarium putaret allegationes illas tempore Philippi IV.

IV. adorhatas inspicere, ipsumque in se recepisse, ut ipsas diligentissime conquiri curaret. Quapropter Rescriptum prodiit; *Non proposita:* eoque Rescripto factum est, ut Instantia tunc quidem pro rerum circumstantiis minime admissa censeretur, non tamen omnino, & perpetuo rejecta; quin potius relictus fuerit locus ulteriori rationum, atque factorum examini, si quæ aliquando ad ipsam petitionem magis juvandam deducerentur.

Quum itaque nunc ad Nos ipsos in Apostolica Sede, inscrutabili Dei judicio, collocatos præfatæ petitiones jamdudum deferiæ, instantibus præfatis Carissimis in Christo Filiis nostris, delatæ fuerint, omnia, quæ ad plenam rei cognitionem quomodocumque pertinerent, colligi mandavimus, quæque olim desiderata sunt, in lucem proferri. Ut autem nihil sine aliorum prudenti consilio statueremus, peculiarem delectorum Virorum Congregationem ad negotii hujus examen deputavimus; in qua adscriptos voluimus Venerabilem Fratrem nostrum Antonium Xaverium Episcopum Prænestinum S. R. E. Cardinalem *Gentili* nuncupatum prædictæ Congregationis Concilii Præfectum, Dilectosque Filios nostros ejusdem S. R. E. Cardinales Presbyteros Silvium *Valenti* Congregationis de propaganda Fide Præfectum, Carolum Albertum *Cavalchini* Præfectum item Congregationis super negotiis & Consultationibus Episcoporum & Regularium, Fortunatum *Tamburinum* Præfectum Congregationis Sacrorum Rituum, & Joachimum *Besozzi* Majorem Pœnitentiarium; ac præterea Ven. Fratrem *Silvestrum Merani* Episcopum Porphyriensem Apostolici Sacrarii Præfectum, quem peculiari hujusce Congregationis Secretarium declaravimus, ac Dilectos Filios Magistrum *Ludovicum Valenti* in utraque Signatura nostra Referendarium, Protonotarium Apostolicum, & Fidei Promotorem, Fratrem *Michaelem a Sancto Joseph* Priorem Generalem Ordinis Discalceatorum Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis Captivorum, *Cælestinum Orlandi* Procuratorem Generalem Congregationis Monachorum Cælestinorum, *Joannem Andream Onofrii* Ordinis Eremitani S. Augustini Procuratorem Generalem, *Thomam Sergium* Presbyterum Congregationis Piorum Operariorum, Sanctæ Inquisitionis Consultorem, & Præfectum Studiorum in Collegio Urbano de Propaganda Fide, Fratrem *Joachimum Pucci* Ord. Prædicatorum Magistrum, Episcoporum, & Cleri Romani Examinatorem, *Dominicum Turanum* Societ. Jesu Presbyterum, Apostolicæ Pœnitentiariæ Consultorem Theologum, & *Ægidium Giulj* ejusdem Societatis Presbyterum, alterum Examinatorem Episcoporum, & sacrorum Canonum Professorem in Collegio Germanico Hungarico ad S. Apollinarem. His omnibus, & singulis exhiberi mandavimus quæcumque ad causam pertinebant, eaque potissimum, quæ nuper reperta sunt, sed in præcedentibus propositionibus exhibita non fuerant; quæ omnia justo volumine comprehensa, typis edita sunt Romæ hoc anno MDCCXLVIII. datoque aliquot mensium spatio, quo res accurate perpenderetur, jussimus, ut singuli sen-

Novum examen hac occasione institutum.

Nomina Cardinalium, & Consultorum.

 ten-

tentiam suam scripto traditam, ac sigillo obsignatam ad nos transmitterent, quæ omnia diligentissime sunt peracta.

Denique Nos ipsi aliorum laboribus laborem nostrum, privataque studia nostra eorum studiis adjunximus, & inspectis, libratisque tum novis documentis, tum ipsorum Consultorum suffragiis (ex quibus, cum quatuordecim numero fuerint, duo dumtaxat petitionem rejiciendam esse, reliqui vero duodecim Indultum concedi posse censuerunt) omnibus rite, ac mature pensatis, invocato etiam Divini Luminis adjutorio, piis, ac religiosis precibus dictorum Carissimorum in Christo Filiorum Nostrorum Ferdinandi VI. Hispaniarum Catholici, & Joannis V. Portugalliæ & Algarbiorum Regum Illustrium libenter annuentes, omnibus & singulis in eorum Regnis, atque Dominiis actu commorantibus, tam secularibus, quam Regularibus Sacerdotibus nunc existentibus, ac pro tempore futuris, quamdiu in prædictis Regnis, atque Dominiis moram traxerint, & non alias, facultatem perpetuo futuris temporibus duraturam concedimus, & impertimur, ut singulis annis die secunda Novembris, seu die sequenti, juxta Rubricas Missalis Romani, qua nempe Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum ab Ecclesia universali recolitur, tres Missas singuli celebrare possint & valeant; contrariis quibuscumque Constitutionibus, literis, regulis, ritibus, & consuetudinibus minime obstantibus.

Indultum conceditur pro tribus Missis Commemorat. omnium Fidelium Defunctorum, ab omnibus in Dominiis duorum Regum celebrandis, in perpetuum.

Novimus sane inter Scriptores rerum moralium non satis convenire, an Sacerdotibus celebrantibus Missam pro Defunctis juxta prædictas Rubricas in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum liceat hujusmodi Missæ fructum medium, quem vocant, alicui peculiari defuncto applicare, an vero pro omnibus omnino Defunctis Fidelibus illum applicare teneantur. Utcumque autem se res habeat de hac controversia, Nos eos quidem, quibus in Aragoniæ Regno licitum erat ante hoc nostrum Indultum duas vel tres respective Missas prædicta die celebrare, hortamur in Domino, ut earum fructum medium omnibus in Christo quiescentibus applicent; His vero qui in posterum hujus Indulti vi, aut tertiam in eodem Regno Missam, aut secundam & tertiam in aliis Regionibus, ad quas hoc idem Indultum extenditur, celebraturi sunt, districte jubemus atque præcipimus, ut earum fructum medium non quidem alicui peculiari defuncto, sed in suffragium omnium Fidelium Defunctorum omnino applicent; expresse declarantes hanc esse nostram mentem, & voluntatem, neque Nos alias absque hujusmodi lege, & conditione hoc ipsum Indultum unquam concessuros fuisse.

Nihil innovatur, quoad applicationem primæ Missæ, & aliarum antea in Aragoniæ Regno permissarum.

Sed Missæ hoc Indulto concessæ applicari jubentur omnibus Fidelibus Defunct.

Scimus etiam antiquis, justisque titulis innixum esse usum, quo solent Presbyteri eleemosynam accipere pro celebrandis, sive pro applicandis Missis juxta offerentium mentem; qua de re late disseruimus in nostra *Institutione Ecclesiastica LVI.*, fusius autem in Opere nuperrime vulgato *de Synodo Diœcesana lib. 5. cap. 8. & 9.* An vero quum retroactis temporibus in Regno Aragoniæ duæ Missæ a Sacerdotibus Secularibus, tres autem a Re-

Quoad perceptionem eleemosynæ, pari modo statuitur.

Regularibus in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrarentur, duplex quoque ab illis, seu respective triplex eleemosyna acciperetur, id ignoramus, sed facile credimus id usitatum fuisse, quum ubique fere receptum sit, ut in solemnitate Nativitatis Domini pro tribus Missis tria recipiantur caritativa stipendia. Ideoque de illis, qui ante hoc tempus in Aragoniæ Regno duas vel tres respective Missas prædicta die celebrantes, duas vel tres eleemosynas accipiebant, nihil innovandum censemus. Iis vero, qui in posterum in eodem Regno tertiam Missam vigore præsentis Indulti celebrabunt, justis de causis, ac sub pœnis inferius dicendis districte prohibemus, ne pro ipsa Missa ullam eleemosynam accipere præsumant, sicut etiam iis, qui in aliis locis hoc eodem Indulto comprehensis, secundam tertiamque Missam celebrabunt, simili ratione, ac sub iisdem pœnis præcipimus atque jubemus, ut nonnisi unam accipiant eleemosynam, videlicet pro prima Missa dumtaxat, & in ea tantum quantitate, quæ a Synodalibus Constitutionibus, seu a loci consuetudine regulariter præfinita fuerit. Decernentes, nullam omnino causam, nullumque prætextum, aut obtentum ad declinandam hujus præcepti nostri observantiam suffragari posse, ne voluntariam quidem Fidelium oblationem; nam nec a sponte dantibus quidquam recipi posse statuimus, nec alium quemcumque colorem, quod nempe eleemosyna detur pro celebratione, non autem pro applicatione Missæ; aut quod applicatio facienda sit pro omnibus Fidelibus Defunctis, sive quod offerentes cupiant ipso dumtaxat oblationis merito Defunctos juvare; hi enim poterunt per alia pia opera, sive per alias eleemosynas in alios quoscumque, quam in Sacerdotem, eique conjunctos erogandas, Defunctorum animabus suffragari; Non item gravem indigentiam, aut paupertatem Sacerdotis celebrantis, aut Ecclesiæ, aut Cœnobii, quibus nimirum aliis quibuscunque rationibus subveniendum erit; nec magnam copiam eleemosynarum, quæ congestæ fuerint pro Missis celebrandis ipsa die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, quibusque aliter satisfieri non possit, quum minime liceat eleemosynas accipere pro Missis, quæ celebrari nequeunt intra tempus ab offerentibus, aut a legibus præfinitum; neque porro Missarum onera non adimpleta, pro quibus eleemosynæ jam receptæ, aut attributi reditus jam percepti fuerint. Nos enim nolumus hujusmodi onera impleri per celebrationem Missarum, quæ Indulto nostro permittuntur, neque demum legem fundationis jam factæ, aut in posterum faciendæ cum augmento eleemosynæ pro secunda, & tertia Missa; quum Nos hujusmodi fundationes sive factas, sive faciendas, etiam ex nunc prout ex tunc, & e contra, hac in parte nullas & irritas esse, & fore decernamus. In summa volumus & statuimus hujusmodi Missas de novo concessas omnibus in communi Fidelium Defunctorum Animabus, absque ulla prorsus eleemosynæ perceptione, applicari; contrafacientes autem pœnam suspensionis a Divinis ipso facto incurrere decernimus, ejusque relaxandæ facultatem Nobis & Successoribus nostris Romanis Ponti-

Ut pro Missis noviter indultis nihil accipiatur præter eleemosynam pro prima Missa juxta Taxam consuetam.

Ac decernitur nullam ob causam, aut prætextum, quidquam percipi posse.

Sub pœna suspensionis ipso facto in-

currenda, & Pontif. reservata. tificibus expresse reservamus. Hanc vero facultatem communicamus Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis & Episcopis, sive aliis locorum Ordinariis, ut auctoritate nostra Apostolica, & tamquam Apostolicæ Sedis Delegati, ubi sic expedire prudenter in Domino judicaverint, eadem canonice utantur erga quoscumque præcepti hujus nostri violatores, qui ad ipsos humiliter recursum habuerint, sive Seculares sint, sive Regulares, sive alio quocumque modo ab eorum Jurisdictione exemti; hac tamen apposita lege, ut incursam hujusmodi suspensionem nunquam relaxare valeant, nisi prius eleemosynas a delinquentibus ratione prædictarum Missarum perceptas ab ipsis reipsa receperint; quas ipsi Ordinarii in alios pios usus (non tamen in subventionem eorumdem Sacerdotum, aut personarum ipsis vel sanguine vel necessitudine conjunctarum, aut in eorumdem Cœnobiorum, Domorum, & Ecclesiarum utilitatem, quantumvis ipsi, aut personæ, Cœnobia, Domus, & Ecclesiæ hujusmodi notoria paupertate laborarent) arbitrio suo erogare debebunt. Sciant tamen, quod facultas hujusmodi, quam ad relaxationem suspensionis eo modo incursæ iisdem delegamus, nequaquam extenditur ad dispensationem ab irregularitate, in quam inciderent, qui post suspensionem, ut præfertur, incursam in Sacro Altari ministrare præsumerent; hujus enim dispensationis concedendæ facultatem Nobis, & Successoribus nostris Romanis Pontificibus privative & perpetuo reservamus.

Quam Episcopi jure delegato, relaxare poterunt, facta tamen restitutione.

Super irregularitate ex celebratione post incursam suspensionem contracta, a solo Pontifice dispensatur.

Ad hunc igitur solum & unicum finem, ut in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, multiplicatis Ecclesiæ Militantis suffragiis, piorum Animæ in Purgatorio detentæ subleventur, omnibus tam e Seculari, quam e Regulari Clero Sacerdotibus in Regnis, atque Dominiis duorum prædictorum Regum Ditioni subjectis, nunc, & in posterum pro tempore existentibus concedimus, & indulgemus, ut prædicta die tres Missas singuli celebrare possint & valeant. In quo sicuti prædictorum Consultorum concordibus fere sententiis, consiliisque adhæsimus, ita a piæ Matris Ecclesiæ spiritu nequaquam discessisse Nos arbitramur. Siquidem animadvertimus minime alienam fuisse Ecclesiam a permittenda Sacerdotibus Missarum iteratione in unico die, ubi de juvandis Defunctorum Animabus ageretur, & quidem etiam postquam desierat vetus illa disciplina, de qua infra sermo erit, qua scilicet Sacerdotibus licebat pluries in die rem Divinam peragere, ac post latam legem de unica tantum Missa, præterquam in die Natalis Domini, ab unoquoque Sacerdote celebranda.

Quid spectaverit Pontifex in concedendo Indulto.

Ecclesiæ studium suffragandi Fidelibus Defunctis.

Nova hæc disciplina a Prædecessoribus nostris Innocentio Tertio & Honorio Tertio Romanis Pontificibus stabilita fuit, quorum hac de re leges exstant in libris Decretalium Titulo *de celebratione Missarum*; Innocentii quidem in Cap. *Consuluisti*; Honorii vero in Cap. *Te referente*. Quum autem Innocentius in citato Capitulo hæc verba posuisset: *Excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat*; non solum Glossa Canonica eidem Capitulo apposita hujusmodi necessitatis causam tunc fore dicit,

I. Hujus exempla, etiam post vetitam Missæ iterationem in genere.

quum

quum celebranda sit Missa pro aliquo recens defuncto, ibi: *Sed quam dicit necessitatem? Respondeo: si celebravit de die, & postea etiam moriatur aliquis*; Verum etiam in Synodo Oxoniensi post ipsius Innocentii obitum sedente jam Honorio Tertio celebrata, decretum videmus, ut si Defuncti corpus Ecclesiasticæ Sepulturæ mandandum existat, Sacerdos duas Missas eodem die celebret, unam de Officio diei, aliam pro Defunctis, ut videre est in Collectione Conciliorum Angliæ, Londini edita anno 1737. Tom. 1. pag. 586. n. 7. Idque etiam distinctius in aliis Conciliis traditum invenitur, a quibus præscriptum est, ut Sacerdos in prima Missa purificationem non sumat, utque tunc solum secunda Missa pro Defunctis ab eodem Sacerdote celebretur, quando cadaveris præsentia occurrat die Dominico, seu alio die festo, nec alius adsit Sacerdos, qui hujusmodi secundam Missam celebrare possit, quemadmodum habetur in Constitutionibus Sodorensibus ann. 1291. conditis cap. 36. in eadem Anglicana Collectione tom. 2. pag. 179. itidemque in Concilio Rothomagensi habito ann. 1231. n. 14. in Collectione Harduini tom. 7. pag. 186. & seqq. Qua de re Nos ipsi olim egimus in nostra Institutione Ecclesiastica 36. pag. 186. Neque vero hæc in præsenti a Nobis commemorantur, quasi nunc etiam, præsente cadavere, duæ Missæ ab eodem Sacerdote celebrari possint; quum juxta hodiernam disciplinam liceat Presbytero, relicta Missa de die, Missam pro Defuncto, si præsens sit Corpus, cum cantu celebrare, nisi tanta fuerit diei solemnitas, quæ Missam pro Defunctis omnimode excludat: sed ideo hæc dicta sunt, ut appareat, quam propensa fuerit Ecclesia ad permittendam Missarum iterationem quantumvis generaliter interdictam, ubi de procurandis Fidelium Defunctorum suffragiis ageretur. Quo nempe spiritu Nos etiam adducti, Missarum Sacrificia in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum a singulis prædictorum Regnorum, atque Ditionum Sacerdotibus ter celebrari posse concessimus.

II. Uniformitatem Ritus inter Aragoniam, aliasque Hispaniæ Ditiones.

Sed duæ aliæ præterea causæ, eæque satis graves ad id concedendum Nos impulerunt. Prima est, quod quum antiquissima sit in Regno Aragoniæ consuetudo, ut prædicta die tres Missæ a Sacerdotibus Regularibus, duæque a Sæcularibus celebrentur, eaque non modo nunquam reprobata fuerit, sed etiam a Prædecessore nostro Julio Tertio, aut Paulo Tertio vivæ vocis oraculo confirmata afferatur (ut jam olim adnotavimus in folio pro Congregatione Concilii a nobis, ut supra diximus, exarato) utpote quæ nec Divino, nec Naturali juri contraria, sed solum a jure communi Ecclesiastico vetita dignoscitur: cumque constet, eamdem consuetudinem non solum in Regno Aragoniæ proprie dicto, atque in alio Valentiæ, & in Comitatu Cataloniæ, sed etiam in Regno Majoricæ longius dissito, tamquam ipsius Aragoniæ Regni appendice, viguisse & vigere; utique nec novam omnino rem, nec in exemplum alibi trahendam Nos fecisse censemus, dum hujusmodi consuetudinem, sive ritum auctoritate nostra extendimus ad alia Regna, & Dominia eidem Hispaniarum Regi subjecta, atque insuper ad

ea,

Et inter has, & finitimum Lusitaniæ Regnum. ea, quæ alteri quidem Principi, nimirum Lusitaniæ Regi parent; sed magna ex parte finitima & proxima sunt prædictis Hispanici Regis Ditionibus. Regula quippe Canonica est, ut in Regionibus conterminis, atque inter se proximis, Rituum, ac Disciplinæ uniformitas statuatur, atque servetur. Unde etiam Prædecessor noster S. Siricius Pont. Max. quum ad Himerium Episcopum Tarraconensem scripsisset de variis Ecclesiasticæ Disciplinæ capitibus, de quibus ille S. Damasum ipsius Decessorem consuluerat, eidem mandavit, ut Apostolica Rescripta non solum cum Provincialibus suis communicaret, sed ea etiam transmitteret *ad Carthaginenses, ac Bæticos, Lusitanos, atque Gallæcos*.

III. *Pium studium duorum Regum, eorumque in Ecclesiam promerita.* Alteram vero causam, eamque plurimi apud Nos momenti cum magno paterni animi nostri gaudio Nobis suppeditavit enixum studium duorum carissimorum in Christo Filiorum nostrorum Hispaniæ, & Lusitaniæ Regum tantis in Ecclesiam promeritis illustrium, qui unico & sincero devotionis instinctu acti, nec retardati ob parum felicem exitum similium petitionum, quas a Prædecessoribus suis propositas fuisse noverant, istorum pietatis heredes erga Fidelium animas Purgatorio igne cruciatas sese professi sunt, auctoresque se præstiterunt, ut in earum levamen, recurrente quotannis generali Fidelium Defunctorum Commemoratione in suis respective Regnis, atque Dominiis suffragia multiplicarentur. Quapropter Magni Prædecessoris nostri S. Gregorii Papæ verba, quæ is ad Brunichildem Francorum Reginam conscripsit (Epist. 50. lib. 6. ipsius Operum tom. 2. pag. 858.) jure, ac merito ad prædictos Reges transferre Nos posse censemus: *Epistolarum vestrarum series, quæ religiosum animum, & piæ mentis studium continebat, non solum voluntatis vestræ fecit Nos laudare propositum, sed etiam libenter invitavit postulata concedere*. Tum etiam ea, quæ alter rec. memor. Prædecessor noster Innocentius Papa Tertius ad Regem Castellæ scripsit (Epist. 154. l. 14.) *Cum personam tuam inter Catholicos Reges speciali diligamus in Domino caritate, in his quæ secundum Deum requiris a Nobis, favorem tibi Apostolicum libenti animo impertimur*: atque alia, quæ idem (Epist. 24. lib. 15.) scripsit ad Regem Lusitaniæ: *Æquum est autem, ut quos ad populi regimen & salutem dispensatio cælestis eligit, Apostolica Sedes sincero prosequatur affectu: & in justis postulationibus studeat efficaciter exaudire*: eadem sane præsentium Hispaniæ, ac Portugalliæ Regum pietati ac dignitati mirum in modum congruere videntur. Quorum præterea consimiles postulationes hac de re Nobis exhibitas, & parem pro Religione zelum, eximiumque Christianæ Fidei in remotissimis etiam regionibus propagandę studium perspicuis argumentis Nobis assidue comprobatum, dum læti suspicimus, hæc etiam utrique simul aptanda censemus, quæ noster quoque Prædecessor S. Leo M. ad Theodosium Augustum scribebat, (Ep. 21. ipsius Operum tom. 1. pag. 238.) *Quantum præsidii Dominus Ecclesiæ suæ in fide vestræ clementiæ præparavit, his etiam literis, quas ad me misistis, ostenditur; ut Vobis non solum Regium, sed etiam Sacerdotalem animum inesse gaudea-*

deamus. Siquidem præter Imperiales, & publicas curas, piissimam sollicitudinem Christianæ Religionis habetis.

Quamvis vero antehac in Regno Aragoniæ Sacerdotibus Regularibus prædicta die tres Missas celebrantibus, Seculares Presbyteri duas tantum celebrarent, Nos tamen æquum judicavimus hos illis per omnia exæquare, ut esset inter ipsos Ritus uniformitas, quæ res in causa fuit, ut in Ecclesia Catholica aliæ quoque diversitates sublatæ fuerint, quantumvis tolerabiliores videri possent. Ita quum in Gallias, regnante Carolo Magno, inductus fuisset una cum Ordine Romano ritus celebrandi tres Missas in die natali D. N. Jesu Christi, quum antea duæ tantum celebrari solerent, novum hunc Ritum soli primum Episcopi adoptarunt, ac sibi suæque Dignitati proprium fecerunt, sed postea ad evitandam difformitatem, hujusmodi facultas ad omnes inferioris quoque Ordinis Sacerdotes extensa fuit, quemadmodum a Nobis demonstratum est in Tractatu *de Festis Domini par. 1. pag.* 248.

Ad unitatem Ritus servandam, trinæ permittuntur Missæ omnibus hoc Indulto comprehensis.

Applicationem autem Missarum hoc nostro Indulto concessarum, tertiæ nimirum a Sacerdotibus Secularibus in Regno Aragoniæ, secundæ vero, ac tertiæ ab omnibus existentibus in aliis Regionibus hoc Decreto comprehensis, jussimus fieri, non quidem pro aliquo peculiari Defuncto, sed pro omnibus Fidelibus Defunctis in genere, tum quia id magis consentaneum visum est piæ, ac religiosæ menti duorum Regum hujusmodi Indultum expetentium; tum quia Ecclesiæ spiritus id maxime postulabat; siquidem constat generalem Commemorationem omnium Fidelium Defunctorum secundæ diei Mensis Novembris affixam jam usque a sæculo 9. ab Amalario Fortunato propositam, vertente autem sæc. 11. a B. Odilone Abbate pro omnibus Monasteriis sibi subjectis receptam, atque ab his demum, Prędecessoris nostri Joannis Papæ XIX. auctoritate ad universam Ecclesiam propagatam fuisse, ea potissimum de causa, ut post celebratam præcedenti die Festivitatem in honorem Sanctorum omnium cum Christo regnantium, omnium quoque Justorum Animæ in Purgatorio detentæ, ac cælestis gloriæ consortium expectantes, generalibus Ecclesiæ suffragiis adjuventur. De hac re latius disseruimus in Opere, quod scripsimus in Acta nonnullorum Sanctorum, quorum Officia celebrantur in nostra Bononiensi Civitate, ac Diœcesi, *in Editione Patavina cap.* 22. Unde satis patet quam justa de causa prædictas Missas non aliquibus peculiaribus Defunctis, sed omnibus in communi Fidelibus in Christo dormientibus applicandas esse voluerimus.

Applicatio pro omnibus Defunctis injuncta, juxta Ecclesię mentem, & dictorum Regum piam mentem.

Quam vero Nobis semper cordi fuerit, ut, juxta Sacrorum Canonum præscriptum, a celebratione Sacrosancti Missæ Sacrificii omnem avaritiæ speciem, omnemque sordidi captandi lucri prætextum longissime arceremus, satis compertum esse putamus ex his, quæ tum in Archiepiscopatus Bononiensis, tum in Supremi Pontificatus administratione in hunc finem pręstitimus. Etenim inter Pastorales Institutiones nostras, præter *quinquagesimam sextam*, in qua plures hac de re Ecclesiasticæ disciplinæ regulas demonstravi-

Aviditatis species a celebratione Missarum arcenda.

vimus, & omnino observari præcepimus, adest etiam *nonagesima secunda*, in qua Sanctissimis Apostolicæ hujus Sedis Decretis inhærentes, pravam quamdam damnavimus consuetudinem, qua contendebant nonnulli, licitum esse Missas ita celebrare, ut earum fructum medium in anteceffum applicarent pro iis, qui postea eleemosynam offerendo illius applicationem expeterent. Inter nostras vero Apostolicas Constitutiones *in Bullarii Nostri Tom. I.* impressas extant *vigesima secunda, & vigesima tertia*, quibus severissime vetitum per Nos est, ne eleemosynæ pro Missarum celebratione colligantur in iis locis, in quibus major est earum taxa Synodalis, ut deinde Missæ alibi celebrandæ committantur, ubi hujusmodi taxa in minori quantitate statuta est. In novissimo autem Tractatu nostro *de Synodo Diœcesana lib. 5. cap. 8. n. 9. & 10.* alia complura ad hanc rem pertinentia studiose collegimus.

Idque præcipua ratione, ubi earum iteratio permittitur.

Ab hoc itaque tramite neutiquam recedendum Nobis esse judicantes, decrevimus supra atque statuimus, ut pro celebratione, aut applicatione Missarum hoc nostro Indulto concessarum nullum prorsus stipendium quocumque prætextu, aut colore accipi valeat; quod ut a Nobis in præsenti casu decerneretur, specialis quædam, & urgens ratio Nos impulit, præter generales hasce, quas paulo ante indicavimus. Perspectum est enim omnibus in Ecclesiastica Historia paulum modo versatis, plures olim fuisse dies polyliturgicos, quibus nimirum singuli Sacerdotes plus quam semel Missarum sacrificia peragebant, ut erat, præter Natalem Domini, prima dies Mensis Januarii, Feria V. in Cœna Domini, Vigilia Ascensionis, tres dies jejunii infra Octavam Pentecostes, aliique dies Festi nonnullorum Sanctorum memoriæ dicati, ut Nativitas S. Joannis Baptistæ, & Natalitium SS. Apostolorum Petri, & Pauli, de quibus Nos ipsi monumenta protulimus in Opere *de Festis D. N. Jesu Christi part. 1. pag. 247.*

Quæ ideo jam vetita fuit, ut turpes quæstus tollerentur.

Ut autem hujusmodi consuetudo generaliter tolleretur, & facultas celebrandi plures Missas uno die, ad solum diem Natalis Domini coarctaretur, non alia de causa factum est, quam ut avaritiæ, & sordidis quæstibus adimeretur occasio, vel saltem oblocutionibus silentium imponeretur; quæ scilicet ex eleemosynis pro Missarum numero multiplicatis aut ortum habuerant, aut oriri posse videbantur. Hunc esse proprium sensum Canonis *Sufficit de Consecr. dist. 1.* jam demonstratum per nos est in literis ad Ven. Fratrem Episcopum Oscensem datis §. *Excepta, & seqq.* Ideo autem scripta nostra in hoc Decreto frequenter in medium protulimus, ne quæ jam alibi a Nobis dicta sunt, hic denuo explicare, & quæ alibi demonstravimus, iterum rationibus comprobare cogeremur. Id vero, quod supra posuimus, a duobus præterea Scriptoribus in Ecclesiasticis rebus apprime versatis asseritur. Eorum alter est Thomassinus in Opere *de veteri & nova Ecclesiæ disciplina par. 3. lib. 1. cap. 74. n. 6.* ubi post allatam Constitutionem Odonis Episcopi Parisiensis, videlicet: *Nullus bis in die Missam audeat celebrare, aut cum duplici Introitu, nisi in magna necessitate*, hæc subdit: *Cum pe-*

pecunia tunc ut plurimum ad Missam offerretur, hinc avaritiæ species, vel suspicio quædam iterationi Missarum affricabatur. Alter est Vicecomes in Tractatu *de antiquis Missæ Ritibus lib. 3. cap. 28. circa fin.* ubi postquam antiquam exposuit disciplinam, qua permittebatur Sacerdoti plures Missas in die celebrare, de ipsius disciplinæ mutatione deinde sic ait: *Abrogationis autem causam quantum equidem divinare possum, dedere nundinatores quidam, qui majoris pietatis materiam ad turpe lucrum detorquere non sunt veriti, & fecerunt, ut libertas prisca saltem hisce Regionibus erepta sit, ac desierit*.

Si igitur multiplicitas Missarum, quæ Sacerdotibus olim pluribus per annum diebus permittebatur, ideo sublata fuit, ut avaritiæ quæstibus, aut obloquentium suspicionibus obviam iretur, jure ac merito Nos Indultum hoc nostrum, quo Sacerdotibus in præfatis Regnis, atque Dominiis commorantibus tres Missas in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum celebrare permisimus, hujusmodi expressa lege atque districta sanctione communire debuimus, ut ne quis eorum pro Missis de novo concessis ullum stipendii genus, quacumque de causa, & quolibet prætextu, aut colore recipere posset.

Atque in casu etiam alias denegata fuit, ne avaritiæ via aperiretur.

His accedit, quod quum petitiones inspexerimus, ab aliquibus peculiaribus Episcopis Apostolicæ Sedi olim oblatas pro concessione celebrationis duarum, aut trium Missarum in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, simulque contraria expenderimus Rescripta tunc respective emanata, agnovimus prædictas petitiones huic potissimum rationi innixas fuisse, quod scilicet tanta esset eleemosynarum copia, quæ ea die pro Missarum celebratione a piis Fidelibus offerebatur, ut aliter illis satisfieri non posse assererent, quam si facultas indulgeretur Sacerdotibus, ut plures Missas ea ipsa die celebrare possent: contra vero in rejiciendis iisdem petitionibus, id maxime spectatum fuisse agnovimus, ne per hujusmodi concessiones Ordo Sacerdotalis apud detractores in aviditatis suspicionem, & infamiam adduceretur. Qua etiam de causa Nos hanc Concessionem nostram, prædicta lege adjecta, suspicionibus hujusmodi nullum locum præbere posse voluimus.

Pontifex Decretum confirmat per Litteras Apostolicas cum clausulis &c.

Hæc sunt, quæ concedenda esse judicavimus, quæque de præmissorum consilio, & Apostolica auctoritate nostra concessimus; atque hæc sunt, quæ in hujusmodi Indulti concessione præ oculis habuimus, quæque omnia exponenda duximus præsenti Decreto, quod a Nobis conditum manu nostra subscripsimus hac die 21. Augusti anni 1748. Anniversario Coronationis nostræ, ineunte Pontificatus Nostri anno nono.

BENEDICTUS PP. XIV.

Porro præinsertum nostrum Decretum, atque in eo omnia, & singula contenta, ac præscripta, quo firmius subsistant, & serventur exactius, atque etiam quatenus opus sit, auctoritate nostra Apostolica tenore præsentium

confirmamus, & approbamus, illisque, & omnibus, ac singulis contentis, & præscriptis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, atque ita, ut præmittitur, omnino servari mandamus. Decernentes easdem præsentes firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac illis, ad quos spectat, & spectabit in futurum, plenissime suffragari, & ab eis respective sub irrogatis pœnis, & censuris inviolabiliter observari, sicque in præmissis per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut præsentium litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo Personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ adhiberetur iisdem præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 25. *Augusti* 1748. ***Pontificatus Nostri anno nono.***

Dat. Pont. A. 9. die 26. Aug. 1748.

Cajetanus Amatus.

A P.

APPENDIX V.

In Lib. 3. Cap. 5. nu. 6. mentio fit de Ecclesiæ Orientalis usu celebrandi unicam Missam in Altari, ex quo usu falsa vulgi opinio nata est, quam ex hominum animis omnino evellendam Episcoporum curæ Summus Pontifex committit hoc loco, quemadmodum in Appendice III. pag. 384. idem cavetur. Cum autem in Altari Pontificio ob diversas quidem rationes non nisi raro celebratur, idcirco Literas Apostolicas hic adnectimus de Altari a Pontifice consecrato, quod cum magnifico Saçello Romæ constructum fuit, & Lisbonæ in Templo D. Rochi Domus Professæ PP. Societatis Jesu collocatum est.

EX TOMO I. BULLARII PAG. 481. NUM. 16.

Altare a Pontifice consecratum, super quo Sacrum fecit, variis Privilegiis decoratur.

Carissimo in Christo Filio Nostro Joanni, Portugalliæ & Algarbiorum Regi Illustri

BENEDICTUS PAPA XIV.

Carissime in Christo Fili Noster Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Dilectus Filius Emmanuel Pereyra Sampajus Militiæ Ordinis Jesu Christi Commendator negotiis Majestatis Tuæ apud Sanctam Sedem præpositus sæpissime Nobis declaravit Regale prorsus consilium ac pietatis plenum, excitandi magnificum Sacellum in Ecclesia, quæ in Civitate ista Lisbonæ S. Rocho nuncupata est. Primam totius rei formam charta exaratam ac delineatam nostris subjecit oculis, nempe opera sive ex marmore, sive ex ære ducenda, aptissimas & elegantes gemmarum conjunctiones, ac tabulas effingendas ex opere concinne tessellato, quibus omnibus perficiendis peritissimi hujus Urbis Artifices sedulam modo impendunt industriam, & quæ Nos ipsi (cum absoluta penitus fuerint) invisuros promisimus, antequam Lisbonam transvehantur. Postremo idem Commendator Sampajus Nobis exposuit, gratissimum fore Majestati Tuæ, si, perfecto jam lapide Altaris erigendi in Sacello, quod superius innuimus, ad ipsum consecrandum Nos ipsi deveniremus. Itaque cum jucundissimum Nobis sit morem gerere voluntati Majestatis Tuæ, quæ Dei cultum augere semper expetit, & simul nostri Apostolici muneris partibus satisfacere; hinc absque ullla hæsita-

Lusitaniæ Regis pietas in augendo Ecclesiarum cultu.

Altare ipsius jussu Romæ extructum, a Pontifice consecratur. tione Nos paratissimos ostendimus, ut hujusmodi Consecrationem susciperemus in Ecclesia S. Antonii, quæ ad Lusitanos pertinet, die 15. mensis Decembris anni proxime elapsi, quo in Templo octiduum Conceptionis B. Mariæ Virginis Immaculatæ celebrabatur. Quapropter Venerabilem Fratrem Nostrum Vincentium Episcopum Sabinensem S. R. E. Cardinalem Bichium nuncupatum, olim Apostolicæ Sedis Nuntium apud Majestatem Tuam, designavimus, qui præcedenti vespera sacras Reliquias exponeret; & re integre peracta, juxta leges, quæ a sacris Ritualibus præscribuntur, Nos postera die solemni indicto comitatu ad eamdem Ecclesiam S. Antonii venimus, eamque splendide magnificeque ornatam deprehendimus. Cardinales octo Nobis advenientibus in Ecclesiæ liminibus adfuerunt. Post hæc initium fecimus Consecrationi totius lapidis, qui in parte ejusdem Templi aptissime collocatus ante fuerat. Postquam, Deo juvante, finem Consecrationi imposuimus, licet plurium horarum spatium requireret, eam facultatem Nobis haudquaquam tribuimus, quæ a Pontificali conceditur Episcopo consecranti, si debilitatus longo temporis incommodo fuerit, nempe ut alium suo loco substituat qui sacrum faciat; sed Nos ipsi super consecrato lapide Missæ Sacrificium celebravimus. Ritus ejusmodi pietatem incredibilem ac Religionem præsetulit, ad quem, præter Cardinales, quos jam memoravimus, omnes quoque Principum exterorum Oratores, Præsules, & Optimates magna frequentia convenerunt. Res universa decenter ordinateque peracta fuit, ob eximiam operam, studium, summamque diligentiam, qua idem Sampajus Majestatis Tuæ negotiis apud Sanctam Sedem præpositus maxime præcellit.

Prærogativa Altarium Pontificiorum. §. 1. Equidem cum Nos ipsi sacraverimus hoc Altare, & super ipso Deo operati Sacrum fecerimus, ob hanc causam Pontificium Altare appellandum est, nec ulli licet Sacerdoti ad ipsum accedere, ut Missæ Sacrificium peragat, nisi antea facultas nostra intercesserit, juxta morem, & institutum S. Romanæ Ecclesiæ, quæ Mater, & Magistra cæterarum Ecclesiarum habenda est. Id aperte demonstratur exemplo Altarium, quæ sunt in Ecclesiis Lateranensi, Vaticana, aliisque Patriarchalibus hujus Urbis, in quibus Aris solus Romanus Pontifex Sacrum facere potest, aut etiam Cardinalis aliquis certis temporibus, facta tamen prius a Pontifice potestate, quæ per Apostolicum diploma declaratur. Anno 1588. Sixtus V. Decessor Noster S. Didacum solemni ritu inter Cœlites adnumeravit, ac deinde Philippo Catholico Regi dono misit Altare, ad quod Sacrum fecerat, cum ritum ejusmodi Canonizationis perageret; Pontificium illud Altare pronuntiavit, permisitque Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus Thiara insignitis, & illis, qui primam dignitatem in Ecclesiis Metropolitanis, & Cathedralibus obtinerent, demum Generali Ministro Ordinis Minorum S. Francisci, ac Priori in Monasterio S. Laurentii, Sacrificium Missæ super eodem Altari conficere diebus Festis Domini, Beatissimæ Virginis, Feria V. in Cœna Domini, in celebritate Sanctorum omnium,

ac

ac S. Didaci, uti constat ex ejus diplomate, quod die 20. Augusti promulgatum fuit eodem anno, quem paulo ante indicavimus.

§. 2. Nos quidem instituta Decessorum nostrorum retinere perpetuo volumus; sed quibusdam gravibus causis adducti, paulalum declinabimus ab ea via, ac ratione, quam illi pro hujus rei exequutione tenuerunt. *Forma Privilegiorum huic Altari adnexorum.* Ipsorum sententiæ constanter adhæremus, nemini licere ad Pontificias Aras Sacrum celebrare, nisi prius Apostolicam facultatem pro re gerenda consequutus fuerit; tamen pro eadem facultate tribuenda diversum consilium a Decessoribus nostris suscipiemus; etenim cum Romæ diploma Pontificis toties necessario requiratur, quoties ad Aras hujusmodi Romæ existentes Missæ Sacrificium indicendum est, & eadem facultas solis Cardinalibus conferatur, nempe cum dies quidam festi peculiares celebrantur; & cum Sixtus dies etiam illos designaverit, quibus liceret Sacrum facere super Altari, quod ad Catholicum Hispaniarum Regem Matritum transvehi jusserat; Nos pietate singulari Majestatis Tuæ permoti, & sperantes etiam ob singularem Dei bonitatem fore, ut reliqui omnes Lusitaniæ Reges eadem pietatis laude commendentur, absque ulla dierum, aut Sacerdotum limitatione, Majestatem tuam, & Reges Lusitaniæ pro tempore futuros constituimus, ut nostro nomine, & Sanctæ hujus Sedis, facultatem impertiant Sacrum faciendi ad Altare, quod a Nobis consecratum Lisbonam devehetur; pro certo habentes idipsum negotium tam caute, ac prudenter a Majestate Tua pertractandum esse, ut nihil unquam futurum sit, quod rationi parum consentaneum videatur. Insuper idem Altare perpetuo privilegiatum declaramus, quamvis in Ecclesia S. Rochi aliud Altare præditum simili jam privilegio existat: Regi autem Lusitaniæ pro tempore, item Reginis, cæterisque eorum Consanguineis, & Affinibus usque ad tertium gradum inclusive, plenariam Indulgentiam, & omnium delictorum remissionem elargimur, quoties Pœnitentiæ Sacramento expiati, & sacra Synaxi refecti, ante ipsum Altare preces ad Deum effundent, ut hæreses extinguat, Christianos Principes ad concordiam deducat, & S. Ecclesiam in altiorem gloriæ dignitatis locum efferat.

§. 3. Hæc a Nobis præstanda duximus, ut Majestas Tua benevolentiam nostram magis agnosceret, gratique animi studium pro tot beneficiis, quæ in Nos amantissime congessit. Illud quoque persuasum habeat optamus, hærere defixam animo Nostro Sui memoriam, & quoties Sacrum Deo facimus, enixe petere, ut Majestatem Tuam omni cumulet felicitate, cui Nos pariter Apostolicam Benedictionem impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 15. Januarii 1745. Pontificatus Nostri Anno Quinto. *Dat. 15. Jan. 1745.*

Cajetanus Amatus.

A P.

APPENDIX VI.

Ad Lib. III. Cap. VI. Num. 11. Ex Tomo I. Bullarii Num. 41. Pag. 109.

Indultum pro celebratione Missarum super Triremibus Militiæ Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Ad perpetuam Rei Memoriam.

Summarium precum & rationum.

EXponi Nobis nuper fecit Dilectus Filius Magnus Magister Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani, quod ipse, considerans tam fratres Milites, quam Officiales, Nautas, & Turmam Catholicam, qui super Classe Triremium Hospitalis præfati reperiuntur, tempore expeditionum, præsertim in Littore Maris Africi, & Lybici, aliisque partibus communi Christiani nominis hosti subjectis, longo tempore, & multoties in solemnioribus anni Festis diebus, prout etiam quando in oris maritimis Catholicorum Principum, & in illorum portubus existunt, tum propter anni tempestates sibi adversas, quæ minime permittunt tentorium in terra figere, & obtendere, sub quo sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrari possit, tum propter distantiam Terræ firmæ, Sacrosanctum Missæ Sacrificium hujusmodi audire non posse; ut incommodis & inconvenientibus hujusmodi, ne pietas, & devotio Fratrum, Subditorumque ejusdem Hospitalis minuatur, occurri possit, idem Missæ Sacrificium in Triremibus prædictis celebrari posse plurimum desiderat: Nobis propterea dictus Magnus Magister humiliter supplicari fecit, ut in præmissis opportune providere, & ut infra indulgere de benignitate Apostolica dignaremur.

Pontifex annuit.

§. 1. Nos igitur piis dicti Magni Magistri votis hac in re, quantum cum Domino possumus, favorabiliter annuere, eumque specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, moderno, ac pro tempore existenti Magno Magistro, & Dilectis Filiis Consilio Hospitalis præfati, petitam facultatem celebrari faciendi sacrosanctum Missæ Sacrificium hujusmodi, tum tempore navigationis, quo Triremes hujusmodi anchoratæ sunt, in quibusvis oris, littoribus, & portubus, habitatis, & non habitatis, & dummodo celebratio Mis-

Cum conditionibus opportunis.

sæ

sæ hujusmodi eo tempore, quo mare tranquillum, & Cœlum serenum reperiatur, & cum assistentia alterius Presbyteri, seu Diaconi fiat; ita ut periculum effusionis Sanguinis in dicta celebratione minime adsit; auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 15. Januarii 1742. Pontificatus Nostri Anno Secundo. *Dat. die 15. Jan. 1742.*

D. Cardinalis Passioneus.

Idem Indultum habetur eodem tomo pag. 162. ad Pontificias Triremes extensum, eodemque modo conceptum.

APPENDIX VII.

Ad Lib. III. Cap. VIII. Num. *6*. Ex Tomo I. Bullarii Num. 103. Pag. *366*.

Quæ inserta est in Editione Latina Patavina Sect. 2. §. *60. pag.* 183.

De Applicatione Missæ Parochialis pro Populo, Conventualis vero pro Benefactoribus Ecclesiæ. Item de Divinæ Psalmodiæ cantu.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, cunctisque locorum Ordinariis per Italiam constitutis.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

CUm semper oblatas Nobis occasiones Apostolica scripta dirigendi ad Fraternitates Vestras libenter amplectimur, ut sinceræ Nostræ erga Vos dilectionis argumenta frequenter eluceant; tum vero majori animi alacritate idipsum præstamus, quum ad excitandum Fraternitatum Vestrarum zelum pro conservatione rectæ disciplinæ in Clero regimini Vestro commisso, præsentibus rerum, aut temporum conditionibus commovemur. Nec enim impositum imbecillitati Nostræ omnium Ecclesiarum sollicitudinis onus aliter sustinere Nos posse confidimus, quam si Divini Cultus augumentum, atque exactam Ecclesiasticarum Sanctionum in singulis Diœcesibus custodiam, religiosæ vigilantium Pastorum curæ identidem inculcando, commendemus. *Pontifex Pastorales sollicitudines cum Episcopis libenter communicat.*

§. 1.

De applicatione Missæ Parochialis & Conv. &c. plura decreta edita a Cong. Conc.

§. 1. Hujus porro Epistolæ ad Vos scribendæ occasionem Nobis atque argumentum in primis præbet onus illud, quod omnibus animarum curam gerentibus incumbit, applicandi Missam Parochialem pro Populo ipsorum curæ commisso: tum etiam applicatio Missæ Conventualis, quæ pro Benefactoribus in genere facienda est ab iis, qui Missas canunt in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis, tum denique debitum psallendi, quo tenentur Canonici prædictarum Ecclesiarum Choro assistentes. Cujus quidem argumenti minime nova, sed a scriptoribus frequenter habita tractatio est; cumque ea res in hujus Almæ Urbis Nostræ Congregationibus, & potissimum in Congregatione Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, cujus Secretarii munere olim in minoribus constituti multos annos perfuncti sumus, multoties discussa ac definita fuerit: quamvis earumdem Congregationum Decreta plerumque circa eam uniformia & sibi consona prodierint, eorumque Decretorum nonnulla etiam Pontificiam Prædecessorum Nostrorum approbationem & confirmationem meruerint; minime tamen mirandum esset, eorum notitiam ad singulos quosque Vestrum non adhuc pervenisse. Quapropter non modo opportunum, verum etiam necessarium duximus, Encyclicam hanc Epistolam ad Vos scribere, per quam, sublata demum diversarum, in quas Scriptores abierunt, opinionum varietate, constans hujus Apostolicæ Sedis sententia prædictis de rebus cuilibet innotescat; & Fraternitatibus Vestris quædam veluti norma ac regula suppetat, juxta quam Synodales, aliasque Vestras circa præmissa Constitutiones, Ordinationes, seu Edicta, quorum publicationem Vobis injungimus, dirigere valeatis. Eorum vero exequutionem dum, juxta ea, quæ in præsentibus tenenda atque servanda præscribimus, omni, qua decet, sollicitudine ac vigilantia urgere studebitis, minime dubitandum Vobis erit, ne Statutorum Vestrorum implemento obicem aut moram afferre valeant recursus ad hujus Nostræ Curiæ Tribunalia forsitan habendi; utpote quos omnino rejiciendos esse præcipimus ac jubemus; quamobrem has ipsas Litteras Nostras in singulorum Tribunalium Regestis asservari volumus, atque ad earum præscriptum tam ipsorum Tribunalium resolutiones, quam de Vestris decretis, quæ ipsis præsentibus inhærentes edituri estis, judicia exigi, & conferri mandamus.

Quibus inhærendo, præsentes litteræ publicantur.

Appellatione remota exequendæ.

Applicatio Missæ Paroch. pro populo Concilii Trid. & Sedis Ap. decretis sancita.

§. 2. Et quidem quod nuper enunciavimus, sacrosanctum Missæ Sacrificium a Pastoribus animarum applicari debere pro Populo ipsorum curæ commisso, id veluti ex Divino præcepto descendens, a Sacra Tridentina Synodo diserte exprimitur *sess.* 23. *cap.* 1. *de Reformat.* per hæc notabilia verba: *Cum præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre*. Et quamvis minime defuerint, qui per inanes & frivolas interpretationes hujusmodi obligationem a Sancta Synodo memoratam de medio tollere, vel saltem extenuare contenderint; quum tamen relata Concilii verba satis clara &

per-

perſpicua ſint, quumque prædicta Congregatio ejuſdem Concilii interpretationi privative præpoſita conſtanter edixerit, eos quibus animarum cura demandata eſt, non modo Sacrificium Miſſæ celebrare, ſed illius etiam fructum medium pro Populo ſibi commiſſo applicare debere, nec illud pro aliis applicare, aut pro hujuſmodi applicatione eleemoſynam percipere poſſe; quodque magis intereſt, quum hæc intelligentia a Prædeceſſoribus Noſtris Romanis Pontificibus approbata fuerit, & confirmata; nihil jam amplius ulli veſtrum deſiderandum ſupereſt, ut eam amplecti, eidemque obſequi, necnon illius promptam executionem in Veſtris reſpective Diœceſibus omni ſtudio procurare debeatis.

Sed variis effugiis declinari ſolita.

§. 3. Neque Nos tamen, qui ut ſuperius innuimus, in minoribus adhuc degentes, munus Secretarii prædictæ Congregationis Concilii Tridentini Interpretis plures annos obivimus, aliiſque non paucos partim in Anconitanæ Cathedralis, partim in Metropolitanæ Bononienſis, Patriæ noſtræ dilectiſſimæ, quam adhuc retinemus, gubernatione aſſidue tranſegimus, non, inquam, Nos latent multiplicis generis effugia, per quæ nonnulli prædictæ obligationis implementum declinare latagunt, quibuſque proinde opportune a Nobis eſt occurrendum.

Etiam Vicarii amovibiles, & temporarii, ac Regulares ad id tenentur.

§. 4. Quum enim Sacrum Tridentinum Concilium, ne Animarum cura negligatur, non uno in loco Epiſcopis mandet, ut quotieſcumque opus fuerit idoneos Vicarios cum certorum fructuum aſſignatione ad eandem curam exercendam eligant ac deputent, uti videre eſt *in ſeſſ. 6. cap. 2. ſeſſ. 7. cap. 5., & 7. ſeſſ. 21. cap. 6. ſeſſ. 25. cap. 16.*, non raro autem eveniat, ut aliqua Eccleſia Parochiali vacante, Vicarius pariter ad implenda hujuſmodi Eccleſiæ onera, uſque ad novi Rectoris electionem, ab Epiſcopo deputari debeat, eodem Concilio Tridentino id jubente *ſeſſ. 24. cap.* 18. *de Reform.*, nonnulli ex hujuſmodi Vicariis nituntur ſe ipſos a prædicta obligatione ſubtrahere, vel ex eo quod habituali cura penes alium ſeu alios reſidente, ipſi actualem dumtaxat exerceant; vel quod ipſi ſint ad nutum amovibiles; vel ad breve tempus hujuſmodi curæ ſint addicti: ut nihil hic loquamur de Parochis Regularibus, qui a prædicta applicatione Miſſæ pro Populo nonnunquam alienos ſe oſtendunt. Itaque mens noſtra & ſententia eſt, ſicuti etiam pluries a prælaudatis Congregationibus judicatum fuit ac definitum, quod omnes & ſinguli, qui Actu Animarum curam exercent, & non ſolum Parochi aut Vicarii Regulares, uno verbo, omnes & ſinguli, de quibus ſupra dictum eſt, atque alii quicumque etiam ſpecifica, & individua mentione digni, æque teneantur Miſſam Parochialem applicare pro populo, ut præfertur, ipſorum curæ commiſſo.

Non obſtante defectu Congruæ, aut quacumque contraria conſuetudine.

§. 5. Nonnulli vero ad evitandum hujuſmodi obligationis implementum, allegare ſolent, congruos ſibi Parochiæ ſuæ redditus non ſuppetere; alii denique ad inveteratam conſuetudinem confugiunt, ſuſtinentes id neque ſibi, neque deceſſoribus ſuis per longum tempus, quod immemorabile affirmant, unquam in uſu fuiſſe. Nos autem ad præcedentes prædictæ Congre-

ga-

gationis Concilii resolutiones nostram approbationem & confirmationem extendimus; & quatenus opus sit, auctoritate Apostolica iterum tenore præsentium decernimus & declaramus, quod licet Parochi, seu alii, ut supra, animarum curam habentes congruis præfinitis redditibus destituantur, & quamvis antiqua seu etiam immemorabili consuetudine in ipsorum Diœcesibus seu Parochiis obtinuerit, ut Missa pro Populo non applicaretur, eadem nihilominus omnino in posterum ab ipsis debeat applicari.

Diebus tamen Festis de præcepto dumtaxat.

§. 6. Dum tamen diximus, omnes animarum curam habentes Missæ Sacrificium pro Populo sibi commisso applicare debere, non ideo statuere voluimus, eosdem aut quotidie, aut quotiescumque celebraverint, ad prædictam applicationem pro Populo teneri. Et quidem Sacrosancta Tridentina Synodus *sess.* 23. *cap.* 14. præcipit Episcopis curare, ut Sacerdotes saltem diebus Dominicis, & Festis solemnibus Missarum sacra faciant, *si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent*; in pluribus autem Synodalibus Episcoporum Constitutionibus novimus provide constitutos ac designatos esse dies, quibus animarum Pastores Missas celebrare debeant. At vero Nos id unum in præsenti suscepimus decernendum, quando nimirum iidem pro Populo celebrare & applicare teneantur; & quamvis compertum habeamus id, quod alias a Congregatione Concilii responsum fuit, Parochum nempe pinguibus redditibus dotatum quotidie pro Populo celebrare & applicare debere: eum vero qui uberioribus hujusmodi redditibus non gaudeat, festivis tantum diebus id ipsum præstare teneri; quum tamen pariter nobis perspectæ sint tum controversiæ super hoc ipso exortæ, nimirum ad quam summam pertingere debeant Ecclesiæ Parochialis proventus, ut pingues, & uberes appellari possint; quoniam pingues minime habendi sunt redditus, etiam copiosi, quibus tamen multiplicia & gravia sint onera adnexa; tum etiam multorum querelæ adversus hujusmodi decretum, tamquam plus æquo rigidum, excitatæ Nobis innotescant; idcirco opportunum censemus Fraternitatibus Vestris declarare, Nobis abunde satisfactum fore, Vobisque proinde satis esse posse, dum ii, qui animarum curam exercent, Sacrificium Missæ pro Populo celebrent atque applicent in Dominicis aliisque per annum diebus Festis de præcepto; quum prædicti Dominici, aliique Festi dies ii sint, in quibus juxta præceptum Concilii Tridentini *sess.* 5. *cap.* 2. & *sess.* 24. *cap.* 4. quilibet animarum curæ præpositus Populum sibi commissum salutaribus verbis pascere debet, docendo ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem; iidemque sint dies, de quibus eadem Sancta Synodus statuit, ut *moneat Episcopus Populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum Verbum Dei*; & quibus Parochi Subditos suos in Doctrina Christiana erudire debent, juxta id quod a prædicto Concilio in cit. cap. 4. Episcopis præcipitur, ut nempe *saltem Dominicis & aliis festivis diebus pueros in singulis Parochiis Fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & Parentes, diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri* curent.

§. 7.

§. 7. Et quia in nonnullis Diœcesibus numerus dierum Festorum de præcepto, de Apostolica nostra auctoritate & consensu, eatenus est imminutus, ut nempe in aliquibus Festis Christifideles & Missam audire, & ab operibus servilibus abstinere debeant: in aliis vero Populo permissum sit opera servilia exercere, firma remanente obligatione audiendi Missæ Sacrificium, Nos ut obortæ jam dubitationes circa onus applicationis Missæ Parochialis in hujusmodi diebus Festis penitus eliminentur; statuimus, & declaramus, quod etiam iisdem Festis diebus, quibus Populus Missæ interesse debet, & servilibus operibus vacare potest, omnes animarum curam gerentes Missam pro Populo celebrare & applicare teneantur.

Comprehensis illis, quibus tenetur Populus Missam audire.

§. 8. Quia vero propria nonnunquam experientia satis agnovimus, aliquos esse Parochos adeo pauperes, ut ferme ex eleemosynis, quas a Fidelibus pro Missarum celebratione accipiunt, vivere cogantur; eos vero, qui Ecclesia Parochiali vacante, ad animarum curam exercendam, sub Vicarii, seu Œconomi nomine, deputantur, aliquibus in locis adeo illiberaliter tractari, ut exigui redditus ipsis constituti, & pauca incerta emolumenta eisdem obvenientia, ægre ad eorum vitæ necessaria sufficiant; quod iis quoque non raro evenire solet, qui in aliquibus Ecclesiis, habituali cura apud alios manente, actuali tantum exercitio sunt addicti; proindeque cum istis severe nimis agi videretur, si diebus festis, quibus potissimum hujusmodi occasio se offert, eisdem vetitum esset eleemosynam pro applicatione Missæ recipere: idcirco Nos tam istorum, quam illorum inopiam summopere miserantes, eisdemque quantum Nobis integrum est, consulere volentes; quamvis, ut supra dictum est, omnes & singuli prædicti teneantur diebus festis Missam pro Populo celebrare & applicare; attamen, quod pertinet ad Prædictos Parochos egentes, unicuique vestrum facultatem concedimus, cum iis, quos revera tales esse noveritis, opportune dispensandi, ad hoc ut, etiam diebus festis hujusmodi, eleemosynam ab aliquo pio offerente recipere, & pro ipso Sacrificium applicare, quatenus id ab eo requiratur, libere & licite possint & valeant; dummodo ad necessariam Populi commoditatem in ipsa Ecclesia Parochiali Missam celebrent; ea tamen adjecta conditione, ut tot Missas infra hebdomadam pro Populo applicent, quot in diebus festis, infra eandem hebdomadam occurrentibus, juxta peculiarem intentionem alterius pii Benefactoris obtulerint.

Facultas conceditur dispensandi Parochos pauperes ab applicatione pro Populo diebus Festis.

Modo in Eccl. Paroch. celebrent, & totidem Missas pro populo applicent.

§. 9. Quod autem spectat ad Vicarios, sive Œconomos Ecclesiarum vacantium, quum a Sacro Tridentino Concilio *cit. sess.* 24. *cap.* 18., cuilibet Episcopo tribuatur facultas eos deputandi & constituendi, *cum congrua, ejus arbitrio, fructuum portionis assignatione*; vestrum erit, Ven. Fratres, cum iis agere, qui vacantis Ecclesiæ fructus exigunt, ut egenti Vicario, qui exigua hujusmodi certorum fructuum assignatione, paucisque incertis proventibus gaudeat, congruum aliquod augmentum præbeatur pro onere celebrandi & applicandi Missam pro Populo diebus Festis. Quapropter pro iis locis, in quibus Ecclesiarum vacantium fructus ad commodum Cameræ

Vicarii temporanei congruis redditibus ad hunc effectum providendi.

Eaque de re tum Collectoribus Cam. Ap. agendum.

Nostræ Apostolicæ exiguntur, opportuna Thesaurario Nostro Generali mandata dirigimus, quæ is denunciare non prætermittet peculiaribus dictorum locorum Collectoribus, cum quibus Episcopi Ecclesiasticæ Nostræ Ditionis, ceterorumque locorum, in quibus, ut præfertur, Ecclesiarum vacantium fructus ad Cameram prædictam pertinent, officii sui partes in eum finem, de quo supra diximus, interponere debebunt.

De Vicariis perpetuis, vel etiam amovib. servanda Constitutio Sancti Pii V.

§. 10. Ac demum, quoad illos, qui tanquam Vicarii, sive perpetui, sive ad tempus constituti, Animarum curam administrant, quæ apud alios habitu residet, ratione alicujus Ecclesiæ Parochialis, ipsorum Ecclesiis, seu Monasteriis, Collegiis, aut Locis Piis olim unitæ; quamvis a recol. mem. Prædecessore Nostro S. Pio Papa V. præfinita fuerit certa pars fructuum hujusmodi Vicariis assignanda, prout in ipsius Constitutione, quæ incipit, *Ad exequendum*, data Kalendis Novembris Anni 1567. distincte statuitur; nihilominus ubi præscripta fructuum portio vel nullo modo, vel non integre Vicariis prædictis assignata reperiatur, vel etiam ubi ea, quæ ad normam prædictæ Constitutionis eisdem fuerit attributa, minime sufficiens a vobis reputetur, propter temporum circumstantias, & signanter pro implendo onere celebrandi & applicandi Missam pro Populo diebus Festis de præcepto; utendum vobis erit potestate quam fecit Episcopis Synodus Tridentina *sess. 7. cap. 7.*, dum illorum arbitrio permisit, juxta temporum, atque injunctorum onerum rationem, congruam prædictis Vicariis fructuum portionem assignare; quam ob causam Nos etiam Fraternitatibus Vestris, quatenus opus sit, necessarias omnes & opportunas facultates impertimur; quibuscumque appellationibus, privilegiis, aut exemptionibus, ut in eodem Concilio sancitur, adversus ea, quæ salubriter a Vobis constituta fuerint, minime suffragantibus.

11. Missa Conventualis in Eccles. Colleg. Cathedr. &c. quotidie celebranda, & pro Benefact. in genere applicanda.

§. 11. Hæc igitur circa Missam Parochialem statuenda, & Fraternitatibus Vestris denuncianda judicavimus. Indeque gradum facientes ad ea quæ pertinent ad Missam Conventualem, neminem Vestrum latere putamus Sacrorum Canonum sanctiones, quibus præcipitur, ut singulis diebus in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis tum Horæ Canonicæ debitis modo, & forma recitentur, tum etiam Missa Conventualis celebretur; quæ adeo claræ sunt, ut nulla super iis oriri possit dubitatio. Eaque de re perspicuæ pariter, & per omnia uniformes existunt Resolutiones ab hac Congregatione Ven. Fratrum Nostrorum Concilii Tridentini Interpretum repetitis vicibus emanatæ, quas omnes Apostolica auctoritate nostra confirmamus & approbamus, earum executionem Vobis enixe inculcantes: ut scilicet Missa Conventualis, quæ singulis diebus canitur a Clero prædictarum Ecclesiarum, pro earundem Benefactoribus in genere quotidie applicetur; eodem prorsus modo, quo Missam Parochialem ab iis, qui curam Animarum gerunt, pro Populo sibi commisso, singulis saltem diebus festis de præcepto, applicari debere superius declaravimus.

Nec suffragatur appli-

§. 12. Itaque date operam, ut falsam quorundam opinionem eliminetis,

tis, quam in aliquibus Ecclesiis ejusmodi, sive dolo malo, sive per errorem invectam esse novimus: quod nempe dum Missa Conventualis pro certo aliquo Ecclesiæ Benefactore, vel grati animi ergo, vel ex vi oneris impositi celebratur, & applicatur, satis impletum censeatur debitum applicationis Missæ Conventualis. Etenim hujusmodi debitum non quidem respicit singulares aliquos Benefactores, sed Benefactores in genere cujuslibet Ecclesiæ, cujus servitio addicti sunt quicumque in eadem sive Dignitates, sive Canonicatus, sive Mansionariatus, sive Beneficia Choralia obtinent, & Missam Conventualem suis respective vicibus celebrant.

catio pro certo Benefactore.

§. 13. Neque minus improbandam noveritis aliorum sententiam, qui satis putant supradictam obligationem impletam esse, dum in eorum Ecclesiis pro Benefactoribus in genere aliquæ interdum preces fiunt, vel anniversaria statis diebus Sacrificia pro illis peraguntur. Nemo enim id sibi arrogare debet, ut impositæ obligationi alia ratione satisfacere possit, quam ea, quæ a Lege Ecclesiastica multoties præscripta fuit; nimirum Missam Conventualem singulis diebus pro Benefactoribus celebrando, eandemque pro illis in genere applicando.

Nec pariter alterius generis preces, vel stata anniversaria Sacrificia.

§. 14. Profecto non solum prioribus Ecclesiæ seculis, verum etiam temporibus haud longe a nostra ætate remotis, (quod Vos ex Historia Ecclesiæ didicisse non dubitamus) servabatur olim in singulis Ecclesiis series accurata omnium, & singulorum, quorum liberalitate unaquæque aucta fuerat, eorumque nomina Sacris Diptychis, sic enim vocabantur, ideo consignata erant, ut eorundem recordatio nunquam interierit, utque pro iis tum preces funderentur, tum etiam Missæ Sacrificium offerretur; quam ob causam etiam prædictus Catalogus in plerisque Ecclesiis ob oculos Presbyteri Celebrantis apponi consuevit; licet iidem pii Benefactores in suis donationibus nihil penitus pro se pacti essent, sed tantummodo pro peccatorum suorum remissione se bona sua Deo offerre declarassent. Ecclesiarum siquidem Præsules preces pro iis imperandas esse duxerunt; quamvis illi propria bona offerentes ne verbum quidem ea de re fecissent. Sacrorum hujusmodi Diptychorum usus sensim defecit; ob idque in oblivione jacent alicubi complurium Benefactorum nomina. At non idcirco deserere fas est usum & disciplinam orandi pro iis, & Sacrificium Missæ pro illis offerendi. Atque inde præceptum applicandi Missam Conventualem pro Benefactoribus in genere, originem atque rationem desumit.

Ratio, & origo hujusmodi obligationis.

§. 15. Quemadmodum vero, loquendo de Missa Parochiali, superius dictum est, varias excusationes afferri solere, ad declinandam illius applicationem pro Populo diebus Festis de præcepto; ita pariter usuvenit quoad applicationem quotidianam Missæ Conventualis pro Benefactoribus in genere. Ut autem superiores illæ, sic etiam hæ posteriores, provide e medio sublatæ fuerunt per opportunas Congregationis Concilii Tridentini resolutiones, quas proinde in his etiam auctoritate Nostra approbamus & confirmamus.

Cujus declinandæ plures causæ frustra afferuntur.

§. 16.

Statuitur contrariam consuetudinem, etiam immemorabilem, non suffragari.

§. 16. Nonnulli siquidem obtentu contrariæ consuetudinis, etiam immemorabilis, in propria Ecclesia vigentis, se ab hujusmodi onere eximi posse sibi persuaserunt. Verum jam pluries responsum fuit, hujusmodi consuetudinem, licet immemorabilem, quæ potius abusus & corruptela dicenda est, nemini suffragari.

Peculiarem Celebrantis obligationem per alium implendam.

§. 17. Alii a Missa pro Benefactoribus in genere applicanda se excusatos voluissent, ex eo quod alio quopiam Missarum onere obstricti inveniantur, vel ratione proprii Canonicatus, aut alterius Beneficii Ecclesiastici, quod insimul cum Canonicali præbenda obtinent; vel quia, præter munus Canonici, seu Beneficiati, aut Mansionarii in Ecclesia Cathedrali seu Collegiata, quum etiam in eadem, vel in alia Ecclesia Parochialem curam exerceant, dum Missam Conventualem canunt diebus festis de præcepto, debent pro Populo sibi commisso eam applicare; ac proinde nequeunt eandem pro Ecclesiæ Benefactoribus specialiter offerre. Sed his quoque obviam itum est, jubendo singulis prædictis, ut Missam Conventualem, quam canunt, pro Ecclesiæ Benefactoribus in genere applicent; pro aliis vero, pro quibus ipsi peculiariter Missam applicare tenentur, alterum substituant, qui ipsorum loco Missam hujusmodi celebret, applicetque.

Eleemosynā quatenus opus desumendam ex massa distributionum.

§. 18. Aliorum pariter exceptio fuit, quod Missa Conventualis non semper a Canonicis aut Dignitatibus celebretur, sed aliquando etiam a Beneficiatis aut Mansionariis; quos minus æquum videtur pro Missæ celebratione omni eleemosyna carere, quæ unde desumi valeat, ignoratur. Cui tamen rei pariter consultum est, demandando, ut ea desumatur ex massa distributionum.

His deficientibus, opportuna pauperibus dispensatio conceditur.

§. 19. Alii denique obtenderunt exiguitatem hujusmodi distributionum, quæ ob detractam eleemosynam quotidianam pro Missa Conventuali, ad nihilum fere redactæ, vix foret ut ab aliquo curarentur, cum magno detrimento servitii Ecclesiæ præstandi. Tridentina quidem Synodus *sess.* 24. *cap.* 15. opportunas rationes ostendit, quibus Canonicalium Præbendarum inopiæ valeat provideri. Si vero designatam a Concilio viam, ut fere evenire solet, nequaquam iniri posse contingat, reliquum erit ad Congregationem Concilii recursum habere; cujus erit, perspecto ex Vestris relationibus rerum statu, auctoritate Apostolica a Prædecessoribus Nostris eidem impartita, & a Nobis etiam præsentium tenore confirmata, quotidianam applicationem Missæ Conventualis pro Benefactoribus in genere, ut alias, ad Festos tantummodo dies reducere.

De secunda, & tertia Missa Conventuali.

§. 20. Non modo Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis injunctum reperitur, ut quotidie Missa Conventualis in eisdem canatur, sed etiam in Rubricis Generalibus, quarum exactissimam Fraternitatibus Vestris custodiam commendamus, præscribitur, ut certis diebus non una, sed binæ, atque etiam aliquando tres Missæ Conventuales uno die celebrentur. Itaque quum nuper a Nobis dictum fuerit, primam Missam Conventualem quotidie pro Benefactori-

bus

bus in genere celebrandam & applicandam esse; nunc expendendum superest, an earundem Ecclesiarum Capitula Jurisdictioni Vestræ respective subjecta adigere debeatis, ut alias quoque Missas, si plures, ut præfertur, celebrari contigerit, pro Benefactoribus in genere similiter applicent.

Congregat. Concilii responsa.

§. 21. Hujusmodi quæstio ab aliquibus ex Vobis Ecclesiastico zelo flagrantibus supradictæ Congregationi Venerabilium Fratrum Nostrorum Concilii Tridentini Interpretum proposita est. Jamque ante illius propositionem compertum fuerat, alias ab eadem Congregatione responsum fuisse, concedendam esse exemptionem ab onere applicandi secundam & tertiam Missam Conventualem pro Benefactoribus in genere, attenta Canonicatuum & Beneficiorum tenuitate: ex quo inferri poterat, hujusmodi applicationis debitum manere, ubi de Ecclesiis pauperibus non ageretur.

Pontifex absolvit ab applicat. secundæ, & tertiæ Missæ, nisi aliud usu receptum sit.

§. 22. Verum quum hanc definiendæ quæstionis regulam apud prædictam Congregationem non admodum veteri observantia firmatam probe noverimus, cumque hujusce dubii solutionem eadem Congregatio nuper judicio Nostro remittendam esse censuerit: Nos ita judicamus, idque Vobis tenendum indicimus; laudandos nempe & confirmandos esse, quotquot sponte sua secundam, aut tertiam Conventualem Missam pro Benefactoribus in genere applicant; qui vero idem agunt ex vi consuetudinis in ipsorum Ecclesia vigentis, iis imperandum, ut in ea consuetudine perseverent. Ubi vero id usu receptum non invenitur, liberam omnino secundæ, tertiæque Missæ Conventualis applicationem celebranti relinquendam esse, dummodo in commemoratione pro Defunctis, Ecclesiæ Benefactorum in genere non obliviscantur.

III. Commendat exactam in Choro psallendi rationem.

§. 23. Huic demum Epistolæ nostræ finem imponentes, Fraternitates Vestras enixe hortamur, ut maximam curam & vigilantiam in id conferatis, ut in Ecclesiarum Vestrarum Choris, præter devotam celebrationem, debitamque applicationem Missæ Conventualis, Horæ Canonicæ non præpropere, sed exacte, pausa nempe interposita, & maxima, qua decet, reverentia, ac religione canantur.

Declarat etiam Canonicos ubique teneri ad Psallendum.

§. 24. Equidem scimus, in aliquibus Metropolitanis & Cathedralibus Ecclesiis, inter Canonicos eam opinionem invaluisse, ut se munus suum satis implere contendant, dum Choro præsentes assistunt, licet ipsi sibi silentium imperent, neque psallentibus Beneficiatis aut Mansionariis in cantu se adjungant. In hujusce vero opinionis confirmationem adduci ab iisdem solent inveteratæ consuetudines, statuta peculiaria, ut etiam prætensa Ecclesiarum suarum privilegia. At quum Synodus Tridentina sess. 24. cap. 12. loquens de Dignitatibus & Canonicis, qui Choro interesse debent, unum ex eorum officiis esse dicat, *in Choro ad psallendum instituto Hymnis & Canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare*; quumque pauca omnino sint Capitula, in quibus eo modo a Canonicis in Choro assistitur, ideoque receptæ in universa Ecclesia disciplinæ paucos illos adversari dignoscatur; quum insuper opinio illa numquam in Congregatione Concilii Tri-

Tridentini interpretationi præposita examinata sit, quin statim explosa fuerit, & improbata; quamvis præsumptis consuetudinibus, aliisque fundamentis & rationibus innixa perhiberetur, Canonicis etiam Ecclesiarum Patriarchalium hujus Nostræ Urbis super hoc instantibus; quum denique idem judicium prolatum reperiatur a pluribus Conciliis Provincialibus, ab hac etiam Apostolica Sede approbatis & confirmatis; nihil jam reliquum esse videtur, quominus pauciores universorum legi se accommodent. Equidem minime Nobis compertum est, quo peculiari titulo suffulti persuasum habeant unius vel alterius Ecclesiæ Canonici se muneri suo satisfacere per simplicem in Choro assistentiam, absque Divinæ Psalmodiæ Cantu. Verum nisi illis præsto sit Apostolicum non præsumptum, vel abrogatum, sed legitimum ac vigens Privilegium sive Indultum; jure ac merito verendum est, ne isti, dum ita se gerunt, Præbendarum ac distributionum fructus minime suos faciant, & consequenter ne ad eorum restitutionem teneantur. Quapropter vestrum erit, Venerabiles Fratres, hæc omnia illis aperire, ut neque Nobis, neque Vobis apud Divinum Judicem fraudi sit, si in hujusmodi re, quæ tanti est momenti, utpote quæ ad ipsius Dei cultum proxime spectat, abusus & corruptelas, quas arguendo & increpando evellere debebamus, dissimulatione ac silentio nostro fovisse & confirmasse inveniamur. Interea Fraternitatibus Vestris, quas intimo cordis affectu complectimur, Apostolicam Benedictionem amantissime impertimur.

Nec suffragari præsumpta privilegia, aut consuetudinem.

Dat. die 19. Aug. 1744. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 19. Augusti 1744. Pontificatus Nostri anno quinto.

APPENDIX VIII.

Ad Librum 3. Cap. 8. & 9. in quibus agitur de Applicatione Missæ: quod Argumentum iterum fusius discutitur Cap. 21. & 22. circa onus applicandi Missam ex accepta eleemosyna; in hoc vero Cap. 22. n. 9. agitur de forte Missæ perpetuæ; unde hic subjiciemus ex libro 5. de Synodo Diœcesana.

CAPUT X.

De Missarum oneribus minuendis.

Concil. Trid. concessit Episcopis, & Generalibus facultatem contrahendi Missarum onera.

I. CUM sapientissimi Concilii Tridentini Patres probe animadverterint, adeo ingentem esse numerum Missarum ex piorum Defunctorum legatis, in perpetuum celebrandarum, ut illum explere, & exæquare impossibile jam foret; cumque insuper perpenderint, ob decrementum redendituum, quos illi reliquerant, adeo tenuem superesse eleemosynam, singulis Missis respondentem, ut nullus reperiretur Sacerdos, qui onus subire vellet

let eas celebrandi: hisce de causis sess. 25. cap. 4. de reform. facultatem dederunt Episcopis, & superioribus Generalibus Ordinum Regularium, ut illi, in sua quisque Diœcesana Synodo, hi vero in Capitulis generalibus, pro ipsorum arbitrio & conscientia, Missarum onera contrahere, seu eorum numerum minuere possent.

2. Verum hanc facultatem, qua plerique Antistites, præsertim Archiepiscopus Valentinus in sua Diœcesana Synodo anni 1577. & in Synodo Provinciali anni 1584. atque in alia Synodo Diœcesana habita anno 1590. apud Cardinalem de Aguirre tom. 4. Conciliorum Hispaniæ pag. 289. & pag. 459. usi fuerant, revocavit, & ad Sedem Apostolicam avocavit Urbanus Octavus in sua Constitutione 45. *Bullar. tom.* 5. cujus verba sunt: *Districte prohibet, atque interdicit, ne episcopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Capitulis generalibus, vel alias quoquomodo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis; sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, quæ, re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur. Alioquin reductiones, moderationes, & commutationes hujusmodi, si quas contra hujus probationis formam fieri contigerit, omnino nullas, atque inanes decernit.* Quare hodie integrum amplius non est Episcopis in suis Diœcesanis Synodis, virtute facultatis sibi olim a Tridentino concessæ, Missarum onera minuere, & moderari; ac proinde rescissæ hodie sunt pleræque quæstiones, quæ antea a Doctoribus versabantur, puta an solus Episcopus, etiam extra Synodum, possit Missarum onera minuere, an potius Synodi consensus ad id requiratur, aliæque similes, de quibus Hurtadus *resolut. moral. tom. 2. lib. 6. n. 2125.* Solumque disputari potest, an per prædictam Urbani Octavi Constitutionem adempta quoque eis sit potestas moderandi numerum Missarum, quarum celebrandarum obligationem nemo adhuc in se suscepit, & fortasse, ob tenuitatem eleemosynæ illarum numero respondentis, nemo reperitur, qui illam acceptare velit. Non esse ademptam, opinati sunt Pasqualigus *de Sacrificio novæ Legis q.* 1168. Passerin. *de statu hominum tom.* 2. *q.* 187. *n.* 1055. & alii: Quoniam Urbanus VIII. solum interdixit Episcopis, ne Missarum onera a Fundatoribus imposita imminuant; Onus autem, inquiunt, a Fundatore quidem relictum, sed nondum acceptatum, non potest dici ulli impositum, cum ante acceptationem nullus sit, qui eo gravetur; sed hac subtili ceteroquin ratiocinatione posthabita, prævaluit sententia opposita, quam tuetur Diana *in edit. coord. tom.* 2. *tract.* 1. *resol.* 14. *n.* 3. & 4. eique semper adstipulata est sacra Congregatio Concilii, a qua cum quæsitum fuisset, *An probibitio facta Episcopis reducendi onera Missarum habeat locum etiam in casu, quo legatum sit ita tenue, ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire, &, si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut fere totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis.* Quamvis verba illa: *Ut non sit, qui velit onus illi injunctum subire,* manifeste indicarent

Eam Urbanus VIII. revocavit, & ad Sedem Apostolicam avocavit.

celebrationis onus nondum fuisse ab ullo acceptatum, nihilominus eadem Sacra Congregatio respondit: *Etsi legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra impositi, ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam*: quod adnotatum legitur post prædictam Constitutionem Urbani Octavi *Bullar. t.* 5. Idemque iterum Sacra Congregatio declaravit in causa Lucen. Onerum Missarum, in qua disceptato sequenti articulo: *An Episcopus possit onera Missarum nondum acceptata reducere, absque beneplacito Sedis Apostolicæ, sive hujus sacræ Congregationis, quoties reductionem necessariam esse judicaverit, ex eo quod locus pius legatum acceptare recuset, non diminuto onere: Die* 20. *Junii* 1681. *respondit Negative*. Secus vero esset, si is, qui legatum reliquit, expressam facultatem dedisset Episcopo, Missarum designatarum numerum minuendi; tunc enim licere Episcopo, inconsulta Sede Apostolica, ea facultate uti, censuit eadem Sacra Congregatio, uti habetur *cit. tom.* 5. *Bullar.* post laudatam Urbani Octavi constitutionem.

Alii Summi Pontifices eam concesserunt, nonnullis servatis regulis: eaque usus est Author dum Bononiæ fuit Archiep.

3. Attamen, post Urbanum VIII., alii Romani Pontifices, videlicet Alexander VII. Clemens X. Clemens XI. Innocentius XIII. & Benedictus XIII. fere omnibus Religiosis Institutis privilegium concesserunt, ut Superiores Generales, adhibito maturo consilio, ac nonnullis servatis regulis, in eorundem privilegiorum litteris expressis, possent, in sua quisque Religione, onera Missarum, antea relicta, & acceptata moderari: eademque facultas a san. mem. Benedicto XIII. facta fuit omnibus Episcopis, qui vel per se, vel per suos Procuratores interfuerant Concilio Romano, habito anno 1725. uti videre est in eodem Concilio tit. 15. cap. 8. Huic Concilio nos quoque interfuimus, tanquam Doctor in Decretis, non vero tamquam Archiepiscopus Theodosiæ, licet hujus Ecclesiæ titulo essemus exornati; Episcopis quippe mere Titularibus aditus ad illud non patuit; & nihilominus, postquam ab Ecclesia Anconitana ab eodem Benedicto XIII. nobis commissa, ad Bononiensem Metropolitanam, auctoritate Clementis XII. translati fuimus, ab eodem Clemente potestatem impetravimus, Missarum in perpetuum celebrandarum numerum, justis exigentibus causis, in nostra Bononiensi civitate, & diœcesi contrahendi; Qua tamen, summa cum moderatione, & cautela usi sumus, iisque in primis adhibitis regulis, quas semper præ oculis habuimus, cum Sacræ Congregationis Concilii Secretarii munus obeuntes, de Missarum numero a Fundatoribus præscripto minuendo, in eadem sacra Congregatione agendum erat.

Item ex Synodo Diœcesana libro XII. Cap. 7. *num.* 4. *&* 5.

Si Missæ in una Ecclesia dici nequeunt, laudabiliter in alia celebrantur.

4. IN Diœcesi Toletana Ecclesiarum sacrariis Præfecti tot eleemosynas pro Missis in iisdem Ecclesiis celebrandis acceptabant, quot satisfieri impossibile foret: quare ne Fidelium pietas eleemosynam erogantium fraudaretur, Archiepiscopus in suis Synodalibus Constitutionibus jussit, ut singuli

guli Ecclesiarum Præfecti, quolibet trimestri, & de perceptis eleemosynis, & de celebratis Missis exactam sibi rationem redderent; quod si Missæ numerum non exæquarent ab elargientibus eleemosynam præscriptum, liberum sibi esse voluit, earumdem celebrationem alteri Ecclesiæ committere. Etiam ejusmodi Constitutio acriter impugnata est apud Sacræ Rotæ tibunal: plerisque enim videbatur Archiepiscopus suæ potestatis limites prætergressus, quasi sibi jus usurpasset, piam commutandi Fidelium voluntatem, qui in illa speciali Ecclesia Sacrificium pro se offerri voluerant, in quam consuetam contulerant stipem. Verum Rotæ Auditorium cum ponderaverit, non fuisse ab Episcopo absolute sancitum, ut Missæ extra Ecclesiam celebrarentur, cui fuerant eleemosynæ oblatæ, sed dumtaxat præscriptum, quid faciendum foret, quando in illa tot Missæ celebrari non poterant, quot oblatis eleemosynis responderent; cumque simul perpenderit, aliquod temperamentum necessario adhibendum fuisse, ne in prædicto casu, a jure communi non præviso, prorsus eluderentur Fideles eleemosynam elargientes, utque iidem specialem fructum, quem erogata stipe exoptabant, e Sacrificio assequerentur, si non illa, quam designaverant, Ecclesia, alibi saltem oblato; idcirco laudatam Constitutionem commendavit, approbavitque *decis.* 1436. *&* *decis.* 1522. *coram Coccino.*

5. Haud absimilis quæstio sæpius delata est ad Sacram Congregationem Concilii, a qua petitum fuit, quid foret agendum, cum ingens eleemosynarum copia in unam conferebatur Ecclesiam, ut tot Missæ celebrarentur, in uno certo, & designato ejusdem Ecclesiæ sacello, quot tamen ibidem celebrare esset impossibile: Et Sacra Congregatio censuit, Missarum celebrationem non esse ultra hebdomadam differendam, sed in aliis saltem ejusdem Ecclesiæ sacellis explendam: Ne autem imponeretur Fidelibus eleeemosynas erogantibus, præscriptam tabellam, in visibili Ecclesiæ loco exponendam, notificari jussit, suscipiendis in posterum Missarum oneribus satisfactum utique iri in Altari a Benefactoribus designato; si tamen intra unius hebdomadæ spatium fieri posset, sin minus in aliis ejusdem Ecclesiæ Altaribus juxta Sacræ Congregationis rescriptum.

Si in Altari designato celebrari nequeant, non ultra hebdomadam differantur, sed dicantur in aliis ejusdem Templi Altaribus.

APPENDIX IX.

Ad librum 3. Cap. 12. in quo differitur de jejunio naturali, quod utrum a pulvere Nicosiano frangatur, consulendum est caput 13. Synodi Diœcesanæ libri XI. n. 1. 2. & 3.

1. IN superius citato Concilio Provinciali Mexicano habito anno 1585. (quod Cardinalis de Aguirre *in præfat. ad t.* 4. *n.* 16. a Sede Apostolica approbatum affirmat) *lib.* 3. *tit.* 15. §. 13. (*tom.* 4. *Concilior. Hispaniæ ejusd. Card. de Aguirre pag.* 356.) ita cautum legitur: *Ob reveren-*

Aliqui prohibuerunt usum tabaci ante Missam.

tiam, quæ Eucharistiæ percipiendæ exhibenda est, præcipitur, ne ullus Sacerdos ante Missæ celebrationem, aut quævis alia persona ante Communionem, quidquam Tabaci, Picietive, aut similium, medicamenti causa, per modum fumalis evaporationis, aut alio quovis modo percipiat. Haud absimile edictum anno 1640. promulgavit Cardinalis de Borgia Archiepiscopus Hispalensis, quo sub pœna excommunicationis latæ sententiæ jussi sunt Sacerdotes a tabaci usu abstinere, una ante Missæ celebrationem, altera post eamdem celebrationem hora.

Plurima orta sunt quæstiones utrum tabaci pulvis, vel fumus &c. frangat jejunium.

2. His suffulti auctoritatibus Clericatus *de Sacram. Eucharist. decis.* 54. *n.* 12. *cas.* 2. Natalis Alexander *in Theolog. dogmat. & moral. tom.* 1. *in append.* 1. *variar. Epistolar. Epist.* 45. Sarnellus Episcopus *tom.* 6. *Epistol. Ecclesiast. Epist.* 30. Hurtado *resolut. moral. to.* 2. *tract.* 11. *cap. ultim.* docuerunt, oportere, ac decere, ut Episcopi in suis Synodis edicant, ut a nemine ante Missæ celebrationem, aut SS. Eucharistiæ perceptionem, tabaci folium mandatur, quod a plerisque fit ad sputa & phlegmata ex ore projicienda, aut illius fumus attrahatur, vel in pulverem redactum naribus ingeratur; quia valde indecens illis visum est, ut quis, ore & naribus tabaco conspurcatis, ejusque rodolens graveolentiam, ad SS. accedat Eucharistiam. Fuerunt præterea, qui tabaci usum ante accessum ad Sacram Communionem jam omnibus ab Ecclesia vetitum putarunt; eo quod etiam illius fumus in os injectus, & pulvis naribus attractus jejunium frangat naturale: ita quippe opinati sunt Alphonsus de Leone in *in QQ. moral. de Chocolate part.* 3. §. 4. *n.* 10. *& seqq.* & Lezana *t.* 3. *verb. Eucharistia, n.* 10.: sed istorum opinio confutata est a Pasqualigo *in praxi jejunii decis.* 438. Diana *in edit. coord. tom.* 2. *tract.* 1. *resol.* 121. Hurtado *cit. loc. n.* 393. & Cardinali de Lugo *respons. moral. lib.* 1. *dub.* 9. Siquidem nec tabaci fumus, nec pulvis naribus ingestus est vera comestio, aut potatio, quibus dumtaxat naturale jejunium solvitur. Aliqua tamen difficultas adhuc remanet, de tabaci folii masticatione, qua naturale jejunium violari, si aliquid succi ex illo expressi in stomachum trajiciatur, tanquam certum asserit cit. de Leone, cui etiam Pasqualigus, & Diana consentiunt, dummodo non fortuito, & præter intentionem id contingat. Sed addit Hecquet *in sua tract. de dispensat. Quadragesim. tom.* 2. *par.* 3. *cap.* 18. nunquam fortuito, sed necessario id evenire. Siquidem qui tabaci folium dentibus conterit, idpsum animo intendit, ut scilicet illius succo stomachus a pituita, & phlegmate abstergatur; exadverso autem Zacchias *quæst. medico-legal. lib.* 9. *tit.* 7. *q. unica n.* 33., citatus Cardinalis de Lugo *n.* 5. *& seqq.* eoque teste, plures Theologi Neapolitani ab ipso interogati censent, nulla ratione per tabaci masticationem frangi jejunium naturale, quia ejus succus, quanquam in stomachum dilabatur non est aptus ad nutriendum, sed dumtaxat ad stomachi fibras irritandas.

Non deciditur quæstio de Tabaci masticatione utrum jejunium frangat.

Non prudenter interdicitur usus ta-

3. Verum quidquid sit de hac quæstione, quam in medio relinquimus, de solo agentes tabaci fumo, aut pulvere naribus attracto, illud idem hic repe-

petimus, quod jam in libri 10. *cap.* 3. *num.* 2. prænotavimus, nimirum nequaquam hodie expedire, ut illius usus sub censurarum pœna interdicatur: etenim quanquam olim quamdam præseferret turpitudinem, atque indecentiam, propter quam Innocentius X. & Innocentius XI. excommunicatione perculerunt quotquot tabacum sumere auderent intra Vaticanam Basilicam: atque Urbanus VIII., sub eadem pœna, idem antea fieri vetuerat intra Ecclesias Diœcesis Hispalensis: hodie tamen cum a communi consuetudine sit adeo cohonestatus, ut nulli prorsus scandalum præbeat, aut admirationem causet, quod bene perpendit Lazarus Benedictus Miglioruccius *instit. jur. Canonic. tom.* 1. *pag.* 187., nimium profecto severum se præberet Episcopus, si Mexicanæ, aliarumque similium Synodorum vestigiis insistens, aut omnibus ante Sacræ Eucharistiæ perceptionem, aut solis Sacerdotibus ante Missæ celebrationem, tabacum interdiceret, adjecta præsertim in trasgressores censurarum pœna. Quapropter cum Nos in minoribus constituti, Sacræ Congregationis Concilii Secretarii munus obiremus, semper Episcopis auctores fuimus, ut ejusmodi Constitutionem, jam aliquando formatam, a suis Synodis subtraherent, ne nimii rigoris notam incurrerent, aditumque aperirent Subditorum querelis, ad Sacram Congregationem Concilii deferendis; quod multo magis iisdem consulendum ducimus, postquam san. mem. Benedictus XIII. exploratum habens a tabaci usu omnem nunc abesse inhonestatem, atque indecentiam, illum sumere permisit intra Vaticanam Basilicam.

baci ante Missam &c.

APPENDIX X.

AD LIB. 3. CAP. 18. NUM. 19. EX TOMO 1. BULLARII PAG. 212. NUM. 64.

Sacerdotes Missam celebrantes non teneri Sacram Eucharistiam omnibus petentibus infra ipsam actionem ministrare.

Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis in Italia.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

CErtiores effecti, pullulare in nonnullis Italiæ Diœcesibus controversiam de obligatione, qua Sacerdotes Missas celebrantes adstringantur Eucharistiam ministrare intra easdem fidelibus iis, qui ad ipsam accipiendam paratos se exhibent, ac petunt Sacrificii, cui adstant, participes fieri, Nostro

Status controversiæ.

ſtro proinde animo reputavimus, gliſcenti malo Apoſtolicæ hujus paginæ documento obviam ire, ne ulterius, haud abſque fidelium eorumdem ſcandalo, progrediatur. Itaque, Venerabiles Fratres, ſermonem Noſtrum ad vos convertimus, ut ipſi quoque Paſtoralis hac in re Officii partes minime negligatis.

Missæ, in quibus ſolus Sacerdos communicat, improbari nequeunt, ex Conc. Trid.

§. 1. Ac primo quidem dicendum Nobis occurrit, nemini ex fidelibus in mentem venire poſſe, Miſſas privatas, in quibus Sacerdos ſolus ſacram ſumit Euchariſtiam, propterea veri, perfecti, & integri Sacrificii incruenti a Chriſto Domino inſtituti rationem amittere, ideoque illicitas eſſe exiſtimandas. Nec enim ignorant fideles, aut ſaltem facile edoceri poſſunt, Sacroſanctum Concil. Trident., innixum doctrinæ, quam perpetua Eccleſiæ traditio ſervavit, huic adverſantem novam falſamque Lutheri ſententiam damnaſſe ſeſ. 22. cap. 6. & can. 8.: *Si quis dixerit Miſſas, in quibus ſolus Sacerdos ſacramentaliter communicat, illicitas eſſe, ideoque abrogandas: anathema ſit.*

Ejuſdem Concilii, & Pontificis votum pro frequenti fidelium communione ad cujuslibet Miſſæ celebrationem.

§. 2. Nihilominus, quandoquidem vetus Eccleſiæ praxis, & diſciplina, juxta quam fideles Miſſis adſtantes participare paſſim atque in publicis conventibus ſolebant Sacroſanctum Sacrificium, inſtitutioni, & exemplo Chriſti Domini omnimode convenit, verba ejuſdem Concilii eo ipſo ſpiritu, quo ab eodem prolata ſunt, iteramus: *Optaret quidem ſacroſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis fideles adſtantes, non ſolum ſpirituali affectu, ſed ſacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quo ad eos ſanctiſſimi bujus Sacrificii fructus uberior proveniret.* Utinam autem eo ipſo Chriſtianæ pietatis ſervore, quo primorum ſeculorum fideles exardebant, noſtrorum quoque temporum homines inflammati, avide ad publicam ſacram menſam advolare, ſanctorumque Myſteriorum ſolemnitati non adeſſe tantum, ſed religioſe eorumdem participationem exoptare conſpicerentur. Nulla certe res eſt, qua utilius Epiſcopi, Parochi, Confeſſarii ſtudium ſuum omne impendere valeant, quam in excitandis fidelibus ad eam mentis puritatem ſectandam, unde digni reddantur frequenti ad ſacram Menſam acceſſu, & non ſpirituali tantum, ſed Sacramentali etiam participatione illa Sacrificii, quod a Sacerdote, tamquam publico Eccleſiæ Miniſtro, non pro ſe tantum, ſed pro ipſis, & pro ipſorum nomine offertur.

Laudatur mos participandi de Sacrif. Miſſæ.

§. 3. Et quamvis de eodem Sacrificio participent, præter eos, quibus a Sacerdote celebrante tribuitur in ipſa Miſſa portio Victimæ a ſe oblatæ, ii etiam, quibus Sacerdos Euchariſtiam reſervari ſolitam miniſtrat; non tamen idcirco aut vetuit unquam Eccleſia, aut modo vetat, ſatisfieri ab ipſo Sacerdote pietati, & juſtæ eorum petitioni, qui Miſſæ adſtantes, ad conſortium admitti poſtulant ejuſdem Sacrificii, quod & ipſi pariter offerunt ea ratione, quæ ipſos decere poteſt: immo probat atque cupit, ne id omittatur, eoſque Sacerdotes increparet, quorum culpa, & negligentia fidelibus participatio illa denegaretur.

Ad animarum tamen

§. 4. At quoniam in Eccleſia Chriſtiana opus eſt cuncta ordinate, & congruenter diſponi; Paſtores vigilantiam & curam ſuam conferent, ut ex una

Pastores pertinet, opportunitatem temporum, & locorum pro communione fidelium statuere.

una parte fidelium pietas minime fraudetur eo accessu, eaque participatione; ex alia vero ita utrumque sortiatur, quin ulla in laudabilibus aliis institutis oriatur perturbatio, unde facile confusio etiam, & scandalum oriretur. Quare Pastores monere debent eosdem fideles, ut participes esse cupientes sacræ Mensæ, (quod maximopere probandum diximus) studeant tempus, locum, & circumstantias nancisci, quibus & ipsi justorum votorum suorum compotes evadant, nec instituta illa pietatis impediant. Hisque Pastorum suorum monitis fideles sese dociles præbentes, cavebunt, ne sibi injuriam factam querantur, si quandoque pro tempore, loco, & personis, Episcopus minime opportunum censuerit, a Sacerdote celebrante Eucharistiam distribui iis, qui adstant; quibus scilicet eo ipso tempore facilis, & obvia suppetit ratio ad eamdem Mensam accedendi, pluribus aliis locis cuivis instructam.

Hodierna disciplina facillimam præstat SS. Eucharistiæ participationem.

§. 5. Haud ægre Episcopi, & Parochi id fidelibus persuadebunt, quoties ipsis significent, ex Ecclesiæ disciplina, quæ modo viget, non quidem difficiliorem, sed faciliorem evasisse iisdem participationem, quam optant: Siquidem veteri more in singulis Ecclesiis passim unica Missa celebrabatur, cui fideles adstabant, indeque participabant; quin a solis propriis Pastoribus, quemadmodum reliqua Sacramenta, ita etiam Eucharistiam licite accipere valebant: hisce vero temporibus, ex Sacerdotum celebrantium, ex locorum, Altariumque, quibus ea celebratio publice peragitur, multiplicitate patet cuilibet facile parabilis sacra Mensa, & ad sacrum Convivium admissio. Sin autem iidem fideles ita moniti, importune insisterent pro recipienda Eucharistia in iis temporis, loci, & personarum circumstantiis, quas excipiendas censuisset Episcopus, Ritualis Romani auctoritate etiam fretus; hæc illorum petitio, utpote nec justa nec rationabilis, contumacem, ac refractarium animum demonstraret, cupidumque perturbationis, ac proinde minime compositum Eucharistiæ, qua par est pietate, percipiendæ.

Cui, qui se aptare renuit, male se dispositum esse indicat.

Adhortatio ad animorum concordiam.

§. 6. Dum Pastores erga fideles ita se gerent, dumque fideles Pastorum dictis pronas ita aures accommodabunt, orietur absque ulla dubietate pax illa perfecta, atque concordia, qua capita invicem & membra magnopere colligari decet; desinentque importunæ illæ controversiæ, quæ eo tandem tendunt, ut turbas gignant ac scandalum, verique animarum fructus, quo nihil Pastori carius esse debet, perniciem. Verbis itaque Apostoli Pauli ad Corinthios utimur: *Obsecro Vos, Fratres, per Nomen Domini Nostri Jesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in Vobis schismata; sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.* Quæ quidem dum Vobis, Venerabiles Fratres, per hæc Apostolica scripta nota esse volumus, in felicitatis auspicium, & Paternæ dilectionis pignus, Apostolicam benedictionem impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die 13. Novembris 1742. Pontificatus Nostri Anno tertio.

Dat die 13. Nov. 1742.

Cum

Cum de populi communione in hac sua Constitutione Summus Pontifex egerit, non erit ab hoc loco alienum & aliam subjicere ejusdem SS. Pontificis Constitutionem ex tom. 1. Bullarii num. 93. pag. 314.

Contra surripientes, vel asportantes, aut apud se retinentes Sacras Hostias, vel particulas consecratas.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

Ad Perpetuam Rei Memoriam.

Exordium. AB Augustissimo Eucharistiæ Sacramento, in quo Salvator Noster, & Dominus Jesus Christus se ipsum nobis, tamquam gratiarum omnium fontem uberrimum, atque pretiosum æternæ gloriæ pignus, amandum atque fruendum exhibere ineffabili benignitate dignatur; cui curvari convenit omne genu, omnesque gentes & populos & linguas perenne adorationis & honoris tributum offerre; sceleratorum hominum audaciam, multoque magis sacrilegas impiorum manus arcendas esse, in primisque a Nobis Apostolicæ auctoritatis clypeo, ac districto pœnarum gladio, quantum cum Domino possumus, longius propulsandas, tum ipso ministerii Nostri Officio, tum etiam Prædecessorum nostrorum exemplis admonemur.

Epitome Constitutionis Innoc. XI. §. 1. Et sane, cum alias ven. mem. Prædecessor noster Innocentius Papa XI. per suam Constitutionem datam 4. Idus Martii Anno Incarnationis Dominicæ 1676., statuerit, ut omnes & singuli utriusque sexus, qui de execrabili furto Hostiæ consecratæ, sive unius vel plurium Particularum consecratarum, cum sacra Pyxide vel sine illa, legitime & judicialiter confessi, aut convicti fuerint, quive propria malitia, vel de alterius mandato Hostiam ejusmodi, sive unam, vel plures Particulas consecratas ad malum finem apud se retinere, vel alio transferre seu asportare præsumpserint, condignis pœnis & animadversionibus pro facinoris atrocitate plectantur, & pro prima etiam vice Curiæ seculari tradantur, non obstante minori ætate, dummodo vigesimum annum attigerint; easdemque pœnas constituerit etiam contra mandantes: Immediatus illius Successor fel. *Epitome Constitutionis Alexand. VIII.* pariter rec. Alexander Papa VIII. æquali zelo ad tam nefarium scelus eliminandum armatus prædictam Innocentii XI. Constitutionem confirmavit, per aliam in simili forma datam XI. Kalendas Januarii Anni 1690.; in qua etiam illud addidit, ut sub antedictæ Constitutionis dispositione intelligi deberent comprehensæ omnes & singulæ personæ tam sæculares, quam Ecclesiasticæ, etiam Regulares, cujuscumque dignitatis, status, gradus, Ordinis, Congregationis, Societatis, & Instituti, quibuscumque privilegiis, exem-

exemptionibus, & indultis munitæ, & quavis speciali nota, aut individuatione dignæ, nulla prorsus excepta; easque omnes, siqua atrocissimi hujus criminis, quocumque modo, etiam sine qualitate furti, per se ipsas, vel per alios quoscumque, aut de alterius mandato, commissi, reas esse constaret, omnibus, & singulis pœnis tum antiquis, tum in dicta Innocentii XI. Constitutione innovatis, etiam, quoad Ecclesiasticos, degradationis realis, & traditionis brachio sæculari, omnino & irremissibiliter obnoxias fuisse & esse, atque in posterum fore, declaravit.

§. 2. Nos igitur, quibus horrendæ hujusmodi impietatis magis magisque præcavendæ non minor cura pectori insidet, supradictas Prædecessorum nostrorum Innocentii XI. & Alexandri VIII. Constitutiones (quarum tenores, ac si de verbo ad verbum præsentibus insertæ forent, haberi volumus), atque omnes, & singulas dispositiones, ordinationes, declarationes, & extensiones in illis contentas, prout jacent, Motu proprio, & ex certa scientia, & deliberatione Nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, hac Nostra perpetuo valitura Constitutione confirmamus, approbamus & innovamus, easque inviolabiliter & inconcusse servari volumus & mandamus. *Confirmatio prædictarum Constitutionum.*

§. 3. Cum autem, sicut Nos ipsi pluries agnovimus, dum adhuc in minoribus existentes, in Romana atque universali Inquisitione Consultoris munere fungebamur, in hujusmodi Causarum tractationibus, quæ coram Sacro prædictæ Inquisitionis Tribunali agitantur, hæ plerumque exceptiones a reis, atque reorum Advocatis proponi soleant; quod scilicet subreptarum Particularum sive Hostiarum consecratio, & surripientium sive asportantium, vel respective retinentium intentio ad malum finem directa minime a Fisco probentur: & propter hujusmodi exceptiones & deficientes in Fisco probationes ad easdem repellendas, hujus generis causas in longum protrahi contingat, atque etiam ipsi aliquando rei delictorum suorum impunitatem, aut pœnarum minorationem pessimo exemplo obtinere tentaverint; cumque super relevantia istarum exceptionum, quæ ex prædictarum Innocentii XI. & Alexandri VIII. Constitutionum contextu oriri asseruntur, & super eo, an ipsis reis, vel Fisco potius incumbat onus conficiendi probationes pro supradictis exceptionibus fundandis, vel respective destruendis, novam aliquam declarationem Pontificia auctoritate suffultam memoratis Constitutionibus adjungi desideraretur: Idcirco Nos volentes omnia sacrilegis hominibus adimere subterfugia, per quæ condignas tantæ impietatis pœnas declinare, vel earum minorationem & relaxationem prætendere, vel obtinere possent, motu, scientia, deliberatione, ac potestatis plenitudine paribus, atque etiam Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem generalium Inquisitorum a Sancta Sede specialiter deputatorum sensui & consilio Nobis alias super hac re insinuato inhærentes, ea, quæ sequuntur, opportune statuenda & declaranda censuimus. *Referuntur Causæ novarum declarationum.*

De probatione Consecrationis. §. 4. Quoties igitur per legitimas probationes constiterit, vel Hostiam vel Particulas a reo subreptas, sive alio modo asportatas atque retentas in Sacro prius Repositorio seu Tabernaculo, vel in Sacra Pyxide, aut Ostensorio asservatas, indeque sacrilego ausu extractas, atque asportatas fuisse; vel eidem reo constituto, aut alteri personæ in actu Communionis a Sacerdote traditas, deindeque vel in eodem Communionis actu, vel post illum, ab ipso sumente ex proprio ore extractas fuisse; tunc satis & abunde fundatam præsumptionem Fisco suppetere declaramus pro asserenda earumdem Hostiarum seu Particularum consecratione; ad quam excludendam nonnisi claras & concludentes in contrarium probationes admitti debere decernimus; quarum perficiendarum onus ad ipsum reum pertinere dubitandum non est: ac ne in posterum dubitari contingat, præsentis declarationis tenore statuimus.

De probatione pravæ intentionis. §. 5. Inutiliter etiam a reis, vel ab eorum defensoribus proponeretur exceptio non probatæ pravæ intentionis abutendi Sacramento ad malum, vel sacrilegum finem, nisi concludentibus & juridicis probationibus adstruendis pariter ab ipsis reis, in quos tale onus præsentis declarationis vigore expresse refundimus, hujusmodi exceptio constabilita fuerit, & justa aut excusabilis ratio asportationis, aut retentionis Sacramenti plene comprobetur. Alias etenim Fisco semper assistet valida & legitima præsumptio de intentionis pravitate, quotiescumque probaverit ipsam Sacræ Hostiæ vel Particulæ subreptionem, asportationem, aut retentionem; absque eo quod super malo vel sacrilego fine speciales probationes debeat cumulare. Itaque neque istam, neque aliam superius memoratam exceptionem, ubi sufficienter, ut supra, probatæ non fuerint, impiis tanti Sacramenti violatoribus ullatenus suffragari volumus, quo minus omnibus & singulis pœnis, etiam pro prima vice, traditionis brachio sæculari, & quoad Ecclesiasticos degradationis realis, & traditionis pariter pro prima vice brachio sæculari, in præfatis & antiquioribus Prædecessorum Nostrorum, & juris sanctionibus contra hujusmodi nunquam satis detestandi facinoris reos juste ac sapienter constitutis, subjiciantur, & cum effectu plectantur & puniantur.

Sequuntur Clausulæ confirmatoriæ in forma amplissima.

Alia loca in quibus agitur de rebus ad Missam pertinentibus. Hactenus Constitutio sapientiæ & prudentiæ plena; alia etiam Constitutio emanavit sequenti mense contra non promotos ad Sacrum Presbyteratus Ordinem Missam celebrantes, quæ ad capita de licita & valida celebratione aliqua ratione spectat; sed cum fere tota versetur in foro judiciali, eam duximus omittendam; quemadmodum & aliam, quæ extat in Bullario Tom. II. in Appendicibus pag. 46. contra sortilegia patrantes in Missæ Sacrificio, pariter non exscribimus, cum ferme tota forum judicialem respiciat.

In fine Capitis XVIII. citatur edictum 14. tomi 2. nempe XXXIV. editio-

tionis Latinæ in quo agitur §. III. de hora ac loco celebrandi, sed nihil præter ibi dicta necessario hic ducimus inserendum. Sicut etiam omittimus Edictum XII. de Tabella auroræ, orientis solis, meridiei & mediæ noctis.

APPENDIX XI.

Ad Caput XXIII. in quo agitur de diversis Missarum generibus; ubi locum haberent quæ Auctor scripsit in Opere de Festis, ubi de Azimo, & Fermentato in Feria V. in Cœna Domini *a*; de Missa Præsanctificatorum in Feria VI.; de voce *Alleluja* in Sabbato Sancto *b*; de prima Missa an in die Pentecostes ab Apostolis fuerit celebrata *c*; de triplici Missa in Natali Domini *d*; de duabus Missis olim celebrari solitis in die Circumcisionis Domini, & aliis festivitatibus. De diversis Missarum generibus, ubi locus incidit, fuse & accurate disseritur; at vero cum Opus de Festis Domini, Beatissimæ Virginis, & Sanctorum &c. sequenti anno ad usum Scholæ Sacrorum Rituum vulgabitur, supervacaneum videtur aliquid ex eo libro huc adnectere; circa Missam, quæ occasione Synodi celebrari debet, agit Sapientissimus Auctor in Tomo I. de Synodo Diœcesana libro V. Cap. I. num. 1. 2. 3. 4. ubi ita scribit.

a *De Hostia forma lib. 1. cap. 6. De ejus consecratione lib. 2. Cap. XV.*
b *Vide librum II. cap. V. pag. 80. & 81.*
c *Vide supra Appendicem II. pag. 375.*
d *Vide librum III. cap. IV. usque ad n. 8.*

Missa de Spiritu Sancto, aut saltem Oratio de eodem in Missa, quinta quaque feria per mensem ante Synodum celebranda.

1. Constitutam ab Episcopo diem, qua suam Synodum celebrare vult, die Epiphaniorum, vel Kalendarum Januarii Cathedrali in Ecclesia e suggestu indici & promulgari, atque Calendario, quod in singulos annos confici solet, adscribi statuit S. Carolus Borromæus in Concilio Provinciali Mediolanensi IV. *part. 3.* (*pag. 177. part. 1. Act. Eccles. Mediolanen.*) & in Concilio Provinciali V. *part. 3.* (*ibid. pag. 276.*) Parochis præcipit, ut per mensem ante statam Synodi diem quinta quaque feria Missam celebrent de Spiritu Sancto, aut pro diversitate temporum orationem saltem de Spiritu Sancto in Missæ sacrificio recitent; populumque hortentur, ut die Dominico Synodi diem antecedente vere pœnitentes & confessi Sacram Communionem sumant; hoc præcipue precantes, ut quæ ad eorum salutem pertinent, Dei auxiliante misericordia, per Episcopum in Synodo diligenter sancteque agantur. Hæc aliaque ante Synodum tam in civitate, quam in Diœcesi facienda magis adhuc accurate & minutim descripta leguntur in appendice ad Synodum Amerinam anno 1595., habitam a celebri ejus Urbis Episcopo Antonio Maria Gratiano *cap.* 171., & 172.

De Spiritu Sancto celebranda est solemniter

2. Synodali celebritati triduum veteri ritu præstitutum esse, idem Sanctus Carolus *cit. loc.* affirmat, & Pontificale Romanum *titul. de ordine ad Synodum*, tribus sessionibus illam absolvi solere ait; quamvis utrobique ad-

ab Episcopo prima die Synodi ante vel post Processionem.

addatur, fas esse Episcopo pro rerum gerendarum ratione Synodum ultra triduum protrahere. Quid autem singulis diebus agendum sit, nostrum erit hic exponere. *Prima die Synodi Pontifex summo mane cappa indutus ab universo Clero cum superpelliciis comitatus ad Ecclesiam pergit; paratur in sede, celebrat Missam de Spiritu Sancto, & præbet Clero sacram Communionem*, verba sunt Pontificalis Romani *cit. loc.* Eodemque ritu post ultimam sessionem esse Episcopum a Clero associandum, cum ab Ecclesia se domum recipit, in eodem Pontificali inferius præscribitur: *Tunc omnes pariter surgentes Pontificem cappa indutum cum superpelliciis ad Domum reducunt*. Hic porro Clericorum Episcopum associantium comitatus speciem quamdam præsefert processionis, nec alicubi, ut in Diœcesi Neapolitana, alia fieri solet solemnis supplicatio seu processio, cum nulla reapse descripta appareat in Actis Synodi Diœcesanæ anno *1694.* celebratæ a Jacobo Cardinali Cantelmo, neque in Actis alterius Synodi anno *1726.* habitæ a Cardinali Francisco Pignatello Neapolitanis Archiepiscopis; nisi forte ideo non reperiatur descripta in Actis Synodalibus, quia pridie habita fuerit, quemadmodum in sua ætate fieri Neapoli consuevisse asserit Gavantus *in prax. part. 2. sess. 1. annot. 1.* Ceterum quidquid sit de contraria consuetudine in hac aut illa peculiari Diœcesi vigente, communi usu receptum est, ut prima Synodi die ab Episcopo, & universo Clero publica instituatur supplicatio, seu processio per Urbem, quod faciendum præscripsit Sanctus Carolus Borromæus *cit. loc.*, & factum a Sancto Francisco Salesio *lib. 3. cap. 11. n. 3.* narravimus: quorum exempla satis superque sunt ad firmandam regulam, ad quam omnes conformare se debeant. Ejusmodi processionem instituendam post celebratam ab Episcopo Missam, ut dum ea celebratur, comodius possit Clerus in Ecclesia congregari, ait Gavantus *cit. loc.*; sed Sanctus Carolus Borromæus illam ante Missam peragendam dicit: *Primo Synodi die Episcopus processione solemni peracta Missæ Sacrificium celebret*. Quilibet quoad hoc suæ Ecclesiæ consuetudinem sectetur, modo Missa non omittatur, quam Synodalibus actionibus semper præmitti consuevisse vel ex ipsis colligitur, quæ sæculo VI. conficta creduntur, Gestis de Xysti Romani Pontificis purgatione, & Polycronii Hierosolymitani Episcopi accusatione, ubi *cap. 8.*, cum Synodus Hierosolymis certe, prout moris erat, celebrata fingatur, dicitur: *Feria prima celebratæ sunt Missæ a Casto Episcopo, qui directus fuerat a Xysto Episcopo, & Coepiscopis suis, vel a Synodo* (apud Coustant. *in appendic. ad tom. 1. epist. decretal. col. 121.*)

3. Itaque sive ante, sive post processionem, debet Episcopus Missam facere de Spiritu Sancto, & porrigere Clero sacram Communionem, quam acceptis Stolis rubeis etiam Sacerdotes sument, qui forte ea die non celebraverint. In Pontificalibus editis ante Clementem VIII., uti observat Joseph Catalanus in *notis ad Pontificale Romanum tom. 3. titul. 5. §. 2. n. 5.* non legimus Missam celebrandam, sed audiendam ab Episcopo: *Prima au-*

tem die Concilii, seu Synodi mane conveniunt Sacerdotes, & Clerici universi in Ecclesia, in qua debet Concilium, seu Synodus celebrari, ubi Pontifex Missam audit; sed quod ita olim fieret, non absolvit Episcopos ab obligatione per se ipsos celebrandi, quam illis imponit recens Pontificale, quod prodiit auctoritate Clementis VIII. ubi Episcopo & non alteri dicitur: *Paratur in sede, celebrat Missam de Spiritu Sancto.* Nec satis est, ut Episcopus Missam privatim faciat, sed omnino decet, ut solemni & pontificali ritu celebret. Siquidem S. Carolus Borromæus in Concilio Provinciali Mediolanensi IV. *part.* 2. *titul. Quæ pertinent ad Sanctissimum Missæ sacrificium pag.* 152. dies enumerans, quibus Episcopus *Patrum monimentis, & veteri, eoque comprobato, rituum cæremoniarumque Romanarum Codice*, Sacra Mysteria solemni celebritate, & Pontificio apparatu perficere debet, primam quoque Diœcesanæ Synodi diem inter illa recenset.

Pro defunctis, secunda die: de Trinitate cum collecta in gratiarum actionem, tertia die ab aliquo ex Canonicis.

4. Secunda Synodi die mos est, inquit Gavantus *citat. prax. pag.* 63., ut unus ex Canonicis Missam solemniter faciat pro Defunctis, cui Episcopus assistit, eaque peracta stolam, & pluviale nigri coloris assumit, & consuetas orationes recitat pro Defunctis, post quas, vestes nigras in rubeas mutat, & accepto Pastorali baculo ad Sedem Synodalem ascendit. Tertia demum die unus pariter ex Canonicis Missam celebrat de Sanctissima Trinitate, addita collecta in gratiarum actionem. Episcopus astat indutus Stola, & Pluviali albi coloris: Missa absoluta, rubea accipit indumenta, ad consuetam sedem se confert, ultimæ sessioni præsidet, & Synodo finem imponit.

In Tomo IV. de Beatificatione & Canonizatione &c. parte 2. Capite 1. agitur de concessione Officii & Missæ in honorem Beatorum Beatificatione formali. Deinde Capite 3. idem argumentum recurrit circa Beatos Beatificatione æquipollenti. Cap. 5. differitur de Beatis qui sunt in antiqua cultus possessione. Capite 6. de concessione Missæ in honorem Sanctorum Canonizatorum; de Electione vero Sanctorum in Patronos agitur Cap. 14. Circa imminutionem festorum illud aliquoties in literis Apostolicis præscriptum est, ut concessa facultate in aliquot diebus festis incumbendi operibus servilibus, remaneat audiendi Missam obligatio: hæc omnia fuse tractantur Capite 16. Et per totum Opus de cultu Sanctorum differitur, præcipue Cap. 31. recensentur aliquæ Concessiones Officii & Missæ, & rationes cur admissæ sunt; cur alia etiam postulata justis de causis rejecta, vel non proposita. Etiam libro 2. Cap. 9. innuitur qua ratione Missa cultus publici appellatione veniat. De Missa in actu Canonizationis celebranda agitur lib. 1. Cap. 36. De frequenti & quotidiana Missæ celebratione, quæ nota est Sanctitatis, agitur lib. 3. Cap. 27, quod tamen argumentum disertissime pertractatur in Libro III. hujus Operis de Sacrificio Missæ Cap. 2.: etiam de Missæ Canone aliqua notantur lib. 1. Cap. 5. num. 6.: ubi etiam aliorum a Romano

Ri-

Rituum fit mentio. De Missa a Parocho celebranda pro Sponso & Sponsa agitur Institutione 80. n. 10. & 11. Hæc omnia satis fuit hic adnotare, neressarium autem ducimus subjicere quæ prædicto tomo IV. de Beatif. &c. Part. 2. Cap. 2. num. 1. 2. 3. 4. & 5. referuntur, ubi paulo post initium:

Quibus competat de Beatis Missam celebrare, &c.

1. QUæritur itaque, utrum Presbyteri sive Sæculares, sive Regulares, quibus in Brevi Beatificationis non est concessa facultas recitationis Officii & celebrationis Missæ, Missam aliquando in honorem Beati celebrare possint & Officium recitare? Respondent nonnulli, permissam esse tum Officii recitationem, tum Missæ celebrationem, cum loquimur de Officio votivo, & de Missa votiva: statim enim ac Pontifex permittit celebrari Missam & recitari Officium in honorem alicujus Beati Beatificatione formali, eum declarat tali cultu dignum; ea porro facta declaratione, non videtur esse prohibitum Presbyteris & Clericis sive Sæcularibus sive Regularibus, licet Brevi non comprehensis, Officium votivum recitare, Missamque votivam celebrare in honorem Beati. Ita sentiunt Castropal. *oper. moral. tom.* 1. *tract.* 4. *disput.* 1. *punct.* 5. §. 5. *num.* 5. *& seqq.* atque Del Bene *de Inquisit. tom.* 2. *dubit.* 255. Contrarium autem latissime probat Diana *in edit. coord. tom.* 2. *tract.* 1. *resolut.* 81. & *tom.* 9. *tract.* 5. *resolut.* 21. cui opinioni subscribunt Amicus *in curs. Theolog. tom.* 5. *disput.* 4. *sect.* 4. *num.* 100. & Joannes a Sancto Thoma *in* 2. 2. *D. Thomæ disput.* 9. *art.* 1. non solum quia juxta decretum editum die 16. Decembris 1659. alibi relatum, non est permissum vel Sæcularibus vel Regularibus excedere limites verbales *Indulti* Beatificationis, neque est permissa Officii recitatio & Missæ celebratio, nisi illis, quibus Sedes Apostolica hoc concesserit; sed etiam quia privilegia non sunt extendenda de persona ad personam, atque adeo solummodo concessa censentur iis personis, quæ sunt in privilegio expressæ.

Non licet illis, qui in brevi non sunt comprehensi.

2. Porro quæstio hæc triplici absolvitur propositione; quarum prima est, non esse permissum illis, qui Brevi Beatificationis non sunt comprehensi, Missam de Beato celebrare propter rationes modo allatas: quod sane procedit, etiamsi sermo sit de Missa votiva, cum Missa votiva de Beatificatis celebrari non possit, etiamsi adsit facultas celebrandi Missam in eorum honorem; celebratur enim Missa votiva de Sanctis tantummodo canonizatis, ut habet Guyet *de fest. propr. Sanctor. lib.* 2. *quæst.* 11. Et quod quidem attinet ad rem præsentem, cum Missæ votivæ celebratio sit cultus publicus qui fit nomine Ecclesiæ, is præstari nequit, nisi ab illis, quibus expresse in Brevi Beatificationis fuit concessa facultas; uti animadvertit Quartus *ad rubr. Missal. Rom. part.* 1. *tit.* 4. *de Missis votivis dub.* 6. §. *Ex qua doctrina* diximus Missam de Beatis votivam celebrari non posse, nimirum ex communi regula: nam ex privilegio potest. Idem enim ipse, qui legem tulit prohibentem, Alexander Papa VII. de sacræ rituum Congre-

gre-

gregationis consilio non semel eam relaxavit. Ad preces namque Ferdinandi Gonzagæ Principis Castellionis in Brevi 22. Maji 1662. *De Venerabilium* (inquit) *Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris ritibus Præpositorum consilio, ut de Beato Aloysio* (*Gonzaga*) *in Matrice ecclesia Collegiata oppidi Castellionis Missæ votivæ infra annum celebrari valeant, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus & indulgemus*. Et in similibus literis 26. Septembris subsecuti hoc Indultum extendens, *De memoratorum* (ait) *Cardinalium consilio, ut de eodem Beato Aloysio etiam in Clericorum Regularium Societatis Jesu ecclesia Missæ votivæ infra annum diebus non impeditis, ad præscriptum Rubricarum, celebrari possint, dicta auctoritate tenore præsentium concedimus pariter & indulgemus*. Ac postmodum etiam Clemens Papa X. die 27. Augusti 1670. *Admissis Excellentissimi Domini Oratoris Marchionis de Astorga instantiis ex nomine Catholicæ Majestatis sibi porrectis, universo tam Sæculari, quam Regulari Clero per totum terrarum orbem benigne indulsit pro futuris perpetuis temporibus, quod de prædicta Beata Rosa* (*Limana*) *possit in ecclesiis quorumcumque tum Regularium tum Sæcularium celebrare Missam per anni circulum sive ex voto, sive ex libera devotione, juxta Rubricas ac dispositionem Missalis Romani, tametsi nondum prædicta Beata Rosa solemni Canonizationis ritu fuerit ab Ecclesia inter Sanctas relata*. Sed & antea Fratribus Prædicatoribus Conventus Foroliviensis Missam de Beato Jacobo Salomonio, *toties quoties devotio impulerit, infra annum*, fuisse a Clemente Papa VII. die 25. Junii 1526. concessam refert Cardinalis Numajus, vivæ vocis oraculum testatus apud Castellinum *de certit. glor. Sanctor. pag.* 140. Idemque Pontifex in alio simili oraculo pro Beata Catharina Bononiensi *in Summ. sup. dub. daud.* legitur concessisse: *Missam ipsius &c. in supradicta die transitus tantummodo solemniter cantari & celebrari facere; infra annum vero submissa voce &c.* Quæ Indulta non alio quam ad Missam votivam referri posse videntur.

3. Secunda propositio est, non esse permissum Presbyteris & Clericis sive sæcularibus, sive Regularibus Brevi non comprehensis recitare Officium Divinum votivum in honorem Beatorum. Non solum quippe urgent rationes modo allatæ, sed insuper accedit, quod dantur quidem Missæ votivæ, sed Officium votivum non datur. Quod cum ita sit, eorum propositio, qui dicunt licere Presbyteris & Clericis, sive sæcularibus sive Regularibus Brevi non comprehensis recitare Officium Divinum votivum in honorem Beatorum, est, ut Scholæ loquuntur, *de subjecto non supponente*. *Neque iisdem licet officium recitare.*

4. Tertia propositio est, esse permissum illis etiam, qui non sunt Brevi comprehensi, Officium recitare in honorem Beati, non ad satisfaciendum obligationi, sed ex devotione. Utcunque enim senserit Granado *in* 2. 2. *controv.* 2. *tract.* 7. *disput.* 4. *sect.* 2. cultus hic non est cultus publicus sed privatus; qui, si ex alibi dictis exhiberi potest etiam non Beatificatis, *a fortiori* præstari poterit illis, qui in canonem Beatorum relati sunt; uti *Licet tamen ex devotione.*

pro-

prosequitur Quartus *loc. cit.* & ut est in decretis generalibus pro cultu Beatorum: *In locis, ubi Beatos prædictos ab omnibus coli permissum fuit, non inde publica Officii recitatio permissa censeatur, sed tantummodo privata, nec satisfactoria præcepto recitationis, nisi quoad illos, quibus Sedes Apostolica hoc indulserit.*

An possint exteri Sacerdotes Missam de Beatis celebrare in Ecclesiis Regularium.

5. Item quæritur a Doctoribus, utrum, si in Brevi Beatificationis concessa sit statuta die celebratio Missæ in determinata ecclesia, quæ est alicujus Instituti Regularis, possit eadem die Missa celebrari a Sacerdotibus exteris, qui ad eamdem confluunt ecclesiam. *Affirmative* respondet Megalius *in prompt. Theolog. t. 1. in verb. Canonizatio Sanctorum, n. 1.* at negans opinio est retinenda non solum propter observantiam vel consuetudinem, sed etiam propter expressa sacræ Congregationis decreta. Quod enim attinet ad observantiam, res est expedita: primo quia quando Sedes Apostolica voluit indultum extendi ad confluentes, id expressit in decreto, aut literis Apostolicis indulti, ut patet ex decreto in causa tunc Beati, nunc Sancti Aloysii Gonzagæ 7. Augusti 1621. *Congregatio sacrorum rituum, Præposito Generali Societatis Jesu enixe petente, censuit concedendum, si Sanctissimo Domino Nostro placuerit, ut de B. Aloysio Gonzaga die 21. Junii, quo ex hac vita migravit ad cælum, ab omnibus ejusdem Societatis Religiosis ubique terrarum existentibus juxta Rubricas Breviarii & Missalis Romani de Communi Conf. non Pontif. Officium recitari & Missa celebrari respective valeat, necnon & confluentibus eo die ad eorum ecclesias Missa in illis de eodem Beato, ut supra, celebrari:* & ex Brevi Gregorii Papæ XV. 2. Octobris 1621. *Necnon etiam confluentibus eo die ad eorumdem Religiosorum ecclesias Missam in illis de eodem B. Aloysio Gonzaga, ut supra, celebrare liceat, Apostolica Auctoritate tenore præsentium perpetuo concedimus & indulgemus:* & quia cum in Brevi Beatificationis S. Francisci Borgiæ concessa fuisset Missæ celebratio omnibus Sacerdotibus Societatis Jesu, qui ubique essent, uti legitur *in Constit. 49.* Urbani VIII. *Bullarii tom. 5.* prædictum Breve fuit deinde extensum ad alios Sacerdotes confluentes ad ecclesias Patrum Societatis Jesu, & celebrantes Missam in ipsis die festo S. Francisci Borgiæ: *De eorumdem Fratrum consilio concessionem & Indultum, desuperque confectas literas hujusmodi ad quoscumque Sacerdotes sæculares, seu cujusvis Ordinis, Congregationis, seu Instituti Regulares ad ecclesias, seu Domos Regulares dictæ societatis Jesu accedentes .... eadem auctoritate tenore præsentium extendimus ac concedimus pariter & indulgemus:* Secundo, quia id ipsum factum est in concessione Officii & Missæ de tribus Martyribus Paulo Micki, Joanne de Goto, & Didaco Quizai. Breve quippe Beatificationis facultatem prædictam concedebat Religiosis Societatis Jesu, quod deinde fuit extensum ad omnes Sacerdotes tum Regulares tum Sæculares confluentes ad ecclesias ejusdem Societatis; uti desumitur *ex Constit. 83.* Urbani Papæ VIII. *Bullarii tom. 5.* Quod autem attinet ad sacræ Congregationis decreta, res clarior esse non potest: tum quia die 19. Novembris

1622.

1622. sacra Congregatio sic censuit. *Missæ certis Regularibus concessæ non possunt ab aliis dici etiam in ipsorum quidem Regularium ecclesiis*, ut habetur apud Barbos. *de offic. & potest. Paroch. part.* 1. *cap.* 11. *n.* 34. tum quia in decretis generalibus supra relatis anni 1659. sic cautum fuit: *Missæ pariter, quæ fuerint indultæ certis personis, nempe Presbyteris Regularibus vel Sæcularibus alicujus loci, vel monasterii, seu Presbyteris alicujus ecclesiæ servitio præcipue addictis, a confluentibus Sacerdotibus quavis dignitate, etiam Cardinalatus, insignitis minime celebrentur.* Quia vero congruum non videtur, ut Sacerdotes exteri confluentes ad ecclesiam, in qua Missa in honorem Beati celebratur, aliam celebrent Missam, hac de causa consuetudo inolevit, ut in ipso Beatificationis Brevi, in quo celebratio Missæ conceditur, celebratio ipsa extendatur ad Sacerdotes exteros, qui ad ecclesiam confluunt; quemadmodum colligi potest ex Brevibus Beatificationum SS. Cajetani, Joannis de Deo, Rosæ Limanæ, Pii Papæ V., Joannis a Cruce, Francisci Solani, Turribii, Joannis Francisci Regis, Vincentii a Paulo, Fidelis a Sigmaringa, Beatorumque Petri de Arbues, Martyrum Gorcomiensium, Hyacinthæ de Marescottis, & Petri Forerii. Quod si in aliqua Regularium ecclesia festum duplex celebretur in honorem alicujus Sancti, & Regularibus ipsis concessa sit a Sede Apostolica Missa particularis non inserta in Missale Romanum, ceteri Sacerdotes Indulto non comprehensi, eademque die accedentes ad ipsam Regularium ecclesiam, eam Missam particularem celebrare non possunt, juxta sacræ Congregationis decreta apud Clericat. ante suas decisiones *de sacrif. Missæ nu.* 26. & apud Bissum *ad liter. M. num.* 216. §. 4. Attamen ad evitandam supradictam incongruentiam Missam quidem de Sancto celebrare possunt, sed de Communi, ac desumptam ex Missali Romano juxta resolutiones sacræ Congregationis rituum die 19. Novembris 1622. & die 9. Junii 1668. quarum verba sunt hæc: *Qui celebrat Missam in aliqua ecclesia Regularium, aut etiam Monialium, in qua fit de festo duplici habente Missam propriam, quæ non sit concessa omnibus, Missam quidem dicat de festo, sed cum Missali Romano.* Id late explicant Gavant. *tom.* 1. *par.* 3. *tit.* 10. *nu.* 16. Bissus *liter. M. nu.* 216. §. 4. Tonell. *sacr. enchirid. lib.* 1. *cap.* v. §. 8. Sporer. *Theolog. moral. tom.* 3. *par.* 2. *cap.* 6. *sect.* 4. §. 3. *num.* 430. La Croix *tom.* 2. *part.* 2. *num.* 372. & 376. Accedit decretum generale ejusdem sacræ Congregationis die 20. Novembris 1717. approbatum a Clemente XI. ut *in suo Bullario pag.* 576. *Licere in posterum tum Confessario, tum Capellanis tantum quarumcumque Monialium servitio addictis, Missas Sanctorum, de quibus ipsæ recitant Officium, celebrare, sed cum Missal. Romano, & de Communi, non vero Missas proprias eorumdem Sanctorum variis Ordinibus a sacra Congregatione concessas; & ita decrevit, & servari mandavit.*

APPENDIX XII.

Ad Caput 24. in quo agitur de pietate & Religione, qua Missa celebranda est: unde opportune statuitur non decere Sacerdotem celebrare Sacrum cum ascititia coma, ut habetur in lib. 11. Synodi Diœcef. Cap. 90. num. 5. quem hic subjicimus. Hæc appendix attinet etiam ad librum 1. Cap. 9.

Non licet Missam celebrare cum ascititia coma, nec capite cooperto.

6. QUæ hactenus diximus, rationabilem, & juri conformem ostendunt Synodalem Constitutionem Clericis interdicentem usum comæ suppositiæ; sed quoniam non potest Legislator singulos prævidere peculiares casus, omnesque sua lege complecti, expedit profecto, ut in ipsamet Constitutione, seu edicto, facultatem, qua cæteroquin pollet, sibi expresse reservet, fictum capillitium illis permittendi, qui Medicorum judicio valetudinis causa eo indigent, quod prudenter factum animadvertimus in Diœcesana Synodo Bononiensi anni 1698. lib. 3. cap. 1. ubi similis Constitutio hac mitigatur limitatione: *Nisi ex causa nobis, vel Vicario nostro cognita, indulgendum ad tempus arbitrabimur.* Atque in Synodo Asculana anni 1719. cap. 20. *Nisi ex justa, & rationabili causa dispensationem impetraverint.* Caveat tamen Episcopus, ne hanc veniam elargiatur, nisi præter causam, etiam comam ipsam, quam Clerici gestare cupiunt, diligenter prius examinaverit. Non alia siquidem est iisdem, præcipue si sint in Sacris constituti, permittenda, nisi quæ nullam præseferat vanitatem; sed tanta sit moderatione, ac modestia concinnata, ut omnibus manifeste appareat, eam ob meram necessitatem, non ad luxum & pompam, ad capitis non ornamentum, sed tegumentum adhiberi. Cavebit præterea, ne ulli Sacerdoti licentiam concedat, Missæ sacrificium celebrandi cum ascititia coma; quamvis enim Theophilus Raynaudus *oper. tom.* 12. *de pileo, & ceteris capitis tegminibus, sect.* 2. §. *Nunc e contrario, circa finem*, & Pasqualig. *de Sacrif. nov. Leg. q.* 83. licere opinentur Sacerdoti Sacris operari cum ficto capillitio ita suo capiti aptato, ut a vera, & naturali coma internosci nequeat, atque insuper apud sæpe citatum Thiers cap. 20. extet licentia a Cardinali Hieronymo Grimaldi Archiepiscopo Aquensi cuidam Sacerdoti concessa, Missam celebrandi cum coma suppositititia; attamen certum est, Rainaudum, & Pasqualigum falli, ac Cardinalem Grimaldum suæ potestatis limites prætergressum. Etenim, uti bene ratiocinatur Reinffenstuel ad lib. 3. Decretal. tit. 1. n. 91., nemo sanæ mentis inficiari potest, per fictum capillitium Sacerdotis caput velari, & cooperiri, in Altari autem, cooperto capite ministrare, ne Episcopo quidem permittendum statuit Zacharias Papa in Concilio Romano anni 743. cap. 13. relato dist. 1. can. 57.: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad celebrandum Missarum solemnia præsu-*

sumat cum baculo introire; aut velato capite Altario Dei assistere: quoniam & Apostolus probibet, viros velato capite orare in Ecclesia: & si tamen praesumpserit, Communione privetur; Cuilibet vero compertum est, non posse Episcopum relaxare legem a Superiore latam, neque alteri illam licentiam impertiri, quam sibimetipsi concedere nequit. Quocirca sacra rituum Congregatio die 31. Januar. 1626. & 24. April. ejusdem anni apud Gavantum *in comment. ad rubr. Missal. par. 2. tit. 2.*, decrevit: *Nemo audeat uti pileolo in celebratione Missarum sine expressa licentia Sedis Apostolicae, non obstante quacumque contraria consuetudine.* Cumque in Congregatione particulari ab Alexandro Octavo ann. 1690. deputata, fuerit speciatim discussus articulus, de quo in praesens tractamus, an scilicet *pileoli* nomine comprehendatur etiam coma supposititia, ita ut neque cum hac fas sit Sacerdoti sine dispensatione Papae Missam facere, etiamsi illa decens & modesta sit, qualem Pasqualigus & Rainaudus permiserunt; responsum fuit, *Comprehendi*, sicut refert Ursaya *institut. criminal. lib. 1. tit. 10. §. 4. n. 51.*, in cujus quidem decreti sequelam Innocentius XII. per suos Apostolicos Nuntios locorum Ordinarios moneri jussit, ne quemquam permitterent sine Apostolicae Sedis privilegio cum adulterino capillitio sacrosanctum peragere Missae Sacrificium; quemadmodum refert citatus Reinffenstuel. Quae omnia uberius a Nobis expensa fuere *in cit. dissert. pro sacra Congregatione Concilii exarata*, atque *in nostra Notificat. 34.*, & *Notificat. 96.* *Neque cum pileolo.*

De obligatione audiendi Missam in propria Parochia, operae pretium erit hic subjicere ex lib. 11. de Synodo Dioecesana Cap. 14. a num. 7. ad 10.

7. Quod vero alias spectat laudatas Constitutiones Mildenses, vetus pariter controversia est, sub finem praesertim 15. saeculi, in Germania inter Parochos & Fratres Mendicantes summa contentione agitata, num Fideles teneantur diebus festis parochiali Missae interesse. Causa delata est ad Sixtum IV., qui, rationibus utrinque allegatis serio expensis, tandem die 17. Junii anni 1478. illam definivit, edita Constitutione, quae incipit: *Vices illius*, relata *in Extravag. 2. de tregua & pace*, ubi inter alia praecipit: *Ut Fratres Mendicantes non praedicent, populos Parochianos non teneri audire Missam in eorum parochiis diebus festis & Dominicis, cum jure cautum sit illis diebus Parochianos teneri audire Missam in eorum parochiali Ecclesia, nisi forsitan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absentarent*: ex qua Decretali liquido constat, jure communi cautum esse, ut singuli Fideles diebus festis Missae adsint parochiali. Inducta autem est ea obligatio ante Concilium Sardicense, in quo Osius Episcopus *can. 14.* (*tom. 1. collect. Hard. col. 648.*) inquit: *Memini superiore Concilio Fratres nostros constituisse, ut si quis laicus in ea, qua commoratur civitate, tres Dominicas, idest per tres septimanas, non celebrasset conventum, communione* pri- *Populi tenebantur ad Missam in diebus Festis audiendam in propria Ecclesia Parochiali.*

privaretur: Nomine quippe *Conventus* designari Missam solemnem, in qua populus cum suo Pastore unum efficit cœtum, unamque repræsentat Ecclesiam, communiter adnotarunt Canonistæ. Sardicensem Canonem renovavit Concilium Quinisextum can. 80. decernens (*tom. 3. collect. Hard. col. 1690.*): ut si quis *in Civitate agens tribus diebus Dominicis in tribus septimanis una non conveniat, si sit quidem Clericus deponatur; si vero laicus, segregetur*; ut huic porro præcepto satisfieret, in Synodo Nannetensi *can. 1. relato in Decretales Gregorii IX. cap. 2. de Parochiis* statutum est, *Ut Dominicis & festis diebus Presbyteri, antequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius Parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero ibi Missam velit audire. Quem si invenerint, statim ab Ecclesia ejiciant, & ad suam Parochiam redire compellant* (*tom. 6. part. 1. collect. Hard. col.* 457.) & in ejusdem Concil. Can. 2. additur: *Nullus Presbyter alterius Parochianum, nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit, ad Missam recipiat*. Eamdem legem, atque obligationem plures inculcarunt posteriores Synodi, quas adducit Natalis Alexander *tom. 1. Theolog. dogmat. & moral. lib. 2. de Sacram. Eucharist. art. 5. regul. 10.*

Qui sine contemptu proprii Sacerdotis audit in diebus festis Missam in alia Ecclesia Regulari non Parochiali, non peccat, & præcepto satisfacit.

8. Verum hisce sanctionibus derogatum nunc est non solum contraria consuetudine, quam jam sua ætate multis in locis inductam innuit S. Antoninus *Summ. Theolog. part. 2. tit. 9. cap. 10.* docens, non peccare, qui die festo Missam audit extra Parochiam, ubi consuetudo viget illam audiendi in qualibet Ecclesia; verum etiam posterioribus Summorum Pontificum Constitutionibus: siquidem Leo X. Constitutione edita die 13. Novembr. 1517. diserte ait: *Auctoritate Apostolica tenore præsentium notum facimus, omnes Christifideles, qui non contempto proprio Sacerdote Parochiali in Ecclesiis Fratrum Ordinum Mendicantium Dominicis & festis diebus Missas audiunt, satisfacere præcepto Ecclesiæ de Missa audienda; nec in aliquam labem peccati mortalis, pœnamve incurrere*: S. Pius V. suis Apostolicis litteris, datis 17. Kalend. Septembr. 1567. definivit: *Christifideles audiendo Missas in Ecclesiis Fratrum hujusmodi diebus Dominicis aut festivis, præcepto Ecclesiæ de illis audiendis satisfecisse censeantur*: Clemens Octavus in Brevi, quod incipit, *Significatum*, dato anno 1592. hæc statuit: *Præsenti nostro decreto sancimus, secularibus universis libere Missas diebus Dominicis & aliis majoribus festis audire in Ecclesia tam Fratrum Prædicatorum, quam aliorum Mendicantium, nec non etiam Societatis Jesu licite posse, dummodo in contemptum Parochialium Ecclesiarum non faciant*.

Refelluntur Authores contrariam defendentes sententiam.

9. At nihilominus non desunt Auctores, inter quos Juenin. *de Sacram. dissert. 5. qu. 7. art. 2.* & Van-Espen *jur. Eccles. par. 2. tit. 5. cap. 2.*, propugnantes, ne hodie quidem citra grave peccatum fas esse Fidelibus, solemnioribus saltem diebus festis, rei Divinæ alibi, quam in propria Parochia, interesse: neque enim juri communi derogatum, ajunt, per præfatas Constitutiones, quibus potestas fit sæcularibus Missas audiendi in Ecclesiis Regularium, quoniam in illis hæc adjicitur limitatio, nimirum: *Dum-*

Dummodo non id faciant in contemptum Parochialium Ecclesiarum: est autem impossibile (pergunt) contemptum abesse, cum iidem sine ulla rationabili causa a propria se subducunt Parochia. Verum hac explicatione, præfata summorum Pontificum Indulta penitus evertuntur: nullo etenim opus fuerat privilegio ad hoc ut Fideles, legitima urgente causa, alienam adirent Ecclesiam, ut ibi Missæ assisterent sacrificio, quod ex præfatis juris communis sanctionibus perspicuum est: Quare ne dicamus Leonem X. S. Pium V. & Clementem VIII. verbis lusisse, nec quidquam specialis privilegii Regularibus concessisse, necessario fateri debemus cum Azorio Instit. par. 1. lib. 7. cap. 6. qu. 4. in fin. Fagundez lib. 2. cap. 3. num. 9. aliisque ab his citatis, nomine *Contemptus* ab illis intelligi actum aliquem distinctum ab ipsa auditione Sacri extra Parochiam, quo quis, sive expresse, sive tacite, se a proprio Pastore aversum ostendat.

Etiam in Ecclesia quæ Regularium non sit, Missa in diebus festis audiri licite potest.

10. Sed quæ hactenus diximus solam adstruunt libertatem, rem Divinam qualibet anni die audiendi in Ecclesiis Regularium: quid autem dicendum quoad alias Ecclesias nullo privilegio hac in re a Sede Apostolica donatas? Integrum hodie omnibus esse in qualibet Ecclesia, modo non sit Capella, seu Oratorium privatum, sacris mysteriis interesse; quia contraria consuetudine in toto Christiano Orbe recepta derogatum est præcepto audiendi Missam Parochialem, docent Sylvester *verb. Missa* 2. *qu.* 5. Navarrus *manual. cap.* 21. *n.* 5. Trullench *in precept. Decalog. to.* 1. *lib.* 3. *cap.* 1. *du.* 6. *num.* 5. pluribusque allegatis, Barbosa *in collectan. ad Trident. sess.* 22. *de observand. & evitan. in celebrat. Missæ nu.* 21., & *de offic. & potest. Parochi cap.* 11. *nu.* 14. & *seqq.* addentes insuper, non posse hodie Episcopum præcipere suis subditis, ut se sistant Missæ Parochiali; quia non potest delere consuetudinem, quæ cum vigeat in toto orbe, jam induit naturam juris communis. Et sane cum versemur in lege mere Ecclesiastica, etiam Juenin. cit. loc. in fin. §. 3. admittit potuisse legitima præscriptione abrogari; & Van-Espen quamvis eam in Belgio minime abrogatam contendat, *num.* tamen 15. fatetur, solere Episcopos monere quidem, atque hortari, non vero ullo judiciali actu populum compellere ad interveniendum Missæ Parochiali. Enimvero non præcepto adigendam, sed hortationibus ad id alliciendam plebem, statuit Tridentinum *sess.* 22. *in decreto de observand. & evitan. in Sacrif. Miss.*, ubi Episcopos in hunc modum alloquitur: *Moneant eumdem populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis & majoribus festis accedant*. Tridentino obsequens S. Carolus Borromæus in suo Concilio Provinciali Mediolanensi VI. (*Act. Eccl. Mediol. part.* 1. *pag.* 302.) ab omni abstinens præcepto plures adduxit rationes, quibus plebem ad Parochialem Missam suaviter adduceret: *Hac nostra monitione* (inquit) *eos universos, & singulos cohortamur, ac per viscera misericordiæ Jesu Christi obsecramus, atque obtestamur, ut quamvis in suis vicinis, oppidis, & suburbiis oratoria, cappellas, aliasve Ecclesias habeant, ubi Sanctissimo Missæ sacri-*

cri-

crificio interesse possint, frequenter tamen Dominicis saltem, aliisque solemnibus festis diebus, ad suam quique Parochialem Ecclesiam conveniant, ubi a Parocho, cui eorum cura commissa est, verbo Dei pascantur, Fidei Christianæ rudimentis, aliisque animarum saluti necessariis præceptis erudiantur, ad sanctissima Sacramenta religiose percipienda instruantur. Hortationibus pariter, & suasionibus usi sunt Vener. Dei Servus Joannes de Ribera Archiepiscopus Valentinus in sua Diœcesana Synodo habita an. 1584. (*tom.* 4. *Conc. Hispan. pag.* 285. S. Torribius Archiepiscopus Limanus in sua Diœcesana Synodo 7. coacta anno 1592. (*ibid. pag.* 689.) aliique plures Episcopi in suis Synodalibus Constitutionibus, apud Genettum *tom.* 6. *tract.* 4. *cap.* 7. *qu.* 5.

Institutione 44. agitur de illis Sacellis in quibus permitti potest Missæ Sacrificium antequam in Parochiali celebretur; idem argumentum breviter attingitur Libro 12. de Synodo Diœces. Cap. 7. n. 7.

Episcopus potest in Synodo prohibere ne Missæ in publicis Oratoriis, ante Parochialem celebrentur.

I. Denique opus est adnotare, aliqua interdum a sacris Urbis Congregationibus edi responsa, quæ licet juri communi sint conformia, non tamen labefactant contraria Synodorum statuta, quæ alicubi justis de causis vigeant, neque ab istis in posterum servandis quempiam excusant. Ita quamvis a sacra Congregatione Concilii sæpius decisum fuerit, *De rigore juris non posse a Parocho prohiberi, ne in publicis Oratoriis, sitis intra suæ Parochiæ fines, Missæ celebrentur ante Missam Parochialem*, quod totidem verbis legitur *lib.* 16. *decretor. pag.* 331. & 543.; nihilominus si Episcopus in Synodo, aut etiam extra Synodum contrarium jusserit, ne populus retrahatur a Missa Parochiali, & concione in ea per Parochum haberi solita, Episcopi præceptum prævalebit, eique erit obtemperandum, etiam ex ejusdem sacræ Congregationis sententia, quæ die 25. Maji 1652. respondit: *Constitutiones Synodales disponentes, ut diebus festis Missæ celebrari non debeant in aliis Ecclesiis, nisi celebrata Missa in Ecclesia Parochiali, esse observandas*, uti habetur *lib.* 19. *decretor. pag.* 191. & videri potest *in nostra Instit.* 44. Similiter a sacra rituum Congregatione anno 1703. plura emanarunt decreta ad dirimendas contentiones inter Parochos & Cappellanos Confraternitatum intra Parœciæ ambitum existentium excitari consuetas: sed in iisdem decretis expresse cautum est ea locum non habere, ubi aliud ab Episcopo in suis Synodalibus Constitutionibus statutum fuerit, quod a Nobis pariter uberius explicatum est *Instit.* 105.

A P-

APPENDIX XIII.

EPISTOLA NUNCUPATORIA, ET PRÆFATIO AD LECTOREM

Ex Editione Patavina, qua unico Volumine exhibentur

Commentarii duo de D. N. Jesu Christi Matrisque ejus Festis, & de Missæ Sacrificio, retractati atque aucti.

S. D. N. BENEDICTO XIV. P. O. M.

CAROLUS CARD. REZZONICUS EPISCOPUS PATAVINUS

FELICITATEM.

ECce, Beatissime Pater, egregium opus tuum *De D. N. Jesu Christi Matrisque ejus Festis, & de Missæ Sacrificio*, e Seminarii Patavini Typographia studiosissime ad Te delatum eadem manu, quæ illud alterum *De Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione* iisdem typis impressum haud ita pridem exhibuit. Venio igitur rursus ad Te, & eo sane alacrior, quia cum Volumine demum venio, non quod acceperim a Typographo, ut illud antea, aliena cura inchoatum absolutumque; sed quod accepit Typographus a me ipso, & me curante inchoavit pariter & absolvit. Totum porro Sanctitati tuæ non restituo, sed optimam hujus partem (nec feres iniquo animo) retineo mihi; amplam scilicet supellectilem sacræ eruditionis atque doctrinæ, quam pro varia temporum necessitate in mei Gregis utilitatem traducam. Spargam, Beatissime Pater, lumen sapientiæ tuæ, & qua privatis admonitionibus, qua publicis Pastoralibus literis & decretis Divinarum rerum cultum & reverentiam, sacros ritus & cæremonias, priscum Ecclesiæ morem & disciplinam, studium denique veræ pietatis & religionis eo vehementius inculcare conabor, quo majora mihi ad hanc rem per hos Commentarios tuos adjumenta præstantur. Faxint propitii Superi, ut hujus laboris tui magnitudini & pretio par fructus respondeat; quem ego uberem, quemadmodum spero, dum passim colligam, mecum ipse recogitabo, quale illud & quantum sit, quod ego debeam Sanctitati tuæ, quæ cum me in maxima dignitate, sed curarum plenissima collocasset, miro consilio sapientiaque providit, ut ea, quæ pertinerent ad curam, minuerentur mihi, ampliarentur autem, quæ ad dignitatem spectarent. Quid enim dissimulem, & tam opportunam grati animi palam testandi

standi occasionem nactus publica prędicatione non celebrem insignem illam & prope incredibilem beneficiorum vim atque copiam, quam singularis liberalitas tua admirabili exemplo, & posterorum omnium memoria dignissimo, in Cathedrale Collegium meum nuper effudit? Auxisti, Beatissime Pater, meam Dignitatem, cum illum præclarum Cœtum, partem Ecclesiæ meę facile principem, ita ornasti, ut volueris eum clementissimo Brevi ad me dato illustribus jam & antiquis privilegiis insignem, omnibus insuper honoribus iis, quibus Apostolicæ Sedis Notarii de numero Participantium fruuntur, & inaudita planeque gratuita liberalitate majoribus pluribusque muneribus cumulari, quam aut ego petere, aut ille optare ausus esset. His ego tot tamque ingentibus beneficiis obstrictus tandem cum fœnore aliquo, Beatissime Pater, accedo ad Te; sed magna sane cum verecundia, quod ne gratus quidem Tibi esse possum, nisi de tuo. Accipe hoc ipsum tamen libenti animo, imo eo libentius, quia tuum; & ab hoc demum oculos ad me ipsum benigne convertens, Apostolica benedictione eam mihi mentem inspira, ut quæ diligenter typis imprimenda curavi, ea mihi in animo ad meam & meorum utilitatem diligentius impressa inveniantur.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Prodiit quadriennio ante Bononiensibus Typis hoc Opus Italice scriptum, cujus conscribendi laborem Auctor, qui tunc S. R. E. Cardinalis Bononiensem regebat Ecclesiam, ea potissimum causa suscepit, quod forte per id tempus nullus esset in illa Metropolitana Ecclesia Canonicus, qui, quod jubet S. Tridentina Synodus, Theologica dogmata explicaret. Theologicis igitur explicationibus ut quoquo modo fieret satis, quæcumque apud veteres recentioresque etiam Transalpinos Scriptores reperit, quæ ad Christi Domini & B. Virginis Mariæ Festa Sanctumque Missæ Sacrificium pertinerent, ea fere omnia huc congesta conjecit, ratus, quorum est diebus festis commissum sibi populum de iis mysteriis pro concione docere, quæ Missæ Sacrificio continentur, eos nonnihil hisce laboribus posse proficere, quo facilius quæ sunt sui muneris exequantur. Quotquot etiam in Bononiensi Diœcesi sese vitamque suam Deo & Ecclesiæ voverint, excitandos existimavit, animum ut ad hæc studia converterent, nec Scholasticæ Theologiæ spatio decurso cessarent, sed ad sacras historias & controversias, quæ in iis disceptantur, cognoscendas transirent: quæ omnia in eodem libro Italice edito Bononiæ fusius Auctor olim præfatus est. Habet illa Bononiensis editio adnotationes ad Jesu Christi & Deiparæ Solemnitates, & de Sacrificio Missæ tractatum. Adnotationes insuper quædam in ea continentur ad Acta Sanctorum Ecclesiæ Bononiensis, quæ examinantur & ad rectam justæ Criticæ normam exiguntur. Illæ tamen hinc non inconsulto summotæ sunt, tum ne præter modum cresceret voluminis magnitudo, tum quod illa Acta non ad universalem, sed ad Bononiensem potissimum Ecclesiæ-

clesiam pertinent. Hæc vero Latina editio multis, iisque sane non inutilibus est accessionibus aucta; quæ quidem additamenta Operis Auctor subcisivis paravit temporibus, cum ipsi a publicis curis in domestica Bibliotheca seluco paulum licuit respirare. In Italica præfatione monuit, se multas hic quæstiones proponere, nihil ut affirmet, sed omnes omnium sententias proferat. Scire enim est satis, ejusmodi quæstiones a viris doctis excitatas tanta obscuritate obseptas esse, ut periculosæ plenum opus aleæ suscipiat, qui eas dirimere aggrediatur. Quod si cui sententiæ assensus est, semper eas partes sequi se declaravit, quibus vel ipsa Ecclesia, vel viri doctrina & pietate præstantes faverent. Quasdam ait se attigisse quidem opiniones, quas audaciori ingenio Scriptores extulerint; nihil tamen prætermisisse, quo Lectores ab hujusmodi opinionibus absterreantur, allatis remediis adversus quorundam hominum pestem, qui disciplinarum omnium expertes, nec nisi Gallici sermonis peritia instructi, si quid apud inclytæ illius Gentis Auctores deprehenderint novum, inauditum, & a communibus, quæ inveteraverint in Ecclesia, sententiis alienum, scitulos se ut exhibeant, in familiaribus hominum conventibus quicquid legerint, jactitant, eaque silent, quæ ab ejusdem Gentis doctissimis quibusque, probataque pietate viris contra sunt disputata. Atque hæc sunt, quæ tunc Auctor edicenda putavit. Nunc vero reliquum est, ut Lectores moneantur multorum Auctorum, quibuscum nulla nobis intercedit communio, sententias toto Opere passim afferri, non alio sane consilio, quam ut confutentur. Factum id etiam alia quadam causa, quæ cujusmodi sit, paulo post declarabitur. In hæreticorum libris secernenda esse utilia & salutaria a noxiis & pestiferis, uti utilia recipiamus, nocitura declinemus; videtur fuisse veterum Patrum sententia. Ita D. Augustinus lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 30. tom. 9. edit. Parisien. anni 1688. pag. 238. D. Hieronymus Epist. 61. ad Vigilantium, & Epist. 84. ad Pammachium pag. 346. & 524. tom. 1. edit. Veronen. anni 1734. D. Gregorius in cap. 15. in Job lib. 12. Moral. cap. 31. & cap. 27. itidem in Job lib. 18. Moral. cap. 16. n. 26. tom. 1. edit. Parisien. an. 1705. pag. 406. & 567. Consilium per se bonum & laudandum, ut plerique hominum ingenio sunt malo pravoque, aperire viam poterat ad claustra refringenda sacrarum legum, quæ severis sanctionibus vetant, ne Catholicis fas sit Hæreticorum libros legere: quod probe animadvertit Conradus Brunus de Hæreticis in genere lib. 6. cap. 6. pag. 347. edit. Moguntinæ ann. 1549. Quamobrem sapienti consilio hæreticorum librorum lectio est interdicta; nec cuiquam, nisi Majorum permissu, licet hæreticos libros legere, quod docet Sixtus Senensis Biblioth. sanctæ tom. 2. edit. Neapolitanæ ann. 1732. pag. 920. *Respondemus*, inquit, *neque a Romanis Pontificibus, neque ab ulla umquam Synodo fuisse omnimodo prorsusque prohibitum, ne hæreticorum scripta legerentur, sed ne sine Majorum concessione legerentur.* Cum eo consentit Sylvius in 2. 2. D. Thomæ tom. 3. postremæ edit. Antuerpien. ann. 1714. pag. 82. §. *Ad tertium respondetur*. Episcopis autem semper data ve-

nia fuit, libros ut legerent hæreticorum juxta Canonem 16. Concilii Carthaginensis 4. *Episcopus hæreticorum libros pro necessitate & tempore legat*: qua de re fuse Claudius Espencæus Tract. *de suspectorum librorum lectione* inter ejus Opera Lutetiæ Parisiorum edita anno 1719. pag. 618. Pervulgatus est D. Ambrosii locus in D. Lucam l. 1. tom. 1. edit. Parisien. ann. 1686. pag. 266. ubi de quibusdam apocryphis Evangeliis scribens, *Legimus*, inquit, *aliqua, ne legantur; legimus, ne ignoremus; legimus non ut teneamus, sed ut repudiemus, & ut sciamus qualia sint, in quibus magnifici isti cor exaltant suum*. Ad quem locum Benedictini Monachi Congregat. S. Mauri hæc scribunt: *Innuit his verbis S. Doctor, bonorum Episcoporum munus esse, ut pravos libros ipsi pervolventes, detecto eorum veneno, illos refellant, & plebi suę hac pestifera lectione interdicant*. Bellarminus lib. 3. de Laicis cap. 20. de librorum hujusmodi lectione scribens, commemoratis Dionysio Alexandrino, Theophilo itidem Alexandrino, qui hæreticorum libros versabant, & D. Hieronymo, qui eorum scripta lectitabat, nihil sollicitus quod ea de re ab obtrectatoribus carperetur, testatur, *Episcopis semper concessum fuisse, & modo concedi, & aliis multis lectionem hęreticorum*. Illud profecto improbari nullo pacto potest, quin etiam sua non caret laude, si quis rem aliquam gestam, vel quidvis aliud, quod ad doctrinam pertinet, ita certum esse demonstret, ut ne illi quidem, a nostra communione qui sejuncti sint, earum rerum fidem elevare audeant: non quod hæreticorum opus sit Catholico alicui articulo confirmando consensus, sed quod ejus veritatem vividiore collucere fulgore nemo negaverit, cum de ea vel ipsi Romanæ Religionis hostes, ab Ecclesiæ sensu in tot alios errores devii, nobiscum sentire videantur: *Numquid in ipsorum hęreticorum libris non multa, quę ad veritatem pertinent, posita releguntur? Numquid ideo veritas refutanda est, quia illorum libri, ubi pravitas est, refutantur?* verba sunt Gelasii Romani Pontificis, quibus de hac re scribens utitur Baronius in fine Præfationis Ecclesiasticorum Annalium. Illum sane in Operibus nostrorum Scriptorum, qui Controversias pertractarunt, peregrinum esse oportet, qui ab iis nesciat ex hæreticorum libris plurima loca proferri, quibus ad ea, quæ in manibus habent, percommode utuntur. Hæreticorum autem libri, qui in hoc Opere nominantur, ejusmodi sunt plerique, de quibus agitur in Regula 5. Indicis, quos ab aliquo errore expurgatos legere omnibus licet: *Libri illi, qui hęreticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt Lexica, Concordantię, Apophthegmata, Similitudines, Indices, & hujusmodi, si qua habeant admixta, quę expurgatione indigeant, illis, Episcopi, & Inquisitoris, una cum Theologorum Catholicorum consilio, sublatis, aut emendatis permittantur*. Quod autem Auctores hæretici in hoc Opere ita nominantur, ut in eos nihil inclementer dictum sit; Auctori persuasissimum est, injuriis & maledictis nihil quidquam profici: qui enim alteri quidpiam persuadere paratus sit, rationes ei adhibendas putat, quibus multo

multo in hominum animos facilior aditus patet, si, qua plerumque rationum robur enervatur, omnis verborum absit asperitas. Porro ab omni honestate alienum fuisset, heterodoxos Auctores maledictis proscindere, qui vel in ea re, de qua agitur, cum Catholicis sentiunt, vel in aliqua quæstione, de qua inter se Catholici digladiantur, eas sequuntur partes, a quibus Auctor stare se profitetur. Qui a Catholica Religione dissentiunt Scriptores, nemo sane negaverit, eorum esse quamplurimos, qui ut luculentius Evangelicam Passionis Christi enarrarent historiam, ejusque miracula & veneranda mysteria explicarent, plurimis rarisque rebus investigandis congerendisque magnos labores subierunt. Si quis ulterius progressus illis ea re laudem aliquam tribuerit, D. Hieronymum sibi defensorem poterit adsciscere, qui in epist. ad Pammachium & Oceanum, illis, qui se criminabantur, quod Origenem laudasset, ita respondit: *Objiciunt mihi, quare Origenem aliquando laudaverim.... Laudavi interpretem, non dogmatisten; ingenium, non fidem; philosophum, non Apostolum.* Verum Auctor probe cognitam habet Clementis Octavi Instructionem ad Regulas Indicis additam: *Itemque epitheta honorifica, & omnia in laudem hereticorum dicta deleantur*: quæ verba ne interpretanda susciperet, magnis fere quorundam heterodoxorum laboribus dumtaxat commemoratis, ab omni laude illis tribuenda abstinuit. Si quos autem ex ejusmodi Scriptoribus reperit, qui de Festis Jesu Christi & B. Mariæ Virginis, vel de Sacrosancto Missæ Sacrificio quidquam audaci pravoque animo scripserint; religio illi fuit eorum non detegere malitiam, & audaciam: severaque oratione usus ea verba adhibuit, quæ ipsius rei gravitas postulabat.

S. S. D. N. BENEDICTI XIV.

PRÆFATIO.

De ratione utriusque Commentarii *de Festis*, & *de Sacrificio Missæ*, quæ in prima editione præfixa erat, Latine demum reddita prodiit in fine Operis *Institutionum Ecclesiasticarum* typis Sacræ Congreg. de Propag. Fide Anno 1747.

1. Nostri hujus Operis, quod in publicam lucem emittimus, ratio Lectori reddenda est, ne a communi Scriptorum more, atque instituto discedere videamur. Primo itaque causam, cur hunc laborem susceperimus, exponemus: tum materiam, de qua hic agitur; deinde utilitatem, quæ exinde percipi potest: præterea modum, ac rationem, quem hoc in opere adornando sequuti sumus: & demum finem, quem Nobis ante oculos proposuimus.

2. Præbenda Theologalis in Ecclesia Metropolitana Bononiensi vacaverat, & examen indictum fuerat juxta ea, quæ a Benedicto XIII. statu-

ta sunt; is autem electus est, qui postea litteras in Dataria Apostolica, ad quam collatio spectabat, expedire neglexit. Itaque summus Pontifex alteri Præbendam contulit, cui congruum aliquot annorum spatium permisit, ut sese ad Theologicam lectionem habendam comparare commode posset, Lauream que Doctoris in Sacra Theologia consequi. Interim Nobis demandatum fuit, ut in ipsius locum sufficeremus aliquem, qui illo spatio temporis munus hujusmodi sustineret, quemadmodum a Sacro Tridentino Concilio decernitur *sess. 1. cap. 1. de Reformatione.*

3. Quamobrem tunc nostrum fuisset, virum idoneum designare, qui explicandæ Sacræ Theologiæ præficeretur. Verum ob aliquas causas, quas hoc loco commemorare haud opus est, ab hac re Nos abstinuimus, atque muneri nostro satisfacturos putavimus hoc de festis Domini Nostri, & Beatæ Mariæ Virginis Commentarium conscribentes, in quo plura sane traduntur, & explicantur, quam si statis diebus Sacræ Theologiæ lectiones de more habitæ fuissent.

4. In hoc Opere primum explicandas suscepimus Historico-Theologicas celebritates, quæ in honorem Jesu Christi & Sanctissimæ Virginis Mariæ ab Ecclesia institutæ sunt; Acta quoque Sanctorum, pro quibus Missa in hac Bononiensi Diœcesi atque Officium quotannis, plerumque tamen sine propriis lectionibus recitatur; ac demum expositionem addimus Historico-Theologicam Sacrosancti Missæ Sacrificii. Cum autem in operis decursu de quibusdam præcipuis capitibus, ad divinam Scripturarum, & novi præsertim Testamenti intelligentiam spectantibus pertractare necesse fuerit; itidemque exponere aliquam controversiam Theologicam, existimamus Nos menti & voluntati Sacri Concilii satisfecisse, quod in supradicta sessione de expositione Divinarum Scripturarum ita loquitur: *Ad ipsius Sacræ Scripturæ expositionem, & interpretationem:* & paulo infra, *ut ipsa Sacræ Scripturæ lectio habeatur*: & in eodem loco: *Ne cœlestis ille Sacrorum thesaurus, quem Spiritus Sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus jaceat.* Et rursus hæc habet de lectione Theologiæ: *pro lectionibus Theologiæ*, & paulo post: *Ut Theologiæ lectio in iis commode haberi possit.*

5. Docet S. Thomas, cujus sententiæ quacumque in re libentissime adhæremus, teneri omnes tam majores, quam minores ætate fidem habere explicitam mysteriorum Christi, ac præsertim eorum, quæ in Ecclesia solemni ritu celebrantur. Verba autem Sancti Doctoris ejusmodi sunt: *Post tempus gratiæ revelatæ tam majores, quam minores tenentur habere fidem explicitam de mysteriis Christi, præcipue quantum ad ea, quæ communiter in Ecclesia solemnizantur, & publice proponuntur*, hoc tamen discrimine, quod de quibusdam articulis sublimioribus tenentur alii fidem habere magis, alii minus explicitam: quod deinceps explicat Sanctus Doctor in Incarnationis Verbi mysterio, quod tamen ab omnibus credendum est *necessitate medii*, ut Theologi edocent, *alias autem subtiles considerationes circa Incarnationis articulos tenentur aliqui magis vel minus explicite credere secun-*

cundum quod convenit statui, & officio uniuscujusque. A Sacro Concilio Tridentino præceptum est, ut omnes animarum curam habentes diebus Dominicis & Festis solemnibus teneantur populum sibi commissum verbis salutaribus pascere, exponentes breviter, ac facile vitia quæ fugienda, & virtutes quæ amplectendæ sunt, ut damnationem evadant & salutem assequantur sempiternam: quod etiam confirmatur *sessione* 24. *cap.* 4. *de Reformatione*; quemadmodum a nobis fuse observatum est in Instit. x. tom. 1. Consentanea huic disciplinæ alia quoque consuetudo est, uti qui curam animarum habet, annunciet populo festa saltem de præcepto, quæ in hebdomadam sequentem incidunt. Verum festa dumtaxat indicere nihil est aliud, nisi populo denunciare, Sacris ut mysteriis intersit, & se ab operibus servilibus abstineat; quando operæ pretium esset, populum de mysterio instruere, quod recurrente illa celebritate Ecclesia sancta nobis serio considerandum proponit. Quare mihi persuasi haud inutile fore hoc opus, in cujus lectione tum majores, tum minores ætate inspicere collectum possent quidquid scire tenentur, tum etiam Parochi ediscerent quidquid eos scire decet, & populo, dum festa annuntiant, explicare.

6. Prælaudatum Concilium Tridentinum postquam *sess.* 22. *cap.* 8. exposuit, non expedire, Missæ Sacrificium idiomate Italico celebrari, omnibus iis, quibus animarum cura est demandata, præcipit, ut diebus festivis Sacra facientes, ea, quæ in Missa leguntur, explanent, & mysteria, quibus hoc Sacrificium refertum est, populo diligenter explicent, accurateque declarent. Quod quidem in hac Bononiensi Diœcesi utile summopere esse, & Liber hic noster haud obscure probat. Ibi siquidem de sacrosancto Missæ Sacrificio, ejusdemque ritibus, ceremoniis, orationibus pertractatur, atque item de antiquitate, usu, & significatione rerum prædictarum fuse disseritur, ita ut Sacerdos hinc haurire facile valeat, quæ populo sibi credito tradenda necessario duxerit ad pietatem, & reverentiam in hoc Sacrificium excitandam. Quod si quis dicat, non intelligi, quid commune habeant cum rebus, quæ superius dictæ sunt, Adnotationes, quas ad vitas Sanctorum scripsimus, in quorum honorem Officium, & Missa de Communi in hac nostra Civitate, & Diœcesi Bononiensi celebrantur, libere respondemus, charitatem, qua sumus in Patriam inflammati, ad hunc nos laborem impulisse, ut innotesceret, quid certum esset, quid vero dubium; quod autem certum appareret, pro certo ab omnibus haberetur; rati enim sumus, hanc unam esse viam ad obtinendas a Sacra Rituum Congregatione Lectiones proprias, si minus omnium, saltem aliquorum Sanctorum, qui apud nos quotannis divinis honoribus celebrantur. Præterea, quia mecum reputavi, opus prolixum nimis, & fastidio plenum fore lectoribus, si sermo esset de Sanctis omnibus, ac singulis institutus, quorum festa juxta Romanum Kalendarium in hac Civitate, & Diœcesi peraguntur, ideo in mentem venit, consentaneum fore, si sermo ad eos Sanctos coerceretur, qui vel aliqua peculiari causa ad hanc Civitatem spectant, vel quorum Officium, & Mis-

Missa, licet de Communi ut plurimum, ibidem solet juxta Bononiense Kalendarium celebrari. Ordo autem, quem sequuti sumus, hujusmodi est. Agitur de omnibus diebus festis sive ad Dominum, sive ad Beatam Virginem, sive ad Sanctos spectantibus, juxta dierum ordinem, in quibus eorumdem memoria renovatur. Hac autem oblata occasione curatum est inserere quidquid vel ad historiam referri potest, vel ad explicationem Divinarum Scripturarum, vel ad quæstiones criticas, & Theologicas, de quibus agimus & breviter, & non obscure. Quasdam vero quæstiones in medium quidem proferimus, minime vero enucleamus, cum argumenta desint, perfectæ earum solutioni satis idonea, cumque existimemus oportere dumtaxat easdem noscere, & doctorum hominum dissensionem, opinionumque varietatem tenere. In illis autem quæstionibus, de quibus sententiam protuli, ita me gessi, ut solidis rationibus inniterer, iis præsertim, quæ a doctis, & cordatis hominibus, & qui vera a falsis distinguunt, neque creduli nimis, neque rerum novarum amatores sunt, sed boni sensus, & spectatæ pietatis, notæque fidei perhibentur. Non semel Auctores producimus, supradictis dotibus non illustres: eorum tamen commemoratio necessaria fuit, vel ut eosdem ea quidem, qua decet, modestia refelleremus, vel ut eorum eruditis laboribus uteremur, quibus bonam causam aliqua ex parte fulciri posse comperimus.

7. Fateor nihil novi in toto hoc opere inveniri, cum de re a tot jam clarissimis auctoribus pertractata nihil inauditum afferri possit, quin aliquem in scopulum impingatur. Quod si contingat, ut opus a lectoribus grato animo excipiatur, nec improbetur, nihil aliud nobis tribui commendationi debet, quam colligendi laus, & collecta suum quæque in ordinem disponendi. Demum scribere lingua non Latina placuit, sed Italica; tum quia majori in usu est, utiliorque ad rem nostram, tum aliis ex causis, quas videre licet in Præfatione tomi secundi Ecclesiasticarum Dissertationum Præsulis Josephi Mariæ Perimezzi a Secretis examini Episcoporum, & olim Collegæ nostri in Academia Conciliorum, quæ habebatur Romæ in Collegio Urbano de Propaganda Fide, in qua Præfatione multis auctoritatibus, atque exemplis planum, apertumque facit, licere in Italia Italica lingua res aliquas etiam Sacras, & Theologicas, aut criticas explicare, quod laudatæ Academiæ positum in more fuerat, dum id ea ratione fiat, quam nos sequi curavimus, Sacrarum videlicet Scripturarum, & Sanctorum Patrum locis lingua tantum Latina allatis, ubi eorum opus fuit auctoritate uti.

8. Non desunt, qui sola linguæ vel Latinæ, vel Gallicæ cognitione non dubitant in hominum cœtu effundere audaces quasdam voculas, & opiniones, quæ ad Sacrorum mysteriorum contemptum tendunt, neque addunt has minime probas, ac veras esse, & a pluribus Scriptoribus ejusdem nationis, puta, Gallicæ, improbatas, & confutatas, quod multis exitio esse potest. Nam in familiaribus Italiæ conventibus cum Italice verba fieri so-

soleant, neque ibidem omnes linguam Latinam calleant, aut linguam Gallicam, ut quisquis rem aliquam peregrinam audit, eam mente retinet, rursus dictitat, eamque spargit in vulgus, neque ei curæ est inquirere vera ne sit, an falsa, recta, an secus. In hoc autem nostro Opere continetur antidotum, quod propinari certe non poterat, nisi lingua Italica, cum qui venenum semel ebiberit, ei non alio modo, quam Italico idiomate accipere medicinam liceat. Hæc ergo scribendi occasio, hæc materia, hæc est utilitas, & hic ordo, quem judicavimus in hoc Opere amplectendum. Cum autem reliquum sit, ut finem nobis propositum exponamus, veniam a Lectore petimus, ut nobis liceat studiorum Ecclesiasticorum, Sacrorumque rationem exhibere, qua hæc olim Civitas utebatur, atque in præsentiarum utitur; cum hæc via sit, qua feliciter, quo contendimus, pervenire possimus. De studiis tantum Sacris, & Ecclesiasticis verba facimus, propterea quod de profanis dicere parum nostra interesse debet, nisi quatenus hæc quoque ad Ecclesiastica, & Sacra studia conducunt. Qui dixerit hanc Urbem veram juris Pontificii sedem non extitisse, is quidem veritatem luce clariorem inficiabitur. Bononiæ quippe sæculo duodecimo in Monasterio SS. Naboris, & Felicis a Gratiano Monacho Decretum, seu discrepantium Canonum congruentia descripta fuit. Quod quidem Opus etsi a multis notetur, tamen Papirius Massonus lib. V. Episcoporum Romæ in Eugenio III. Gratiani Opus appellat *utilissimum generi Sacerdotum*, *quod Opus omnes docti plurimi facere ac laudare coguntur*. Et Card. Baronius anno Christi 1151. Codicem Gratiani vocat, *Opus ampliori studio collectum*, *& rite dispositum*. At concedamus, ut concedi oportet, Opus Gratiani multis erroribus refertum esse, qui decursu temporis ab hominibus sacra antiquitate peritissimis castigati sunt; negari tamen omnino nequit, eam fuisse hujus Operis felicitatem, ut statim ac in lucem prodiit, relictæ fuerint antiquæ Canonum collectiones a Dionysio Exiguo, Isidoro, Cresconio, Burchardo, Ivone conscriptæ, & Gratiani Decretum in scholis exponi cœperit. Quod quidem prudenter animadvertunt S. Antoninus parte tertia suorum Chronicorum tit. 18. cap. 6., Cardinalis Bellarminus, cum loquitur de Gratiano in Scriptoribus Ecclesiasticis, celeberrimus Antonius Augustinus in præfatione antiquarum Decretalium ad Gregorium XIII. Id autem non solum Operi debetur per se sane maximo, verum etiam plausui dato a publicis Sacrorum Canonum Doctoribus Bononiensis Archigymnasii, qui cum illud explicare cœpissent, variisque interpretationibus illustrare, jure optimo ad totius Orbis famam, existimationemque provenerunt, ut peritissimus Pontificiæ legis de Roje sapienter considerat in suis institutionibus Canonicis lib. 1. in Prooemio. Aliqui existimant ad excitandos adolescentes, qui omnibus Orbis partibus in hanc Civitatem concurrebant, ut studio Sacrorum Canonum operam darent, juxta Gratiani methodum in hoc Bononiensi Archigymnasio morem invaluisse conferendi gradus Bachalaureati, & Doctoris; quæ postea consuetudo longe lateque pro-

propagata est, ut videre licet apud Doujat in Prænotionibus Canonicis lib. 3. num. V., & in præfatione ad Decretum dispositum juxta Titulos Decretalium Cardinalis Turrecremata, quæ composita est a clarissimo Præsule Fontanino pag. 8. Atque operis Gratiani pluries superius commendati gloriam Bononiensi Civitati referri acceptam debere: argumento id est sane luculentissimo, quod illius etiam correctio, quæ cœpta est Pio IV. Pontifice, & sub Pio V. continuata, absoluta demum fuerit in Pontificatu Gregorii XIII. clarissimi Civis Nostri, qui eam juris publici fecit, postquam plurimum in ea laboris, atque operæ collocaverat, dum adhuc esset Cardinalis, idemque præstiterant tres pariter Bononienses Cives Eustachius Locatellus Regii Episcopus, & duo Cardinales, Gabriel Paleottus, & Philippus Boncompagnus, ut videri poterit in dicta præfatione pag. 10.

9. Nihil equidem arbitror ad laudem hujus Urbis præstabilius, nihilque ad gloriam illustrius inveniri, quam si illud serio consideretur, quod post Gratiani ætatem, cum plures collectiones Decretalium Summorum Pontificum confectæ fuerint, quæ jussu, & auctoritate Apostolica ad commune commodum emanarunt, omnes ad Magistros, & Discipulos Bononiensis Archigymnasii directæ fuerunt. Non autem loquor de prima Decretalium collectione a Bernardo Papiæ Præposito adornata, neque de altera Gilberti, & Alani studio compilata, quia neutram possumus affirmare in lucem auctoritate publica prodiisse: sed de tertia sermo est, quæ a Pontifice Innocentio III. universis Præceptoribus, studiosisque Adolescentibus Bononiæ commorantibus inscripta fuit, cujus profecto quædam veluti appendix esse videtur quarta ab eodem Pontifice composita; utraque vero in lucem edita, clarissimo Antonio Augustino. Sermo hic noster etiam ad quintam pertinet, quæ est Honorii III. in publicum emissa ab Innocentio Cironio, quem aliqui promulgatam putant jussu ejusdem Honorii a Tancredo Archidiacono Bononiensi, in qua sententia fuit Antonius Augustinus in præfatione ad antiquas Decretales: *Collectio Honorii III. Constitutiones habet a Tancredo Bononiensi Archidiacono collectas sub ipsius Pontificis Maximi nomine*; quam Augustini sententiam sequitur Cardinalis Pinellus in præfatione ad 7. lib. Decretalium: *Collectio accessit ab eodem Tancredo ex Honorii III., qui proxime Innocentio successit, Constitutionibus compaginata*. Fortasse vero probabilius est ab aliis, non a Tancredo fuisse compositam juxta observationem jam laudati Innocentii Cironi ad cap. 1. hujus collectionis tit. de *Constitutionibus*, & a Pontifice missam fuisse Tancredo, quemadmodum ex ejusdem verbis eruitur: *Honorius Episcopus Servus Servorum Dei Dilecto Filio Magistro Tancredo Archidiacono Bononiensi salutem, & Apostolicam benedictionem*; Transmissam, inquam, ad Tancredum fuisse, eamdem ut ipse in lucem ederet; unde contigit, ut totius Orbis hominibus commendaretur, cum innumerabiles fere ea tempestate Professores iique celeberrimi, atque discipuli, hanc in Civitatem confluerent utriusque juris aut Doctores futuri aut auditores. Ideo Pater Echard in commenta-

riis

riis primæ vitæ S. Dominici tom. 1. de Scriptoribus ejusdem Ordinis pag. 24. non sine causa scripsit, Religiosum Ordinem S. Dominici illo tempore Doctoribus sapientissimis Bononiæ floruisse, qui posthabitis mundi illecebris severioris vitæ rationem in S. Dominici Monasterio profitebantur, unde veluti e Trojano equo egressi strenuissimi milites prædictum Ordinem per universum Orbem felicissime propagarunt. Honorius III. Magistratus hujus Civitatis arguens, quod quædam privilegia Professoribus & discipulis ademissent, id ipsum scripsit, ut videre licet in ejus epistola apud Raynaldum anno Christi 1220. num. 26. *Cum ex studio literarum præter infinita commoda, quæ sentitis, ex eo vestra Civitas inter alia sit famosa & in universo mundo nomen annuntietur ipsius, factaque sit altera Bethleem Domus, videlicet panis, qui parvulis frangitur; in eadem, ex qua exeunt Duces qui regunt Populum Domini*; & quæ sequuntur.

10. Loquimur quoque de Gregorii IX. Decretalium compilatione in quinque libros divisa, quæ hac ætate in omnibus totius Orbis Scholis, & in Foro obtinet; quam liquido constat adornatam fuisse a S. Raymundo de Pennafort, qui in Bononiensi Archigymnasio Lectoris munere perfunctus est, idemque compendium Archigymnasii nostri Doctoribus, ac discipulis inscriptum fuisse minime dubium est. Sermo etiam a nobis habetur de lib. *6.* Decretal. Bonifacii VIII., cujus quidem maximus est quoque usus in Scholis, & Foro, qui non solum Præceptorum, discipulorumque Bononiensium nomine nuncupatus fuit, sed etiam editus ejusdem Archigymnasii Doctoribus postulantibus, qui Jacobum Castellanum ad Pontificem legaverunt, ut id impetrarent, quemadmodum testatur Joannes Andreas Auctor coævus in notis ad proœmium dicti *6.* libri in *6.* *Et multis*. Verba pariter facimus de Clementinis ultimam juris Pontificii partem continentibus, quæ jussu Clementis V. collectæ, & a Joanne XXII. editæ ad Magistros & discipulos Bononienses transmissæ fuerunt. Prætermittuntur autem aliæ collectiones Constitutionum Joannis XXII. & aliorum Pontificum, quæ ideo *Extravagantes communes* dicuntur, quia omnibus notum est eas privata auctoritate adornatas fuisse, & Constitutiones inibi comprehensas non ideo vim habere, quod in illis reperiantur, sed quia ab auctoritate Apostolica, unde emanarunt, originem habuerunt. Item prætermittimus lib. 7. Decretalium, opus nostri Pontificis Maximi Gregorii XIII. jussu editum, in quo ipse multum insudaverat, ut testatur Cardinalis Pinellus, qui illud ipsum Pontificis Clementis VIII. nomine nuncupavit, in cujus Pontificatu confectum est; *Gregorius immortalis memoriæ, insignis pietatis, literaturæ, atque experientiæ Pastor hanc provinciam commisit primum Flavio Ursino, Francisco Alciato, Antonio Carafa Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus Doctissimis. Multa ipse manu sua exaravit, elucubravit, monuit*. Prælaudatum enim Opus quamvis absolutum, typisque impressum, non in lucem emissum fuit, cum in eo varia Decreta Tridentini Concilii inessent, quæ juxta san. mem. Pii IV. Pontificis Constitutionem incipientem *Bene-*

dictus Deus non licet glossis, aliisque interpretationibus illustrare, quod sane impediri non potuisset, si inserta fuissent in librum *6.* Decretalium, ut refert Fagnanus *in Cap. Cum venissent num. 61. & seqq. de judiciis.* Neque iis, quæ superius dicta sunt, adversatur, quod eruditus P. Bremond in notis indicat ad Constitutionem 110. Gregorii IX. in Bullario Dominicano tom. 1., nempe a Pontifice Gregorio IX. Compilationem suam non ad Magistros, & Auditores Bononienses, sed Parisienses quidem directam fuisse, quoniam accidere potuit, ut Compilatio ad utrosque transmissa fuerit eo vel maxime, quia Præsul Penia clarissimus Rotæ Auditor in vita S. Raymundi de Pennafort lib. 1. p. 28. testatur, in Vaticano regesto post epistolam Pontificis, qua Compilationem suam ad Magistros, & Scholares Parisienses mittit, scriptum se vidisse, & adnotatum, inscriptum quoque illud Opus fuisse Magistris, & Discipulis Bononiensibus. Præterea ad rem propositam confirmandam magni momenti est, non modo Compilationes superius relatas, verum etiam illas, quæ a Pontificibus, dum in Galliis morabantur, confectæ sunt, omnes fuisse Bononiam missas, non autem Lutetias Parisiorum. Non parvi quoque momenti est, nullum impressum exemplar reperiri Decretalium Gregorii IX., in cujus proœmio inscriptio Archigymnasio Bononiæ non legatur. Demum in corpore juris Canonici, quod editum est Coloniæ anno *1695.* adnotata occurrunt hujusmodi verba in notis ad proœmium: *In uno manuscripto Vaticano legitur Parisiis; in altero Bononiæ, & Parisiis, sed ut plurimum omnia habent Bononiæ.*

11. His vero argumentis si addatur, celeberrimos Glossarum Auctores, Interpretes, & Magistros juris Canonici, aut in eodem Bononiensi Archigymnasio Professores fuisse, aut in eadem Urbe natos, nemo utique erit, qui de principatu in jure Canonico contendere nostra cum Civitate audeat. Bernardus Bottonus Canonicus Bononiensis Ecclesiæ fuit; Guido autem Baisius Archidiaconus; Joannes Andreæ, Joannes Calderinus, Antonius Butrius in ea Civitate nati sunt, & hujus etiam Civis vocari potest Cardinalis Zabarella, cum e Sabatina familia originem ducat. Patritius Regiensis, Dinus Mugellanus, Joannes Anguisciola, Joannes Dei, Innocentius IV. Pontifex, Abbas Panormitanus, Baldus Ubaldi, Petrus Ancharanus, Dominicus e S. Geminiano, Joannes Imola, Andreas Barbatia, Parisius, & alii bene multi, qui prima juris Pontificii lumina prædicantur, Lectores hac in Urbe clarissimi extiterunt. Ibi etiam professus est Antonius Augustinus vir omni commendatione major: & nisi provecta ætate impeditus fuisset, huc venisset Cujacius ubique terrarum celeberrimus, quem magno oblato stipendio Gregorius XIII. invitaverat. Hæc autem omnia certissima sunt, & legi possunt in Opere Panciroli de Sacris legum Interpretibus, & in Prænotionibus Canonicis Doujat, & apud eos omnes, qui vitas juris Consultorum scriptas posteris reliquerunt.

12. Diu quidem Sacra Theologia idem plane est habita, ac jus Pontificium,

ficium; quia revera Sacri Canones magna ex parte nihil aliud continent, quam conclusiones ex Theologiæ principiis deductas, ut apposite ad rem nostram considerat Joannes Gerson in sermone, quem habuit ad *Licentiatos* in jure Canonico, qui insertus est in tomo secundo ejus Operum: *Sic instituta videtur, & gubernata fuisse sufficienter Ecclesia primitiva ab Apostolis, ac deinde per successiones varias usque ad Doctores Sanctos inclusive per quatuorcentum annos & amplius, quibus temporibus non erat distinctio Theologorum, & Canonistarum, licet Canones Sacri multi essent ultra tenorem traditum in Evangeliis, & cæteris libris Canonicis. Hinc vero Canones, si bene inspiciantur, non sunt nisi Conclusiones elicitæ vel illatæ ex principiis Theologicis, idest, ex Evangelio & aliis libris Canonicis per illos, quibus dicit Christus: Qui vos audit me audit: Nihil igitur admirandum est, si ad eosdem pertinebat cognitio, & legislatio Conclusionum illarum Canonicarum, ad quos pertinebat notitia principiorum.* Egassius Bulleus in sua Historia Parisiensis Universitatis tom. 2. sæculo IV. pag. 580. postquam affirmavit nullum discrimen esse inter Theologum, & Canonum peritum, hoc memorat, quod, postquam prædictum Decretum a Gratiano fuit collectum, in quo variæ Leges Civiles adscriptæ sunt, cum in ea ætate studium legum sæcularium magnam haberet existimationem, una in duas divisa facultas est, ita ut alii Theologiam Scholasticam sequuti sint, alii penitus Theologiam deserentes ad solam Canonum explicationem sese converterint; quod quidem inconsulto ac perperam factum est, cum Canonum perito sæpe principia Theologica pernecessaria omnino sint: *Canonicam quoque jurisprudentiam numquam a Theologia dissociabimus, nihilo plus quam Canones Patrumque scita a sacris literis, hoc est, ut strictissime dicitur, Conclusiones a principiis.* Verba sunt Thomassini in præfatione dissertationum supra Concilia. Et Doujat in suis Prænotionibus Canonicis lib. 1. cap. 2. num. 3. sic sequitur; *Cum Theologia jus Canonicum cohærere, ejusque auxilio sæpenumero uti evidentius est, quam ut argumentis confirmandum sit; etenim jus hoc nostrum nihil revera est aliud, quam ad vitæ usum aptata, atque in ipsis rerum argumentis posita Theologia.* Quod quidem intelligere, qui aperte cupiat, is accurate tractatum perlegat probabilitatis Lovanii Typis mandatum a Nicolao Peguleto cap. 10. num. 4. & seqq.; in quo videbit collectas propositiones falsas, pœnaque dignas, quibus eorum opera fœdata sunt, qui absque Sacræ Theologiæ studio Sacros Canones declararunt, quamvis essent jurisprudentiæ Civilis, atque Canonicæ peritia præditi non vulgari.

19. Canonistarum, ut ita dicam factionem hæc nostra Civitas sequuta est, atque ita quidem, ut deseruisse Theologos videretur: & qui Theologiæ studiis dare operam cupiebat, Bononia discedens Lutetias se conferebat, unde Bononiam revertens Doctor Parisinus vocabatur, ut animadvertit Alidosius in præfatione ad Lectorem, quæ ab eo adscripta est in fronte operis sui *de Doctoribus Bononiensibus*. Cum autem summus Pontifex

Innocentius VI. non decere existimasset in Bononiensi Archigymnasio Doctores Sacræ Theologiæ desiderari, Collegium Theologorum ibidem fundavit, ut videre licet in ejus Constitutione in Bullario Romano tom. 1., impressa etiam apud Ughellum tom. 2. *Italiæ Sacræ* pag. 26. Quanquam vero brevi temporis spatio, quo superstes fuit, ejus Constitutio executioni minime demandata fuerit, vigere tamen cœpit, sedente Urbano V. Pontifice, ut ostendit Sigonius de Episcopis Bononiensibus lib. 3. pag. 451. in additionibus Victorelli ad vitam Innocentii VI. scripta a Ciacconio tom. 11. pag. 50. Item in additionibus ad vitam Urbani V. pag. 548. pag. 551. & in historia Ghirardacii lib. 24. pag. 278. & seqq. In libro autem secreto Collegii Theologici, cujus pars in lucem edita est ab Alidosio loco superius laudato, proferuntur nomina illustrium Theologorum, qui invitati Bononiam magna ibi cum laude Sacram Theologiam publice docuerunt. Quomodo autem interea post Urbanum V. hujusmodi studium floruerit, affirmare plane non possumus, imo etiam suspicamur non altas admodum radices hanc facultatem per ea tempora Bononiæ defixisse. Extat enim Constitutio tum ejusdem Urbani V. tum Bonifacii IX. itemque Martini V., Summorum Pontificum decreta occurrunt, in quibus primum Bononiense Archigymnasium laudibus extollitur tamquam Juris Civilis, & Pontificii lumen; deinde varia conceduntur privilegia earum facultatum Professoribus, & discipulis, sed de Sacra Theologia ne verbum quidem. Extat etiam Constitutio Nicolai V. (omnes autem hæ Constitutiones habentur in appendice tomi secundi novissime impressi de Statutis hujus Patriæ) in qua exhibetur accuratus catalogus omnium scientiarum, quæ in hac Universitate florebant, nulla tamen de Cathedris Theologicis mentione habita. Et quidem Pius II. hoc nostrum Archigymnasium in libro 2. suorum Commentariorum non propter Theologiæ, sed Legum & Philosophiæ studium præclare laudat: *Schola insignis Legum & Philosophiæ, quæ mores bonos, non tam Cives, quam exteros docet*. Quod autem tuto affirmari potest, illud est, hanc Civitatem ætate, quæ memoriæ nostræ propior est, clarissimis Theologis floruisse, ut arguere licet ex Bulla Summi Pontificis Gregorii XIII. anno 1584., qui vetus privilegium renovans Pontificis Julii II., ut beneficia scilicet solis Civibus conferantur, hæc habet: *Nos itaque, quibus satis liquet Civitatem nostram prædictam viris omnis doctrinæ genere, & præsertim Theologiæ abundare*. Nemini porro dubium est, ætate hac nostra Bononiæ viros non deesse doctrinæ spectatissimos, qui juxta methodum forensem non tam Jus Pontificium, quam Sacram Theologiam laudabiliter, & egregie doceant.

14. Conveniunt omnes, qui de locis Theologicis pertractant, ab historiæ tum Ecclesiasticæ, tum profanæ Scriptoribus, dummodo sint auctoritate graves, & fide digni, probabile argumentum Theologo exhiberi, vel ad confirmandum, quod affirmat, vel ad refutandum, quod ei opponitur; imo ulterius procedunt, docentque, cum graves historici in aliqua re narran-

randa concordes sunt, inde Theologum ad eamdem rem asserendam certum desumere argumentum posse: ita Melchior Canus in tract. de locis Theologicis lib. XI. cap. 4., quocum congruit Cardinalis Gottus in sua Theologia tom. 1. quæst. 3. dub. 11. §. 2. Ac profecto quam utilis sit historiarum cognitio ei, qui Jus Canonicum profitetur, facile planeque evincitur ex operibus Patris Thomassini, Emanuelis Gonzalez, Joannis Dartis, Jani a Costa, Francisci Florentis; tum id probatur ex Jure Ecclesiastico (bonis tamen a pravis rebus segregatis) Van-Espen, & aliorum auctoritate, qui ad investigandum verum Sacrorum Canonum sensum historiarum lumen adhibuerunt, & ad sanam Epistolarum Decretalium intelligentiam perventuri non satis esse censuerunt, easdem in ultima Gregorii IX. collectione legere, sed curarunt antiquas collectiones evolvere, quia Decretales in collectione Gregorii IX. non integræ sunt, sed magna ex parte detruncatæ, atque interpolatæ; quod quidem prudenter animadvertunt Antonius Augustinus in laudata præfatione ad Gregorium XIII. Cujacius ad caput 1. *Qui Clerici, vel voventes &c.* Gonzalez in apparatu ad jus Canonicum tom. 1. num. 53. Jam vero si quis colligere voluerit, quidquid scriptum reliquerunt insignes Canonum interpretes jam superius commendati, & quidquid Decretalium fundamento innixus, & glossarum, veterumque commentariorum, & Sacrarum Congregationum auctoritate suffultus Romæ scripsit nunquam satis laudatus Fagnanus in suis Commentariis super Decretales, in promptu hic certe habebit, unde interpres Canonum evadere excellens, maximeque spectabilis possit. Pater Ecclesiasticæ historiæ fuit Magnus Cardinalis Baronius, & ipsi etiam principis debetur laus inter criticos, sed prudentes, ac moderatos. Alii post eum, vel lumine ab ejusdem scriptis mutuato, vel cognitione, quam ex monumentis deinceps inventis hauserunt, ulterius progressi sunt, & in præsenti enata est nova quædam, ut ita dicam, professio, quæ Ecclesiastica eruditio nuncupatur, cujus utilitas talis, ac tanta est, ut Religio nostra multa eidem debeat & præsidia stabilitatis, & ornamenta dignitatis suæ.

15. Hæc enim Ecclesiasticos efficit ad sua munera laudabiliter obeunda idoneos; ad ea scilicet curanda, quæ necessaria sunt, & ad eam afferendam Ecclesiæ utilitatem, quæ ab eorum laboribus expectatur. Magnus Cardinalis Bona, P. Christianus Lupus, Mabillonius, Martenus, & alii complures, qui in decursu operis nominabuntur, præclara sunt Ecclesiasticæ eruditionis lumina, & eorum illustres labores Theologo fuerunt, & sunt præsidio sane ad dogmata fidei illustranda: Juris autem Canonici interpretem, omnis remota erroris nebula, facile ducunt ad intelligendam veterem disciplinam, quæ novæ feliciter moderandæ utilissima est. *Quidquid igitur de ordine temporum transactorum indicat ea, quæ appellatur historia, plurimum nos adjuvat ad sacros libros intelligendos, etiamsi præter Ecclesiam puerili eruditione discatur*: verba sunt hæc S. Augustini *lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 28.*

16. Car-

16. Cardinalis Gabriel Paleottus, non tam Purpuræ, quam sapientiæ lumine præclarissimus, ut historiæ, & eruditionis Ecclesiasticæ studium in hac Urbe inter Clericos introduceret, non modo typis imprimi prudenter jussit duos libros historiæ Sacræ Severi Sulpicii, sed etiam notis a Carolo Sigonio viro apprime docto illustrari, qui propterea in præfatione ad eundem Cardinalem, inquit: *Quamobrem recte prudentia vestra breviarium ejus (hoc est Sacræ Historiæ) aliquod ex immenso illo utriusque testamenti corpore conquisivit, quo studiosa juventus omnia ab Adam usque ad Christum, idest a peccato ad salutem in ipsius Dei populo gesta, quasi in unam tabulam collata conspiceret; & cum duos Severi Sulpicii libros in hoc genere distincte admodum ac ornate scriptos probavit, tum ad tollendum exquisitioris interpretationis hominibus occupatis laborem, eosdem etiam expositione illustrari aliqua voluit. Sic enim fore arbitrata est, ut universi non modo facilius ea, quæ praeclare tradita sunt animo & notitia comprehenderent, sed ipsa etiam invitati facilitate alacrius, & studiosius ad eademmet haurienda contenderent.*

17. Excitata Bononiæ sunt non multo abhinc tempore hujusmodi studia, & quamvis Romæ moraremur, tamen recordamur domi Archidiaconi Marsigli, qui postea Episcopus Perusiæ decessit, literatorum hominum cœtus haberi consuevisse, in quibus eorum aliquis pertractare solebat argumentum sibi præscriptum, quod ad Sacram Historiam, vel Ecclesiasticam eruditionem pertineret; rerum autem, de quibus sermo haberi debebat, indiculus, seu nota typis impressa singulis, qui interesse solebant, antea distribuebatur.

18. In præsentiarum vero laudabilis hæc consuetudo est jam penitus antiquata, ac studium tantopere necessarium, nedum utile, quod fere ubique in amoribus, atque in deliciis est, in hac Urbe, quæ semper scientiarum mater est habita, intolerando jacet squalore obsitum neglectumque. Hujusmodi autem eruditionis gloriam, qui consequi studiose cupiat, illi in primis necessaria est peritia linguæ latinæ. Cujus quidem elegantia non curæ dumtaxat fuit Imperatori Augusto, de quo narrat Suetonius, *Legato Consulari successorem dedit, ut rudi, & indocto, cujus manu ixi pro ipsi scriptum animadverterat*; sed etiam Romani Pontifices de ea semper solliciti fuerunt, ut constat *ex capite ad audientiam de rescriptis*. Nec desunt in hac Civitate egregii homines, quorum bene multos novimus, qui clarissimum adolescentibus lumen præferant ad humaniores literas, quarum desiderio non ignoramus primos Theologiæ Magistros plurimum diligentiæ, laboris, ac operæ in Ethnicorum voluminibus collocasse. Præterea ad ejusmodi studium, de quo nunc agimus, necessaria est prævia veræ Philosophiæ institutio, quæ viam ad Theologiam aperiat, sed ita quidem, ut idem semper obsequium præstet, quod Agar Saræ præstare debuit ex imperio Abrahami. Atque, ut eloquentiæ, sic Philosopiæ magistros non desiderat hæc Urbs doctissimos, qui multum valeant, & qui methodo utantur praeclara, facili, perillustri, maximeque apud Academias id temporis nobilissimas usitata. Philosophiæ Theo-

Theologia accedat neceſſe eſt, cujus profeſſores verſantur Bononiæ plurimi apprime docti, atque omnibus ſapientiæ laudibus ſpectatiſſimi, quorum in ſcriptis quæſtiones Polemicæ cum Scholaſticis conjunguntur, variaque Eccleſiaſticæ tum hiſtoriæ, tum eruditionis capita explicantur. Tota igitur difficultas in eo ſita eſt, quod hujuſmodi ſtudia non præmittuntur, aut ſi præmiſſa fuerint, negliguntur deinceps, nec ad finem perducuntur. Navis in medio curſu inhibetur; imponitur, ut dici ſolet, tectum; in otio, quod ſupereſt vitæ, tranſigitur, & qui ſcholaſticos curſus ſemel peregit, is præter Magiſtri ſcripta nihil aliud deſiderat, quorum, ut ſæpe fit, poſt brevem temporis lapſum obliviſcitur, & licet quæcumque didicit, fideliter memoria teneat, ea tamen tanti eſſe non poſſunt, ut doctrinæ ſupellectilem pariant Eccleſiaſtico ſatis dignam, tum quia nullus invenitur Magiſter quamlibet diligens, ac eruditus, qui omnia noverit, tum quod unus Magiſter nequeat ea tradere ſcriptis omnia, quæ legendo, quærendoque cognovit.

19. Interea vero, & ad hanc pudendam ſtudiorum rationem obtegendam muſſitando dicitur Theologiam rerum Divinarum interpretem Sacerdotibus ſatis eſſe: aliorum, quæ ſuperius memoravimus, ſtudiorum inutilitas prædicatur; & palam denique dictitatur, iis obeundis ſtudiis, nec eſſe neceſſe omnibus, nec vacare.

20. Quid nos de recta Scholaſticæ Theologiæ methodo ſentiamus, quotque ex ejus fontibus in Eccleſiam commoda dimanarint ac quotidie fluant, jam ſatis oſtendimus in prima noſtrarum Inſtructionum Paſtoralium Tom. 3. Iis autem, quæ illic diximus, addere auctoritatem placet magni Theologi Salmeroni tom. 1. Prolegom. 9. quinquagena 1. ſuper Evangelia: *Scholaſticæ Theologiæ ſtudium, in quo brevi compendio, ac certa methodo, multarum rerum, quæ tum in ſcripturarum ſtudio, tum in doctrina, & lectione veterum Patrum latiſſime, & firmiſſime pertractantur veritates adſequimur, non eſt hominis Catholici reſpuere, nam contemnere hæretici eſt, & prorſus de Eccleſia Catholica male meriti, quæ hoc genus Theologiæ multis modis amplexata eſt*. Sed iterum aſſerimus eam viro Eccleſiaſtico non ſatis eſſe, cui neceſſaria etiam alia ſtudia ſuperius indicata exiſtimamus. *Cum autem hoc genus Theologiæ commendo*, Salmeron proſequitur, *nolim, ut quiſquam in illis ſtudiis conſeneſcat, ſed moderatum, & certum tempus illis diſputationibus impendat, ut ad meliora Sacrarum literarum ſtudia tempeſtive perveniat.*

21. Poſtularet hic locus eorum ut audaciam refelleremus, qui cum nihil ſanitatis habeant, nedum ſapientiæ, inutilem autumant hunc eſſe ſtudiorum curſum, ac plane ſupervacaneum; ſed hujuſmodi homunculis valere juſſis, nunc tantum dicemus pauca de difficultate, quæ nobis quidem in hoc ſtudio nulla penitus eſſe videtur. Præmiſſis enim eloquentiæ, Philoſophiæ, ac Theologiæ ſtudiis, quæ ſi quiſpiam neglexerit, ſemper vacillet oportet, quia intus male libratus eſt, ædificio ſimilis, quod nullis fundamentis innititur; ſupradictis, inquam, præmiſſis ſtudiis, non video,

deo, cur novo non liceat adolescenti facile gradum facere ad altiora.

22. In promptu siquidem sunt erudita Geographiæ, & Chronologiæ compendia, introductio nempe Cluverii nunc aucta; item compendium historiæ universalis Episcopi Bossuet, quorum librorum ope iter ad eruditionem feliciter instituitur. Solidiores autem quæstiones, & argumenta prudenter, ac scite admodum pertractantur in libris recentium eruditorum, quorum copia non mediocris extat in hujus Urbis Bibliothecis. Ac quoniam publica scientiarum studia longe privatis sunt, ac domesticis utiliora, ignoramus profecto quid causæ sit, cur in hac Urbe Virorum cœtus doctissimorum, sive Academiæ institui nequeant, quæ dici vix potest, quantam reipublicæ utilitatem afferant, si sapientes habeant moderatores. Neque locum inter Academicos habere decet, nisi qui in studiis hactenus commendatis laudabiliter versati fuerint, iisdemque adhuc magnopere delectentur. Nam qui Grammaticam, Logicam, jus Pontificium forense, ac Theologiam moralem vix a primo, ut inquiunt, limine salutaverint, eorum quidem alicubi habenda est ratio, & iis merito laus danda est aliqua, nunquam vero aditus ad hujusmodi Academias patere debet. De materia porro, quæ pertractanda occurreret, ordinatim agendum est, ex. gr. de historia Sacra juxta annalium seriem, aut Conciliorum. Cavendum id quoque arbitror, ne hisce in conventibus liber legatur aliquis, quin deinde ulla lectioni interpretatio subjiciatur, aut ea temere fiat, ac perperam, & confuse: necesse enim est unum aliquem, aut plures Academicos designari, qui ea de re, quæ ab eo proponetur, qui a secretis Academiæ est, dissertationem in promptu habeant, eamque recitent in Academia, haud ignaris tamen argumenti, quod pertractandum est, cæteris Academicis, ut absoluto sermone, aliquid in commune conferri possit, vel ad confirmandum, quod dictum est, vel ad exponendas difficultates, si quæ occurrant, contra ea, quæ dicta sunt, ut earum solutio ab eo, qui dissertationem habuit, audiatur. Atque, ut hinc utilitas oriatur maxima, non debent profecto semel tantum, atque iterum, ad summum tertio singulis annis Academici convenire, sed quindenis saltem diebus, rejectis omnino falsis excusationibus, aut caloris, aut frigoris, aut supervenientium impedimentorum, & nonnunquam fictarum infirmitatum.

23. Clarissimo huic Instituto atque Academiæ accepta referri debet, quæ superioribus annis magna Romæ frequentia Doctorum hominum fuit, qui rerum Ecclesiasticarum tum veterum, tum recentium peritissimi non semel Religioni & Sedi Apostolicæ profuerunt. Habebatur in magna Aula Collegii Urbani de Propaganda Fide quindenis diebus Academia Ecclesiastica juxta Conciliorum seriem; & unus ex Academicis de Concilii historia differebat, alter de ejusdem Concilii Canonibus, deinde tertius de quæstione aliqua Theologica, quæ ex ipsis Canonibus oriebatur. Magna etiam in aula Archigymnasii Romani quindenis diebus habebatur Academia Ecclesiastica juxta ordinem Sacri Textus Divinarum Scripturarum, ex qui-

bus

bus particula deligi solebat aliqua, & haberi de ea sermo ab aliquo ex Academicis; tum juxta temporum ordinem, quo hæreses enatæ fuerant, non nulla earum ab altero Academico Polemico sermone refutabatur. In Conventu Patrum Servorum Matris Dei, quod ad S. Marcelli situm est, quindenis diebus habebatur Academia, in qua unus Academicorum Ecclesiasticam dissertationem recitabat juxta ordinem, quo in historia sua Ecclesiastica P. Natalis Alexander usus est, cujus quidem methodo, non semper tamen sententiæ, Academicus adhærebat. Omnibus his Academiis Nos adhuc juvenes interfuimus, ibidem verba fecimus, & pluries singulis annis; neque ab iis exercitationibus vacationem nobis concedi passi sumus, nisi postquam majora Curiæ negotia, & munerum, quæ nobis imposita sunt, occupationes impedimento fuerunt, quominus tempus ad scribendum hisce de rebus superesset; nunquam tamen adeo nos ab illis alienos fecimus, ut plerumque post orationem ab Academico habitam aliquid opponere, vel addere prætermiserimus. Parum quidem profecimus, sed multo certe ulterius progressi essemus, si curæ, ac diligentiæ cætera respondissent. Verum, quod Nobis minime contigit, id probe assequuti sunt alii complures studiorum nostrorum socii, ut cognoscere quisque potest ex introductione ad Ecclesiasticas dissertationes Præsulis Perimezzi Viri clarissimi, qui collega noster in omnibus illis cœtibus, & deinde Episcopus fuit. Nam in ea exponitur ordo, quo solebant haberi Academiæ, ratio, & conditio sermonum, qui recitabantur, collationes, quæ subinde habebantur, nomina Academicorum eorum, qui a Secretis Academiæ erant, & utrorumque munera declarantur. Ut vero manifeste omnibus pateat, quanta sit utilitas, quæ ex hujusmodi Academiis, & collationibus percipitur, quis est, qui ignoret quanta sit in Transalpinis regionibus, & Cisalpinis hujus nostræ Urbis fama in rerum naturalium scientia, tum etiam in universa Mathematica? Ex quo autem fonte id emanavit, nisi ex Congregationibus, sermonibus, collationibus, quæ in scientiarum Instituto habentur? Conveniunt enim, sermonesque habent docti viri post studiorum suorum expletum de more curriculum. Quod utique quisque intelligere potest ex historia Doctoris Francisci Mariæ Zannotti, qui a Secretis est ejusdem Instituti.

24. Experientia comperitur, rectam earumdem Academiarum, & cœtuum percipi non posse methodum, nisi hominum mens veluti sopore quodam oppressa excitetur, ac de necessitate & utilitate studiorum edoceatur, pro quibus excolendis Academias institui cupimus. Ut ad Sacra studia, & ad Ecclesiasticam eruditionem amplectendam alios impelleremus, libenter, licet assiduis distenti curis, quas secum fert amplissima hæc Diœcesis, laborem hunc amplexi sumus, & ad finem perduximus. Confidimus autem fore, ut quicumque has nostras elucubrationes legere non gravabitur, studiorum, quæ supra commemoravimus,

 neces-

necessitatem ac utilitatem plane intelligat; plura enim hoc in Opere collecta occurrent, quæ fortasse ignorabat, & quorum cognitionem sibi esse maxime necessariam non negabit. Hic ergo est finis, non præcipuus tamen, qui propositus Nobis fuit in hoc opere adornando; non præcipuus, inquam, nostri hujusce Operis hic finis extitit, quin potius hoc futurum speramus certum veluti tramitem ad rem momenti sane maximi consequendam. Historiæ siquidem & quæstionum ad Christi Domini, ad Deiparæ & Sanctorum celebritates, aut ad Sacrificium Missæ spectantium explicatio parum Ecclesiastico viro prodest, si ejus animo pietas non accendatur, si ex iis, quorum scientia est comparata, nullus spiritualis fructus percipiatur, si Sacerdos demum posteaquam intellexit in Divino Missæ Sacrificio nullum esse verbum, nullamque actionem, quæ non & sancta sit, & mysteriorum plena, non majori, quam antea, reverentia, ac timore ad Altare accedat, ac tanta in Deum charitate ardeat, ut mentem ad ea, quæ dicit, ad ea, quæ facit, ad mysteria, quæ in dictis, & factis continentur, semper intentam habeat. Tractavit quidem pius, & doctus Cardinalis Bona incomparabili eruditione de Sacrificio Missæ in celeberrimo Opere de Rebus Liturgicis, sed cum probe intelligeret, non in sola rerum cognitione sistendum esse, alium pulcherrimum tractatum asceticum de Missa scripsit. Divina misericordia freti confidimus & speramus fore, ut ardens desiderium nostrum felicem exitum consequatur. Et quoniam satis exposuimus occasionem, qua ad hoc Opus aggrediendum adducti sumus; quid in eo contineatur; quæ exinde utilitas percipi possit; rationem, ac modum, quæ in scribendo servavimus; finem denique, quo labor hic noster spectat; lectorem ad illud percurrendum invitamus, eundem & rogamus & obsecramus, imbecillitatis ut nostræ rationem habere velit, nec Nobis recuset, quam imploramus, benigne veniam impertire.

EX

EX EPISTOLA

Præstantissimi & Sapientissimi

PRÆSULIS CONIMBRICENSIS

Ad hujus Voluminis editorem, citata tomo 7. pag. 115.

SIgnificare tibi vix possum, quanta perfusus sim animi voluptate, cum prima volumina Operum Benedicti XIV. Pontificis vere Maximi huc a te transmissa in manus habui, avidissimeque pervolvi. Equidem sic existimo, nihil præstari huic Regno utilius potuisse, quam eorundem Operum copiam; in iis quippe quidquid sacræ doctrinæ, atque eruditionis est, tam splendide, tam apposite, tam sapienter collectum video, ut his solis voluminibus pene mihi stare videatur posse Catholica Religio, ac disciplina. Proh! quanta Sanctorum Patrum, quanta sacrorum Canonum, quanta Conciliorum Theologorumque, & quam profunda cognitio! Proh! quæ sacræ vetustatis omnigena monumenta! Quæ legum, rituum, morumque Ecclesiarum fere omnium scientia! Quanta in exponendis sententiis perspicuitas! Quanta in agitandis eruditio! Quanta in statuendis soliditas, & consilium! Est ne quidquam ad sacram spectans eruditionem, quod in his libris pro dignitate non tractetur? **Ærarium, mihi crede**, ærarium tu Theologicarum rerum omnium locupletissimum huc transmittis, sola hæc volumina transmittendo. Quare totius quodammodo Lusitaniæ nomine oro obtestorque te, ut quam citissime editionem istam expedias; præsertim vero Operis *de Sacrificio Missæ*, quod impensissime aveo, atque expecto, ut præclaram & utilissimam illius doctrinam in eos omnes diffundam, qui divinitus curæ meæ commissi sunt &c.

Ex eodem tomo 7. pag. 120. Quid dicam de eximia illa doctrina, quæ in præclarissimo Commentario *de Sacrificio Missæ* passim effulget?

INDEX ALPHABETICUS
RERUM NOTABILIUM,
Quæ in toto hoc Opere de Sacrificio Missæ continentur.

Ab

CC.

stio

Applicatio.

Aqua.

omnium

usque

Com-

Con-

Confiteor.

Confiteor, & Misereatur initio Missæ a Sacerdote, & Ministro dicitur, quia se peccatorum remissionem consecuturos confidunt. *l. 2. c. 3. n. 4. & 5.*

Confessio hæc peccatorum ante Missam est Traditionis Apostolicæ, immo in veteri Lege sacrificiis præmittebatur. Formula confessionis, qua nunc utimur, in usu erat ab anno 1300. ejusque vestigium est in Liturgia S. Jacobi, & S. Marci. Deerat in Ritu Mozarabico, & ejus loco Card. Ximenius quasdam orationes addidit. Eam impugnant Hæretici, qui contendunt orationes a Sanctis non audiri. *n. 10. & 11.*

Confessio Peccatorum Deo fit, cui illata est injuria; & coram Sanctis, quia Judices cum Christo sedebunt. *ib.*

Hæc confessionis formula contractior est apud Carthusianos, & Dominicanos. *l. 2. c. 3. n. 12.*

Confiteor, & orationes *Misereatur*, & *Indulgentiam &c.* Communioni Populi recte præmittuntur. *c. 21. n. 1. & 2. V. Communio.*

Congregatio.

Sacra Congregatio Concilii Tridentini interpres sola potestatem habet ejusdem Concilii mentem interpretandi, ejusque decreta, si generalia sint, vim legis obtinent. *l. 3. c. 8. n. 1.*

Instituta est non modo ad idem Concilium explicandum, sed etiam ut Ecclesiæ disciplinem per universum Orbem integre tueretur. *c. 22. n. 5.*

Congregatio eadem declaravit, Sacerdotem, qui ratione Beneficii, vel Capellaniæ tenetur Missam quotidie per se ipsum celebrare, aliquando, legitima de causa posse Missam omittere; addidit tamen, non posse tunc pro aliis celebrare, multoque minus stipendium accipere, eum vero, qui onus non habet per se ipsum celebrandi, semper debere obligationi celebrationis satisfacere. *l. 3. c. 3. n. 6. & 7.*

Congregatio eadem censuit in Oratoriis privatarum Domorum die Nativitatis Domini tres Missas celebrari posse, si in Brevi indultum fuerit posse eo die sacrum ibi fieri, eo quod aliquis Infirmus domo egredi nequeat. *c. 4. a n. 1. ad 8.*

Concedere noluit, ut in quibusdam locis die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum singuli Sacerdotes celebrare tres Missas possent. *l. 3. c. 5. n. 9. & seqq.*

Declaravit facultatem dandi licentiam celebrandi in privatis Oratoriis fuisse a Tridentino soli Summo Pontifici reservatam: posse vero Episcopos in privato Oratorio domorum suarum celebrare, & aliis permittere, ut celebrent; & posse etiam Altari mobili uti. *l. 3. c. 6. n. 25. & seqq.*

Declaravit, a Tridentino Altaris mobilis usum quibusdam Regularibus fuisse ademptum. *l. 3. c. 6. n. 4.*

Cardinales vero & Altare portatile, & privatum Oratorium habere posse. *n. 5. & seqq.*

Improbavit abusum Missam celebrandi occasione cujusdam solemnitatis multas horas ante auroram, & post meridiem. *l. 3. c. 7. n. 5.*

Semper sensit, Parochum diebus Dominicis, & Festis de præcepto teneri celebrare Missam in Parochia, populoque applicare: si vero pauper sit, posse die festo Missam applicare offerenti eleemosynam, dummodo intra hebdomadam populo aliam Missam applicet. *l. 3. c. 8. n. 2. & Append. 7. ab init. ad §. Ac demum.*

Ex ejus Decreto in Cathedralibus, verisque Collegiatis quotidiana Missa conventualis applicanda est Benefactoribus generatim; diebus vero Dominicis, ac Festis, si animarum cura adnexa sit, alia Missa, nempe Parochialis populo est applicanda. Quod si pauperes sint, facultatem obtinere poterunt non applicandi Missam conventualem diebus feriatis. *l. 3. c. 8. n. 3. & seqq. & Append. 7. a §. Hæc igitur ad ult.*

Si Capellaniæ, vel Beneficii fundator imposuit onus celebrandi Missam, non explicans cui sit applicanda, Congregatio declaravit applicandam esse pro Fundatore. *l. 3. cap. 9. n. 2.* Si vero certas sibi Missas applicari, reliquas vero celebrari solum jussit, declaravit Congregatio, Beneficiatum non teneri ad applicationem, nisi Fundator pro se in Missa orari jusserit. *n. 3.*

Quod si Beneficium, aut Capellaniam fundasset cum onere Missæ sibi, aut aliis applicandæ, & in fundatione alterius Beneficii, seu Capellaniæ solum jussisset pro se orari, Sacra Congregatio censuit, Fundatorem solum voluisse ad *Memento* in Missa commemorationem sui fieri. *ib.* Sed si fundator expresse declarasset, Missam a Capellano celebrandam esse; non itidem declarasset applicandam, tum censuit, posse a Capellano aliam pro Missæ applicatione eleemosynam accipi. *n. 6.*

Decrevit non posse a Sacerdote applicari Missam secundum intentionem ejus, qui primus eleemosynam daturus sit. *l. 3. c. 9. n. 6. & c. 22. n. 10.*

Semper in eam propendit sententiam, quod invalida sit ordinatio alicujus cum canonico impedimento ordinati ab Episcopo, qui ante ordinationem protestatus sit se non intendere ordines conferre cum ejusmodi impedimento accedentibus. *l. 3. c. 10. n. 5. & 6.*

Monuit Indos, seu Mulatos nullo jure ab Ordinibus arcendos esse. *ibid.*

Censuit, si non constaret, an Episcopus ejusmodi intentionem retractasset, ordinationem sub conditione esse iterandam. *n. 7.* Ordinato autem, qui in susceptione Ordinis contradixisset, nullum characterem fuisse impressum. *n. 13.* Quod si ordinatus diceret, se non habuisse intentionem suscipiendi Ordinem; sed de hoc dubium aliquod esset, monuit, eum esse privatim sub conditione iterum ordinandum. *n. 13.*

Declaravit, pœnas suspensionis, & excommunicationis a Sacris Canonibus adversus Sacerdotem statutas, qui ab Altari cœpta Missa recederet, non esse ipso jure impositas. *l. 3. c. 14. n. 2.*

Statuit, ut circa Communionem feria sexta in Parasceve Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur. *l. 3. c. 18. n. 14.*

Item statuit, non licere Eucharistiam ad ægrotos deferre, qui ob morbi gravitatem eam sumere nequeunt, ut eam deosculentur. *l. 3. c. 19. n. 4.*

Decrevit nemini aut plures Eucharistiæ particulas, aut grandiores tradendas esse. *l. 3. c. 20. n. 1.*

Quoad eleemosynam manualem pro Missis celebrandis, item pro Missis perpetuis respondit, attendendam esse loci consuetudinem, vel legem Synodalem, si adsit, aliter eleemosynam per Episcopum esse statuendam. *l. 3. c. 21. n. 11.*

Dixit Regulares quoad eleemosynam pro Missis stare debere taxationi Ordinarii. Unicuique vero licere sponte dare, & sponte datum accipere stipendium taxa majus, sed vetuit, ut alteri Missa celebranda committeretur, retenta pinguioris eleemosynæ parte. *l. 3. c. 21. n. 11.*

Damnavit fraudes eorum, qui pluribus eleemosynis per unicam Missam satisfaciebant. *l. 3. c. 11. n. 15. & c. 22. n. 4. & seqq.*

Non constat, an permiserit, ut cum in fundatione Beneficii, seu Capellæ cautum est, non te-

neri

neri Celebrantem ad applicationem Sacrificii, possit celebrans accipere novum stipendium, & unica Missa satisfacere obligationi Beneficii, & novi stipendii; at aeque constat, an oppositum statuerit. *l.* 3. *t.* 22. *n.* 6. & 7.

Constat, ipsam declarasse, quando ex testamento in fundatione Capellaniæ onus Capellano præcise celebrandi certum Missarum numerum est impositum, eas Missas pro anima Testatoris applicandas esse. *ib.*

Interrogata, an Episcopus *statuere possit eleemosynam manualem ... pro qualibet Missa imponende pœnam celebrantibus pro minori quærere*: Respondit *affirmative quoad eleemosynam manualem*. *l.* 3. *t.* 22. *n.* 8.

Declaravit, Abbates solis Regularibus sibi subjectis primam Tonsuram, & minores Ordines conferre posse. *Append.* 2. §. *Itaque*.

Aliquando decrevit, ut Parochi pinguibus redditibus dotati quotidie Missam pro Populo celebrarent, & applicarent. *Append.* 7. §. 6.

Semper improbavit sententiam asserentem, Canonicos muneri suo satisfacere, si choro præsentes assistant, quin canant. *Append.* 7. §. 24.

Declaravit, prohibitionem Urbani Octavi ne Episcopi, & Superiores generales Missarum perpetuarum onera contraherent *absque Sedis Apostolicæ beneplacito*, etiam Missas respicere, quarum celebrandarum obligationem nemo suscepisset. *Append.* 8. *n.* 2.

Censuit, si plures eleemosynæ pro Missis in alicujus Ecclesiæ Sacello celebrandis offerrentur, celebrationem non esse ultra hebdomadam differendam, sed in aliis saltem ejusdem Ecclesiæ Sacellis expiendam, idque per tabellam publice expositam esse significandum. *Append.* 8. *n.* 5.

Respondit, non posse a Parocho prohiberi, ne in publicis Oratoriis intra suæ Parochiæ fines Missæ celebrentur ante Missam Parochialem. *Append.* 33. *in Inst.* 44. *n.* 7.

Congregatio Episcoporum & Regularium.

Regulas præscripsit ab Episcopis servandas in facultate alicui Sacerdoti concedenda, ne plures eodem die Missas ob aliquam urgentem causam celebret. *l.* 3. *c.* 5. *n.* 4.

Congregatio de Propaganda Fide.

Cum ageretur de Armenorum cum Ecclesia Romana unione, statuit, ob plures causas non esse iis indulgendum, ut in Missa aquam vino non affunderent. *l.* 2. *c.* 10. *n.* 9.

Congregatio Rituum.

Nonnunquam rescripsit, in Missa solemni, absente Subdiacono, Lectionem a quolibet Clerico in minoribus Ordinibus constituto cani posse, sed sine Manipulo. *l.* 2. *c.* 5. *n.* 12.

Alexandro Octavo approbante, vetuit, ne quis Feria 5. & 6., ac Sabbato majoris hebdomadæ Missam privatam celebret. Monuit vero, si in eamdem Feriam V. Festum Annuntiationis B. M. Virginis, vel S. Josephi incidat, Ordinariis curandum esse, ut ante Missam conventualem aliquot Missę privatæ celebrentur, & quare: non item, si Sabbato Sancto idem Festum occurrat. *l.* 3. *c.* 3. *n.* 10.

Vetuit, ne in Missis Defunctorum Eucharistia adstantibus præberetur. Sed postea noluit hoc decretum vulgari, aut ejus exemplar edi. *l.* 3. *c.* 18. *n.* 10.

Prohibuit, ne nocte Nativitatis Domini post Missam solemnem aliæ duæ Missę celebrentur, aut Eucharistia adstantibus præbeatur. *l.* 3. *c.* 18. *n.* 13. Ferunt etiam, ipsam prohibuisse, ne Feria 6. in Parasceve aliis, nisi Infirmis, Eucharistia ministretur. *n.* 14.

Vetuit, ne *Missæ tertio Regularibus concessæ*, aut *quæ fuerint indultæ tertio Personis*, ab aliis celebrentur. Aliquando permisit, ut etiam ab aliis ad Ecclesiam eorum, quibus Missa concessa fuit, confluentibus in alicujus Beati honorem Missa celebraretur, sed cum Missali Romano, & de communi. *l.* 3. *t.* 23. *n.* 1. & *Append.* 11. *post tit.* 2. *n.* 5.

Triginta Missas, quas a S. Gregorio appellabant, celebrari vetuit. *l.* 3. *t.* 23. *n.* 3. Solemnes pro Defunctis Missas quibusdam diebus fieri permisit, quibusdam vetuit, licet ad Altare privilegiatum celebrandæ essent. *n.* 5. & *seqq.*

Censuit non requiri Crucem in medio Altari ad Missam in eo celebrandam, si Crucifixi imago in majori Altaris Tabula expressa esset. *Append.* 1. §. *secundo loco*. Requiri tamen in Altari, in quo Tabernaculum cum Sacramento, & parva Cruce asservatur. §. *seq.* Si tamen Sacramentum publice expositum sit in Altari, in quo Missa celebranda est, quoad Crucem in eo collocandam servandas esse locorum consuetudines: quamquam alias aliter responderat. §. *Quarto loco*.

Congregatio Specialis.

Quædam specialis Congregatio habita fuit ut discuteretur, an permittendum esset Missam Sinica lingua apud Sinas celebrari. *l.* 2. *t.* 2. *n.* 13.

Alia singularis congregatio an. 1729. jussu Pontificis habita, Cyrillo quodam Patriarcha quærente, an apud Orientales plures eodem die Missas ad idem Altare celebrare liceret, censuit id non esse admittendum, sed potius curandum, ut in eadem Ecclesia plura constituerentur Altaria, vel Sacerdotes concelebrarent; monuitque, ut ex quorumdam animis error evelleretur, rumpi jejunium per secundam Missæ ad idem Altare celebrationem. *l.* 3. *c.* 5. *n.* 6.

Specialis Congregatio a Benedicto XIV. deputata sedulo examinavit, an ad Hispaniarum, & Lusitaniæ Regum petitiones Sacerdotibus in eorum ditione commorantibus indulgendum esset, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Missas celebrare possent, & quinam eidem Congregationi adscripti fuerint, & quid senserint. *Append.* 4. *in lit. Apost.* §. *Quum itaque & seq.*

Consecratio.

Templorum Consecratio a S. Evaristo non fuit excogitata; qui solum aliquos ritus addidit. *l.* 1. *c.* 1. *n.* 9. Sub Constantino Templa fuerunt consecrata, & jamdiu hic ritus in usu fuerat, quamquam persecutionum tempore intermissus. Ex veteri Testamento in novum Apostolica institutione traductus in Ecclesia Orientali & Occidentali statim viguit. *ib.* Adumbratus fuit per tabernaculi consecrationem a Moyse, ac per Templi dedicationem a Salomone, & Machabæis. *n.* 10. Hunc ritum Calvinus irridet, sed perperam. *n.* 10.

Altarium Consecratio ex infusione olei orta est, quo Jacob lapidem unxit, & inde usus olei in Templorum, & Altarium consecratione. *l.* 1 *c.* 2. *n.* 2.

Consecratio, quæ fit Sacro Chrismate, Episcopo reservatur, e. g. Templorum, Altarium, Calicis, & Patenæ. *l.* 1. *c.* 4. *num.* 1. & 2. & *Append.* 2. §. *maxime & seq.*

Ad Altaris, & petræ Sacræ consecrationem in iis reliquiæ Sanctorum condendæ sunt. *l.* 2. *c.* 3. *n.* 8.

Consecratio Panis, & Vini.

Hujus consecrationis verba, & quę proxime pręcedunt, *accipite*, &c., & quę sequuntur. *Hæc quotiescumque* &c. a Sacerdote significative, & recitati-

Cor-

tet Missam ab alio Sacerdote continuari. *n.* 3. *&* *n.* 9.

Si defectus ejusmodi post consecrationem contingat, Missa ab alio Sacerdote perficiatur. Si Sacerdos infirmus adhuc communionis capax sit neque alia adsit hostia consecrata, qui missam supplet, debet hostiam dividere, & partem sibi sumere, partem infirmo tradere *l.* 3. *c.* 14. *n.* 4. *&* 5. Ad hunc defectum supplendum tenentur primo Sacerdotes præsentes, deinde absentes, primo non impediti, deinde impediti, quare Sacerdos non jejunus in hoc casu potest Missam absolvere; & qui non est in gratia, Confessarium quærat, si non inveniat, actum contritionis eliciat; si neutrum ex voto cedat, non tenetur Missam supplere. Si nullus alius Sacerdos reperiatur, Missa non potest a laicis suppleri, sed potius hostia, & calix in Tabernaculo condi possunt, ut postero die alius Sacerdos, qui missam celebret, ea sumat ante ablutionem. *n.* 6. *& seqq.*

Si defectus post consecrationem Corporis, & ante integram prolationem formę consecrationis sanguinis contigerit, tunc Sacerdos, qui supplet, super eumdem Calicem vel super alium iis, quæ opus sunt, instructum integram formam proferre debet incipiendo a verbis *Simili modo*; Dein hostiam a primo Sacerdote consecratam, & sanguinem, quem ipsemet confecerit, sumere, mox calicem ab alio semiconsecratum relictum bibere. *l.* 2. *c.* 14. *n.* 9. *&* 10. Si exploratum sit utramque speciem fuisse consecratam, supplendum est a verbis, *Unde & memores &c.* *n.* 11.

Si templum, vel Oratorium ante Canonem forte violetur, Missa intermitti; si post canonem, perfici debet. Item relinqui potest, si ante consecrationem Sacerdoti celebranti mortis periculum ex hostibus, aut alluvione, aut Templi ruina immineat. Si vero post consecrationem hæc superveniat, Sacerdos, cæteris missis, debet Corpus, & Sanguinem sumere, non autem asportare. *l.* 3. *c.* 14. *n.* 12. Si vero illa post solius hostiæ consecrationem superveniant, potest Sacerdos solum corpus sumere, & cetera omittere; sed si ex hoc scandalum, aut Religionis contemptus oriri potest, Sacrificium est perficiendum, & quare. *n.* 13.

Si excommunicatus non toleratus, aut publicus Clerici percussor superveniat, neque ex Ecclesia ejici possit, tunc si nondum ad Canonem, aut ad consecrationem perventum sit, Missa relinquenda est; si eo ventum sit, continuanda est, & facta communione, reliquum Missæ in Sacristia, aut in alio decenti loco continuandum est. *l.* 3. *c.* 14. *n.* 14. Aliquando Missa interrumpi potest. *n.* 15. *&* 16. V. *Interruptio*.

Defectus circa panem, & vinum, & aquam.

Si Hostia corrupta sit, aut non triticea, idque Sacerdos ante, vel post consecrationem, aut etiam post illius hostiæ sumptionem advertat, aliam hostiam idoneam debet accipere, & mente saltem offerre, ac deinde consecrare incipiens a verbis, *Qui pridie &c.* & sumere. Quod si primam illam hostiam non absumpsisset, eam assumat post sumptum corpus, & sanguinem. *l.* 3. *c.* 15. *n.* 1. Si defectum eumdem post Sanguinis sumptionem advertat, novum oportet parare panem, & vinum cum aqua, & utrumque offerre, consecrare, & sumere incipiendo a verbis *Qui pridie &c.* ac Missam prosequi. *ibid. ac n.* 2.

Si acetum, aut alius liquor in Calicem infundatur, idque Sacerdos ante, vel post consecrationem advertat, novum vinum accipiat, offerat, & consecret incipiendo a verbis *Simili modo &c. l.* 3. *c.* 15. *n.* 3. Sed si defectum advertat post sumptionem Corporis, vel post sumptionem ineptæ materiæ, Sacerdos probabilius deberet novam hostiam, novumque vinum cum aqua accipere, offerre, consecrare, & quamvis jejunus non sit, sumere, ac cetera de more peragere. Si vero in loco publico, ubi multitudo adsit, vel coram Magnate celebret, ad evitandum scandalum poterit vinum solum cum aqua apponere, & facta oblatione, consecrare, ac statim sumere. *ib. & nu. seqq.*

Si panis, & vinum utrumque ineptum appositum fuerit, & Sacerdos hunc defectum ante, vel post consecrationem advertat, alias materias idoneas assumat, quæ si non reperiantur, Missam omittat: si vero post sumptionem defectum cognoscat, neque necessitas celebrandi urgeat, potest ad vitandum scandalum quasdam preces recitare, & benedictionem populo impertiri. *l.* 3. *c.* 15. *n.* 9.

Si aqua in Calice infusa non esset, & hunc defectum Sacerdos ante Consecrationem advertat, statim aquam infundat, si vero post Consecrationem, omittenda est. *l.* 3. *c.* 15. *n.* 10. Si musca, vel aranea, aut venenum in Calice ante Consecrationem deprehendatur, vinum in locum decentem projici debet, & novum poni consecrandum; si vero hic defectus post Consecrationem advertatur, & musca, aut similia nauseam provocent, debent extrahi, lavari, & comburi, ac lotio & cineres in sacrarium projici; si autem vinum consecratum fuerit venenatum, aliud vinum accipiendum, & consecrandum est, venenatum vero in alium calicem stuppa, aut simili materia plenum infundi debet, & conservari, donec exsiccetur, tum stuppa comburatur, & cineres in Sacrarium projiciantur. *n.* 11. *&* 12. Alii defectus in Missa contingere possunt, quibus Rubricæ remedia præscribunt. *n.* 14.

Defectus circa formam.

Si scienter omittatur particula *enim* valida, sed illicita est consecratio; invalida vero, si omittatur vox *est l.* 3. *c.* 15. *n.* 15. Si loco vocis *Hoc* diceretur *Istud*, valida, sed illicita esset consecratio; invalida vero, si diceretur *illud:* quemadmodum si diceretur: *Hic est Corpus meum*, sumendo *Hic* tamquam adverbium; secus, si per grammaticæ errorem *Hic* pro *Hoc* poneretur. *ib.* Si quis in consecratione Calicis diceret dumtaxat *Hic est Calix sanguinis mei*, graviter peccaret; & dubia forte esset consecratio, & consultius esset, ut super novum vinum omnia Consecrationis verba, ut sunt in Canone, iterum sub conditione proferrentur, species vero, super quas prima illa verba prolata fuerunt, reverenter sumerentur. *ib.*

Si Sacerdos ceteroquin attentus dubitet, an aliquid omiserit, non debet turbari, sed Missam prosequi, item si probabiliter se aliquid omisisse sciat: sed si cognoscat, se aliquid omisisse, quod esset de necessitate Sacramenti, omnia ex ordine debet iterare. *l.* 3. *c.* 15. *n.* 16.

Defuncti.

Ecclesia pro Defunctis incessanter orat & in omnibus Liturgiis oratio pro ipsis ex Apostolica traditione habetur. *l.* 2. *c.* 17. *n.* 2. In Missa plus pro quibusdam specialiter, inde pro omnibus Defunctis oratur, quorum animæ in Purgatorio detinentur. *n.* 3. Aliquando ex charitate, interdum ex justitia pro defunctis orare tenemur. *n.* 15.

Defunctorum nomina olim in Missa palam recitabantur, qui mos ad XII. usque sæculum viguit, ac postea a Card. de Crequy fuit revocatus, ejus-

que

que vestigia quædam in Ecclesia extant Parisiensi. *n.* 4.

Defunctorum Animæ Sacrificio Missæ plurimum juvantur, sed aliis quoque piis operibus, & eleemosynis juvari possunt. *l.* 2. *c.* 17. *n.* 3. & *Append.* 4. *in Epist. ad Pent.* §. *Unum superest*, & Ecclesia libenter permitteret, ut pro defunctorum animabus juvandis singuli Sacerdotes Missam eodem die iterarent. *Append.* 4. *in Litt. Apost.* §. *Ad hunc*. Sacri Canones olim permittebant, ut si Defuncti cadaver sepeliendum esset, duplex eodem die Missa ab eodem Sacerdote celebraretur. §. *Nova hæc*.

In Aragoniæ Regno, & in Provinciis illi adnexis die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum dudum a Sacerdotibus secularibus duæ, a Regularibus tres Missæ celebrari consueverunt. *Append.* 4. *in Litt. Apost.* §. *Sed duæ*.

Benedictus XIV. petentibus Ferdinando VI. Hispaniarum, & Joanna V. Portugalliæ Regibus permisit, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum singuli Sacerdotes in eorumdem Regum ditionibus commorantes tres Missas, duabus etiam post meridiem horis celebrare possint, dummodo pro secunda, & tertia Missa hujus indulti vigore celebrandis nullam possint quocumque modo eleemosynam accipere. *Append.* 4. *tota* & *l.* 3. *c.* 4. *n.* 11.

Pro Defunctis in Synodo Diœcesana secunda die Missa celebranda est. *Append.* 11. *post cit.* 1. §. *Secundo*. V. *Synodus*.

Pro Defunctis triginta Missæ diebus triginta continuis juxta morem a S. Gregorio inductum, celebrari possunt, neque id a Sacra Rituum Congregatione vetitum est, quamquam eadem prohibuit alias Missas, quas a S. Gregorio appellabant, celebrari. *l.* 3. *c.* 13. *n.* 2. & 3. Si aliquis ex his diebus impeditus fuerit, servandum est, quod ab Ecclesia præscribitur. *ib.*

Quæcumque Missa ex parte Sacrificii defunctis æqualiter prodest, sed ex parte orationum magis prodest illa, in qua sunt orationes adhuc determinatæ, & idcirco nonnulli olim Missam pro defunctis quotidie celebrare voluerunt. *lib* 3. *cap.* 23. *num.* 4.

Missæ privatæ pro Defunctis quacumque die dici possunt, quibusdam tamen diebus exceptis. Solemnes vero, sive ab aliquo testatore præscriptæ, sive die obitus, vel depositionis, vel anniversario, aut præsente corpore celebrari possunt, quibusdam pariter exceptis, quæ recensentur. *l.* 3. *c.* 23. *n.* 5. & *seqq.*

Nune in Litteris Apostolicis, quibus Altaria privilegiata conceduntur, Missa quoque pro Defunctis decernitur; sed si testator aliquis Missas pro Defunctis ad Altare Privilegiatum celebrari præscripserit, & tempore, quo Missa pro Defunctis ad idem Altare celebranda sit, Festum occurrat, aut alius dies, quo Missæ pro Defunctis prohibentur, Missa de Festo, aut de die occurrenti celebranda est pro expiatione defuncti. *l.* 3. *c.* 23. *n.* 8.

Defunctorum Cadavara non sunt tumulo inferenda, nisi prius pro ipsis, & coram ipsis Sacrum fiat, quæ consuetudo antiquissima est in Ecclesia, adeo ut nonnulli existiment, si die festo ea tumulanda sint, duas Missas ab uno Sacerdote eodem die celebrari posse, unam de festo, alteram pro defuncto. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 12. Si defunctus adeo egenus fuerit, ut gratuito in Parochia, vel in Nosocomiis sepeliendus sit, Parochis, & Nosocomiorum Præfectis variæ insinuantur rationes, quibus commode obtineri possit, ne cadavera sepeliantur, quin prius saltem una Missa coram ipsis celebretur. *n.* 13.

Denarii Figuram cur Hostia babeat. V. *Hostia*.

Deo gratias.

Vox est antiquissima: Donatistæ illam impie irridebant, dicitur post Epistolam, tam in Missis privatis, quam in solemnibus. *l.* 2. *c.* 5. *n.* 13. Dicitur etiam post *Ite Missa est*, vel *Benedicamus Domino*: at Clerici Ecclesiæ Parisiensis illam omittunt. Falsum est illam esse additionem aliquam, est enim vetustus ritus. *c.* 24. *n.* 3. Dicitur quoque post Euangelium S. Joannis, ut Missa in gratiarum actionem desinat. *n.* 8.

Dextera.

Dextera Altaris olim erat, quæ dexteræ Sacerdotis, ad Altare conversi respondebat, nunc est, quæ Crucifixi dexteræ respondet: idem cum proportione dicendum de sinistra. *l.* 1. *c.* 4. *n.* 1.

Diabolus.

Diabolus in Hæreticorum mysteriis potestatem habet. *l.* 3. *c.* 15. *n.* 12.

Digitus.

Digiti pollex, & index juncti post Consecrationem tenentur, ne si qua particula digitis adhæserit, dispergatur. *l.* 2. *c.* 16. *n.* 9.

Diligentia.

Diligentia summa moralis a Sacerdotibus, antequam Missam celebrent, adhibenda, ut deprehendant, an indigni sint. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 3.

Diptycha.

Diptycha tres erant Asseres ita juncti, ut complicari possent. In primum nomina referebantur B. M. Virginis, Apostolorum, & aliorum Sanctorum: in alterum nomina Romani Pontificis, & aliorum viventium dignitate aliqua Ecclesiastica, vel sæculari præcellentium, aut de Ecclesia optime meritorum. Tertius habebat nomina eorum, qui in communione Fidelium mortui essent. Inter offerentes præcipuorum dumtaxat nomina recitabantur. *l.* 2. *c.* 13. *n.* 26.

In prima parte orationis primæ Canonis, idest *Te igitur*, juxta Romanum ritum Summi præcipue Pontificis, & Episcopi mentio fiebat: in secunda scilicet *Memento* præcipuorum offerentium, ac de Ecclesia optime meritorum: in tertia idest *Communicantes* memorabantur Sancti: post consecrationem memorabantur Defuncti. Consuetudinem palam ad Altare nomina offerentium pronunciandi Sanctus Hieronymus non satis probasse videtur: obsolevit autem hæc consuetudo sæculo duodecimo. *ib.* In Missis privatis Sacerdos, in solemnibus Diaconus, & Subdiaconus nomina recitabant. *ib.*

In Diptychis Mortuorum nomina alta voce recitabantur, & in iis Episcopi, qui Ecclesiam rexerant, aliique aliarum Diœcesium nominabantur, qui in Catholica Fide, & communione obierant: aliter e Sacris Diptychis expungebantur. *l.* 2. *c.* 17. *n.* 4.

Sacris Diptychis olim nomina eorum consignabantur, qui Ecclesias facultatibus suis auxerant, ut pro his Benefactoribus preces effunderentur, & Missæ Sacrificium offerretur. Idcirco hæc Diptycha in quibusdam Ecclesiis ob oculos Sacerdotis celebrantis apponebantur. *Append.* 7. §. 14.

Dispensatio.

Dispensatio Sedis Apostolicæ necessaria est, ut quis tecto capite Missam celebret. *l.* 1. *c.* 9. *n.* 3.

Distributio.

Distributiones a quibusdam Canonicis amittuntur, qui Missam Conventualem celebrare negligunt. *l.* 3. *c.* 3. *n.* 4.

Ex distributionum Massa desumenda est aliquando

erat

erat in uſu, cum Euangelium nondum ſcriptum eſſet. *n.* 5.

Inchoatur Euangelium per verbum *Initium*, ſi Euangelii principium legendum ſit, vel per verbum *Sequentia*, ſi lectio e corpore Euangelii ſumatur, ac ſtatim Miniſter reſpondet: *Gloria tibi Domine*, eoque abſoluto reſpondet: *Laus tibi Chriſte*; quæ omittuntur Feria 6. In Paraſceve, olim vero *Amen*, vel *Deo gratias* dicebatur; additque Sacerdos *per Euangelica dicta deleantur noſtra delicta*, ubi verbum *delicta* culpas ſolum veniales fortaſſis denotat. *lib.* 2. *c.* 7. *n.* 6. Dum legitur hiſtoria Paſſionis Chriſti inchoatur, *Paſſio &c. ib.*

Poſt Euangelium olim ſermo ad Populum habebatur, ut nunc alicubi fit. V. *Homilia*.

Sacerdos dum Euangelium legere incipit in Miſſa, Crucis ſigno librum, & ſeipſum ſignat. *l.* 2. *c.* 7. *n.* 11. Euangelio abſoluto librum oſculatur, immo antiquitus Clero, & Populo idem liber oſculandus offerebatur: id Honorius Tertius ſub excommunicatione vetuit, exceptis iis, qui Sacro Oleo uncti eſſent. *n.* 13. Nunc Papæ, Cardinalibus, & Sedis Apoſtolicæ Legatis ubique: Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis in propriis Diœceſibus: Principibus ea tolerantia offertur, non vero Laicis inferioribus. *ib.* Illud oſculum Sacerdos omittit in Miſſis mortuorum, & coram Papa, ac recenſitis Præſulibus, ubi hi juriſdictionem habent. *n.* 11.

Euangelium S. Joannis in fine Miſſæ in Cornu Euangelii legitur, quia ibi aliud Euangelium lectum eſt. *l.* 2. *c.* 6. *n.* 6. Olim ad libitum, nunc ex præcepto S. Pii V. legitur, niſi Feſtum exigat, ut Euangelium Dominicæ legatur. *l.* 2. *c.* 24. *n.* 8. Huic Euangelio quædam Crucis ſigna præmittuntur, & ad illud *Et Verbum caro &c.* Sacerdos genuflectit. *ibid.* Erga hoc Euangelium magna olim erat Fidelium devotio, & in quibuſdam Eccleſiis legebatur poſt Baptiſmum parvulorum, poſt Viatium, & poſt extremam unctionem. *ib.* Omittitur a Carthuſianis, & ab eo, qui Miſſam ſolemnem in Sacello Pontificio celebrat. *ib.*

Euangelium dum legeretur, Populus ſtare conſuevit: habentes baculum deponebant. Religioſi Ordinum Equeſtrium manum gladio admovent, vel ipſum e vagina educunt, & quare. *l.* 2. *c.* 7. *n.* 14.

Euangeliſtæ res a Chriſto geſtas, non ſeriem, & ordinem narrant. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 10.

Eucharistia.

Euchariſtiæ Sacramentum juxta Patrum traditionem a Chriſto in vino aqua mixto inſtitutum eſt. *l.* 2. *c.* 10. *n.* 5.

Olim Euchariſtiæ diſtributio ſub ſpecie panis *Communio*, ſub ſpecie vini *Confirmatio* dicebatur. *l.* 1. *c.* 4. *n.* 11. Olim quoque, non eo modo quo nunc fit, Populo Euchariſtia diſtribuebatur. *l.* 2. *c.* 22. *n.* 3. Ejus uſus ſub utraque ſpecie Miſſam non celebrantibus interdictus eſt, paucis ex privilegio exceptis. *a nu.* 18. *ad* 32. *p.* 199. Quomodo, & quibus miniſtranda ſit. *l.* 3. *cap.* 18. *& ſeqq.* V. *Communio Populi*.

Euchariſtia olim offerebatur in vulgaribus purgationibus, ad crimen aliquod detegendum adhibitis, ſed id non amplius licet. *l.* 3. *c.* 20. *n.* 2. *&* 3.

In publica Euchariſtiæ expoſitione Salvatoris triumphus ſignificatur. *Append.* 1. §. *Quarto loco*.

Feria 5. in Cœna Domini Euchariſtiam oleo miſcere, ac iterum coquere, aut alias exſiccare, ut ſervetur, Græcis non permittitur. *App.* §. 3. *de Sacramento n.* 3. Præcipitur vero, Sacramentum, quod pro infirmis ſervatur, ſingulis octo diebus, aut quindecim renovari. Sed prohibetur, ne per annum ſervetur, neve a Monachis Euchariſtiæ particula ad collum ſuſpenſa, vel aliter deferatur, neque in privatis Domibus, neque in longis itineribus retineatur *a n.* 3. *ad* 7.

Parochis Latinis vetitum eſt, Euchariſtiam ſub ſpecie fermentati pro Græcorum communione, & Parochis Græcis ſub ſpecie azimi pro Latinorum communione ſervare. Laicis Latinis non licet communionem a Græcis Presbyteris ſub ſpecie fermentati accipere; ſed Laicis Græcis permittitur, ubi Parochia non ſit, Euchariſtiam ſub ſpecie azymi a Latinis Presbyteris accipere. *Append.* 3. §. *de Sacramento n.* 11. *& ſeq.* Ubi Græci, & Latini ſimul morantes promiſcue ſub ſpecie azymi, vel fermentati communionem ſumunt, ſuaviſſime curandum eſt, ut iſte uſus tollatur. *n.* 14.

Ubi Laicis Græcis Euchariſtia ſub utraque ſpecie miniſtrari conſuevit, hæc conſuetudo retineri poteſt, dummodo ipſi credant ſub altera tantum ſpecie totum Chriſtum contineri, neque ulla gratia ad ſalutem neceſſaria fraudari eos, qui unam dumtaxat ſpeciem ſumunt. Ubi vero ea conſuetudo non eſt, neque introducatur. *Append.* 3. §. *de Sacramento n.* 15.

Exceptio.

Exceptiones Rei, qui particulas conſecratas apud ſe retinet, vel alio aſportat, quomodo admitti poſſint. V. *Hoſtia*.

Excommunicatio.

Excommunicationem incurrit, qui poſtquam ſcienter aliquid guſtaverit, Miſſam celebrat. *l.* 3. *cap.* 12. *n.* 3. Quædam Concilia excommunicationis pœnam ſtatuunt adverſus Sacerdotem, qui Matutino, & Laudibus non recitatis, Miſſam celebrat. *c.* 13. *n.* 4.

Excommunicationem quoque, non tamen ipſo jure, incurrit, qui poſt conſecrationem ab Altari diſcedit ſine legitima cauſa. *c.* 14. *n.* 2. Coram excommunicato non tolerato Miſſa celebrari nequit. *n.* 14. V. *Defectus*.

Excommunicationis pœna a quibuſdam Epiſcopis ſtatuta fuit adverſus eos, qui una ante, & poſt Miſſæ celebrationem hora tabacum ſumerent. Et quidam Pontifices eamdem indixerunt, adverſus eos, qui in Baſilica Vaticana, & in Eccleſiis Diœceſis Hiſpalenſis tabaco uterentur. *Append.* 9. §. *Utrum*.

Exequiæ.

In exequiis Defunctorum unum ſaltem ſacrum, præſente corpore, faciendum eſt, juxta antiquiſſimum ritum. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 12.

Extravagantes.

Extravagantes communes privata auctoritate compoſitæ fuerunt, & conſtitutiones, quæ in iis comprehenduntur, eatenus auctoritatem habent, quatenus ab auctoritate Apoſtolica prodierunt. *poſt Append.* 13. *in Præf. Bened. XIV. n.* 9.

F

Farina.

Farina loco panis conſecrandi in Miſſa antiquitus offerri conſuevit. *l.* 1. *c.* 6. *n.* 9. V. *Panis*.

Feminæ.

Feminis interdictum eſt in Miſſa miniſtrare. *lib.* 1. *c.* 11. *n.* 1.

Feria.

Feria 5. Cœna Domini *Natalis Calicis* ab antiquis Patribus appellatur, quia tunc Chriſtus Euchariſtiam inſtituit. *Append.* 2. §. *Nos hanc*. Non licet Græcis in ea Feria Euchariſtiam exſiccare, ut ſervetur. V. *Euchariſtia*. Neque licet Miſſas priva-

tas celebrare. V. *Congregatio Rituum*. In eadem Feria aliquot particulæ pro infirmis servandæ sunt. *l.* 3. *c.* 18. *n.* 14. Et Græci grandiorem quemdam panem consecrant, & quare. V. *Græci*.

Feria 6. in Parasceve Populus non tenetur audire officium. *l.* 3. *c.* 5. *n.* 5. Neque Parocho duarum Parochiarum licet idem officium in utraque Ecclesia celebrare. *ib.* V. *Parochus*.

In eadem Feria 6. non nisi Infirmis Eucharistia ministranda est. *l.* 3. *c.* 18. *n.* 14.

Fermentum.

Fermentum olim dicebatur Eucharistia, quæ ab una ad aliam Ecclesiam, & a summo Pontifice ad suburbicarios Episcopos mittebatur. *l.* 2. *c.* 20. *n.* 15.

Fermentatus panis, vel Azymus Feria 5. in Cœna Domini quando sit adhibitus. *Append.* 11. *cit.* 1.

Non licet Latinis Eucharistiam sub specie Fermentati pro Græcis asservare, aut ab ipsis accipere. V. *Eucharistia*.

Festum.

Festa saltem de præcepto a curam animarum habentibus Populo annuntianda sunt, & quomodo. *post Append.* 13. *in Præf. Bened. XIV.* *n.* 5. Item verbum Dei festis diebus prædicandum, & Missæ Mysteria explicanda. *n.* 6. & *Append.* 7. §. 6.

Ad scribendum de Festis, quæ causa Benedictum XIV. impulerit. *in ead. Præf. Bened. XIV.* *n.* 2. & 3.

Festis quibusdam diebus alicubi permissum est, ut audita Missa opera servilia exerceantur: ac sæpe de Festis minuendis actum est, & alicubi imminuta sunt. *Append.* 11. *cit.* 2.

In Festo Circumcisionis Domini, & in aliis Festis quæ olim Missæ celebrabantur. *Appen.* 11. *c.* 2.

Fides.

Fidei Professio, quam Berengarius in Concilio sub Nicolao II. an. 1159. edidit, expenditur. *l.* 2. *c.* 20. *n.* 4. & *seqq.*

Fidei dogma est ad æternam salutem sufficere ei, qui Missam non celebrat, Christum sub specie tantum panis accipere: item totum Christum æque sub una, ac sub altera specie contineri. Improbanda non est lex prohibens, ne Eucharistia sub specie vini præbeatur Missam non celebrantibus. *l.* 2. *c.* 22. *n.* 30.

Fides Mysteriorum Christi explicita, præsertim eorum, quæ in Ecclesia solemniter celebrantur, cuilibet necessaria est; sed de sublimioribus articulis alii magis, alii minus explicitam fidem habere debent. *post Append.* 13. *in Præf. Bened. XIV.* *n.* 5.

Fides de Incarnatione Divini Verbi necessaria est de necessitate medii. *ib.*

Fiscus.

Fiscus quomodo præsumere possit, eum, qui Hostias consecratas apud se retinat, aut alio asportat, pravam habuisse intentionem, & quomodo præsumere possit Hostias fuisse consecratas. *Append.* 10. *in Constit. Bened. XIV.* §. 4. & 5. V. *Hostia*.

Flaccus.

Flaccus Illyricus per Missam Argentorati editam putavit Fidem Catholicam labefactare, sed in ea plura Dogmatibus Catholicis stabiliendis accommodata continentur: ideo Lutherani curarunt, ut omnia exemplaria comburerentur. *l.* 1. *c.* 12. *n.* 5.

Flectamus.

Flectamus genua aliquando post *Oremus* dicendum est. Olim Diaconus illud dicebat, tum post aliquam moram addebat *levate*, quia Populus in genua procidens tantisper orabat. Nunc Diaconus primum dicit, & Subdiaconus sine ulla mora secundum addit, quia Populus neque genua flectit, neque ad illa verba orat. 2. *c.* 5. *n.* 4.

Forma.

Forma & materia Sacramentorum sunt res, & verba. V. *Materia*. Forma consecrationis panis in Missa sunt illa dumtaxat verba, *Hoc est Corpus meum*, cum intentione conficiendi Sacramentum, & ea verba pro consecratione sufficiunt, licet præcedentia non recitentur. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 13.

Forma Consecrationis Calicis sunt verba, *Hic est Calix sanguinis mei*. Reliqua usque ad *hæc quotiescumque &c.* fortassis ad integritatem tantum pertinent. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 14. & *seqq.*

Post formam consecrationis Græci orant Deum, ut panem & vinum, in Corpus & Sanguinem Christi immutet. V. *Græci*.

Formæ Consecrationis, & Sacramentorum olim secreto custodiebantur. *l.* 2. *c.* 23. *n.* 12.

Fragmenta.

Fragmenta Hostiæ, quæ super Corporale, vel super Patenam in Missa decidunt, in sumptione, & in aliquibus casibus etiam post Missam sumenda sunt. *l.* 3. *c.* 17. *n.* 2. & *seqq.* V. *Hostia*.

S. Franciscus.

S. Franciscus Assisiensis Fratribus suis injunxit, ut non nisi unica Missa quotidie in suis Conventibus celebraretur, licet in iis plures essent Sacerdotes. *l.* 3. *c.* 2. *n.* 6. Sed incertum est, quid S. Franciscus per hoc intellexerit. *l.* 2. *c.* 2. *n.* 9. Cum vero dixit, eam Missam celebrandam esse secundum formam Romanæ Ecclesiæ, id intelligendum *est secundum ritum Romanum*, non quod unica per diem Missa tunc Romæ celebraretur. *l.* 2. *c.* 2. *n.* 10. Fortassis S. Franciscus id statuit pro corruptelis vitandis in eleemosyna pro Missa recipienda. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 1.

Franciscani Fratres quosdam ritus mutarunt, & consuetudinem per osculum pacem dandi in Missa sustulerunt. *l.* 2. *c.* 20. *n.* 21.

S. Franciscus Salesius cuidam Sacerdoti pluribus rationibus suasit, ut Missam quotidie celebraret. *l.* 3. *c.* 2. *n.* 4.

Francorum Reges.

Francorum Reges, suæ coronationis die, & in mortis articulo Eucharistiam sub utraque specie ex privilegio percipiunt. *l.* 2. *c.* 22. *n.* 32.

Fratres.

Fratres, & Sorores olim se invicem Christiani appellabant; quod Gentiles iis perperam exprobrarunt quasi prostratæ pudicitiæ argumentum. *l.* 2. *c.* 11. *n.* 9.

Fructus.

Fructus Sacrificii alius est internus, & *ex opere operato*, qui nunquam minuitur, quique si applicetur, semper operatur, si nullum obstet impedimentum. Alter est *ex opere operantis*, qui ex universa oritur Ecclesia, & augeri, vel minui potest pro majori, vel minori eorum sanctitate, a quibus Corpus Ecclesiæ conflatur. Alius itidem est ex *opere operantis*, & ex ipso Sacerdote celebrante proficiscitur, qui, si bonus sit, potest effectum impetrare. *l.* 2. *c.* 13. *n.* 20.

Fructus Sacrificii triplex est. Primus generalissimus, cujus fideles omnes fiunt participes: alter specialissimus, quo Sacerdos fruitur: tertius medius, qui iis applicatur, pro quibus Sacrificium offertur. *l.* 3. *c.* 18. *n.* 1. & *seqq.*

Idem fructus medius est satisfactorius, & impetratorius. *c.* 9. *n.* 5.

Fructus specialissimus, quem Sacerdos celebrans in se derivat, est veluti actio immanens, quæ nequit ab agente in alium transire, adeoque non licet aliam eleemosynam pro fructu specialissimo al-

teri

teri applicatio accipere. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 15. V. *Applicatio. Eleemofyna.*

S. Fulgentius.

S. Fulgentius, numquam ftolam geftavit, ne a vita Monaftica difcederet. *l.* 1. *c.* 8. *n.* 8.

G

Galli.

GAlli quidam, feu Gallicæ linguæ periti nonnulla, quæ apud quofdam auctores nova, inaudita, & a communi Ecclefiæ fenfu aliena inveniunt, in familiaribus Italiæ Conventibus jactitant, eaque filent, quæ apud doctiffimos, & pios Gallos Auctores contra funt difputata. *Append.* 13. *Præf. ad lect. & Præf. feq. Bened. XIV. n.* 7.

Generales.

Generalibus Ordinum Regularium Superioribus facultas a Concilio Tridentino data fuit; ut in Capitulis generalibus Miffarum perpetuarum onera contrahere, & minuere poffent. Eamdemque ab Urbano Octavo fublatam Alexander Septimus, aliique Pontifices inftaurarunt. *Append* 8. §. *Cum fapientiffimi & feqq.*

Genuflexio.

Genuflexio, quæ fit, dum recitatur Symbolum, & S. Joannis Evangelium in Miffa, quid fignificet. V. *Evangelium, Symbolum.*

Gloria.

Gloria Dei fignificat etiam ejus gratiam, & mifericordiam. *l.* 2. *c.* 4. *n.* 17.

Gloria in excelfis Deo. Hymnus eft, cui Angeli initium dederunt in Nativitate Chrifti: nonnulla alii addiderunt, fed Auctores ignorantur. Græci Doxologiam vocant, ut a *Gloria Patri* diftinguant. *l.* 2. *cap.* 4. *n.* 9. & 10. Ab Oriente ad Latinos pervenit, nec ftatim in Miffa adhibitus eft, fed in Officiis, poft Miffam in Galliis, a S. Benedicto in Laudibus, ab aliis in publicis acclamationibus cani cœpit. Sæculo 7. fortaffis in Miffam invectus eft. *n.* 11. & 12.

In Miffis tantum Nativitatis Domini, & Græce quidem in prima, Latine in altera Miffa cani cœpit; inde Epifcopis in Dominicis, & Solemnibus Feftis, Presbyteris folum in Pafchate illum recitare licuit. *l.* 2. *c.* 4. *n.* 13 & 14. Nunc in omnibus Miffis dicitur, exceptis Miffis mortuorum, aliifqua quarumdam Feriarum, & Dominicarum, quæ pœnitentiæ addictæ funt; hic enim hymnus ad lætitiam pertinet. *l.* 2. *c.* 4. *n.* 16.

Hunc hymnum Lutherus ipfe probavit. *l.* 1. *c.* 4. *n.* 19. Verba *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam* fignificant, gratias agi propter Dei mifericordiam. *ib.*

Nunc in medio Altari dicitur: olim dicebatur in cornu Epiftolæ, ut nunc fit a Carthufianis, & FF. Prædicatoribus. *l.* 1. *c.* 6. *n.* 2.

Gloria Patri ab antiquis Patribus Glorificationis hymnus dicitur. In Ecclefiæ primordiis ex Apoftolica traditione ufurpatus creditur, cui Nicœnum Concilium ad refellendos Arianos addidiffe fertur *Sicut erat in principio &c.* Hæc additio in Hifpania ferius ufurpata eft, neque integra habetur in Liturgia Mozarabica *l.* 2. *c.* 3. *n.* 2. & 3. Ad Pfalmum *Lavabo* in Miffa omittitur a Dominica Paffionis ad Sabbatum Sanctum, & in Miffis Defunctorum, cum lætitiam præfaferat, quæ his diebus non convenit. *l.* 2. *c.* 21. *n.* 1. & 2.

Gloffa.

Gloffarum Juris Canonici Auctores celeberrimi vel Bononiæ nati funt, vel ibi floruerunt. *poft Append.* 13. *in Præf. Bend. XIV. n.* 10.

Graduale.

Graduale, feu Antiphona quæ poft epiftolam legitur, fic appellatur, vel quod in Altaris gradibus, vel quod cum Diaconus Ambonis gradus Evangelium lecturus confcenderet, caneretur. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 14. Vocatur quoque Refponforium, quia Lectioni quodammodo refpondet. *ib.*

S. Cæleftinus, vel S. Gregorius ejus Auctor eft. In Concilio Toletano IV. probibitum fuiffe videtur, quia ibi retentus eft ritus Mozarabicus, in quo Graduale omittebatur. *l.* 2. *c.* 5. *n.* 15. Doloris, laborifque fignum eft, ideoque Pafchali tempora omittitur. *l.* 2. *c.* 5. *n.* 19.

Græci.

Græci albo, & rubeo dumtaxat colore aliquando ufi funt. V. *Color*. Bis aquam in Calicem infundunt. V. *Aqua*. Hoftias quadratas adhibent, & Calicem, & Hoftiam diverfimode a Latinis fuper Altare collocant. V. *Hoftia*.

In Miffa fpongia pro purificatorio utuntur, & quare. *l.* 1. *c.* 5. *n.* 5. Duobus quoque utuntur Manipulis. *l.* 1. *c.* 8. *n.* 5.

Magnos tribuunt honores pani, & vino, quæ a Prothefi ad Altare confecranda deferuntur, qui mos ex Præfanctificatorum adoratione ortus eft. *l.* 2. *c.* 15. *n.* 27.

Poft confecrationem in Miffa orant Deum, ut panem, & vinum in Chrifti Corpus, & Sanguinem immutet, & quare. Credunt tamen tranfubftantiationem factam effe per verba confecrationis, ut in Concilio Florentino explicuarunt. *lib.* 3. *c.* 15. *n.* 16. *ad* 20. Apud ipfos confecratio effentialiter confiftit in verbis Chrifti. *Hoc eft Corpus meum, Hic eft Calix &c. ib.*

In Græcorum Ecclefiis unica per diem Miffa celebrabatur. *l.* 3. *c.* 2. *n.* 6. Sacerdotes enim inter ipfos uxorem habent, qui vero non habent, quotidie celebrant. *n.* 10. In Minoribus Ordinibus conftituti uxorem ducere poffunt, eamque ad Sacerdotium promoti retinere. Sed iis non permittitur Miffam celebrare, fi proxima nocte cum uxore concubuerint. *l.* 3. *c.* 11. *n.* 11.

Diebus jejunii non confecrant, fed præfanctificatum panem fumunt, & quare. *l.* 3. *c.* 13. *n.* 14. Eorum Sacerdotes in Urbibus, in quibus unum folum eft Templum, cum Epifcopo celebrant. *c.* 16. *n.* 1. V. *Concelebratio*.

Græci in Miffa id, quod Latini in quarta Canonis oratione exprimunt per illa verba *De tuis donis, ac datis*, enuntiant verbis, *tua ex tuis* *l.* 2. *c.* 26. *n.* 1.

In folemni communione Viris, & Fœminis Eucbariftiam ipfi fub utraque fpecie exhibent, & quomodo. *l.* 2. *c.* 22. *n.* 25. Feria 5. in Cœna Domini grandior panis confecratur, cujus quartam partem fumit Sacerdos, reliquæ tres in particulas, quas *Meridas*, feu *Margaritas* vocant, dividuntur, & Sanguine tinctæ, & igne exficcatæ per integrum annum pro infirmis confervantur. *ib*

Græcis, & Albanenfibus permiffum eft, ut diebus, quibus nonnifi Præfanctificatorum Miffa apud ipfos celebratur, poffint, fervato in Ecclefiis Parochialibus eodem Præfanctificatorum ritu, in aliis Ecclefiis, feu Capellis integram Miffam celebrare. *Append.* 3. *de Sacramento n.* 16. Altaria portatilia ab Epifcopis Latinis confecrata accipere poffunt, Corporalia, ut Latini, habere debent, nifi Antimenfiis fiva Tronis mora fuo uti velint. *n.* 18.

Græcis, & Albanenfibus permiffum eft, ut plura Altaria, feu Capellas in fuis Ecclefiis habeant.

cum

In-

La-

ftram alligato Sacerdotes utebantur fudori tergando, & naribus amungendis, quod apud Saxones *Fanon* appellabatur. *l.* 1. *c.* 8. *n.* 1. Hoc Sudariolo etiam Clerici ad Altare uti poterant. Clerici Romanæ Ecclefiæ fibi dumtaxat id licere contendebant, fed S. Gregorius primis Diaconis Ravennatenfibus Archiepifcopo miniftrantibus illud concef-fit. *n.* 2.

Manipulus fæculo VIII., vel X. aut XI. Sudariolo fubftitutus fuit. *l.* 2. *c.* 8. *n.* 3. & 4. Nunc Sacerdotes illum ante ftolam fumunt: olim poft *Confiteor*, uti nunc Epifcopi, qui a planeta tunc fuper brachia plicabatur. *n.* 5. Manipulus olim erat inftrumentum, nunc facra veftis eft, & aliquod continet Symbolum. Græci *Epimanicion* appellant, qui, ficuti & Maronitæ, duobus Manipulis utuntur. *ib.*

Manipulus pœnitentiam fignificat, & fructum bonorum operum, vel vincula, quibus Jefus ad columnam ligatus fuit. Sinistro brachio aptatur, quod fignificat præfentem vitam, in qua pœnitentiæ opera rebus omnibus funt præferenda. *l.* 1. *c.* 10. *n.* 6.

Manus.

Manus *Organum organorum* dicitur, atque opera omnia tribuuntur. *l.* 1. *c.* 12. *n.* 2. Abluendæ manus funt ante Miffam. V. *Ablutio.*

Manus junctæ in Miffa Sacerdotis humilitatem, & Chrifti obedientiam fignificant. *l.* 2. *c.* 11. *n.* 3.

Manibus nunc ad humeros elatis, olim extenfis orationes in Miffa recitabantur. V. *Collecta. Brachium.*

Manus extenfæ fuper hoftiam, & Calicem in Canonis oratione, *Hanc igitur &c.* fignificant Sacerdotem fe, Populumque Chriftianum cum Chrifto, paulo poft myftice immolando, Deo offerre. *l.* 2. *c.* 14. *n.* 5. In lege veteri manuum impofitio fuper victimam indicabat, Sacerdotem eum ea conjungi. *ib.*

Maria Virgo SS.

B. Maria Virgo prima eft, a qua in Canone inter alios Sanctos opem petimus, nam omnes fanctitate fuperat. *l.* 2. *c.* 13. *n.* 22. & *feqq.* V. *Oratio prima Canonis.*

Maronitæ.

Maronitæ, duplici utuntur Manipulo. *l.* 1. *c.* 8. *n.* 5. In eorum Ecclefiis una tantum per diem Miffa celebratur. *l.* 3. *c.* 2. *n.* 6.

Martyres.

Martyres dumtaxat in prima Canonis oratione poft B. Virginem, & Apoftolos memorantur. *l.* 2. *c.* 13. *n.* 22. & *feqq.* V. *Oratio prima Canonis.*

Materia.

Materia, & forma in Sacramentis, res, & verba fignificat. Ex Peripateticis ad Theologos ea verba defluxerunt, & a multis fæculis utraque Ecclefia Occidentalis, & Orientalis admifit. *l.* 2. *c.* 5. *n.* 12.

Matthias.

S. Matthias Apoftolus in Canone Miffæ non inter Apoftolos ante confecrationem, fed poft confecrationem inter Martyres memoratur, quia Paffionis tempore nondum erat Apoftolus. *l.* 2. *c.* 18. *n.* 5.

Matutinum.

Matutinum, & Laudes ante Miffam Sacerdos recitare debet. *l.* 3. *c.* 13. *n.* 3. & 4. V. *Licita Miffæ celebratio.*

Melchifedech.

Melchifedech Sacrificium, Sacrificii noftri figura fuit, ejufque Sacerdotium ejufdem formæ fuit, cujus Sacerdotium Chrifti. *l.* 2. *c.* 16. *n.* 11. & 12.

Melchifedech, quidquid Hæretici fentiant, gente fuit Cananæus, & Rex Salem, feu Hierofolymæ, ejufque nulla eft genealogia; fuit quoque Sacerdos, & panem, ac vinum obtulit in Sacrificium, & in his Chrifti Sacerdotium, & novæ legis Sacrificium optime fuerunt expreffa. *l.* 2. *c.* 16. *n.* 18. & *feqq.*

Melitenfes.

Melitenfibus permiffum eft, ut fuper eorum triremibus navigationis tempore Miffa celebrari poffit, & quomodo. *Append.* 6. *per tot.*

Memento.

Memento in Canone cum facra Scriptura convenit. V. *Oratio.* *Memento etiam Domine &c.* quinta eft Canonis Oratio. *l.* 2. *c.* 17. *n.* 1. V. *Oratio.*

Menfulæ.

Menfulæ quædam olim communicantibus apponebantur. *l.* 2. *c.* 22. *n.* 3. V. *Communio Populi.*

Meritum.

Merita noftra funt dona Dei. *Meritum* vero in fexta Canonis Miffæ oratione intelligi pro demerito poteft. *l.* 2. *c.* 18. *n.* 2. & 3.

Minifter.

Minifter neceffarius eft ad Miffam celebrandam: debet effe mafculus, & in quibufdam Conciliis præfcribitur, ut fit Clericus talari vefte, ac fuperpelliceo indutus. *l.* 3. *c.* 11. *n.* 1. Olim Populus Sacerdoti Sacrificanti refpondebat, & in Monafteriis Miffæ aliquando fine Miniftro celebratæ funt, quod vetitum poftea eft, nifi Sedis Apoftolicæ adfit indultum. Alicubi feminæ miniftrarunt, quod improbatum eft. *n.* 2. 3.

Si Viaticum infirmo miniftrari debeat, poteft Sacerdos fine Miniftro celebrare, fibique ipfe refpondere, neque fortaffis peccaret, qui audiendæ Miffæ gratia fine Miniftro celebraret. *l.* 3. *c.* 7. *n.* 9.

Miniftri Ecclefiæ ex Fidelium oblationibus olim alebantur, & inter egenos computabantur. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 3.

Miferëatur.

Miferëatur initio Miffæ dicitur a Sacerdote, & a Miniftro ad peccatorum remiffionem obtinendam. *l.* 2. *c.* 3. *n.* 4. & 5. Dicitur etiam ante Communionem Populi, fed omittitur in ordinatione Presbyteri. *c.* 22. *n.* 1. & 2.

Miffa.

Miffæ nomen oritur, vel ab Hebraico verbo *Miffach*, quod oblationem fignificat, vel a verbo *Mef*, quod apud Septentrionales Feftivitatem, & Sacrificium denotat, vel probabilius a verbo *Miffio*, cum olim Diaconus Cathecumenos, Pœnitentes, & Energumenos ad oblationem, Populum vero, expleto Sacrificio, dimitteret. Quare etiam nunc in fine dicitur *Ite Miffa eft*: & in hoc Hæretici quoque conveniunt. *l.* 2. *c.* 1. *per tot.*

Miffa vel fignificat Fidelium preces per Sacerdotem ad Deum deferri, vel probabilius denotat Sacrificium, cui Fideles aderant. *l.* 2. *c.* 1. *n.* 5.

Miffa eft quædam repræfentatio oblationis, qua Chriftus fe Patri obtulit. *l.* 2. *c.* 5. *n.* 6. in Miffa fit fuo modo victimæ deftructio, & omne id, quod ad Sacrificii pertinet effentiam. *c.* 16. *n.* 22.

In Miffa Chriftus eft præcipuus offerens: Sacerdos ex Chrifti virtute, & perfona offert: Laici offerre dicuntur, vel per Minifterium Sacerdotum, vel quod externum aliquod Minifterium præftant, aut aliter ad Sacrificium concurrunt, nunquam tamen ipfi confecrarunt, aut confecrare poffunt. *l.* 2. *c.* 13. *n.* 11. & 12.

Mif-

fuit

recur-

recurrente illa celebritate Ecclesia considerandum proponit, Populum instruerent. *post Append.* 13. *in Praef. Bened. XIV.* n. 5. Item Dominicis, & Festis diebus de præcepto debent Populum salutaribus verbis in Missa post Euangelium pascere, & Missæ mysteria explanare. *ib.* n. 6. & *l.* 2. *c.* 7. *n.* 8.

Parochi Fidelibus suadere debent, ut, si Episcopus circa communionem nonnulla pro tempore, loco, & personis pie instituerit, his institutis acquiescant. *Append.* 10. *in Epist. Bened. XIV.* §. *Haud ægre. V. Communio Populi.*

Parochis Benedictus XIV. dum Bononiæ moraretur, modum insinuavit, quo commode Sacrum facere coram pauperum cadaveribus possent, quæ gratis tumulanda sunt. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 13.

Parochi latini prohibentur Eucharistiam sub specie fermentati, & Parochi Græci sub specie azymi, pro communione Populi asservare. *Append.* 3. §. *de sacramento* n. 11.

Parochiali Missæ Fideles diebus festis in propria Parochia jure communi adesse debent, & ante Concilium Sardicense in usu erat, ut qui tribus Dominicis Parochiali Missæ non adesset, communione privaretur, & ex Pontificiis, & Synodalibus constitutionibus antiquis constat Populos Festis diebus in suis Parochiis teneri Missam audire. *Append.* 12. *tit. de oblig. aud Miss.* §. *Quod vero*. Verum his constitutionibus, tum contraria consuetudine, tum posterioribus Pontificum sanctionibus derogatum est; quare licet Missam extra propriam Parochiam diebus Festis audire, neque Populi ad eam in propria Parochia audiendam præcepto compellendi sunt, sed suasionibus alliciendi. §. *Verum*, & *seqq.* p. 452. Jus tamen habet Missam in Templo Parochiali diebus festis audiendi. *l.* 3. *c.* 3. *n.* 2 & 3. Episcopus potest in Synodo, vel extra Synodum prohibere, ne in publicis Oratoriis ante Missam Parochialem alia Missa celebretur, idque erit observandum, etiamsi sacra Concilii Congregatio aliter respondisset. *Append.* 12. *sub tit. Institutione* 411. §. *Denique*.

Particula.

Particula & vel *autem* vim causalis apud Hebræos, & aliquando in sacris paginis habet. *l.* 2. *c.* 16. *n.* 20. Eadem particula & in sacris paginis sæpe vim disjunctivam habet. *l.* 2. *c.* 22. *n.* 21.

Particula *vel* in illis Canonis verbis, *tibi offerimus*, *vel qui tibi offerunt* est copulativa, neque correctionem significat, neque scribenda est rubrica. *l.* 2. *c.* 13. *n.* 13. & 14. Eadem particula in illo D. Pauli textu, *quicumque manducaverit*, *vel biberit* &c. innuit, unicuique licere sub utralibet specie Eucharistiam sumere. *l.* 2. *c.* 22. *n.* 19.

Particula, quæ in fractione hostiæ in Calicem immittitur, ex inferiori parte abrumpenda est. Si post sanguinis sumptionem in Calicis fundo remaneat, quomodo sit extrahenda. *l.* 3. *c.* 17. *n.* 2. V. *Hostia*.

Particulæ, quæ in Missa Populo distribuendæ consecrantur, quomodo consecrandæ sint. V. *Hostia*.

Passio.

Passionis Christi commemorationem in Missa fieri, ipse Christus, & non Alexander I. instituit. *l.* 2. *c.* 12. *n.* 12.

Passio Christi in Missa sufficienter repræsentatur per manus ante pectus expansas, nec opus est ad illam significandam, ut manus in formam Crucis tollantur. *l.* 2. *c.* 26. *n.* 4. Eadem Christi Passio, & Mors per consecrationem repræsentatur. *l.* 3. *c.* 20. *n.* 17.

Patena.

Patena a patendo dicitur, & a tempore Apostolorum usitata est. Græci *discon* appellant, ac magis quam nostra concava est. Eadem, qua calices, materia conflatur. *l.* 1. *c.* 5. *n.* 1. & *Append.* 2. §. *Nos hanc*. Incertum est, an Christus Panem consecratum in patena posuerit. *ib.* Aureas, & Argenteas patenas Summi Pontifices, & Imperatores Basilicis obtulerunt; & in quibusdam veteribus patenis sacræ Imagines, & hieroglyphica insculpta visuntur. *ib.*

Patenæ Ministeriales grandiores erant ad Eucharistiam Populo dispertiendam: nunc parvæ sunt Patenæ, quia pauci in Missa Eucharistiam sumunt. *l.* 1. *c.* 5. *n.* 2.

Patena monumenti Christi lapidem significat. *l.* 1. *c.* 5. *n.* 3. Ab Episcopo consecranda est, & quare. *l.* 1. *c.* 4. *n.* 2.

Patenam sub corporali positam Sacerdos ante orationem *Libera nos* &c. apprehendit. In Missis cantatis Subdiaconus illam velo involutam usque ad orationem Dominicam tenet. Idque in Parisiensi Ecclesia ab Acolyto fit; & alicubi Diaconus eam Populo ostendit, ut ad Communionem invitet. Sacerdos illa se signo Crucis signat, eamque osculatur, & hostiæ supponit, & quare. *l.* 2. *c.* 19. *n.* 9. & 11. Hic ritus ad pium sanctarum mulierum officium referri potest, quæ *emerunt aromata*, *ut venientes ungerent Jesum*. *n.* 10. *ib.* Alia tamen ejus ritus ratio desumitur ex naturali serie actionum, quæ partim gestæ sunt, partim tunc geruntur. *l.* 2. *c.* 19. *n.* 11. Patenæ pacis est instrumentum. *ib.*

Patena, quæ cum S. Vulfranus sacrum in Navi faceret, e Ministri manu in Mare decidit, eodem Sancto intercedente, e fundo Maris in manus Ministri rediit. *l.* 3. *c.* 6. *n.* 10.

S. Paulus.

S. Paulus Sacrificii Missæ institutionem a Christo accedit. *l.* 2. *c.* 13. *n.* 22. Ecclesia Romana nunquam eum a S. Petro sejungit, & in prima Canonis Missæ oratione cum aliis Apostolis memorat. *ib.*

S. Pauli verba 1. ad Cor. *Numquid domos non habetis* &c. quomodo intelligenda sint. *l.* 1. *c.* 1. *n.* 2. & 3. Idem in Cœnaculo disputans adolescentem nomine Eutychum e fenestra delapsum vitæ restituit. *ib.*

Pauper.

Pauperum cadavera gratis sepelienda sunt, non tamen prius, quam coram ipsis res divina fiat; plures vero sunt modi, quibus id sine Parochorum incommodo obtineatur. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 13. In quibusdam pauperes deterioris sunt conditionis, quam Divites, in aliis melioris. *l.* 3. *c.* 22. *n.* 14.

Paupertas non est titulus sufficiens, ut Sacerdotes turpem quæstum, & negotiationem pro Missa celebranda faciant. *Append.* 4. *in Epist. ad Pont.* §. *Ut se*.

Pax.

Pax vobis post *Gloria in Excelsis* in Missa Episcopus diebus lætitiæ dicit, diebus vero pœnitentiæ dicit *Dominus vobiscum*, & quare. *l.* 2. *c.* 4. *n.* 18. Priscillianus perperam contendit, Episcopum in omnibus salutationibus dicere debuisse, *Pax vobis*. *ib.*

Orientales Sacerdotes Populum salutant dicentes, *Pax omnibus*. *l.* 2. *c.* 4. *n.* 18.

Pax vobis Festivitatem, & lætitiam denotat. Olim Episcopus, & Diaconus in quibusdam cæremoniis extra Missam, & lector ante Euangelium eam formulam usurpabant. *l.* 3. *c.* 4. *n.* 19.

Pax in Missis solemnibus ante communionem datur, & per pacem Populus ad Communionem para-

lec.

Re-

Regina, quam Chrodegangus Episcopus Meten-sis suis Canonicis præscripsit, iisdem permittit, ut pro Missa eleemosynam accipiant, & in quos velint usus, expendant. *l.* 3. *c.* 21. *n.* 5.

Regulares Ordines non sunt contemnendi, quod in iis Religiosus aliquis vitio aliquo implicetur. *Append.* 4. *in Epist. ad Pont.* §. *Neque aliquis.*

Regulares in foro Sacramentali superioribus suis subjecti sunt, nihilominus Regulares omnes etiam Cappuccini, si necessitas urgeat, neque sui ordinis confessarius adsit, possunt cuicumque cofessario peccata sua confiteri, & quomodo. *l.* 3. *c.* 11. *n.* 7., *&* 8.

Regulares nonnulli aquam, & vinum ante Missam juxta veterem consuetudinem in Calicem infundunt, & quare. *l.* 2. *c.* 10. *n.* 10.

Regulares proprium Missale habentes deberent in suis sacrariis Missale Romanum habere. V. *Missale.*

Religio.

Religio ne in contemptum cadat, Sacerdos, qui Missam celebret, aliquando ne mortis quidem periculo imminente potest illam relinquere. *l.* 3. *c.* 15. *n.* 13.

Reliquiæ.

Reliquiæ Sanctorum in Altaris, & petræ Sacræ consecratione requiruntur, & in iis condendæ sunt. *l.* 2. *c.* 3. *n.* 8.

Remedia.

Remedia adhibenda sunt, si defectus aliquis in Missa contingat. V. *Defectus.*

Remissio.

Remissio peccatorum quomodo per Missam fiat. V. *Sacrificium.*

Requies.

Requiescant in pace in fine Missæ pro Defunctis dicitur, & Sacerdos cum illud dicit, ad Altare convertitur, & quare. *l.* 2. *c.* 24. *n.* 3., *&* 4.

Resurrectio.

Resurrectio Christi in Missa per particulæ consecratæ cum sanguine commixtionem repræsentatur. *l.* 2. *c.* 20. *n.* 17.

Rex.

Regum, & Imperatorum mentionem Sacerdotes in prima Canonis oratione olim faciebant, & nunc alicubi faciunt. V. *Oratio.*

Reges quidam Hispaniarum aliquando a Summis Pontificibus petierunt, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum omnibus Sacerdotibus in eorum Ditionibus commorantibus facultas concederetur tres Missas celebrandi, sed frustra. *Append.* 4. *in Litt. Apost.* §. *Sane.* Sed tandem Benedictus XIV. Ferdinando VI. Hispaniarum, & Joanni V. Lusitaniæ Regibus petentibus, eamdem gratiam concessit. *ib. &* §§. *seqq.*, *& in Epist. ad Pont.* §. *Inter plura.*

Rex idem Joannes V. cultus Divini augendi studiosissimus est. *Append.* 5. §. *Dilectus.*

Ritus.

Ritibus suis uti Græcis inter Latinos degentibus permissum est, quædam tamen in Sacramentorum administratione, in divinis officiis, in Missis celebrandis, & in aliis rebus servare debent. *Append.* 3. *per tot.* Græci Latino, Latini Græco ritu uti non possunt. *Append. eod.* §. *De sacramento.* *n.* X.

In Ritibus Ecclesiasticis omnis vitanda est dissonantia, sed modica eorum diversitas Ecclesiæ veritatem non discindit. *Append.* 4. *in Epist. ad Pont.* §. *Quod singulare.* In Regionibus conterminis Rituum uniformitas servanda est. *Append. in iisd. Litt. Apost.* §. *Sed duo.*

Rituum diversitas apud Clerum Hispanum inducta fuerat, sed uniformitas aliqualiter reducta est per Indultum a Benedicto XIV. concessum, ut die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum tres Missæ ab omnibus Hispaniæ, & Lusitaniæ Sacerdotibus celebrentur. *Append.* 4. *in Epist. ad Pont.* §. *Quod singulare.*

Ritus Mozarabicus, & Ambrosianus. V. *Mozarabicus. Ambrosianus.*

Rocchetti.

Rocchetti usus cur albæ substitutus. V. *Vestis.*

Romanus Pontifex.

Romani Pontifices nonnulla Canoni Missæ addiderunt. V. *Canon.* Semper Stolam gestant. V. *Stola.* Ejus mentio in prima Canonis Missæ oratione etiam ab Orientalibus fieri debet. V. *Oratio.* Genua flectit ad Symboli verba. *Et Incarnatus est.* V. *Symbolum.*

In Romani Pontificis Missa Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi toto canonis tempore inclinati manebant, ut sacra actio, & sancta adorarentur. *l.* 2. *c.* 15., *n.* 26.

Romanus Pontifex Eucharistiam ad Episcopos Suburbicarios olim mittebat, quæ vocabatur *fermentum*, & cum ad solemniter celebrandum accederet, hostia ante consecrata illi exhibebatur adoranda, cujus particulam ad illa verba *Pax Domini &c.* in Calicem immittebat; idque, ut unitas Sacrificii, & unio Pontificis cum Sacerdote, qui hostiam antea consecraverat, commendaretur. *l.* 2. *c.* 20. *n.* 15. *&* 26.

Romani Pontifices olim aliquando in solemni Missa in solio sedentes, facie ad Populum conversa, Eucharistiam sumebant. Nunc vero facie pariter ad Populum conversa, sed in solio stantes, & corpore solum inclinato se, aliosque communicant. *l.* 2. *c.* 21. *n.* 3., *&* 4. Particulam tamen antea in Calicem immissam Diacono, & Subdiacono sumendam relinquunt. *n.* 5.

Rota.

Rotæ Auditorium Synodalem Archiepiscopi Toletani constitutionem approbavit, qua cautum fuerat, ut Ecclesiarum Præfecti quolibet trimestri, & de perceptis eleemosynis pro Missis celebrandis, & de Missis celebratis rationem sibi redderent. *Append.* 8. §. *In Diœcesi.*

Rubrica.

Rubricæ non meræ instructiones, & consilia, sed leges præceptivæ sunt, quæ ex genere suo sub mortali obligant. *l.* 3. *c.* 13. *n.* 3.

S

Sabbatum.

Sabbato Sancto *Alleluja* dicitur. *l.* 2. *c.* 5. *n.* 19. *& Append.* 11. *tit.* 1. Non licet Eucharistiam, nisi Infirmis ministrare. *l.* 3. *c.* 18. *n.* 14.

Sacellum.

In Sacello Pontificio unica olim Missa Romæ per diem celebrabatur, & quare. *l.* 3. *c.* 2 *n.* 10.

Sacellum ornatissimum jussu Joannis V. Portugalliæ Regis Romæ extructum fuit, & Ulyssiponem deductum. *Append.* 5. §. *Dilectus.*

Sacerdos. Sacerdotium.

Sacerdotes magna pietate, religione, ac decentia, non nimis festinanter, neque nimis prolixa Missam peragere debent; increpantur, qui secus faciunt, & nonnulli secus facientes misere perierunt. *l.* 3. *c.* 24. *per tot.*

Sacerdotum cupiditas in stipendiis pro Missæ celebratione captandis turpissima est, ac semper de-

San-

ut

quod

die-

diebus de praecepto Missam pro Populo sibi commisso celebrare, & applicare. *Append.* 7. *n.* 4. *& seqq.* Hic Vicariis congrua ex fructibus Beneficii portio assignari pro ejusmodi celebratione, & applicatione potest. *Append.* 7. §. 9. *&* 10.

Victima.

Victima pro Sacrificiis apud Hebraeos electa, quasi sanctificata censebatur, & a profano usu semota, ac plura in ea immolanda peragebantur. *l.* 2. *c.* 11. *n.* 5. Totum id, quod in ea immolatione exptimebatur, in Sacrificio Missae habetur. *ib.*

Victimae destructio ad Sacrificium requisita, etiam in Missa suo modo fit. *l.* 2. *c.* 16. *n.* 22.

Vigilia.

In Vigiliis *Alleluja* omittitur, exceptis vigiliis Paschatis, & Pentecostes. *l.* 2. *c.* 5. *n.* 19. In his vigiliis olim Missae per noctem celebrabantur; Missae horum dierum erant ipsarum Festivitatum, non vigiliarum Missae. *ib.*

In Vigilia Nativitatis Christi Missa post mediam noctem celebrari potest. *l.* 3. *c.* 7 *n.* 5. V. *Hora.*

Vigilius Papa in Basilica Vaticana sub Altare obfit, & quomodo. *l.* 1. *c.* 2. *n.* 11.

Vinum.

Vinum est materia Sacrificii Missae, idemque deberet esse accurate paratum non est tamen materia apta, si major aquae, vel alterius liquoris quantitas cum eo permixta sit, quod ne aveniret, parvo cochleari aqua olim in Calicem immittebatur, ut etiam nunc quidam faciunt. *l.* 3. *c.* 10. *n.* 15.

Vinum, dum in Calicem infunditur, non benedicitur, quia significat Christum, qui benedictione non indiget. *l.* 2. *c.* 10. *n.* 11.

Post Vini Consecrationem in Ecclesia Occidentali aqua non est immiscenda. Graeci aquam calidam infundunt, nec improbantur. *l.* 3. *c.* 10. *num.* 16. Si megna aquae, vel vini vie infundaretur, probabilius est, adhuc remanere Sacramentum. *ib. & n.* 17.

Vinum ineptum si in Missa forte appositum fuerit, idque ante, vel post Consecretionem advertatur, aliud apponendum est. *l.* 3. *c.* 15. *n.* 3. *& seqq.* V. *Defectus.*

Vinum olim a Fidelibus ad Altare offerebatur. V. *oblatio.*

Vinum non consecratum Hostię censecratae contactu non consecratur. *l.* 2. *c.* 2. *n.* 18.

Vinum post communionem a Sacerdotibus in Missa sumitur. *l.* 2. *c.* 21. *n.* 6. & Populo post communionem praebetur. *l.* 2. *c.* 21. *n.* 1. *& seqq.* V. *Communio.*

Vinum Diabolicum esse, illudque impios bibere, dixit Tatianus cum suis, ideoque in Missa eo non utebatur. *l.* 2. *c.* 10. *n.* 8. Idem apud Manichęos in more positum erat, qui Romae, ne agnoscerentur, Eucharistiam sub specie tantum panis accipere studebant. *l.* 2. *c.* 22. *n.* 22. *&* 23.

Virgo.

Virginum Sanctarum nomina S. Gregorius M. Canoni addidit. V. *Canon.*

Unde & Memores Domine, &c.

Querta est Canonis Oratio, & explicatur. *l.* 2. *c.* 16. *per tot.* V. *Oratio.*

Votiva.

Votiva Missa de Sanctis Canonizatis, non de Beatis celebrari potest, etiam si facultas concessa sit Missam in Beatorum honorem celebrandi. *Append.* 11. *post tit.* 2 §. *Porro.* Potest eadem Missa in Beatorum honorem celebrari, si adsit privilegium, cujusmodi plura extant exempla. *ib.* Missa votiva cultum publicum pręsefert, qui nomine Ecclesiae fit. *ib.*

Votivum officium non datur. V. *Officium.*

Vox.

Vox qualis esse debeat, dum preces in Missa recitantur. *l.* 3. *c.* 13. *n.* 3.

X

XYsti duo fuerunt primis sęculis Romani Pontifices: incertum tamen est, uter in Canone Missae memoretur. *l.* 2. *c.* 13. *n.* 24.

F I N I S.

